

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Preceptorium diuine legis venerabilis fratris Joha[n]nis
Nider de ordine predicatorum**

Nider, Johannes

Nurnberge, 28.VII. 1496

urn:nbn:de:hbz:466:1-31252

Receptum
apud

J 285

J 285

cepto
ms f
di

ine legis vene^{to}
s Aider de
• 1496.

Schulten 1598.
Paderb.

Q. V
16

J 322

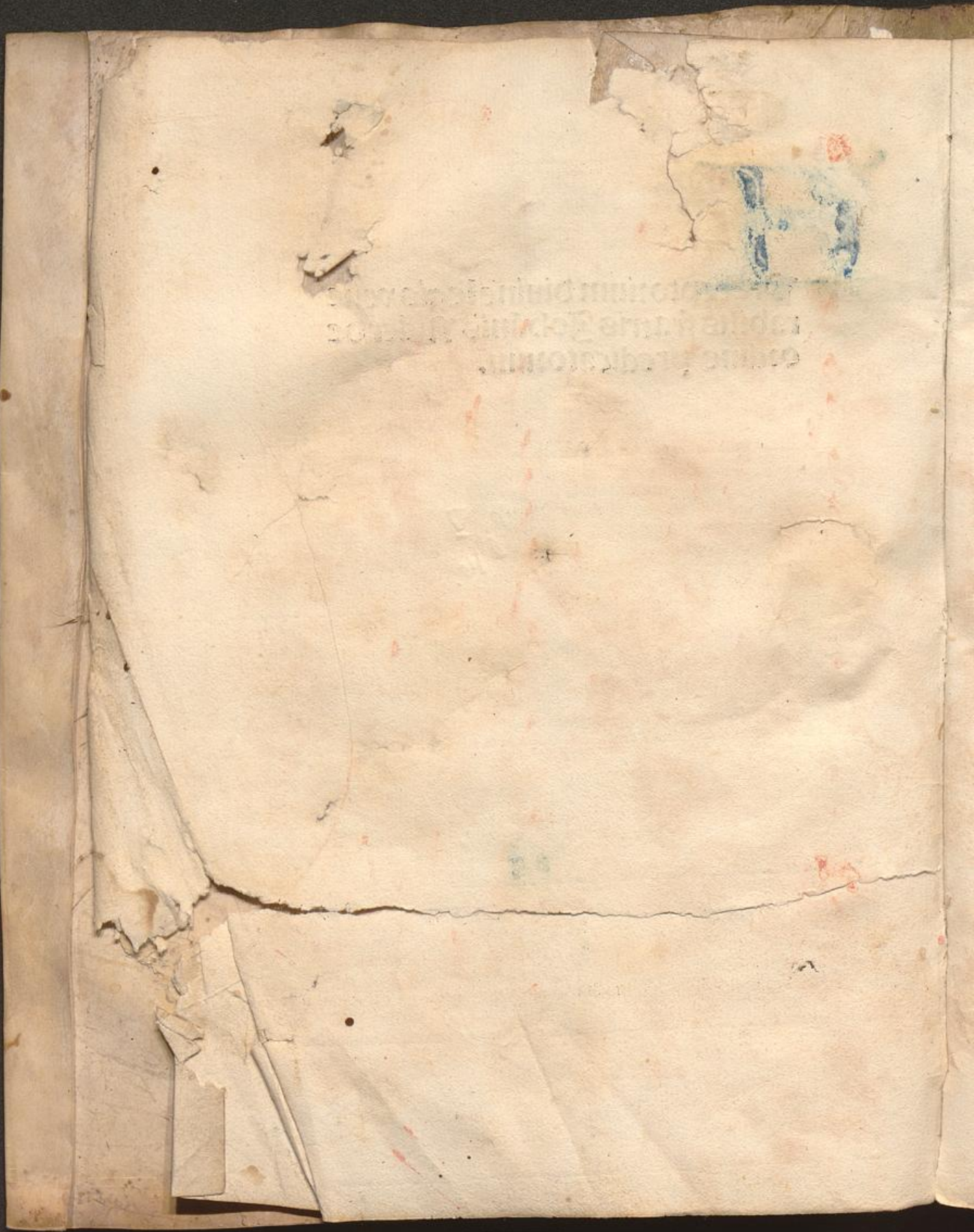
J 285

**Preceptorium diuine legis vene^{re}
rabilis fratris Johānis Aider de
ordine predicatorum. 1496.**

*Ex donatione R^{di} Sebastiani Schulten. 1598.
Lib. Societatis Jesu Paderb.*

*C. V
16*

Tabula

Incipit Tabula alphabetica.

Borsus cau-

se q̄ sint. v. p̄cepto. capi-
tulo p̄mo. F. circa me-
ditum. Et q̄le peccatus
sit. vide in mulier et i ho-
micidium.

Abreuiciatio om̄i t̄paliū q̄ vult sit
et ad qd̄ ordinant. iij. p̄cepto ca. iij.
C. post medium

Absolutio sacramentalis effectus q̄les
efficiat. iij. p̄cepto. ca. ix. A. p̄ totum

Absolutio sacramentalis an sicte con-
fiteri impendi debeat. iij. p̄cepto. ca. ix.
D. in fine.

Absolutionis effectū cōsequi volens
qualiter debeat esse disposit⁹. iij. p̄-
cepto. ca. ix. D. A. p̄ totum

Absolutio infirmis quō sit dan-
da. vij. p̄cepto ca. ix. D. in fine

Abstinentia quid sit. vij. p̄cepto ca. v. A.
in medio. et quō et q̄bus modis ser-
uanda sit. Ibidē. C. p̄ totum

Abstinentia laudatur et approbat san-
ctorum et p̄hor̄ exemplis. vij. p̄cep-
to ca. vij. F.

Abstinentia sextuplex ē. et vna sola est
virtuosa. vij. p̄cepto ca. ultimo. C. p̄
totum

Abstinentia virtus quid moderet in ci-
bis et potibus. vij. p̄cepto. cap. v. D.
post principium

Abstinentia sit viciosa trib⁹ modis. vij.
p̄cepto. ca. viij. G. p̄ totum

Abstinentia multa est in homine. s̄ so-
lo exercitio elucescit. vij. p̄cepto cap.
viij. F.

Accidia phibet p̄mo p̄cepto ca. p̄.
K. in fine

Accidia quid sit p̄ p̄cepto ca. xx. A.
per totum

Accidia quare est petū p̄ p̄cepto ca.
xx. C. in principio

Accidia quō et q̄ sit p̄ p̄cepto ca. xx.
et

Alphabetica

quando petū veniales q̄ mortale
petū p̄ p̄cepto ca. xx. C. ante mediu
D. C. p̄ totum.

Accidia quōduplex sit p̄ p̄cepto ca. xx. A.
post medium

Accidie p̄prium quid sit p̄ p̄cepto ca.
xx. in principio

Accidia peccat viginti modis p̄ p̄cep-
to ca. xx. F. p̄ totum

Accidia q̄bus et q̄liter remediēt p̄ p̄re-
cepto ca. xx. D. p̄ totum

Actus meritorius an requirat actuales
tendētiā in deum p̄ p̄cepto. cap.
iij. D. in principio. de hoc etiam vi-
de in Meritum

Actus fidei quid sit et quomō dīnctū
tur p̄ p̄cepto ca. ij. D. in principio

Actus spei quis sit et quō egrediatur
p̄ p̄cepto ca. iij. A. circa medium

Actus dilectionis dei quō sit optim⁹
p̄ p̄cepto ca. iij. G. in fine

Actus dilectionis quō debeat foveri et
crescat p̄ p̄cepto. ca. iij. G. ante finē

Et p̄ que occasionaliter inflāmetur
Ibidē. J. in fine

Actus nobilissimus in ecclesia q̄s sit
iij. p̄cepto ca. v. D. circa principium

Actus iustorū p̄ filios seculi qualiter
exprobiēt p̄ p̄cepto ca. xxi. H. per
totum

Actus meritorius a quo originē. ordi-
nationem et terminatiōē capere de-
beat p̄ p̄cepto. ca. iij. D. in principio

Accusare p̄latos an subditi possint
vij. p̄cepto ca. iij. D. in fine

Accusare an q̄s teneat primū suū.
et q̄n et quō Ibidē. D. p̄ totum

Adiurare quid sit p̄ p̄cepto ca. xj.
kk. post principium. ij. p̄cepto. ca.
iij. E. in principio

Adiurare hominē an liceat p̄ p̄cepto. ca. p̄.
xj. mm. Quō. ij. p̄cepto. ca. iij. E.

Adiurare irracionales creaturas an
an liceat p̄ p̄cepto. ca. xj. kk. p̄ totum

Adiurare demones an et quomō liceat
A. z

at. ij. pcept. ca. liij. **F.** p totum
Adorare quid sit. p. pcepto. ca. viij.

B. post principium

Adoratio tres sunt species. qdaz la-
tria. qdam oulia. qdam hyperdulia
Et qbus coueniet p pcepto. ca. vi. **E.**
post principium

Adoratio qdam interior qda exterior
z in quo consistant p pcepto. ca. vi. **A.**

B. p totum

Adorationis signa ubi z qñ. z qbus
modis debent exerceri p pcepto ca.
vi. **B.** ante medium

Adoratio quare sit ad orientē. ponit-
tur qñqz cause p pcepto. ca. viij. **F.** p to.

Adulatio quid sit z quando sit morta-
le pceptū vel nō. viij. pcepto. ca. ij. **D.**
per totum

Adulatio qdederestabilis sit. z adula-
tor cui assimilet. viij. pcepto ca. ij. **E.**
per totum

Adulationis remedia q sunt. ibidē. **F.**

Adulterij qd sit. vi. pcepto. ca. p. **A.**
in principio. ca. ij. **E.** in principio. Et

est semp mortale pceptū. **Ibidem.**

Adulterij q magnū peccatū sit. ex se
ptē oñdit. vi. pcepto ca. ij. **D.** p totū

Adulterio an vir aut mulier magis pec-
cet. vi. pcepto ca. j. **A.** circa mediu

Advocatus causam iniustam defen-
dene. aut causam bonaz aduersarij
gratians quomodo peccet. viij. pcepto.
ca. liij. **B.** in principio

A.fectio diligēdi deū an excessus
habeat primo pcepto. ca. v. **R.** cir-
ca principium

Gens cōtra pscientia edificat ad
bennā. quō hoc intelligat p pcepto.
ca. v. **F.** in decima regula

Agilitas qñs erit in corporib⁹ glifica-
tis. x. pcepto ca. viij. **A.** in principio. z

quō agilitate corpa beatorum
moueant. vide in corpa beatorum

Abūmā opari an sit pceptū p pcepto.
ca. xvi. **B.** in fine

Ambiguitate stante cui parti standus
sit. viij. pcepto. ca. liij. **E.** post me-
dium.

A.nticitie qñqz sunt pcepta. v. pcepto.
ca. vi. **G.** in principio.

Amor carnalis per que signa cogno-
scat. liij. pcepto. ca. ij. **M.** post pñ-
cipiū p totum

Anathema est dominū Iesum nō
amare p pcepto ca. liij. **E.** i fine.

Anathema est dicere deum mandasse
qñ hō nō possit implere. p pcepto
ca. p. **D.** in fine.

Anima humana quante capacitatis
sit. z quo satiari possit. viij. pcepto
ca. p. **I.** in principio.

Antea fidelis tribus aris a deo ē despo-
sita p pcepto. ca. v. **I.** in medio.

Beatorū in q celo collocent. x. pcepto. ca.
v. **B.** in principio.

Be in purgatorio an aliquā habeant
sciam. viij. pcepto. ca. viij. **D.** in fine

Be in purgatorio an pariter sustine-
ant penam. viij. pcepto. ca. viij. **D.**
in principio.

Be damnatorū an quandoqz infernū
creant. z an tūc penas secū portent
p pcepto. ca. xj. **I.** ad finē. x. pcepto. ca.
ij. **B.** post mediu

Animā p primo ponere quō liceat.
z qñ cadit sub pcepto. liij. pcepto. ca.
liij. **E.** post principium

Animarū sex sunt loca. viij. pcepto. ca.
viij. **A.** in principio.

Animas in purgatorio qñ puniat. an
angeli boni vel mali. viij. pcepto. ca. viij.
I. in principio

Animalia q vtrū demones formare
possint compulsi per incantationē.
p pcepto. ca. xj. **I.** Et modus per
quē sit deo permittente. ponitur ibi
dem. **A.** per totum. Et qua de causa
demones faciūt illa. ibidē dicit. Et
q res opificio demonū transmutari
pnt q nō ibidē. **M.** ad finem.

Tabula

His notoria quid sit. pmo pcepto ca. xj. 22.

Ars saliarum que sit et an licita sit. p. p. ca. xj. 22.

Are notoria an licita sit sciam acquirere et an possibile sit. p. pcepto. cap. xj. 22. p. totum

Artifices quibus pditiones suare tenent ut eorum opera sint licita. iij. pcepto ca. xlij. p. totum

Artificia supfluoꝝ ornamentoz factiua an sine pco possint exerceri. p. p. ca. xvij. G. in principio

Articuli fidei fidei quot sunt et quod distinguant. p. pcepto. ca. ij. A. in medio vsq; ad finem

Articuloz ordinata distinctio an cullibet fidei ad sciendum sit necessaria. p. pcepto. ca. ij. B. in principio

Articulos fidei de quibus publice festinat ecclesia quilibet fidelis tenet in specie cognoscere et eos explicito credere p. pcepto. ca. ij. B. circa medium. C. in principio

Strouꝝ aspectu an licite futura cognosci possint. et quoz quomodo et quomultipliciter pcepto. cap. xj. tr. p. totum.

Astrologoz de futuris va relatio ex q. b. caus. pueiat. j. pcepto. ca. xj. vv. p. to.

Auaricia a q. pmo adinueta sit. j. pcepto. ca. xvj. E. post principium

Auaricia deo fidei retrahit. spem minuit. charitate falsificat. vij. pcepto. ca. p. G. p. to.

Auaricia quiplex sit et quod diffinitur. vij. pcepto ca. j. A. in pncipio

Auaricia est viciu abundantie in malo dupliciter. ibidem. D. in medio.

Auaricia in quibus repletur. vij. pcepto ca. j. B. p. totum.

Auaricia quid et quod sit mortale peccatum. vij. pcepto. ca. j. C. p. totum

Auaricia deest a p. natura et pcepto. ibidem. F. p. totum

alphabetica

Auaricia septe de causis e valde detestabilis. vij. pcepto. ca. j. D. p. totum

Auaricia omnium infirmitatum spualium est piculossissima noue de caus. vij. pcepto ca. j. D. p. totum

Auditus in pma quibus pficiet. et quod ratione sui oblecti pmiabit gaudio. x. pcepto. ca. vj. E. p. totum

Augures auruspices auspices quomodo differant. pmo pcepto. ca. xj. xx. in principio

Aui garrulus alium motu an licitum sit futura cōsecrare. et quod. j. pcepto. ca. xj. xx. p. totum

Aures aureola fructus qd sint. et quod differat. et quod mereant. x. pcepto ca. vij. A. p. totum

Aureola et palma quod differat. x. pcepto ca. vij. C. ad finem

Aureole qd sint. et qd tñ tres. x. pcepto. ca. vij. B. p. totum. et qd illarum sit pfectior ibidem. C. in principio

Aureola martyrum qd requirunt mereat. x. pcepto. ca. vij. D. in principio

Aureola maritum ad qd oprea dat. et ad qd non ibidem. D. post principium

Aureola doctorum quibus dat. et quibus non. x. pcepto. ca. vij. E. p. totum

Aureola virginum quibus dat. et quibus non. x. pcepto. ca. vij. F. G. H. I. p. totum

Aureolarius in eade specie virum sit fulgidior altero. ibidem. J. p. totum. et an aureole meritu possit incedi. ibidem. K. in medio

Autoritas dei sup nos vnde cōsurgat et quod ppter ea deo sit reuerendus. honorandus. et sibi obediendus. j. pcepto ca. j. B. in principio

Autoritate ppria p iuramentum incaute ventre nulli licet. si ad supiorē suū recurrere tenet. ij. pcepto. ca. liij. C. post medium

Auxilium in tempore necessitatis a quibus et quomodo homo petere debeat. j. pcepto. cap. ix. E. in principio

Baptismus quot' fructus conferat. iij. precepto. cap. iij. D. per totum.
 Baptismi materia que esse debeat ibi dem. D. post medium
 Baptismi forma que sit. et an mutari possit. iij. precepto. cap. iij. E. in fin.
 Baptismi formas q' teneant scire. ibi dem. E. in medio
 Baptizare necessitatis tpe qbus liceat. ibidem. E. post medium
 Baptizari necessitatis tempore debet hec ps q' extra matrem apparet sine sit pes. siue man' etc. ibide E. i. fi.
 Baptizando. ablutio in aq' et vboz p latio an simul fieri debeant. iij. pce. cap. iij. F. in principio
 Baptizatus an semp meorari teneat pmissionis deo in baptismo facte ibidem. F. in fine.
Beatus in quo p'stat. x. pcepto ca. xij. D. post mediu.
 Beati in se an diversos gradus habeant. et quo se excellent. x. pcepto. ca. x. D. p' p'ncipiu
 Beati quomodo p'ia eoz pulcritudinem valeant cognoscere. x. pcep. ca. x. G. in principio.
 Beati an se invicem iudicabunt de p'ieris excessibus contra deuz factis. x. pce. ca. xj. F.
 Bndicere infirmos p carmina scripta v' verba sacra secum deferre. an licitum sit. p pce. ca. xj. gg. p totu.
 Bndictioes vularum sup infirmos vñ ortum habeat. p p. c. xj. hb. p to.
 Bñ vel male nasci. bñ v' male fortuna ri bñ gubernari bñ custodiri. vñ hec p'ouentat. et an veritate habeant. p pce. c. xj. rr. p totu.
 Bñficioz dei ingrat' quomodo peccet. et que sint dei circa nos bñficia. p pcepto. ca. p. D. post mediu.
 Bñficioz dei memoria quomodo p oculis nostri cordis sit habenda. pmo

pce. c. v. R. post mediu
Bellu iustu q' requirit conditiones. et q' sint p pcepto. c. xxi. E. post mediu
Bellum iniustum ex obedientia ingreditens an excusetur a peccato. ibide E. in principio.
Bigamiam quis primo inuenit. p pcepto. caplo. xvj. E. post prin.
Bigami an possint mereri. lx. fructu. altero eozum defuncto. x. pcepto. ca. xj. B.
Blaspheicare qd sit. ij. pcepto. ca. iij. A. p totu
Blasphemie quot' sint species. ij. pce. ca. iij. B.
Blasphemie quot' sint g'dus. ibidem C. circa mediu
Blasphemia an ex genere sit mortal'. ibidem. C. in principio
Blasphemia absq' deliberat'oe emissa. an sp sit mortalis. ibide. C. in fi.
Blasphemie p'ctm p' qnq' mala est maxime vitanduz. ij. pcepto. ca. iij. D. p totum
Blasphemar qui animā suā diabolo deuot. ij. pcepto. ca. iij. D. post principio
Blasphemia quō sit in damnis. x. pcepto. ca. ij. F. in medio
Bonū in deo qd sit. p pcepto. cap. iij. D. post principio
Bona oia an a deo descendat. et quomodo. p pcepto. ca. xij. D. post mediu. et R. ante mediu
Bona in genere sunt triplicia. p pce. ca. xij. G. circa mediu. v. pcepto. ca. xij. D. in principio
Bona hominis que sint. et q' sibi q'ntū est de se nō obsunt. p pcepto. cap. iij. G. in fine.
Bona hominis sunt quāplia. et cōtra hec militat qnq' vicia. v. pce. ca. xliij. A. circa principio. iij. pcep. ca. p. C. in principio
Bona p'p'ia impendenda in quomodo

Tabula

alphabetica

placi sunt differentia. liij. pcepto ca. liij. F. per totum

Bona necessaria fm q attendant. v. pcepto ca. liij. R. I. per totum

Bona temporalia in duplici sunt differentia. vij. pcepto ca. liij. B. circa principium

Bona supflua q sunt z fm q sumant. vij. pcepto ca. liij. D. E. F. G. p totum. D. in principio

Bona supflua habes an teneat supflue hñci necessitate solū in honestate vñte z nō extremā patiēti necessitate. vij. pcepto ca. liij. D. p totum.

Bona tpalia an quis tribuere teneat tyrāno vt salua maneāt bona naturae. vij. pcepto ca. liij. D. ad finem

Bona tpalia quō meritorie sint ordinanda. vij. pcepto ca. vi. A. post principium

Bonorum operū proximi vel malorum. an participes fieri possumus. z quot modis. vij. pcepto ca. vij. C. per totum

Bona opera an sint dimittēda ne scādalum oriat. v. pcepto ca. xliij. D. I. R. I. M. per totum

Bona fama proximorū tribus modis vñlter potest in noticiā aliorū pferri. p. pcepto ca. xliij. E. p totum. F. in medio z quō intēto in tali fama sit regulanda. ibidē G. ante finem

Character quid sit. liij. pcepto ca. v. D. post medium

Characterē indelibilē q sacramenta impmunt. liij. pcepto ca. v. D. in fine

Characteralis distinctio i ecclesia militante triplex est ibidē. D. circa me.

Charitas quid sit p pcepto cap. liij. Q. ante medium

Charitas q deus diligit sepiē pclaros fructus opat. p. pcepto ca. liij. D. E. F. per totum

Charitas in primis quō dei gloriā

opat. v. pcepto ca. viij. E. an mediū

Charitas diuina an maneat inter viuos aut mortuos. vij. p. ca. ix. G.

Charitas beatorū in patria qualis erit. x. pcepto ca. xij. E. in medio

Charitas minim⁹ qdus ē deū sup oia dilige z lege ei⁹ sup aux z topaziorū custodire. p. pcepto ca. ij. R. in me.

Charitate nō habita an aliq opatio sit meritoria p pcepto ca. liij. E. in principio. Q. circa medium

Castratio aut mēbri alicui⁹ inuēlato aut abscisso. an sit alicui licita. v. pcepto ca. p. I. p totum

Causa litas oim rerū quō a deo descendat. ix. p. ca. ij. B. post principium.

Celū empirreū quō sit dispositus. x. pcepto ca. v. B. in pn. z an habeat diuersas māstiones. B. in me.

z quid sit māstio in celo. ibidē i fine

Census tributa redditus. z sic de alijs dñis secularib⁹ subtrahētes an peccent z qz grauiter. liij. pcepto ca. p. vij. G. circa mediū. z furtū pmitit

vij. pcepto ca. liij. I. in principio

Census seu tribulatiōes exactiōes. et sūia iniuste imposita an liceat sine pcepto retinere. vij. pcepto ca. liij. D. p to.

Certitudo quonplex sit. z q sufficiat vt erit mortale pceptū p pcepto ca. v. F. ante mediū in sexta regula

Certitudo moralis tribus vñs acquiritur ibidem in septima regula

Certitudo cōiecturatiua vt qd sit sine pcepto mortali p que haberi potest. vñ de in plectura.

Certitudo an aliq sit in statu salutis quō sumi debeat. liij. pcepto ca. viij. Q. to.

Certitudo q aliq in celo p q haberi pōt. vij. pcepto ca. viij. B. in principio

Certitudo de qbusdā q sunt i inferno quō sumat. vij. pcepto ca. viij. C. in pn.

Obis z pontibus quomodo p temperantiam vrendū sit. z alijs nature refectionibus. vñpote somno.

labore. spacio. x. vii. precepto. ca. v.
 B. per totum
 Cibis in consuetis piodus naturalis
 vite abbreviat. vii. precepto. ca. v. E.
 ante finem
 Cicatrices in corporib⁹ gloriosis. an
 maneb⁹ in patria. vide in **D**uln⁹.
 Circūstantie q^{ue} sint confitende. iij. p^{re}ce
 pro ca. ix. D. J. per totum
Claritas in corporibus gloriosis
 qualis et quomodo erit. x. p^{re}cepto
 ca. vii. J. p totum
 Claritas corporis gloriosorum an vi
 suū offendat. ibidem. R.
 Clavis sacerdotalis quonuplicē effe
 ctum habeat. iij. p^{re}cepto. ca. v. B. in
 fin.
 Clerici an p^{re}dictis vestibus possint uti
 p^{re}cepto. ca. xvij. F. post principium
 Cogitatio de fornicatione an sem
 per sit moralis. ix. p^{re}cepto ca. iij.
 D. circa medium
 Cogitatio p^{re}dictis ut cōuertat qualis
 eē debeat. vide i **P**ctōris meditatio
 Cognatio spūalis unde cōtrahat. iij.
 p^{re}cepto. ca. iij. B. ante medium
 Cognitio diuine voluntatis quonupl
 cter haberi pōt p^{re}cepto. ca. xix. E.
 in principio
 Cognitio sui ipsius q^{ue} vult sit. ix. p^{re}ce
 pro. ca. ij. J. per totum
 Cognitio sui ipsi⁹ p^{er} quer quō habeat
 ix. p^{re}cepto ca. ij. B. C. D. E. F. p to.
 Cognitio sui ipsius ex quinq^{ue} potissi
 me habetur. ix. p^{re}cepto ca. ij. E. in
 principio
 Cognitio preteritorū in patria an ha
 bebatur. et quomodo. x. p^{re}cepto ca.
 ix. G. per totum
Chorea q^{ue} p^{er}iculosus ludus sit p^{er}
 p^{re}ter septem. vii. p^{re}cepto. ca. iij. A.
 in principio. B. C. D. per totum
 Chorea vñ habeat originē. vii. p^{re}ce
 pro ca. iij. A. per totū
 Chorea ex quibus causis et cōditioni

bus patat fore licita. vii. p^{re}cepto ca.
 iij. F. in medio
Chorea ex tribus causis sit viciosa et
 illicita. vii. p^{re}cepto ca. iij. F. in prin.
Chorizare vtrū sit p^{er}icū. et q^{ue} ibidem
 F. G. per totum.
 Colendus in quibus sit deus p^{re} p^{re}ce
 pro ca. ij. G. in principio
 Colētis deum quis sit fructus p^{re} p^{re}ce
 pro ca. ix. E. ante medium
 Colendi deum ante legem decalogi
 multi fuerūt modi supstititiosi p^{re} p^{re}ce
 pro ca. p. A. post medium
 Concordia beatorū quanta erit in pa
 tria. x. p^{re}cepto ca. x. C. per totum
 Concupiscentia quid sit et quonuplex
 ix. p^{re}cepto ca. iij. C. p totum
 Concupiscentia carnis q^{ue} sit moralis
 quādo venialis. et q^{ue} nullum p^{er}icū
 ibidem. D. E. per totum
 Conditiones in p^{re}missis. in votis in
 iuramentis subaudiende et incluse
 que sint. viij. p^{re}cepto ca. ij. B. p totū
 Confessio generalis q^{ue} sit. quonuplex
 sit. et ad quid valeat. iij. p^{re}cepto ca.
 ix. D. p totum
 Confessio sup cōtritionē quid addat
 et quantū p^{er}dest. iij. p^{re}cepto ca. x. A.
 ad finem
 Confessio vbi et cū faciēda sit. iij. p^{re}ce
 pro ca. ix. J. p totum. et in quibus
 casibus potest quis non suo sacer
 doti confiteri. iij. p^{re}cepto ca. ix. D.
 ante medium
 Confessio q^{ue} sit faciēda sub p^{re}cepto
 ibidem. A. per totum
 Confessio d^{icitur} ignorātia quō fieri debeat
 ix. p^{re}cepto ca. iij. J. in fine
 Confessio in quibus casibus sit iterāda
 iij. p^{re}cepto ca. ix. G. p totum
 Confessio an possit fieri laico. iij. p^{re}ce
 pro ca. ix. D. in prin.
 Confessionis et sacramentalis absolu
 tionis sunt nonem p^{re}clari effectus
 iij. p^{re}cepto ca. ix. A. B. per totum

Tabula

Alphabetica

Confessionem alicuius audiens dolo-
se quod peccet. et an teneat celare. viij.
precepto ca. iij. **B.** post mediu
Confiteri volens quam diligentiam
debeat habere ad recogitandum oia
pecta mortalia. iij. precepto ca. ix. **F.**
post principium
Confiteri quod teneat. et matri. et ignora-
tes idomea quod confiteri teneant. iij.
precepto ca. ix. **D.** p totum
Confiteri absentis per litteram. an sit li-
citur. iij. precepto ca. ix. **E.** i principio
Confiteri an teneat quod nullum habet mor-
tale peccatum. ibidem. **E.** in fine
Confiteri quod teneamur. et quot. ibidem.
F. in principio. **D. I. R.** p totum
Consistens ut effectum absolutionis co-
sequatur. quomodo debeat esse disposi-
tus. vide in Absolutio
Confirmatio an sit sacramentum neces-
sarius. et quando et quibus. iij. precepto
ca. iij. **B. D.** p totum
Confirmatio quor fructus pferat. iij.
precepto ca. iij. **A.** p totum
Confirmatio quibus sit danda. iij. pre-
cepto ca. iij. **E.** in fine
Confirmatus quomodo debet custodi-
re christum irreuerentia exhibeat
ibidem. **C.** post me
Confirmari officium quod sit. iij. pre-
cepto ca. iij. **A.** circa mediu p totum
Confirmandus qualiter debeat esse
dispositus. iij. precepto ca. iij. **E.** in
in principio.
Confirmandum tenens qualiter de-
beat esse dispositus. ibidem. **C.** in
medio.
Consecratio quod quis sit sine peccato mor-
tali p que pot haberi. iij. precepto ca.
xij. **G.** in principio
Communicatio quotidiana an sit licita
et expediens. vide in Eucharistia
Conmutatio quadruplex sit. et quod vnaqueque
requirit p sit iusta. vij. precepto ca. v.
C. in principio. **D. E. F. G. H. I. K.**

per totum.
Conscientia an semper obligat ad facien-
dum p precepto. ca. v. **F.** an finem
in regula vndecima
Conscientia erronea quod ligat p pre-
cepto. ca. v. **F.** post principium
Conscientia pplexa quomodo sit re-
genda p precepto ca. v. **F.** in tredecima
regula.
Conscientia quod sit emundanda. iij. prece-
pto ca. ij. **A.** an mediu
Conscientie bone signum quid sit. v. p-
cepto ca. iij. **D.** circa finem
Conscientie beatorum in patria. quod sibi
invisum patebit. x. precepto ca. xj. **E.**
Consensus interpretatus quod sit. ix. p-
cepto ca. iij. **F.** post medium
Consensus mortalis quotupliciter fieri
potest. ix. precepto ca. iij. **F.** p totum
Consensus deliberatus in delecta-
tione peccati mortalis an sit specia-
le peccatum mortale in veteris. vj. pre-
cepto ca. ij. **D.** in medio. ix. precepto.
ca. iij. **F.** post medium
Constans ab incostanti quod differt p
precepto ca. xxi. **G.** circa mediu
Consuetudo que possit excusare a pec-
cato. et quod non. vij. precepto ca. v. **D.**
ante finem
Consuetudo an excuset a non soluendo
decimas. vide in Decimas
Contemptus quid sit p precepto ca. xxi.
G. in principio
Contemptus quod sit mortale peccatum. et quod
non. ibidem. **G.** post finem. **D.** p totum
Contemptus magnitudo. vel paruitas
unde consurgat. ibidem. **H.** ad finem
Contemptus et negligentia. quod differat
p precepto ca. xxi. **D.** in fine
Contritus quod sit. iij. precepto ca. viij. **A.**
in principio
Contritus ut fiat sufficiens septem requirit
conditiones. iij. precepto ca. viij. **D. E.**
D. E. F. G. H. I. K. L. M.
Contritus quomodo et quando et virtute

cuius forma charitate. iij. p. ca.
 viij. **D.** in principio
 Contritio doloris sensitivum. an req-
 rat. iij. p. ca. viij. **R.** in fine
 Contritio de unoquoque peccato mor-
 tali. et de circumstantiis in aliud gen-
 peccati trahentibus. an singulariter sit
 habenda. iij. p. ca. viij. **B.** circa
 me. **C.** p. totum. **D.** post me.
 Contritio pro venialibus. quod et qua-
 lis sit habenda. iij. p. ca. viij. **R.**
 per totum
 Contritio de obliis. quomodo fieri
 debeat. iij. p. ca. viij. **D.** **E.** p.
 totum.
 Contritio de ignorantis. quod fieri de-
 beat. iij. p. ca. viij. **F.** p. totum. **I.**
 per totum.
 Contritio inutilis et falsa. q. sit. iij. ce-
 ro ca. viij. **D.** p. totum
 Contritionis pambula. quor et q. esse
 debeant. iij. p. ca. viij. **A.** cir-
 ca me.
 Contritionis dolor q. magnus esse de-
 beat. et q. diu durare debeat. iij. p. ca.
 viij. **A.** post principium. **I.**
 per totum
 Contritionis dolor p. peccato quotiens
 debeat haberi. vide in Dolor
 Contritionis vel attritionis bone. q. n. q.
 sunt effectus. iij. p. ca. viij. **D.**
 post me.
 Contriti voluntas qualis esse debeat
 p. p. ca. viij. **I.** circa medium. iij.
 p. ca. viij. **R.** circa medium
 Converteri ad dñm celeriter monemur.
 p. p. ca. viij. **I.** p. ca. viij. **D.** **E.** **F.** p.
 totum. iij. p. ca. viij. **D.** **E.** **F.** p.
 totum.
 Corpora beatorum qualia erunt in pa-
 tria. x. p. ca. vi. **F.** in fine. et an
 erunt palpabilia ca. viij. **D.** p. totum
 Corpora glorificata an in sua potesta-
 te habeant videri vel non videri. x.
 p. ca. viij. **R.** in fine

Continuum 7 Qm
 in d. p. ca. viij. **I.**
 b. e

Corpora beatorum an aliquando corpo-
 raliter moveantur. x. p. ca. viij. **I.**
 post medium
 Corpora beatorum an ab animabus mo-
 veantur motu non organico. **R.** in
 principio ibidem
 Corpora beatorum an in instanti movean-
 tur. ibidem. **R.** post principium. et
 quomodo. ibidem
 Corpora damnatorum qualia erunt. et quod
 punientur. x. p. ca. viij. **D.** p. totum
 ca. viij. **B.** ante finem
 Correctio quomodo sit. v. p. ca. viij.
 xij. **A.** p. totum
 Correctio fraterna. vide in Frater
 Corrupti extra matrimonium. an al-
 quem fructus possint mereri. et quod
 x. p. ca. viij. **D.** p. totum
 Creature irrationales an sint diss-
 gende. iij. p. ca. viij. **G.** in
 fine.
 Creature irrationales an post diem
 iudicii manebunt. x. p. ca. vi. **D.**
 per totum
 Credere omnes articulos fidei expli-
 cite. an quislibet christianus teneat
 et quod p. ca. viij. **A.** in principio.
 B. in principio
 Christiana disciplina in quo consistat
 viij. p. ca. viij. **C.** circa principium
 Custodire que teneantur homo. et quo-
 modo. v. p. ca. viij. **F.** circa prin-
 cipium.
 Damnati in inferno quot exte-
 rioribus penis puniantur. x. p. ca.
 viij. **A.** p. totum. et usq. ad
 finem capituli
 Damnati an aliquid cogitabunt de deo
 x. p. ca. viij. **D.** in principio
 Damnati an possint infernum exire et
 hominibus apparere. x. p. ca. viij.
 q. **D.** post me
 Damnati an habeant noticiam eorum
 que in mundo habebant. et an videant
 facta in gloria. x. p. ca. viij. **C.**

Tabula

Alphabetica

per totum

Damnati an odient quos hic in malo dilexerunt. x. pcep. ca. iij. B. post mediū

Damnator pene interiores que sunt et quomodo eis puniuntur. x. pcep. ca. iij. p. totū caplin.

Damnator pena respectu superiorū quoduplex erit. et quā magna. x. pcep. ca. iij. p. totū caplin.

Damnator pene quomodo erunt oppositi doctoribus felicitas aie. et quod erunt ille. ibidem B. p. totū

Damnatis p. actibus excellēter malis an dabit luteola sicut excellēter bonis dabit aureola. x. pcepto. ca. ij. p. totū

Damnificari homo in quot possit. et quod debet fieri fin. bec restitutio. vi. de in Restitutio

Damnū primo illatū an obligat ad restitutionē. et quod. vij. pcepto. cap. iij. E. post mediū

Damni recōpensatio in quibus speciebus fieri fieri debeat. vij. pcepto. ca. iij. D. vsq. K. p. totū

Dialogus quantū se extēdit. et quod continet. p. pcepto cap. p. I. in principio

Decime de iure nālī et diuino sunt institute. p. pcep. ca. vij. G. post principium

Decime que sint institute. p. pcep. ca. vij. G. post mediū

Decime cui debēt dari. iij. pcepto. ca. vi. E. ante mediū. p. pcepto. ca. vij. G. post principium

Decime de quibus rebus solui debent. p. pcepto ca. vij. F. in pnci. Et vtrū p. uerūdo a nō soluēdo decimas excusat. ibidē F. in fine

Decimas male exponēs quod peccet. p. pcepto. ca. vij. G. in fine
decimas an pauper dūit sacerdoti soluere teneatur. p. pcepto. ca. vij.

G. in pncipio

Defectus primorū quoduplices sint. et quod remediēnt. vij. pcep. ca. ij. A. circa principium

Delecatio in quo sit habēda. ix. pcep. ca. iij. D. in fine.

Delecatio quā multiplex sit. et quomodo ex ea generetur peccatū. ix. pcep. ca. iij. F. post principium

Delecatio de cogitatōe fornicatōis an sit sp. mortalis. ix. pcepto. ca. iij. D. in medio.

Delecatio morosa an in omni genere peccati sit vitanda. vide in Morosa delectatio.

Delecatōnes morosas habere circa actū venereum de aliq. legitime habenda in uxorem vel de iam habita an sit mortale peccatū. ix. pcepto. ca. iij. G. p. totū

Delecatōibus malis imorari quā malum sit. ix. pcep. ca. iij. D. in pncipio
Et quod delectabilia sint fugiēda p. multa docet. ibidē D. in fine.

Demonēs quod p. tate possunt cogi. et an etiā aliqua naturali virtute. ij. pcep. ca. iij. G. in pncipio

Demonēs an licitū sit adiurare. et quod modi sint seruandī. p. pcep. ca. xj. kk. per totum. ij. pcep. ca. iij. F. p. totū

Demonēs adiurare extrū laicis sit licitum p. pcep. ca. xj. nn. per totum

Demonēs quod futura sciāt. et ex quibus causis. p. pcep. ca. ix. G. per totum

Demonēs an hominē inuitū de loco ad locū possint portare p. pcep. ca. xj. K. in pncipio

Demonēs incubi et succubi an sint. p. pcep. ca. xj. cc. p. totum

Demonibus an sit credendū etiā veritatem dicentibus. ij. pcepto cap. iij. F. in fine.

Demonib⁹ an debeat maledicti. v. pcep. ca. iij. B. post mediū

Demoniacivrum per herbarū et lapī

dum appositiones possint sanari p
 precepto. ca. xj. ii. p totum
Demoniacis an eucharistia sit dāda.
 iij. pcepto. ca. xij. C. in fine.
Derisio circa q fieri habeat. v. pce. ca.
 xliij. A. circa mediū
Derisio qle pctm sit quomodo ab a
 lijs distinguat. ibidē A. per totum
 z quando sit mortale peccatū. ibidē
 C. D. p totum
Derisio tribus de causis ē detestabil.
 z derisores quibus assumilētur. ibi
 dem C. p totum
Derisor pene q z qles in scripturis re
 periant. ibidē F. p totū
Desperatio qn sit pctm in spīritūsan
 ctum. z quando simplex mortale. z
 quomodo opponitur spī p pcepto
 ca. liij. E. per totū. Et ratio quare sit
 pctm. ibidē in fine.
Detractio quid sit. v. pce. ca. x. A. cir
 ca pncipiū
Detractio detestāda ē xpt̄ septē. v. pce.
 ca. x. G. H. J. K. p totū
Detractio directa sit qdrupl. v. pce.
 ca. x. G. in pncipio
Detractio indirecta sit dupliciter. ibi
 dem B. ad finē
Detractio ppta q sit. z an sp sit morta
 lis. v. pcepto. ca. x. C. circa pnci
 piū F. circa mediū.
Detractor qb̄ assimilet. ibidē H. p to
 tū. z q̄t moceat ibidē J. in pncipio
Detractor vno flatu tres interficit. v.
 pcepto. ca. x. M. in fine.
Detractori quō sit resistēdū. v. pcepto
 ca. x. N. per totum
Detractorem audire an sit licitum. et
 quomodo. z quomodo non. v. pce.
 ca. x. I. p totū
Detractore audientes trib⁹ de causis
 sunt respēdibiles. ibidē N. p totū.
Detractor tres sunt gradus. v. pce. ca.
 x. D. E. per totum
Detractor tres sunt modi ibidem F.

circa pncipiū
Deuotio unde causet. iij. pcepto. ca.
 xij. J. in fine
Deuotio qb̄ gestis excitet melius p.
 pcepto. ca. vj. C. in fine
Deuotionis vere z humilitatis q sine
 cause. ix. pcepto. caplo. ij. C. post
 mediū
Dens fm animā fm corpus z rebus
 possessis diuersimode est colendū
 z adorandus. p pcepto. cap. p. R.
 circa mediū
Deus quō spernat. p pcepto. ca. v.
 D. per totum.
Deus quare p corpus nostrū est vene
 randus. z quot de causis. p pce. ca.
 vj. D. in pncipio. qn̄ qb̄us diebus
 ibidē vsq ad finē
Deus p pctis quō z p quid sit placā
 dus. iij. pcept. ca. liij. C. an mediū. ca.
 viij. P. p totū
Deus an pctorēs exaudiat. viij. pce. ca.
 ix. G. post mediū
Dilectio quoruplex sit. p pcept. ca.
 liij. B. in pncipio
Dilectio dei q̄stricte nobis mādetur.
 p pcepto. ca. liij. A. in pncipio B.
 C. p totū.
Dilectio dei tripliciter cadit sub pce
 pro sc̄v̄t diligat̄ favorabiliter. ordi
 nabiliter. z appciabiliter. p pcepto.
 ca. liij. G. in pncipio
Dilectio dei actualis an semp fieri de
 beat. z qn̄ est obligatoria. z qn̄ non.
 p pcepto. ca. v. G. p totū. iij. pcept.
 cap. p. I. p totū
Dilectio dei rōnabilis ē ppter septem
 p pce. ca. v. R. p totū. z ponit ibi
 dē mltē pabole qb̄ mens icitari d̄z
 ad rōnabiliter diligēdū deū
Dilectio dei in patria quō fiet. p pce.
 ca. v. H.
Dilectio sup̄plius qre non ita explicet
 te est mādara. sicut dilectio pximi.
 iij. pcepto. ca. p. E. p totum

Tabula

alphabetica

Dilectio suūpsius fm q̄ sumi debeat
ut sit bona et licita. iij. p̄cepto ca. p̄.
C. per totū. v. p̄cepto ca. vj. F. circa
mediū p̄ totū
Dilectio suūpsius ut sit iusta et licita
q̄tuor requirit. iij. p̄ce. ca. p̄. D. p̄ totū
Dilectio proximī quō necessaria sit. et
quō alta mādara i ipsa cōplent. iij.
p̄cepto. ca. j. A. p̄ totū
Dilectio primī q̄ i se cōtinere debeat
iij. p̄cepto ca. ij. C. D. E. F. p̄ totū
Dilectio primī p̄ q̄tuor sophisticat
ut nō fiat meritoria. iij. p̄ce. ca. ij. A.
in principio. M. p̄ totū
Dilectio primī nouēz habet gradus
iij. p̄ce. ca. iij. tres extrīne. A. B.
p̄ totū. tres intēne. C. D. E. per
totū. tres effectīue. F. G. p̄ totū
et fm illos attendit eius p̄fectio vel
imperfectio
Dilectio inimici quō implēda sit. iij.
p̄cepto ca. iij. F. post principiu. et q̄
ipsa sit sūma. ca. iij. B. circa mediū
Dilectionis dei mandatu an in via
possit impleri. p̄. p̄cepto. ca. v. D.
p̄ totū.
Dilectionis ordo q̄ sit seruādu. iij. p̄.
cepto ca. iij. C. D. E. F. p̄ totū
Dilectionē primī mouēta et inducē
tia q̄ et q̄t sit. iij. p̄ce. c. ij. J. R. p̄ to.
Diligere deū et fr̄re deo. quō inter se
ordinant p̄ p̄ce. ca. iij. J. in principio
Diligere qd sit p̄ p̄ce. ca. iij. G. post
mediū
Diligere deū sup oīa qd sit p̄ p̄cepto
ca. iij. D. an me. et quo amore dili-
gendus sit deus. ibidem
Diligere seipm quid sit. iij. p̄cepto ca.
p̄tulo p̄. B. in fine
Diliges dñm deū tuū ex tota mente.
quō hoc fiet. exponit i p̄ p̄cepto ca.
iij. M. N. et ostendit p̄ ius natura
lez ciuile q̄ oīa in deū sunt referēda
ibidem. R. post me.
Diligēdus quō sit deus appreciabilis

imo p̄cepto. ca. v. C. p̄ totū
Diligēdus an sit deus p̄pter vitā eter-
nam p̄ p̄cepto ca. iij. J. in principio.
Diligēdus an sit deus p̄pter bñficia q̄
dedit et quō p̄ p̄cepto ca. iij. J. a me-
dio vsq̄ in finē. R. in p̄n. v. ca. J. in
principio
Diligēdo deū q̄s debet eē respect⁹. et
q̄t de causis sit diligēdus p̄ p̄ce. ca.
iij. G. in medio.
Diligētia quāta esse debeat in p̄cepto
rū custodia p̄ p̄cepto ca. iij. B. post
principium
Diligētibz deū oīa coopari in bo-
nū quō hoc fiet p̄ p̄ce. ca. iij. F. per
totū
Diligibilia q̄ deus mandauit q̄t sunt
p̄ p̄cepto ca. j. B. in fine
Dispensatores vtorū et aliorū dispen-
sabiliū qui et quorū sunt. ij. p̄cepto
ca. v. X. in medio
Distinctiū appetit⁹ ex quorū causis p̄-
ueniat. vij. p̄cepto. ca. j. R. p̄ totū
Distinctiū appetitus quare satari nō
pōt. vij. p̄cepto. ca. j. J. p̄ totū
Distinctiōis q̄t sunt spēs. et quomō
differenter fiant. p̄. p̄cepto. ca. xj. B.
per totū.
Distincti cū assimilentur. vij. p̄ce.
ca. p̄. R. in fine.
Doctrina verbū dei p̄pter deū pre-
dicātes an plus merent dantibz
elemosynā corpālē. vij. p̄cepto. c.
iij. G. in principio.
Dolere de pctō quotiēs homo tenet.
et quid p̄dest dolere de peccato. iij.
p̄cepto. ca. x. F. in principio
Dūca dies multis prerogatiuis est
sublimata. iij. p̄ce. c. p̄. C. in medio.
Dñs secularis quis sit. iij. p̄cepto. ca.
vij. A. in principio.
Dominī seculares a subditis in quibz
q̄s debent honorari. iij. p̄cepto. c.
vij. D. p̄ totū.
Dñi seculares q̄t modis inhonorant

Idem. **G.** p totum.
Dñs ipalib⁹ ex quib⁹ causis tenentur
obedire. **iiij.** pcepto ca. **vij.** **A.** in fine
B. **C.** p totum
Dñs secularibus an subditi in oib⁹
teneant obedire. Et in q⁹ nō. **iiij.**
pcepto. ca. **vij.** **E.** **F.** p totum
Dñs secularib⁹ an ultra censum de-
bitū liceat subuenire. et in q⁹bus cast-
bus. **vij.** pcepto. ca. **liij.** **M.** p totum
Dñs anime qd sit. **x.** pcepto ca. **vij.** **A.**
B. et quortuplex est dos. **B.** in fine.
Dñs aie beate q⁹ et que erunt. **x.** pce-
pto. ca. **liij.** **B.** in principio. cap. **xij.**
A. circa principiu. et quare sint tres
dñs. **Ibidem.** **B.** p totum
Dñs corporis glorificat q⁹ et q⁹ erunt
x. pcepto. ca. **vij.** **D.** circa mediu. et
quare tot. **D.** in fine

Obiectas in q⁹bus casibus a pec-
cato excusat p obedientia p prece-
pto. ca. **xxij.** **E.** per totum
Dubia in partem meliorem circa pri-
mos sunt interpretanda p precepto ca.
xij. **D.** post mediu. Sed circa nos
in peiorē partem. **Ibidem.** dat ratio.
Dubio stante quomodo recta cōscie-
tia debeat formari p pcepto ca. **xxij.**
F. p totum. **v.** pcepto ca. **xij.** **I.** cir-
ca principiu
Dubio stante de aliquo agibili cautū
est abstinere vsq⁹ certitudo habeat
p pcepto cap. **ij.** **F.** circa mediu
ca. **v.** **F.** post principiu in quinta
regula et undecima regula per totū
ix. pcepto. ca. **liij.** **F.** in medio
Dubius in fide an sit infidelis p pre-
cepto. ca. **ij.** **M.** p totum
Duellū quid sit. et an sit licitum duel-
lare p pcepto cap. **xix.** **F.** p totum
G. in principio
Duellum quor modis sit p pcepto
ca. **xix.** **G.** ante mediu

Obiectas quor modis capitur.
et quor modis contingat. et quā-
do sit mortale peccatum vel ve-
niale vel nullū. **vij.** pcepto. ca. **vij.** **D.**
ante me per totum
Ecclesie sententias publice pro-
mulgaras. an quilibet etiam sim-
plex credere et seruare teneat. **j.** pre-
cepto. ca. **ij.** **F.** p totum
Ecclesie cōstitutiones quomodo ob-
ligent. vide in preceptum ecclesie
Ecclesie quare sint adinuēte. **liij.** pce-
pto. ca. **xij.** **C.** p totum
Ecclesie quor de causis sunt visitan-
de. **liij.** pcepto ca. **xij.** **B.** p totum. et
que in eis licite possint fieri. **ibidem.**
D. per totum
Ecclesie defensione perens per resu-
gium in eam an priuat ea debeat.
et in quibus casib⁹. **liij.** pcepto. ca.
xij. **B.** in medio
Ecclesiā et alior⁹ sanctor⁹ locor⁹ im-
munitas p que seruatur. et quomo-
do infringatur. **liij.** pcepto. ca. **xij.** **F.**
G. **H.** per totum
Ecclia per sortem an fieri possit. et
quā p pcepto ca. **ix.** **D.** circa prin-
cipiu
Elemosyna quid sit. **vij.** pcepto. ca.
ij. **B.** in principio
Elemosyna quos effectus habeat. et
quor. **vij.** pcepto. ca. **ij.** **B.** **C.** **D.** p
totum. **E.** in medio
Elemosyna an sit maior pars satisfac-
tionis. **Ibidem.** **B.** circa principiu
Elemosyna an in se cōtineat ieiunium
et orationem. et quor de causis. **ibid.**
B. circa principiu
Elemosyna an sit medium dispositi-
um resurgendi a peccato. **ibidem.**
C. p totum
Elemosyna vnus denarij i vita qua-
re plus valet elemosyna omnium of-
ficiarum post mortem data. **vij.** pre-
cepto. ca. **ij.** **F.** post principiu. **G.** par

Tabula Alphabetica

torū. ca. ix. **B.** in principio
Elemosyna de quibus danda est. v.
 pcepto. ca. iij. **C.** p totū. z qd sit lu-
 fluū. vide in Supplū
Elemosyna quibus sit danda. vij. pre-
 cepto. ca. iij. **D.** per totum. Et an p-
 pinquis. **P.** per totum. z cui magis
 sit beneficiendum. **Q.** per totum.
 z an patientibus necessitate in sola
 vite honestate. **H.** p totū
Elemosyna spūalis quonplex sit. vij.
 pce. ca. iij. **A.** in pncip. z an sit melior
 corporali. **R.** post mediū
Elemosyna corporalis an z quādo spūa-
 li sit preferenda. vij. precepto. ca. iij.
S. in fine.
Elemosyna quōz ex q radice sit dan-
 da. vij. pce. ca. iij. **T.** p totū. iij. pce.
 ca. iij. **D.** p totū
Elemosyne largitio qū sit sub pcepto
 vij. pce. ca. iij. **A.** ponit vñ casus. **B.**
 in pncipio ponit secundus casus.
Elemosyne efficacia in q pñst. vij. p.
 ca. iij. **D.** in fine. **E.** in pncipio
Elemosynā dare qū sit pñst. vij. pce.
 ca. iij. **I.** in pncipio
Elemosynā multi dare possunt. z que
 sint meliores. vij. pcepto. ca. iij. **F.** in
 principio
Elemosynā dare. an z quando sit pec-
 catum. vij. precepto. ca. iij. **R.** per to-
 tum. **I.** in medio
Elemosynam qui possant dare. z qui
 nō. ibidem. **M.** per totum. z in qui-
 bus casibus vroz sine consensu vi-
 ri potest dare elemosynam. ibidez
N. p totum
Elemosynā in magna quātitate dāns
 an plus mereat qz qui modicū dat
 ex magna charitate. vij. precepto. c.
 ij. **D.** p totum

Mptores rerum furatarum. vel
 al's viciolarum an propter igno-
 rantiam excusentur. ix. precepto. c.

.iij. **F.** p totum. De alijs emptoribus
 vide in Venditores

Est cheya virtus circa pcepta le-
 gislatorum quomodo sit seruan-
 da. vij. precepto. cap. vij. **D.** circa me-
 dium

Erubescencia sequendi Christi p
 hibetur pmo pcepto. ca. xxi. **A.**
 in pncipio

Erubescibilia peccata pre ceteris que
 sint. pmo pcepto. ca. xxi. **B.** post
 medium

Estimatio circa deū quonplex fieri
 pōt. p pcepto. ca. iij. **E.** in fine

Eucharistia in missa oblata quo-
 duplice effectū habeat. vij. pcepto
 ca. ix. **E.** post medium

Eucharistia oblata in missa quantus
 tollat de pena. vij. pcepto. ca. ix. **E.**
 post medium

Eucharistia quib⁹ dari debeat. iij. pce.
 ca. xij. p totū capitulū

Eucharistia an cū actuali deuotione
 sit sumenda. z deuotio vñ causetur
 iij. pce. ca. xij. **I.** post mediū

Eucharistia deuote suscepta septē no-
 tabiles fructus cōfert. iij. precepto.
 ca. xij. **R.**

Eucharistia miraculose pmutata in
 aliā speciez. puta in massam carnis
 digiti tē. an sit sumenda ab aliquo.
 iij. pce. ca. xij. **I.** post pncipium

Eucharistia an post cibum aut potus
 debeat sumi. z in qbus casibus. iij.
 pce. ca. xij. **D.** **E.** p totum

Eucharistia quotidie pcipe an liceat.
 iij. pce. ca. xij. **I.** p totū

Eucharistia pcipe volēs q scire tenea-
 tur. iij. pce. ca. xij. **D.** p totū

Eucharistia percipere volens quinde-
 cim debet habere cōditiones. iij. p.
 ca. xij. p totū capitulū

Eucharistiam volens pcipe quō cer-

ma eē debeat q̄ sit sine mortali pec-
caro. et q̄ diligens p̄scie examinatio
excusat a peccō. et q̄ nō. iij. p̄ce. ca. xij.
F. p̄ totū. et si q̄ bone dispositiōis. vi
de in Certitudo.

Excellentiam petere q̄ sit p̄ctm. et
q̄ nō. j. p̄ce. c. xij. R. in fine.

Excoicatio a iure fert solū p̄ mortali
j. p̄ce. c. ix. D. in fine.

Exercitatiois mod⁹ ad v̄tutes acq̄ren-
das q̄s sit. ix. p̄ce. ca. ij. C. in fine.

Exorcismi cū characterib⁹ an vlm ha-
beant in demones. ij. p̄ce. ca. liij. G.
post mediū.

Exorcismi p̄ prelatos ecclē sunt exa-
minandi. ij. p̄cep. c. liij. S. in fine.

Expositio pabole de hole descēdente
ab hierusalē in hiericho valde pul-
cra. ix. p̄ce. c. ij. D. post mediū.

Actes anime. id ē. sup̄ma por-
tio aīe ad q̄ p̄t p̄verti. j. p̄cep.
ca. v. A. p̄ totū.

Facies demonis q̄lis si t. x. p̄ce. c. liij.
B. circa mediū.

Fama bona quō conseruat. v. p̄ce. ca.
viij. S. post p̄ncipiū.

Fama p̄pria an sit p̄regēda. et a q̄bus
v. p̄ce. ca. viij. A. S. p̄ totū.

Fama hominis q̄tuor modis pōt ledi.
vij. p̄ce. ca. vij. L. M. N. D. p̄ totū.

Fama p̄rimi in fraterna correctiōe.
an debeat ledi. v. p̄cep. ca. xj. R. cir-
ca mediū.

Fama p̄rimi in confessiōe an debeat
cōseruari. iij. p̄ce. ca. ix. N. ante me-
diū. D. p̄ totū.

Fante ablatio q̄t nocumenta inferat
v. p̄ce. c. x. C. circa mediū.

Elicitas naturalis in lumine na-
turali tm̄ v̄tutibus moralibus ac-
quirit p̄ p̄ce. c. p̄. G. post mediū.

Festa ecclesie in nouo testamento ad
similitudinē veteris testamēti ha-
bent q̄dammodo distinctiōem. iij.
p̄cep. ca. p̄. B. p̄ totū.

Festa ecclesie sunt in triplici differē-
tia. iij. p̄ce. ca. p̄. E. p̄ totum.

Festa ecclesie p̄ncipalia quomodo e-
lucidant mysteriū articulorū fidel

p̄ precepto ca. ij. C. post p̄ncipiū.

Festinitas sabbati quicq̄ de causis in
diem dominicū est translata. li. p̄ce
pro ca. p̄. C. p̄ totū.

Festinitas sanctificatur nonem mo-
dis. liij. p̄cepto ca. ij. A. B. p̄ totum.

Festiuo die quid homo facere teneat
q̄ sit in statu salutis. iij. p̄cepto ca.
viij. D. A. p̄ totū.

Festiuo die an homo semper p̄ totam
diem teneatur fore relictus ad
exercitationem in nonem modis
sanctificatiōis diei festi. iij. p̄cepto
ca. ij. A. p̄ totū.

Festiuo die mortaliter peccās an ma-
gis peccet q̄ opus corpale faciens
als licitum. iij. p̄cepto ca. p̄. G. cir-
ca mediū.

Fetores totius mūdiz oēs fetulentie
vbi manebūt post diē iudicii. x. p̄-
cepto ca. ij. G. post p̄ncipiū.

Filio que sit mādaciū et que nō
p̄ precepto ca. xv. D. in p̄ncipio.

Fides sub primo p̄cepto cadit p̄ p̄-
cepto ca. ij. in p̄ncipio.

Fides p̄fitenda est corde p̄ precepto
ca. ij. G. in p̄ncipio. D. B. p̄ to-
tum. D. p̄ce. R. in fine. et quō ibidē.

Fides q̄ ore sit publice p̄fiteāda et q̄
nō ibidē. D. p̄ totū.

Fides simplicium an q̄ncq̄ sit merito-
rior fide doctorū et magnorū p̄ p̄ce-
pto. ca. ij. G. circa mediū.

Fidei actus quis sit. vide in Actus.

Fidei articulos an licet scrutari p̄ p̄-
cepto ca. ij. M. in fine.

Fidei p̄ceptū quot hoim genera trās-
grediuntur p̄ precepto ca. ij. L. M.
N. D. p̄ totum.

Fidei corde tenēs et ore negās an mor-
taliter peccet p̄ p̄ce. ca. ij. N. in p̄ncipio.

Tabula

Hicetus quomodo in damnatis re-
perlat. et quomodo eo puniuntur
p. pcepto ca. ij. E. p. totum.

Omes pccati originalis quid sit. et
an post baptismum maneat. ix. pcc.
ca. ij. D. ante mediu

Forma baptismi q si vide i baptism?
Fo micalo simplex que sit. et an sem-
per sit mortalis. vi. pcepto cap. ij.
A. p. totum

Fortuna vñ discat. et quid de ea tenean-
dum sit. et an aliqui homines sint a
natura bene vel male fortunati. et re-
spectu cuius sit fortuna p pcepto. c.
xi. qq. per totum. Et virum homo
vniuersaliter possit esse bene foru-
natus. ibidem. ff. p. totu

Fraterna correctio quid sit. et ad
quos pertineat. et eam omitten-
tes sine causa rationabili qpericu-
lose faciāt. v. pcepto. ca. ix. A. per
totum

Fraterna correctio septuplicem fru-
ctum affert. v. pcepto cap. ix. C. D.
p. totum

Fraterna correctio quomodo sit fieri
da et quibus circumstantijs. v. pcepto
ca. xi. J. p. totu

Fraterna correctio quib? cōpetat. v.
pcepto. ca. xij. G. in principio

Fraterna correctio an pvenialib? pec-
catis fieri debeat. v. pcepto ca. xi.
D. per totu

Fraterna correctio in quibus casibus
non obligat. v. pcepto ca. x. ij. G.
p. totum

Fraterna correctionis omissio quib?
noceat. v. pcepto. ca. xi. D. p. totum.
Et quando eius omissio sit licita et
meritoria ibidem. E. p. totu. Et quan-
do sit mortalis. F. p. totum. Et quā-
do venialis. G. p. totu.

Fraterna correctionis ordo et modus
quis sit. v. pcepto ca. xij. H. E. D. E.
A. p. totum

alphabetica

Fraterna correctionis quare dominus
tuber testimoniu addibet. ibidem
E. in principio

Frater insurtatus an teneat qrerere
concillationē insurtatis ipso nō pe-
tente. v. pcepto. ca. xij. M. in medio

Frater offendēs et a leso veniā petens.
et si leso dimittere nō vult qd fact-
et. v. pcepto. ca. viij. D. p. totum

Frater offendēs in secreto an in pub-
lico teneat satisfacere et cōuerso. v.
pcc. ca. viij. N. in principio. Et an te-
neatur dicere se mēitum fuisse. ibi-
dem N. in medio.

Fratris recōciliatio quibus modis fie-
ri debeat. v. pcepto. c. viij. B. p. totu
E. post mediu

Fratris recōciliatio an oblationem
muneris. et quō fieri debeat. v. pcc.
ca. viij. B. circa mediu

Fratris offēso quor modis fieri pos-
sit. et quō fm h debeat fieri recōcilla-
tio. v. pcc. ca. viij. C. D. E. F. p. totu

Fratris recōciliatio qcto fieri debe-
at. v. pcepto. ca. viij. J. circa mediu

Fratris offendētis nō petenti veniā
nec satisfaciēti an qd dimittere tene-
at. ibidem. K. p. totum

Fratre sine causa trāscēte an quis ab
eo veniā petere teneatur et quomo-
do. ibidem. D. p. totum.

Fratrū recōcillatione habita an ram-
coris sig liceat retinē. ibid. N. p. to-

Fructus quid sit. x. pcepto ca. ix. A.
p. totum. Et quare fructus dicatur.
B. p. totu. et J. K.

Fruct? spūs quor et q sunt. x. pcepto. c.
ix. K. p. totu

Fructus oris quor sunt p pcepto ca.
xx. G. circa principiu

Fructuū gdnus quor et q sunt. x. pcc. c.
ix. C. D. E. p. totu.

Frari res exiles vrpote pennaz.
acum. aut simile an sit mortale.
viij. pcepto ca. iij. E. p. totu.

Furtum quid sit. vij. pcepto cap. liij.

A. p totum.

Furtum an sit peccatum mortale. vij. pcepto. cap. liij. **B.** p totum

Furtum quot modis pmitat. et ponit. xxi. modi. vij. pcepto. cap. liij. **D.** p totum. **osq.** **R.** Et quod et in quibus modis sit recopendendum ibidem.

Furtum velatum quomodo fiet. et dantur due regule. ibidem

Prima regula. **R.** in principio.

Secunda regula. **T.** p totum.

Furtum velatum p prima regulam qd comittant. ibidem. **R.** **S.** p totum

Furtum velatum p secundam regulam qd comittat. ibidem. **D.** p totum

Furtum ex circumstantia transit in aliam speciem peccati. aut aggravatur ibidem. **B.** in medio

Furtum an pmitat qd alienam rem occulte iniuste secum retinet ibidem. **A.** i. si.

Furtum an comittat qd suam rem apud alium iniuste occulte detinet. et furtum et occulte reassumit. vij. pcepto. c. liij. **E.** in principio.

Furtum an comittat qd res primi detrahit occulte vel manifeste. et ex his nihil retinet. ibidem. **E.** in medio

Furtum an comittat creditor si pignore sibi obligato utat. ibidem. **E.** in fine

Gaudium beatorum de christi humanitate quale erit. x. pcepto. ca. x. **E.** **F.** **G.** p totum.

Gaudium beatorum de societate societatis. quod erit. x. pcepto. cap. x. **A.** **B.** p totum

Gaudia beatorum exteriora quot erunt. x. pcepto. ca. v. **A.** in principio

Gaudia beatorum interiora quot erunt. x. pcepto cap. xi. **A.** per totum capitulum.

Gaudiorum multitudo et magnitudo qualiter erit in patria. x. pcepto. ca. xi. **F.** **G.** p totum

Gloria quid significet in hoc nomine. inanis gloria. p pcepto ca. xliij.

D. in principio

Gloria quomplex sit. ibidem. **F.** p totum

Gloria vana quot modis sit. ibidem.

G. p totum

Gloria diabolica que sit ibidem. **B.** per totum

Gloria appetere an liceat. p pcepto. c. xliij. **D.** vsq. **D.** p totum

Gratie augmentum an quis alteri possit mereri. vij. pcepto. cap. ij.

F. circa medium

Gradus peccati mortalis sunt undecim. ix. pcepto. c. liij. **R.** p totum.

Gratie esse deo an plus teneat. penitentis qd innocens aut e converso. ix. pcepto. c. p. **R.** p totum.

Gratie esse deo de quibus tenemur videre in dilectione dei rationabilis est

Gratie esse deo quod tenemur. ix. pcepto. ca. p. **I.** in medio

Gratie esse quod tenemur. ibidem. **I.** i. p. n.

Gratie esse de beneficio p recompensationem an teneamur apparenter indignis. et qd sint. ix. pcepto. c. p. **I.**

M. p totum

Gratie esse an debeamus his qd ad peccatum nos impant. ibidem. **M.** post me.

Gratitudinis tres sunt gradus. ix. p. ca. p. in fine.

Ola quomplex sit. et quomodo diffiniatur. vij. pcepto ca. v. **D.** p totum

Gula qd sit peccatum mortale. vij. pcepto. ca. v. **F.** p totum.

Gula corporis an sine infert multa mala. ibidem. **E.** in medio

Gula. vij. remedijs curat. vij. pcepto. ca. vj. **F.** p totum.

Gule species que sint. et quot sint esse. ibidem. **E.** p totum.

Sustentatio in patria quibus perficitur. et quod in medio gaudio ratione sui obiecti pmiabiliter. x. pcepto. cap. vj. **G.** p totum.

Abentes alimenta et quod regamur his ptenet simus. quomodo

Tabula

alphabetica

Intelligatur illud. vij. precepto ca. liij.
G. in fine.

Hereticorum fautores quomodo
sint excommunicati p. pce. cap.
ij. D. p. totum

Hereticis lapidibus. et verbis. ante quod
sit licitum. vti. p. pcepto. ca. ix. E. ante
finem.

Hereticorum omnibus possint col-
ligi. Ibidem. E.

Homicidium incurrit quiddecim mo-
dis. v. precepto. ca. p. C. D. E. F.
G. per totum

Homocidij. cause que sunt ibidem. A. in
principio ca. ij. A. p. to. B. in principio

Homocidio non sequente adhuc mul-
tis modis transgreditur pcepto non oc-
cides. v. precepto ca. p. D. I. p. totum

Homines siluestres an sint. et in quo-
ruplicit differentia sint p pcepto. ca.
ca. xi. R. per totum

Homines pmittere deo an a demonibus
possint ledi p pcepto. ca. xi. T. o. totum.

Homines operatione demonum an in qe-
stias possint transformari p pcepto
ca. xi. N. in principio

Homines an possint lupos transforma-
ri. ibidem. R. circa medium

Homines a tribus celestibus causis
diriguntur fm tria que in eis sunt p pce-
pto ca. xi. q. q. circa medium. vide
de hoc in influxus

Homines sub triplici lege possint sunt qui
bus regi debent. x. precepto ca. p. C.
circa medium

Honestas p se finit que sumi debeat. et
que sint honorandi. vij. pcepto. ca. liij. E.

Honor dei quomodo sit querendus
p pcepto ca. liij. N. per totum cap.
vj. A. B.

Homo: beatorum qualis. et que magnus
erit in patria. x. precepto cap. x. D. p.
totum.

Homo prandij ieiunantis dies que sit. vij.
precepto ca. vij. E. circa medium.

Hora secunda post meridiem fm alijs do-
ctores christus mortuus est in cruce.
ibidem. E. ante medium

Humiliter se et veraciter humiles
se reputare quot modis contingat
ix. pcepto ca. ij. A. p. totum

Humilis conditio in adversis que sit. v.
pcepto ca. ij. E. circa medium

Humilitas quare ita difficulter acq-
ratur cum ita natura ad hanc incli-
nat. ix. pcepto. cap. ij. R. in principio

Humilitatis vere que sint cause et radi-
ces. ix. pcepto ca. ij. E. post medium.

Iactantia vbi oritur. vide i hypo-
crisis. et cui opponatur. vij. pce-
pto ca. ij. C. ante medium

Iactantia que modis committatur. vij. p-
cepto. ca. ij. C. circa principium.

Iactantia que sit peris mortales qua-
do non. ibidem. C. circa medium. p. to.

Ieiunium quid sit. vij. pcepto ca. vij.

A. in principio.
et ieiunium quod duplex sit ibidem. A. cir-

Ieiunia medium:
ieiunium cadit sub pcepto legis natu-

Ire. legis diuine. et legis ecclesiastice
et quomodo diuersimode. vij. pcepto.
ca. vij. C. D. p. totum. Et sub co-
suetudine loci cadit. ibidem. F. in pn-
cipio. et ieiunium impugnant caro mundus et
diabolus. vij. pcepto ca. vij. C. circa
medium.

Ieiunium. xij. preceptas habet utilitates
Ibidem. B. p. totum

Ieiunium quibus circumstantiis fieri
debeat. vij. precepto cap. vij. E. circa
medium.

Ieiunium an quis soluere possit an-
te ieiunium suum et quis possit in eo dispe-
sare. vij. pcepto cap. ca. viij. A. p. totum
et in quibus causis sit dispensan-
dum. Ibidem. B. C. D. E. per to-
tum.

Ieiunium sine causa legitima transgredies
B. et

an peccet mortaliter .vj. precepto.
ca. vij. **D.** ante medium.
Ieiunium tripliciter transgredi potest. ibi
dem. **E.** in principio.
Ieiunium an potu soluat ibidem. **E.** post
medium.
Ieiunium an redemi possit p pecunia
vj. precepto ca. viij. **D.** p totum
Ieiunium pprie terre an in alienis locis
sit seruandū. vj. precepto ca. vij. **F.** an
medium.
Ieiunium quot modis sit viciosum. vj.
precepto ca. viij. **G.** p totum
Ieiuniali die plus q̄ semel comedēs
an peccet mortaliter toties q̄ties co
medat. vj. precepto. ca. vij. **E.** circa prin
cipium. **E.** t. ij. precepto. ca. v. **G.** an finē.
Ieiuniali tpe quibus cibis sit vrendū.
ibidem. **E.** circa mediu. et an d̄ castore
licitū sit edere. ibidem. **E.** post mediu
Ieiuniali tpe an electuaria et pfectio
nes possint sumi et quomodo. ibidem
E. post medium
I.gnis inferni q̄ magn⁹ sit et quō
differt ab igne nro. x. precepto ca.
ij. **D.** in principio
Ignis purgatorij q̄plex sit. et quō
diuersimode purgat. vj. precepto ca.
viij. **F.** ad finem
Ignis quo mūdus renouabit an dīe
iudicij q̄usq̄ ptinget. x. precepto. cap.
v. **F.** circa medium
Ignorantia articulorum fidei an q̄busdā
sit excusabilis. et q̄bus de causis. p.
precepto. ca. ij. **D.** post p̄ncip. cu3 de
claratione vsq̄ ad. **F.** et. **F.** in fine. et
I. post medium
Ignorantia qd sit. ix. precepto ca. p. **B.**
in fine.
Ignorantia q̄plex sit. et q̄ excusat et q̄
nō. ix. precepto ca. ij. **A.** **B.** **C.** **D.** **E.**
per totum
Ignorantia an sit peccatū et q̄. ix. precepto.
ca. p. **B.** p totum
Ignorantia q̄ magis sup om̄s ē fugiē

da. ix. precepto ca. ij. **A.** ad finem
Ignorantia quō pot enadi. et p q̄ reme
diari. ix. precepto ca. ij. **I.** p totum
ij. precepto. ca. viij. **G.** **D.** p totum.
Ignorantia legis nature an aliquē ex
cusat. ix. precepto ca. p. **E.** circa me.
Ignorantia an excuset a statutis ordi
narij. ix. p̄ce. ca. ij. **G.** in principio
Ignorantia durare an hō sp peccat inte
rim q̄ ignorat. ibidem. **I.** p totum
Ignorantia ignorata quō p p̄niam pos
sit deleri. ix. precepto ca. ij. **R.** p totū
Ignorantie q̄ sunt cause. ix. precepto. ca.
ij. **D.** p totum. **M.** in principio
I.lludant opere demonū. q̄ se an
garia opinant et dicunt raptos. et
restituti sensibns mira dicunt p̄ p̄ce
pto. ca. xj. **D.** per totum
I.llusio hominum p demones quot
modis fiat p̄ precepto. ca. xj. **E.** per
totum.
I.mpassibilitas quomodo erit in
anima beata et quomodo differt
ab ea q̄ fuit in Adam in statu inno
centie. et que est in pueris decedenti
bus in originali. x. precepto. ca. vij.
E. in principio
Impfectionis omnium rerum causa et
mater que sit. ix. precepto. ca. ij. **B.** cir
ca principium
Inanis gloria quid p̄ndat p̄ p̄ce
pto. ca. xlij. **D.** p totum
Inanis gloria cui assimilet. ibidem. **B.**
post medium
Inanis gloria in om̄i loco hominem in
nadi. ibidem. **B.** ad finem
Inanis gloria multis de causis ē val
de periculosa. ibidem. **B.** post p̄nci
pium. Et oibns opibus se inflectit.
ibidem. **B.** post medium
Inanis gloria qm sit peccatū morale
vel non p̄ precepto cap. xlij. **I.** **R.**
per totum
Inanis glorie peccat⁹ quomodo sit
p̄tra dei charitatem. ibidem. **L.** **M.**

Tabula

In per totum.
Inans glorie quot sint remedia. ibi-
dem. **C. p. totum**
Incantatores qui dicant. et quomo-
do sunt phibiti. **p. pcepto. ca. xj. gg.**
circu pncipium
Incestus qd sit. et qd detestabile vicius
sit. **vj. pcepto ca. ij. C. p. totum**
Inclinationes an necessitet hoiem ad
eligendum. **p. pcepto ca. xj. qq.**
post mediu. 33. circu mediu
Indenotio unde causetur. **p. pcepto.**
ca. xx. I. p. totum
Infirmas an excuset a seculo. **vj.**
pcepto ca. viij. B. in fine.
Infirmas hois qtriplex sit. **ij. pcep.**
ca. vi. A. circu mediu.
Influxus celi angelus et deus quod di-
versimode influunt in hominem. **p.**
pcepto. c. x. D. circu fine
Ingratitudo sub primis duabus spe-
ciebus superbie continetur. **p. pce.**
ca. xij. I. in pncipio.
Ingratitudo quando sit peccatu mor-
tale aurientale. **ix. pcepto. cap. p.**
D. p. totum.
Ingratitudinis quot sint gradus. **ix.**
pcepto ca. p. A. p. totum
Inimicus quis sit. **v. pcepto. ca. vij.**
D. in pncipio
Inimici qd modis pugnat ptra uos.
v. pcepto. c. vij. A. in medio
Inimici in necessitatis tpe an acua-
liter sint diligendi. **v. pcepto. cap.**
vij. G. in fine.
Inimici etia ore tripli sunt diligendi
v. pcepto. c. vij. A. in pncipio. Q.
per totum.
Inimicoy dilectio an sit nobis possi-
bilis. **v. pce. c. vij. B. C. p. totum**
Inimicos an corde teneamur dilige-
re. et quomodo. **ibid. C. F. p. totum. et**
quod teneamur eis bnfacere. ij. pce.
ca. ij. F. post pncipium
Inimicos diligendo an requirat spe-

alphabetica

cialis actiatio mentis. et an semper
debeant diligi. **v. pcepto. cap. vij.**
G. p. totum.
Inimicus an tenemur ex pcepto be-
neficia impendere. **v. pcepto cap.**
ix. C. p. totum.
Inimicus bnfacere an sit magis meri-
toriu qd amicus. **ibidem. C. p. totum.**
Innouatio mudi qre fiat. **x. pcepto c.**
v. G. in fine.
Innouatio mudi quomo fiat. **vide in**
Mudi purgatio
Innouatio elemetoy solis. lune. stel-
laru. et allarū rex quod fiet. **x. pce. ca.**
v. D. p. totum.
Intellectus bti in pila quod pficiet. **x.**
pcep. ca. xij. D. p. totum.
Intetio in bona fama de ppro bono
facta qlis ee debeat. **p. pcepto. cap.**
xij. G. an fine. et. A. p. totum
Intetiois dispositio in actib? virtuo-
sis cu redetia in deu qlis ee debeat.
p. pcepto ca. liij. P. circu mediu
Inuete res an sint seruade. vel cu re-
stituende. **vij. pcepto. cap. liij. X. Y.**
Z. p. totum
Inuetores nouitatu muleay qui sue-
runt. et quod a deo plagati fuerunt. **p. p.**
ca. xvj. E. p. totum
Inuidentia fraterne gre. quod sit quar-
tus gradus inuidie. **v. pcepto. ca. v.**
G. in medio.
Inuidentia fraterne gre vt est pccm in
spmsanciu que sit. **ibide. G.**
Inuidia quid sit. **v. pcepto. cap. v. re.**
per totum
Inuidia vni nascatur. **ibide. B. p. totum**
E. in medio.
Inuidia quibus coiter inheret. **v. pce.**
ca. v. E. post mediu. F. per totum.
Inuidia quor habeat filias. **v. pcepto**
ca. vi. A. p. totum
Inuidia qu sit pccm mor? **v. pce. ca.**
v. F. circu fine. et quivalenti mor-
tale pccm. G. circu pncip. et in mediu.

Invidia. ira. odiū. quō differāt. v. pce.
 ca. vi. **B.** p totū
Invidia quō r p q̄ remediēt. v. pce.
 cap. v. **I.** p totū
Invidia ē signū filiorū diaboli. v. pce.
 ca. v. **D.** post mediū
Invidia q̄lis r quō erit in dānatis. x.
 pce. ca. iij. **B.** p totū.
Invidie quot sint gradus. v. pcepto.
 ca. v. **E. G.** in principio
Ira q̄magnū r q̄malū viciū
 sit. v. pcepto. caplo. ij. **B. C. D.**
 p totū.
Ira quare sit capitale viciū. v. pcept.
 ca. iij. **A.** Et q̄re r quomodo sit oīm
 viciōz ianua. ibidē. **A.** ad finē
Ira q̄upl̄r deū offendat. v. pce. ca. ij.
B. circa mediū. **C.** in principio.
Ira quōupl̄citer deformat animaz.
 pvilibus rebus assimilāt. ibidē. **E.**
 post principiū
Ira corp⁹ quōupl̄r ledat. ibidē. **E.**
 post mediū vsq̄ ad finē
Ira quantū malū sit. r quōdiabolo
 placeat. ibidē. **D.** per totū
Ira quot modis fiat pccm̄. v. pce. cap
 ij. **D.** p totū
Ira quādo sit peccatū aut nō ibidē.
E. F. G. r q̄n mortale aut veniale.
D. I. p totū.
Ira quomodo naturaliter nascat ibi
 dem. **E.** post mediū.
Ira an sit licita. r an eaytendum sit. r
 quō. v. pcepto ca. iij. **I.** p totū. et
 r q̄n sit meritoria. **B. D.** p totū
Ire passio q̄re data sit hoi. v. pce. c.
 iij. **D.** circa mediū
Ire q̄t sint species. v. pcepto ca. iij. **D.**
E. p totū. r q̄n ille sint mortales vel
 nō. **F.** p totū.
Ire q̄ r q̄t sint filie. v. pcepto ca. ij. **B.**
 p totū. ca. iij. **B. C.** p totū
Ire q̄t sint gradus. v. pcepto ca. ij.
E. F. G. p totū
Ira irremissibilem hātes q̄mali sunt.

v. pcepto. ca. ix. **E.** in principio
Ira p̄p̄ia quot sint remediātia. v. p.
 ca. iij. **D. E. F.** p totū
Iram alienam quot remediēt. ibidē
G. p totū
Index amore odio aut timore fal
 se iudicās. aut p̄t ignorantiaz ad
 iudicandū insufficiēs r sine p̄torū
 cōsilio iudicās quō peccet. vii. pce.
 ca. iij. **G.** in principio
Iudices an fm pbata in iudicio iudi
 care debeant. vii. pcept. ca. iij. **D.**
 p totū.
Iudiciū q̄uplex sit. p pce. cap. xliij.
D. post principiū
Iudiciū temerariū d malicia p̄ximo
 rū q̄le pccm̄ sit. ibidē. **D.** post p̄n.
Iuramentū qd sit. ij. pcepto cap. p.
E. in principio
Iuramentū q̄re sit introductū. ij. pce.
 ca. p. **D.** circa mediū
Iuramentū in genere quōuplex sit. et
 modi quibus sit. ij. pcepto. cap. p.
F. p totū
Iuramentū licitū qd sit. ij. pcept. ca. p.
E. circa principiū. Et ponūt ibidē
 plures illiciti modi iuradi. **E.** p totū
Iuramentū vt sit licitū tria requirunt.
 ij. pce. ca. p. **D.** p totū. Et vt sit discre
 tum quinq̄ requirunt. ibidē. **D.** cir
 ca principiū
Iuramentū licitū suis comitibus re
 gularum est cultus latie. ij. pcepto
 ca. p. **D.** in fine.
Iuramentū p deū absolute. r iuramē
 tum per deū cum solennitate in vel
 extra iudiciū an sint idē. ij. pce.
 ca. p. **F.** post mediū.
Iuramentū incautū quot modis sit. et
 qui incaute iurēt. ij. pcepto. cap. iij.
A. B. C. D. E. p totū
Iuramentū an p̄p̄ia auctoritate liceat
 solvere. vide in Aucte p̄p̄ia. r an li
 ceat in iuramētis dispēsar. r per q̄s
 ij. pcepto. ca. iij. **F.** p totū

Tabulā

Jurās lapsu lingue et aduertēs se falsum iurare an sit peccatus. ij. pcepto ca. ij. **D.** in principio
Jurans in loco falsum affirmādo. an piuret. ibidem. **E.** in principio
Jurans falsum quod credit verū. an piuret. ibide. **F.** post medium.
Jurans p deum sup aliquo cuius op positum magis credit. aut de vtra q pre est eque dubius an moralit peccet. viij. pcepto. ca. liij. **I.** p totū.
Jurans incaute p metu. an teneat iuramento. ij. pcepto. ca. liij. **D.**
Jurans ex impetu an teneat iuramēto. ij. pcepto c. liij. **A.** circa principū.
Jurans aliquod qd est maioris boni impeditū an seruare teneat. ij. pcepto. ca. liij. **E.**
Jurās cōtra consiliū euangelicū an seruare tenet. ibide. **B.** in medio
Jurantes an possint hēre dilationem vel absolutionē a iuramēto. ibide. **G.** per totum
Jurare an sit licitū. ij. pcepto. ca. p. **D.** p totū. et quādo sit licitū. ibide in medio.
Jurare et adiurare quō differūt. et quāplex sit adiurandi modus p pcepto. ca. xj. kk. post principū
Jurare p creaturas an sit licitum. ij. pcepto ca. liij. **I.** per totum
Jurare cum solēitate sup cruce. euāgelio aut corpore christi. qre statuit eclesia. ij. pcepto. ca. p. **F.** ad finem
Jurare faciens aliquē que pbabiliter credit iurare. an peccet iuramētū ab eo recipiens. ij. pcepto. ca. liij. **E.** p totum
Jurare aliquē false sciens et audiens an teneat hoc manifestare. ibidem. **B.** p totum
Jurare volens quō debet esse certus super re d qua iurat. ij. pcepto. cc. liij. **A.** post principium.
Jurare incaute quor modis cōtingat

alphabetica

ibidem. **B.** **E.** per totum
Jurare volens ad testificandū q scire debeat. vide in **Testis.**
Jurare false deum in testez sumendo q piculosum sit ostendit p varia exempla. ij. pcepto ca. p. **G.** p totum
Jus posituum quousq se extendat. liij. pcepto ca. ix. **D.** in medio
Justicia dei an debeat peccatus mortale eternalit punire. x. pcepto. cap. p. **E.** p totum.
Justificatio impij quomodo et p que habeat fieri. liij. pcepto. ca. viij. **D.** p totum.

Labor vtrū cadat sub pcepto. et quomodo. liij. pcepto c. xliij. **B.** p totum. et quor de causis necessarium sit. vel expediat labore ibidem. **E.** p totum
Labor spūalis an et quare penaliō sit corporali. liij. pcepto ca. xliij. **D.** per totum.
Laboratores infideles quō peccent. viij. pcepto. ca. liij. **F.** in principio.
Laboris manualis excusationem an aliqui homines possint habere et vnde elemosinis. liij. pcepto. cap. xliij. **F.** p totum.
Latria quid sit p pcepto. cap. vi. **C.** post principium
Latria an soli deo sit exhibēda. ibide. **A.** in principio.
Latria adoratiōe in quibus signis deus colunt. p. pcepto. cap. viij. **D.** circa medium.

Leges humane vtrum imponentur homini necessitatem in foro conscientie. ix. pcepto ca. p. **D.** **E.** per totum.
Leges humane quor modis possunt esse iniuste. et quō eis sit obediendū. ibidem. **E.** per totum
Leges iniquas statuētes quō peccet

et cū pēne subiectant ō facto. ibidē
F. per totum

Verante mīores quare sint institute
p. pcepto. ca. vi. **D.** ante finem

Venātes de fonte quot esse debent. et
an cognatio trāsit ad homies. et an
ad leuātes inier se. iij. pcepto. ca.
iij. **B.** circa finem

Venantes de fonte q̄ esse possint. iij.
pcepto. ca. iij. **G.** p totum. ca. iij.
B. in fine.

Lex quōplex sit p pcepto ca. p. **B.** p
totū. Et quō ab vna pīa lege om̄s
alie descēdunt. ibidē. **G.** in fine

Lex nature qd sit. et ad q̄ inclināt. ix.
pcepto c. p. **E.** circa pncipium

Lex nature q̄ sit. et quō naturaliter ad
virtutes inclināt et vicia respicit. p.
pcepto ca. p. **G.** circa medium

Liberū arbitriū qd sit p pcepto
ca. xi. tt. in medio

Liberū arbitriū an necessitet p influ-
entiam astroz. j. pcepto. cap. x. **D.** an-
te medium.

Liberū arbitriū an subiacet inclinatio-
ni astroz. j. pcepto ca. xi. tt. p^o me.
D. ea sacra p q̄ et quō violant. iij.
pcepto. ca. xij. **B.** p totum

Locoz distinctio an sit in inferno. et q̄
ad illa pueniunt. x. pcepto cap. ij.
R. p totum

Locum ppinquiorē seu mansionē in
celo quis habebit deo. x. pcepto ca.
v. **D.** in principio.

Locum ppinquiorē humanitati con-
stit in celo q̄ habebunt. x. pcepto. ca.
v. **D.** in medio

Loco q̄ se pnt ad aliqd obligare
vi. pcepto ca. vi. **D.** ante mediū.

Ludo quomodo omnia mādāta pos-
sunt transgredi. vi. pcepto. ca. vi.
D. post mediū.

Ludo. xij. pcta possunt ptingi. vi. p.
cepto ca. vi. **D.** in principio

Ludo acquisita an possint teneri. vi.

pcepto cap. vi. **S.** p totum. **D.** in
medio.

Ludo pda an possint repeti. vi. p.
cepto. ca. vi. **E.** p totum

Ludo lucrata ad q̄s vsus debet puer-
ti. et p quē. ibidem. **R.** p totum

Ludus quale pcta sit. vi. pcepto ca.
vi. **D.** post pncipiū

Ludus tribus de causis est multū de-
restabilis. vi. pcepto. ca. vi. **D.** p
totum.

Ludus quō sit pira charitatē. v. pcepto
ca. xij. **D.** in fine

Ludus p recreatione an et quomō sit
licitus. vi. pcepto. ca. vi. **D.** an me.

Lusores an obligare se possint ad for-
tem ventendā spe lucri. vi. pcepto.
c. vi. **D.** post mediū. **D.** in pncipio.

Lusoz stulticia p quā ostendit. ibidē
D. post medium

Lumen glorie quid sit. x. pcepto ca.
xij. **E.** in principio

Lupi quidā hoibus crudeliter sunt in-
festi septē de causis. p. pcepto. ca.
xi. **D.** per totum

Luxuria est abominabilis ppter elus
effectus. vi. pcepto. ca. p. **E.** in me.

Luxuria quō torā hominis rōnem in
omibus actibus suis deordinat. vi.
pcepto ca. p. **F.** circa pncipium.

Luxuria in voluntate hominis dupli-
cem deordinationē inducit. ibidem
F. ad finem

Luxuria quot habet filias. vi. pcepto
ca. p. **F.** in pncipio

Luxuria an sit vincibilis. et probatur
q̄ sic auctoritate. ratione et similitu-
dine. vi. pcepto. ca. j. **I.** **D.** per totum.

Luxuria septem modis remediāt. vi.
pcepto ca. j. **G.** **D.** **I.** **R.** p totum.

Luxurie vicium ppter quinq̄ est ab-
ominabile. vi. pcepto cap. j. **E.** p
totum.

Luxurie vicium quātripliciter ē nociuū
ibidem. **D.** p totū. **E.** in pncipio. et

Tabula

quod noceat. **F.** circa principium.
Luxurie species et gradus qui sunt. vi. precepto. ca. ij. **A. B. C. D. E. F. G.**
Luxurie species an singule sint peccata mortalia. ibidem. **A.** in fine
Luxuria fomentantes et nutritores que sunt an talia sint peccata mortalia quod et quod non. vi. precepto ca. ij. **B.** p totum
Et grauitas illorum secundum quam attendatur. vi. precepto ca. ij. **B.** in fine.
Luxuriosus quod describat. vi. precepto ca. i. **C.** in fine.
Mala alteri velle an et quod sit licitum. v. precepto cap. vij. **D.** p medium.
Maledictiones vitare per exempla sacra scripture docemur. v. precepto ca. iij. **C.** per totum
Maledicens alteri. si se maledicit. vi. precepto. ca. iij. **C.** in fine
Maledicere quid sit et an sit peccatum mortale. v. precepto ca. iij. **A.**
Maledicere sub ratione boni an sit licitum. et quomodo puniatur. ibidem. **B.** in principio
Maledicere creaturam irrationalibus an sit peccatum. et quale. ibidem. **B.** circa medium.
Maleficia sacris episcopis quare fiunt. p. precepto. ca. xj. aa. p totum
Maleficia per remediacionem an sint tollenda et quod p. precepto. ca. xj. **X.** p to.
Malefice an possint lac vaccis auferre. et quale remedium sit adhibendum. p. precepto. ca. xj. oo. per totum
Malefice virum suis maleficiis possint homines veraciter ledere. et quibus modis. et quibus rebus. p. pce. cap. xj. **D.** per totum
Malefici aliqui qui rare preceteris dicuntur incantantes p. precepto ca. xj. **D.** in principio
Maleficia suis an demones ledere possint homines in charitate existen-

Alphabetica

tes ut eos ad vicia perduceret p. precepto ca. xj. y. p totum
Martyr sine morte quomodo fieri possit p. precepto ca. ij. **I.** in fine.
Martyris se offerentes quales esse debeant p. precepto ca. ij. **R.** i principio
Martyris se offerre absque speciali voluntate motu. incautus est homini imperfecto. ibidem. **R.** post medium
Martyrium quod cadit sub precepto. p. precepto. ca. ij. **I.** in principio
Martyrium quod exigit ut sit meritorium aureole. x. precepto ca. vij. **D.** in principio. **E.** per totum
Matres quare plus diligunt filios quam patres. iij. precepto ca. v. **R.** post me.
Matrimonialis benedictio ad quam sit utilis. iij. precepto ca. vij. **E.** per totum
Matrimonialis actus in quibus casibus sit veniale peccatum. vi. precepto. ca. iij. **D.** p totum
Matrimonialis actus in quibus casibus communiter sit mortalis. ibidem **E.** circa principium
Matrimonialis actus in quibus casibus sit dubius an venialis vel mortalis sit. ibidem. **E.** in principio
Matrimonialis actus in quibus casibus sit meritorius. et in quibus licitus est. vi. precepto cap. iij. **A.** in principio.
Matrimonialis debiti redditio. quod cadit sub precepto. ibidem. **A.** in medio et quod non. **B. C.** p totum
Matrimonialis actus peritio. an die dominico sit licita. iij. precepto ca. ij. **A.** in fine.
Matrimonium in quo consistit. iij. precepto. ca. vij. in principio
Matrimonium quod contrahentes conformari passioni christi. et quod hoc fieri. iij. precepto ca. vij. **A.** circa medium
Matrimonium phoretas quod conditiones observare debet ut sequantur utilitates matrimonij. iij. pce. cap. vij. **C. D.** p to.

Matrimoniu causa libidinis solu co-
tractum an sit veru. ibidem. D. in
principio.

Matrimoniu an qd contrahere tenet
vt dote patre nutriet. iij. pcepto. ca.
.v. A. p totum

Matrimoniu carnale et spuale quo-
modo ad inuicem compent. x. pcepto.
cap. vij. A. B. C. p totum.

Matrimoniu contrahentes psumates
an post continentie votu debitum pete-
re possint. et quod. vij. pcepto cap. iij.
C. ad finem

Matrimonij bona quot et q sint. iij. p-
cepto. ca. vij. B. post principium

Matrimonij effectus et utilitates qt et
qui sint. iij. pcepto. ca. vij. A. B. per
totum.

Medici circa infirmos quod agere de-
bent. ix. pcepto ca. ij. J. ante me-
dium.

Medium virtutis quomodo sit su-
mendum. vij. pcepto ca. iij. J. in
principio.

Mendaciu in genere quid sit. viij. p-
cepto ca. p. C. in medio. et quot in se
includat. ibide. B. in principio.

Mendacium quinq de causis est de-
testandum. vij. pcepto cap. p. A.
per totum

Mendaciu an pot fieri sine peccato. viij.
pcepto ca. p. D.

Mendaciu per que fieri potest. ibide
C. in principio.

Mendaciu pos quot modis incurrat.
viij. pcepto ca. ij. A. in principio.

Mendaciu an ppter ineliberatione
possit excusari vt n sit mortale. viij.
pcepto ca. iij. F. p totum

Mendacia locosa et officiosa an vris
perfectis sint mortalia. viij. pcepto
ca. p. J.

Mendacia locosa in predicationib⁹
dicere an sit semp mortale. ibidem.
J. post medium.

Mendacioru quot sint genera. viij. p-
cepto ca. p. E. p totu. et quod oia redi-
cunt ad tria. E. in fine

Mendacioru generib⁹ quod differet
peccat. et qn mortaliter. viij. pcepto
ca. p. F. B. D. p totum

Mentiri et mendaciu dicere quod disse-
rant. ibide. B. post principium

Mentiri in confessione an sit semp mor-
tale. ibide. J. in fine.

Mercari quod et quot de causis sit pe-
riculosum. vij. pcepto. ca. v. D. p
totum

Mercatores saluari volentes quod se-
habere debent. ibide. P. p totum.

Mercatores vectores et artifices eis i
necessitate laborantes. aut excusant.
a violatione sabbati. et quod non. iij.
pcepto ca. ij. F. B. per totum

Mercatoru pprietates qd pmo inue-
nit. vij. pcepto. ca. v. B. in principio.

Mercenarios damnificantes eo q no
statim solvunt an peccent. et quod. et
an teneat recompensare damnu. vij.
pcepto ca. iij. D. p totum

Meritoru magis an sit deo assentire
et adherere q cognoscere seu appre-
hendere p pcepto. ca. ij. G. circa me.

Meritu. ex ope an augeat p actuale
tendentia in deum p pcepto. ca. iij.
P. circa mediu. x. pcepto. ca. v. D.
in principio

Meritu i nris. onis actib⁹ ex qtuor
auget. v. pcepto. ca. ix. C. i fine. D. p to.

Meritu in nris bonis actib⁹ fin qd
extendat. et quod hoc fiat p pcepto
ca. iij. D. an mediu vsq in fine. vij.
pcepto ca. ij. D. i fine. E. in principio.

Meritu quale actu extgat. vij. pcepto.
ca. ij. G. in principio

Meritu ex datione spualis elemosy-
ne an maius sit q ex datione elemo-
syne corpalis. vij. pcepto. cap. iij. S.
in principio

Meritum ex alienis bonis an nobis

Tabulā

acrescat. z quorū modis. vij. pce. ca.
vij. C. circa pīncipiū
Metus quōtuplex sit. p pcepto ca.
xij. G. circa mediū
Mer^o quē effectū hēat. ibidē. D. in fi.
Mer^o cadēs in pstantē virū qd sit. ibi.
dē. D. circa mediū
Metus cadēs in pstantē virū quōtu-
plex sit. ibidē. D. in pīncipio
Miracula sanctorū diaboli atq;
antichristi quō differēter fiant.
p pcepto. cap. xj. A. in fine
Misericordia dei qnta sit. p pce. cap.
iij. F. an mediū
Misericordia qd sit. vij. pcepto. ca.
ij. A. in pīncipio
Miscōie qd opponat ibidem. in pī.
Missa tota reuerēter z deuote an a q-
libet fidelī die dñico ex pcepto sit
audīēda. p pcepto. c. vj. D. post me-
diū. per totū. iij. p. ca. p. A. in pīnci.
Misse neglectio in die celebrī aut per
aliud opus equalens d; suppleri. z
quō. p pcepto. c. v. G. ad finē
Misse sacrificiū quorū de causis sit dō
acceptum. vij. pcepto caplo. ix. E.
post pīncipiū
Misefacitium quorū genera homi-
num participāt. p pcepto. ca. vij.
B. in fine.
Misefacitū circa que consti-
tat p pcep. ca. xvij. A. in pīn-
cipio
Monetā meliorē eligeret in argentū
resolueret charius uēdat. an liciū
sit. vij. pcepto. cap. iij. A. p totum
Monetam malā exponētes sicut ad
eos peruenit an peccent. vij. pcepto
ca. iij. P.
Mons ueneris an in ueritate sit. z qd
de eo sentiendum sit. p pcepto ca.
xj. G. p totū
Mons bernens an sit z quō p hōies
illudant. ibidē. D. p totum.
Mora sola an de uentili pcrō faciat

Alphabeticā

mortale. ix. pcepto. cap. iij. F. an
finem. Et qmagna mora hoc faciat
ibidem. G.
Morientes requirere ut reuelēt statū
suū post mortē an liceat z qd^o lice-
at p pcepto ca. xix. E. an mediū
Mortē fugere an liceat in xpiana p-
secutione. z qñ. z qñ nō. p pcepto.
cap. xix. G. an finē
Morosa delectatio an in omni gene-
re peccati sit uisāda. z qre. ix. pcep. c.
iij. D. p totū.
Mulier ornata sit chorea quo-
modo sit sagena diaboli. vj. pcepto. c.
iij. D. in fine
Mulier an elemosynā dare possit. vij.
pcepto. c. iij. A. per totum.
Mulier ptra expressam viri phibitio-
nem dans elemosynam quō peccet
vij. pcepto ca. iij. R. in pīncipio.
Mulieres an pcciosas debeant ueliri.
p pcepto ca. xvj. D. circa mediū
Mulieres quō se ornare debeant ad
complacēdū ppijs uiris z ut ne sint
alijs causa ruine. p pcepto. ca. xvij.
C. p totū
Mulieres uiros nō habētes nec habe-
re uolētes. nihilomin^o ornātes se su-
perstue qñ peccēt mōliler uē uen-
liter. p pcep. c. xvij. A. circa mediū.
Mulieres quare plus reperitūtur su-
perstitiose q̄ uiri. p pcepto. cap. xj.
bb. p totum
Mulieres impregnate quomodo p-
uidere debeant ne homicidiū cōmit-
tant. v. pcep. cap. p. F. per totū
Mulieres pregnantēs uel nutriendes
an z quomodo ieiunare tenētur. vj.
pce. ca. viij. B. in fine.
Muliez ornatus qualis eē debeat. p
pcepto. ca. xvij. A. p totum
Muliez religiosarū ornatus qñ sit
mortalis. ibidē. D. in pīncipio
Mulierū amore capri icātati al; phī
locapri. an necessitentur ad opa ma

la et an abstinere non valeant. et quod
p pcepto. ca. .xj. **A.** in medio

Mulierib⁹ an licitū sit se colorare p^{pt}
decorē. et an mēbra difformia liceat
decorare. p pce. ca. .xviij. **G.** p totū

Mūdi purgatio an finale iudiciū q^{re}
fiat. quō fiat. et p qd fiat. x. pce. cap.
.v. **E.** p totū. **F.** in principio. Et que
loca nō purgabūt. **F.** ad finē

Mūdi purgatio q^o ordine fiat. x. pce.
ca. .v. **G.**

Mutuans alteri pecuniā q^o sub certo
dāno p se egeret. an liceat eū exige-
re indēnitatē suā quā retentis pecti-
nijs p^{pt}is extraheret. vij. pcep. ca. .vj.
B. circa mediū

Mutuatō q^uplex sit. et qd sit. et v^{nde}
discatur. vij. pcepto. cap. .vj. **B.**
circa principiu.

Mutuatō in qbus rebus fieri habe-
at. ibidē. **F.** per totum

Mutuatō an trāsserat dominū. ibi-
dem. **F.** ad finē

Mutuū quō debeat dari. vij. pce. ca.
.vj. **B.** circa mediū. **C.** per totum. Et
que sit causa q^o pro mutui datione
nihil iuste potest capi. ibidem. **C.** in
medio. **D.** in principio

Mutuū dantes quot modis possint
peccare ibidē. **D.** in medio

Mutui dato quando cadit sub pce-
pto. p quādo sub consilio. vij. pcep.
cap. .vj. **E.** per totum

Mutuo dato in quibuscūq^o casib⁹ licitū
ē extravalorē rei mutuat e recti-
pere nō p mutuatōe. s^{ed} alia de cā.
vij. pce. ca. .vj. **B.** p totū.

Mutuo dato an exigi possint q^o pecu-
niā neq^{ue}q^{ue} mensurari. vt fauor. ho-
mor. benivolētia. et huiusmodi. ibidē.
D. post principiu

Negligentia quomodo sit vicio-
sa. et quādo mortale peccatum
et quādo veniale. ix. pcepto. c.
lij. **D.** p totū.

Negligentia et tepiditas etiā venialis
q^umala sit. ibidē. **D.** p totū

Negotiatio nūc t^{em}p^{or}is quō sit licita vij.
pce. c. .v. **B.** ad finē

Nomen dei licite assumit pōt mul-
tis modis. ij. pce. ca. .p. **C.** in pnci.

Nomē dei q^ualide honorifice sit tra-
erandū. ibidē. **C.** ad finē.

Nominis dei vana assumptio quot
modis fiat. ibidem. **C.** post principiu

Non assumes nomen dei tui inuani-
de quo nomine hoc intelligatur. ij.
pcepto. ca. .p. **G.**

None adinventiones quomodo sint
iudicāde an sint supstititose vel non.
p pce. ca. .xj. **D.**

Nouitatum inuentio quōplex sit.
et que sit licita. et que nō. p pcepto
ca. .xvj. **B.**

Nouitatum inuentio quādo sit mor-
talis. ibidē. **D.**

Nouitatum inuentio quot generib⁹
homī se mag^{is} implicat. ibidē. **C.** p ro.

Nouitatum inuentio quot qbus de
causis sit valde periculosa. ibidem.
E. p totū.

Obedientia in dubijs an et quo
modo excusat a peccato. pmo
pcepto. ca. .xxij. **E.**

Obedientia quōplex sit. p pcepto. c.
.xxij. **C.** p totū. et inobedientia quale
petū sit ibidem. **F.**

Obediendū in qbus sit deo. et in quib⁹
hoib⁹. p pce. cap. .xxij. **D.** post
principiu

Obedire subditis p^{ro}lato an in oib⁹ te-
neat. p pcep. ca. .xxij. **A.**

Obedire clericis in qbus laici teneant^{ur}
tur. et ecōtra. ibidē. **B.** in fine

Obedire dominiis secularibus in q^u
teneant subditi. et in qbus non. iij.
pce. ca. .vij. **E.** **F.**

Obediatio qd sit. vij. pce. ca. .ij. **A.**

Oblatio quando sit in pcepto. p pce.
ca. .vij. **C.** in principio

Tabula

Alphabetica

Oblatio qualis esse debeat p̄ precep.
ca. vij. E. in principio.
Oblatio quot modis viciet. ibidē. E.
in fine.
Oblatio spūalis q̄ sit. z quō sit offerē-
da. v. p̄cepto ca. vij. B. circa princī-
piū per totum
Oblatiōis quāritas quāta esse debeat
p̄ precepto. ca. vij. E.
Oblatiōes nō reddētes z q̄bus z quō
debeat puniri. ibidē. E.
Oblatiōes sine proximi charitate an
sint deo acceptę. v. p̄cepto c. vij. B.
Oblatiōes p̄ sacerdotē quō debent
dispensari p̄ precepto ca. vij. D. i fine.
Oblatiōibus q̄ debent vi. ibidē. D.
in principio
Obligantiū vba quō sunt intelligen-
da. vide in Verba ambigua.
Observatio dierū mensiū z tēporum
an sit licita p̄ p̄cepto ca. xj. ff
Occasione vel sollicitatione aliquē
ad peccandū inducēs ad quid te-
neatur. vij. p̄cepto ca. vij. A. p̄ totū.
Ociari q̄ malū sit. vj. p̄cepto. ca. p̄. J.
Ocium quor mala faciat. iij. p̄cepto.
ca. xliij. E. p̄ totum. z q̄ sint insisten-
tes ocio vicioso. ibidē. G. p̄ totū.
Occidere cui liceat. v. p̄cepto. ca. p̄. E.
Occidere seipm̄ quor modis cōtingat
z q̄magnum sit p̄ctm̄. v. p̄cepto. ca.
p̄. G. per totum.
Occidere p̄ctōrē an sit grātus q̄ oc-
cidere iustum. ibidē. A.
Occidens aliquē quē posset enadere
fugitēdo an sit homicida. ibidē. C.
Occisio quorplex sit. v. p̄cepto. ca. p̄. B.
Occisio iusta quor requirit observan-
da. ibidē. B.
Occisio iniusta quor modis fiat. ibi-
dem. B.
Occisionis mandato quid p̄hibeat.
ibidē. B.
Occisione mandatū non occides q̄n
decim modis transgredit. v. p̄cepto

ca. p̄. C. D. E. F. B.
Occisiones z alias lesiones iniustas
m̄lta fugē nos docēt. ibi. J. M. N.
Occisor an sit qui in extrema necessi-
tate proximo non subuenit. ibidē.
E. in medio.
Oculi beatorum quomodo p̄mitabū-
tur. vide in visio.
Orit de? vtrū ab aliquo possit. v.
p̄cepto ca. vj. E. per totum
Odire deum quid sit. z quomodo sit
gratissimū p̄ctm̄. p̄. p̄cepto. ca. liij. J. p̄
totum. v. p̄cepto ca. vj. D.
Odire quid possumus z debeam⁹. v.
p̄cepto ca. vj. E. per totum
Oditum in damnatis quō erit. x. p̄-
cepto. ca. ij. B.
Offensio primi quō fiet z quō re-
cōpenset. q̄re in fratris offensio.
Ofactus in patria quō pficiet z q̄
bus in gaudio p̄mitabit. x. p̄cepto. ca.
vj. F. p̄ totum
Omen quid sit. z an ip̄o possint fu-
tura cognosci p̄ p̄cepto ca. xj. yy.
Opera miscōle quor sint. vij. p̄cepto.
ca. ij. A.
Opera seruilia q̄bus soluit sabbatus
q̄ sint. iij. p̄cepto ca. p̄. J. R.
Opera exteriora quō ab interioribus
originari z regulari debent. v. p̄cepto.
ca. vlij. B. an mediū
Opa miscōle tēpore necessitatis tam
inimicis q̄ amicis sub obligatione
sunt impēdēda. v. p̄cepto ca. liij. B.
Opa bona viuorū p̄ que z quō descē-
dant ad defunctos in purgatorium
vij. p̄cepto ca. ix. G. circa princīpiū.
Opis seruillis necessitas quor modis
fiet z quō a peccato excuset. iij. p̄cepto.
ca. ij. C. D. E. F.
Opus virtuosum quor mereatur. et
econuerso de malo. v. p̄cepto. ca.
liij. B.
Opus satisfactorium quor debeat ha-
bere conditiones. iij. p̄cepto cap.

x. l. d. pertotum.

Quis manuale ut sit licitū quot requiratur conditiones. vide in artificis

Quis bonum dno in se continet. scz meritū et satisfactionē. vij. precepto ca. ix. **E.**

Quanto quid sit. iij. prece. ca. xliij. **E.** post principium. et unde efficaciam habeat. ibidē. **E.** circa finem

Quanto quid et quibus est in precepto p precepto ca. iij. **E. d.** p totum

Quo i ecclesia an sit vultor et fructuosior q̄ extra. et quot de causis. iij. pcepto ca. xliij. **E.**

Quo dñica quō p̄tineat septē a quolibet fidelis speranda et petenda p precepto ca. iij. **B.**

Quatio sup infirmū per sacerdotē vel aliū pbate vite an licite possit sanari p precepto ca. xj. **bb.**

Quatio quibus aiabz p̄st. vij. precepto ca. viij. **A.**

Quatio specialia loca quare sint inuenta. iij. precepto ca. xliij. **E.** p totum

Quans deum nec aiam suam pparas dimittēdo p̄mo vel ad deuotionē se nō disponēs an mereat exaudiri a deo. i. precepto ca. xix. **B.**

Quatio dñica et symbolū ap̄orum. discere negligēs quō peccēt cōtra p̄mū pceptū p precepto. ca. iij. **B.**

Quare quilibet fidelis an psequētibus teneat et quō. v. precepto. ca. viij. **E.** per totum

Quare quilibet fidelis p platis ecclesie an teneat. iij. prece. ca. vi. **E.**

Quare p defunctis an sit melius q̄ p viuis. vij. precepto ca. viij. **E.**

Quare publice an liceat p his q̄ subitante mortui sunt. vij. precepto. ca. viij. **E.**

Quare an liceat p his qui sit manifestis peccatis decesserunt. vij. precepto. ca. viij. **E.**

Quare pro sanctis an licitum sit. ibidē.

dem. **A.** in fine.

Quo recte tendēte in deū in opatio nibus humanis ad vitā eternā p̄merendā q̄ sit p precepto ca. iij. **D.**

Quo in dilectōe seruādus q̄ sit. iij. precepto. ca. iij. **E.** post principium

Quo seruādus in emissionē voti q̄ sit. iij. precepto ca. v. **E.**

Quodines ecclesie quot sint. iij. precepto ca. v. **B.** in medior q̄ sit excellētior

Quodiale p̄mū quid sit. ix. prece. ca. iij. **D.** in principio. et quō spontanea hominē oibus virtutibus et gratijs ibidē. **D.** post medium

Quoditā irrationabilis q̄ mala sit. v. p. ca. iij. **B.** circa medium

Quoditā quomodo sint seruāda vij. precepto. ca. vi. **A.**

Quoditā sacerdotum an fiant participes bonoz operum p eos factor specialiori modo q̄ alij. iij. precepto. ca. v. **D.**

Quoditā honore docemur ex septem rōnibus. iij. precepto ca. v. **B. C. D. E. F. G.**

Quoditā quomo et in quo sint honorandi. ibidē. **B.** per totum

Quoditā vota filioz suoz an sine peccato et quādo possunt renocare. iij. precepto. ca. v. **A.**

Quoditā q̄ modis in honorem. iij. precepto ca. v. **A.** per totum

Quoditā filij an ad oia obedire teneant. iij. precepto. ca. v. **B.** p totū.

Quoditā inuitis an fili⁹ religionē poterit intrare. iij. precepto. ca. v. **C.** per totum.

Quoditā votū filioz irritatib⁹ an filios liceat obedire. iij. pce. ca. v. **L.**

Quoditā quare dicat deus p precepto ca. iij. **B.**

Quoditā spiritalia. q̄ sit. iij. precepto. ca. vi. **A.**

Quoditā an sit magis diligēdus mater. iij. precepto ca. v. **I. K.**

Tabula Alphabeticā

Pater carnalis an pater spiritalis sit plus diligendus. liij. pce. ca. iij. **G.** i medio
Pater an possit compellere filium ad matrimonium pertrahendum. liij. pce. c. v. **D.**
Patres quos honorare debemus quomodo simplices sint. liij. pce. ca. v. **A.**
Paterfamilias in quo tenet subditos providere. v. pcepto cap. p. **R.**
Patrimus quo tenet filios ex fonte suscipere. p. pce. ca. ij. **L.** in principio
Passio domini Iesu quomodo iram comescat. v. pcepto. ca. liij. **E.**
Paupertas que et quomodo magna. et quando excusetur a seculo. vj. pce. ca. viij. **C.** per totum
Peccans contra unum preceptum omnium sit reus quomodo hoc intelligat. p. pcepto. ca. p. **C.**
Peccans in die festino mortaliter uno peccato dupliciter mortaliter peccat. liij. pce. ca. p. **B.**
Peccare ex ignorantia quomodo sit iustificatum. ix. pce. ca. liij. **B.** in medio
Peccata dimissa quomodo redire intelligat. ix. pcept. ca. ij. **G.** in fine
Pectus in homine quomodo generentur. ix. pce. ca. liij. **F.** per totum
Pectus quomodo odor propter que sunt turpia et erubescibilia. p. pcepto. ca. xxi. **C.** **D.** per totum
Pectus clamantia in celum. quomodo et quomodo sint. v. pcepto. ca. p. **M.** p. totum
Pectus aliena quomodo et quomodo sint. viij. pce. ca. viij. **B.** **C.** circa principium
Pectus iniquorum an spiritus sint euellenda. et an aliquibus causis sint toleranda. v. pce. cap. xiiij. **M.** **D.** p. totum
Pectaverborum ex intentione dicentis sunt in dicenda. v. pcepto ca. x. **C.** in principio
Pectaverbosa multa an faciunt unum mortale. x. pce. ca. p. **C.** in medio
Pectus parentum de iure in filiis usque ad quartam generationem quomodo intelligat. p. pcepto. ca. liij. **A.** in medio
Pecti detestatio quomodo sit. liij. pcept. ca. viij

C. circa principium
Pecti malicia et magnitudo penes quomodo antedat. ix. pce. ca. ij. **E.** ante medium
Pecti gradus quomodo et quomodo sint. vide in Gradus
Pectoris meditatio quomodo esse debeat. vj. pcepto. ca. liij. **D.** circa medium
Pectores an de se exaudiat. viij. pcepto. c. ix. **G.** post medium
Pectores an sint diligendi. liij. pce. ca. liij. **J.** p. totum
Pectores an se odiant. v. pce. ca. vi. **F.** **E.** rix se diligat. ibidem
Peccatum reliquum quomodo sint. liij. pce. cap. vi. **A.** circa medium
Peccatum mortale ad quod ad quod mala obliget. p. pcepto cap. liij. **B.** circa finem
Pecatum duodecim mala operatur in homine. ix. pce. ca. ij. **F.** **G.** **H.** **J.** p. totum
Pecatum mortale lex novum causis iuste eternaliter puniunt. x. pce. ca. p. **E.**
Pecatum in quo consistat. p. pcepto. ca. xvij. **C.** in fine
Pecatum cordis operibus quomodo differat. et quomodo sunt unum peccatum. et quando duo. ix. pce. ca. liij. **B.** in principio
Pecatum spiritus an quod teneat manifestare. p. pce. ca. xv. **E.** circa medium
Pecatum quomodo modis dicat occulit. v. pce. ca. xij. **F.** post medium
Pecatum mortale quomodo modis dicat. vj. p. ca. ij. **B.** circa medium
Pecatum veniale an per mortem sit mortale. vide in Mortem
Pecatum veniale an possit fieri mortale. x. pce. ca. p. **C.** p. totum. Et quot modis. ibidem in fine
Pecatum veniale undecim mala infert. x. pce. ca. p. **D.** p. totum
Pecatum contra naturam quid sit et quot sint eius modi et gradus. et quomodo de ipso sit predicandum. vj. pcepto. ca. ij. **G.** in principio
Pecatum contra naturam sine peccato carnalis tribus de causis est gravissimum. ibidem. **G.**

Peccatum omne super omnia fuge-
 re debet rationalis creatura. ix. pce.
 ca. ij. **E.** in principio.
Pena ventium superstitioibus que
 sit fin leges. p precepto. cap. ix. **B.**
 post principiu
Pena legalis facientiu tēpestates q̄
 sit. p pcepto. cap. xi. pp. in fine
Pena damnatorum. vide in Damna-
 toru pena
Penarum inferni p̄sideratio an t̄plus
 moneat ad d̄mittēduz peccata q̄
 cōsideratio gaudior̄ celestiu. x. pce.
 ca. iij. **D.**
Penas infligere q̄ possint et quomo-
 do diversimode. v. pcepto. ca. p. **R.**
 per totum
Penitentia qd̄ sit. iij. pcep. ca. viij. **A.**
 circa principium
Penitentia quot habeat ptes. iij. pce.
 ca. viij. in principio
Penitentia sex de causis nō ē p̄crasti-
 nāda. p precepto. ca. iij. **G.** post me-
 diū. ca. xx. **H.** p totū. iij. pce. cap. xj.
D. E. F. p totū
Penitentia sera quō sit p̄culosa. iij.
 pcepto. cap. xj. **D. G.** p totū
Penitentia vera quō debeat esse circū-
 stantionata. iij. pcepto. ca. xj. **E.**
Penitentia quomodo sit iniungen-
 da. iij. pcepto. cap. x. **H.** circa me-
 dium. **G.** p totū
Penitentia fin canones imponēda q̄
 sit ipsi vtētib̄ sup̄stitutionibus. p pce.
 ca. ix. **B.** circa medium
Percussiones. vulneratiōes. mutilati-
 ones. p̄hibent. v. pce. ca. p. **H. I.**
Perfectus in dei dilectione quomo-
 do possit toti terre p̄desse. p pcep. c.
 iij. **A.** in fine.
Peregrini an teneāt se iunare. et quō
 vj. pce. c. viij. **D.** circa p̄n. vsq̄ ad fi.
Perituriū qd̄ sit. ij. pce. ca. ij. **A.**
Perituriū q̄t modis cōmittat. ij. pce.
 ca. ij. **E. D. E. F. G.** p totū

Perituriū p̄p̄tū sp̄ est mortale pecca-
 tum. ij. pcepto. ca. ij. **B.** in fine
Perituriū q̄grate p̄c̄m sit. et ex quot
 cognoscit. ij. pcepto. c. ij. **H.** p totū.
Perituriū an possit excusari p̄t̄ inde-
 liberationem q̄ nō sit mortale. viij.
 pcepto. ca. iij. **F.** p totū.
Perituriū q̄t̄mōz de causis est multū
 detestabile. ij. pcepto. ca. ij. **I.** p totū
Perituriū q̄s sit p̄p̄t̄. ij. pcep. ca. ij. **B.**
Perituri penitentia que sit. ij. pcept.
 ca. ij. **B.**
Perituri alique m̄ scienter permittē-
 tens quomodo penitere debeat. ij.
 pcepto. ca. iij. **E.**
Perituri quō sit infamis. et nō pōt te-
 stificare. ij. pcepto. ca. ij. **H.** in fine
Perituriū p̄t̄m̄ quō sit remedi-
 anda. ij. pcepto. ca. ij. **R.** per totū.
Perplexione sc̄ate quō sit evitandum
 p̄c̄m. viij. pcepto. cap. ij. **H.** p totū.
Phisonomia qd̄ sit. p pcepto. ca.
 xj. 33. circa principiu
Phisonomie iudicio an de moribus
 hoim possit iudicari. p precepto. ca.
 xj. 33. post principiu. Et a q̄bus su-
 mat iudiciū cōiecturatiōis. et quō
 sit iudicādū. ibidē
Phisonomie iudiciū ex tribus reddi-
 tur falsū. ibidem. 33. ad finem.
Parū mentium est ibi agnoscere
 culpā vbi culpa nō ē. quō h̄ debe-
 at intelligi. p precepto. cap. v. **F.** in
 tertia regula.
Pellurio quomplex sit. et q̄ impe-
 diat sumptionē eucharistie. et que-
 non. et quomodo. iij. pcepto cap.
 xij. **H.** p totū
Potentie aie quō et p̄ q̄ in patria p̄fici-
 ent. p pcepto. c. iij. **B.** circa mediū
Potus temperantiā quinq̄ exempla
 nob̄ suadent. vj. pcepto cap. vj. **B.**
 p totū.
Por̄ excessus quō plus noceat q̄ ex-
 cessus cibi. vj. pcepto. ca. vj. **A.**

Tabula

Preceptorum del scientia q̄sūme
ut homini necessaria. ix. precepto
ca. p. c. circa mediū
Preceptorum obseruantia q̄stricte
a deo sit mandata. p. pcepto ca. p.
A. p. totū.
Preceptorum obseruatores quotu-
plex sequatur utilitas. p. pcept. ca.
p. c. p. totū.
Preceptorum transgressores quot mala
sequant. ibidem. D. p. totum
Precepta quot de causis sint dilige-
ter seruanda. p. pcepto. ca. p. B. p.
totum vsq. E.
Precepta quō fm dictamē recte rati-
onis naturalis sint homini data. et
ideo naturaliter inclinatur ad eorū
impletionem. ibidem. B. in fine. C.
circa mediū.
Precepta quō pfectissime ordināt ho-
minē ad deū. ad primū z ad seipm.
p. pce. ca. p. B. p. totū. Et ibidē colli-
git rō q̄re sunt decē precepta.
Precepta ex q̄t alleniunt. p. pcepto
ca. p. c. p. totū.
Precepta quōtuplicia sint z quomo-
do diuersimode ligent. p. pcepto. c.
p. J. circa mediū
Precepta iuris positiua q̄ntū se exten-
dant. iij. pcepto. ca. ix. D. in medio.
Precepta ecclesie quō ligent. ix. pce.
ca. p. c. in fine.
Precepta prime tabule an possint dis-
pensatiue laxari. ij. pcepto. ca. ij. D.
in medio.
Precepto de parentum honoratione
quare additur p̄mij promissio. iij.
prece. ca. v. D.
Precepto nō mechaberis q̄ phibent
tur. vij. pcepto. ca. p. B. in principio.
Precepto nō furtū facies q̄ phibeant
tur. vij. pcepto ca. p. in principio.
Precepto q̄nto q̄ phibeant. v. pcept.
ca. p. D. J. p. totū
Precepto octauo q̄d prohibeat. viij.

alphabetica

precepto. cap. p. A. p. totum.
Precepto nono que prohibeant. ix.
precepto. cap. iij. A. in principio. B.
post mediū. Et ad q̄ extendat phi-
bitio. L. M. N. p. totū
Precepto decimo q̄d phibeat. x. pce.
ca. p. A. in fine. B. p. totū. Et q̄re B
pceptū ponat ibidem.
Preceptis ecclesie quō sit obediendū.
vj. pce. cap. vij. D. circa mediū.
Preceptū primū ponit literaliter. p.
pcept. ca. p. R. in principio. Et q̄ z q̄t
in eo p̄cipiunt.
Preceptū fm pparatione animi q̄d
sit. p. pcept. ca. ij. J. circa principū
Preceptum de honoratiōe parente
quot modis transgrediat. iij. pcept.
ca. v. A. p. totū.
Preceptum non furtum facies. xij.
modis transgredi p̄t. vij. pcepto. c.
iij. D. p. totum vsq. E.
Predicatores quomō se habere deb-
ant ne scandalizent. v. pcepto. cap.
xij. M. p. totū.
Prelati qui z quot sint. iij. pcepto. c.
ix. A. in medio.
Prelati a subditis an possint accusa-
ri. vide in Accusare.
Prelati subditos iniuste ledētes an
corrigēdo offendentes. an ventā ab
eis petere teneant z reconciliationē
v. pcepto. ca. viij. P. per totū
Prelati ecclesie in q̄bus sint honora-
di. z quomodo. iij. pcepto. ca. vj. C.
D. E. per totum. iij. pcepto cap. vi.
E. in fine.
Prelati ecclesie quō dehonorent. iij.
pcepto. ca. vj. F. p. totū.
Prelatorum status quomodo licite
z moderate debz esse honestus. vij.
pce. ca. iij. B.
Prelatis ecclesie q̄re sit obediendū.
iij. pcepto. ca. vj. A. p. totū.
Prelatis ecclesie in q̄bus tenent lat-
et obedire. iij. pce. cap. vi. B. p. totū
C

Premis quatuorplex erit in patria. p.
 precep. ca. liij. **D.** ad finē.
Presumptio quatuorplex sit. p. pce. ca.
 xvj. **A.** p. totum.
Presumptio qre sit pccmz qñ sit pec-
 catū in spñs sanctū. z qñ nō. p. pcepto
 ca. liij. **F.** p. totū.
Prestigium quid sit. primo pcepto.
 ca. xj. **C.**
Prestigiu in genere quot modis fiat
 ibidem. **D.** p. totum.
Princes subditis in qñ providere te-
 netur. p. pcepto ca. p. **D.** in principio
Princes quō debeat eē habēdus in
 gloria. z plus ceteris fidē astruere.
 p. pcepto. ca. ij. **D.** in medio.
Prinipi in qñ tenent subditi obedi-
 re. p. pcepto. ca. p. **D.** an mediū.
Proficere qd sit. p. pce. ca. xx. **D.**
Promittēs tempalia ex metu cadēte
 in pñtē virū an teneat solvere. p.
 pce. ca. xxj. **I.** p. totum.
Promittēs aliquid facere qd inēdit
 z tñ nō facit an mentiat. vij. pcepto
 ca. ij. **A.** in principio.
Propositi bonū an aliquando obli-
 get. z quomodo. ij. pcepto ca. v.
D. p. totū.
Proxim⁹ noster qd sit z qñ sint nobis
 proximi. liij. pcepto. ca. ij. **B.** p. totū
Pueri an in cunabulis opere de-
 monum possint permuāri. p. pce.
 ca. xj. **A.** p. totū.
Pueri qñennes eucharistiā pelpe pos-
 sint. liij. pcepto. ca. xij. **B.** in fine.
Pueri iurare i iudicio qre nō admi-
 tunt. ij. pcep. ca. p. **D.** circa mediū.
Pueris post baptisimū morientibus
 an debeat fructus. x. pcepto. c.
 x. **F.** per totum.
Puerpere quare plus ceteris psonis
 infirmis mirabilibus apparitioni-
 bus z fantasijs vexari vident. p. pce.
 ca. xj. ff. per totum.
Purgatoriū an sit. z quomodo osten-

dat scriptura philosophia z exēplis
 vij. pcepto ca. viij. **F.**
Purgatoriū quatuorplex sit. ibidem
G. in principio.
Purgatoriū an vnam animā citius
 purget altera. z vnde hoc sit. vij. pce-
 pro. ca. xij. **R.**
Purgatoriū pena qmagna sit. z quo-
 tplex sit. ibidem. **G.** post principiu.
 vsqz ad finē. **F.**
Purgatoriū ignis qtuorplex sit. z quō
 differēter purget. vij. pce. ca. viij. **A.**
Rationis hūane quot sint acūs
 vij. pcepto. capto primo. **F.**
 circa mediū.
Rationis acūs quomodo per luxu-
 riam deordinant z puerunt. ibidē.
Rancorositram d. mittere nolentes
 qmali sintz cui assimilantur. v. pce.
 ca. ix. **E.** in principio.
Rancor quomodo sit peccatuz. z quō
 p multa docemur rancorem expel-
 lere. ibidē. **E.** p. totum.
Rapina quō sit pccm mortale. vij. pce.
 cap. liij. **B.** in principio.
Raptor vltra restitutionem rei ablata
 an teneatur recompenfare damnuz
 quod iniuste intulit. vij. pcepto. c.
 liij. **I.** in principio.
Recidivatio in pctā quō remediā
 liij. pcepto ca. xj. **A. B. C.**
Reconciliatio primo vñ fratri fienda.
 quere in Frater.
Reddit⁹ cui oculo habere an liceat. liij.
 pcepto ca. xliij. **E.** in fine.
Regular directoriū oim humanorū
 actū q sit. p. pcepto. ca. liij. **B.** post
 mediū. vide in Ordo recus.
Regula ad cognoscendū qñ qd mor-
 taliter peccat ptra dilectionē primi
 liij. pcep. c. ij. **G.** **D.** p. totū.
Regula vna ad cognoscendum pecca-
 ta moralia a venialibus. p. pcepto.
 ca. xij. **D.** per totū.
Regula vna pro ignia seruanda. vi.

Tabula

precepto ca. v. **B.** in principio.
Regule doctorū ad cognoscendū pec-
 cata mortalia a venialibus p̄ prece-
 pto ca. v. **B.** per totum. **E.** p̄ totum
F. p̄ totum.
Regule doctorū dirigentes animum
 fluctuantē in viam regiam ad man-
 datorū dei observantiā. z sunt in nu-
 mero tredecim p̄ p̄cepto. cap. v. **F.**
 post principium.
Regule quibus mēsurari debent opa
 hominis ne sup̄biat sunt quatuor.
 p̄. p̄cepto. ca. xij. **E.**
Religio quid sit p̄ p̄cepto. ca. xj. **dd.**
Religionis ingressum impediens an
 peccet z quid teneat facere. vij. p̄
 cepto. ca. vij. **R.** per totum
Religionū institutio q̄ fuit causa. p̄. p̄
 cepto. ca. v. **F.** circa medius. in septi-
 ma regula ad finem.
Religiosi quō famā bonā p̄servare de-
 beant. v. p̄cepto ca. xij. **B.** post me-
 dium.
Religiosi ḡra regule z religionis ele-
 mosynas capientes t̄n p̄m regulam
 non viuentes s̄ contra deū z regulā
 quomodo peccent. vij. p̄cepto cap.
 iij. **R.** post mediam.
Religiosus habitū religionis portās
 z a statu p̄fectiōis deficiēs an sit hy-
 pocrita p̄ p̄cepto cap. xv. **B.** p̄ totū.
 idem de clerico quocunq̄.
Religiosus an teneat plato suo moi-
 bus obedire p̄ p̄cepto. ca. xij. **C.**
 p̄ totum.
Religiosus an teneat obedire prelato
 in his que sunt cōtra regulā. ibidē.
D. per totum.
Reliquie sanctorū quō z quot de cau-
 sis debent venerari p̄ p̄cepto. cap.
 viij. **E.**
Remedia contra superbiam z inanes
 gloriam p̄ p̄cepto. cap. xij. **R.** per
 totum.
Remedia p̄tra recidivā peccati. vi.

Alphabetica

de in Recidivatio.
Remedia septē viciōis capitaliū. ix.
 p̄cepto. ca. ij. p̄ totum.
Restitutio cui debeat fieri. vij. p̄cepto
 ca. vij. **E.** p̄ totum. **E.** p̄ cui⁹ manus
 fieri debeat. ibem. **F.** p̄ totum
Restitutio qū fieri debeat. ibidē. **G.**
Restitutio de quo fieri debeat. vij. p̄
 cepto ca. vij. **E.** p̄ totum.
Restitutio rei ablata in quib⁹ casib⁹
 possit differri. vij. p̄cepto ca. vij. **G.**
 ante medium. **D.** p̄ totum.
Restitutio i bonis corpis quō sit fieri
 da. vij. p̄cepto. ca. vij. **I.** p̄ totum.
Restitutio in mutilationibus z alijs
 lesionibus quomodo sit faciēda.
 ibidem. **R.** per totum.
Restitutio in bonis aīe ablatīs. scilicet
 moribus quō sit fieri da. vij. p̄
 cepto. ca. vij. **D. E. R.** p̄ totum.
Restitutio bone fame in parte vel i to-
 to ablata quō sit fieri da. vij. p̄cepto.
 ca. vij. **I. R. H. D.** p̄ totum
Restitutio quō z q̄lis cōfessionē p̄e-
 cedere debeat. vij. p̄cepto. ca. vij. **R.**
Restituere qui tenent. ibidem. **D.** per
 totum.
Restituere debens z nō habēs qd fa-
 cere debeat. p̄ salute sua cōservāda.
 vij. p̄cepto. ca. vij. **D.** in medio.
Restituere famā an teneat qui nō cer-
 te nec publice sed incaute z indifere-
 te murmurāter dicit de aliquo an-
 diuisse crimen qd cōmississet. vij. p̄
 cepto. ca. vij. **D.**
Restituere qd teneat qui aliq̄ne a re-
 ligione retraxit. ibidem. **I.** p̄ totū.
Reuerētia dei exterior in quibus cō-
 sistit p̄ p̄cepto. ca. vij. in principio.
Reuerētiā deo aufert q̄ encharistia
 indigne manducat p̄ p̄cepto. ca.
 vi. **E.**
Ridere an sit peccatū. z quomplex
 sit. v. p̄cepto. cap. xij. **G.** per
 totum.

Sabbati pceptū trāsgredientes
q̄ grauit̄ peccent. ⁊ quot de
causis. iij. pcepto. ca. j. F. p to.
Sabbati pceptum quot modis vio-
letur. iij. pcepto ca. p. G. D. J. R.
I. M.
Sabbati pceptū quomodo p mor-
tale pccm violē. iij. pcepto cap. p.
G. circa medium
Sabbati dies quot de causis sit bea-
te virgini in specialē honore depu-
tata. iij. pcepto. ca. p. D. p totum.
Sabbatū in antiqua lege an fuit stric-
tius mandātū q̄ nunc dies domi-
nicus. iij. pcepto. ca. p. R. post p̄n-
cipium.
Sabbatum quot modis sanctificet.
iij. pcepto. ca. ij. A. p totum.
Sabbatum violant qui absq̄ legitti-
ma causa missam audire negligunt.
iij. pcepto. ca. p. Z. in p̄ncipio. Idē
de sermone audiendo. ibidem. M.
cum sequētibz.
Sabbatum soluendū necessitatis tpe
quis potest dare licentiam. iij. pcepto
ca. ij. H.
Sacerdos septē de causis est multū
honorādus. iij. pcepto ca. v. A. B.
C. D.
Sacerdos vtilissimus est ecclesie. iij.
pcepto ca. v. E. in medio.
Sacerdos sine bono sine malus ma-
ximo honore est tenēdus. ibidē. D.
post p̄ncipium
Sacerdos in panē aq̄ ieiunās. ⁊ illo
die celebrans an vini ablutionē lu-
mere debeat. ij. pcepto c. v. D. p to.
Sacerdos officium cui affimiletur. et
quibz ibidem. iij. pcepto. cap. v.
D. circa p̄ncipium
Sacerdos raro celebrantes aut indig-
ne q̄ grauit̄ peccent. ibidem. D.
ante medium
Sacerdotes occasionalit̄ ad peccādū
inducētes q̄ grauit̄ peccēt. ibidē. D.

Sacerdotibus detrahētes q̄ grauit̄
peccent. ibidē. D. post medium.
Sacerdos leprosus an celebrare pos-
sit ⁊ quō. iij. pcepto. ca. xij. D. an finem
Sacra scriptura quō legi debeat. p. p-
cepto. ca. v. F. circa mediū in septia
regula scdo mēbro in fine.
Sacramēta ecclesie quare sunt septē.
iij. pcepto ca. iij. B. per totum.
Sacramēta vnde habeant efficacā.
ibidē. C. p totū.
Sacramēta q̄re sint instituta. iij. pcepto.
ca. iij. A. p totum.
Sacramentoz veneratio tertio man-
dato p̄cipit. iij. pcepto ca. iij. in
p̄ncipio.
Sacramentoz susceptio q̄ vtilis sit
iij. pcepto. ca. iij. E. in fine.
Sacramētis ecclesie malefici sua in-
strumenta q̄re tangi p̄mittāt. p. pcepto.
ca. xj. Z. p totum.
Sacrificiū deo offerendū quō lex na-
ture dicat. p. pcepto. ca. vij. D. p
totum. ⁊ quōduplex sacrificiū sit.
ibidem. B. Et quomodo sacrificiū
missē sit dignius alijs. ibidem.
Sacrificiū altaris ex quibz causis
sit deo acceptum. vij. pcepto. cap.
ix. E. post p̄ncipium.
Sacrificiū altaris quomō sup oia
valet pro satisfaciendo pro anima-
bus in pūgatorio. vij. pcepto. ca. ix.
E. in p̄ncipio
Sacrificiū altaris quantū tollat de
pena. ibidē. E. post medium.
Sacrificiū altaris quāte efficacē sit.
ibidem. F. per totum.
Sacrilegiū qd sit. ⁊ qui hoc cōmittāt
vj. pcepto. ca. ij. F. in p̄ncipio.
Sacrilegiū quō ḡue ⁊ grāde pccm sit
xpi q̄nqz. vj. pcepto. ca. ij. F. i medio.
Sanatio aiaz a deo quōduplex sit. iij.
pcepto. ca. viij. A. circa p̄ncipium.
Sācti quibz reuerētijs sint honorādi.
p. pcepto. cap. vj. C. in p̄n. ca. viij. D.

Tabula

post medium. Et in quibus signis
honorantur dulia veneratione. p. p.
cap. viij. **D.**
Sancti non canonizati an possint vene-
rari. p. pcepto. ca. v. **E.** in medio
Satisfactio pro peccatis quare et quo
modo debet fieri. iij. pcepto. ca. x. **A.**
p. totum.
Satisfactio de quibus rebus et personis
fieri debeat. ibidem. **G.** p. totum
Satisfactio pro quibus opera fieri possit. ibidem.
F. G. p. totum
Satisfactio quanto tempore. et per quod
opera fieri possit. iij. pcepto. ca. x.
B. p. totum
Satisfactio pro quibus opera magis fieri possit
iij. pcepto. ca. xj. **M.** p. totum
Satisfactio pro aiab in purgatorio per
quod et quod fieri possit. vij. pcepto. ca. ix. **A.**
B. C. D. E. p. totum. et profectum malo-
rem capiat finem maiorem charitatem ibi-
dem. **E.** in fine.
Satisfactio proximo de iniuria sibi il-
lata per que fieri possit. v. pcepto. c.
viij. **B.** p. totum.
Satisfacere per se invitum quare melius
sit quam per alium post mortem. vij. p.
ca. ix. **B.**
Satisfacere an quis possit qui est in
peccato mortali constitutus. iij. pcepto.
ca. x. **B.**
Satisfacere vivens pro vicino peccatore
an possit et quot modis. iij. pcepto.
ca. xj. **B.** p. totum. **A.** in medio. et quod
non possit. **I.** p. totum
Satisfacere pro alio volens quomodo
debeat esse dispositus. iij. pcepto. c.
xi. **A.** p. totum.
Satisfacere pro alio an sibi mereat. iij.
pcepto. ca. x. **R.** p. totum
Satisfactorum operum quare debeat. vide
in Opus satisfactorum.
Scandalum quid sit. v. pcepto.
cap. xij. **A.** in principio. et quot
modis possit quis scandalizari ibi-

alphabetica

dem.
Scandalum quomplex sit. v. pcepto. cap.
xij. **E.** circa principium
Scandalum an sit generale vel speci-
ale peccatum. v. pcepto. cap. xij. **E.**
per totum.
Scandalum quod sit peccatum mortale. et quod
veniale. et quod non. v. pcepto. ca. xij. **D.**
E. F. G. p. totum.
Scandalum in fama proximo quod sit
cauendum. vij. pcepto. ca. vij. **M.**
Scandalum ne oriatur utrum bona sint di-
mittenda. v. pcepto. ca. xij. **B. J. R. A.**
M. p. totum
Scandalum in quot generibus hominum
oriari possit. ibidem. **B.** in medio
Scandalum peccatum quod dicitur stabile sit. v. p.
ca. xij. **B.**
Scandalum suspecto quod facilliter non sit
habenda. ibidem. **A.**
Scandalizantis quot sint peccata. v. p.
ca. xij. **B.** ante medium. De scandalo
vitando dantur quatuor regulæ. v.
pcepto. ca. xij. **P.**
Scientia acquisita qualem mercedem
habeat in gloria. p. pcepto. ca. p. iij. **E.**
in principio.
Scire quilibet que tenetur. ix. pcepto
ca. p. **E.** in principio. **B. J.** p. totum. ca.
ij. **A.** in principio.
Scrupulus quid sit. p. pcepto. cap. v.
F. post medium in octava regula.
Et qui scrupuli sint abiciendi et quod.
ibidem. in xij. regula.
Secretum quomplex sit et vide
in Sigillum.
Sensus hominis quomodo in patria
premiabitur. x. pcepto. cap. vi. **A.**
per totum. Et quomodo fieri sensa-
tio per sensus in patria. ibidem. **B.**
et quomplex sit sentire ibidem
Sensus hominis quomodo ab huma-
nitate Christi tanquam a iocundissimo ob-
specto satiabitur. x. pcepto. c. x. **F.** p.
totum. **G.** post principium. per totum.
C

Sensibilis maximam delectationem
que et quot causabunt in patria. x.
pcepto. ca. xj. B.

Serpentes per divinum verbum an liceat ar-
cere. p pce. cap. xj. gg. in fine.

Servire deo propter vitam eternam an
licitum sit. et non propterea eum dilige-
re. ppter se. p pcepto. c. liij. D. p to-
tum. vide in Diligere.

Servile opus die dominico factum an ex-
cusari possit aliquando. p q. liij. pcepto
ca. ij. C. I. K. p totum.

Servile opus ex necessitate fieri quod mo-
dis contingat. et quod. et quando excusari a
violatione sabbati. liij. pcepto. ca. ij.
D. E. F.

Servile opus die festivo factum an pie-
tas et modestitas excusent. liij. pcepto
ca. ij. I. K. p totum.

Servitus quod duplex sit. liij. pcepto.
ca. p. I. K. p totum.

Servitus quod deo sit quomodo in no-
stram cedet utilitatem. p pcepto. ca.
xj. K. in medio.

Sigillum secretorum confessionis an
semp ligat. et quomodo. viij. pce.
ca. liij. B. C. p totum.

Sigilla hominum ad tacendum artantia
quot sint. liij. pcepto. ca. ix. M. p totum.

Signum aliquod a deo peti an sit licitum. p
pcepto. c. xix. D. in principio.

Signum magne fidei quod sit. p pcepto.
ca. ij. G. post medium.

Signum reprobationis quod sit vide in
Superbia.

Signa exteriora in verbis gestis et fa-
ctis cui debeant correspondere. pmo
pcepto. cap. xv. C. circa principium.
De hoc vide in Vestis.

Simulatio quid sit. pmo pcepto. ca.
xv. B.

Simulatio quod duplex sit et que mor-
talis. et que non. viij. pcepto. ca. ij. G.
post principium. per totum.

Simulatio quare sit peccatum. pmo

pcepto cap. xv. C. in principio. et quod
sit peccatum. D. ad finem.

Simulatio aliqua an sit licita. p pce.
ca. xv. I. p totum.

Simulatio hypocrisis quod differat.
viij. pce. ca. ij. D. in principio.

Simulata equitas quomodo sit du-
plex iniquitas. p pcepto. cap. xv. C.
in fine.

Societas quid sit. vi. pcepto. cap.
vj. A. in principio.

Societas bona quomodo. et quod sit. q.
renda. p pcepto. ca. ix. D. in medio.

Societas mala periculosa sit. et quo-
modo societas popularis fuit bea-
to Petro occasio domini negandi. p
pcepto. ca. p. F.

Sol et luna quod stabunt post diem indi-
cium. x. pcepto. ca. v. D. post medium.

Somnia an et quod sint bona futurorum
p pce. ca. x. C. p totum.

Somniorum quod diverse sint cause. p pce.
cap. x. B. in principio. Et quomodo
caute firi ea possit indicari ibidem.
ad finem.

Sorore utrius quid sit. p pce. cap. x. E.

Soribus licite utrius in quibus casibus con-
tingat. p pcepto. ca. ix. D. p totum.

Soribus male utrius in quibus casibus con-
tingat. ibidem. F. in principio.

Species rerum an possint permutari.
primo pcepto. cap. xj. M.
in principio.

Speranda et desideranda quod sunt a deo
petenda. p pce. ca. liij. B.

Spare in sanctos et sanctas perlegia-
tas quod liceat. p pcepto. c. liij. G.

Spes quid sit. primo pcepto. ca. liij.
A. in principio.

Spes quomodo cadit sub pcepto. p
pcepto. ca. liij. in principio.

Spes super misericordia dei et in pro-
prie meritis quomodo fundari de-
beat. ibidem. A.

Tabula

Etatis honestas q̄ sit. vii. p̄cepto
ca. iij. **G.** in principio.
Status decetia q̄ sit p̄ternada. vii.
p̄cepto. ca. iij. **G.** p̄ totum.
Strepit⁹ nocturnales z ceterē insolē-
ne in q̄busdā domib⁹ p̄tingētes a q̄
z ope culus fiant p̄ p̄cepto ca. xj. **S.**
per totum.
Stup⁹ quid sit. z stup⁹ cōmunes qd
qd teneat in foro p̄scie. vii. p̄cepto
ca. ij. **B.**
Stup⁹ q̄ mala enentat. vii. p̄cepto.
ca. ij. **D.** p̄ totum
Obdit an p̄lato s̄ debeāt accusa-
cursare. vide in Accusare
Subtilitas i corpib⁹ gl̄iosis q̄ sit erit
in p̄arta. x. p̄cepto. ca. vij. **G.** p̄ totū
Suffragia q̄bus p̄sint. z quibus non
vii. p̄cepto. ca. viij. **A.** per totū. **E.**
in medio. **D.** in principio. **F.** in p̄-
ncipio.
Suffragia q̄ int̄itōe debeāt recte re-
gulari. vii. p̄cepto cap. viij. **D.** in
medio.
Suffragia p̄ alto facta an etiaz p̄sint
facienti ad satisfaciendū p̄ se. vii. p̄-
cepto ca. viij. **D.** ad finem
Suffragia facta p̄ p̄ctōes an valeant
iustis. vii. p̄cepto cap. xj. **G.** p̄ totū
Suffragia facta p̄ multis an valeant
equaliter oibus. ibides. **I.** p̄ totum.
Suffragia p̄tinuata successiue an p̄l⁹
valeant simul factis. ibidem. **K.** per
totum.
Suffragiorū valōr per quattuor gra-
dus distinguitur. vii. p̄cepto cap.
ix. **D.** p̄ totum
Supbia quid sit. z quomodo p̄ eam
peccet p̄ p̄cepto cap. xij. **G.** in
principio.
Supbia essentialiter in quo sit p̄ p̄-
cepto ca. xij. **D.** in principio.
Supbia z inanis gloria differūt qua-
drupliciter p̄ p̄cepto cap. xij. **E.** p̄ to-
tum. ca. xij. **E.** an mediu. ca. xij.

alphabetica

S. in principio.
Supbia quomodo duabus virtutib⁹
contrariat p̄ p̄cepto cap. xij. **E.** in
principio.
Supbia prohibet p̄ p̄cepto. ca. p̄. **R.**
circa finem. cap. xij. **A.** in principio.
Superbia q̄ magnū malum sit p̄ p̄-
cepto ca. xij.
Supbia quomodo sit reproboz en-
dentissimū signū p̄ p̄cepto. c. xij.
G. circa principium.
Superbia q̄bus opibus se imisceat p̄
p̄cepto ca. xij. **E.** per totum
Supbia quō multis nocet z q̄ alius.
ibidem. **F.** p̄ totum
Supbia quando sit mortale peccat⁹
z quando non p̄ p̄cepto. ca. xij. **G.**
p̄ totum. Et dant ad hoc conclusio-
nes illatiue ex regulis datis de co-
gnitione p̄ctōz venialū vel morta-
lium. ibidem. **I.** p̄ totum
Supbia in vestit⁹ ornatu generat ex-
se multavicia. j. p̄cepto ca. xvij. **B.**
Supbia in vestitu p̄ multa sanctorū
exēpla dissuadet. j. p̄cepto ca. xvij.
I. p̄ totum
Supbia in vestitu exteriori est quita-
plex stulticia. ibidem. **R.** p̄ totum.
Supbie radices q̄triplices sint. j. p̄-
cepto. ca. xij. **D.** p̄ totum
Supbie q̄t z q̄ sint cause eā antecede-
tes. j. p̄cepto ca. xij. **G.** in principio
Supbie q̄t z q̄t sunt cōcomitantia. j. p̄-
cepto. ca. xij. **E.** circa principium.
Supbie q̄t sint spēs. j. p̄cepto. cap. xij.
D. Prima spēs q̄ sit. ibidē. **D.** post
p̄n. z q̄t sint ei⁹ signa. ibidē. **I.** p̄ to-
tum. Secda spēs q̄ sit z quō multipliciter
errat q̄ hac spēcē peccat. ibides. **R.**
L. per totū. Tertia spēs q̄ sit. xij. c.
A. p̄ totū. Quarta spēs q̄ sit z quō
p̄ eam peccat. ibidē. c. xij. **E.** p̄ totū.
z que ad eam reducant. **E.** post me-
diū. **D.** p̄ totum.
Supfluū qd sit z q̄liet. z fin q̄ debet

sumi. et attendi. vij. pcepto. c. liij. **D.**
E. F. G. per totum
Supstitio quid sit p pcepto. ca. xj. **A.**
 in principio. dd. circa principiu. et qd
 sunt supstitiois genera. ibidem. **A.**
 circa principium.
Supstitutiones quod cognoscant p pce-
 pro. c. xj. dd. Et ponunt multa sup-
 stitionu exempla. ibidem.
Superstitiones qd graua sint pecca-
 ta p pcepto ca. ix. **C.** in principio. et
 quod et quibus modis sint pcta morta-
 lia. ibide. ca. ix. **D.** p totum
Supstitionu quot sint spes principa-
 les p pcepto ca. ix. **D.** per totum.
Supstitionu maleficia vñ fortiant ef-
 fectum. ibidem. **F.** per totum
Supstitionibus viens apostata et pre-
 nicator fidei declarat p pcepto.
 ca. ix. **C.**
Suspicias de primo suo mortale pec-
 catum ex leuibus et insufficientib⁹
 signis firmiter ex hinc credens an
 mortaliter peccat. j. pcepto ca. xliij.
D. post principium
Suspicio qd importat. j. pcepto ca.
 xliij. **D.** post principium
Suspicio ex quibus contingat. ibi-
 dem. **D.**
Suspitionis qd sint gradus. ibide. **D.**
Acturnitas in quibus sit ha-
 benda. vide in Sigillum
Tactus in patria quod pficiet.
 et quibus rone sui obiecti maxio gau-
 dio pmiabit. x. pcepto. ca. vj. **B.** p
 totum.
Edium vñe vñ oriat. et qd sit pctu
 j. pcepto ca. xx. **D.**
Temptare deū quid sit. j. pcepto c.
 xix. **A.** p totum. cum declaratione
 eius. **B. C. D.**
Temptare deum an semp sit peccatu
 ibidem. **A.**
Temptatio dei quonplex sit. j. pcepto.
 ca. xix. **B.** in principio.

Temptatio dei p quor genera homi-
 num sit. ibidem. **E.** in principio
Temptatiois pgressus quomodo sit
 et quod ex ea pcta fluunt. ix. pcepto.
 ca. liij. **F.**
Temptationu vñe que sint et quod sint
 obstruēde. vij. pcepto c. j. **I.** in pn.
Temprantiu dei quadruplex est gra-
 dus. j. pcepto. ca. xix. **D.**
Temptatio hominis in mortis arti-
 culo quare quod et quod de causis sit
 grauissima. liij. pcepto. ca. vj. **A.**
Tempestates an liceat verbis sacris
 sacris campanaru pulsationibus. et
 similibus repellere. j. pcepto cap.
 xj. pp. p totum.
Tepiditas qd mala sit. vide in Negli-
 gentia.
Tepiditas quod diabolo pstat fiducia
 tempradi p pcepto. ca. xx. **F.**
Testificari an qd teneat aliquibus casti-
 bus. viij. pcepto ca. liij. **A.**
Testis testificando vel alias asserēdo
 iurare volens quale sciētiam habe-
 re debeat sup re ipsa de q iurare de-
 beat. viij. pcepto. cap. liij. **G. H. I.**
Testimonium an licite potest fieri de
 his que alicui in secreto sunt comis-
 sa. viij. pce. ca. liij. **B. C.** protum.
Testimoniu falsum an semp sit mor-
 tale pctu. ibidem. **E.**
Thezauri inuēri an sint retinendi
 et quomodo. vij. pcepto. ca. liij. **V.**
Timor in genere an excuset pctu
 p. pcepto. ca. xxi. **R.** p totum.
Timor quando sit mortale peccatu
 ibidem. **I.**
Tristicia qduplex sit p pcepto. ca.
 xx. **A.** circa principiu.
Tristicia d' alieno bono quonplex sit
 v. pcepto. ca. v. **C. D.**
Tristicia de bono diuino quando sit
 primus motus quando veniale pec-
 catum et quomodo mortale. p. pre-
 cepto. ca. xx. **D. E.**

Tabula

Tristitia q̄t sint radices. et cause. ibi-
dem. **B.**

Copia et inhonestas q̄t sint et quo-
modo sint occultanda p̄cepto.
cap. xxi.

Enditio et emptio quot requi-
rantur conditiones ut fiant licite
vii. p̄cepto. ca. v. **C.** circa medium.

Ep̄ totum. **F.** in principio

Venditor et emptio quō fin naturale
et diuina legē requirant equitatē. et fin
q̄ iustū p̄ctum in ipsis sit sumendū
vii. p̄cepto. ca. v. **G.** **H.** **R.** p̄ totum
et q̄ estimatio sit sequēda. **R.**

Venditionis et emptionis q̄s debeat
esse finis intentus. vii. p̄cepto. ca. v. **I.**

Venditor an teneat dicere defectū v̄
viciū rei v̄dēde. ibidē. **M.**

Venditione et emptione quot dupli-
citer possit fieri fraudatio. ibidē. **D.**

Vendere res charius q̄ sit emptā an
liceat. et in quibus casib⁹. vii. p̄cepto.
ca. v. **F.**

Vendens quō diuersum lucrū de-
bet capere. vii. p̄cepto. ca. v. **P.**

Ventale p̄ctm. vide in **Peccatum.**

Verba p̄tumeliosa p̄ferre quādo sit
p̄ctm morale aut veniale aut nullū
v. p̄cepto. ca. iij. **A.**

Verba obprobriosa q̄t mali effectus
sint generatiua. v. p̄cepto. ca. ij. **G.**

Verba ambigua quō sint intelligen-
da. vii. p̄cepto. ca. iij. **E.**

Verba vel facta occasione scandalī
inducēta q̄t modis fient. v. p̄cepto
ca. xij. **C.** post principium.

Verbu detractoriū quādo sit venta-
le aut morale. v. p̄cepto. cap. x. **F.**
post principium

Verbu delquante efficacie sit p̄ p̄ce-
pto. ca. xj. **gg.**

Verecūdia quāplex sit. j. p̄cepto. ca. xxi. **F.**

Verecūdia q̄t sit et quibus de causis
laudabilis p̄ p̄cepto. cap. xxi. **E.** p̄ totū
et p̄ oppositū in verecūdia quot de

Alphabetica

causis sit vitupabilis. ibidem. **F.** in
principio.

Verecūdia quādo sit morale p̄ctm
an veniale p̄ p̄cepto. ca. xxi. **R.** p̄
totum.

Verecūdia bona quid sit. ibidē. **B.**
per totum.

Verecūdia bona in quibus reglat.
ibidem. **B.** **F.**

Verecūdia mala q̄d sit p̄ p̄cepto. c.
xxj. **G.** in principio

Verecūdia mala in quibus reglat p̄
p̄cepto. ca. xxi. **D.** p̄ totum.

Verecūdia mala quot habeat radi-
ces. ibidem. **P.** in fine.

Verecūdia quot remedijs expellet.
ibidem. **B.**

Vermis cōscientie quid sit et quomō
sit in vitētib⁹ et in dānat⁹. x. p̄ce-
pto. ca. iij. **E.** p̄ totum.

Vermis p̄scientie quomōplex sit. ibi-
dem. **F.** per totum.

Vestes preciosas deferre an sit pecca-
tum p̄ p̄cepto. cap. xvij. **E.** p̄ totū.

Vestes vane et turpes vel supflua or-
namenta an p̄pter p̄suetudinē sine
grauī p̄cto possint deferre p̄ p̄ce-
pto. ca. xvij. **G.**

Veste mīlebrī an vir possit uti. et ecō
uerso. p̄ p̄cepto. cap. xvij. **D.** p̄ totū.

Vestis exterior quomodo interioris
animi debet esse iudiciū p̄ p̄ce-
pto. ca. xvij. **B.**

Vestiri p̄ctose an possint cōstitui in
dignitatibus. j. p̄cepto. cap. xvij. **D.**
per totum.

Vestium humilīū delatio an sit v̄r-
tuosa opatio. j. p̄cepto. ca. xvij. **I.** et
quibus p̄sonis et quibus modis. **R.**

Vestium p̄ctositas quot generib⁹ ho-
minū. et quomodo fin magis et mi-
nus admittit. j. p̄cepto. ca. xvij. **F.**

Vestīū curiositas quomodo huma-
no studio sit excogitata. et q̄ntū nūc
distat a prima vestīū institutione. j.

pcepto. ca. xvij. **D.**
 Vestitū rextarū p̄mus inuētor q̄s fu-
 it p̄ cepto. ca. xvij. **D.**
 Vestitū exteriōri an z quō v̄ntes ac-
 quirunt p̄ pcepto. c. xvij. **B.** in fine.
 Vestitū p̄ excessum aut defectum cō-
 tingit. xv. in d̄is peccari p̄ pcepto
 ca. xvij. **G. D.**
 Vestitū humilē quō qdā impugnat.
 z rōnes eorū solunt p̄ pcepto. ca.
 xvij. **M.**
 Vestitū supbia cui assimilet. vide in
 Supbia.
Ia ad patriā celestē que sit p̄ pce-
 pto. ca. iij. **B.**
 Dia regia in mādatis dei obseruāda
 q̄ sit p̄ pcepto. ca. v. **F.**
 Dia viciōrū durior est etiam natura-
 liter mādatorū obseruātia ppter qn-
 q̄. p̄ pcepto. ca. p̄. **F.**
 Dicā capitalia quare aliqua dicant
 vij. pcepto. ca. j. **D.**
 Dicā quare sensualib⁹ hoib⁹ appa-
 reant v̄tutib⁹ dulciora. z ex q̄t z
 quib⁹ causis p̄ pcepto. cap. j. **F.** in
 medio.
 Dicā reprimere quomō possumus
 z per q̄ media. ix. pcepto ca. ij. **C.**
 post mediu.
 Dicūz negās q̄ quis in se tñ habet.
 an z quomodo peccet p̄ pcepto ca.
 xij. **B.**
 Dini potationē quō multa rephensi-
 bilia cōcomitat. vij. pcepto. c. vi. **D.**
 Dini abusive sumptum septē mala
 inducit. ibidem. **C.**
 Virgine opprimes vel seducens qd
 teneat in foro cōsciētie. vij. pcepto
 ca. ij. **B.** in principio
 Virgines an p̄ciosas sint omāde. j. p̄
 cepto ca. xvij. **E.**
 Virgines in patriā an z quomō hu-
 manitati chūsti erūt p̄p̄ndiores. x.
 pcepto ca. v. **D.**
 Virtuosi p̄toris q̄ sunt cōditiones. j.

pcepto ca. ij. **R.** post mediu.
 Virtutes quib⁹ modis sint acquiriti
 de. ix. pcepto. ca. iij. **D.**
 Virtutes quomodo differēt sint in
 anima z in actibus exteriōrib⁹. p̄.
 p̄ce. cap. xvij. **B.**
 Virtutis mediū quomodo sit sumē-
 dum. vij. pcepto cap. iij. **J.** in p̄-
 cipio.
 Virtutē habens p̄fectā. z habēs v̄r-
 tutem imp̄fectam vel carēs virtute
 quomodo differēter possint eun-
 dem actum agere p̄ p̄ce. ca. ij. **R.**
 Vis trāscibilis z p̄cipiscibilis in pa-
 triā. quomodo p̄ficiēt. x. pcepto.
 ca. xj. **E.** p̄ totum.
 Visio dei quōtuplex sit z q̄ sint alle-
 siones. x. p̄ce. ca. xij. **E.**
 Visio dei quōt modis habeat. x. p̄ce-
 pto. ca. iij. **B.** post mediu.
 Visio dei in gl̄ia quō sequat ad ma-
 iorem amorem in v̄ia p̄ pcepto. ca.
 iij. **E.**
 Visio v̄ie p̄ que impedit q̄ nō sit p̄-
 fecta. x. p̄cepto ca. xij. **E.**
 Visio humanitatis chūsti quale gan-
 diū afferat beatis. x. pcepto ca. ij. **Z.**
 Visio beatorū quomō z ex quibus
 erit maxime gaudiosa. x. pcepto.
 ca. vj. **C. D.**
 Visiones nocturnales sp̄rituū quōt
 modis contingere possint p̄ pcepto
 ca. xj. **J.** per totum.
 Visiones i speculis maleficorū quō
 illasore sint. j. p̄ce. ca. xj. **F.** p̄ totū.
 Visiones forilegice quō sint falsē. j.
 pcepto. ca. x. **A.** p̄ totū. ca. xj. **M.**
 circa p̄ncipium.
 Visio sacra an sit sac̄m necessita-
 tis. iij. p̄ce. ca. vj. **C.** per totum.
 Vnctio quibus sit danda. iij. pcepto
 ca. vj. **B.** in medio. z q̄ sit dāda. ibi-
 dem. **B.** ad finē.
 Vnctio an sit iteranda etiam in eadē
 egritudine. ibidem. **B.** post mediu.

Tabula

Vinctio extrema q̄t sint effect⁹ et vti-
litates. iij. p̄cepto ca. vi. **A.** per totū
Vinctio sacramenti q̄bus sit insti-
tutū. iij. p̄cep. c. vi. in principio
Vinctio negligēs voluntarie. et quō
peccet. iij. p̄cep. ca. vi. **C.** ad finem
Vngēd⁹ quomodo debeat eē dispo-
situs. ibidem. **B.** p̄ totum.
Vngl an debeat q̄ rōnis vsum perdi-
dit. ibidem. **A.** circa mediu. **B.** cir-
ca finem.
Voluntas vīrl iusti qualis esse de-
bet. primo p̄cepto. ca. ij. **I.** cir-
ca mediu
Vota an irritari aut dispēdari aut cō-
mutari possint. et per quos. ij. p̄cep.
ca. v. **X.** p̄ totū.
Voti fractio propria auctoritate abs-
q̄ rōnabili causa an semp sit morta-
le p̄ctū. ij. p̄cepto ca. v. **G.** in medio
Voti licitiz cōpleti q̄t sint p̄ditiones
ij. p̄cep. ca. v. **A. B. C.** per totum.
Voto aliqd faciēs qd aliunde nō fa-
ceret an ex hoc mereatur. ij. p̄cepto
ca. v. **F.** p̄ totum
Votū an requirat deliberationem. ij.
p̄cepto ca. v. **B.** circa p̄ncipiū.
Votum quid sit. ij. p̄cepto. ca. v. **A.**
in p̄ncipio.
Voti conditiones. vide in Cōditio.
Votum cui prop̄ie fieri debet. ij. p̄c.
ca. v. **B.** ad finē
Votū an magis obliget iuramento.
ij. p̄cepto ca. v. **B.** p̄ totū.
Votū an semp obliget ad observan-
tiam. ibidē. **I.** p̄ totum
Votū sub cōditōe emissam an obli-
get vōuentē. ibidē. **A.** p̄ totū.
Votū sub p̄ditione inbonesta factuz
an sit obligatoriu stante cōditōe. ibi-
dem. **K.** p̄ totū
Votū sub conditione factum. et con-
ditione propter culpā vōuentis nō
impleta an sit obligatoriu. ibidem.
D. P. p̄ totum.

Alphabetica

Votū substantiū an et quō obliget. ij.
p̄cep. ca. v. **A.**
Votū quomodo obligat ad rem pos-
sibile solū. ibidē. **G.** in p̄ncipio
Votū de abstinētia carniū an ad
medici mandatu laxari debeat. ij.
p̄cepto ca. v. **S.** p̄ totū
Votū indeliberatū relaxās p̄p̄ta au-
toritate an mortaliter peccet. ibidē.
X. in fine.
Votēs castitatē fornicans. quō du-
pliciter peccet. ibidē. **A.** post mediu.
Vouere an sit expēdiēs. ij. p̄cep. ca. v.
D. per totum
Vouere quō sit actus latrē. ij. p̄cep. c.
v. **E.** in p̄ncipio
Vouere an liceat q̄ omne votum vo-
uendū velit voce v̄ scripto exp̄mere.
ij. p̄cep. ca. v. **S.** p̄ totum.
Voto aliqd facere an sit melius q̄ si-
ne voto. ij. p̄cep. ca. v. **E.** p̄ totū
Sura circa q̄ p̄mittat. vij. p̄cepto.
ca. v. **B.** circa p̄ncipiū.
Vsurarij quō mltis mōis peccēt vij.
p̄cep. c. v. **I. K. L. M. N. O.** p̄ totū.
Vsurarius ad que tenet. ibidem. **B.**
in p̄ncipio.
Vsurandi quō multi sint modi. ibi-
dem. **I.** p̄ totū vsq̄ **D.**
Vineta in sanctis i patris an ap-
parebunt. et quare. et quomō glo-
riosa apparebunt. x. p̄cepto. ca. viij.
F. p̄ totū. ca. viij. **A.** in medio.
Votem an quis plus diligere te-
neatur q̄ parentes. iij. p̄cepto. c.
liij. **G.** post mediu
Visitū hūanitas quō erit cau-
sa excellentissimi gaudij b̄tōz
et saturitas obiectiua oīm sen-
sū b̄tōz. x. p̄cep. c. x. **E. F. G.** p̄ totū
Mago aie peccatricē quomo-
do dep̄ngi debeat. ix. p̄cepto.
ca. ij. **I.** ante finē.
Imagines quot de causis innēte i s̄r.
p̄ p̄cepto. ca. viij. **D.** in p̄ncipio.

Imaginū vsus quare admittat in ec-
clesia cū in veteri testamēto reper-
atur veritus. p̄ p̄cepto cap. viij. B.
in fine. C. p̄ totū.

Hypocrisis. vana gloria z iactantia
quomodo differenter ex eadē ra-
dice oriantur. p̄ p̄cepto. ca. xv. A.
fere p̄ totū.

Hypocrisis quot modis accipitur.
ibidem. B. in principio

Hypocrisis cōter dicta z simulatio
quō idem sint. vide in Simulatio.

Hypocrisis pp̄le dicta qd sit. p̄ p̄cep.
ca. xv. E. in medio.

Hypocrisis quot includat in se. ibidē
E. ante finē.

Hypocrisis pp̄ia in quotz in quibus
personis reperitur. p̄ p̄cepto. cap.
xv. F. p̄ totū

Hypocrisis pp̄le dicta an semper sit
peccatū. ibidem. D. post mediū. Et
quomodo cognoscatur an sit pecca-
tum mortale vel veniale. ibides. R.
per totū. I. in principio.

Hypocrisis quō sit p̄culosa z valde
nocua. p̄ p̄cepto. ca. xv. I. post p̄n-
cipiū. vsq; in finem.

Hypocrita quid sit. ibidem. E. in me-
dio. Et quō cognoscatur. G. p̄ totū.

¶ Honia quid sit. z an sit p̄ctm. p̄ p̄-
cepto ca. xv. M. p̄ totū.

Eius domus dei quomodo et
in quo debet haberi. v. p̄cept.
ca. xi. D. p̄ totū.

Zizania quot de causis nō sit euellen-
da. v. p̄cepto. ca. xiiij. N. D. p̄ totū.

Finis tabula.

Tabula

Sequitur aliud registrum sine contenta capitulorum cuiuslibet precepti.

Capitula primi precepti.

Primum capitulum primi precepti tractat quod stricte deus velit pre-
servari.

Secundum tractat de fide.

Tertium tractat de spe.

Quartum de dilectione.

Quintum de errore multiplici circa di-
lectionem. et quod possunt cogit pericula
mortalia.

Sextum de servitute dei et veneratio-
ne sanctorum.

Septimum de sacrificijs oblationibus
et decimis.

Octavum de veneratione imaginum et re-
liquijs sanctorum.

Nonum de speciebus suppletionum. et de
gravitate peccati huius.

Decimum de falsa translatione hominum
et somnijs et de sortibus etc.

Undecimum recapitulat species sup-
pletionum. de lupis.

Duodecimum tractat de superbia et eius
speciebus.

Decimotertium de sacratiis et remedijs
superbie.

Decimuquartum de inani gloria et re-
medijs eius.

Decimuquintum de hypocrisis quid sit
et qualiter committit et simulatione.

Decimosexturn de presumptione novis.

Decimuseptimum de vestibis etc.

Decimuoctavum an mulieres peccent
mortaliter se ornantes.

Decimunonum de temptatione dei.

Vicesimum de accidia. et speciebus eius
et remedijs.

Vicesimuprimum de erubescencia chris-
tiani sequendi et remedijs.

Vicesimusecundum de contemptu et in-
obedientia.

Capitulorum

Capitula secundi precepti.

Primum capitulum tractat de assumptione
nominis dei et iuramento.

Secundum de iuramento. et quod sit mortale.

Tertium quod iuramentum sit multiplex.

Quartum de blasphemijs iuramentis illicite
per creaturas. et adiuramentis illicite

Quintum de votis et eius fractione et di-
spensatione.

Capitula tertii precepti.

Primum capitulum tractat festa qualiter
sunt celebranda. quare instituta sunt
et de transgressoribus.

Secundum qualiter festa sanctificantur.

Tertium de sacris. et primo de baptismo

Quartum de confirmatione.

Quintum de sacramento ordinis.

Sextum de extrema unctione.

Septimum de matrimonio.

Octavum de penitentia. et primo de peccatione.

Nonum de confessione.

Decimum de satisfactione.

Undecimum de remedijs recidivatio-
nis et peccatis perastinatis. et an
vnius potest satisfacere.

Duodecimum de sacramento eucharistie

Decimotertium de sanctificatione lo-
corum scilicet ecclesie. altaris. et cimiterij.

Decimuquartum de labore et ocio. et de
mechanicis.

Capitula quarti precepti.

Primum de dilectione dei.

Secundum de dilectione proximi.

Tertium de numero et gradu diligendorum.

Quartum de dilectione proximi put
cadit sub consilio.

Quintum quomodo filij debent pa-
rentes honorare.

Sextum de honoratione patris spiritualis.

Septimum de platu seculari honorando

Capitula quinti

precepti.

Primum de homicidio et lesione peccata clamantia.

Secundum de causis homicidij scilicet ira et invidia.

Tertium quod ira sit capitale vicium. et de filiabus eius.

Quartum de maledictione et remedijs ire.

Quintum de invidia et eius remedijs.

Sextum de filiabus invidie. Et primo de odio.

Septimum quomodo inimici sunt diligendi vel odiendi.

Octavum de reconciliacione calumnie et oratione.

Nonum de dilectione inimicorum et racione.

Decimum de detractioe fugienda et no cumento.

Undecimum de correctione fraterna.

Duodecimum de ordine correctionis.

Decimum tertium de scandalo et que sint propter scandalum vitanda.

Decimum quartum de irrisione.

Capitula sexti pre

cepti.

Primum capitulum tractat de mechis et luxuria.

Secundum de speciebus luxurie scilicet carnis osculis.

Tertium de choreaz quod sit peccatum mortale.

Quartum de actu coniugali licito fragilis et.

Quintum de gula. spantia et speciebus eius.

Sextum de sobrietate et ebrietate et filiabus gule.

Septimum de abstinentia et eiunio.

Octavum qui tenent ieiunare. et quod potest dispensare.

Capitula septimi

precepti.

Primum capitulum de avaricia et appetitu.

Secundum de obduracione et elemosyna et.

Tertium quod homo teneat ad elemosynam et quando non.

Quartum de furto et rebus inuentis.

Quintum de emptione et venditione.

Sextum de scribis usurariis et ludis et.

Septimum de restitutione.

Octavum de suffragiis mortuorum.

Nonum per quod aie defuncto et iuuari possit.

Capitula octavi

Primum de mendacio. et quod sit mortale.

Secundum de peccatis oris promissione factitiae et.

Tertium de falso testimonio.

Capitula noni pre

cepti.

Primum capitulum de ignorantia quatuorplex sit. et quod periculosa.

Secundum de cognitione propria et defectu.

Tertium de ignorantia quod excusat et quatuorplex ignorantia.

Quartum de concupiscentia.

Capitula decimi

precepti.

Primum de peccatis alienarum mulierum.

Secundum de penis transgredientium decalogum de inferno. tenebris. igne. frigore et.

Tertium de penis interioribus damnatorum.

Quartum de pena damnatorum respectu superiorum.

Quintum de primo servitium decalogus.

Et primo de gaudijs quatuor sensuum.

Sextum de visione corporali delectabilissima et aliorum sensuum perfectione.

Septimum de dotibus corporis.

Octavum de aurea et aureola et fructu.

Nonum de fructibus beatorum.

Decimum de societate loci dissimili.

amicitia. concordia. et honore.

Undecimum de interioribus gaudijs inaccessibilibus concupiscentibus quietatione intellectus ratione scibilibus.

Duodecimum de dotibus anime. scilicet visione. dilectione. et comprehensione.

Et sic est finis.

Prologus Preceptum I Cap. I

Incipit prologus

In precepto diuine legis venerabilis patris fratris Johannis. Nider sacre theologie professoris ordinis predicatorum.

Decalogi leges

D sacratissima primū diuinitus p̄thoplasiorū inferam cordibus. et denuo dei digito in tabulis exarata lapideis. postremoq; p̄ incarnatū altissimū verbū. p̄parata xp̄ico lis. ubi cuiusdā alt. Si vis ad vitā ingredi tua mādāta. Hāc nōmā cūctoꝝ si delitū regulā iter et directoriū esse cōsiderans et fratri mei ordinis qui predicator est uotis satisfacere cupiens. p̄ multoꝝ tēpoꝝ curricula ex famosoꝝ dictis diuine sophie p̄ceptoꝝ tā p̄ predicantiū q̄ p̄ cōfessoꝝ debitis exercitijs particularia et specialia dei et ecclesie mādāta in unū p̄ceptoꝝ colligere in sequētib; studui. singula decalogi p̄cepta subdistingūdo p̄ sp̄alia capitula ut ita p̄cepta paterēt cuiq; lucidius. Pro q̄ labore mihi p̄cor a lectore sequentiū orōnem impartiri q̄tulā cuiq; puulā ut eterne sapie a qua cuncta bona p̄cedūt p̄ p̄misio copulari in patria tandē merear Amen.

Explicit p̄logus. Incipit p̄ceptoꝝ diuine legis. Cap. I.

Unt igit tria

principaliter p̄notāda p̄ceptoꝝ p̄ambula.

Primo q̄stricte de^o uelut p̄cepta sua custodiri. Scđo q̄rationabile sit deo in p̄ceptis suis per obedientiam subijci. Tercio quomodo p̄cepta habēt distingui. **Q**uā ad primū illud docet scriptura multis p̄liciter. Nam pro transgressiōe p̄cepti unus de nō edendo fructū uetitū primi parētes et tota posteritas dāne.

ra est Gēsi. liij. Item p̄cepta subentē meditando in domo. extra in uia. dormiendo et uigilando Deutro. vij. Item primū p̄ceptū per blasphemā quidam transgrediens a deo iubetur extra castra ab omnibus lapidari Leuitici. xxiiii. Item quidā modica ligna sabbato colligens similiter lapidatur Numeri. xv. Item Saul fm sonum litere contra dei p̄ceptū seruans uelut cūmāda de regno eijcitur a demone possidetur. i. Regū. xvi. Item oza archam contra domini p̄ceptū tangens substance a deo occiditur. ij. Regū. vi. Item propheta bon^o cōtra dei p̄ceptū manducans paterno sepulcro priuatur uita. iij. Regū. xiiij. Quē tria exempla sunt cōtra excusantes se in transgressiōe dei p̄ceptoꝝ ut inquit per intentionē bonā. Ideo dicit psalmista. Tu mandasti mandata tua custodiri nimis. id est. valde.

Quo ad secundū ad seruandū dei mandata. septem nos inducere debēt. Primo summa auctoritas dei p̄cepti entis q̄ habet in nos uisiterfalez plenū dominiū. tum quia creauit tum quia regit seu gubernat cūcta. Ad telem autē principem p̄tinet condere leges nobis. et nos obedire sibi et honorare. corde. uerbo et factis. Ideo p̄ceptis frequenter p̄mittit Exodi. xx. Ego domin^o deus tuus. Secūdo ad idē nos debet inducere immēsa dei dignitas et maiestas quam habet per potentia. eminentia. pulcritudinē. et alia sua propria. propter que merito deberemus eū reuereri et ei obedire et honorare. Magnū em̄ est non obedire prelato minori. maius superi ori. sed maximum infinite dignitatis principi. ut p̄ sile p̄ in politica hūana. Tercio p̄ceptoꝝ rōnabilitas. tū q̄ p̄cedūt a sapientissimo. tū q̄ sūt oia fm dictamē recte rōnis naturalis. et decla-

rat in. iij. li. sen. dis. xxxvij. **I**o Roma.
 .vij. d. Mandatu scilicet iustu et bonu.
Cuarto preceptoru maxiautilitas. qz
 quintuplex. Na bona ecclie ppria fa-
 cit obsequio madorum. fm illd ps.
 Participa me fac de oim timetiu te
 et custo dientiu madata tua. Totu ho-
 minē rectificat Ecc. xv. Dedit de hoī
 madata. q si seruaret. seruaret eu. s. in
 iusticia et equitate. et rectitudine. Amī-
 cu dei constituit. Job. xv. Vos amici
 mei estis si feceritis q precipio vobis.
 Mansionē trinitatis sacratissime effi-
 cit. Job. xij. Si qs diligit me et pater
 me diliget eu et ad eu ventem et man-
 sione apud eu faciem. Ad vitā etnāz
 ducit. qz si vis ad vitā ingredi sua mā-
 data Mat. xix. Sz aduerte q oportet
 oia fuare. qz d. Jaco. ij. Si qs in vno
 offenderit. factus est oim reus. sic vicz q
 qui in vno pctō mortali deū offendit.
 inimicus dei constituitur. et si sic dece-
 dit eternaliter damnabitur. non tamē
 tāta pena quanta ille q in multis pce-
 ptis trāsgressor repit. Pundor est certe
 pro tpali precio tam prompte seruire
 hoī. et deo. p mercede etna tam segnit
 obsequi. **Q**uinto ad seruādū dei pce-
 pta mouere d. maloz multiplicitas.
 quā incurrūt dei pcepta nō seruantes
 Auferi hoī seipm. Cum qz in fal-
 tutē diaboli redigit. quia oīs qui facit
 pctm seruus est peccati Jo. viij. Cum
 etiā qz melius est hoī isti si natus nō fu-
 isset si sic mortis. Auferi hoī oia bona
 opa. qz si charitatē non habuero nihil
 sum dicit aplos. j. ad Cor. xij. Auferi
 etiā fraternitatē ecclie quā credim in
 articulo sanctoru cōmunionē. De qua
 ps. Participa me fac de oim timen-
 tiu te. vt predictū est. Auferi societate
 sanctoru in pīa et vitā etnā. De qua
 aplos ad Gal. v. enumeratis pceptoru
 trāsgressionibus sic cōcludit. Qui ta-
 lia agunt regnū dei non possidebunt.

Sexto nos mouere debet bñficioz
 diuinorū magnitudo et multitudo in
 tolerādo mala nra vt peniteam dan-
 do encharistia et sacra vt sanemur. vo-
 cando nos varie vt resurgamus. custo-
 diendo ne moriamur. et vitā eternam
 promittendo. ne desperemus. vnde si
 tot bñficiis ingrati fuerim. grauius
 peccamus. Cui exemplū habemus
 Mat. xvij. i seruo cui debita dīmīssa
 fuerāt. qui alteri dīmītere noluit. Et
 Mat. xxv. de seruo nequā. qui dñi ta-
 lentū abscondit. **S**eptimo mouere d. **C**
 madoru possibilitas. Na leue ē man-
 data dei seruare. Matth. xj. Iugū em
 meū suauē est. et onus meū leue. Et. j.
 Job. v. Mandata ei grauiā nō sunt.
 Et Hiero. in expositiōe fidei catholi.
 Anathema sit inquit q dicit deus ali-
 quid nob pcepisset hoīes implere illd
 nō posse. **R**atio leuitatis ē quinti-
 plex. Na leuia facit primo charitas q
 oia suffert. oia sustinet. fm aplm. j. ad
 Cor. xij. Vn pūus in charitate labo-
 rat pceptis parēdo. De quibz Mat.
 .vij. Alia ē via q ducit ad vitā. Et ps
 dicit. Propter verba labioz tuoz ego
 custodiui vias duras. h magnū in cha-
 ritate viam madoru currit. dicēte ps
 Via madoru tuoz cucurri. cū dila-
 tasti cor meū. s. in charitate. Scdo qz
 natura ad madoru obseruatiōez incli-
 nat. Via em bona appetūt. p ethicorū
 Tertio qz pmiū maximū pmitit qd
 oculus n vidit de abs te q preparasti
 expectantibz te. Esa. lxij. Quarto qz
 coadiutor ē xps qui fm aplm opatur
 in nobis vellez pficere. p bona volūta-
 te. Phil. ij. Quirō qz inuāt nos virtutes
 infuse. angelus n. oīo ecclie sacramē-
 ta et mītra filia. **V**ia aut vitioz in se
 viceversa ppter quinqz dura est. Prio
 propter iusticiā dei q nō sinit hic pctm
 impunitū. Vñ Aug. j. p. fess. Iustitia
 dñe et ita est vt pena sit sibi oīs anīm

Preceptum I

Cap. I

inordinatus. Secundo q: est contra naturā. eo q: ptra rationē. **Vñ. ij. etb.** In diffinitione virtutis dicit esse determinata ratione. put sapiens determinabit. **Tertio** q: eternū supplicium meret ppter qd vitiōsis. **Mart. xxv.** Iudex dicit. Discedite a me maledicti in ignē eternū. **Quarto** q: vicia sibi cōtrariū. puta p'digalitas auaricie. et sic de aliis vt dicit pbs. **iiij. etbi.** **Quinto.** qā viā victorū non adiunāt sancti angeli nec deus qui nescit patrocinium prestare criminibus. **Sed** quid facit vicia oulciā. **Respōsio.** q: quinq: **Corpus** aiāle. habitū radicāt. multitudinē delinquentiū. suasus inimicorū. et affectus tepidus ad ardua. **De primo dicit Gal.** .v. Caro concupiscit aduersus spm. et spūs aduersus carnē. **Et itez.** Mani festa sunt opa carnis q: sūt fornicatio. immūdictia. luxuria &c. **De radicatis habitibz** malis dicit pbs. **ij. etbi.** q: p mpte et delectabilē faciūt vicia opari a quibz difficile ē recedere. **Vñ Hiere.** .xiiij. Si ethiops pōt mutare pellem suā aut pardus varietates suas. et vos poteritis bñfacere cū didicerit malū. **De tertio videlz** de multitudinē delinquentiū. **Ipater** in ps. dicente. Cū scōs sancti eris. et cū pueris puerier. **Dicit** est q: petrus inter xpī discipulos manēs scōs fuit. s; cū in turba populariū fuisset. xpm negauit. **De quarto videlz** de suāsu inimicorū dicit apbs. **ij. Cor.** .xj. Ipe sathanas trāfigurāt se in angelū lucis. sic fecit xpo **Mart. iij.** dicens. Si fili? des es dic vt lapides isti panes fiant. **De quinto videlz** affectu tepido et sensualitate remurmurāte ait xpus **Mart. xxvj.** Spūs quisdē p mptus est: caro autē infirma. **Quātūz** aut ad tertium de distinctione preceptorū notandū fin scēi **Ebo.** pīma. **ij. q. xcj.** q: lex quīnuplex ē. **Vna** generalis quā deus naturaliter cuilibet

indidit rei . vi suo creatori obediret. **H**ac legē nulla creatura trāgredit ir-
rationalis. nā celuz q̄tidie circūit. **D**e
q̄ in ps. Statuit ea in eternū z in seculū
seculi. p̄ceptū posuit z nō p̄teribit
Quatuor elemēta z aues sūra sua na-
turalia seruāt et alia sūlter naturalia.
Scda lex est nature. **D**e q̄ Roma. ij.
Gētes q̄ legē nō hnt. naturaliter ea q̄
legis sūt faciūt. **H**ec dīcat v̄tutes eē
faciēdas: vicia fugiēda. **Q**ue volum⁹
vt faciāt nob hoies: eadē eis faciam⁹.
Et sūlter de dīmissiōe. **D**n Mat. vij. ait
saluator. **D**ia q̄cūq; vultis vt faciāt
vobis hoies et vos facite illis. **H**ec ē
em lex p̄phē. **A**lex hec etiā ad felicitā-
tem naturalē p̄v̄tutes morales docet
venire. vt patuit in p̄bis. **T**ertia ē lex
hūana ciuilis: quā plari seculares sta-
tuunt. **D**e q̄ Proverb. viij. **P**er me
reges regnāt. z legum p̄ditores iusta
decernūt. **Q**uarta hūana ecclīastica
p̄ ap̄licos. z p̄cella ac dīocesanos z su-
p̄iores sp̄iales tradita. **D**e q̄ decreto
rū z decretalīū lib̄ri pleni sunt. **Q**uin-
ta diuina principalit̄ in decalogo con-
tenta. **D**e q̄ vbi thema. **H**e leges oēs
tūnc recte sunt cū ab et̄na lege. i. a di-
uina rōne oia rite p̄cōcipiēte derīuantur
dirīgunt z mouent. **S**m Tho. ibi-
dem. **I**n decalogo itaq; **E**xo. xx. d̄s
hoib⁹ puidit. vt dīc sc̄tus Tho. ibidē
.q. c. sicut p̄nceps reipublice puidē-
re d̄z. ad quē spectat iūra puidere i s̄-
ditis. **P**rimo quō se bñ habeāt ad su-
periorē. **S**cdo quō se bñ ba beāt infe-
riores ad se mutuo. **T**ertie quō q̄q;
sit intra se bñ ordinatus. **S**cđm hec
igit̄ principalit̄. p̄mo necessaria sunt
p̄cepta ordinātia subditos debite ad
p̄ncipē suū. **P**rimo sic q̄ fidelit̄ obe-
diat ei z p̄tenat inimici p̄ncipis. q̄d
deo facim⁹ colēdo eū in demonia. **S**e-
cūdo sic vt honoret caute. ita q̄ ore nō
innanū nomē eius assumat. **T**ertio

Over, arrived T. mid Feb
 reaching S. E. Lake Feb 9 Under 7
 crossing back passing E. Feb 8, m 17

q obsequijs certo die honoret. Secūdo necessaria sunt precepta pacē inter famulos adinuicē cōseruantia. Primo sic q ppter q̄s subueniam⁹ honorādo penes. Scōdo ut primū corpe factis si ledam⁹ p occisione. Tertio nec in psona cōiuncta. puta vxore vel filia. Quarto nec in reb⁹ p furtu. Quinto non verbo p falsu testimoniū. Tertio necessariū est ut q̄sq vel famulus intra se pacifice regat. q̄d regimē null⁹ pnceps deo dēpro facē pōt. qz interiora nō videt. Ideo volūtas duob⁹ vltimis pceptis p̄pescit. ne cupiam⁹ vxorē primi. nec res ei⁹. Et sic satisfecit pcepto triplicis dilectionis. s. dei p tria. primi p q̄sq. et sui p vltima duo. Dens em̄ Math. xxiij. tria i genere p̄cipit. videlicet sui dilectionē dicēdo. Diliges dñm deū tuū ex toto corde tuo. dilectionē primi. ibi Et primū tuū. Dilectionē sui. ibi Sic te. i. sicut te debes diligere. Ingridiēdo igit decalogū notandū pmo fm̄ Tho. pma. ij. q. c. q decalogus tanq̄ capitalia q̄dā pcepta cōtinet oia precepta alia videlicet legis natural⁹ et q̄ scriptura et sapiētes alij tradiderūt. Scōdo notandū q̄ q̄dā pcepta fm̄ eundē ibidē sunt affirmatiua. ut illa duo. Sabbata sanctifices. Habeas in honore parētes. Alia aut̄ negatiua. ut oia alia octo fm̄ eū. Aliq̄d tñ fm̄ Bonauen. in. iij. dist. xxxvij. est plus affirmatiuū q̄ negatiuū. ut primū pceptū. Affirmatiua sp̄ ligant non pro sp̄. i. nō p oī tpe et hora. Negatiua vtroq̄ mō. Tertio notandū. q fm̄ Iosephū q̄sq pcepta erāt in vna tabula. prima videlicet q̄sq. alia q̄sq erāt in alia tabula. sed qz due tabule erant cōtinētes totū decalogū. significabāt q̄ duo madata. s. dilectionis dei et primi cōtinerēt totū decalogū. Io fm̄ Aug. sc̄q̄ndo signatū nō lram primā tabula p̄tinebat tria pcepta pma

deo seruiētia. secūda cōtinebat alia septem ad primū p̄tinetia. Est itaq̄ primū madatū. Exo. xx. sic positum. Ego sum dñs dñs tu⁹ q̄ eduxi te de terra egipti de domo fuitutis. Nō habebis deos alienos corā me. Nō facies tibi sculptile neq̄ oēs similitudinē q̄ ē in celo desup. et q̄ in terra deorsus. nec eorū q̄ sunt i aq̄s sub terra. nō adorabis ea neq̄ coles. Hoc pceptū parti ē affirmatiuū. videlicet. Ego sum dñs de⁹ tu⁹ et residuū est negatiuū. Nō xp̄us exponit. Math. iij. hoc pceptū dicēs dñm deū tuū adorabz illi soli fuit sc̄z cultu latrē. Nā fm̄ Hiero. in prima parte p̄cipit cultus latrē. i. honor deo debet⁹. Preceptū igit primū p̄tinet plura pcepta p̄ticularia q̄ in vigintiduoobus caplis sequētib⁹ recitabuntur. Quedā affirmatiua et q̄dā negatiua. Cuz em̄ a dño deo habeam⁹ tria aia. corpus et res. iustissimū est ut ei seruiam⁹ istis et deus sic colam⁹. Sed fm̄ Aug. in enchiridīo. deus colit⁹ optime fide. spe et charitate. q̄bus aia deum colim⁹. Secūdo debem⁹ colere corpe p orōnē. Tertio rebus p oblationem decimā. et sibiis. Alia ps pcepti ē negatiua tripl̄. Fuerūt em̄ q̄dam q̄ coluerūt plures deos sine institutione imaginū. videlicet solem et lunam et filia. cōtra q̄s dicit. Non habebis deos alienos. Alij coluerūt sub imaginib⁹ plures deos p̄fatos. Cōtra q̄s dī. Nō facies tibi sculptile rē. non tñ tales coluerūt imagines. s. imaginata. sic nos hodie vñū deū. Alī ip̄as imagines adorauerūt. et aliq̄d diuini eis attribuerūt. Cōtra q̄s cōcludit. Nō adorab ea neq̄ coles. vñ oīs supstitutio i b̄ p̄icto phibet. Itē hic phibent q̄dā capitalia vitia. put sunt mortalia. Primo supbia. Nam dicit Tho. sc̄da. ij. q. clxij. art. v. q̄ humilitas p̄prie respicit subiectionē hoīs ad deū et cōuerſo

Preceptum I Cap. II

superbia defectum huius subiectio is
fm scz qd aliqs extollit se sup id qd est
sibi pfixu fm diuinā regulā vel mēsu-
ram q mēsus ē nobis deus. Vñ Eccl.
.x. Supbia hois est apostatare a deo
Vbi etia inobedientia notat. Scdo
prohibet hic accidia quam tedet diui-
ni obsequij.

Capitulum II.

Circa primū preceptum parti-
culare viz de tenenda vera fi-
de q sub precepto cadit Mar-
tyl. Qui crediderit et baptizatus fue-
rit saluus erit. qui vero nō crediderit cō-
demnabit. Tria pncipaliter ponent.
Primo q et quot credēda sint simpli-
ci xpiano. id est. nō habēti curā aiariū.
nec officiū docēdi publice scripturaz
sacraz. Scdo quomōz qliter credere
debeam credēda. Tercio quottuplī-
ces hoies pceptū hoc transgrediant.
Prū ad primū notāduz fm Tho.
scda. ij. q. ij. arti. viij. et fm alios docto-
res. q cuilibet simplici sufficit ad sa-
lutē credere explicitē ea que pūntur
in symbolo aploz. Et qz ibi articuli
cōmunes cōtinent ordinate breuiter
et vtiliter. Idcirco statuit ecclesia tales
ēē credēdos a singulis et addiscēdos
ēē. Et sunt numero duodecim articu-
li pnsiderādo auctores eozū qui fuerūt
duodecim apli. Sed distinguēdo fm
credita sunt quatuordecim. s. septēz de
diuinitate. et septēz de hūanitate. qz fi-
des videt ea in qbus felicitabimur. est
aūritā eterna vt dicit per xpm Joh.
.xvij. vt cognoscant te solū verū deum. et
quē misisti Iesum xpm. Prū igit
articulus respicit unitatē diuine essen-
tie. Secundus patrē. Tertius filium.
Quartus spūsanctū. Tres aliij con-
cernunt opationē dei ad extra quo ad
triplex opus. Prū nātūre. ibi Cre-
atorē celli et terre. Secundū opus est
grē. Credo ecclesiā sacā catholicā.

sanctorū cōmunionē. remissionē pec-
catōz. Et sub his pūnt oīa sacra-
mēta. Tertū glorie Carnis resurrecti-
onē. et vitā eternā amen. Septē de hu-
manitate sunt. Prū Cōcept⁹ de spi-
ritu sancto. Secundus Mar⁹ ex Ma-
ria virgine. Terti⁹ Passus crucifixus
mortuus et sepultus. Quart⁹ Descen-
dit ad inferna fm animā. Quint⁹ Re-
surrexit a mortuis. Sext⁹ Ascēdit ad
celos sedet ad dexteraz dei pīs oīpo-
tentis. Septim⁹ Indevēturus est iu-
dicare vivos et mortuos. **D**os arti-
culos sic scire ordinate. sic distingue-
rez enumerare. nō est necessariū cuili-
bet simplici fidei. sed sufficit et exigis
primo q credat. intelligat et assentiat
in generez simplicitate oībus q credit ec-
clesia catholica. et q nulli articulo ex-
plicitē dissentiat. Et sic simplices oīa
credūt licet implicitē solū. q maiores
credūt. in qtu maiores adherēt doctri-
ne diuine. Sic em fm Greg. sup Job
.j. Boies arabāt. et asine. i. simplices
pascunt iuxta eos. Vñ apls. j. Corin.
.iij. Imitatores mei estote sicut et ego
xpi. Scdo exigitur q qz in specie co-
gnoscat illos articulos et explicitē fet
ista de quib⁹ festinat in ecclesia in festis
pncipalib⁹ anni. Vñ dicit Tho. vbi
prū arti. vij. Post tēpus grē reuelate
tam maiores qz minores tenent habe-
re fidē explicitā de xpi mysterijs. pēi-
pue qtu ad ea q cōiter in ecclesia solen-
nizant et publice pponuntur sicut sunt
articuli incarnatōis vt supra. Et quia
vt dicit Tho. vbi supra. arti. viij. My-
steriū xpi explicitē fidei credi nō pōt
sine fide trinitatis. q in mysterio xpi
hic cōtinet. vtputa q filius dei carnez
assumpserit. et p grām spūsancti mū-
dum renouauerit. Et iterū de spūsan-
cto conceptus fuerit. id post ipus grē
diuulgare tenent oēs ad explicitē cre-
dēdum mysteriū trinitatis. Et ē oēs

est qñ fides cordis in opus erubescit
p opa bona ex fide pcedēta. Signu
vo parne fide ē. qñ modicu reducat
in virtutū exercitiā. Illa vltq quib⁹
in speciali p fide est assentiēdū cōpre-
hendunt i articulo symboli. vt supra
patuit. **S**cdo etiā exigit q qñ inter
vñm fidem pñteat ore. **Vñ Rom. x.**
Corde credit ad iusticiā. ore at pñfessio
fit ad salutē. **Vbi fm glo.** Corde cre-
dere sufficit ad iustificatōnē. s. oris cō-
fessio exigit cū qñ in martyrio d fide
querit qd martyriū mlti fugerit corde
credētes. s. ore dānabiliē vitā negā-
tes. **Vnde Luc. ix.** Xps ait. **Q**ui me
erubuerit z meos fmones. hūc filius
hoīs erubescet cū venerit i maiestate
sua. **Et Matt. x.** **Q**ui me pñfessus fue-
rit. pñtebor z ego enī corā patre meo.
Dicāt **Tho. scda. ij. q. iij. ar. ij.** Cōfes-
sio fidei ē pceptū affirmatiuū: tō licet
semp liger. nō tñ p semp. s. est necessa-
ria ad salutē in aliq loco z tpe. qñ scz
p omisiōnē hui⁹ confessionis subtra-
heret honor debitus deo. vel etiā vti-
litas pñmis impēdenda. puta si ali-
quis interrogat⁹ de fide taceret: z ex
hoc crederet vel q non haberet fides.
vel q fides nō esset vera: vñ alij p eius
taciturnitatē auerterent a fide. **I**n hū-
iusmodi enī casibus cōfessio fidei ē
de necessitate salutis. **I**tē dicit ibi i ca-
su necessitatis. vbi fides pñctat qui-
libet tenet fidem suam ppalare vñ ad
instruatiōnē alioz fideliū. sine cōfir-
mationē. vñ ad repñmendū ifideliū in
sultationē. **S**i tñ turbatio ifideliū ori-
ret de pñfessione fidei manifesta absq
vñlitate fidei vel fideliū. nō esset lau-
dabile in tali casu fidē publice pñteri
Vnde Matt. vij. **N**olite sanctū dare
canib⁹. neq margaritas spargite ate
porcos. ne cōterit vñrūpātyos. **S**ed
si vñlitas aliqua fidei speret: aut ne-
cessitas alit. contempta turbatiōe in

fideliū debet hō fidem publice cōfite-
ri. fm illud **Matth. xv.** **S**inite illos
sezturbari. ceci sunt z duces cecoz. s.
ibi. **S**ed quereres. **T**enet ne aliq
sub pcepto martyriū subire pñt xpm
Respondet **Tho. qdli. iij. q. x. art. ij.**
Illud qd hic querit nō cadit absolu-
te sub pcepto. i. non est pceptū abso-
lute. sicut honorare parentes. s. cadit
sub pcepto fm preparationē animi. id
est. in casu. sic scz q hō habeat animū
pparatū ad faciendū illud qd debitiū
reddat ex aliq cā occurrēte. **C**ū enī
opus esset z hoc exigeret salus alioz
homo debet esse parat⁹ ad hoc facie-
dum. **P**er hunc namq modū sustine-
re martyriū ppter xpm cadit sub pce-
pto. quia. s. homo debet hīc animum
paratum vt prius pmitteret se occidi
q xpm negaret vel mortaliter pecca-
ret. **E**t sic etiam relinqre pñta bona
cadit sub pcepto. quia deberet esse pa-
ratus animus christiani magis susti-
nere rapinā bonoz suoz q xpm nega-
re. vel mortaliter peccare. **D**e hoc tñ
multū secum cogitaret ad particula-
ria descendere an hō potius veller ta-
livel tali horribili morte plecti q fidē
negare vel mortaliter peccare. cauere
debent simplices. pñertim ne seipsoz
cogitādo vel alloqndo tēptēt. **S**uffic-
enī in genere de hō habere bonū ppo-
situm. z sperare in dei grāz q bñ acti-
ri essent si necessitas adueniret. **I**n ne-
cessitatis enī articulo mlti pri⁹ etiā in
fide exigit repti sunt diuino assistēte
auxilio martyriū aiosissime tolerasse.
Vñ Tho. qdli. i. q. viij. dicit. **C**ōrrit⁹
tenet in generali velle pari magis q
cūq penaz q peccare. **I**n **Anselmi⁹**
libro de similitudinib⁹ dicit. q aliqz vñ
magis elgē eē in iferno sine culpa q
in paradiso cū culpa. qz innocēs i ifer-
no nō sentiret penā. z pccōr in padiso
nō gauderet de glia. **E**t qz pñtio nō

Preceptum I

pōt eē sine charitate p quā oīa dīmī-
tunt pētā. **E**x charitate em plus hō dī-
ligit deū q̄ seipm. peccare aut est face-
re q̄ deū. puniri aut est aliqd pati p̄tra
seipm. **U**n charitas h̄ requirit vt quālī-
bet penā homo p̄tritus pelīgat culpe
Sed in speciali descendē ad hāc penā
vel ad istam nō tenet. q̄nīmo stulte fa-
ceret si quis seipm vel alium sollicita-
ret sup h̄mōi p̄ticularib⁹ p̄p̄is. **M**a-
nifestū est em q̄ sicut delectabilia pl⁹
mouēt in p̄ticulari cōsiderata q̄ i cōt.
Ita terribilia plus terrent si in p̄ticu-
lari cōsiderent. **E**t aliq̄ sunt q̄ in mī-
norī temptatione nō cadunt q̄ forte i
maiori caderent. **S**icut aliq̄s audient
adulteriū nō incitat ad libidīne. s̄ si p̄
cōsiderationē descendat ad singulares
illecebras magis moueret. **E**t sicut ali-
quis non refugeret pati mortē p̄ chri-
sto. s̄ si p̄ cōsiderationē descenderet ad
considerandū singulas penas magis
retraheret. ⁊ ideo descendere in talib⁹
ad singula ē inducere hoīem in tē-
tationē ⁊ prebere occasionē peccandi
hec **Tho.** **U**trum autē quis possit
effici martyr sine morte. **R**espondet
q̄ sic sex modis. **D**e trib⁹ dicit **Bern.**
Triplex est martyriū sine sanguine. s̄.
paritas in vbertate. quā habuit **Da-
uid.** **A**rgitas in paup̄tate. quā exhi-
buit **Tobias** ⁊ vidua. **E**t castitas in iu-
uentute. q̄ vñs est **Ioseph** in egypto
Scđm **Grego.** etia triplex est. vide-
licet patiētia aduersorū. vñ de dīc. **S**i-
ne ferro martyres eē possumus si pa-
tientiam veraciter in anio custodim⁹
Compassio afflictionū. **U**n dicit **Dis**
qui dolorē exhibet in aliena necessita-
te crucē portat in mente. **D**ilectio in
mīcorū. vñ dīc. **F**erre p̄mellas. odi-
entē diligere. martyriū ē in occulta co-
gitationē. **S**ed querit. an habēs cha-
ritatē imp̄fectam possit sustinere mar-
tyrium. **H**āc questionē mouet sanct⁹

Capi. II

doctor q̄dli. liij. q. xxiij. sub hac forma
Utrum aliq̄s absq̄ p̄fecta charitate
possit se ad martyriū offerre. **R**espon-
det. **I**n opibus virtutū duo sunt attrē-
denda. scilicet illud quod fit. ⁊ modus
faciendi. **C**ontingit autē idem factum
quod fit fm aliquā p̄fectaz charita-
tem fieri etia non solum ab habente
paruā charitatē. sed etia a non habente
virtutem. **S**icut aliquis nō habēs
iusticiam potest facere aliqd opus iu-
stum. s̄ si attendimus ad modum fa-
ciendi is qui non habet virtutē nō po-
test operari sicut ille qui habet. nec il-
le qui habet paruam sicut ille qui ha-
bet magnā q̄d operat̄ facili⁹ ⁊ p̄m-
p̄tē delectabili⁹. q̄d non facit ille qui
caret virtute v̄l qui paruā habet. **S**ic
ergo dicendū ē q̄ hoc opus q̄d est of-
ferre se martyrio. v̄l etia martyriū sus-
ferre pōt facē nō solū charitas p̄fecta
In illud **Ioh. xv.** **M**aiore charitatē
nemo h̄z vt aīam suā ponat q̄s p̄ ami-
cis suis. s̄ etia imp̄fecta charitas. vñ
glo. sup illud p̄s. **D**ilecti mādata tua
sup aurē topazion dīc. **M**inima cha-
ritas plus diligit deī legē q̄ mīlia au-
rū ⁊ argētī. ⁊ eadē rōne q̄ oīa t̄p̄alta **E**t
q̄d plus ē ille q̄ caret charitate se offer-
re pōt martyrio ⁊ sufferre. **F**m illud. j.
Cop. xiiij. **S**i tradidero corp⁹ meū ita
vt ardeā. charitatē aut nō habēā nihil
m̄ p̄dest. **S**z charitas p̄fecta hoc facit
p̄m̄p̄tē ⁊ delectabili⁹. vt p̄t̄z **S** **L**aure-
tio ⁊ **V**incētio q̄ in tormentis hilarita-
tē cōsiderūt. **N**oc aut nō p̄t facere cha-
ritas imp̄fecta. vel etia ille qui chari-
tate caret. **I**s **Tho.** **S**z an expediat im-
p̄fecto se s̄b̄icere sp̄tē martyrio. **R**ū-
det q̄ nisi diuinit⁹ sit mor⁹ h̄ incantū
est. **E**t tales i maḡ mltitudine rep̄unt
fidē negasse. vt p̄t̄z **p** **E**nsebiū li. vj. ec-
cle. h̄isto. c. xxx. **T**ertio exigit vt fides
q̄libet fateat̄ ope si vult ad vitā ingre-
di ⁊ meritorie agē. **N**ā fides sine op̄i-

bne mortua est. **Jacobi. ij.** Et si vis ad vitam ingredi. sua madata. ubi thema.

Tertio principaliter videndum est quor genera hominum preceptum de fide transgrediunt. Sunt autem quinque. Primo fidem addiscere negligentes. Nam in decre. p. Augu. de conse. dis. iij. statutum est q. patrum tenent filios docere symbolum apostolorum. Et ratio est. quia ibi ea vel paulo plura continentur q. quilibet credere teneat. Et ordinate ibi articuli ponuntur et memorie facilius imprimuntur. Tenent inquam discere nescientes nisi excusarentur vi supra imbecillitate ingenij. carencia doctorum. aut propinquitate pueritie.

Secundo in fide dubitantes. Nam tales dicuntur heretici q. dubitant de fide catholica. ut patet auctoritate ex. de heret. li. v. ubi dicitur. Dubius in fide infidelis est. nec eis oino credendum est qui fidem veritatis ignorat. hec ibi. Non credendum dicitur apparatus. id est testimonium eorum non recipiendum. Et patet illa de Thoma Joh. xi. Noli esse incredulus. sed fidelis. Unde et didymus dicitur ibidem. ideo quia dubitavit. Ratione etiam patet. quia dubitans non est in fide eo q. non assentiat alicui articulo certo vel oibus. Et qui non est in fide est contra fidem. Secum illud Mat. xij. Et Luc. xj. Qui non est mecum contra me est. Sic apostoli fuerunt tempore passionis Christi licet confirmati fuerunt in adventu spiritus sancti. Nam glo. sup. illud ps. Ego confirmavi columnas eius. dicit apostolos qui in passione titubaverunt. Idem dicere videtur beatus Augustinus. satis expresse li. de origine Ad Romanos. ubi dicit. Patrone bene de Christo. et apostolos male de Christi divinitate sensit. Tertio presumptuose fidei articulos scrutari volentes. Sicut Augustinus. ante conversionem fecit. Contra illud Eccl. iij. Altiora te ne

questeris. et fortiora te ne scrutaris. et q. scrutator est manifestus opprobrius a gloria. ubi Bernardus. Fide scrutari presumptuose temeritas est. credere pietas est noscere deo vita eterna est. Quarto fidem ore negantes licet corde teneant tales mortaliter peccant. ut s. patuit. quales fuerunt. Nicodemus? Ioseph ab arimathia. et multi principes iudeorum in Christum credentes. hinc extra synagogam eiecerunt eum non fatentes. De quibus habet. Joh. xij. Peccaverunt enim mortaliter. dicit ibi Nicodemus. de lyra. q. principes erant q. plus tenebant fidem asserere. et q. erat de necessitate salutis Christi confiteri ibi. Et ut ibidem dicitur. dilexerunt gloriam hominum magis quam gloriam dei. Nam ut dicitur Thoma. scda. ij. q. cxxij. qui quis gloriam suam perfert testimonio dei sicut si falsos principes dicitur similiter. Et Petrus ter peccavit mortaliter negando Christum ut probat Thoma in quodlibet suis. Quinto heretici et ipsi credentes. eorum defensores. receptores et fautores. Hec isti quinque etiam sunt excommunicati. quoniam vicium eorum in aliquo actu exteriori publice vel occulte progreditur. ut plura infra expresse dicunt.

Capitulum. III.

Ecundo spes cadit sub precepto. ut dicitur. s. Thoma. scda. ij. q. xxij. arti. j. Unde Bernardus. xvij. Male dicitur qui confidit in homine. et ponit carnem brachium suum. et a deo recedit cor eius. Unde spe etiam colit de corde quod preceps ab habitu infuso. Est autem spes ut dicit magister in trid. dis. xxvj. certa expectatio future beatitudinis veniens ex dei gratia. et ex meritis preceps. Hic autem tria principaliter sunt videnda. Primo quid principaliter sperare et appetere debeamus. Secundo quod contra hoc mandatum excedant desperantes. Tertio quod presumptuos. Circa primum pro

Preceptum I Cap. III

Intellectu habitus spei et exercitio eius
actus est sciendum quod actus huius secundum
virtutis est considerare firmiter vel certa
confidentia quam quilibet debet habere.
quod in actu semper in habitu de hoc
quod eternaliter saluetur. que perfectio debet
fieri ex una parte super divina gratia. et mis-
ericordia. cui debet perfidere quod ipsum salua-
bit. et ex alia parte super propriis meritis ad
vult huius gratia adiutrice. **De** enim firmi-
ter proponere in corde suo quod percontan-
do et huius viuendo velit mereri vitam eternam.
quod sine hoc proposito esset magis presumptio
quam spes. sicut sunt qui perfidit fatue quod sal-
uabuntur. et tamen nihil facere volunt vel ob-
mittere pro salute sua. **¶** Illa autem que sunt
speranda et desideranda. quod non possumus
virtute propria persequi debemus ea petere
a deo. Et ista sub numero septemplex enu-
meratur breuiter. vultu et ordinatis.
sine **Matth. vi. in oratione dominica.** In qua
fuit **Thom. secunda. ij. q. lxxxiij. arti. ix. in-**
uocamus primo deum rememorando quod
est. quod per nos. puta fidelissimus. pius-
simus. diuissimus. summus et prudens-
simus. **Pater** inquam creatione. gubernatio-
ne. redemptione. gratificatione et glorifica-
tione. sed ubi est in celis specialiori effe-
ctu. et summa possessione. **Primum** igitur
dicitur. per nos. ut nihil diffidamus. **Secun-**
dum addit. in celis. ut cor sursum ha-
beamus. **Post** hoc septem per ordinem pe-
tinemus. ubi sicut est ordo ita et dignitas
septem bonorum. **Petimus** enim primo. **San-**
ctificet nos nomen tuum. id est. honorificet et lau-
det. ut memoria tui nominis quo de nos et
per dicentis super ubique in reuerentia habe-
atur. **Et** hoc in cunctis operibus principa-
liter debemus intendere. et perfectissime fi-
et in patria ubi memoria eo secunda
bit. intellectus vultus. et voluntas amore
amplexabitur. non autem sic perit finem **Augu-**
stinus in fine dicit in morte. quasi non
sit sanctum nomen dei sed ut sanctum habe-
at ab hominibus. id est. ita innotescat illi deus ut

non estimet aliquid sanctius quod ma-
gis offendere timeant. **¶** Quod perfecte in
nobis sanctificari non potest nomen patris. nisi
in patria tuto loco. id est. discimus secundo
Adueniat regnum tuum. Est autem sola de-
bitaria ad hoc regnum ut voluntas dei
impleat quod preceptis innotescit clare.
¶ Tercio dicit. **¶** Fiat voluntas tua sicut
in celo et in terra. **Ad** hec autem precepta
continuada meritorie necessarius est
panis et subsidium tam corporis quam anime
quod petimus quarto dicendo. **Panem** no-
strum quotidianum da nobis. **Et** hec quatuor
sunt bona positiua. **Residua** sunt libe-
rationis a malis. **Que** sunt tria. **Primum**
miseriam et pessimam est culpa preterita. **Contra**
quam dicimus. **Dimitte** nobis. **¶** Tene-
mur enim ad penam eternam. ad iram dei. et ad
multa alia mala sustinenda. **Secundum**
est futurum malum. in quod incidere possu-
mus. inclinante tentatione. **Contra** quod di-
cimus. **Et** ne nos inducas in tentationem.
¶ Ultimo petimus. **Libera** nos a malo.
pene scilicet. et ab omni quod potest impedire
seruitum dei. **Amen.** id est. fiat optamus.
Sed notandum quod oratio quod est in
precepto finit **Thom. in diuersis locis ut**
in. **iiij. dist. xv. et secunda. ij. q. lxxxiij.**
Primo ad horas canonicas tenentur
ministri ecclesie quod medij sunt inter deum
et populum. quod nutrant a populo. et quod
ad eucharistie sacramentum debet esse
dispositi amplius. **¶** **De** beneficiati et in
sacris constituti. et religiosi perfecti ad
horas tenentur. **Secundo** quilibet tenetur
interdum pro se orare. et sibi procurare bo-
na spiritualia. que nec **Maria** virgini da-
ta sunt semper sine oratione. **¶** **Primum**
tamen ad hoc tunc aliquis tenetur. quando aliquis
grauiter tentatur. nec aliter potest adiuua-
ri. **¶** Tercio pro primo in casu sue neces-
sitatis. quo pro alio non iuuaret in ten-
tationibus suis in mortalibus me scilicet
ente hoc. et cum nec se alio modo in-
uari posset. **Tunc** enim locum habet illud

Ambr. Pasce fame. s. spūali moriente
si nō panis occidisti. s. h. difficile ē sci
re. Quarto dñicis dieb⁹ et festis preci
pūis ad cōformādū se mīstris ecclē.
hec sententia ē Tho. sup q̄ro. dis. xv.

D Quīto qñ q̄s vult aliqd orare. Se
ptio si satisfactiōez in pñie sacramēto
p orōnem recepit p se. Septio si satis
factiōez orationū p alio pmissit. Octa
uo ex bñficio recepto i elemosyna spi
ritualit vel corporali p dāre bñficiū. Sic
panges p diuitib⁹ q̄b⁹ elemosynā re
cipiūt. et diuites p clero. a q̄ sermōnez
et sacra recipiūt nisi aliūde refundāt.
Presari autē vltimi q̄tuor mōi sūt sal
tem debiti et si nō pcepti sp̄ q̄ ad oēs.

E Cōtra h mādātū sp̄el excedit Prio
p desperantes. Obi sciēdūz fm Tho.
et Bonanē. sup. ij. circa finē. q̄ despe
ratio nō est sp̄ pctm in sp̄m sanctū. Aliqñ
est q̄s desperat fm Bonanē. ex pusil
lanimitate. ita q̄ in ip̄a desperatiōe nō
venit p̄placētia. s. dolet et renitit cōtra
sp̄m. et sic nō ē in sp̄m sanctū. q̄ ex ta
li desperatiōe nō p̄iit hō in pfundū
Pōt enī hoc ex vehementi demonis
tentatiōe puenire. v. aliqui ex natura
li infirmitate vt ex mansa vt crebro cō
tingit rep̄re i feminis. Vñ Bonanē.
sup. ij. dicit. Desperat aliqñ q̄s ex pu
sillanimitate. ita q̄ in ip̄a desperatiōe
nō venit cōplacētia s. dolet et renitit
p̄tra sp̄m et sic nō ē peccatū in sp̄m
sanctū. s. in. ij. dis. xliij. Est alia despa
tio q̄ q̄s despat diffinitive abscondens
se q̄si a facie diuine misericōdie. fm q̄ cayn
fecit q̄ dixit. Al facie tua eijcis me ho
die. Et h̄ simplr ē pctm in sp̄m sanctū.
q̄ ē in p̄uincellā diuine misericōdie cui sūt
presert int̄gratē. sicut ait cayn. Maior
est int̄gras mea q̄z veniā merear. Ex
h̄ tñ nō iudicat infidelis. aut tal q̄ bñ
sentit de alijs male de se. aut certe q̄
nō estimat deus misereri velle. Et tale
pctm in sp̄m sanctū sp̄ h̄z cōiunctā ma

liciam p eo q̄ q̄ sic despat in tali con
pavulritā suā finire. Vñ tales despe
ratissimi frequēter sibi inferūt mortē
Et Tho. dicit. q̄ despatio inq̄tū despe
ratio ē sp̄s pcti in sp̄m sanctū q̄ nō pue
nit ex hoc q̄ aliq̄s neget remissionem
pctōz. s. remissionē peccatōz quā fie
ri credit vt liberius vacet pctis. sponte
a se abijcit. vñ nō vult rendere in hoc
q̄ remissionēz pctōz psequat. Causa autē
quare desperatio ē pctm est fm Tho.
vbi prius. q̄ oīs motus appetitiuus
p̄formiter se habēs intellectu falso est
fm se malus. et econuerso bon⁹ de ve
ro de deo estimato. s. circa deū vera es
timatiō intellect⁹ est q̄ ex ip̄o puenit
hōi salus et venia peccatōzib⁹ dāt. fm
illud Ezech. xviij. Nolo mortē pecca
toris sūt p̄uertat et viuat. Falsa autē opti
nio peccatōz est q̄ hōi peccatōz penit
tentia veniā denegat. vel q̄ peccatores
ad se non p̄uertat p grām iustificantiē.
Et iō sicut motus sp̄el qui conformi
ter se habet ad estimationē verā ē lau
dabilis et virtuosus. ita oppositus mo
tus desperationis q̄ se h̄z conformiter
estimationi false de deo est viciōsus et
pctm. **S**ecūdo peccat cōtra sp̄m pre
sumētes. Vbi notādū fm Bonanē.
q̄ presumptio duplex est vna de meri
tis. alia de impunitate. Prima ē qua
quis de meritis suis presumit et est su
perbie. Secūda est qua quis presumit
de impunitate dans totū diuine mise
ricōdie et auferens ei omnino rigore
iusticie. Et hoc est peccatū in sp̄m
sanctum. quia claudit viam ad grati
am et ad culpam aperit. Et fm Tho.
presumptuosus non peccat ex hoc q̄
misericordiaz dei nimis magnā arbi
tratur cū sit infinita. sed q̄ iusticiā ei⁹
p̄tēnit. et in h̄ etiā misericōdie derogat ab
utens ea ac si non eēt iusta. Ervt dicit
secunda. ij. q. xxij. art. ij. presumptio
ideo peccatum est. quia sicut falsū est

q̄ deus penitētib⁹ nō indulgeat. v̄l q̄ peccātes ad penitētiā nō reuocet. Ita falsum est q̄ in pctō p̄senerātibus veniā pcedat. ⁊ a bono ope cessantibus gloriā largiat. cui estimatiōi p̄sont ter se h̄z p̄sumptiōis motus. Et iō p̄sumptiō est minus peccatū q̄ desperatio q̄nto magis est xp̄iū deo misere ri ⁊ p̄cere q̄ punire. p̄pter eius infini tam bonitatē. Illō em̄ fm se cōuenit deo. hoc aut̄ p̄pter peccata n̄ra. **¶** Vnde peccare cū p̄posito p̄senerādī in pctō sub spe venie ad p̄sumptionē p̄tinet. ⁊ hoc non dimīnuit s̄ augeret peccatum.

¶ Peccare aut̄ sub spe venie q̄nq̄ p̄ci p̄sente cū p̄posito abstīnēdi a peccato. ⁊ penitēdi de peccato hoc nō est p̄sumptionis s̄ hoc peccatū dimīnuit. q̄ p̄ h̄mōi videt̄ habere voluntatē m̄n̄s firmatā ad peccandū. Ideo magister dicit. li. ij. dis. xxiij. q̄ **¶** Adam minus peccauit q̄ s̄b spe venie peccauit hec **¶** Tho. Caneat h̄ p̄mo inordinatāz sp̄es in q̄sdā sctōs ponētes q̄ seruānt beate **¶** Barbare. **¶** Katherine. ⁊ s̄lib⁹. q̄ licet bene faciāt h̄s fūiēdo. videāt tū vt sp̄em suā cū executiōe dei vocatiō nū ⁊ mādatorū roborēt. **¶** Scdo caneāt sp̄em in hoiez aliq̄nē m̄mis ponētes. Sicut faciunt p̄ntes interdū p̄t liberos negociāz opa p̄cepta dei acitātes. Cōtra q̄s dicit **¶** Hier. xvij. **¶** Male dictus q̄ cōfidit in hoie. ⁊ ponit carnē brachiū suū ⁊ a dño recedit cor ei⁹. **¶** Caneāt tertio penitētiā p̄crastinātes ⁊ sic sperātes tandē cōuerti i fine. Qd̄ difficile est nō impossibile. p̄pter sex. videlicet p̄t infirmitatē. vsum rōnis ⁊ voluntatis tardantē. p̄t dolorē mentem p̄p̄dientē. p̄t habitū vitiosum ad mala inclinātē. p̄t timorē mortis naturā terrētē. p̄pter familiā relinq̄ndam p̄strepentē. ⁊ demonē tēptantēz **¶** Tertio peccat̄ p̄ra h̄ p̄ceptū oziōnem dūscam ⁊ symbolū ap̄loz nō addiscē.

tes. quia ibi cōtinent̄ speranda.

¶ Capitulum. iij.

Tertio dilectio

dei cadit sub p̄cepto q̄ sibi fūire debem⁹. **¶** De q̄ dilectiōe p̄mō videbit̄ q̄ stricte p̄cipit̄. ⁊ q̄ necessaria est. **¶** Secundo q̄ vtilis. **¶** Tertio q̄liter cadat s̄b p̄cepto. **¶** Quarto q̄ rationabiliter et cur p̄cipitur. **¶** Quinto q̄t modis cōtra eam peccet̄.

¶ Quātrū ad p̄mū q̄ stricte p̄cipitur. dei dilectio. patet p̄ plura. **¶** Nam **¶** Exo. xx. deū diligētib⁹ ⁊ deum odientibus terribilis pena indicit̄ ⁊ p̄mūz p̄mittitur cum post p̄mū p̄ceptū immediate addit̄. Ego sum dñs deus tuus fortis zelotes visitans iniquitatem patrū in filios in tertiam ⁊ quartam generationē eoz qui oderūt me. ⁊ faciens miscōiaz in milia h̄is qui diligunt me et custodiunt p̄cepta mea. **¶** Prima pars vt dicit **¶** Tho. secūda. ij. q̄. cviii. habet veritatē de pena tp̄ali q̄ filij puniūtur qui sunt aliquid parentum. ⁊ sic de cognatis qui sepe vtiūt̄ vsq̄ ad quartā generationē. **¶** Secūdo fm magistrū in. ij. dis. xxxij. habet veritatem de filijs ⁊ cognatis imitātib⁹ peccata parentū. **¶** Sed tertio nunq̄ illud intelligit̄ q̄ filius vel alius puniatur pena culpe vel eterna p̄ pctō alterius. **¶** Secūda ps patet q̄ sepe tota terra vna melius habet̄ p̄fecto in charitate hoie. vt p̄t̄ de **¶** Joseph. **¶** David. **¶** Abrahā. ⁊ de **¶** Helia celum ap̄iēte ad pluenūdū. **¶** Item necessitas ostendit̄. **¶** Deut. vi. vbi sic d̄r. Diliges dñm deū tuum ex toto corde tuo ⁊ ex toto ania tua ⁊ ex tota fortitudine tua. **¶** Martb. xxij. addit̄ **¶** Ex omī mēte tua. **¶** Erūtq̄ verba hec q̄ p̄ceptio tibi hodie in corde tuo ⁊ narrabis ea filiis tuis. ⁊ meditaberis sedēs in domo tua ⁊ ambulans in itinere dormiens atq̄ consur-

gens. et ligabis ea quasi signa in manu
tua. eruntque et monebuntur a te oculos in
os. scribesque ea in limine et ostijs domus
tue. Non tamen debet ad litteras dicitur glo. in ma-
nu corporali ligari: sed spirituali. in omni opere
adiungi. Ad dicitur quasi. Alias sic pharisei
facerem si in manibus corporalis ea de-
ferrem. Nec scribere ad litteram in limi-
nibus et ostijs oportet: sed in omni egressu ad
opus debet fieri. Nam secundum **Thomam** dile-
ctio dei et proximi dicitur esse regula omnium hu-
manorum actuum. Item **Matth. xxij. ex** his
sine veste charitatis. Id est in nuptiis sit ec-
clesie. quod ad fidem. tamen ligatis manibus et pe-
dibus. prout in tenebras exteriores ubi
erit fletus et stridor dentium. Item. **Cor.**
xiij. ostendit quod nulla eloquentia. nec scientia
nec miracula. nec elargitio elemosynarum.
nec passio valet sine charitate. Si
inquit linguis hominum loquar et angelorum. cha-
ritatem autem non habuero factus sum velut es-
sonans et cymbalum tinniens. et si habuero
prophetiam et nouerim mysteria omnia. scilicet scrip-
tura et omnem scientiam. et si habuero fidem ita ut
montes transferam. charitatem autem non habue-
ro nihil sum. scilicet quia vita charitatis careo. et
si distribuero in cibos pauperum omnes fa-
cultates meas. et si tradidero corpus
meum ita ut ardeam. charitatem autem non ha-
buero nihil mihi prodest. Item. **1. Cor. vij.**
Si quis non amat dominum nostrum Iesum Christum sit
anathema. scilicet maledictus secundum glo. quia ma-
ledictus in iudicio illa maledictione. De
quo **Matth. xxv.** Item maledicti in ignem
eternum. **Quintus** vero sit dei dilectio
patris ex septem. Primo filius dei constituit
charitas. quia misit deus spiritum filii sui. in quo
clamamus. Abba pater. **Roma. vij.** Et
Gal. iij. Et **Iob. i.** Dedit eis quod cum re-
ceperunt patres filios dei fieri. quod credunt in
noie eius. Nam charitas patris de infinita
distantia in quam cecidit per mortale
peccatum a deo. in quam fuit in regione longinqua
filius. prodigum eleuat ad unionem cum patre
celesti. Hoc enim gratie officium est dicitur **Thom.**

bert. ij. de mirabili scientia dei. **Secundo**
facit mereri quilibet opere moraliter bono
vitam eternam aut eius augmentum: quia si filius
et heredes. ut dicitur **Gal. iij.** et **Rom. viij.**
Tertio facit quod per modica bona temporalia
in charitate per deo data et sic de aliis.
tamen meretur quod quantum alii per multa temporalia
data. ut patet de vidua cum duobus minu-
tis missis in gazophylatium. **Luc. xxi.**
quod christi testimonio plus quam omnes misit. Et
de sancto **Petro** qui licet modicum reliquerit
cum ait **Matth. xix.** Ecce nos relinqui-
mus omnia et secuti sumus te. quod dicitur ergo non
nobis: Respondit. Amen dico vobis etc. ce-
tuplum accipietis. et vitam eternam posside-
bitis. Non enim ut dicitur super eodem **Greg.** quan-
tum sed ex quanto. id est ex quantum charitate quod
dat deus poterat. tunc scilicet quantum non adest fa-
cultas exterior. **Quarto** facit inter-
dum nihil habere de bonis exterioribus tamen
mereri de primis essentialibus. quantum alii me-
retur quod multum dat. ut patet in eo videlicet
qui in paupertate existens ex magna cha-
ritate velle dare centum florenos et non
poterat dare tamen. in casu potest mereri sic
qui centum florenos dat. **Exempli** gra-
tia. Pauper nihil habens. in charitate
tamen existens ut duo quo ad gradum qui
perfectum animum habent dandi alteri me-
dico decem florenos. tamen meretur de primis
essentialibus quantum datus ex equali chari-
tate datus actu decem florenos. secun-
dum tamen premium accidentale habebit. quia
gaudebit de eo quod voluntate dandi ha-
buit. et quod dedit et pauper medicus pro eo
intercedet. sed hec modica sunt respec-
tu essentialis primis quod erit de creatore.
Hoc probat sententialiter sanctus **Thomas** prima. **ij. q. xx. ar. iij.** **Quinto**
impetrat et meretur scientiam magnam
in patria et gaudium. Sic quod si simplex
vetula in charitate decedit que habet
charitatem ut quattuor: et magister in
theologia si decedit in charitate ut duo
vetula habebit clariorem et perfectiorem

Preceptum I Cap. III

Scientia de visis in deo q̄ theolog⁹. li-
cet de habitibus scientificis acquisit⁹
mag⁹ plus habiturus sit de scientia. sed
hoc modicu⁹ ē respectu scientie de deo
immediate hūde. Rōne hui⁹ assignat
Tho. in p̄ma pre. q. xij. arti. vj. q. ma-
gnitudinē charitatis vie sequit⁹ in pa-
tria magnitudo luminis glorie. et ma-
gnitudinē luminis glorie sequit⁹ in tē-
porario et visio diuine cētie. et q̄nto in-
tēsus videt deus et vult alicui intelle-
ctui. tāto plura et intēsus sciet q̄ ea
que reuolunt in deo. et p̄ p̄ma maior de-
lectatio sequet⁹ maior gaudiū. Cha-
ritas em̄ sūū cordis primo aperit. id
est. capaciores reddit. Sexto chari-
tas facit q̄ diligētibus deū oīa coope-
rant in bonū. Ro. viij. His celū ē pre-
miū infernus a peccatis phibitoriu⁹. et
similiter limbus et purgatoriu⁹. bona
et p̄a sustentamētum. et oīs aduersitas
lucru⁹ p̄ patientie meritū. q. dicit Gre-
gori⁹. Nulla nocebit aduersitas si nul-
la dñetur iniquitas. Nulla em̄ prudē-
ti pōt adesse mala fortuna. q. vt dicit
Boeti⁹ de cōso. In potestate ei⁹ ē ad-
uersis bñ vii vt prosperis. Septimo
in via facit omne op⁹ leue. Iugū enī
inquit xps meū suauē est et onus meū
leue. Mat. xj. Immo finis p̄cepti est
charitas. j. Tmo. j. Tercio qualiter
cadat dilectio dei super oīa sub prece-
pto videndū est. Vbi notandū prout
elicet ex varijs dictis scz Thomez ali-
orum videtur q̄ tripliciter dilectio dei
intelligit⁹ per preceptū. Primo pla-
cibiliter seu fauorabiliter. Scdo ordi-
nabiliter. Tercio appreciabiliter. Pri-
mo dicitur diligēti placabiliter sup oīa sic q̄
velis deo bonū et complacētia in hoc
habeas sine relatione ipsius in q̄dā-
q̄ aliud bonū. Pro cui⁹ intellectu no-
tanda sunt aliq̄. Primo qd sit diligere.
Hūdet fm p̄bm in r̄borz. Est alicui
bonū velle. vt diligēti hoīez ē sibi bonū

velle. Scdo qd sit hoī bonū. Hūdet
p̄bs. j. et b. et x. Felicitas sua et virtutes
et scientie et hec nūq̄ obsūt sibi q̄ntū
est de se. Sūt et bona et p̄a mala pe-
ne deseruiētia ad virtutes. Tercio non
q̄ duplex ē dilectio in hoīb⁹. Quedā
p̄cupiscētie q̄ utilitatis n̄re gr̄a est. pu-
ta cū aliquis diligit aliquā rem p̄pter
se diligētē. et sic diligitur a sinu. ca-
pram. cibū et siliā. q̄ vultia nob ad ho-
norē et delectationē. vt ad cōmodum
n̄m. et tali dilectōe diligit hō se p̄nci-
paliter nō aliud. Alia ē dilectio ami-
citie. puta cū q̄s diligit aliquē hoīem
p̄pter ipm dilectū hoīez. Et cū q̄s vi-
det aliquē sapiētē et vultu et hūmilit. et si-
bi ista vult esse et p̄placet i eis. diligit
eū dilectōe amicitie. Quarto nota q̄
p̄rie deo nihil bonū est nisi id qd ip̄e
est. vīz q̄ ē om̄ps. oīsciens. misericor-
dissimus. patiētissim⁹. ditissim⁹ et siliā
Nā ieiunare. orare. virtutes acq̄rere.
vicia vitare nō sunt deo bona. l. corā
nob ei sunt honorifica. q. bonoz n̄fo-
rū nō indiget. s. nob p̄fara bona sūt et p̄
ea corā nob gl̄ificat p̄ q̄ in cel est. Ex
quo patz qd sit deū sup oīa diligere. q. z
sibi bonū velle vīz meditari velle cō-
placētia h̄re q̄ ē om̄ps. sapiētissimus
op̄ti⁹ et siliā. et sic amam⁹ scdo amore
videlz amicitie nō p̄pter aliud nec re-
latiue ad aliud. nō at diligere debem⁹
eū primo amore. s. p̄cupiscētie videlz
vt velimus sibi bonū maxie q̄ nob do-
na dat. q. tūc nos plus diligem⁹. vñ
Berū. li. j. de diligēdo deū. Absq̄ itū-
tu p̄mū diligēd⁹ ē de⁹. Per eū amor
in seipso p̄t⁹ ē. Et itez. l. de sit absq̄
itūtu p̄mū diligēd⁹. n̄ tū absq̄ p̄mū
diligēti vñ q̄to qd puri⁹ diligit deū p̄p̄
se et q̄to min⁹ h̄z respectū ad se diligit
tāto deo dilectio pl⁹ placet ampli⁹ h̄z
meret. Ratio at q̄re sic diligere debe-
mus deum p̄pter se est p̄ma. quia nisi
sic tūc non diligereimus eū nobiliori

modo q̄ diligim⁹ equū. asinū rē. q̄b⁹
bonū volum⁹ ppter nos. Itē naturaliter
mī filio vult bonū sepe sine omī re
spectu utilitatis ppter. ut in casu q̄ fili
iuvēnis moreret. q̄ pl⁹ tenemur deo.
Itē idē p̄ in amicis veris ad quos ex
igit ut nō diligāt utilitatis aut delecta
tionis grā s̄ amicu ppter se. Itē expe
rientia ē q̄ quis diligit ppter se eū quē
nūq̄ videbit vltra mare existētes. ut si
audis de probō milite in armis z vir
tutibus vis sibi bonū z cōplacētiam
habet in eo. licet nūc illa utilitas tibi in
de sequeret. Cur q̄ nō diligētem⁹ deū
ppter se sine oī respectu ad aliud ab eo.
Ex q̄ p̄ q̄ multū merent qui dei pfe
ctiones sepe meditādo cōsiderāt z cor
de sibi in hō placeāt. Optim⁹. n. ac⁹
est diligere deū. **I**tem q̄rī p̄ primo an
deū diligere possim⁹ ut det mibi vitam
eternā seu celū. R̄ndet non. s̄ p̄ plura
opa alia deo frui possum⁹ ppter vitā
eternā. R̄ā dñt frui deo z diligere si
cur genus z spēs. vñ opa bona debeo
facere plura z conari implere alia pre
cepta z alia ppter vitā eternā. q̄ opa ta
lia bona sunt vte ad celū. Sed dilige
re deū n̄ debeo ut vitā eternā mibi do
net. q̄ sic ordinare deū in creaturam z
in utilitatē meā q̄ illicū est. Tū q̄
hoc esset vti fruendis. q̄ nūq̄ licet.
ut dicit Aug⁹ primo de doctrīa chrī
stiana. Cum quia sic me pncipaliter
querentē. Tū etiā q̄ deteriora debent
esse grā meliorū fm p̄m in politiciis
q̄ hīc non fieret. Scdo querit. possū
ne diligere deū ppter bñficia q̄ mibi
dedit. R̄ndet Tho. ij. ij. q. xxvij. ar. iij.
Si ly ppter dicat cām finalem nō de
beo. quia sic vterer eo. Si autē dicit
causam occasionalem vel motivam.
possū fm illō p̄. Inclinaui cor meū
ad faciendas iustificationes tuas ine
ternū ppter retributionē. Bñficia em̄
que deus nobis dedit velut charitatē

dei facile nos accendere debēt ad deū
diligendū z occasionez prestare. **D**ec
autē questio sicut z pcedens z similes
aut nūq̄ aut cante debēt p̄dicari se
cularib⁹. **T**ertio querit cur tam du
rum apparet secularibus deū a no
bis non debere diligi ppter beneficia.
R̄nsio fm Guilbel. parisiē. libro de
virtutibus. Hoc faciunt carentia do
ctorum realū z ignorantia seculariū.
que prouenit ex eo q̄ se querunt non
que dei sunt. quod charitas dei nō fa
cit sed dilectio curia. Querunt enī
homines nimis terrena. honores. di
uitias z similia. que licet sint minima
bona tamē in eis contentant. Simi
les pueris qui in p̄lo plus amores fi
gunt q̄ in tota domo. **C**ōtra hūc mo
dum diligendi deū peccant directe
quidā peccatores qui vellent q̄ deus
non nosceret peccata eorū. vel ut sibi
peccata eorū placerent. **C**ontra quos
in ps. dicit dominus. Existimant in
ique q̄ ero tui similis. arguam te z sta
tuam contra faciem tuam. **T**ales em̄
vellent deus non esse omniscientē vel
summe bonū. **E**t hoc est deū velle nō
esse deū. quia scientia sua ē dens met.
Scdo contra hoc faciunt odientes
deū. **V**ellent em̄ eū n̄ esse iustū punien
tem. imo tristantur q̄ iustus est. ut fa
ciunt etiam damnari. **D**icit autē Tho.
ij. ij. q. xxxij. q̄ odire deū inter omīa
peccata grauius est. quia in eo p̄ se est
auersio ab incōmutabili bono. **I**n a
lijs autē est auersio per accidēs. **V**e
rum licet deus clare visus a nullo pos
sit odiri. q̄ sic in eo nec apparens nec
verum malum videretur. **T**amen o
ditur a malis vñs in suis effectibus
videlicet punitōis. **S**icut em̄ vidēs
per crocē vitrū pulcrū hominē iudi
cat pulcrū z bene coloratū hoīem pal
lidum vel crocēum esse. **S**ic peruersi
per penas a deo inflictas eū iudicant

Preceptum I Cap. IIII

crudelē. fm illd ps. Supcecidit ignis
scz peccatiz maloz effectū. z non vi-
derunt solem. **S**cdo pceptū de dili-
gēdo deū sup oia debet fieri ordinali-
ter. sic vīcēq nos z oia nra in deū refe-
ramus. z in suā gloriā vltimate. ita q
quicqd diligimus volumus. agimus
ppter deū. z eius glām diligam⁹ aga-
mus z omittam⁹. qz tunc in oibus re-
bus plus diligim⁹ deū qz res ipsas qn
suam glām in oibus qrim⁹ vltimate
qz ppter qd vnūqōq tale z ipm magis.
Prio posterior. Et fm hoc intelligi
debet pceptū. Dilige dñm zc. Qd
breviusz clarius sic exponit Thom.
tractatu de perfectiōe spūalis vite. Et
est mēs scī Aug⁹. li. j. de doc. xpīana.
Na dilectio ē actus volūtatis q signi-
ficat p cor. qz sicut cor ē principiū ma-
teriale oim motuū corpaliū. ita volū-
tas qm ad intentionē finis vltimi
que est obiectū charitatis ē principiū
oim actū quarūcūq potentiaz que
mouent a volūtate. De aut sunt tres.
scz intellectus q significat p mentem.
vis appetitiua inferior que significat
hic p animā. Vñ fm eā dicimur age-
re vitā animalē. Et vis executiua exte-
rior que significat p fortitudinē sine
virtutē sine viles. Precepit ergo nob
qz tota nostra intentio feratur in deū.
sic q oia actu vel habitu in deū referā-
tur sicut in finē. Qd implet cū aliqs
vltaz suā ad dei seruitiū ordinat. z per
cōsequēs oia q ppter seipm agit vna-
liter ordinantur in deū. nisi sint talia
que a deo abducant sicut peccata. Et
sic diligitur de⁹ ex toto code. Secun-
do vt intellectus nř totaliter subdatur
deo. sic q homo credat ea que digni-
tus radunt. fm illd. ij. Cor. x. In ca-
pitūritatē redigentes omnē intellectū
in obsequiū xpī. Et etiā in meditatis
dei perfectionibus ei talia inesse veli-
mas. z oia memorata alia scz benefi-

cia in deū ordinemns. Et hoc est tota
mēte diligere. Tercio vt appetitus nř
inferior regulet fm deū. z quicūqz hō
amat sperat. z sic de alijs passiōib⁹ in
deo. amet vniuersaliter omnē affectio-
nem ad dei dilectionem referēs nō in
voluptates carnis. Et qui sic pdit ani-
mā suā in vitā eternā custodit eā Job.
xij. Et h ē ex tota aia diligere. Quar-
to vt oia exteriora nra verba z opa ex
diuina charitate deriuent. z in dei ho-
norē dirigant. fm illud. j. Cor. vltio.
Dia opa vestra in charitate fiant. Et
sic diligit deus ex tota fortitudine. et
talīs pfectio deū diligendi cadit sub
pcepto. Q aut oia sunt in deū refe-
renda z suū honorē pty. j. Cor. x. Si-
ue māducatis siue bibitis siue qd ali-
ud faciatis. oia in gloriā dei facite. vt
in oibus honorificet deus. Sic em fit
debita recōpensā deo. q oia in nos or-
dinauit. vt dicit mōr in. ij. di. j. Quia.
j. Cor. iij. Omnia nra sunt. Ius id vo-
cet naturale vt cuius ē arbor vlager.
eius etiā totus sit fructus. Sed totūz
qd sumus z possumus z a deo accepti
mus z dei ppriū est. ergo fructus ope-
rum nřorum deo cedere debēt. Sz p
talīa deo nullā vilitatē adicere pos-
sumus. cū fm ps. bonoz nostroz nō
indigeat. iō oportet vt ad eius fiāt ho-
nozem. Itē cuiuslibet veri serui omīa
opa cedunt dño lege ciuili. h dei serui
sumus p omīa a quo animā. corpus z
res z quicqd in illis boni cōtinetur ha-
bemus. ergo nostra opera dei honoris
seruire iustissimū est. Notandū tamē
q quīs omnia sunt in deū ordinanda
vltimate. non tamē de necessitate sūt
omīa immediate z in solū deū ordi-
nanda. Quia sunt multi fines adin-
uicem subordinati in quos res recte
ordinari possunt. vltimate tamē totū
est in deū ordinandum. Exēpli grā
Comedere debes vt viuas. non econ-

nerfo. vivere ut opera licita facias ad
 que creatus es. operari bene ut vitam
 eternam habeas. que sunt videre deū
 beatificare et eo frui. Et vitam eternam
 habere non propter commodum propriū
 ultimatē. sed propter gloriam dei que
 ibi plus exercetur. **S**z queritur cū
 non debeam deum diligere propter vi-
 tam eternam ex prima expositione.
 possum ne alia bona opa facere pre-
 ter deū diligere. videlicet deum lau-
 dare. orare. ieiunare. et similia propter
 acquirendam vitam eternam. Respon-
 decur q sic. Ratio est. quia omnia pre-
 enumerata opera bona vte non sunt
 formaliter dei dilectio. sed effectus di-
 lectionis. Dilectio em dei facit quem
 deū colere. orare. sanctificare sabbatum.
 multa precepta servare. et similia. Et
 talia tanq minus bona ordinantur in
 maius bonū scilicet in vitam eternam.
 videlicet in dei visionem claram et di-
 lectionē. et hoc est rectus ordo. **S**e-
 cūdo queritur. an ad bonitatem actu-
 um nostrorū requiratur ut quis actu-
 aliter tendat per res prenominate in
 deū ordine tacto. Respondetur q nō
 oportet actualit sic tendere. sz ut act⁹
 nostri sint vere boni sufficit requirif
 ut cadāt sup debitā materiā. et ut alias
 sint bene circumstātionati. et q referant
 in deum actualiter vel virtualiter. ta-
 men quanto plus quis actu in deum
 refert. tanto plus meret. Sicut mer-
 cator ad remotam terram parvā rem
 portans lucratur plus q alter cum e-
 quali re in propinquo manens. opor-
 tet em ad minus homines taliter esse
 dispositum in animo per habitum ac-
 quisitum ex actualibus relationibus
 in deum. aut per habitū infusum. aut
 per generalem intentionē faciēdi oia
 propter deum. q si se resolveret actua-
 liter cogitaret de deo et de relatione in
 ipsum statim referret in eum. Exem-

plum in simili. Pater amat filius propter
 quem dīdūm mercatur. circūit ma-
 ria. terras pambulat. nō sp actualiter
 talia ordinans in filij dītationē. sz suf-
 ficif q labores pnomiat impati sine
 aliq a dilectione filij cui⁹ imperij vir-
 tus manet in sequētibz. Simile de
 volēti ire romā. nō oportet q in itinere
 pegrinus talis semper actu cogitet
 de fine. scz de roma. sed mediante vna
 civitate attingit aliam. Et sic est in p-
 posito. **T**ertio querit an ad hoc q
 act⁹ nostri sint boni moraliter vel me-
 ritorie. exigatur q a charitate seu a di-
 lectione dei incipiant et terminentur.
 originentur et ordinentur. Responde-
 tur q sic. Nam q oīri oporteat a dile-
 ctione dei. pater per Aug⁹. in de spiri-
 tu et littera. d. Non est fructus bonus
 qui de radice charitatē nō surgit. Cha-
 ritas autē est dei dilectio ex acquisito
 habitu vel infuso pcedēs. Quia nul-
 lus actus sit bonus moraliter nisi im-
 mediate tēdat in deum. ut dei dilectio
 pmo modo exposita vel mediate ten-
 dat p alia opa in deū finaliter. pter per
 Aug⁹. de civi. di li. xix. vbi dicit. Nul-
 las cēveras virtutes si in deum finali-
 ter nō referant. Ex quibus p3 necessa-
 riū fore actus nostros originari et ter-
 minari a deo in deū. Verbi grā. Ad
 hoc q dilectio tuā vel proximi sit bo-
 na moraliter. exigif ut dei dilectio sit
 causa dilectionis pximi. et q primū
 diligas finaliter propter deū. Sic de ele-
 mosyna et de alijs. Sed ut sint opera
 nra etiā meritoria. oportet ut ex infu-
 sa dilectioe pcedāt. videlz ex charita-
 tis habitu. i. Cor. xiiij.

Capitulum. v.

Contra hoc preceptum faciūt
 plurimī creaturam sibi pro fi-
 ne statuendo. quam creaturas
 plus deo diligunt. ut honores. divi-
 tias. voluptates. scientiam. et plura

alia. Pro cuius intellectu notandum fin
 Tho. pma. ij. q. i. q. semper est aliquid in
 corde hominis quod homo summe diligit. et in
 quod maxime vitam suam ordinat. et hoc
 dicitur ultimus finis hominis. et ad illud ha
 bet homo quasi specialiter faciem anime. id est
 supremam intentionem perversam. Et si hoc
 est deus. tunc homo est in statu salutis. et
 si subito moreretur saluaretur. si vero est crea
 tura iam est in statu damnationis. **¶** Unde
 regula talis a doctoribus sacre theolo
 gie elicatur. Et sit prima ad noscendum pec
 cata mortalia a venialibus. **¶** Quando amor
 vel affectio ad creaturam ad se vel alium
 tantum crescit. vel est amor tantummodo quod in eo
 constituitur ultimus finis. id est quod aliquis nec
 actu nec habitu ordinat illam creaturam
 vel eius dilectionem. aut etiam seipsum in deum
 si vellet cum tali creatura ptenari. et non
 curare deum offendere nec preceptum eius
 transgredi propter illam creaturam. est mor
 tale peccatum. quia est aliquis preceptus
 dei. Et licet non sit formalis tamen est
 fructus creature. et preponit creatura
 deo. Vel etiam cum aliquis vellet cum crea
 tura hic semper manere non curando de
 beatitudine. Licet enim non sint rudes su
 per hoc tempra. tamen semper talis amor
 est peccatum mortale. **¶** Quando autem aliquis dili
 git creaturam plus quam deberet si tamen
 propter hoc nollit deum offendere nec
 amicitiam eius perdere nec transgredi eius
 preceptum. non oportet quod tunc sit mor
 tale. **¶** Alia regula secunda videlicet satis
 concordans cum prima est. **¶** Quando aliquis
 committit notabiliter contra dilectionem
 dei hoc est mortale. quando non tunc est ve
 niale. **¶** Quando autem aliquis sit contra dilectio
 nem dei potest attendi penes hoc quod re
 pugnat charitati et amicitie quam ad
 deum habere debemus super omnia. **¶** Tercio modo
 diligendus est deus super omnia apprecia
 biliter. si quod tam care habeamus et appre
 citemur deum quod propter nullam creaturam eo
 carere vellemus. **¶** Si omnibus alijs a deo cum

eis proponimus. et quod tam firmo amore
 deo adhareamus quod propter nullam creatu
 ram. nec propter omnes simul aliquid faciamus
 aut velimus prout dicitur divine dilectionis. id est
 prout dei preceptis. **¶** Que enim delibe
 rate sunt contra divina precepta. sunt prout
 divine dilectionis et charitati. quia sunt pec
 cata mortalia que tollunt charitatem. **¶** Il
 lud et videtur velle **¶** Sco. i. ij. dist. xxvij.
 ubi dicit. quod homo debet deum extensivum di
 ligere super omnia. ita quod nullum aliud nec
 omnia alia sit sint eque appreciabilia sicut
 deus si quod omnia alia vellet cum non esse de
 um non esse. Et debet etiam intensivum deum
 diligere super omnia. ita quod facilius deberet
 inclinari ad contrarium dilectionis cuius
 cumque alterius quam ad contrarium dilectionis
 dei. Est autem ratio horum. quia deus est illa
 preciosa margarita quam negociator ille
 invenit qui abiit et vendidit universa
 que habuit et emit eam. **¶** Matth. xiii.
¶ Item cum deus infinitus sit in bonitate
 et similibus attributis intensivum et
 extensivum. ideo pro infinitis modis non
 deberet offendi. **¶** **¶** Aug. Cur deus homo
 Item stultissimum esset quod precepto the
 sauro grandi papilioes insequeret sicut
 pueri. quod tamen faciunt qui creaturam plus
 quam deum diligunt. **¶** Contra hoc pre
 ceptum faciunt quicumque intuitu alicuius
 lucris temporalis consequendi. ut sit in
 emendo vel vendendo. aut delectatio
 nis ut sit luxurando. aut honoris ut
 sit superbiendo. vel vane glorizando. fa
 ciunt contra dei preceptum. **¶** Tales non di
 ligunt deum super omnia. si diligunt creaturam
 plus quam deum. quia propter eam plus pla
 cet eis talis creatura quam divina volun
 tas in preceptis. Et appreciant vere vel
 interpretative creaturam plus quam deum. **¶** **¶** vii
¶ Aug. li. de li. ar. diffinitio peccati morta
 le dicit. Est spreto incommutabili bo
 no. rebus mutabilibus adherere. **¶** **¶** On
 de **¶** Matth. x. Qui amat patrem aut
 matrem plus quam me non est me diligens. aut qui

amat filiū aut filiā sup me nō ē me di-
gnus. **S**ecūdo cōtra hoc pceptū
faciunt qui amore alicuius psonē. vt
Adaz respectu Eue. et malo amore ca-
pti respectu psonē dilecte ne psonā ta-
lem cōtristēt negligūt dei pceptus.
et ptra ipm faciūt dei bñplacitū nō cu-
rātes. **T**ertio qui timore alicuius pso-
ne vt serui ppter dños deo obedire in
pceptis omittunt. et sic creaturā viles
creatori pñciosissimo pponūt. **E**x di-
ctis patere possunt doctorū qdam re-
gule. Et sit tertia in ordine. Quicquid
cōmittit vel omittit cōtra pceptū dei
vel ecclie vel legis nature vñ supioris.
si talia pcepta sint de necessitate salu-
tis vel cōtra vorū solēne vel priuatu
vel iuramentū licitū. sp ē mortale
pctm. qz est dictū vel factū vel cōcupi-
tū ptra legē eternā. sic em diffinit Au-
gustinus. et allegat magrū. ij. dis. xxxv. Qñ
vō cōtra tūc nō oportet q sit mortale.
Item piz q talia sub dei mādatis pce-
ptis cōtinent. **A**lia regula ē quar-
ta videlicet. Qñ aliqd sit cōtra cōsciē-
tiam vere vel false dictantē aliqd esse
mortale. ē mortale pctm. qz est sp̄re
vere vñ interpretatiue in cōmutabili bo-
no rebus mutabilib⁹ adherē. vt bñs
Augu. diffinit pctm mortale in li. d. li
bero arbi. et est cōtra tertiā expositio-
nem. et cōtra apostolum Roma. xliij.
Qui discernit si mādicauerit dānat⁹
est. quia non ex fide. glo. id est fm cō-
scientiam. Vnde conscientia erronea
ligat nō inqñtum erronea. sed inqñtū
conscientia. Item vel qui facit contra
conscientiā formidantē pbabiliter vñ
dubitatiue an aliqd sit mortale. tunc
semper est mortale pctm. Quod autem
nō sit cōtra conscientiā adhuc pōt ēē
mortale. si pñcientia nō sit satis instru-
cta et sufficiēter. Vñ est regula mēal.
Dubitans de aliq an sit illicitū et stan-
te dubio illud agēs peccat. Sed hanc

regulam exponit Cancell. parisiē.
Johannis de gersona. tractatu de pol-
lutione vna cuz Guil. altif. dicēs. In-
telligendū esse de dubio tali quod est
vehemens et magis aut eque saltem
inducit mentem credere q mortale ē
illicitū. sicut q est licitū. Imo Al-
bertus adhuc facilior est. Secus est
vbi mens plus inclināt et iudicat qd
est licitū q illicitū. Quis nō habeat
vsq⁹q⁹ certitudinem euidentē aut
fixam. quia nec hoc ipm requirit. Itē
Cancellarius in de vita anime. dicit.
Istam regulam sic. exponēs se disci-
mināt peccati mortalis peccat mortali-
ter. debere intelligi nō de omī dubio
sed de pbabili et vehemēti. Probat
per illud Eccl. iij. Qui amat periculū
peribit in illo. Exēplum ponit de sciē-
ter ponente se dormitū ppe serpentes
qui se periculo cōmittit innoxiciōis
Pro intellectu talī sunt notande re-
gule tredecim. qz ponit i diuersis locis
Cancell. in florib⁹ regularū moralīū. et
li. iij. d. pso. theologie. Prima eqtas
quā noiat pbs epycheyā pōderat in-
ris rigori. Est at eqtas iusticia pēsatif
oib⁹ cōcūstātis pñcularib⁹ dulcore
mie tparata. B̄ intellexit q dixit. ipse etiā
leges cupiūt iure regant. Et sapiēs
Noli ēē iust⁹ nimis. altoqn sūma iu-
sticia sūma iusticia fit. Et p̄s. Dia mā-
data tua eqtas. dei scz. i. cū eqtate pē-
sanda. Scda. Ambulādū ē in via vñ-
tutū doctrina via regia vt nec strict⁹
fiat dei mādātū nec lati⁹ qz ipse māda-
uerit. Quis ide sumē possint aliq aut
malicie velamē. aut ecōtra in despera-
tione corrūere. non tñ oib⁹ p oī tpe et
loco p̄dicādaz asserim⁹ quālibet vñ-
tē. Tertia. Bonay mētū est ibi agno-
scere culpā vbi culpa nō ē. Agnoscere
inquā nō p assensum firmū. hoc enim
stultū pñculosūq⁹ foret. Sed sic vt
doceat aut peniteat bō postmodū qñ

Preceptum I Cap. V

veraciter in culpa teneret. hoc intelli-
gitur de preteritis. **N**ō dicitur est. qz certis-
simū est q sine dei grā dānati sumus.
Et q nullus omnimode cert⁹ est se eē
in grā. nihilq nrm ēz a nobis nisi pec-
cata. **Q**uarta loquēdo de futuris agi-
bilibus vel credibilib⁹ nō reputet cul-
pa vbi culpa nō est. alioqñ causaretur
erronea pscientia hic. ptra quā si ali-
quid attentet fieri tā culpa ē si fluctu-
et anim⁹. **Q**uinta sub hac dubitatioe
fluctuās velut vtrūlibet nesciēs quid
acturus sit. pñliū ē vt agat. qz expone-
ret se discriminū quo casu certū habe-
at q peccet. **S**exta si vis quicq secur⁹
agere cert⁹ sis illud eē bonū nec virtutū
rī ptrariū. **S**z refert q certitudine. suf-
ficit nēpe certitudo moralis q est infir-
ma. **N**ec exigit scda certitudo supna-
turalis q est nobilissimā clare euiden-
tie. pūvidet deus in glia. nec ppheta-
lis reuelatio vt il pphetie dono. nec ad-
herētie q dñie auctoritati innitit. vt in
articulis fidei z sacre scripture. nec ter-
tia certitudo exigit naturalis q habet
ex demonstratiōe. vt pñma pñcipia.
Est aut moralis sine citilis certitudo
que tēgitur ab **A**ristotele in pñcipio
ethicorū. cuius snia est. **D**isciplinati es
se in vnaquaq re certitudine querere
iuxta exigentiā materie. **E**que em vi-
tiosum est inquit pñadentes querere
mathematicam z morālē demonstrare
nō em cōsurgit certitudo moralis ex
euidentiā demonstratiōis. s ex pñabi-
libus cōiecturis grossis z figuratilibus
magis ad vnā partē q ad alterā. **N**ec
certitudo moralis sufficit vt vel nō sis
in peccato dñ facis qd in te est. i. dum
benevteris donis iam habitis aut sal-
tem peccatū non incurris nouū p te-
meritatem. **E**xēpli gratia. in celebra-
do. orta est em ex diligentia tua prepa-
rationis excusatio. **S**eptima regnis.
Certitudo moralis per doctrinā collit

gitur altero trū modorū. quorū vnus
provenit ex alterius auctoritate alius
ex pñia eruditioe. tertius ab experi-
mentalī certitudine. **S**ub pñmo vñus
insipietes z aīales. qui aut nō hnt cla-
ram sue complexionis armoniam vel
aliā grām gratis datā qua facilliter cō-
cipiunt agenda ab eis qui scripturas
intelligūt vt **A**ug⁹. **T**ales ab alijs re-
cipere hnt intelligentiā scripturarū et
alijs credere z obedire litteratoribus
Sub scdo sunt pñficiēs z rōnales. q
pñtūt scz ex pñia eruditioe. z oīē
hic modus nutriturq ex studiosa per-
scrutatioe diuinorū mandatorū in sa-
cra scriptura contentorū q legi debent
puro fideliz integro corde. **S**z tertio
sunt pñficiēs spūales scz sub experimē-
tali cōsuetudine. **D**e qd aplos. **S**pūa-
lis hō oīa indicat spē a nemine iudi-
cat. **E**t alibi dicit. **N**ihil dulcius q re-
spicere in mādaris dei. **V**ntes em vir-
tutū habit⁹ ex eis dē inclināt ad recte
iudicandū de agibilib⁹ eorū non ex ha-
bitū sciētie solū. s ex naturali virtutis
inclinatioe. pūto q religionū institu-
endarū pñcipalis causa fuit auctori-
tas regiminis cui obedientia pñaret
plus q pñie rōni. q in plurimis du-
bia est valde z debilis z incerta. huma-
na em agibilia tantā habēt variabilita-
tem. dīcēte **A**ristotele. z teste experien-
tia. vt vsu magis q arte pñtare videan-
tur. **O**ctava ē certitudo moralis non
sem p scrupulos oēs abijcit. sufficit vt
contēnat vel superet sic opando qua-
si nō sint. **E**st aut scrupulus in pñposi-
to vacillatio seu dubitatio quedam cō-
surgens cum formidine ex aliquib⁹
coniecturis debilibus z incertis alio-
quin si ex vehemētibus argumentis
z pñabilioribus p hac pte q p altera
dubitatio cōsurgeret. tam nō scrupu-
lus solus vel levis dubitatio cū trepi-
datione dīci oportet. sed moralis de

transgressione certitudo. **Nona** regula est. **Moralis** certitudo non potest sub una regula tradi quod sufficiat in omni casu conscientia agentis reddere securam se non deliquisse. id ex eventu reus perperam sepius solet. Propterea constituta sunt in figura tres civitates refugij fides spes charitas. continentes lacrum penitentiae et immunitatis asilum. quatenus pax conturbata per ea quae fecisse formidat homo reformetur. **Decima** regula est. Dis agens contra conscientiam edificat ad gehennam si conscientia sit fixa quod id quod agit est mortale vel veniale solum. quantum est ex parte minus circumstantie quae est facere contra conscientiam si conscientia iudicet illud solum esse veniale. **Undecima**. exponere se periculo peccati mortalis est peccatum mortale. vel sic agere incertum et dimittere certum in materia morali est peccatum mortale. si tale sit incertum quod sit mortale. non solum per conjecturas leues aut ex suspitione trepida aut scrupulosa. pueniente ex nimio timore cadendum in via dei. sed intelligit dum tale est vel hemeret per probabiliter incertum eque sic oppositum vel magis. Tunc enim illud quod agit non carebit mortali culpa. aliter non oportet. Idem dicit Aristodorus. Albertus adhuc est benignior in libro de homine. ubi sic querit. ut conscientia se obliget ad faciendum. Respondet. sine iudicio loquendo dicimus quod non obligat ad faciendum nisi sit ut opinatum vel ut creditum vel ut scitum illud quod est in conscientia. Et tunc obligat siue conscientia sit erronea siue non erronea. Non autem obligat finem si est dubitatum aut ut ambiguum. **Quodecima** regula est. Consilium salubre est frequenter agere contra scrupulos leues et trepidos citando eos ad aliorum iudicium quatenus ex consuetudine fiat homo robustus solidus et tranquillus in exercitio spirituali. Exemplum in domesticatoribus et fundibularijs. **Decima**

ma. In nullo casu est perplexio aliquid inter duo peccata quoniam ei pareat exire abique nono peccato. Nam si iurauerat quispiam se occisurum Petrum innocentem. non occidat eum. ipse non peccavit non iter. si iam peccaverat in iurando. Si autem diceret sibi conscientia erronea quod Petrus innocens est. statim occidendus ab eo. dimittat hanc conscientiam et liberatur est. Si postremo incidat duo precepta impossibilia ex culpa sua agat id quod de se est magis obligatorium et a nouo peccato immunis erit. **Dubia** plura hic occurrunt. **Primo** quoniam homo teneat diligere deum. super omnia. Respondet quod non super se et per se. quia preceptum affirmativum. Non est. quia actualiter deum diligere se est impossibile propter humanam infirmitatem. et propter multa impedimenta. **Deinde** in secundo. in tertio dist. xxvij. quod ad actualitatem implendum obligat diebus festis. ita quod omni die festis. et potissime dominicis diebus in principibus festis teneat homo se colligere et deum super omnia actualiter diligere. ut patebit de sanctificatione sabbati clari. Et la. prout teneat ex precepto. in omni momento teneatur peccata vitare et bene agere. Et forte nimis in christiano est siue foret non quod die de mane saltem aliquoties cor ad deum convertere. et quia preceptum legitime excusetur de audientia misse inter dum die dominico. tamen nunquam videtur quod excusari quoniam in die tali teneat deum diligere super omnia. quia solo corde impleri potest. Unde dicitur. Secundo. in tertio dist. xxvij. Si aliqua necessitas excusat ab executione audientie misse dominico die. necesse est supplere in aliquo equivalente. ut saltem die illo deputato spirituali cultui diuino aliquis actus habeatur relatus immediate in deum ad eius reuerentiam. **Dubitatur** secundo. An preceptum hoc de dilectione in via possit impleri a nobis. Respondetur finem. in libro de perfectione spiritualis

vite. triplex est gradus deus diligendi.
Primus ut diligat quantum diligibilis est
 et hic a solo deo attingitur. Ratio. quia
 simpliciter infinite bonus diligibilis
 et amabilis est. et sic nec in patria a crea-
 tura quicquam diligit. Secundus ut dili-
 gat deus secundum totam virtutem alicuius dili-
 gentis. et sic solum in patria a nobis perficitur.
 et ad hoc hic suspirare debemus. **I**bi
 enim omnia nostra scilicet cor. id est. intentio.
 mens. id est. intellectus. anima. id est. omnis no-
 ster appetitus. et fortitudo. id est. exterior
 nostra. totaliter in deum ferunt dile-
 ctione. Tercius gradus est deum diligendi. si-
 cut expositum est triplici hoc preceptum. et sic
 in via impleri potest. **D**ubitat tertio
 an deus plus amare deberes si per te
 solo mundum creasset. redemisset. et glo-
 rificatus esset te solum in patria. et non
 alijs vel per alios hec faceret vel factu-
 rus esset. **R**espondet Hugo. li. soliloquij
 sui ubi homo cum sua anima loquitur. **Q**uoniam
 plus. quia plura sic singulis prouidet. **N**am
 anima dicit. Ecce vniuersum dilectum et electum di-
 ligas. **H**ic habet dilectionis mee iniuriam
 patior quod solum diligens sola non amor.
Ubi respondet homo. Certe anima ne (quod absit)
 non sponsa sed meretricem dicaris si mu-
 nera dantis. id est. dei beneficia plus quam
 amaris affectum diligas. Et post hoc
 ostendit. quod tria velut arras quasdam qui-
 libet anima a deo sposo suo recepit. **P**ri-
 mo quedam communiter. secundo quedam
 specialiter. tertio quedam singulariter. **C**om-
 muniter ut celum et terram et eorum orna-
 tum. qui participant pisces aues et bestie.
Specialiter. intellectum. memoriam. vo-
 luntatem. omniumque redemptionem in pas-
 sione et glorificatione. **S**ingulariter vero
 quod in utero mortui non fuisti. quod peccan-
 tem te expectauit. penitentiam dedit. et
 innumerabilia alia. **C**omunia finaliter
 deus propter te creauit. qui licet deus amet.
 plus in te. quia in tuum obsequium. qui si deus
 non creasset. quod oblectamentis careres

Specialia propter te in via fecit. ut per so-
 cietatem sine qua nullus boni socius est
 possessio per priores homines haberes. **I**n
 patria vero quod indicibiliter careres gau-
 dijs si sola saluareris. plus quam nobis prou-
 lit alia diligendo quam si sola amareris.
Nec potes distrahi deus qui infinitus
 non minus te diligit. plures diligendo
Dia enim ut ait apostolus nostra sunt. hec est
 sententia. ibi Hugonis. **Q**uarto ut
 dedum est. quod rationabile sit deum dilige-
 re super omnia. et quare teneamur. **P**rimo
 quia simpliciter summe bonus est. imo boni-
 tas ipsa. et sic est amabilis infinite de-
 siderabilis. ideo si possibile esset infinitum
 te a nobis diligendus foret. **S**ed Bern-
 de diligendo deum. **I**n quolibet alia affe-
 ctione nostra oportet seruare modum et
 terminum constitutum. ultra quem ascendendo
 fieret affectio vituperabilis. ut patet de dor-
 mitione et vigilia. gaudio. tristitia. et sic
 de similibus anime passionibus. **I**n di-
 lectione autem dei per quam maxime attin-
 gimus finem nostrum ultimum non potest esse
 excessus. **I**tem naturale est ut bonum
 diligat et melius amplius. ergo opti-
 mum summe diligendum est. demonstratio
 enim naturalis ista est. **E**t hec scilicet bonitas
 diuina debet esse finis et causa nostre
 dilectionis. **H**ic omnia que in sequentibus dicuntur
 debent esse occasiones et cause efficien-
 tes amonentes nos ut deum propter seipsum
 finaliter diligamus. **E**t propter hoc solus
 qui bonus est. **S**ecunda ratio. quia ipse prior
 dilexit nos. et plus quam nos ipsos diliga-
 mus. quia secundum Augustinum. de cathetizandis
 rudibus. nulla maior est ad amorem in-
 nitatio quam prouenire amantem. **E**t nimis
 durus est qui impudentem dilectionem
 reamare negligit. **D**ilexit enim nos de-
 us infinite perfectus. miseros dilexit. eter-
 naliter. dilexit nescientes et resistentes.
Eph. ii. **D**eus cum diues esset in misericordia propter
 nimiam charitatem suam quam dilexit nos et cum
 essemus mortui peccatores. primumificauit

nos in xpo. cuius gratia saluati estis.
Joh. iij. Sic deus dilexit mundum ut
filium unigenitum suum daret. ut ois qui cre-
dit in eum non pereat. sed habeat vitam eter-
nam. Tertia ratio. quia pater est amplius quam
pariter carnis. eo quod deus nos et patres
creauit. ut dicit **Damas. li. j. c. xv.** Un-
de cum naturale sit ius et diuinum potest
diligere. plus deus tenemur diligere.
propter quod quanta beneficia contulit in sin-
gulis membris corporis et potentibus anime. de
quibus si oculis privatus a medico gra-
tis restitutionem recipimus grati valde
eemus ei. unde plus et dilectio exhiben-
da est qui totum corpus dedit. Quarta quia
noster gubernator. regit enim. fouet et pro-
tegit. Multum diligit rex optime regens
ergo summe diligat qui celum terramque
et omnia elementa optimo ordine regit. propter
hoc electos potissime. **Roma. viij.**
Scimus quoniam diligentes deum omnia coope-
rant in bonum. nam secundum **Aug. de mala**
fieri non sineret nisi meliora inde elice-
re sciret. Item multum diligit pater fami-
lias qui regendo. cibaria et necessaria mi-
nistraret. plus ergo diligendus est qui propter
nostrum commodum omnia creauit. Dia enim
secundum apostolum nostra sunt. angelus nunc mi-
nistrando. tandem in patria completando.
Mala etiam propter nos in bonum vertun-
tur Magni beneficii quod generale influ-
entiam nobis et alijs propter nos irradiat.
Quia secundum **Greg.** si ad instans subtra-
heret in nihilum omnia fluere. Quia quod
noster redemptor est. Quia enim nobis bonum
in bonum tulit. qui eramus in captiuitate dia-
boli. morti eterne addicti. proci caritatis
redemptoris. qui pro filium suum unigenitum
dilectissimum sibi pro eius vita perfectissimam
pro morte crucis redemit. Qui **Rom.**
viii. pro filio suo non peperit. sed pro no-
bis omnibus tradidit illum. Et quia omnia dei
beneficia sunt innumerabilia in infinitum die. et
inestimabilia in magnitudine. crebro pro-
oculis cordis tenenda velut scintille di-

uine charitatis ad nos calefaciendum
apta. Et in quo moriendo prouincit tanquam in-
gens ignis debent nos maxime mo-
uere ad deum diligendum. Sexta qua-
si nam presentiaz verissime quotidie in
eucharistie sacramento cum imolatur
porrigit. parat nos exaudire amplius
quam si oculis videremus directe corpo-
reus. Beati inquit qui non viderunt et
crediderunt. Aliter enim de hoc. Ego vo-
bis cum sum usque ad consummationem se-
culi **Matth. vlti.** Septimo quia pro-
misit se diligenter premium inexcogitabile. quia **Joh. xiiij.** Si quis dili-
git me. sermonem meum seruabit. et pa-
ter meus diliget eum et ad eum venie-
mus et mansionem apud eum faciemus.
quod erit in patria perfectissime.

Capitulum. vi.

Quarto hic mandat nobis ser-
uare deo exhibenda a nostro
corpore. hoc enim Christus ostē-
dit cum dicit **Matth. iij.** Dominum deum tu-
um adorabis. et illi soli serues. Vbi
primo videndum de ratione seruitutis cor-
poralis quam deo tenemur. et quot sint
quibus corporaliter deo seruire debemus.
Secundo cur illa facere debemus. et
quando. Tertio qui contra hoc faciunt.
Quo ad primum notandum quod secundum **Pie-
rony.** in primo mandato precipitur latría
id est seruitus. adoratio seu reuerentia
et honor deo soli exhibenda. Et hoc fit
corde et fide. et charitate. Sed
corpe fit sicut in precedenti capitulo
dictum est. Rebus vero exterioribus pro
plura alia. Et de tali dicit **Tho. scda.**
ii. q. lxxxv. quod adoratio duplex est. Una
interior in vera mentis deuotione. Alia
exterior in corporis exhibitione. que
fit alicui tanquam summo omnium domino
et talis cultus est soli deo debitus. Quia
deus est summus noster dominus. rex
et pater ratione creationis. Unde in
recognitionem nostre subiectionis ad ta-

lem dominū ei obsequia exhibere tenemur corporalia. sicut et serui dñis temporalibus corporaliter funt. et reuerentiam eis faciunt corporalem. Et hoc tangit Malachie .i. Si ego pater vester vbi honor meus. Pater enim est pducere et gubernare. Vñ apls Rom. xij. Exhibeatis corpora vestra hostia sancta uiuentē deo placet. rōnabile obsequiū vrm. Exhibet autē reuerentia et honor ac seruitus deo a nostro corpore multipliciter per gestus. Quidā sunt cōmunes. Alij quibusdam speciales. Cōmunes sunt inclinatio capitis oīo vel laus dei vocalis. pectoris tussio per manum. dorsi inclinatio. genuflectio ambulatio ad loca sancta. totius carnis maceratio per ieiunium ecclesie. et totius corporis prostratio. vel manuum ad modū crucis extensio. fletus et gemitus ac his sista. q̄ deo reuerenter exhiberi possunt in recognitionē vniuersalī sibi dominij. Sed notādū q̄ talia gestuū quidā sunt cōmuniter in ecclesia vel in publico. et talibus reuereri debem⁹ in publico. Quia de h̄ Matth. v. dicitur. Sic luceat lux vestra corā hoībus ut videāt opa vestra bona et glorificēt patrē vestrū qui in celis est. Alia vō licet sint signa hūilitatis et dei obsequia tñ si nō solent fieri a multis deuotis in publico. debent fieri solū in secreto. ut sunt ventia. ad modū crucis expansio magna pectoris tussio. Et de his dicit Matth. vi. Tu autē cū oraueris intra in cubiculū rē. Nam sūm glo. sup illud Matth. xviij. Hoc gen⁹ demonioz n̄ eijcit nisi i ieiunio et orōne. Dñs sibi caput p talib⁹ gestibus quibus deo suū⁹ et eis mediātib⁹ p̄tinne oram⁹. Alij gestus corporis sūt quibusdā deuot⁹ sp̄ales ut crinū abscissio. oculoꝝ ad celū leuatio. aurū ad dei vba vel laudis attentio. aurū in hospitalib⁹ corā infirmis feridis afflictio. oīm sex operū mie ex

hibitio. q̄ qd mīmo fecistis mīhi fecistis Matth. xxv. Lingue per abstinentia aliquoz delectabiliū licitoꝝ cruciatō vestimē duraz indutio. quibus tactus affligit. et per castitatē cōsugalem vidualem ac virgineaz corporis sui imolatio. talia enim corporis obsequia deo exhibere debemus. Sed dices. possumus et ne talibus sanctos venerari. Responso q̄ sic. saltem quo ad aliq̄. aliter tamen q̄ deū veneramur. Talia enim debemus deo exhibere in recognitiones vniuersalī sui dominij. Et talis honor isto mō nullaten⁹ exhibēdus est sanctis. s̄ eosdem gestus aliq̄s saltē exhibere possum⁹ sanctis tanq̄ dei amicis. quoz respectu sumus inferiores. qui sunt domini nostri. s̄ nō principales potētes nos iunare. Vbi notādū q̄ venerari seu adorare possum⁹ aliq̄ tripliciter. latría. dulia. et hyperdulia. ut declarat Tho. in tertio diss. ix. et cōmuniter doctores idēdē latría. idē est q̄ seruitus deo exhibita. et potest fieri vlt potuit licite his videlicet. trinitati personaz diuinariū. tribus angelis quos Abrahā vidit. colūbe sup xpm apparenti. voci paterne. scripture sacre verbis inq̄ntū a deo pcesserūt. hūanitatē xpi deo vnite. cruci xpi. imaginē xpi. sacramēto eucharistie. vestimētis. clauis et lancee xpi. Dulia vō seruū est exhibita creature. et veneratio qua honorare possumus hec. videlicet angelum. aīam beatā. beatā virgine. imaginē vtriusq̄. corpus alicui⁹ sancti canonizati. p̄sertim et publice. pulueres eiusdē. ossa. talos. vestes. ungues. et similia cōrectata a sc̄is canonicis p̄sertim. et materiāz de qua pōt p̄cipi q̄ fuerit in corpore alicui⁹ talis sancti. S̄ hyperdulia. i. maior dulia. q̄ venerari possumus Christi crucem. Mariā virginem. et sex sacramēta alia ab eucharistia. Nec Henricus de gandano in

quodlib. Et Bern. claromontensis ibi
dem. Sed querit. An possit aliquis
licite aliquē defunctū quē pbabiliter
crederet esse in celo venerari et inuoca
re. Respondet Hosti. et Job. an. in no
uellis de reliquijs et eoz veneratione.
.c. cii. ex eo. Reliquie oīno de nouo in
mente non debēt venerari sine licentia
summi pōntificis sic q publice et p vni
uersale eccliam venerent. tamē si antri
que reliquie noniter inuenirent licet
eas venerari. secrete tñ licet deuotio
nē ad talē de quo querit hīc et cū i oc
culto precari. Itē ibidē. c. audiuit
refert tñ Hosti. ex tolerātia romāe ec
clesie magnificū Karolum in sola ca
pella aquisgranī et nō in alijs ecclesijs
venerari. hec de Job. an. Idem patet
de quibsdā sanctis pībus ordinis fra
trū pīcaroz. vt de fratre Mercurio
et d fratre Ambrosio qui in quibusdā
ciuitatibus italie de pape licētia festi
nant. licet nō sint canonizati vniuer
saliter per eccliam. Sed quereres qui
gestus sunt meliores p deuotōe. Re
spondet fm Dūbertū. q genuflectio
manū aliquidalis. pressio et oculorū in
celum eleuatio vident corpus. cor et
sensem sursum eleuare occasionaliter
plus q alia. vni tñ seruit qd nō alteri.
ergo eligat quisq sibi accomodum.

Quo ad secundū. Cur ista debem⁹
a corpe exhiberi qui bonorū nroꝝ nō
indiget. Rūdet ideo. primo. q sic de⁹
honorat quē bonorē nobis facit vñlē
Secūdo vt prim⁹ edificet p B. Tercio
vt p talia exteriora ad intra deuotiōe
caleamus. Retinet em animū vt int
nus ad mala pīuat. q signa sensibi
lia plus mouēt. De corpe vō sunt spe
ciales rōnes. Naz quia deus corpo no
strū creauit. rexit. assumpsit. redemit
ac glorificabit. dignū est vt ei obsequa
pbeat a q talia sunt et erūt. Sed qrit
qñ tenemur ad corpalia obsequia de

exhibēda. Respondet fm Sco. in ter
tio dis. xxvij. q die dñicorū magnis fe
stinitatib⁹ pedib⁹ ire debes ad eccliam
audire missam totā. pp̄ceptū. et re
uerēter inclinare ad eleuatiōem corpis
xp̄i. imo h tenet sacerdos docē pp̄m
vt habet ex. li. iij. d cele. mis. c. sane. Si
militer qñ portat corpna xp̄i p ciuita
tem. Et qñ quis vadit ppe locum vbi
situa debet reuereri tantū dñm. Cui
te tamē Sco. de hac materia sic vbi su
pra dicit. Qñ hō teneat denz diligere
gratuite ex pcepto forte determinauit
illud pceptū diuinū. Sabbata sancti
fices. Et maneat vnusq; apud se re
colligēdo se et ascēdendo ad deū suū
Et ecclia specificauit qñtū ad missam
audiēdā. j. de p̄se. dis. j. missas. hec ille
dis. xxvij. Quo ad tertiū notandū
q cōtra talem cultū dei faciunt. Pri
mo male eucharistia sumētes. Secū
do loca sc̄ia destruētes. Tercio corā eu
charistia et reliquijs sanctorū ac cruce
irreuerentē se habētes. Quis em dñs
sustineret a rustico vt luto sis pedib⁹
irreuerēter an ei⁹ mēsam ambularer.
Similes excessus pōdera fm gestus
supra allegatos.

Capitulum. vii.

Quinto mādatur vobis seruā
diuina deo exhibenda per opa
exteriora tripliciter. Sacrifi
cijs. oblationib⁹. et decimatione. Sa
crificia vt dīc Tho. scda. ij. q. lxxxvj.
pp̄rie dicunt qñ circa res deo oblatis
aliquid fit. sic q aīalia occidebāt a sacer
dote. et panis bñdict⁹ hodie Vñ sacri
ficiū dī q aliquid sacrū eo fac. Oblatio
vō est deo oblatus et si nihil circa ipm
fiat. Sed qrit. Tenemur ne hodie
sacrificia pp̄rie offerre. Rūdet q sic.
Vbi notandū fm eundē q lex natura
lis dicat deo sacrificiū offerendū. vide
līget q hō sensibilib⁹ reb⁹ vtat offerēs

ear deo in signū debite subiectōis et honoris. fm similitudines eorū q̄ hodie in quibusdā regnīs dñis eorū aliq̄ offerūt in recognitionē dñij. fm illd̄ Eccl̄i. xx. xv. Nō apparebis aū cōspectū dei vacuus.

Est aut̄ duplex sacrificiū. **Pr**imū p̄ncipale interi⁹ quo aīa se offert deo in sacrificiū. sic p̄ncipio sue creatōis. et sicut fini sue beatificatōis. De q̄ ps. Sacrificiū deo sp̄s contribulatus cor cōtritū et humiliatū deus nō despiciat. Et ad h̄ sacrificiū oēs tenemur. Aliud ē exteri⁹ q̄ xp̄s a sacerdote in eucharistia sacrificat. et ē alij act⁹ exteriores aliarū virtutū q̄ in diuīnā reuerentiā assumūt. q̄p aliq̄ cadunt s̄b p̄cepto. alij sub p̄silio. vñ q̄libz xp̄ia nus p̄ modulo suo. misse sacrificiū d̄z coopari. qd̄ sacrificiū digni⁹ ē oib⁹ sacrificiis. qz ibi societas angelica. sons oīs gr̄e. memoriale xp̄i charitatis sūme quā patiēdo exhibuit. actio sacerdotis dignissimā et p̄silia verissima in finitū boni. Sūt aut̄ quinqz genera hominū participantū de hoc sacrificio misse. **Pr**imo fideles etiam p̄ctōres. Sc̄do fideles in charitate exītes extra materialē ecclesiā. **T**ertio as̄ātes misse. siue sint in charitate siue extra. **Q**uarto offerētes bona sua. de quib⁹ oib⁹ p̄t q̄ in canone orat̄ sacerdos. **Q**uinto sacerdos met̄ q̄ si dispositus est plus oib⁹ p̄ctpe pōt. s̄ p̄cedentes plus et minus ordine q̄ nūerati sunt.

Sc̄do de oblatiōe q̄rit p̄mo qm̄ sit p̄ceptū offerre. **R**espōdet Tho. vbi p̄us. q. lxxxvj. et lxxxvij. Nō naturalis dicit q̄ eis q̄ diuīno cultui ministrāt ad salutē totius ppli. populus tot⁹ necessitatē victus administrat. Sicut et his q̄ cōi vilitari inuigilāt. s. p̄ncipib⁹ et militib⁹ et alijs h̄mōi stipendiā vict⁹ debent. **P**robat h̄ apls. j. Cor. ix. p̄ humanas cōsuetudines dicēs. Quis militat suis stipēdijs vñqz. Nō

ut h̄et Gen. xlvij. rex gētilis Pharaō sacerdotib⁹ spālē terrā dederat. et oib⁹ secularib⁹ p̄ fame possēssōes suas vēdentib⁹. sacerdotes terrā suā q̄ete possidebant. et eis cibaria ex horreis publicis porrigebāt. **S**eq̄t in dicit Tho. postea q̄ cōtingere pōt q̄ aliq̄s ad oblatiōes teneat q̄druplici rōne. **P**rio ex p̄cedētī cōuentiōe. sic cū alicui concedit aliq̄s fundus eccleie vt certz tpi-bus certas oblatiōes faciat. qd̄ in h̄z rōnē cōsus. **S**c̄do p̄t p̄cedentē deputatiōē siue p̄missionē. Sicut cū aliq̄s offert donatiōē inter viuos vel cum relinquit in testamēto eccleie aliquid rem mobilē vel immobilē in posterū soluendā. **T**ertio mō p̄pter ecclesie necessitates. puta si ministri eccleie nō haberēt vñ sustentarent. **Q**uarto p̄pter p̄suetudinē. Tenent em̄ fideles in aliq̄bus solēnitatib⁹ ad aliq̄s oblatiōes consuetas. Et iō illi q̄ debitas oblatiōes nō reddūt p̄nt puniri p̄ subtractionē sacramētōz. nō p̄ ip̄m sacerdotē cui sunt oblatiōes faciēde. ne videat p̄ sacramētōz exhibitiōē aliqd̄ exigere. s̄ p̄ supiorē aliquem. hec ille. **S**z q̄rit q̄ntē quātitatē d̄z ē oblatiō vel cuius sp̄ei. **R**ñ. idē. q̄ quo ad talia in vltimis duobus casib⁹ remanet oblatiō qd̄ammodo voluntaria. scz quo ad quātitatē et speciē. Alicubi em̄ offerit panis et vinū. alicubi animalia. alicubi pecunia. alicubi candele et silia.

Queritur cur solis sacerdotib⁹ debeantur oblatiōes. **R**ñsio Tho. Damasus papa dīc. x. q. j. Oblatiōes que intra ecclesiam offerūt. tñmodo sacerdotib⁹ q̄ quotidie dño fūre vidēt s̄ comedere et habere. Et rō est p̄ma qz sacerdos qd̄amō cōstituit sequester et medius inter populū et deū. sicut de ipso Moysē legīt Deutro. v. Ego inquit sequester et medi⁹ fui inter deū et vos. Et ideo ad eūz pertinent diuina

dogmataz sacramēta exhibere pplo. Scda ea q sunt ppli. puta preces z sacrificia z oblatiōes p eū dño debet exhiberi. fm illud Heb. v. **H**is pōtifer ex hoibus assumptus p hoibus cōstituit in his q sunt ad deū vt offerat donaz sacrificia p pctis. Et iō oblatiōes que deo a pplo exhibent ad sacerdotes ptinent. nō solū vt eas in suos vsus cōuertāt. verū etiā vt eas fidelit dispēsent. partim qdē exponēdo eas in his que ptinēt ad cultum diuinū. partim vō in his q ptinēt ad ppriū viciū. quia qui altari deseruiūt cū altari picipāt. j. Cor. ix. Partim et in vsus pauperū qui sunt qm pōt de reb' ecclie sustentādi. qz dñs in vsus pauperū loculos habebat vt dicit **M**tero. sup **M**att. Ea autē q dant als pauperib' nec sunt pprie sacrificia nec oblatiōes. l3 dent ppter deū. qz nō immediate deo offerunt. **Q**uerit qualis sint oblatiōes dande. Rñdit dñs **A**lbert' sup missā. Oblatio exterior d3 effectivis valore. pinguis deuotiōe. oblata in charitatē dilectiōe. z mūda in acquisitiōe. **V**tilis quidez vt possit ministris dei conuerti ad vtilitatem. **V**nde **M**alach. j. Male offerre dicit qui debile offert. Similiter q falsam monetā offerunt. **P**ingue autē vt plus de cordis deuotione pcedat q de manu. Sicut vidua dno era **A**nc. xxi. Munus em extrinsecū recognitiō d3 eē censualis. vt ipse qui offert munus recognoscat q dñs deus in spm habeat dominū. cui antmā corpusz res subdit. Sile factum est in tpalib' **I**uce. ij. vbi dicit quēlibz dedisse denariū censuale impatori romanorū. **P**ōt etiā intendere p oblatiōē sacerdotis p motionē pro vite ac cōmodis reuerentiā exhibēdā sancto cuius solennitas agit profectum vni vel mortui pro quo missa valebit. **D**e deuota oblatiōe dicit **E**cc. vii. **D**e

negligētia purga te cūm panis. vbi glo. **E**tis parua oblatiō multorū de lictorū purget negligētiā. Sup que **T**ho. scda. ij. q. liiij. ar. liij. sic dicit. Parua oblatiō cū humili mēte z pura dilectione facta. vt ibidē dicit. nō solum purgat pctāventalia s3 etia moralia. **D**e tertio **M**att. v. Si offers mun' tuū ad altare z ibi recordat' fueris zc. **D**e qrtro **P**rouerb. liij. Honora dñm de tua substantia. **E**t fm **T**ho. vbi. **S**. Oblatio tripliciter vitiat z refutatur. **P**rimo. si merces meretricis ē ppter scandalū ne ecclia videat fouere pctā si de lucro peccati oblatiōē recipiat **S**cdo de illicite acquisitis. qz de tua substantia eē debet. **T**ertio si oblatiō vergat in detrimentū alterius. vt si filius offerat de quo patrē nutrire debz qd improbat xps **M**att. xv. **T**ertio de decimis qrit. de qb' rebz sint dande. **A**uidet fm doctores q de psona ppria si est cōsuetū. z de reb' ppijs extrinsecis fm q cōsuetudo iubeat. vñ dicit **T**ho. qdlib. ij. q. liij. arti. liij. **N**ulla cōsuetudo cōtraria solut hoies ab obligatiōe reddēdi decimas. quia hec obligatio fundat sup ius diuinū z sup ius naturale. vñ sp tenētur hoies reddere decimas si ecclia exigit. et pparia p̄suetudine nō obstante. z in terris in quib' nō est cōsuetudo q decie soluant ipa p̄suetudo qsi expostulat decimas. vñ peccaret q nō redderet. **S**z in terris i qb' nō ē p̄suetudo cōs q decime dent. z ecclia nō petat. videt ecclia remittere dū dissimulat. als hoies ita lites oriētaliū ptiū dānarent q decias nō soluit. **S** **T**ho. Et postq pbanit q i fili apls nō postulant viciū ab his qb' p̄dicabat xps scandalū tollēdum addit **T**ho. **R**ectores inq ecclia nō bñ facerēt si i terris talib' decias exigerēt i qb' nō ē cōsuetū dari qn p̄babit crederēt q ex h scandalū nasceret. hec ille.

G Dubitatur utrum panis teneat solvere decimas divitiis sacerdotum. Respondetur secundum Theodosium. quodlibet. vi. q. v. articulus. iiii. Reddere debitum est actus iusticie et ideo ad hoc quod alicui reddatur quod ei debetur. non refert utrum sit dives vel pauper. Decime autem sacerdotibus debentur in eo quod finis naturalis. Naturalis enim ratio dicitur quod illi qui pro populo in spiritualibus laborant. a populo stipendia sue accipiant sustentationis. Et finis huius etiam in novo testamento est iure divinito sanctum. Nam. i. Corinthios. x. dominus ordinavit his qui evangelium annuntiant ut de evangelio vivant. In veteri autem testamento quantitas fuit determinata scilicet decima. Et idem statuit ecclesia in novo testamento soluendum. Unde cum sacerdotibus decime debeantur tam de iure naturali quam divinito. et etiam ex statuto ecclesie quibus sacerdos sit dives. nihilominus pauper tenetur ei decimas solvere. Sed dicitur alias habere vii sustentem. Cur ergo sibi dabitur? Rursus primo quod decimarum solutio etiam propter pauperes est instituta sustentandos. sed his sacerdos providere debet de decima. Secundo quod effectus est alicui debitum prestatum ecclesie. nihilominus ei debetur quibus sit dives. Qui enim in simili emittit rem aliquam debet solvere tantum quantum valeat. siue a paupere siue a divite emat. Addit Ray. in sum. Clerici habentes sufficiens primum vel redditum. recipiunt adhuc decimas. si tales deseruiunt ecclesie et decimas percipiunt non ut eas in malos usus sed in pios presumant. non peccant. alias sacrilegium committunt. xvi. q. i. qm. Illi difficultates hinc sunt. scilicet an laici sine seudo possint decimas habere hoc ad presens relinquo.

Capitulum viii.

Exto mandatum est negationum sicut et sequentia. Non habebitis deos alienos coram me. Con-

tra hoc facerent quod etiam sine imaginibus solem aut lunam vel aliquid aliud pro deo colerent sicut quidam fecerunt. Sed quia hic error etiam inter paganos multos extinctus est. ideo nihil de isto iam opus est dicere. Sed consequenter septimo mandat quod nec imagines deorum habere debemus eas venerando deitatis cultu. Contra hoc faciunt imaginibus abutentes. Unde quia huius monemur adorare deum et cavere ab imaginum cultu malo. Ideo hic tria videri debent. Primo de institutione imaginum. Secundo de veneratione reliquiarum. Tertio versus quas mundi partes adorare debeamus. Pro primo notandum quod adorare est se totum adorato subiacere propter eminentiam virtutis et sanctitatis totamque spem in ipsum ponere. unde et cultus sine servitio dicitur. et sic deo compedit solus. nam sine eo nihil possumus. Iob. xv. Venerari vero sanctos possumus nos eis subiacendo tanquam dei amicis et nostris intercessoribus. et hec spes est suffragii. Sed diceretur. cur faciunt christiani imagines contra illud preceptum. Non facies tibi sculptile. Respondet primo quod deus absolute non prohibuit fieri imagines. quia iussit cherubin effigiari obambulantia prophetarum. Exo. xxv. Sed prohibuit modo qui sequitur scilicet. non adorabis ea neque coles ea. non videlicet sicut gentiles qui putabant aut aliquid divinitus in imagine esse. aut creatum quod deum effigiare. Fuit tamen in veteri testamento prohibitum fieri imagines maxime dei. Tunc propter puritatem populi ad idolatriam principalem. et inter idolatras commorantur. Tunc etiam quod deus non duxit hominem factum fuit. unde nec effigiarum debuit. Hodie autem introductus est usus imaginum. primo a christo qui suam imaginem Abagaro regi persarum ipsam misit. ut refert Eusebius in ecclesiastica historia. et Damascus libro. iniaz suarum. Secundo ab apostolis

Nam tpe eorū hec fuerunt. **¶** In
 cas imagines yginis Marie et filii ei⁹
 sculpsisse legif. Et aploz tempore san
 ctus Gervatius imaginē Christi cru
 cifixi secuz detulisse repitur in sua hy
 storia. Tercio a primario ritu ecclesie
 que approbationē imaginū in concilio
 Romano fere mille episcopozū
 congregato diffinit. **¶** Sed cur in
 uente sunt? Respondet fm Tho. in ter
 tio dis. ix. triplici de causa fm tres p
 tes imaginis anime. Ex parte memo
 rie. ad frequentē recordationē salutis
 nostre et instrumentoz salutis. Ex par
 te intellectu. ad informationē rudū
 qui litteras ignorant qui docent ima
 ginibus loco litterarum. Ex parte vo
 luntatis. ad maiore excitationē deu
 tionis. Plus enim monēt visa q̄ au
 dita. Et sic institute sunt ppter memo
 rie labilitatē. intellectus ruditatem. et
 affectus tarditatem. Item norandus
 q̄ fm doctores cōmunit dis. ix. tertij.
 adoratur deus in quibusdam signis
 laicis. puta eucharistia. imagine cru
 cifixi. imagine crucis. et in scriptura sa
 cra potissime in euāgelio possz a pri
 dente adorari. veneramur etiam san
 ctos in quibusdam dulcis. ut in imagi
 nibus sanctoz aliorum ecclesiis alta
 ribus reliquijs et similib⁹. **¶** Quo ad
 secundū. Cur venerande sint reliquie
 sanctozū? Respondetur fm Damas.
 in hystoria Barlaam. ubi recitatur de
 processione sanctoz patrū portantū
 reliquias. q̄ q̄druplici de causa. Pri
 mo ut ex veneratione eorum auxiliū
 sentiamus. Secundo ut exempla eo
 rum quoz sunt hic imitemur. Ter
 tio ut requiem patris ubi anime eorū
 sunt sperem⁹. Quarto ut nos in pul
 nerē redigēdos memoremur. **¶** Quo
 ad tertū fm Tho. ubi supra. Ad oriē
 tem adoramus et altaria construim⁹
 quādruplici de causa. Primo in signū

q̄a Christo est nostra illuminatio qui
 est lux mundi. sicut sol est ab orien
 te. Secundo quia oris est nobilior pars
 orbis. in signum nos ibi vertimus q̄
 credamus omnia nobis a deo confer
 ri et nobiliora ut gratuita immediate.
 Tercio sicut motus incipit ab oriente
 per angelum. ita omnis nostra actio
 a deo. Quarto quia paradysus est ibi
 a quo cecidim⁹ ideo memoremur ut
 in cell paradysum intremus. Quinto
 q̄ ab oriēte ad iudiciū veniet xps.

Capitulum ix.

¶ Statu prohibet hic omnis su
 perstitio. diuinatio et similia. **A**
 in quib⁹ illud quod a solo deo
 vel a sanctis expectare debem⁹ a crea
 turis illicite requirimus. Non inquit
 adorabis ea neq̄ coles. Circa hāc ma
 teriam videndum. Primo de specie
 bus superstitionum. Secundo de gra
 uitate huius peccati. Tercio de reme
 dijs licitis et illicitis. **¶** Quo ad primū
 fm Isido. viij. etymo. et fm Tho. se
 cūda. ij. q. lxxxiij. Et certe sunt capita
 les quatuordecim species. Prima est
 phitonū hominū. videlicet in quibus
 demon loquit⁹. Ad quam reduci vidē
 tur putates se localiter ad herodisanā
 traduci. Item quedā mulieres in q̄
 tuor tēporib⁹ extasim p demonē pa
 tiētes. Secūda ē somnia habentiū et de
 ceptorie ibi iudicantiū. Terna mathe
 maticoz. qui fm naturas hoim et
 fm influx⁹ celestū indicāt diffinitive
 de volūtarijs hūanis. nā mathemati
 ci indicāt fm pstellatōes. Quarta so
 rtiligioz. Quia arioloz. i. in aris ido
 loz rīsa dantes. Sūt geomārici i ter
 restrib⁹ indicātes ut i inspectōe vnguis
 calib⁹ politi. spatula. manu. et in si
 milibus futura vel secreta predcētes
 Sexta auguria practicantiū audita
 scilicet in cantu et volatu et motu au
 um iudicantiū. Septima carminatoz

Preceptum I Cap. IX

per verba et exorcismum demones et illicite serpentes adiutantes. Octava fit per remedia supstitiosa alia p san-
tatib⁹ vel alijs exercēdis. vt in ligatu-
ris. verbis inordinatis vel inusitatis
characterib⁹ et hmoi. Nona auri spi-
cū. i. horaz⁹ dierū vani inspectatores
Decima necromanticorū. i. mortuos
suscitantū. vt. j. Regl. xxvij. et hodie
ex dubio fidei mortuos ad redeun-
dū inuitantū. Undecima trāsfōmā-
tiū se vel alia in similitudines aialū. vt
in lupos et bestias alias. Duodecima.
fortunā inculpantiū aut eufortuniū.
Tredécima. artē illicitā addiscētiū.
vt diuinationes. artē notoriā. et si que
sunt filies. Quartadecima maleficorū
qui nitunt^r immutare corpa a sanitate
certa. gnationē impedire. aim in amo-
rem vel odium p̄citare. et his similia.
C Quo ad scōm de grauitate hui⁹ p̄ci
notādū hoc p̄mo phibitū ē in sacra
scriptura multiplici pena. etiā sub pe-
na mortis aier corpi. Vñ Genit. xx.
Alia q̄ declinauerit ad magos et ad ari-
olos et fornicata fuerit in eis. ponā fa-
ciem meā p̄tra eā. et interficiā eā de me-
dio ppli mei. Itē ibidē. xx. Vir siue
mulier in quib⁹ phitonicus v̄l diuin⁹
spūs fuerit moriat^r. lapidib⁹ obuent
eos. sanguis eorū sit sup eos. Vñ p̄p̄
hoc p̄ctm Dehozias infirmus mortu-
us est. iij. Regl. j. Et Saul. j. Para-
lipo. x. Item fm canones. Si diuina-
torū et maleficorū p̄ctm occultū sit im-
ponitur penitētia q̄draginta dierum
extra. e. c. p̄. Si notorium eucharistia
denegat. de cōse. dīf. ij. p̄ dilectōe. Si
sit clericus. deponēdus ē. et in mona-
sterio detruēdus. Si laicus excomu-
nicādus. xxvj. q. v. nō oz. Tales etiā
infames sunt. et qui ad eos cōcurrūt.
vñ nec ad accusatiōē debent admitti.
ij. q. viij. quisquis nec. Itē tales fm
leges debent plecti pena capitis. Et si

accedant ad domū alterius. debēt cre-
mari et bona eorū oia debent publi-
cari. C. de malefic. l. nemo. l. culpa. l.
nulla. Contra omnes diuinatores et
maleficos iura ciuilia seuerissima sunt.
Vnde libro. ix. C. Rubrica de male.
et mathe. et ceteris filib⁹. vt dicit Mo.
In summa. diuinantes circa somnia.
vel in garrim autum. et in similibus.
talibus non permittitur ad limen al-
terius accedere. alioquin concreman-
tur. nec aliquis debet eos suscipe vel
consulere. alioquin deportatur in in-
sulam. et omnia bona publicant. Qui
autē arte magica vite innocentum in-
sidiantur animos mulierum ad libi-
dinem flectunt. et hi bestiis obijciun-
tur. vt. l. militi. Item nemini permi-
titur diuinare. alioquin supplicio ca-
pitis feret gladio vltore prostratus. vt
in supradictis legibus pater. Itē be-
atus Augustinus dicit. et habet. xxvj.
.q. vij. non obseruabitis. Vbi enime-
ratis multis superstitionibus sic con-
cludit. Qui hanc quascunq⁹ diuina-
ones. aut fata. aut auguria obseruat.
aut attendit. aut consentit obseruan-
tibus. aut talib⁹ credit. aut ad domus
eorum vadit. aut in suam domum in-
troducitur. aut interrogat. Sciatur se fidē
christianam et baptismū preuicasse.
et paganum et apostatam et dei inim-
icum. iram dei grauit^r in eternum in-
currere. nisi ecclesiastica penitētia e-
mendatus deo reconcilietur. **Sed**
dubitatur an semper sit peccatū mor-
tale talibus esse implicatum. Respon-
detur fm quosdam. q̄ actum diuina-
tionis et huiusmodi potest quis tripli-
citer exercere. Primo sic q̄ credat p̄
illum actum realiter assequi quod in-
tendit. puta alicuius amorē vel furti
reuelatiōez. v̄l futuri enēus p̄cogni-
tiōē de p̄tingētib⁹. Certū ē q̄ q̄ talia
credit p̄seq⁹ posse p̄ actū illū oportet q̄

credat in illo actu aliquid existere di-
uini numinis. q̄ a deo solo expectare
debem⁹. aut q̄ soli deo pueniūt. vt im-
mutare volūtātē. aut ptingētia futura
certitudinaliter p̄dicere. Et tūc talis si-
dem abnegat. vt in auctoritate Aug⁹.
immediare tactū ē. Et sic de quib⁹
p̄ctis mortalib⁹ vnus est. qz fidē tollit
debitaz. Sc̄do mō sic fieri pōt. qz licet
aliquis nō credat p̄ actū illū realiter as-
sequi qd̄ intēdit. tamē vult curiose ex-
periri vtrūqz aliquid efficacie sit in tali
actu vel nō. Et hoc iter est peccatum
mortale minus p̄mo. Ratio ē. qz talis
est dubius et fluctuans in fide postqz
p̄traverit et firmitatem fidei pponit
experiri talia que scit vel scire deberet
per fidē catholicā esse reprobata. Ter-
tio mō si ex sola leuitate vel simplici-
tate h̄ exerceat. nihil tū in hoc credēs
esse virtutis et efficacie. nec etiā experi-
ri intēdit an in hoc aliqua efficacia ex-
istat sed solum leuitate et simplicitate
hoc facit. Et hoc videtur quibusdam
eē veniale p̄ctm. maxime apud laicos
et idiotas. Sed q̄tūz ad clericos q̄ te-
nent hoc scire iure p̄hibitū. sp̄ est mor-
tale p̄ctm. Quia excōicandi sunt fm
fura. excōmunicatio aut a iure solum
pro mortali infligit. **¶** Quo ad tertiu
dubitat que sunt remedia licita homi-
ni pro adeptiōe bonoz quorūcūqz et pro
euitandis malis quibuscūqz. R̄ndet
quinqz. Primo faciat hō id qd̄ pōt ex
propria industria. ex pp̄ia potentia et
virtutū suarū exercitatiōe. Qd̄ ap̄ls. ij.
Cor. ix. iuber dicens. Abundetis in
omne opus bonū. Sc̄do hō recursus
habeat pro cōsilio ad alios hoies qui
sunt in hoc p̄udētores. et sup hoc im-
ploret auxiliū potētioris. vt cū perito
in arte medicādi si est infirmitas natu-
ralis. Iō Eccl. xxxvij. Donora medi-
cū p̄p̄ necessitatē. et tūc eū creauit al-
tissim⁹ et a deo em̄ ē ois medela. Ter-

tio se cōmendet p̄cibus iustoz huius
vie. Vñ Eccl. xxxvij. Cū viro sancto
assiduus esto quēcūqz agnoueris ob-
seruantē timorē dei. cuius anima est
fm aiaz tuā. Quarto deuote inuocet
sanctos patrie. De quo Job. v. dicif.
Voca si ē qui tibi r̄deat. et ad aliquē
sanctoz puertere. Quinto vt ad deū
immediate p̄ adiutorio recurrat hūi-
liter. Sicut in veteri testamēto sancta
virgo Sara fecit. Thob. ij. que ait.
Hoc pro certo h̄z ois q̄ colit te. qz vi-
ta eius si in p̄batiōe fuerit coronabit.
si aut in tribulatiōe fuerit liberabitur.
et si in coreptiōe fuerit ad misericōdiam
tuā puenire licebit. Et Josaphat rex
iuda in tribulatiōe inimicorū exis. ij.
Paralipo. xx. ait. Cū ignorem⁹ quid
agere debeam⁹ hoc solū habemus re-
fidui vt oculos nostros dirigamus ad
te. Et si intentū nō adipiscit qd̄ p̄ pri-
mā viā. addat secūdā. et sic si oīz tertiaz
vsqz ad vltimā. **¶** Si pseuerauerit et si
ad salutē est. vtiqz exaudiet. aut in p̄-
p̄ia petiti forma. aut in equalenti. Ex-
empli gr̄a. Si vis carere vicio aut oeca-
sione eius. aut h̄ie v̄tutes. deuotiōnē
et h̄mōi sp̄alia bona. Si h̄ie sp̄alia
vel carere malis hui⁹ vite aliquibus.
Pr̄mo p̄mū arripe. Sc̄do adde secun-
dū. et sic p̄nter. Sed alia remedia q̄re-
re sup̄stitiosa. illicitū est. Sūt aut tria
quib⁹ non p̄hibemur vti in remediū.
Pr̄mo herbis. lapidibus et similib⁹.
que naturalē h̄nt virtutē. de qua ratio
fm naturales et medicos reddi potest
Vnde beatus Hiero. dicif. et ponitur
xxvj. q. vii. Demoniu sustinenti licet
petras et herbas habere sine incanta-
tione. Item verbis sacris que alicui⁹
auctoritatis sunt. et alijs sacris rebus.
Vñ si aliquis colligat herbā medici-
nalē cū symbolo diuino vel oratione
dominica. vscribat in charta symbo-
lum vel dominicā orationē. et ponat

Preceptum I Cap. X

super aliquem infirmū. ut sic in istis
tū de creator oīm honoret nō repro-
bat dūmodo nulla alia superstitio ad-
misceat. ut habet ex cōcilio Martini
pape. xxvj. q. v. nō liceat. Tercio inie-
ctiōibz. oīonibz. elemosynis. et alijs
opibz q sunt de genere bonoz q certū
est placere deo. ¶ Si dubitat vñ ma-
leficia efficacā habeāt. Rñdet ex qñ-
qz. Primo ex parua cōfidentia quam
homines habēt in deum. id permittit
eos a demonibz impediri. fm illud ps.
Qm in me sperauit liberabo euz.
scz iustū. Et p argumentum a p̄rario
sensu. q nō sperāt in deū demonis po-
testati relinquūt. Secōdo ex errore qui
in hoībz est. cuius pena frequenter
est effectus maleficij. fm illud Rom.
.j. Cū cognouissent deū nō sicut deū
glorificauerūt zc. et obscuratū est insi-
piens cor eoz. Tercio ut fides probe-
bonoz. fm Aug. qd probat per illō
Deuteron. xij. Si surrexerit in medio
tui ppheta. aut qui somnū se vidisse
dicat. et p̄dixerit signū. aut potentū. et
euenierit qd locutus est. et dixerit tibi.
eamus et sequamur deos alienos qz
ignorās et seruam⁹ eis. nō audias ver-
ba pphete illius aut somnatoris. qz
tentat vos dominus deus vī palā fiat
an diligitis eum an non. Quarto p̄p̄
pactū expressum vel tacitū hominum
cū demonibz insitūz societate. qual-
ter sit in omni supstitiōe. ut dīc Aug.
de doctrina xp̄iana. li. ij. que societas
omni vībī dicit penit⁹ fugiēda ē xp̄i-
ano. Quinto ex desiderio diaboli. qui
conat cōtinū decipere nos. j. Peri. v.
Aduersari⁹ vester diabolus tanq̄ leo
rugiens circuit querens quē deuoret.
cui resistite fortes in fide. ¶ Dubitat
iterū quibus ex causis demones sciāt
futura interdum. et vnde tammiros ef-
fectus possunt cū deus p̄mittit effice-
re. Rñdetur fm Aug. li. de natura de-

monū. assignādo sententialiter septez
causas. non q futura cōtingentia sci-
ant sed coniecturant p̄babiliter. Pri-
ma qz vigent subtilitate naturali plus
q homines. Secda. plura sciūt q nos
ppter experientia tēpor. Tercia ppter
celeritatē motus demon inulat futu-
ra predicere pōt que homines latent.
Quarta. nā potentia cū deus p̄mittit
possunt morbos immittere et hos pre-
dicere. Quinta p̄ signa futura possūt
predicere subtilius q medicus viden-
do pulsū et vrinā. Nam sicut medi-
cus videt p̄ signa aliquid in infirmo.
qd homo simplex n̄ videt. ita demon
qd nullus hō naturaliter videt. Se-
xta ex signis q procedūt ab animo ho-
minis coniecturant ea q sunt vel erūt
in anima astutius prudenti viro. Sci-
unt em̄ qui instinctus eoz sunt verissi-
militer secuturi. Septima. acta p̄phe-
tarū et scripta noscunt. ex quibus fu-
tura predicere possunt. Et hec t̄gum-
tur. xxvj. q. iij. sciendum.

Capitulum. x.

¶ Do ad p̄mū modū notādū q
q put hēt. xxvj. q. v. ep̄i. Ex cōci-
lio acq̄ren. tales p̄sone nō trās-
ferunt a demone localiter ad loca in
quib⁹ se dicūt fuisse. s̄ ip̄e sathanas cū
mentē cuiusq̄ mulieris cepit. et hāc p̄
infidelitatē sibi s̄bingauerit. ilico trās-
format se in diuersaz formarū spēs et
mētē quā captiua tenet in somnis de-
ludēs. mō p̄ leta. modo p̄ tristia ima-
ginarie solū deducit non veraciter. Et
cū sola aia h̄ patiat infidelis. hec nom
in aīo s̄ in corpe euenire opinat. Exē-
plū refert de verula quā cūz cōuertere
nō posset frater p̄dicatoz. ad hāc ex cō-
dicto venit frater qñ in cubella se trā-
sfigurā dixit vsus dñam herodiadē vel
venerē. nā p̄tūc vetula sine motu loca
li dormire cepit. et cum iam se somni-
aret versus herodiadē vehi. et manus

leta pūceret. verum est ex motu vas
 & vetulā cū cōfusiōe ad terrā plecti.
 Eadē de cā ficta sunt interdū & imagi-
 naria solū. qū quēdā in q̄tuoꝝ t̄p̄ibus
 se in raptu dicūt videre aīas purgato-
 riū. & plura alia fantasinata. Nec mo-
 uere debet q̄ quarundā vetularū pe-
 des protunc adusti non sentiūt ignē.
 q̄ demon fantasinata in imaginatiōe
 mulieris tāto intendere potest vt aīa
 extra nihil sentiat. Exēplū de h̄itibus
 morbu caducū qui etiā adustione nō
 sentiūt in infirmitate sua. q̄ aīa in in-
 terib⁹ passiōib⁹ vel doloribus pressa.
 extra nō sentit ignē. Itē naturalit̄ q̄-
 dem spāliter mulieres quedāz facili-
 ter ex imaginatiōibus p̄nt rapī ad in-
 tra adeo vt nō sentiāt exteriora. vt po-
 nit exemplū Aug. xliij. de ciuit. dei de
 quodā Austriato noie q̄ ad modicūz
 alicui⁹ gemitū se ad interiora cōuer-
 te poterat. vt nec voces. nec pūcturas
 nec vellicātes sentiret. immo tanq̄ in
 defuncto nullus anhelitus sentiebat

¶ Quo ad scōm de somnijs notandū
 q̄ raro aliquis d̄z tenere de somnijs &
 iudicare. Interdūz tñ pōt & de aliqui-
 bus d̄z. Prīmū p̄z. quia cause somni
 op̄ sunt tamuarie q̄ pauci sciāt a quo
 fiant. Nam fm Grego. li. iij. dyal. alī
 qñ fūt plenitudine ventris. Aliqñ vē-
 tris capitis exinanitiōe. & hec exple-
 n̄tia didicimus. Aliqñ demonū illusi-
 one. Ecce. xxxij. Multos errare fece-
 runt somnia. Aliqñ dei reuelatione.
 Gen. xxxvij. ait Joseph. Audite som-
 niū meū q̄ vidi. Aliqñ cogitatiōe na-
 turali simulz illusionē. Vñ Ecclesia
 stes. v. Vbi multa sunt somnia mul-
 te sū vanitates. Et. s. Multas curas
 sequunt somnia. Aliqñ sunt cogitati-
 one simulz reuelatiōe dei Daniel. iij.
 vbi ostendit q̄ somniū Pharaonis ce-
 pit a cogitatiōe & terminabat in reue-
 latiōe. Quidam tñ aliq̄ter sed caute

iudicare possunt interdū de somnijs.
 vt si post somniū de cruce aqua v̄ ca-
 lice exptus es tibi tribulationem sepe
 subsequitam tū ere potes q̄ eueniat.
 Et patientia & oratione & alijs te p̄ra-
 tentationē preparare. & forte id de⁹ re-
 uelauit. S̄l̄r. si de extremo iudicio te
 somnias damnatum. postea sentitare
 conscientia. Sed nunq̄ curanda sunt
 somnia de thesauris inueniendis. de
 inimico inuadēdo & similib⁹. **¶** Pos-
 sunt aut̄ quintupliciter vt dicit Tho.
 somnia signa esse futurorūz. **¶** Prīmo
 qñ est causa effectus futuri. vt q̄ som-
 niasti te iterū ad ecclesiā certam. ideo
 postea vadis. **¶** Secūdo somniū est si-
 gnum futuri cuius causa in somniantē
 te est. vt colera p̄essus somniat de n̄-
 gro. & sic vtunt̄ medici somnijs. **¶** Ter-
 tio interdū a casu euenit de quo quis
 somniast. vt de igne somniasti. & ca-
 dē die a casu dom⁹ incinerat. **¶** Quar-
 to qñ impressio aeris v̄ celi corp⁹ do-
 m̄sentis alterat. sequit̄ interdū simile
 somniū. vt si aer vel celū est dispositū
 influere humide. corp⁹ facit somniare
 aīas de pluuia. **¶** Et hoc ē cōe in formi-
 ca. muscis. pulicib⁹ & gallo. & in brutis
 alijs q̄ ex talib⁹ imitant̄. & iudicāt
 prudētes ex talib⁹ quosdā enētus na-
 turales. **¶** Quinto qñ ab angelis bonis
 vel malis influxus aliq̄s de futuro re-
 cipit. tñ qui h̄et de somnio discretiōz
 spirituum. que ē fm aplm. j. 1. cor. xij.
 gr̄a specialis spūs sancti. iudicare pos-
 set & deberet de somnio. vt sancti & p̄-
 phete. Sancti inq̄ Grego. vbi. s. visi-
 ones & reuelationes quodā intimo sa-
 pore discernūt vt sciāt qd a bono spū
 percipiāt vel qd ab illusoꝝe patiantur.

¶ Quo ad tertiu notandū q̄ Gen. j.
 d̄i x̄t de⁹. Fiant luminaria in firmamē-
 to celiz diuidāt diēz ac noctem. & sint
 in signa. glo. serenitatis & tempestatis
 & t̄p̄a. glo. veris. estatis. autumnī et

hyemis. **U**n p̄mū mīnīstēriū qđ fa-
ciūt nobis corpa celi est. qđ faciūt diē
ad laborandū hoībus. z noctē p̄quē
te nostra. **S**ecūdo seruiūt inq̄ntū sūt
signa naturalū effectū. vt pluuie sic
citatis. calor z similitū. s̄ nō sic sunt
signa eorū qđ depēdēt a libero arbitrio
nostro. **S**ic qđ aliquis ex eis iudicare
possit hunc furē oīno fiendū. luxurio-
sum z hīdōl. **P**am z **P**rolomeus ait.
Sapiens dīat astris. **N**ā hec diuersi
mode influunt fm qđ deo seruim⁹ vel
non. **U**n **L**enit. xxvj. **S**i nō feceritis
mādata mea zc. dabo celū vobis de-
sup ferreū. z terraz eneā. z cōsummet
in cassum labor vester. **S**i aut in p̄ce-
ptis meis ambulauerit. dabo vobis
pluuias tēporib⁹ suis. z terra gignet
germē suum. **U**n fm **T**ho. li. iij. p̄ra
gētilis. tria sunt in hoīe. videlicet cor-
pus seu corpabilitas. intellectus z volū-
tas. **I**ntē tria alia sunt in celestib⁹ vide-
licet. celū āgelus. z dōs. **C**elū solū pōt
in corp⁹. vt illuminādo. frige faciēdo
z calefaciēdo. **A**ngel⁹ bon⁹ pōt intel-
lectū illuminare. z malus nō pōt intelle-
ctū qđcūq; impmere. **D**e⁹ solus pōt vo-
luntatē vertere ad placitū. **P**ōt etiā i
intellectū z in corp⁹ impmere quicqđ
vult. **Q**uicqđ vltra p̄fata astris asseri-
bit de actib⁹ ad liberū arbitriū prin-
cipib⁹ est sup̄sticiosum. vel sup̄stitioni
p̄pinquū. **Q**uo ad quartū de sorti-
bus notandum fm **T**ho. scūda. ij. q.
.lxxxv. art. viij. **E**t fm **N**ico. de lyra
sup illo **A**ct. j. **S**ors cecidit sup **M**ar-
thiam. qđ vti sortibus est ex vario enē-
tu seu dispositione alicui⁹ rei sensibi-
lis. p̄posite determinare aliquid dubiū
vel incertum. **S**icut ex festucis p̄posi-
tis per hoc qđ aliquis accipit breui-
orem vel longiorem. seu in p̄lectione ta-
xillorum ex hoc qđ aliquis p̄cūc plu-
ra vel pauca puncta. vel ex similibus
aliquid dubiū inter hoīes determinat.

Secundo notādum qđ sortibus vti
contingit dupliciter. **A**liqui est malus
aliqui est bonus. **M**alum est octo mo-
dis. **P**rimo qđ quis ea intētionē vti
sortibus quasi actus humani qui re-
quirunt ad sortes vel euētus eorū sub-
dantē dispositioni stellarū. **H**oc enim
falsum esset non carens demonū sug-
gestionē. **S**ecūdo qđ quis expectaret
sortium iudiciū a demonib⁹. qđ fit qđ
sunt in quibus verisimile est demo-
nis sibi esse opus. **S**icut legit ezech.
.xxj. qđ rex babilonis stetit i biuio in
capite duarū viarum cōmiscēs sagit-
tas. interrogauit idola. extra cōsuluit
Tertio qđ quis expectaret sortium
actuū euētus euēire a fortuna. z s̄
solum locum haberet in sorte qđ vocat
diuisoria. **U**t si querat iudicio sortū
quid cui sit exhibendū. siue illud sit
res possessa. siue sit honor. siue digni-
tas. siue pena. aut aliqua actio. z tunc
sors non videt habere nisi forte viciū
vanitatis. **S**icut si aliqui nō valentes
aliquid diuidere p̄corditer. velint sor-
tib⁹ ad diuisionē vti quasi fortune ex-
ponētes quis quā partē accipiat vti dī-
cit **T**ho. **S**ed **N**ico. de lyra sic dicit.
Si dispositio vel euētus sortū expe-
cet in fortuna n̄. nullum est viciū si
migrant sortes ad determinādū inter
hoīes quis quā partem accipiat ali-
cuius rei. z hoc ex cōmuni cōmittit
p̄sensu fortune. **C**ausa tñ motua pōt
esse peccatū. vt si p̄pter cupiditatem
p̄p̄iam vel aliud viciū nō possumus
p̄cordit alto mō diuidere. **Q**uarto
qđ quis expectaret iudiciū sortū vel
euēntū solum a deo vel a sanctis an-
gelis. **E**t licet hoc de se non sit illicitū
qđ fieret in necessitate. z cū reuerētia.
tñ sit qđ dupliciter cum p̄ctō. **P**rimo
si absq; necessitate ad sortes recurrat.
hoc enim videtur ad dei temptationē
pertinere. vt dicit **A**mbrosius super

Iucā. **Q**ui inquit sorte eligit hūano iudicio nō deprehēdit. **S**ecūdo si q̄s etiaꝫ in necessitate absq̄ reuerētia de bita sortibus utat. **V**ideant tales di cit Beda sup **A**ct. i. hoc ipsos ap̄los non nisi collecto fratrūz cem̄ z precibus ad deum fuis egisse. **T**ertio si di uina oracula ad terrena negocia con uerrant. **U**nde. **A**ug. ad inquisitiones **I**anuarij. **H**is qui de paginis euāge licis sortes legunt. z si optandū sit q̄ hoc faciāt. id est. pmittendū ne mai⁹ malū fiat ut potius q̄ ad demonia consulenda concurrant. tamen mibi displicet ista cōsuetudo ad negocia se cularia z ad uite huius vanitatē diuina oracula uelle conuertere. **Q**uarto si electionib⁹ ecclesiasticis que ex spi ritussanc̄i inspiratione fieri debēt alii qui utant sortibus. cōtra prohibitio nem. ex. de sortib⁹. c. vlti. **N**ec obstat q̄ **M**atthias est sorte electus. hoc enim adhuc nō erat. phibitū. **I**tē cūz reue rentia speciali spūssanc̄i instinctu fie bat q̄ in psequentiā nō est trahēdūz. **U**bi z Beda ubi s̄. dato spūssanc̄o sta tū septem diacones. nō sortibus. s̄ electioe facti sunt. **S**ortibus tamē licite quis uti potest q̄ntuplicit. **P**ri mo q̄i pfata uitat. licet utat sorte in tē poralibus dignitatib⁹. quia talia offi cia ordinant ad terrena disponendo. **S**ecundo in diuisione rerum tpaliūz dūmodo uitent vicia prius tacta. **T**er tio q̄i necessitas aliq̄ ab electione di gnitatis ecclesiastice imineret. **T**unc em̄ licitū est cum debita reuerētia sor tibus diuinū auxiliū implorare. **U**bi **A**ug. in eplā ad honoratū. **S**i inf̄ dei ministros sit disceptatio q̄ eorū in tē pore psecutionis maneāt in fuga oim̄ z qui eorū fugiant. ne morte eorū oim̄ deserat ecclesia. **S**i hec disceptatio alit non poterit terminari q̄ntūz mibi vi detur qui maneant z qui fugiāt. sorte

legēdi sunt. **E**t hoc modo vsi sunt sor tidus sancti viri qui in veteri z nouo testamento legunt vsi fuisse sortibus. **S**icut **I**osue **A**chor reperit. **I**bidez .vij. **S**aul **I**onathan. i. **R**eg. xliij. **E**t **Z**acharias sorte exiit **A**uc. i. **Q**uarto licitū est. ut dicit **A**ug. i. d̄ doctrina christiana. **S**i tibi abundaret aliquid q̄d oporteret dare ei qui non haberet nec duob⁹ dari potuisset. si tibi occur rerent duo q̄noꝝ neuter alium vel in digentia vel erga te aliqua necessitate superet. nihil tutius faceres. q̄ ut sor te legeres cui dādum esset. quod dari utriq̄ non posset. **D**e talibus sortib⁹ dicit **P**rouerb. xvi. **S**ortes mittunt in sinū sed a domino tēperant. **Q**uin to sit licite fm̄ **I**nnoc. z **H**osti. pro li tibus dirimēdis. in his que tempora lia sunt quādo sit sorte simplici cum paleis vel hmoi. **C**oncordat **G**am fredus.

Capitulum. xi.

Calijs autē supra enumeratis modis supstitiosis ut melius agnoscant z uitent a fidelibus mohebuntur plures breues et viles questiones. numero q̄dragintaquiq̄ z soluent. **P**rimo tamen norandū est fm̄ **T**hom. secunda. ii. q. lxxxiij. et lxxxiij. q. cūz supstitio sit religio su pra modum seruata. supstitiōis duo sunt genera. idolatria. scz z diuinitio. per quaz quis aut occulta aut futura inuestigare nitit per pacta aut occul ta. aut manifesta inita cum demoni bus. **D**iuinitio aut ut dicit **I**sid. li. viij. ethimol. hz plures spēs. **E**t fm̄ **T**ho. numerant. de quib⁹. j. dices di stinctius. **O**na est prestigium qua oculi hominū prestingunt. **A**lia som nioꝝ diuinitio. **T**ertio nigromātia per quam futura discunt per viuos. ut p arrepticios ac p phitones. **Q**uar ta necromātia qua abibibitis pcan.

ta tionibus quibusdam et sanguine vi-
dentur resuscitari moxui diuinare et
ad interrogara respondere. Quinta ge-
omantia qua in materia terrestri. s. vi-
gwe. ferro vel lapide futura pñuciant
per aliquas figuras vel signa inaiata.
veritatem ad hoc genus pñnet diui-
nario q fit ex cōsideratione eoz q eue-
niunt serio p protractione punctozū.
sibi nō fit innocatio demonū nisi ta-
cita. Sexta hydromantia que in aqua
idez facit. Septia aeromantia in aere
Octana in igne piromantia idez facit.
Nona aruspiciū per qd in visceribus
animalium immolatorum in aris de-
monū idem fit. s. inuestigatio occulto-
rum vel futuroz. Et p omes istas spe-
cies sunt talia p expressam demonū
innocatione. Sequētes aut p tacitaz.
Unde decima est mathesis q ex sīde-
ribus natiuitates hominū considerat
et diuinat futura. Undecima ē augu-
rium a garrītū autum dicta licet se ex-
tēdat ad motus vel voces autum seu
quozūlibet animalū. siue p sfermū
ationes hominū fiat vel mēbroz salt⁹
Auspiciū tamen ab inspectione autū
dictū ad oculos pñe pñnet. auguriū
vero pñe ad garrītū autū. quia in du-
obus istis principaliter diuinatio in
anibus fieri solet. Duodecia ē omen.
et fit in verbis. et circa eadē quādo qd
verba hominū certa intentiōe dicta.
alia intentiōe retorquet ad futurū qd
vult pñoscere. sicut maximus Vale-
rius dicit. Omniū observatio aliquo
cōtractu religioni innixa est. quoniam
non fortuito motu sed diuina puidē-
tia constare creditur que fecit celos.
Tertiadecima est chiromantia quan-
do aliquę dispositiones figurarū con-
siderantur in aliquibus corporib⁹ vi-
sui occurrentes. vi ex lineamentis ma-
nus consideratis. Quarta decima est
spatulamantia. et est diuinatio facta in

figuris spatule alienius aialis. Quin-
ta decima sorilegiū est. quod fit p cō-
siderationē figurarū que pñentur ex
plumbo liquefacto in aquā prolecto
siue ex quibusdaz cedulis scriptis vel
nō scriptis in occulto repositis. dum
considerat quis quā accipiat. vel etiā
ex festucis inequalibus ppositis quis
maiorē vel minorē accipiat. vel etiā
ex taxillozū plectiōe quis plura pun-
cta pñciat. vel etiā duz cōsideratur
quid apertenti librum occurrat. que
omnia sortum nomē habent. **P**ri-
mo igitur queritur de prestigijs quor-
modis oculi hominū possint deludi.
Est aut prestigiū sensū quedā delu-
sio oculorū presertim. Et dicitur a pre-
stringo. quia aciem oculorū prestrin-
git. Dicit Isido. viij. ethymol. c. ix. ita
q res videantur aliter eē q sint. Et vt
Alexander de hal. parte scda dicit pre-
stigiū pñe sumptum est illa illusio
demonis que nō habet causas ex par-
te mutatiōis rei. sed solūmodo ex pre-
cognoscēis qui deluditur. siue quan-
tum ad interiores sensus. siue quāntū
ad exteriores. **S**ū. Alexander de hales
parte scda. **T**ribus modis in ge-
nere pñ fieri prestigiū. **O**na delusio
nanq fit absq demonibus et artificia-
liter. sola videlicet agitatiōe hominū
ostendentū et occultantū. Sicut fit
in traiectionibus p iocularoz vel p
mimos. **A**lius modus fit etiā sine vir-
tute demonū et naturaliter sūte quo-
rundā corporū mineralium que q hñt
possunt fm quandā virtutē hñt cor-
poribus in dīta rem cōdere vel facere
apparere non sicut est. **P**ñ fm **T**ho.
prima pre. q. cxliij. art. liij. Et fm ali-
os plures. **Q**uedā herba accēsa sumi-
gans facit trabes apparere serpētes.
Terti⁹ modus delusiōis ē q fit demo-
nes. deo tñ pñmittere. hñt. n. demones
quādā pñe ex ordine nāe sup qsdam

res inferiores quas possunt exercere
circa istas res quod deus sinit. Et tunc et
Eres apparent aliter quam sint. **P**otest enim
demon quocumque modis aliquem illudere
quod indicat rem alteram quam est. Primo modo
artificiali traiectione. Secundo naturali
applicatio alicuius rei. de quibus di-
ctum est. quod prout in hoc habet plus
quam homo et scientiam. et cum deus permittit
exequi. Tercio modo potest in assum-
pto corpore se ostendere esse aliquam rem.
que non est ut lactucam. Sicut accidit
se videtur moniali. de qua refert Greg.
j. dialogorum. Vel in massa auri. ut de
beato Antonio factum legitur. Vel li-
pum ut infra dicitur se ostendere potest.
Et sic tegere rem alienam suo assum-
pto corpore. Quarto potest turbare or-
ganum visus ut videatur res nubilosa que
est clara et homini. Sicut etiam post flumina
lumen apparet aliter quam ante. Quinto
modo in imaginativa potentia operan-
do transmutatio specierum sensibili-
um secundum Theophrastum. Vel humores varios
movendo ut appareat igneae vel aqueae
et homini. sicut in melancolicis natura
Alter fit vel in maniacis. **Q**uestio. ij.
Non perveniant res visae quas videtur virgi-
nes in speculis vel virgines in speculis malefi-
corum ad furta sublata et homini reperien-
da. Et cur malefici potius recipiunt vir-
gines mares vel feminas quam corruptos
Respondeo secundum Gualterium Parisiensem. in ultima pre-
de universi. quod opere demonum fit per mo-
dum unum vel plures praecedenti dubio ex-
pressos. Virgines autem tamen ad hoc ido-
neas demonum mentis triplici de causa
habet corruptis idem ostendere valeret. Pri-
ma ut fingat falso se castitatem amare
quam odit. quod castissima virgine summe
odit quod corrumpit caput eiusdem serpentis
unde insidiat calcaneo eius. **N**on de-
bit serpenti. Inimicitias ponit inter te
et mulierem et semen tuum et semen illius.
Ista praeter caput tuum et tuum insidiaberis

calcaneo eius. **G**en. iii. **S**ed oportet sic an-
mas maleficorum et eis credentium decipi
at ad amicitias demonum inclinatas per
infidelitatis vicium sub specie boni. non
sub specie mali. Tercio ut corpora sic le-
dat innocentium vel minus viciorum infe-
ctorum. **N**am postea ut per experientiam patet
tales habent visum frequenter horribilio-
rem quam antea ex vestigiis demonum resti-
ctis in oculis vel facie videtur. **Q**uestio. **Q**
uestio. iij. an veritas aliqua subsistat his qui
dicunt de monte veneris. ubi cum pul-
cerrimis feminis dicunt quidam frui
luxuria et voluptate ad placitum. **R**espondeo.
Gualterius. ybi. s. li. de universo. quod ficticius
est totum. licet demonum opere tales ho-
mines illudantur modis tactis in pri-
mo dubio. ut in veritate eis fieri videat-
ur. quod tamen in apparetia fit. **N**on refert
quod quidam miles se sic putabat frui qua-
dam femina luxuriose. qui cum vigilans
se reperit in luto quodam realiter am-
plexu quoddam cadaver mortue bestie.
Questio. iij. An veritas sit quod quidam
in linea rheni begutte famam et eis cre-
dentes de quodam monte circa Ber-
nense oppidum. in quo referunt esse ab-
scodit in antro viri et femine devotissi-
me viventes nullam conversationem habentes cum alijs
fidelibus. nisi quod in festivitatis praeparatione
sacramentum recipiendis transferunt per aera
ad quosdam sibi notos presbyteros in parro-
chijs. **R**espondeo. **R**espondeo. quod demonis opera ista sunt per
funditus investigantur. et laquei innocentium.
sicut in praecedentibus duobus dictum
est dubijs. **N**on enim quandoque demones
sanctimoniali quam diabolus quidam
multo tempore impugnavit etiam visibilibus.
qui hac de monasterio conabatur educe-
re ille famam sub tali de quo querit men-
dacio. huiusmodi est iniquitas sibi. **N**am
ipsa restitit de philo prudentium. et demo-
nem non curavit. **Q**uestio. v. quid
sentendum est de nocturnis exercitijs
qui aliquando dicunt videri. et unde

proveniant tales apparentie. et cur appa-
 parer. **Rn.** fm **Guilhel.** vbi pus. et fz
Tho. in. iij. dis. xlv. **Q**u aliqui viuētib⁹
 tales apparēt. Et p̄t p̄tingere q̄ septē
 modis fit apparētia talium exercituum
 Aliqñ ope et presentia bonorū angelo-
 rū. sicut **Heliseo** factū ē in adiutoriu
 p̄tra syrios cū rape volētes. iij. Reg.
 .vi. Aliqñ sunt exercit⁹ demonū ab
 eisdem viuis deludere volētes. Sic
 rex demonū cū suis apparuit beato
Martino in specie xp̄i **Martinū** co-
 ronare gestiens p̄meritis. Ita in vi-
 taspatriū de q̄busdā legit. Itē in libro
 dialogorū beati **Greg.** de cōgregatio-
 ne demonū iudicia inter se discernen-
 tiū sup̄ reos legim⁹. Aliqñ apparētia
 sanctorū in patria existentū. q̄ p̄p̄ta vir-
 tute ad viuos venisse legunt eis i ad-
 iutoriu. sicut sc̄tus **Felix** martyr q̄ ci-
 uib⁹ nolans apparuit a barbaris ob-
 sessis. Et idē credendū ēē de alijs san-
 ctis. put **Aug.** recitat libro de cura p̄
 mortuis habēda. Aliqñ fit ab aiab⁹ q̄
 sunt in purgatorio. vt suffragia expe-
 rant. vt br̄s **Greg.** iij. dialogorū p̄-
 bat multipl̄. Et **Guilhel.** s̄l̄iter. Ali-
 qñ fit ab aiabus dānatīs ad eruditio-
 nem hominū. et ad terrorē. Aliqñ fie-
 ri pōt eruditione et immissione bonorū
 angelorū in sp̄m viuētis alicuius sine
 reali apparētia. Aliqñ etiam fieri pōt
 mera deceptiōe demonū. sicut in pri-
 mo dubio dictū est. Ex q̄ p̄t falsus ēē
 q̄ dānate aīe nunq̄ infernum creant
 imo hoc aliqui fit dicit sc̄tus **Tho.** sed
 p̄unc damnationē secum ferunt. vñ
 dicit **Tho.** etiaz modū quo iste appa-
 ritiones sunt assignādo. Quis inq̄t
 anime sanctorū vel dānatorū p̄sentia
 assint vbi apparēt. non tamē credēdū
 est hoc semp accidere. Aliquādo em̄
 huiusmodi apparitiones sunt vel in
 dormiēdo. vel in vigilandō operatio-
 ne bonorū vel malorū sp̄rituū ad in-

structionē vel deceptiōē videntium
 Sicut etiā et viui hoies aliqui alijs ap-
 parent et eis multa dicunt in somnijs
 cum tñ cōstet eos nō esse p̄ntes. sicut
Aug⁹ p̄ multa exempla pbat in li. de
 cura p̄ mortuis habēda. **Q**uestio **R**
 sexta An verū sit q̄ aliq̄ hoies sint fil-
 iestres. **Rn.** **Alb.** in de aīalib⁹ q̄ sic
 vel saltē mōstra hominū sunt. Sunt
 em̄ in q̄ntuplici differentia q̄ in filiis
 apparēt i hūana specie. Aliqñ vert ho-
 mines rōnales. sicut plures p̄res san-
 cti legunt in vitaspatriū nudiz hirsuti
 quodāmodo vel tecti solijs heremiticā
 vitā soli duxisse. Et aliqñ p̄ bestijs
 a tyrānis a casu in retib⁹ ferarū capti.
 Aliqñ sunt mōstra q̄dam in humana
 natura. rōnabilia tñ sicut satiri. qualē
 vidit br̄s **Anthoni⁹** cū **Paulū** p̄-
 mum heremitā quesivit. sicut scribit
Hiero. Sit em̄ satirus ille ad **Antho-
 niū.** Mortalis ego suz vnus ex acco-
 lis heremi. legatione fungor gregis
 mei. p̄camurq̄ vt cōmunē dñm p̄ no-
 bis deprecēris. quē p̄ salute mūdi olīm
 venisse cognouimus. et in oēm terraz
 extitit sonus eius. Erat aut̄ hominū
 aduncis narib⁹. fronte cornib⁹ exaspe-
 ratus. cuius extrema ps corporis in ca-
 priarū fines desinebat. Aliqñ sunt quī
 apparent verū hoies s̄ neglecti velut
 bestie facti. Sicut hodie sunt circa ter-
 ram galecien in hispanijs insulis ho-
 mines domesticos fugiētes. velut fe-
 re. vt docet experientia. De talib⁹ etiā vi-
 dent fuisse mas et femia circa saroniā
 capti p̄ venatores. de q̄b⁹ refert. **Alb.**
 in de aīalibus. q̄ onio sp̄m hūanā vt
 debant habere. s̄ velut mortones esse
 videbant. Vir em̄ vit⁹. s̄ femia inor-
 tua capiebat. Aliquādo sunt pigmei.
 quod animal fm **Alb.** vbi pus ē mul-
 tum simile hōi q̄ erecte incedit. ma-
 nib⁹ vtitur ad opa q̄ dant. loquit̄ lin-
 gua. et tamē simpliciter plus ē bestia q̄

homo. licet sit nobilissimus animalium infra
hominem. Aliqui etiam demones i silvis
apparere esse homines vel femine ut deci-
plant incantatos. sic communiter habet
In vitas patrum. **Q**uestio septima. An
verum sit quod malefici possunt facere ve-
ra animalia arte sua? **R**esponsum. **A**lber.
ubi supra. quod sic deo permittente. Aliqui
imperfectorum animalia procurare possunt
fieri non in instanti sicut deus facere po-
test. sed motu quadam. licet subito. sic patet
de malefici finem **Aug.** **E**t **Exo.** vij. ubi
glo. **S**ubtrahi super isto. **D**ocuit **Pha**-
rao sapientes. dicit. quod demones discun-
tunt per mundum et colligunt diversa semi-
na et ex eorum adaptatione possunt pro-
rumpe diversas species. **E**t glo. ibidem
sic dicit. **D**um per incantationem demo-
num malefici aliquid efficere conantur. dis-
currunt per mundum et semina subito eorum
de quibus hoc agere afferunt. et sic ex illis
permittente deo novas species rerum produ-
cunt. **L**icet ergo demonum opere fieri possit
deo permittente vera talia. non illusoria
sed est. solum apparentia. tamen talia dicun-
tur signa mendacia semper. quia demones
talia solum et principaliter faciunt ad
seducendum homines videntes. **apud** quod. ij.
Theσσα. ij. dicit apostolus de antichristo.
quod aduersus eius erit finis operationes sa-
thane in omni virtute et signis et prodigijs
mendacibus. **S**ancti autem miracula dei
virtute increata impetrant vilia fidei
et instantanee cuius placet altissimo.
Questio octava. An ope demonum
transformationes possunt fieri hominum in
bestias. sicut in lupos et homines. **R**esponsum.
Non. **Ps.** xxvj. q. v. cxi. **E**x concilio ac-
quirere sic dicit. **Q**uiscunque credit posse
fieri aliquam creaturam aut in melius. aut
in deterius mutari. aut transformari in
aliam speciem vel in aliam similitudinem nisi ab
ipso creatore qui omnia fecit et per quem omnia
facta sunt. perculdubio infidelis est et
pagano deterior. **I**dem late ostendit

beatus **Aug.** de ciuitate dei. li. xviij. c. xviij.
ubi ostendit quod demones faciunt tales trans-
formationes non realiter sed visum hu-
manum decipiendo. sicut ostensum est du-
bilo primo multis modis. **Ps.** **Aug.** ibi
dicit. quod famosissima maga **Circes** mu-
tauit socios **Ulyssis** in bestias. **E**t quidam
stabularie mulieres conuertebant hospites
suos in iumenta onera portantia.
Refert etiam socios **Diomedis** in aues
conuersos et postea longo tempore circa tem-
plum **Diomedis** volabant. **E**t quod pre-
stantius narratur de patre suo veraciter
qui dicebat se caballum fuisse et anno
na cum alijs animalibus balulasse. **Na** ut
Aug. ibidem soluit. **I**n primo sole appa-
rentia fuit et oculorum deceptio. **I**n se-
cundo et quarto vera onera fuerunt quod
demones inuisibiliter praeter portante
runt. **I**n tertio vero socij **Diomedis** per
demones fuerunt de medio subito sub-
tracti et aues vere loco eorum immediate
posite. quod ibi volauerunt. **I**n nullo autem
predictorum de hominibus factum fuit irrationa-
le animal. sed solum apparentia. **D**icit tamen **Tho.**
i. pte. q. cxliij. art. liij. quod omnes transmuta-
tiones corporaliu rerum quod possunt fieri per aliquas
virtutes naturales ad quas pertinet se-
mina quod in elementis huius mundi inue-
niuntur. possunt fieri per operationes demo-
num hominibus seminibus adhibitis. **S**i-
cut cum aliqua res transmutatur in serpen-
tes vel ranas quod per putrefactionem gene-
rari possunt. **I**lle vero transmutationes
corporaliu rerum quod non possunt frute na-
ture fieri. nullo modo operatione de-
monum finem rei veritatem perfici pos-
sunt. **S**icut quod corpus humanum muta-
tur in corpus bestie. aut quod corpus ho-
minis mortui reuiuiscat. **Q**uod si fie-
ri videatur apparentia est. sicut ostensum
est. q. i. **Q**uestio nona. unde ergo pue-
nit quod quidam lupi tam crudeliter astu-
te et particulariter homines comedunt
Responsum. **A**lber. in de animalibus. et

fm alios q̄ ex septez causis puenire pōt. Aliqñ p̄p famis augmentū. Si cut z cerni aliqñ z alie bestie hoib⁹ ap propinquāt. Aliqñ p̄p ferocitate vīrū. In frigidis em̄ regionib⁹ sunt corpe minores z magis asperi z feroces. Si cut etiaz tpe coltus. z qñ hñt catulos. vt Aristo. dicit li de anialib⁹. sunt magis sicut canicule. Aliqñ p̄p astucia z senitiū. Lupi em̄ qñto sunt seniores. tato deteriores. z nocēt hoib⁹. qz nō possunt venari bestias p̄p etate z dentes eoz pstringunt. Aliqñ p̄p experientia hūanarū carnū. qz optie cōplexione sunt p cōsequens dulciores sunt. Vñ sicut voluptas leccatozem trahit ad voluptuosum cibum sic hūane carnes a lupis aut in sepulcro aut post bellum hoim vel alio mō gustare. Aliqñ p̄p cerebrū rabiū. efficiunt sicut canes rabiū. z tūc quē cunqz inuenerint trucidāt. sicut z canes aliqui. Aliqñ p̄p opationē demonū vt hoies credant hoies z vetulas falso in bestias mutari. sicut pagani putabāt. Vñ demonis ope potuit illud fieri qd̄ refert Vincētius i speculo hystoriali. li. vi. c. xl. In gallia inqt ante xpī incarnationē z ante bellum punicum. lupus vīgill e vagina gladii obstrulit. Et Guil. vbi supra. refert de quodā viro qui se cōuertit putabat in lupum certis temporib⁹ qui bus in antris latitabat. Illuc em̄ certo tpe fuit et ope demonis velut dormiens iacuit. z sibi interim cuz fixus maneret videbat qz lupus ipse factus circūiret pueros deuorādo. z cū illud realiter solū demō quendā lupū possidens faceret. putabat falso se somnians circūire. qmō tam dū demēt⁹ est vir ille quousqz inuēns ē facere in silua rapit mētaliter. Aliqñ etiā fit p̄p occultuz vel manifestū dei iudiciū qz demonū vel diuio instinctu lupi p̄p

peccata parentū vel puerorū tales dānificant. Sicut factū esse legitmus qz dragitaduo b⁹ pueris qz deridēdo Pelisēu dīcēdo. Ascēde calue. ascēde calue. a duobus vīsis de silua exeuntib⁹ statim iugulari sunt. iij. Reg. ij. Et de leone qz p̄phetā dei iussū nō implentē occidit. iij. Reg. xlij. Sic etiaz vt in hystorijs legitmus tpe Aulii epī vyeri si letante miores qz ante ascēsiōē dñi celebrant triduo inuēte sunt qñ lupi ciuitates intrātes ibi hoies vorauerūt publice. Nec deus cōminatus ē. Aulii. xvj. dīcēs. Si nō feceritis madata mea. emittaz in vos bestias agri qz cōsumāt vos z pecora vestra. Et Deuteron. xxxij. Dentes bestiarū immittā in eos cum furore trahentiū sup terrā atqz serpentū. Qd̄ ostēdit deus effectū. iij. Reg. xvij. qñ leones imisit qz deuorabāt idolatras in terrā samarie loco verorū dei cultorū positos. Que stio decima. qd̄ de raptis semis in angaria. z alias qz restitute sensibus mīra dicunt de aiabus in purgatorio. in inferno. de furtis p̄ditis z filib⁹. Rñ. qz supstiriose agunt ista ope demonū delūse. sicut in p̄ma q̄stione dictū est. Nec obstat qz candela aduste nō sentiant qñ sunt i raptu. qz diabolus mētem interiorē sic stringit qz exterius nihil sentiūt. sicut fit aliqñ in melancholicis. vel etiā naturaliter. sicut de quodā viro noie Aulii refert bñs Aug. de ciui. dei. qui qñ voluit rapiebat a sensib⁹ adeo qz etiam vellicātes non sensit. Questio vn decima. vtr demonēs sint qz nocturno tpe i collis equorū quasi strepas faciūt de crinib⁹ vbi gūte ceree reperiunt. et plura in st. rulis bestiarū facere videntur. Rñ. Guil. qz sic. nisi homies talia ex astucia facerent artificialiter. Questio duodecima. Vtr demonū opere camptiones puerorū fiant. sic qz infantes

ponant. qui inspuant. & semper miseri sunt. **¶** Guil. q. sic. qn parētes infantes non orōnib⁹ & cruce muniunt. Tunc em̄ demon vice infantis gerere pōt vel trālationē facere deo pmissē. vix tñ talia sunt credenda fieri ope demonū nisi litteratorū iudicia assint.

¶ **Q**uestio. xliij. **¶** Prū demon localit possit trāferre aliquē hominē de loco ad locū inuitū. **¶** **A**nder. **¶** Guil. q. sic. Sicut etiam bonus angelus tulit in circinno capitis Abachuc de iudea i chaldeam. Exemplū aliud habes dubio. iij. Sed vt in pcedēti dubio dictū est. & in solutione pmi dubij. credendū est talia solum vt plurimū in spirītu. id est. i imaginatiua hoīs fieri. nō realiter. nisi forte raro. vt tener dñs **¶** **A**lbus & **¶** **D**alricus in summa. **¶** Qd aut aliqui corpore fiat & localiter. pater de puero quinquēni cuiusdā nobilissimi viri. qui puer monachus. ptunc factus a monasterio nocte illatus est pistrino clauso. vbi reclusus mane se per quosdā dixit ad magnū cōiuiū delatum. & vt comederet iussū. & p superiora a pistrino imissus. vt refert **¶** **D**e. **¶** **D**amian. Et habet in speculo hystoria li. li. xxvj. c. xliij. **¶** Qd aut aliqui maleficiati vlt amore mulier capti dicūt se nō posse cōtinere qn opteat eos currē ad amasias. verū ē in pre. & in pre falsus. **¶** Nā si dei grāz vellent inuocare. & facere qd in se ē vt cōterent de peccatis. deus illa eis dimitteret & gratiam infundendo robur resistendū demoni tribueret. Et sic eos ad peccandū nemo posset cogere vel monere localit. **¶** Si si illa renuūt. nō mirū est si in potestate demonis positi eorū dñs eis dominat diabolus vel voluptatis appetitus. **¶** Dicit enim bñs **¶** **A**ugustin⁹ in quēl. super illo verbo **¶** **I**ob. vj. Nemo potest venire ad me nisi pater meus traxerit eū. **¶** **T**rahit vniūquēq sua

voluptas. **¶** Ostendit oñi viridem ramū & te sequit. nullo scz corporaliter trahente. **¶** **S**ic **¶** **C**hryso. dicit sup **¶** **M**atth. .xx. de asina quā xps equitauit. q. cuz demon voluntatē hoīs peccato possider. quasi ad libitū trahit quo placeat. **¶** Exemplum dans de nauī in mari perduto gubernaculo q ad ventū libitū proiecit. ita equo potēter insidēs ita rex tyrān hñs possessionē. **¶** **Q**ue **¶** **S**stio. xliij. **¶** Quis faciat illos strepitus & luforia illa q audunt aliqui & vidēt vt in inquietationib⁹ domorū nocturnis vbi piciunt lapides. vel inquietant pulsu homines. vel vident incendī fantastici ignes. vlt alie ludice ope rationes. **¶** **A**nder. **¶** **G**uil. & **¶** **C**assianū in coll. patrū. **¶** Qñq illa fiunt & sepe ope demonū talia q plus nocere non pnt hoīb⁹ nisi in talibus potestate diuina ligati. **¶** **A**idiculi em̄ tales inutiles effectus demonū malignorū opa ostēdunt. **¶** Aliquādo fiūt studio malignorum hominū qui domos volunt euacuare hominib⁹. vel lucrari tempora lia sub titulo falso apparentium ammarum. vel sub illo pretextu intrūdūcere luxuriam vel furtum cōmittere. **¶** Aliquādo etiā fieri possunt ex curiositate hominū volentium terrere pxtimos ioco. vel ex fantastis & melancholicis debilitatibus prout experientia docet in pñtis eos qui mundū imundū nouerunt. **¶** **A**nime enim siue sint damnate siue i purgatorio siue i celo. nullatenus sunt credēde talia facere. qz pñtis nō legit admissum. reliquis quia in charitate sunt. ista iustifactoria inutilia non cōueniūt. **¶** **P**ñ nō est dubitū quā demones aliquādo tales etiam iniquitūdes faciant. vt error paganicus redeat. quo credebatur animas defunctorum circa thimalos vel circa aras habitare nō in inferno. **¶** **S**i aut adessent sic d purgatorio

tales verisimiliter aut vitia opa vel sa-
lubria facerēt et ostēderēt. aut auxilia
a vitis peterēt. sicut beatus Gregorius po-
nit exēplū in. iiii. dyalogor. **Q**ue-
stio. xv. An demones possint et audeāt
grauiter homines ledere. et huius finis **Tho.**
et sic. Possunt enim deo permittente quatuor-
pliciter ledere. videlicet in rebus. fama.
corpe. usu rationis. et in vita. De rebus per
Job. i. et ii. cui pecora. domū abstulit
et liberos. De fama per in legēda bea-
ti Hieronymi. ut refert **Job. an.** in hierony-
miano. quod diabolus se transformauit in
formam sancti Siluani episcopi in nazareth
amatoris Hieronymi. Qui demon
primo feminā nobilem nocte in lecto
procarere. procarere cepit ad luxuriam
verbis. et deinde factis sollicitauit ad
malū. que cum clamaret demon in spe-
cie episcopi sub lecto femine se abscon-
dit. ubi requisitus et inuentus per luxurio-
sa verba se mētibus est episcopus Silua-
num. In crastinū igitur sanctus vir dis-
parere diabolo diffamatus est grauissi-
me. que infamia tandem circa sepulcrū
sancti Hieronymi fatere diabolo in
obscuro corpe purgata est. De corpo-
re per in beato **Job.** qui percussus est a
demone ulcere pessimo **Job. ii.** De ta-
li refert Sigisbertus et Vincētius in
speculo hystoriarum. libro. xxv. c. xxxvij.
quod tunc Audouici scilicet imperatoris in pa-
rochia moguntina quidā demon primo
sepe lapides fecit et quasi malleo ad do-
mos percussit. Et deinde publice loquē-
do furta prodēdo et discordias semi-
nando plures inquerant. deinde omnes
contrariū irritauit. cuius hospitium
vbiq; manebat in cendit. et ob illius
peccata omnes pati affirmant. unde
tandē agros pro hospitio habere po-
tuit. propter quod cum presbyteri latantia
celebrarent. multos lapidibus iactibus
demon usque ad crucentationē leuit. ali-
quando quiescit. aliquando sentit. et p-

trientia ista cōtinuabit. quoniam ibi
dein omnia edificia incendio cōsum-
pta sunt. De nocumēto usus rationis et
veratione interiorū sensuū per in pos-
sessis et arrepticijs. per euāgelicas etiam
hystorias. De morte quod vita etiā quod
dam peruat. per **Thobie. vi.** de septem
viris Sarevirginis occisis. qui propter
luxuriosum effrenem appetitū in vir-
ginē Saram. eiusdē nō erāt digni ma-
trimonio. **Q**uestio. xvi. Vtrum ma-
lefici possint veraciter suis maleficijs
homines ledere. et si sic. quibus modis
et quibus rebus. Dicunt autē malefici
ut dicit **Isid. viij. etymol. c. ix.** ob fa-
cinorum magnitudinē. **I**bi elementa.
subdit concussit scilicet opere demonum
turbant mētes hominū. ac sine vlla
venientia haustu violentia tū carminis
interimūt. ut **Iucan⁹** dicit. hec **Isid.**
xi. fin. Tho. in. ii. circa dū. viij. et viij.
et in. iij. dñ. xxvij. Et cōter fin omēs
theologos ibidem scribentes. quod male-
fici oibus istis modis possunt procu-
rare lesiones in hominibus. et eorum
rebus cooperare demone. in quibus
demon potest solum ledere vel decipe-
re. de quibus modis iam dictum est a
principis huius materie de supersticio-
nibus. presertim questione immedia-
te pcedenti. videlicet. xv. De hoc etiā
infra dicitur. Nō autē faciunt ista im-
mediate maleficorū opera actiōe pro-
pria et immediata. sed talia sunt per de-
mones qui visis maleficijs immedia-
te ex pacto dudum cum maleficis a prin-
cipio mundi et tempore veteris idola-
trie habito sciunt qualem effectū de-
bent ad intentionē maleficorū procu-
rare. Ut exēpli grā. **S**copa quā ma-
lefica intingit aque ut pluat. si causat
pluuiā sed demon talibus visis quod (si
deus permiserit) potestatem habet in oia
corporalia et in aerem. ventos et nubes
ut statim talia procurare et causare valeat.

Maga siquidē signū dat per scopā.
 Et demon illud pcurat et agit ut pluat
 per demonis actionē cui maga mala
 fides ope seruit et se tradidit obsequio il
 lius vel alijs. Sic qñ imaginē ceream
 vel sile ad maleficiendū aliquē male
 ficus facit. vel qñ maleficio alicuius
 in aqua vel plumbo imago apparet.
 quicquid molestie infert tali imagini ta
 le experit fieri imaginato. i. hōi male
 ficato. puta pūctura vel alia lesura q̄
 cuius que lesio realiter quidē inferiur
 imagini p maleficiū vel p aliu hominē
 Et inuisibiliter demon maleficiatū ho
 minē eodē modo ledit. dei pmissione
 si demeruit re? **Questio. xvij.** An
 licitū est talia maleficia tollere. **R.** n.
 fm doctores sub distinctione. aut tolli
 possunt. sine supstitiosis modis. ut p
 licitū exorcismi aut p orationem vel in
 tercessionē sanctorū. vel p sacramētales
 maleficiatū pfectiones. vel p precisam
 ostensionē seu indicationē alicuius q̄
 scit ubi est imago vel per solū motū
 locale. vel modo cōgruo simili. et sic
 est licitū. Aut non possunt tolli nisi p
 supstitiosum modū. vel per noua ma
 leficiorū opa. et sic est illicitū. quia fm
 apm. nō sunt faciēda mala ut euent
 ant bona. **Questio. xvij.** An ne hī
 qñ in charitate sunt ledi possunt per
 maleficos. sicut hī qui in pctō mori
 unt. **R.** n. fm **Cassianū** in collatōe
 patrū. q̄ nequaquā. Boni em̄ in rebus
 p demonē suos ledi pūt in meritum
 eorū pbatōnē. ut in bonis fortune q̄
 sunt exteriores res famae sanitatis cor
 poris. Sic de brō **Job** patuit q̄ in ta
 lib⁹ lesus fuit p demonē. Et in nullam
 pctm bonis hominib⁹ inuisit p male
 ficia trahi possunt. licet tentari valeāt
 ab intra. et in carne extra. Et nullaten⁹
 violentari. Sic em̄ ponit exemplum
Cassianus de duobus maleficis q̄ be
 atū **Anthoniū** per tres demones suc

cessine missos de cella mothere nequē
 uerūt l3 tentatū se p hoc sentiret. **S.**
 qz signo crucis et orōne tentatōni re
 sistit. inefficacia oim fuerūt maleficia
Verū in peccatorib⁹ demon potesta
 tem maiore habet magnā. Qñ veri
 tas ait **Luc. xj.** Cuz foris armar⁹ cu
 stodit atriu suū. in pace sunt oia que
 possidet. Si aut foris supueniēs vi
 cerit illū. vniuersa arma eius auferit
 in quibus cōfidebat. **Questio. xix.**
Cur malefici instrumenta sue malicie
 per sacramēta ecclesie vel p alia diuina
 tangi procurant. ut filiū trahendo per
 crisma sacrum. vel imaginē cereā sub
 palla altaris ad tēpus ponendo. et si
 millia faciēdo. **R.** n. dicitur. Demonis
 instinctu ista sunt triplici de cā. **Pr**
 mo ut nō solū homines p talia pñdi fi
 ant. Et etia sacrilegi. diuina quantū in
 eis est cōtaminando. plus deū creato
 rem suū offendant. intimis aias pro
 prias condemnēt. et plures in pctā ru
 ere faciant. **Secūdo** ut de⁹ sic grauius p
 hoies offensas fm beati **Aug.** iniaz
 demoni maiore potestate in homines
 malos tribuat. quib⁹ deus pcedit tra
 tus qd denegaret. ppter. **Tertio** ut sic
 sub specie boni apparētis plures sim
 plices facilius decipiāt. qui tacta di
 uinis reb⁹ et orōnib⁹ a deo putāt etia
 aliqd nūminis obtinuisse ubi solū ma
 iora pctā sunt pmissa. **Questio. xx.**
Cur plura maleficia et supstitiōes
 exerceri solēt sacrationib⁹ anni tpi⁹.
 et pferim circa festū natiuitatis xpi.
R. n. dicit q̄ triplici de causa sicut in pre
 cedenti dubio p oia. Quia festa plus
 frangunt peccatis moralibus q̄ me
 chanicis opibus. ut **Aug.** dicit li. de
 decē chordis. superstitiō aut de maxi
 mis seruilib⁹ opibus demonis est cō
 tra diuinā reuerentiā. **Ratio** secundū
 est specialis de kalendis Ianuarij. qz
 ut **Istō.** dicit li. viij. ethymo. c. ij. Ianus

a quo Ianuarius mēsis dicitur est. q̄
in circūfōnis xp̄i die incipit. idolum
fuit diuersis facieb⁹ p̄fictū. vna tāq̄
esset finis anni p̄cedentis. et alia tanq̄
esset p̄ncipiū futuri et imminētis anni
p̄ceptor et fortunatus aut⁹. In cui⁹ re
uerentiā potius demonis in idolo ve
nerari sūt demōes varias cōmōdes
luxuriosas fecerūt. strenas et localia
sibi mutuo hoies tradiderūt. choreas
varias duxerūt. mēsas p̄parauerunt.
De q̄bus mētio fit p̄ b̄m Aug. in mlt̄
tis locis et libris. et. xxvj. q. v. habes fe
re p̄ totū. h̄ has corruptelas falsi xp̄ia
ni imitant̄ hodie circa eadem festa. li
cet p̄dicatōne sanctor⁹ extirpate sint
in multis locis. et tū demonū opatiōe
alicubi trāsata ad tpa carnis p̄ncipiū q̄n
cum laruis et ludis et alijs sup̄stitioni
bus similia sūt. **Questio. xxj.** Vnde
de pronenit q̄ femine sepe in maiori
multitudine repunt sup̄stitiones ma
lefice q̄ viri. Rēpōdet triplici de cau
sa. Primo q̄ prone sunt ad credēdū
fidem aut̄ malā demon p̄ncipaliter
querit. Vnde Ec̄. xix. Qui cito cre
dit leuis est corde. et minorabit. Sc̄do
q̄ a natura p̄pter fluxibilitatē cōple
xionis facili⁹ sunt impressiōis ad
revelationes capiēdas p̄ impressiōes
separat⁹ spiritū. vt Guil. dīc. vbi su
pra. q̄ complexione cum bene vident
multū bone sunt. cū male peiores sūt
Tertio q̄ linguā lubricā habent. et ea
q̄ mala arte sciunt eis comparib⁹ fe
minis vix celare possunt. seq̄ occulte
cū vires nō habeat p̄ maleficia vind
icare q̄runt facilliter. Vñ. Ec̄. xxv. Cō
morari leoni et draconī plus placebit
q̄ bitare cum muliere nequā. Brevis
om̄is malicia sup̄ maliciā mulieris.
Questio. xxij. Vtrū credi possit li
cite q̄ demones incubi sint et succubi
mulierib⁹ īfesti. et feminas cōgscētes.
R̄spondet Aug. de ciuit. dei q̄ sic et Iñd.

li. viij. ethimo. et Tho. in multis locis
Quō autē et q̄bus de causis illa pue
nant quō vel an liberari possit q̄s ab
hac vexatione. vide in dialogo q̄re
collegi de fornicarū p̄phetarib⁹ li. v.
Questio. xxij. An ne possint aliq̄
regule dari p̄ quas agnoscat vtrū ali
quid sit sup̄sticios⁹ vel nō. Dic̄ aut̄
sup̄sticio vt patz Col. ij. sup̄ illo. Que
sunt rōnem habentia sapientie in su
p̄stitione. Glosa em̄ dicit ibi. q̄ sup̄sti
tio est religio sup̄ra modū seruata. id
est. modis vel circūstāijs malis et de
fectuosis. Est v̄o religio v̄rms incli
nans ad exhibendū deo rōne sue ex
cellētie debitū cultum et honorē. taz
in cordis q̄ in corpis actibus. R̄n. fm̄
Tho. secūda. ij. q. lxxxvij. q̄ sic. saltez
in genere et l̄ratis. put ex v̄bis elic̄
eiusdem sancti. Et sunt quicq̄. Prima
est cū gloria dei sit finis noster p̄nci
palis quē in oib⁹ q̄rere debem⁹. at
tendatur an opus sit ad gloriā dei. et
hō in ope deo det p̄ncipalit̄ gloriā.
p̄ sp̄m q̄ opus mēs hois deo subijci
tur. Iuxta illud. j. Cor. x. Siue man
ducatis siue bibitis siue aliud qd̄ fa
ciatis. oia in dei gloriā facite. Secun
da. videat an opus qd̄ sit et qd̄ p̄inet
ad aliquā abstinētiā corporālē v̄l ad
corporis exercitiū virū sit refrenatiū
cōcupiscētie modo virtutū debito fm̄
ritum eccl̄ie vel fm̄ moralem doctri
nā. q̄ ap̄ls dīc̄ Rōm. xij. Rōnabile sit
obsequiū v̄m. loq̄ndo de corpālib⁹
exercitijs. Tertia videat an op⁹ sit fm̄
statutū vniuersalis eccl̄ie vel fm̄ scri
pture sacre testimoniū. vel saltem fm̄
particularis eccl̄ie ritum. aut de p̄ue
dine generali. q̄ fm̄ Aug. p̄ lege ha
bēda ē. vñ b̄m Greg. scribit Augusti
no angloz ep̄o dicēti. q̄ sūt diuerse ec
clesie p̄suetudines i missaz celebratiōe
R̄sbi inq̄ Gregorio placet v̄ siue in
rōana. siue i galliaz seu i q̄cūq̄ eccl̄ia

aliquid intuenti quod plus omnipotenti deo possit placere sollicite eligas. **Di**uerse inquit **Tho.** ecclesie consuetudines in cultu diuino in nullo vitati diuine repugnant. et ideo sunt seruande et eas perturbare illicitum est. Quarta inspiciat an opus adhibitum vel exercitum ad effectum quod expectat habeat naturalem proprietatem vel non. de quibus physici medici et astrologi in quantum tales multa iudicare possunt et theologi. Quinta consideret si opus non est merito res alicuius scandali dati probens occasionem ruine. quia tunc licet non esset suppositio. tamen propter scandalum esset dimittendum vel differendum. vel occulte sine scandalo faciendum. quicquid enim ex premissis prauum. timendum est vel suppositio sum. vel ut patet. Propter primam illicitum est exercere in nouo testamento ceremonialia vel iudicialia veteris testamenti nisi de nouo instituta essent ab ecclesia vel gente. Propter idem et propter regulam secundam fatue faciunt vouentes non pectinare caput sabbato. vel ieiunare die dominico tanquam meliori die et similia. Propter tertiam suppositio agitur quod in ritibus alicuius ecclesie peculiaribus in processibus vel homini se non conformant communitati. nisi alium de excusent. Propter quartam suppositio agitur quod vtuntur characteribus ignotis vel nominibus suspectis vel alligationum modis nihil coegantibus naturaliter effectum quod expectat. quia prefata de se naturaliter nulli actiuitatis sunt cum sint artificialia solum. et quantitates. Idem est de imaginibus per astrologos factis et annulis ac lapidibus suis artificialibus. Similiter quod credunt quod celi vel stellarum influentia aliquem necessiter ad aliquod vitium Propter quantum si res scandalosa esset notabiliter etiam benedictiones aliquas quod a secularibus per verba deuota fiunt sine malis ritibus suppositos esse saltem non publice licet facere. **¶ Questio. xxiii.** Vtrum fascinatiōis seu iuulnatiōis habeat

efficaciam malam in pueris a ventulis malis. **R.** **Tho.** secunda. ii. q. xxxv. Non esset illicitum cauere si quis timeret nocumentum alicui pueri ex oculo fascinate. Quas fascinationes sic declarat papa p. q. cxvii. nam ut inquit ex forti imaginatione anime inurant spiritus corporis coniuncti. quod quidem inuratio spirituum maxime fit in oculis ad quos subtiliores spiritus proueniunt. oculi enim insciscunt aerem primum usque ad determinatum spacium. per quem modum specula si sint noua et pura praeibunt quidam impuritate ex aspectu mulieris menstruate vel **Aristo.** dicit in li. de somno et vigilia. Sic igitur cum aliquis anima fuerit vehementer commota ad maliciam. sicut maxime in ventulis praeiungit. efficitur secundum modum predictum aspectus eius venenosus et noxius. et maxime pueris qui habent corpus tenerum et de facili receptiuum impressionis. Possibile est etiam quod de ipsa impressione vel ex aliquo occulto fato cooperet ad hoc malignitas demonum. cum quibus sortilege verule pactum aliquod habent. hec **Tho.** **Questio. xxv.** Cur plus vexari videntur fantasmas vel mirabilibus apparitionibus puerpere et purgationis sue tempore quam alie infirme persone **R.** **q.** triplici de causa. Prima secundum **Ath.** in de somno et vigilia. propter conditionem suae infirmitatis. primum horrende imagines facilius naturaliter eis in cerebro presentantur. quas demones vel similia credunt esse cum nihil sit realiter. Secunda quia tales sepe ventulas per famulas habent quod sunt plene suppositio nibus. vnde gladio puerperas de sero quodammodo benedicunt. gallinam nigram lecto coniungunt. si puerpe moriuntur in puerperio eas iam defunctas in eisdem calcibus et vestimentis quibus vestite erant viuentibus propinquare certo tempore affirmant. et multa similia facta asserunt. Tertia quia alie femine suppositio puerperas crebro visitant. quod etiam

plura supstitiosa solēt seminare ppter que si puerpere cito talib⁹ credūt. nō mirū si plus q̄ alleyl alij infir mi fantasias fatuis a deo vexari pmitūtur. iuxta illd Eccl. xxxiij. Fantasias patit cor tuū nisi ab altissimo emissā fuerit visitatio. ¶ **Questio. xxvj.** Dū licitū sit p carmina scripta vel vba sacra bñdicere infirmos homines vel iumenta. Et an licitū sit eadē secū deferre et portare que incantatiōis spēm habere vident. Incantatores em̄ dicunt quī artē aliquā verbis pagunt. vt dicit Iud. viij. ethymol. Rñ. Tho. scda. ij. vbi supra. q̄ sic. septē cōditiōibus seruatis. Vna est vt videat ne verba aliquid cōtineant quod pertineat ad inuocationes demonū expressas vel tacitas. Secunda ne contineant ignota nomina. q̄ fm Chryso. talia metuent da sunt ne aliquid supstitutionis lateat. Tertia. ne materia verborum aliquid falsitatis contineat. quia sic eius effectus nō posset expectari a deo qui nō est testis falsitatis. Quarta. ne ibi cōtineatur vana. vt characteres inscripti preter signū crucis. Quinta. ne spes habeat in modo scribēdi aut ligandi aut in quacūq̄ hōi vanitate que ad diuinā reuerentiā nō pertineat. quia alis iudicaret superstitiosum esse. Sexta vt in alligatione. prolatiōe. vbi scriptura diuinorū verborū respectus solum habeat ad sacra verba et ad intellectum eorū et ad dei reuerentiā seu ad virtutē diuinā. a qua expectat effect⁹. vel ad sanctorū reliquias a quibus etiam prefata expectantur secundario licet a deo pncipaliter. Septima vt cōmittatur effectus qui expectatur diuini voluntati. q̄ scit virū sanitas vel tribulatio plus prodest innocenti vel ininus. vel an obsit. Et hanc pditionem ponit Tho. in. j. ij. in materia de g̃ra. et dist. xv. in. iij. Als erit licitū si nulla

dictarum septē cōditiōnū opus infecerit. Probat Tho. p illud Mar. ult. xpo dicente. Signa eos qui crediderint hec sequent. In nomine meo demonia eijcient. linguis loquentur nominis. serpentes tollēt et. Item non minus sanctitatis sunt verba dei q̄ sanctorū reliquie. dicēte Aug. Nō est minus verbū dei q̄ corpus xpi. h̄ fm omnes licet reliquias sanctorū secum reuerenter portare. ergo qualitercūq̄ nomē dei inuocet rite per orationē dominicā. per salutationē angelicā vel alio modo licito. spes haberi pōt. i. eo cōmittendo effectum diuine volūtatē. Ex p̄dictis elicit sanct⁹ doctor. q̄ p̄dictis seruatis cōditiōibus p diuinā verba licitū est arcere serpentes. Et eadē ratione vt dicit. quēcūq̄ animalia si solus respectus habeat ad sacra verba et ad diuinā virtutē. De serpentibus tamē caute est agendum in incantationibus. quia vt dicit. sepe tales habent illicitas obseruatiōes per demones sortiunt effectū. pncipue in serpentibus. q̄ serpens fuit p̄mū demonis instrumentū ad hōiem decipiendū. ¶ **Questio. xxvij.** Vnde oriū habeant bñdictiones et carminationes. bb. quas vetule hodie sup infirmos et viri quidā faciunt. Rñ. q̄ p̄ncipiū horū fuit sanctissimū. sed sicut oīa demōis instinctu deprauantur medianibus demonibus et malis hominib⁹. ita et diuina noīa. Nam apli et sancti viri. fm illud Mar. xvj. In nomine meo demonia eijcient. infirmos visitarūt. et orōnes sup eos p sacra verba fuderūt deinde sacerdotes deuoti filia rite pegerūt. ppter qd deuotissime orōnes et exorcismi sci reperiunt in antiq̄s hodie ecclesijs ad oīa q̄ hoīes facere vel pati poterāt p deuotos viros applicati olim sine oī supstitiōe. Sic et hodie litteratos et sacre theologie doctores

noti qui infirmos visitantes filia & ba
egrotis applicauerunt. nō solū demo
niacis. s. supstitioli hoies a se mltā va
na & illicita ad instar horū inuenerunt.
q̄bʰ hodie vtunt circa ifirmos hoies &
sumēta. **Rec** clerʰ ampli⁹ ex sua desi
dia lictis vtr̄ verbis visitādo ifirmos
nisi raro. **Propt̄** q̄bʰ **Guil.** dicitʰ durā
di glosato: **Raymūdi** dicit. q̄ talia p̄
fata sacerdos religiosus & discret⁹ aut
etia laycus vtr̄ siue mulier excellentis
vite & pbare discretōis facere pōt fusa
oīoe licita sup infirmū. nō sup pomū
aut sup cingulū & filia. s. sup infirmā
tes. iuxta dictū **Mar.** vlt. **Sup** egrot
manus imponēt. **Rec** sunt hmoi pso
ne phibēde a talibus nisi forte timea
tur q̄bʰ ad exēplū illoꝝ indiscreti sup
stitioli alij carminatiōis sibi vsurpēt
abulum tuentes se exemplo illoꝝ.

Questio. xxvij. **Vtrū** ne credi pos
sit licite q̄ demoniaci iunari possint
melius habere p herbas vel lapidū a
liquoꝝ applicationē: **R̄ndef.** q̄ l3 de
mon talibʰ immediate arceri nō pos
sit. q̄ sup oia corpalia potētior est. iux
ta illud **Job.** xli. **Nō** est potestas su
per terrā que ei compari possit. **Cū** p
prefata q̄ naturaliter cōpescere hnt a
liquas mante vel alteri⁹ infirmitatis
spēs. quibʰ demon instrumētali ter vt
tur in possesso hoie. leni⁹ habere pōt
demoniacus. **Et** fm quosdā totaliter
liberari. **Vñ.** xxvj. q. vlt. dicit. & ē au
toritas bñ **Hiero.** **Demoniū** sustinē
ti l3 petras vel herbas habere sine in
cantatiōe. **Ad** idēz ē m̄gr in hystoria
scolastica sup **Thobīā.** & **Nicol.** de ly
ra sup. j. regl. de **Saulis** obsessiōe.

Questio. xxix. **Vtrū** licitum sit de
mones adiurare. **R̄nsio** fm **Tho.** se
cūda. ij. q. xc. q̄ sic. dūmodo modi te
neant debiti expressi. s. q. xxiij. & xxvj
Pro cuius intellectu fm eūdē **Tho.**
Primo notandū. q̄ iurare promisso

rie est seipsum immobiliter ordinare
ad aliquid agendū. **Q̄am** ille qui iu
rat iuramēto. pmissorio p reuerentia
diuini nomis q̄bʰ ad p̄firmatiōē sue
promissiōis inducit seipsum obligat
ad faciendū q̄bʰ promittit. **Sc̄do** no
tandū. q̄ adiurare ē per quandā simi
litudinē iuramēti. pmissori a se indu
cti aliū ad aliquid agendū. p̄uocare.
Tertio notandū. q̄ sicut hō iurando
promissorie seipsum ad aliqua agen
dū ordinat seu p̄uocat. ita pōt aliū ad
agendū dupl̄r p̄uocare. **Supiores**
quidē dep̄cando. inferiores aut impe
rādo seu cōpellendo. **Et** sic ē duplex
adiurādi modus. **Pr̄o** quidēz p mo
dum dep̄catiōis vel inductiōis ob re
uerentiā alicui⁹ sacri. vel p modū am
icitie seu benivolētie. **Ali⁹** modus est
via imperij seu cōpulsionis p hoc ad
p̄positū. **Primo** em̄ mō non licet de
mones adiurare. quia videt ad am
icitia & benivolentiā p̄tinere qua nō l3
ad demones vti. **De** quo dicit **Orige
nes** sup **Matth.** **Nō** licet fm potesta
tem datā a saluatore adiurare demo
nia. iudaicū em̄ est hoc. **Isto** mō vru
tur necromantici adiurationibus de
moniū. **Sc̄do** aut mō adiuratiōis per
compulsionē videlicet licet nobis ali
quo vtr̄ aliquo non. **Demonēs** enim
in cursu hui⁹ vite nobis aduersarij cō
stituant. nō aut eoz actus n̄re disposi
tioni subdunt. sed dispositioni diuine
& sanctorū angeloz. quia vt dicit **Aug⁹.**
ij. de trinitate. spiritus deceptor regi
tur per spiritum iustū. possumus de
mones adiurando per virtutē diuini
nominis tanq̄ inimicos repellere ne
nobis noceant vel spiritualiter vel cor
poraliter. fm potestate datam a **Chri
sto** **Luce.** x. **Ecce** dedi vobis potesta
tē calcādī sup serpētes & scorpiones &
sup omne potestatez inimici. et nihil
vobis nocēbit. non tamen licitum est

eos ad iurare ad aliquid discendum ab eis. vel etiam ad aliquid per eos obtinendum. quia hoc pertineret ad societatem aliquam cum ipsis habitam. Propter quod super illo xpi. Dimutesce et exi. Mar. j. dicit Chrysostomus. Salutem feru nobis dogma datur ne credamus demonibus quantumcumque denuncient veritatem. nisi forte ex speciali instinctu vel reuelatione diuina aliqui sancti ad aliquos effectus demonum operatione utantur. Sicut legitur de beato Jacobo. q per demones fecit Dermogenem ad se adduci. hec de Tho. **Questio. xxx.** Vtrum licet adiurare irrationali creaturam. **R. n.** Tho. ibidem. q sic. p modum compulsionis que refertur tunc debet ad diabolum. qui in nocuumentum nostrum mittitur irrationalibus creaturis Et talis est modus adiurandi in ecclesie exorcismis. p quos demonum potestas excluditur ab irrationalibus creaturis. Si enim intentio referretur ad irrationali creaturam quo ad se que nihil intelligit vana esset. **Questio. xxxj.** Vtrum homini liceat alium hominem adiurare. **R. n.** fm Tho. ibidem. p modum deprecationis licet quilibet hominem. immo deum et angelum adiurare p inuocationem diuini nominis vel alicuius rei sacre. sed p modum compulsionis licet superioribus respectu inferiorum. quibus etiam iuramenta imponere possunt in casu non tamen possunt inferiores superioribus p adiurationem per modum compulsionis necessitate imponere. sicut se ad iuramenta ligare possunt. quia sic usurparet potestatem in alium quam non habet. licet possint propter aliquam necessitatem inferiores suos superiores restringere tali genere adiurationis. **Questio. xxxij.** Vtrum secularibus non ordinatis ad exorcismum licitum sit demoniacos adiurare. **R. n.** fm Tho. in quarto dist. xxiij. q. iij. arti. j. sub arti. iij. q sic. non tamen

tanquam ex officio. sicut etiam quod magis est ministrare ad missam priuatam. prefertim licet seculari puro candelas accendere et huiusmodi que accolytus sunt ordinis. et tamen laici possunt ea facere. sed non ex officio. **Questio. xxxij.** Vtrum verum sit q malefice alienas vaccas lacte priuare valeant. Et si sic. quale remedium possit applicari. **R. n.** dicitur. fm predicta pro prima questione q sic. vt par. q. xvj. Cum enim fm Alber. in de animalibus. lac de natura sit menstrui in animali quolibet. Sicut fluxus talis humoris infirmitate aliqua restringitur vt dicunt medici de femina. Idem potest demon si a deo permittitur in bestia facere. Notandum tamen pro solutione secunde questionis q istius fluxus scilicet lactis restrictio tripliciter fieri potest. Primo modo ex constitutione naturali. sicut post conceptum fetum. Alio modo ex infirmitate accidentali. sicut forte ex comestione alicuius herbe que lac restringere habeat et alterare vacca. Tertio modo ex maleficio. Primo modo remedio non indiget. Secundo modo. si quis sciret naturale remedium applicare posset. Sicut etiam contra alias infirmitates potest. seclusis superstitionibus tactis. q. xxiij. et. xxvj. Contra tertium modum diuina remedia applicari possent sicut est dictum. q. xxvj. Vnde a deuotis personis et virginibus expertum habeo q adhibito signo crucis et dnica oratione cum salutatione angelica trinitis vel circiter. cessat opus demonis si est p maleficiu. de h habuisti. c. ix. s. E. non autem licet applicare superstitiosa. vt quedam faciunt seruantes quoddam brodium de oleo carnis pruni. quod notat superstitionem demonis. **Questio. xxxij.** Vtrum p sacra verba modis antedictis liceat contra gradines seu pestes procedere. **R. n.** dicitur q sic. Tertium enim est

sicut beatus Thomas. dicit Job. i. q. de
mones grandines. fulmina et tempe-
states deo pmittere. procurare possunt.
sicut contra Job fecerunt. cuius oves
igne consumpte sunt celesti. id est. de
aere descendente per demones. procurato
etiam ad consumptionem pastorum. Sicut ve-
hementem ventum qui domum defecit. et
septem filios et tres filias interfecit rus-
na. Non licetis remedijs demoni resi-
stere potest. Hec enim ob causam univers-
saliter vel contra in ecclesia capane con-
tra auram pulsant. Tu ut tanquam per rubas
deo consecratas demones recedat a suis
maleficijs. Tu etiam ut populus excitatus
deum contra tempestates invocet. Et ean-
dem ob causam cum altaris sacramento
et sacris verbis ad auram sedandam per-
cedit contra ex antiquissima consuetu-
dine ecclesiarum in galliis in germania
Fiant ergo talia et non contra ea que
dicta sunt questione. xliij. et in alijs.
His concordare videntur iura civilia. C.
de male. et ubi notatur dicitur quod qui fa-
ciunt illud. i. impediunt ne labores
hominum ventorum gradibus lapidatione
sternant. non pena sed premio digni
q. sunt. l. eorum. ibidem. **Questio. xxxv.**
de generalitatis fortuna. Vtrum aliqui
homines sint a natura bene vel male
fortunati. Et quid de fortuna tenendum
sit. Dicuntur autem generalitatis ut dicit
Isidorus. viij. et ibi mol. c. ix. propter naturali-
um considerationem siderum. qui vulgo
mathematici vocantur. Fortuna vero
ut ibidem dicit. c. ij. a fortuitis nomen
habere dicitur. quasi deam quandam res
humanas varijs casibus et fortuitis illu-
dentem. unde et cecaz appellant. eo quod pas-
sim in quolibet incurres sine ulla ex-
amine meritorum et ad bonos et ad ma-
los venit. hec Isidorus. Sed tale deum cre-
dere idolatria est. Nec ita de fortuna
loquitur Aristoteles. ij. physicorum. nec in de
fortuna bona. nec theologus. Vnde que-

stioni prefate. Respondet sanctus Tho-
mas. li. iij. summe contra gentiles. q. lxxxvij.
et sequentibus. Pro quorum intelle-
ctu notandum finem eum. Primo quod a-
licui tunc bene dicitur a fortuna con-
tingere. quando aliquid bonum acci-
dit sibi preter intentionem propriam.
Sicut qui fodit vineam intentione vi-
tes nutriendi inuenit thesaurum. po-
tuit tamen talis intentione aliena vi-
delicet domini sui quod scivit ibi thesau-
rum absconditum ex intentione diri-
gi. Male autem fortunari dicitur si fo-
diendo frangit tibiam. Secundo no-
tat quod in homine sunt tria que a tribus
celestibus causis diriguntur. volunta-
tis actus. intellectus actus. et corpora-
lia. quorum primum a deo immu-
diat. secundum ab angelo. et tertium a
celesti corpore diriguntur. Nam electi-
ones et voluntates immediate a deo
diriguntur. dicente Proverb. xxi. scrip-
tura. Cor regis in manu domini. et
quocumque voluerint inclinabit illud.
Et Philippien. ij. Deus est qui ope-
ratur in nobis et velle et perficere pro
bona voluntate. Cognitionis vero hu-
mana intellectiva a deo mediantibus
angelis ordinatur. Ea vero que ad cor-
poralia pertinent. siue sint exteriora.
siue interiora. in usum hominis veni-
entia a deo mediantibus angelis et
celestibus corporibus dispensantur.
Dicit enim beatus Dionysius. c. liij. de
divinis nominibus. quod corpora cele-
stia sunt cause eorum que in hoc mun-
do sunt. Cum igitur homo sit ordinatus
finem corpus sub corporibus celestibus
finem intellectum vero sub angelis. finem
voluntatem autem sub deo. potest con-
tingere aliquid preter intentionem ho-
minis. quod tamen est finem ordinem
celestium corporum vel dispositionem
angelorum vel etiam dei. Tertio notat
quod nihil prohibet quod etiam aliquis homo

habeat ex impressione corporis celestis aliquā efficaciam in aliquibus corporalibus faciendis. quā alio nō hz. pnta me dicus in sanādo. et agricola i plantando. et miles in expugnādo. Hanc etiā efficaciaz multo pfectius deus hoibz largit ad sua opa efficaciter exequenda. hec Tho. vii. Guill. in de vniuerso so dicit. qd p expientiaz habet si meretrix nitit plantare oliuā nō efficit fructifera. qd tñ p castaz plātata fructifera efficit. Aduertendū tñ hic dicit Tho. qd pfata corpis dispositio et etiā angeli psuasio nō necessiter hoīem ad eligendum qui liber est. pōt em̄ homo nō se qui inclinationē qualitatis corporalis et angeli psuasione. Quarto notandū qd aliqd bonū pōt accidere hoī et pter intentionē ppriam. et pter inclinationē celestium corporū. et pter angelorū illuminationē. non autē pter diuinā pudentiā qd est factiua et gubernatiua cuiuslibz entis. Dñi respectu dei simpliter nihil dicit nec pōt esse a casu vel a fortuna. sed respectu nostre vltimate nature. **Questio. xxxvj.** Vtrum vel quomodo differt aliquē esse bene natum vel male. bene fortunatū vel male. bene gubernatū et bene custoditū. Rñ. Tho. ibidē. q. lxxx. Ex dispositōe relicta a corpe celesti in corpore nro dicit aliqd nō solum bñ fortunatus aut male. sed etiā bene natus fm̄ dō qd ab angelo illuminat. dicit bene custoditus. Rñ fm̄ qd a deo in bonum inclināt dicit bene gubernatus. Et qñ aliquis ex impressione celestium corporū inclināt ad aliqz electiones sibi viles. quarū tamen vtilitatē ppriam ratione non cognouit. et cum hō ex lumine intellectualiū substantiarū illuminat eius intellectus ad eadē agenda et ex diuina operatione inclināt eius voluntas ad eligendū aliqd sibi vtile cuius rationē ignorat. dicit bñ fortuna-

natus. Et ecōtrario male fortunatus qñ ex superioribz causis ad contraria ei⁹ electio inclināt. sicut de quodā dicit **Diere. xxij.** Scribe istum sterilem virum qui in diebus suis nō prosperabit. **Questio. xxxvij.** Vtrum hō possit esse bene fortunatus vniuersaliter. id ē. vt aliquis hō habeat i natura sua aliquā dispositionē vt eligat semp. vel vt in pluribz aliqz quibus pñcta sint p accidēs aliqz cōmoda vlt incōmoda. Rñ. Tho. ibidē. Ex corpe celesti hō pōt habere talem impressionē. qz natura tñ ad vnu ordinat. ea autē fm̄ qd homini accipit bene vel male fm̄ fortunā nō sunt reducibilia in aliqd vnu sed sūt ideterminata et infinita. ij. Pby sicor. Sed pōt esse qd ex inclinatione celesti inclinēt ad eligendū aliqd cui pñungit p accidēs aliquod cōmodū et ex alia inclinatione aliud. et ex tertia tertiū. non autē qd ex vna inclinatione ad omnia. Ex vna autē diuina dispositione potest homo ad omnia dirigī. hec Tho. **Questio. xxxvij.** Vtrum per astra licite futura cognosci possint. qd diuinare dicit p astra. Rñ. Tho. secūda. ij. q. lxxxv. arti. v. Quedam sciri possunt pro certo. quedam nequaquā. quedam ex cōiectura non certitudinalit. Certitudinaliter possunt sciri p astro-nomos que necessario eneniūt p cursus celozū. vt eclipses et aspectus siderum adinuicem. Non possunt autē sciri p sidera duo qd subtrahunt eis. que per certitudines sic sciri non possunt. Primo effectus contingentes p accidēs siue in rebus hūanis. siue in naturalibus. sicut sunt euentus formidati et casuales. quia ex. vj. metaphisice. ens p accidēs non habeat causam et precipue naturalem. cuiusmodi ē virtus celestium corporū. Secūdo meri actus liberi arbitrii qd est facultas voluntatis et rationis. sic sunt futura

opera hominū solū a libero arbitrio
dependētia. q̄a nullū corpus pōt sic
directe imp̄mere rem i corporeā. q̄lis
est volūtas et intellectus. Istis ȝ duo
bus modis ex astris divinare est sup
stitiosum et illicitū. Possunt tñ corpa
celestia ad hoc inclinare liberū arbi
triu dispositivē. inq̄ntum imprimunt
in corpus humanū et p cōsequēs in vi
res sensitivas. q̄ sunt actus corporaliū
organorū q̄ inclināt ad hūanos actus
Quia invires sensitive obediūt rōni.
ex. iij. de ania. et. j. etbi. ideo nulla ne
cessitas ex hoc libero arbitrio impo
nit. s̄ contra inclinationē celestiu cor
porū hō pōt p rōnez opari. Si q̄s vo
lat cōsideratione astroz ad p̄cogno
scendum futura q̄ ex celestib⁹ causant
corpi⁹bus. puta siccitates et pluvias et
alia hūmōi nō erit divinatio supstitio
sa et illicita. hec d̄ Tho. Dicit etiā dñs
Alber. sup. iij. c. de di. no. q̄ inferiora
nō pnt in supiorib⁹ cognosci certitu
dinaliter. s̄ tñ p̄icturaliter. Et addu
cit ad B̄tholemeū. Aristo. et Ant
ycennam multis rōnibus. **Q**uestio
.xxxix. Vñ ergo puenit q̄ astrologi
ex cōsideratiōe astrorū frequēter vera
p̄nunciāt etiā in his q̄ p̄inēt ad hūa
nos actus. An. Tho. secūda. ij. q. x. c.
.v. ar. v. hoc p̄tingit dupl̄r. Vno q̄dez
mō q̄ plures hominū passiōes cor
porales sequunt. et ideo actus eorū
disponunt vt in pluribus fm inclina
tionē celestiu corporū. pauci aut sunt.
id est. soli sapiētes qui rōne hūmōi in
clinationes moderent. Et ideo astro
logi in multis vera p̄nunciāt. et p̄eci
pue in cōib⁹ enētib⁹ q̄ depēdēt ex
multitudine et. Alio mō p̄t demo
nes se imiscētes. Vnde Aug. dicit in
.ij. sup. Gen. ad lram. Fatendū est q̄
a mathematicis vera dicunt instinctu
quodā occultissimo dicit. quod nesciē
tes humane mētes p̄nunt. quod cu

ad decipiēdos hoies fit spiritū imū
dorum et seductorū opatio est. q̄bus q̄
dam vera de tēporalibus rebus nosse
p̄mittūt. Vñ cōcludit. Quapropter
bono xp̄iano sine mathematici sine
quibet impie divinatiū maxie dīcē
tes vera. cauēdi sūt ne cōfortio demo
niorū aiam deceptā pacto quodaz so
cietatis irretiat. **Q**uestio. xl. Vñ
licitū sit p̄icturare futura p auguria
et p aliorū animalū motus seu voces
vel gestus. Augures autē sunt dīcēt
Isidorus vbi prius. q̄ p volatus aviū
et voces intendūt aliqua signa rerū
vel obseruatiōes impronūas hoibus
et cōrretēs. qui et aurspices dicūt
Aurspices tamē p̄prie qui oculis et
visu. Aurspices vō qui auditur ex vo
ce cōsecturāt. Rūder Tho. ibidē q̄ sic
sub distinctione tamē. Nam cuz bru
ta animalia non habeant nisi animā
sensitivā cui⁹ oēs potentiē sunt actus
corporaliū organorum. ideo subiacet
eorū anima dispositioni cōtinentiū
corporū. et p̄modialit celestiu corporū
Et ideo nihil p̄hibet aliquas eorū
optiones esse futuroz signa. inq̄ntuz
cōformātur dispositionib⁹ corporū ce
lestium et aeris cōtinentis. ex qua pue
niūt aliqui futuri enētus. In hoc tñ
duo p̄siderari oportet. Prīmū q̄dem
vt hūmōi opatiōes non extendant nisi
ad p̄cognoscēda futura que causant
per motus celestiu corporū. vt supra
dictum est. Secūdo vt nō extendant
nisi ad ea que aliquāliter possunt ad
huiusmodi animalia p̄tinere. Conse
quunt em animalia cognitiōē quā
dam naturalem et instinctum triplici
ter. Vno modo p celestia corpora ad
ea que eorū vite sūt necessaria. sic sunt
imutationes q̄ sunt p pluvias vētos
et alia huiusmodi. Vñ si quis ex hoc
q̄ cornicula frequēter crocitat. p̄dicat
pluviam cito venturā non est illicitum.

Allo modo instinctus huiusmodi causantur ex causa spirituali bona angelo vel ex deo vel per in columba super christum descendente Luc. iij. Et in coruo qui pavit bellam. iij. Reg. xviij. Et in cete qui absorbit et eiecit Ionam. Jone. j. Allo modo ex causa spirituali mala. vel ex demonibus qui voluntur huiusmodi operationibus brutorum animalium ad implicandum animas vanis opinionibus. Et eadem ratio videtur esse de omnibus alijs huiusmodi. Vis igitur huiusmodi divinationis si extendatur ultra illud ad quod potest attingere secundum ordinem nature vel divine providentie. est superstitiosa et illicita. hec Tho. Questio. xli. Vtrum per omen possint futura cognosci. Est autem secundum Tho. omen verbum ex insperato prolatum. ex quo sequitur bonum alicuius. et tunc dicitur omen illius. Et ponit exemplum de romanis querentibus locum aptum ubi ibi manerent et civitatem edificarent. et cum venissent ad locum ubi nunc est roma. vexillarius qui ferebat vexillum procedendo fecit illud in terra dicens. Stemus. quia hic optime manebimus. et hoc verbum fuit acceptum per omen. Rñ. Tho. ibidem. Aliud est dicendum de omine quod de prelatu augurij. quia verba humana que accipiuntur pro omine non subduntur dispositioni stellarum. Disponunt tamen dupliciter. Aliquam secundum divinam providentiam. aliquam vero secundum demonstrationem operationis. secundum primum modum conjecturare est licitum. Unde Gedeon qui in cathalogo sanctorum Heb. xj. ponitur. usus fuit omine. ex hoc quod audivit recitationem et interpretationem cuiusdam somnii. ut legitur Iudic. vij. Et filius Belzezer servus Abime. ut legitur Gen. xliij. Et Gedeon observavit recitationem et expositionem somnii accipiens eadem per omen. quasi ordinata ad sui instructionem a divina providentia. Et filius Belzezer attedit verba puelle oratione premissa ad deum. hec Tho. Secundo modo precuratur est illicitum. quod

modo receperunt omen servi Benadab regis syrie. qui audientes ab ore regis israel Achab. hoc videtur verbum. Si ad huc venit. frater meus est. acceperunt per omen. et festinantes rapuerunt verbum ex ore eius atque dixerunt. Frater tuus Benadab vivit. iij. Reg. xx. Questio. xliij. Vtrum ex arte phisonomie divinare licitum sit. i. ex dispositione membrorum hominis conjecturare de moribus hominis. Rñ. Alb. li. j. de aial. tractatu. ij. quod sic. dummodo caute fiat. videtur solum de natura conjecturaliter. sed de moribus et electionibus non diffinitive indicando. Et ad hoc plures allegat philosophos. Vbi notat primo quod phisonomia est scientia docens divinare. i. conjecturare de affectibus hominis per phisicas formas membrorum. Secundo notat quod ex multis que sunt in homine accipit conjectura illa. Primo ex sanguine sive humore. quia ex talibus passionibus facilliter homo. et afficit humore videtur quadruplici. sanguineo. melancolico. colerico et flegmatico. Secundo. ex sexu masculinitatis et femininitatis. Tertio ex oculis. capillis. auribus. facie. et alijs membris patetibus. Propter quod Prolomeus dicit divinare melius ex stellis secundis et verius. Stellas secundas vocat figuras et accidentia innata in rebus phisicis. que a stellis superioribus impressa materie scientie. sed superiores stelle aliquando nihil imprimunt. sed in eis non deficiat. sed in materia inferioris indispota. Tertio notat quod nihil prefatorum necessitat voluntatem. Vnde nullus diffinitive indicandus est in talibus malus esse. nisi manifestum sit suum malum. licet prefata aliquando inclinent aut signent inclinationem affectus. Unde per tria potest quis contra talia operari. Primo per hoc quod membrum quod inspicitur. est forte signum per accidens infirmitatis alicuius. et non nature. Secundo per liberum

arbitrū. quoyt pbus in. liij. etb. dīc. su-
mus dñi nřarū actionū. **T**ertio p ha-
bitū virtutis vel viciij seu cōsuetudinē
Qñ **A**resto. refert discipulos **H**ypo-
cratis eiusdē facie optime depictam
obtulisse **P**hilemoni optio pbiſono-
mo. q̄ iudicauit illud eē viri luxuriosi.
z deceptoris idoli. qđ cū indignanter
Hypocrati retulissent. rñdit. vere iudi-
cauit. qz ad hec natura inclinauit. **S**z
illud qđ natura nō dedit. amor virtu-
tū z phie pulit. s. ptinentiā z fides. hec
de **A**lb. **C**ertū aut est qđ gřa plus va-
let qđ omīa antedicta. **Q**ñ deuoti virt-
utibus alijs sunt iudicādi. **Q**ñ artes
presatā approbat **S**alomō **P**roner.
.xviij. **I**n facie prudētis lucet sapiētia
oculi stultoz in finibus terre. **E**t **E**ccl.
.xix. **E**x visu cognoscit vir. z ab occur-
su faciei cognoscit sensatus. **S**z iudi-
cia veritas vitare iubet cū iudeis ait.
Ioh. viij. **N**olite iudicare fm facie. s.
z iustū iudicium iudicare. **Q**uestio.
.xliij. **O**ry aliqua vera sciētia p artes
notoriā possit acquiri. **E**st aut ars no-
toria quedā obseruatiō qua p ieiunia
abstinētiā z oīones verbales cū in-
spectiōne quarundā figuraz seu cha-
racterū ac prolatiōe verborū ignotorū
z similitū quis sciētia adipisci molit
Añ. **T**ho. scđa. ij. q. x. c. vi. art. j. q. ars
notoria illicita z inefficax est. z iō pe-
nitūs repudiāda z fugienda a xpiano
Primū pbat. qvītē ignotis caracte-
ribus z verbis. vt. q. xxvj. discum est.
Qñ supnaculis signis vtens. tacita de-
monū pacta habet. **S**ecūdū ptz. quia
nullus demon intellectū hoīs illumi-
nare pōt. quē ex obstinatiōe obtene-
brare intēdit semp. vt docet **T**ho. pī
ma pte. **A**cquisitiō aut sciētiē z sapie-
fit p illuminatiōē. **Q**ñ **Aug**. dicit
.x. li. de ciuit. del. **E**tā teste **P**orphy-
rio pbo. demonū opatiōibus z obser-
uantis z purgationibus aia nec diuis-

nam nec verā sciētia adipiscitur. **T**er-
tiū ptz ex **Aug**. li. ij. de doct. xpiana.
Eadē ratiōe sicut de supstitiōibus ce-
teris quas ibi improbat. **Q**uestio. 22
.xliij. **O**ry saluatores peccēt iudicā-
tes in suis cōiecturis. **S**unt em salua-
tores vt dicit **I**sid. li. viij. etb. ymol.
sic dicit. qz dū eis membrorū quecūqz
partes salierint aliqd sibi exinde pro-
sperum seu triste significare pdsunt.
Añ. idem ibidē q sic. **I**dem ex questi-
onibus. xxiiij. z. xxvj. p3. **Q**nde cōclū-
dit ex supradictis oibus **I**sid. q in his
oibus ars demonū ex quadā pestife-
ra societate hoīm z angeloz maloz ex-
orta est. **Q**nde z cuncta vitanda sunt
xpiano. z omni penitus execratiōe re-
pudianda atqz damnāda. hec **I**sid.
Questio. xlv. **O**ry ne licitū sit di-
es. annos obseruare aut mēses. ad ex-
eundū de domo p itinera. ad induen-
dum nouas vestes. z ad faciēdū siliā
pro habēda pspertate z vitāda aduer-
sitate. **R**ñdet textus. xxvj. q. vi. nō l3.
z sequentibz multis autoritatibz sum-
moz pontificū. z **Aug**. q nō. **Q**nde
ib. improbant obseruare kalēdarū
Ianuarij sub ritu paganorū. videlz ne
aliqd plus noui fiat p̄t annū nouū.
ne mēse cū epulis parent vel lampa-
dibus. ne p vicos z plateas choi du-
cantur. nec cantiones fiant. **E**t tales
anathema sunt q faciūt. **I**ñ in alio. c.
dicit. **N**ō obseruētis dies q dicuntur
egyptiaci. **G**losa. q̄s egyptij inuene-
runt. vt q aliqd opus in die tali incho-
aret malū haberet exitū. **T**ñ ex antiq̄
tate ecclia signat hos dies in kalēda-
rijs suis. hec ibi. **Q**ñ **Aug**. in **E**nchiridion.
z ibidēz i decreto habet. **Q**uiss
existimaret q̄ magnum p̄m sit dies
obseruare z mēses z annos z tēpora
sicut obseruant q certis diebz sine an-
nis sine mētibz volūt vel nolūt incho-
are aliqd. eo q fm varias doctrīnas

hominū fausta vel infausta existimāt
tēpora, nisi hui⁹ mali magnitudinē
ex timore aplī pensarem⁹. qui de talē
bus ait. **N**unc cognouistis deū. imo
cogniti estis a deo. quō puerimini ire
rum ad infirma ⁊ egena elemēta. qui
bus deū seruire vultis. dies obser
uatis ⁊ menses et tempora et annos.
Timeo vos. ne forte sine causa labo
rauerim in vobis. **T**amē bene obser
uare quis pōt tēpora qm̄ luna est i cer
ra quora p secandis lignis vt diuinus
durent ⁊ iniū a vermibus rodant.
Sic de pomorū colligēdis fructibus
⁊ de similibus que ex naturali philo
sophia vel ex arte autētica sine super
stitionib⁹ seruari debent vel possunt.

Capítulum. xij.

Nono prohibet in colēdo vnus
deum supbia qua quis renuit
deo obedire. sicut humilitate
deum reueremur debire. Vbi primo
videndum erit. quid sit superbia. quā
differat ab inani gloria. ⁊ q̄derestabi-
le viciū sit. Secundo quae sint eius
species. Tercio qū sit mortale pecca-
tum. ⁊ de ei⁹ remedijs. Circa primū
notandū sūm Tho. secūda. ij. q. clxij. ⁊
questionib⁹ de malo. questione de su-
perbia. **S**uperbia est contemptus
dei vel superioris. vel nolle obedire ra-
tioni preceptis. Et hoc est formale et
principale. Sed materiale est audas
seu p̄sumptuosus appetitus ⁊ inordi-
natus p̄prie excellentie. Dicit⁹ primo
contēptus. Vbi nota q̄ tūc sūm Tho
secūda. ij. q. clxxxvj. art. ix. aliq̄s com-
mittit v̄l trāsgredit aliqd ex p̄emptu
qū volūtas eius renuit subijci ordina-
tioni legis vel regule. ⁊ ex hoc p̄cedit
ad faciēdū cōtra legē vel regulā. Qū
autē cōtra p̄pter aliquā particularem
causam. puta p̄cupiscenciā vel irā vel
desideriū cuiuscūq̄ alteri⁹ rei inducit

ad aliqd faciendū cōtra statuta legis
vel regule. nō peccat ex cōtemptu. s̄
ex aliqua alia causa. etiā z si frequē
ex eadē causa vel alia simili peccatz
steret. frequētia tñ dispositiōe inducit
ad cōtemptū. Nam s̄m Bern. Cō
temptus est tumor supbie. Dicit̄ p̄
quēter in descriptione supbie. Nolle
obedire. quod declarat cōtemptū. i. re
nuere obedire. Est em̄ trāsgressiō p̄
cepti effectus exterior supbie q̄ est in oī
mortali peccato. Sed p̄emptus p̄
cepti est interior actus z nō est in oī pec
cato mortali. q̄ q̄dam sunt ex igno
tia. alia ex fragilitate. s̄ supbia ex q̄dā
malicia. Dicit̄ vel supioris. q̄ quē
libet debem⁹ superiorē arbitrari. vt po
stea dices. Dicit̄ appetitus audax. q̄
supbia est in irascibili de pp̄lo bono
presumptiō q̄daz q̄ se erigit cōtra deū
vel alios hoies. eos vel eoz mandata
p̄cipit dēdo seu cōtēdō. Dicit̄ inor
dinatus. quia si ordinate quis appete
ret excellentias suas nō peccaret. Nā
rex frācie p̄ferre pōt diuitias suas di
uitijs militis. z cōsiderare dona tem
poralia z spūalia sibi collata a deo. s̄
cum gratiarū actione in deū debet ea
reducere. q̄ si se extollat de eis cōtra
deū aut primū. aut eoz mādāta inor
dinare. tūc appetit. Dicit̄ pp̄rie excel
lentie. Qñ dicit̄ Alexander. de hal. in
summa. q̄ cuz supbia sit appetere ex
cellentia sui. aliud ē appetere excellē
tiam z aliud appetere excellentias vt
pp̄ia. Appetere em̄ excellentia cū sit
nāle hoi z angelo inq̄ntū sūt facti ad
dei imaginē nō ē p̄c̄m. s̄ appetere ex
cellentia pp̄ia vt pp̄ia sēp est p̄c̄m.
Et sic multipl̄ vt ī sp̄ebus apparebit
q̄ntuor. Ex quib⁹ ptz p̄mo q̄ supbia
duplici virtuti contrariā ē dīrecte. hu
militati quo ad formale in supbia z q̄
ad materiale magnimitari q̄ virt⁹ im
ponat extēsiōnē animi ad magna z

ardua in oi virtute. Secundo supbia
differt ab appetitu inanis gl'ie seu ab
inani gloria. Pro cui⁹ intellectu no-
ta fm Aureolum in. ij. dist. xxi. q. ij. q
aliud e coplacere delectari in sui ex-
cellencia habita. qd est vane glorie. et
aliud est erigere se sup alios qd e sup-
bie. Affectioes em appetitus sequunt^r
coformiter existimatioes intellect⁹. h
alia est existimatio in intellectu existi-
mare qnitate sue excellencie absolute.
z aliud e existimare excellentia suam
compatine ad alios fm excessus. imo
hec scda ois ex pma. Primo em itel-
lectus inordinat⁹ existimat suas suffi-
cientias esse magnas z supmi gradus.
Scdo ex hac existimatioe ois statim
existimatio insufficiente alioz. q existi-
mat excellentias oloz paruas. Et hoc
dupliciter. vel existimado sufficientias
ppias magni gradus. vel sufficientias
sibi eqluz modicas. Igit in appetitu
erut pformit due affectioes corrden-
tes vltimis existimatioibus duabus.
Primā qdem existimatioe q inordi-
nate existimat excellentia sua magni
gradus absolute. sequit i appetitu de-
lectatio z coplactia in ppia excellen-
tia. q est inanis glia. h secunda existi-
matione q parupedit alioz bona se-
quit erectio. z talis erectio est supbia.
Et si erectio talis e respectu superior⁹
vel maior. tunc dicitur irreuerentia. z sequit
existimatioe q iudicat qs suas suffi-
cientias magnas z suploz paruas. Ne-
spectu vo equaliu dicitur pfata erectio co-
temptus q sequit existimatioe q qs
bona equalia alioz reputat quasi nul-
la. Videt igit q supbia quadruplici^r
differt ab inani glia. quia superbia est
in appetitu irascibili respectu alicui⁹
ardui cum quoda contemptu aliqua
do z in illo qui non curat manifesta-
tione. h inanis gloria est in concupis-
cibili non semp de arduo. nec semp cu

contemptu z semp est in appetitu mani-
festationis. **D**ubitat q sint radices
supbie. Respondet q triplices. Pri-
ma e inordinat⁹ amor sui. Ex illo em
quis facilliter retorquet inordinate in
se excellencias veras vel falsas. Scda
est pssideratio incauta bonoz suoz. q
cum oia sint a deo principalit^r aut to-
taliter si p gfaruactione no in deū di-
rigunt se erigit anim⁹ in supbia. Ter-
tia est negligetia pssideradi deū z pxi-
mū. Pā si sepe pssiderarem⁹ deū oī po-
tentissimū. sapientissimū. z optimū. a
quo manāt pcepta. nō facillit nos cō-
tra eū erigerem⁹. Similit^r si cōsidera-
remus debite pxiū. nō facillit eū
contēneremus si equalis est. aut irre-
uerēter tractarem⁹ si suploz est. Cōsi-
dera igit in pxiū qlibet quō raro ē
aliqs itaz paruus qn aliqn magno p-
desse possit. Item q aliquā virtutē oc-
cultā hz q cares. Itē q forte pdestina-
tus est z tu damnādu. vt in Iuda et
Magdalena clarnit improuisse i mul-
tis. **D**ubitat cum supbie sit supra
regulā a deo nobis traditaz itē. q sint
regule fm quas mēsurare debemus
opa ne supbiamus. Rñ. q qtuor op-
posite qtuor spēbus supbie. de qbus
Grego. dic. xxiij. moraliū. Prima vt
credamus firmiter oia bona nra q nō
sunt pctaz defect⁹ a deo nob data. Se-
cunda vt si q mērim⁹. de⁹ principa-
lissim⁹ auctor extitit. sine q ne duz su-
m⁹ aliqd sufficiētes facē aut velle bo-
nū. h nec cogitare. vt dic ap'ls. Tertia
est agnosce bona nra q habem⁹ a deo
eē. nihil alieni nob ascribēdo. Quar-
ta amare pxiū in nullo eū decipien-
do. **E**malum sit supbia patz pmo
autoritatib⁹. Est em q si rex vel regina
alioz victoz. vñ p's. Emūdabor a deli-
cto maxio. i. supbia. fm glo. Itē Eccl.
.x. Vultuz ois pcti supbia. q tenuerit
eā implebit maledictis. Itē Thobie

Preceptum I

Capitulum

XII

.liij. Supbia nunq̃ i tuo sensu aut in tuo vbo dñari pmitas. in ipsa em intium sumpsit ois p̃ditio. Sc̃do patet exēplis. Nā supbia de supmo angelo fecit pessimū demonē. Esa. xliij. Quō cecidisti Lucifer de celo q̃ mane oriebaris: Ecce de angelo fit demō. de nobilissima creatura pessima fit. et de celo eiecit in infernū. Itē Eva p supbiaz q̃ voluit effici sciēsvt de? facta ē nesciens qdāmodo vt pecus. Ps. Nō cū in honore eēt nō intellexit. cōparatus est iūmentis insipientib⁹ et filis factus ē illis. Itē Saul postq̃ hūilitate in regnū p deū ducit. supbiēs deiicit. et posterī sui. et a demone possidet. i. Reg. xv. Itē Nabuchodonosor Daniel. v. supbiēs deposit⁹ ē de solio regni sui. et gloria ei⁹ ablata ē et a filiis hoim eiecus. Itē phariseus q̃ se dixit nō eē vt ceteros vt se sup ceteros extolleret. nō est iustificat⁹. s̃ hūilis publican⁹. Lu. xviij. Itē Petr⁹ q̃ p ceteris psumpsit dicēs. Etsi oēs fuerint sc̃dalizati in te ego non scandalizabor. Matth. xxvj. vltius ceteris lapsus est p ancillam p̃urādo et trina vice. ¶ Quo ad secundū principale de sp̃ibus supbie notādum p intellectu earundem fm Tho. q. de malo materia de superbia. q. iij. q̃ quedam se habēt anteceden-ter ad supbiā. vt sunt ex q̃bus oriē fa- cilit̃. Alia sunt in q̃bus essentialiter cōsistit supbia. Alia aut sunt q̃ conse- quunt̃ supbiā et ab ipsa eliciunt̃. Et quodlibet istorū est multiplex. Nā cū supbia sit inordinat⁹ amor pprie excel- lentie. tot erūt antecedent̃z cause et ori- gines. quot bona in quibus quis ex- cellentiā inordinate appetere potest. Sunt autē in genere triblicia bona. Primo ista q̃ dicunt̃ fortune. vt di- uitie. delitie. dignitates officiorū. ami- ci. et honores. Secundo bona nature quo ad corp⁹. vt pulcritudo. fortitu-

do. sanctas. et nobilitas. ¶ Quo ad aīaz intellectus p̃sp̃citas naturalis. sciē- tia acq̃sita. memorie tenacitas. ad virtutes naturalis habilitas. seu vtus naturalis. virtus acq̃sita. potestas to- lerandi exercitiā sp̃ualia. et artes acq̃si- te. Tertio bona gr̃e. vt fides. spes. cha- ritas. et alia. Cum igit̃ homo inordina- te diligit se quod est radix oim p̃cōz id est. cui nō refert oia bona in deum primo principaliter et finaliter put in primo precepto dictum est. quolibet p̃fatorū bonoz facilius homo reor- quet in se. et se extollit vltra q̃ debet. ¶

Essentialiter vō supbia fm Greg. xxiij. moral. consistit in quattuor spe- ciebus. quas declarat sanctus Tho. vbi supra. Nam fm Aug. li. iniarum Prosperi. supbia est inordinat⁹ amor pprie excellentie. vt cum homo vult si- bi aliquid bonū solam. ideo qz hoc ha- bendo vel isto mō habēdo excellētior est q̃ nō habēdo. vel nō sic habendo. In isto at̃ capitulo solū de p̃mis dua- bus sp̃ibus dicet̃. P̃mo igit̃ sp̃s sup- bie est. cū bonū qd sibi inest ab alio a semetipso h̃e se existimat. Excellēt⁹ em est q̃ aliquid bonum inest alicui a se q̃ ab alio. ¶ Nū ergo hō p̃pter inordi- natū amorē pprie excellentie. mouet̃ ad estimādū illud bonū qd habet ab alio. se solū h̃e a se. et vult etiā sic h̃e a seipso. tunc supbiē p̃ma specie. cōtra illud. i. Cor. iij. Quid habes qd non accepisti. Sup quo glo. Aug. Scien- dum neminē posse discerni ab illa p- ditionis massanisi qui hoc bonū ha- bet q̃ credat q̃ quicqd bonū h̃z a gra- tia saluatoris accepit. Dñ p̃s in p̃- mo de celo et mundo. Ab hoc quidez ente sc̃z deo depēdet celum et tota ei⁹ natura. et ab vno ente singulis cōmu- nicatum est esse et viuere. Nam qcqd habemus a deo habemus. aut imme- diate a sua manu potēt nobis pore-

tra ut aiaz. intellectū. volūtātē. mēorā
fidem. et virtutes infusas. **A**ut mediā
tribus dei nūcijs q̄ sunt celum. elemē-
ta. hoīes. bestie. et alia tpalia nob̄ por-
recta. **P**ater illud **M**atth. vi. vbi dici-
tur. q̄ aues nō nent nec serunt. et tñ p̄
celestis eas pascit. **N**ō inq̄ ipse se pa-
scunt licet volent et querant. **I**te patz
experiētia. **N**am agricola q̄ interdū
ex vno anno bene colit vineā. min⁹ p̄-
cipit q̄ p̄cedēti anno qñ male colue-
rat vineā. **C**ur. qz labor human⁹ non
sufficit. s̄ solis et celoz influētia. aeris
tēperies. et natura in q̄ deus dñat non
I homo. **S**ed dicis **C**redo me oia bo-
na a deo habere. s̄ careo p̄ima specie
supbie. **R**ūder **G**uil. in sūma victoriū
q̄ etiā ideo dicit de supbo q̄ ipse cre-
dit bona sua habere a se. quia scz facit
acsi crederet. **S**ic in simili. **A**lq̄s di-
cit nō credere xpm̄ filium dei q̄ nec il-
lius terre cōminationibus. nec attra-
hē p̄missionib⁹. nec p̄ceptis obēpe-
rat. nec cōsilijs acq̄escit. ut dīc **B**ern̄.
Sunt aut̄ tria q̄ntū ad hoc q̄ dicit su-
perb⁹ facere q̄si crederet bona sua se
habere et nō a deo. **P**rimo si gloriat̄
in corde suo de bonis suis puerse p̄p̄
q̄ apl⁹ dicit vbi supra. **Q**uid habes
quod non accepisti. si aut̄ accepisti q̄-
re gloriaris quasi nō accepisti. **S**e-
cundo q̄ntū ad hoc q̄ aliq̄s de bo-
nis suis se iactat. p̄tra illud **J**ob. xxxj.
Si oscutatus sum manū meam. **I**n
manu operatio. in osculo vō intelligi-
tur laudatio. **U**nde osculum manus
est. laudatio p̄p̄le operatiōis. **T**ertio
qz de bonis suis deo gratias nō agit.
Ideo ingratus dicitur vulgariter non
agnoscere beneficiū. **V**ñ **G**reg⁹. **N**ō
est dignus dādis qui nō agit gratias
de datis. **S**ecūda species superbie
est cum quis bonū qd̄ habet ab alio d̄
gratia cognoscit et fateat se ab alio ha-
bere. sed putat sibi hoc debitu fuisse

pro meritis recepisse. **E**xcellētius enī
est aliquid habere ab alio ex meritis
suis q̄ mere de gratia. **C**um ergo bo-
mo p̄pter amorē p̄p̄le excellētie mo-
uet ad estimandū illud bonū qd̄ ab
alio habet de gr̄a. habere se ab eo me-
ritis p̄p̄is. **V**ñ si famulū habes suo
labore vix merentē calceos. q̄ datis si
bi tunica et caligis et calceis putaret̄
se bene meruisse. hoc est supbie p̄tra
deū vel hominē. **S**cire aut̄ debes q̄
quicqd̄ habes a dō habes. **J**. **C**or. xij.
Deus opat̄ oia in oibus. **I**mo de⁹ in
om̄i actione nostra p̄ncipali⁹ cōcur-
rit. **S**ed dicis. diuitias et scientiā stu-
dior laborē p̄p̄o acq̄siui. quō ḡ a deo
habeo. **R**ūder q̄ deus tibi man⁹ p̄u-
lit. pedes et intellect⁹ tui industriā.
Et hoc est p̄mū qd̄ habes s̄ a deo.
Hec aut̄ oia velut penna mortua ma-
nu sc̄ptoris nō recta. nihil fecissent ad
tuā scientiā. aut ad diuitias tuas. nisi
summ⁹ artifex esse et intelligē tibi de-
disset et p̄seruasset. **E**t hec sunt p̄ncipa-
lissimaz sine n̄ra industriā et inmediate
a deo. **V**ñ **L**uc. xvij. **C**ū oia feceritis
q̄ p̄cepta sunt vobis. dicite serui inuti-
les sum⁹. qd̄ debuim⁹ facere fecim⁹
Et merito inutiles. qz nihil deo p̄fici-
mus s̄ nobis ex sua bonitate merito
qd̄ facere debuim⁹ et. qz dei verissime
erui sum⁹ creatiōe. rōne cui⁹ oia n̄ra
sibi debem⁹. plus si possibile eēt tene-
mur ex cōseruatiōe. simplicius ex redē-
ptione et. **D**icit etiā **A**lexāder de ba-
lis in summa. **C**redere se h̄re bonū p̄
meritis inq̄ntuz credit se quis eē cau-
sam p̄ncipalē meritorū illoz. deū vō
secundariā. est pctm̄ et supbia. **S**it cū
se credit h̄re bonū a deo p̄ meritis in-
q̄ntū se ponit causam secundariā tanq̄
ex merito condigni illud tribuentē ē
secūda species. **C**redere aut̄ se habere
aliquid bonū p̄ meritis ponēdo de-
um causam p̄ncipalē non est peccatū

Unde superbus secunda specie appetit excellentiam propriam ut propriam. in quantum ponit se causam principalem. deum vero secundariam. hec ille. Contra ista quidam putant merita sua tam magnam merito deus pro eis debeat eis dare vitam eternam. preferuare a tribulationibus et a similibus. quod si non facit deus murmurant superbe.

¶ Ad illam inquam. et ad primam etiam reducitur ingratitudinis vitium secundum Thome. Cuius ingratum est qui sibi attribuit quod ab alio habet. Contra hanc speciem peccatis multipliciter errat. Primo quod liberalissimum largitor deum putat venditor deum credere emere meritis a deo. qui non est estimator meriti. id est. opus non est de se merito. sed a dei misericordia. Secundo talis putat soluere. quod impossibile est sibi soluere. quia alii omnia tenemur deo ut prestatum est. Tertio quod ea que in oculis nostris interdum putant merita sunt de meritis. Unde Iob. iij. Ecce qui seruisti ei non sunt stabiles. et in angelis suis reperit prauitatem. quanto magis hi qui habitant domos luteas que terrenum habent fundamentum consumuntur velut a tineis. Esate. lxxij. Facti sumus ut in mundi oes nos. quasi pannus menstruatus vniuerse iusticie nostre.

Capitulum. xiiij.

¶ Via igitur superbia multis rebus se immiscet. ideo hic tria sunt videnda. Primo de duabus ultimis superbie speciebus in capitulo precedenti enumeratis. et quibus rebus se immisceat. Secundo quando sit peccatum mortale. Tertio que sint remedia contra eandem. Quartum igitur ad primum notandum quod tertia species est. Cum iactat se quis de bono quod non habet. Excellentius enim est habere in se aliquod bonum quam non habere illud. Et quanto bonum est maius. tanto est excel-

lentius. et tanto maiorem excellentiam habens per hoc consequitur. Cum igitur quis ex appetitu proprie excellentie mouetur ad attribuendum sibi aliquod bonum quod non habet. aut minus bonum quam habeat. tunc est tertia species. Exempli gratia. Cum homo proprie excellentie estimat se sapientem. pulchrum. iustum. fortem. et sic de alijs bonis nature aut gratie. aut etiam estimat se magis sapientem. aut doctum. iustum. fortem. et in prenominationis quam sit aut dicit se sapientem. doctum. fortem. iustum et filium. aut magis quam sit in talibus dictis aut etiam si talia alio modo quam per verba ostendat. ut in preciositate vestitus. ampla familia. vel quacumque exteriori alia habitudine. est in tertia specie superbie.

¶ Ad idem pertinet cum quis negat aliquod vitium quod in se est. per hoc enim attribuit sibi virtutem oppositam. vel attribuit sibi bonum innocentie quod non habet. Unde Augustinus. iij. de ciuit. dei dicit quod excusare se de peccato commissio ad superbiam pertinet. Et dixi notat quando ex amore proprie excellentie mouetur ad se sic iactandum. Si enim ex aliqua alia causa moueretur. ut ex vanitate quadam vel delectatione sola. quam habet in mentiendo. vel propter lucrum. tunc non reduceretur ad superbiam. sed ad aliquod aliud vitium. et licet iactantia opponatur veritati. tamen proprie ratione cause ex qua frequenter procedit ponitur hic species superbie. Unde dicit Thomas. q. de malo vbi. s. et Alexander de hali. in summa. Licet in iactantia sit falsa vocis significatio. quia tamen eius intentio principalis non est ut fallat sed ut excellat. dicitur spiritus superbie et non mendacii. Iactantia ponitur species superbie non quantum ad ipsum exteriorem actum qui consequenter se habet ad superbiam. sed quantum ad interiore affectum ex quo talis actus exterior procedit. dum scilicet homo

presumit de seipso. ac si haberet quod non
habet. et in talis excellentia animus ei
tendit quod sibi non competit nisi haberet quod
non habet. Et in summa dicitur. quod iactantia
procedit ex superbia sicut ex causa inte-
rius motuaz impellente. Ex hoc enim
quod aliquis interius per arrogancia supra se-
ipsum eleuat. sequitur plerumque quod exteri-
us maiora de se iacet. licet quibus non ex
arrogancia sed ex quadam vanitate aliquis
ad iactantiam procedat in hoc delectetur.
quod est talis finis habitus. et ideo arrogan-
tia per quam aliquis supra seipsum extollit
est species superbie. non tamen ideo iactantie.
sed ut frequenter eius causa. ideo ponit
Gregorius speciem tertiam. Tedit autem iactan-
tor plerumque ad hoc quod gloriam consequatur
per suam iactantiam. et ideo finis Gregorius.
ex inanigloria oritur finis rationem fi-
nis. De hac materia vide infra prece-
pto. vij. c. ij. **Q**uarta species est finis
Gregorius. cum quis despectus alijs singula-
riter vult videri. Excellentius est enim quod
quis habeat aliquod bonum quod alij non
habent. aut perfectius illud habeat quam
alij. Cum igitur inordinatus amor proprie
excellencie facit quod quis despectus alijs
vult solus videri habere quod non habet
tunc est quarta species. verum est quod illud
videri plus pertinet ad inanem gloriam
cuius causa est superbia. Unde dicit Thomas.
vbi. s. q. de malo. Peccatum superbie
quibus magis evidenter apparet per al-
qua precedentia et subsequencia quam per il-
lud in quo essentialiter consistit. Ideo
beatus Gregorius. species superbie assignavit
finis aliquos actus antecedentes vel con-
sequentes. cum tamen omnes species superbie in qua
dam presumptio animi essentialiter con-
sistat. Velle enim singulariter videri con-
sequenter ad superbiam pertinet. Essentialiter
autem quarta species superbie in
hoc consistit quod homo presumit de se
ac si omnes singulariter excelleret. Ad
hunc enim excellentiam animus ei afficit.

hec ibi. Superbia enim inordinate propria
excellencia appetit. sed inanigloria ap-
petit excellentie inordinare manifesta-
tionem. Ad hanc speciem reducit cum quis
aliquid bonum habet in se quod alij non habent.
aut etiam excellentius possidet quam alij. et
sibi in hoc placet inordinate in quantum
per hoc supra alios est et eis excellentior
vel cum quis non habet sed appetit habere
aliquid bonum maius ut per hoc super al-
ios sit. et eis excellentior. et per hoc se effi-
mat alijs simpliciter meliorem. et sic
vult eis preferri. nec vult eis in alijs sub-
esse ubi deberet. tunc est in illa quarta
specie superbie. Exple gratia. Si quis
habet maiorem scientiam alijs et in hoc con-
placet. aut appetit habere magnam.
propter hoc ut per eam super alios sit et
eis excellentior. est quarta species. Si autem
cognosceret se eam habere de munere
dei. et complaceret in ipsa. ideo ut melius
noscat quid bonum et quid malum sit ad
se et alios regendum ad dei laudem. tunc
est virtus. Sed si propter hunc scientiam
estimat se vobis scientibus meliorem. iterum
est in ista quarta specie. quod si ipse excel-
lit in scientia et in ista est superior. in alio
deberet putare aliqua bona que ignoraret
ratione quorum alter est multo melior.
Et sicut dictum est de scientia. ita de qua-
cunque alia virtute. immo de divitijs et ro-
bore corporali. et de alijs quibuscunque bonis
corporalibus et spiritualibus. Ad hanc speciem
pertinet quod quis presumptuose tedit in
aliquid quod est supra se et supra suam di-
gnitatem. ut si quis non esset sufficiens ad
regendum civitatem qui ex amore pro-
prie excellentie movetur ad appetendum fieri
magister civitatis. aut sile. aut insuffici-
entis ad curam animarum. attamen ad tale sta-
tum appetitu tenderet aut se ingereret.
et hoc propter inordinatum amorem proprie ex-
cellentie quo vellet alijs preferri in statu
episcopali in hunc alij. est quarta species.
Et dicta nunc sunt de his in quibus

essentialiter supbia consistit. et de interiori supbia. Ad hanc etiam spem pertinere videtur iudicium temerarium de malicia primi. Vbi notandum quod triplex est iudicium. Unus pectorum. de quo. i. Cor. ii. Spiritualis oia iudicat. Aliud est iudicium autoritatis. de quo Sap. i. Diligite iusticiam qui iudicatis orbem. Tertium est iudicium suspicionis. de quo secundum Thoma. secundum. ii. q. lx. tria sunt notanda. Primo an iudicium ex suspicionem procedens sit illicitum. Vbi sciendum quod sicut dicit Tullius. Suspicio importat opinionem malam quam ex leuibus indicibus procedit. Et pertinet ex tribus. Uno quidem modo ex hoc quod aliquis in seipso malus est. et ex hoc ipso quod scilicet scilicet sue malicie facilius malum de alijs opinatur. secundum illud Ecclesiastici. x. In via stultus ambulans cum ipse sit insipiens omnes stultos estimat. Alio modo puenit ex hoc quod aliquis male afficitur ad alterum. Cum enim aliquis premitur vel odit aliquem. aut irascitur. vel inuidet ei. ex leuibus signis opinatur mala de ipso. quia unusquisque facilius credit quod appetit. Tertio modo puenit ex longa experientia. Vnde philosophus dicit. ii. rhetorice. quod senes sunt maxime suspitiosi. quia multotiens expri sunt aliorum defectus. Prime autem due suspicionis cause manifeste pertinent ad pueritatem affectus. Tertia vero causa diminuit rationem suspicionis. et ideo suspicio viciu quoddam importat. et quanto magis procedit suspitio. tanto magis est viciosum. hec Thoma. Secundo notandum secundum eundem quod triplex est gradus suspicionis. Primus ut homo ex leuibus indicibus de bonitate alicuius dubitare incipiat. et hoc est veniale leue peccatum. pertinet enim ad tentationem humanam. sine qua ista vita non ducitur. ut habetur in glo. super illud. i. Corinth. iiii. Nolite ante tempus iudicare. Addit hic Cancellarius. parisiensis. Iudicare propria estimatio alium

ex apertis signis exterioribus que non possunt bene fieri. non est ex se mortale. licet quandoque sit curiositas venialis. quicquid mortalis. dum homo ab alijs melioribus aut debitis nimis impeditur. aut dum per hoc in supbia erigitur. Secundus gradus dicitur Thomas est. cum aliquis per certo malicia alterius existimat ex leuibus indicibus et signis. et hoc si sit de aliquo graui. est peccatum mortale. in quantum non est sine contemptu proximi. Quod enim aliquis malam opinionem habet de aliquo sine causa sufficienti ex isto indebite contemnit ipsum et ideo iniuriat ei. Vnde glo. ibidem dicit. Et si ergo suspensiones vitare non possumus quia homines sumus. iudicia tamen id est. diffinitivas firmasque sententias continere debemus. Cancellarius etiam dicit. Iudicare alterum leui suspitione secundum presumptiones exteriores presertim vehementes non ex se mortale est. secus si firma assertione interiori vel exteriori illud fieret in magnu proximi dedecus et malum. Nullus etiam in vita iudicandus est tanquam dignus inferno. quam spiritus sanctus operatur subito. Facta igitur non persona a nobis sunt iudicanda. Zelotypia etiam que est vehemens amor suspitiosus non satis fidens de re amata. et alie suspensiones malivole. ut dum quis semper putat irrideri et falli. ut quidam melancholici. et quidam ex religiosis facilius cadunt si non reprimantur. si addatur sensus liber. sunt ut plurimum mortalia delicta aut mortaliu delictorum vehemens causa. Tertius gradus est ut dicit Thomas. Cum aliquis iudex ex suspicionem procedit ad aliquem condemnandum. et hoc directe ad iniusticiam pertinet. unde est peccatum mortale. Tertio notandum secundum eundem quod dubia sunt in meliore parte interpretanda ut dicit glo. super illo Ro. xliij. Qui non manducat. manducantem non iudicet. Cuius

superbie viri p phas et nephas expensas
lucrat. et econverso multo viro assentit
Quinto nocet ipsi supbienti. Supbis
enim deus resistit Jaco. iij. Sexto nocet
alijs hominibus quibus datur scandalum et occa-
sio similia faciendi. Septimo aiabus in
purgatorio. Nam cum expense in appa-
ratu superbo crescunt. elemosine pau-
peribus et in purgatorio decrescunt.

¶ Quo ad tertium principale. quoniam super-
bia sit peccatum mortale notat Tho. ubi
supra. quod superbia secundum suum genus est peccatum
mortale. accidit tamen quod aliqui motus super-
bie propter sui imperfectionem sunt solus ve-
nitia peccata. ut qui pueniunt rationis iudi-
cium. aut sunt preter eius consensum. Di-
cit autem de malicia superbie beatus Gregorius.
quod evidentissimum signum reprobationis est
superbia. Et Chrysostomus super Mattheum. Ni-
hil nos ita a dei clementia alienos fa-
cit et gehene tradit igni ut superbie ty-
rannus. Que autem sit differentia in gra-
uitate quatuor specierum superbie osten-
ditur secundum Alexandrum de hali in summa.
Prima est de se gravissima. quia ibi ma-
ior deo fit iniuria. Secunda est minus
gravis. quia minor fit deo iniuria. Ter-
tia est de se minus gravis quam secun-
da. Verum quando superbia vel aliud quod
cumque vitium sit mortale vel non mensu-
randum esset penes quatuor regulas
de hoc datas in expositione secunda et ter-
tia primi precepti de dilectione dei super
omnia. **¶** Unde per intellectum talium sit
hec alia regula similis quasi prime. et
sit quinta in ordine. Ille enim capitulo
quinto sunt posite. Quando aliquid com-
mittitur notabiliter contra dilectionem
proximi. tunc est mortale. quando non. tunc est ve-
nitiale. Quando autem sit aliquid contra dilectio-
nem proximi potest attendi penes ista
precepta legis nature. Quod tibi non
vis fieri. alteri ne feceris. Et quod tibi vis
rationabiliter et ex debito fieri. alteri

hoc idem facias. Et potest etiam atten-
di penes scandalum actum quod ego in se-
ro proximo meo malo exemplo. Sed in
quanto oporteat aliquid esse contra dile-
ctionem proximi vel quantum sit illud
scandalum ad hoc quod sit mortale. non est
determinatum precise. quia in modico
facere contra proximum non est mortale
aut in parvo eum scandalizare. unde
attendat quilibet penes seipsum quid
sibi vellet vel non vellet fieri. et per quod
factum servaretur inter se et proximum
amicitia vel non. In hoc iudicet ali-
quid mortale vel veniale. Est igitur
superbia peccatum mortale per primam
regulam. supra. c. v. positam. dum quis
se nititur subiectioni divine subtrahere.
sic quod totam vitam suam et actus suos
ad humanam laudem et gloriam
mundanam ordinat. et in his finem ul-
timum constituit. et hoc quo ad inanem
gloriam que ex superbia procedit. vel
quoniam habet nolle obedire dei mandatis vel
deum seu continent ut in descriptione su-
perbie patuit. **¶** Superbia peccatum mor-
tale penes quintam regulam. Cum quis pro
sua superbia perficienda gravat. si-
cut faciunt nobiles per fastum suo paupe-
res excozantes et viri per ornatu mulie-
rum primos damnificantes. Est etiam su-
perbia peccatum mortale per quintam regulam
Cum quis per superbiā non curat scandalizare
alios. sicut mulieres quodam alienos vi-
ros ad lapsum provocantes. et ita se omnia-
tes occasione dantes lapsui mentis.
Est etiam mortale per tertiam regulam. cum
quis propter superbiā transgreditur prece-
ptum ecclesie sicut secundum quosdam docto-
res milites exercitibus torneamenta per
ecclesiam prohibita. **¶** Sunt autem reme-
dia plura contra superbiā et inanem glo-
riam. Primum consideratio magnitudi-
nis divinarum perfectionum. contra que
deum vel eius ordinationem quis superbit. Co-
tra quod dicitur Job. xx. Quid timeat protra-

deum spiritalis tunc: Ad huiusmodi
intuitu et dei locutione Abraham se ci-
nerem Gen. xviij. et Moyses impedi-
toris lingue profitebatur humiliter
Exo. iij. Secundum est consideratio humi-
litis christi et sanctorum. Unde Phil. ij.
Christus factus est pro nobis obedi-
entissimus ad mortem. mortem autem crucis.
Matth. xj. Discite a me quia mitis sum
et humilis corde. Tercium est considera-
tio sui in perfectionibus quas habemus.
Nam corpus et eius perfectionem a solo deo princi-
paliter accepimus. pro quibus tanto plus
grati esse debemus. quanto excellenti-
ora dona recepimus. alia amplius pu-
niamur. Facilitate etiam perdere pos-
sumus omnia bona nostra. quia Esa. xl. omnis
caro fenit. et omnis gloria eorum sicut
flos agri. Quartum est consideratio pro-
prium imperfectionum communium omni-
bus. Nam corpus de vilissima mate-
ria conceptum est. et in vermibus finali-
ter putrescet defunctum. medio vero te-
pore super omnia animalia in naribus. au-
ribus. oculis. ore. et alibi emittit immu-
diatias preter ea que latent intrinsicis.
Sicut illud Michae. vj. Humiliatio tua
in medio tui est. Anima autem habet in-
tellectu. curua est affectu. labilis me-
moriam. prona ad lapsum et tarda ad re-
surgendum. Unde Hier. xvij. Primum
est cor hominis et inscrutabile. et quis
cognosceret illud. Quintum est conside-
ratio imperfectionum moralium. Nam ne-
scimus licet sperare possimus an ali-
quod opus meritorium fecerimus cum
ceteris diebus vite nostre. Cum quia sepe vicia
virtutis pallium induunt. Cum quia
omissio vniuersae circumstantie debite totum
opus viciat. et pauci sibi diligentiam ad-
hibent. Cum quia superbia vel inanis gloria
sepe totum opus viciat. vnde Esa. lxviij. Sic
panis menstruatus vniuersae iusticie no-
stre. Et Job. ix. Verebar omnia opera mea

sciens quod non possem delinquenti. Et Greg.
.v. mora. Sepe iusticia nostra ad exam-
ine diuine iusticie deducta iniusticia est. et
sordet in conspectu districti iudicis quod
in oculis fulget operantis. Sextum est co-
habitatio humilium in corpore et opere. sicut
enim ille qui concitat superbo induet superbiam
Ecc. xliij. sic qui concitauerit humili indu-
et humilitatem. Unde Beatus Dominus episcopus parisi-
ensis in mensa semper ante se posuit de-
spectiores pauperes et a latere alios.
Requisitus autem quomodo posset hoc to-
lerare. respondit. quod quidam nobilis mi-
les eum docuerat Job. v. scilicet. dicentes. Vi-
sitans specie tuam non peccabis. Septi-
mum est et forte optimum consideratio pro-
prium peccatorum que quilibet melius
scit quam alter vel scire debet. Si enim peccasti
semel mortaliter deum et omnem creatu-
ram sibi seruientes offendisti. ideo sibi dei
iusticia panis te suffocare deberet. aqua
submergere. ignis incinerare. aer infi-
cere. bestie deuorare. et ita de similibus
intelligendum est secundum Hugonem. Quia secundum
Augustinum. peccator non est dignus pane
quo vescitur. Quid igitur de te qui forte
centies peccasti mortaliter. Considera-
mus igitur in alijs bona non mala. in no-
bis vero frequenter nostra mala.

Capitulum. xliij.

Decimo prohibet primo prece-
pto inanis gloria. primum est pecca-
tum mortale. quo proprium dei
videlicet regis seculorum et immortalis
honor et gloria. primo. i. tollit quod-
ammodo. Et Roman. i. Qui cum co-
gnouissent deum. non sicut deum glori-
ficauerunt. et obscuratum est insipiens
cor eorum. De hoc videndum est primo
quare prauitatis sit hoc viciu et pericul-
Secundo quod et quod simplex sit inanis gloria
Tercio quoniam sit peccatum mortale vel non.
Quarto ad primum notandum secundum Tho-
mas. i. q. xxxj. quod inanis gloria differt a
superbia. Nam superbia non est inanis gloria.

Preceptum I Cap. XIII

nec appetitio eius. sed supbia ē causa appetitiōis inanis gl'ie. **U**nde superbia facit appetere inordinate. p'p'iam excellentiā. z ex isto facili' mouet hō ad appetendū manifestatiōē eiusdē excellentiē. z illa ē appetitio inanis gl'ie. Et p'currere ibi p'nt quattuor. **Q**uā vanegloriosus putat in se eē aliqd' excellentia certa dignū. qualiter tū nō est. appetit vt alij hoc cognoscāz manifestum fiat vult vt hoc alij approbēt laudentz honorēt. z in tali laude vel approbatiōe delectatur. **S**ecūdo notādūz fm eundē q' inanis gl'ia l' nō sit semp p'ctū morale. est tū valde p'culosum p'ctū triplici de causa. **P**rimo. q' nulli p'sone parci' **I**uuenes impugnat vt p'z in vitaspatriū. de pueris. vno in duodecimo anno. alio in decimoquinto serpente ille ad monasteriū portantibus. q's abbas flagellauit. cur non discerent mites z humiles eē corde. **S**enes excecatur. vt p'z in solitario p'dicāte. z missam cantāte cathedraminis cum nullus adesset nisi pater obseruans. **M**obiles p'ijcit. vt p'z in Ezechia rege qui vnica o'one obtinuit p'cussionem centū octuaginta quinq' miliū hoim. **A**lia o'one q'ndecim annos adiectos vixit. Et regressum solis facientem triginta duas horas die. qui tū tandem eleuatus. nisi penitentiāz egisset deo valde displicuisset. vt dicit **C**assianus de. viij. p'ncipalib' vitijs. Et originali ter ponit. iij. **R**eg. xx. Et **E**sa. xxxviij. et. xxxix. **R**urales inflat. vt p'z in fratre **M**attam vestib' alligāte vt eēnt lōgiores. **C**ui demon ait. **M**onache si maiora valeres. maiora faceres. **N**e minus etiā sanctas inspicere nitit. vt p'z de sancta **M**elania romana vidua trecentas libras argēti sancto **B**anbone presentante. cui cū pater nihil grande responderet. mulier ait. pater trecēte libris sunt. **R**idit pater. **S**i deo dedi-

sti scit quātū. si mihi mercedē p'didisti in celo. **P**iros sanctos decipit. vt p'z de sancto **E**leuterio abbate de quo refert **G**reg. iij. dialo. q' cū puer a demone nocte vexatū ad monasteriū suū detulisset. z ibi puero existente ille pater diceret. **E**cce frēs. quomō demon monialib' illis illulit. statim puer obfide' iterato. z p' **E**leutheri' p'lozans. imperat vt nemo cibū gustet nisi puer sanet. qd' cū fletu factū est nam istis orantibus demon abcessit. z p' deinceps humilior fuit. **S**ecūdo q' hoc viciū omnib' opibus se inflectit. malis quidē in his qui glorian' cū malefecerint exultāt in rebus pessimis **P**rouerb. ij. **B**onis etiā vt o'oni. p'dicātōi. lectioni. correctioni. cātui. taciturnitati. vestimētis humilibus. religioso incessui. diuinis officijs z similib' insidiat' operibus vt pereāt. qd' alta vicia nō faciunt. **U**nde **A**ug'. in regula. **S**uperbia etiā bonis opibus insidiat'. **I**deo sancti p'ies vt **C**assian' refert. hoc viciū assimilauerūt cepe. vbi vna sublatā pellicula cōtinue decoranda alta restat. **I**te assimilāt scopulo maris ad quez illa nautis referta oibus bonis statim mergit. **I**te fm **G**reg'. latronē qui thesaurū in via recipit ostensum. **I**tem fm **C**hryso. arbori iuxta viam plātate cuius poma raro maturescūt **I**te v'to v'rei q' fructū tenerū statim destruit. **E**xemplū in vitaspatriū. vbi frater vt putabat deuot' onagros in solitudine vocauit vt onera portaret. qd' cūz **A**nthonio frēs retulissent. ait. **I**ste inquit est velut nauis plena diuitijs p'culo exposita maris. **P**ost pauca aut t'pa flete **A**nthonio quesitū est quid fletet. **R**idit. lapsum inq't illius de q' mihi dixistis. ite z videte in matra eū fletē. inuenit z reperit z quarta die defunctus est. **T**ertio est hoc viciū detestabile. q' in omni loco ho-

minē reperit etiā in solitudine. **U**nde
 beat^{us} Apolon^{us} cū quidecim annorū
 exiis heremū intraret. et ibi p^{er} triginta
 annos mansisset vocat^{us} ē ab angelo vt
 exiret p^{er} verba sua egyptios cōuerteret
 plures. ait aufer a me q̄so spm̄ inani
 gl̄ie. Cui angls subter pedes pūce
 quicqd̄ circa ceruicē tuā reple q̄ facto
 diabolū piecit clamantē. et sic p̄mo li
 ber effect^{us} est. **I**te de alio p̄e q̄ cū ob
 sessos liberet impugnat^{us} ab hoc vicio
 obtinuit obsideri. et tandē fratru oīoe
 sanat^{us} liberat^{us} est a demone et ab inani
 gl̄ia. Immo h̄viciū viciū acrius insur
 git. Et p̄mū est in vite sancte inchoa
 tiōe. et vltimū in victoria. qd̄ nec xpm̄
 dimisit qn̄ eū impugnaret. et in pinna
 caplo cū eo demon ascēdit. **S**ūt autē
 quāq̄ remedia. **P**rimū vt sollicitē vide
 amus ne in principio medio aut in fine
 opis boni vana gl̄ia se imisceat. s̄ oīa
 in deo dirigam^{us}. s̄m̄ illud ps. **N**ō no
 bia dñe nō nobis. s̄ noi tuo da gl̄iam.
Sic sanct^{us} Thomas fecisse dicit^{ur} cru
 cifixo qn̄ honorabat. cū pollice videt^{ur}
 secrete crucē faciēdo sub scapulari. et
 dicendo p̄fatu versiculū. **S**cdo vt vere
 amur oīa opa n̄ra cū brō Job. ix. **N**e
 forte nisi fecerim^{us} vt debuim^{us}. s̄m̄ il
 lud **I**uē. xvij. **C**ū oīa feceritis q̄ prece
 pra sunt vobis. dicite. serui inutiles su
 mus qd̄ facere debuim^{us} fecim^{us}. **T**er
 tio p̄siderem^{us} qn̄tū malū faciat qz oīa
 opa bona pōt destruere. s̄m̄ illud xpi.
Receperit mercedē suā. qd̄ xps ait de
 ypocritis **M**atth. vi. **Q**uarto vt opa
 apparēter rara et bona occultem^{us} qn̄
 tam possum^{us}. vt nesciat sinistra qd̄ fa
 ciat dextra tua **M**atth. vi. **Q**uinto vt
 orem^{us} p̄tra tātū viciū. **N**ū sup̄ illud. j.
Thessal. ij. **D**eo q̄ pbat corda n̄ra. dic
 glo. **V**t sibi nō hoibus placeam^{us}. qd̄
 nisi ip̄e in nob̄ op̄e vitare neqm^{us}. **E**t
Aug^{ustinus}. ibidē dicit. **Q**uas vires nocēdi
 habeat hūane gl̄ie amor nemo sentit

nisi q̄ et bellū indixerit. **Q**uo ad se
 cundū principale notandū. q̄ gl̄ia in
 p̄posito signat q̄ bonū alicui^{us} deueiat
 in noticiā alteri^{us} vel aliorū. et ad appro
 bationē eorū. **E**t sic appetere gl̄iam est
 aliqūe appetere vt bonū suū verū vel
 apparēs veniat in noticiā et ad appro
 bationē alteri^{us} vel aliorū. s̄ aliqūe que
 rere gl̄iaz p̄ exteriora facta. sit p̄ hoc q̄
 aliq̄s opa sua agit corā alijs. aut loq̄t^{ur}
 aut qn̄ manifestat p̄ laudē alienaz. vt
 qn̄ honorat ab alijs. qz tūc vidētes eū
 honorari maiora de eo estimāt. et ista
 pertinet ad filias inanis gl̄ie. **D**e q̄b^{us}
 postea dicef. **S**cdo notādū q̄ nō oīs
 appetit^{ur} gl̄ie est malus. s̄ appetit^{ur} ina
 nis gl̄ie semp est malus. **Q**uaz vt **T**ho.
 vbi prius dicit. **A**d p̄fectionē hominis
 pertinet q̄ ip̄e se cognoscat. s̄ q̄ ip̄e co
 gnoscat ab alijs nō p̄tinet ad eius p̄fe
 ctionē. et iō non ē p̄ se appetendū. pōt
 tū appeti inq̄tum est vtile ad aliquid.
Quā tripliciter est vtile et licitū q̄ ali
 quis cognoscat ab alijs bonus. **P**rio
 ad hoc vt de^{us} ab hoibus gl̄ificet. **N**ū
Matth. v. **S**ic luceat lux via coram
 hoibus vt videat^{ur} opa bona et gl̄ificent
 p̄rem vestrū qui in celis est. **S**ecundo
 ad hoc q̄ homines p̄ficiant in bono qd̄
 in alijs cognoscūt. vt in p̄cedēt auto
 ritate etiāz pater. **E**t sic fecit apl^{us}. ij.
Cor. xj. et xij. vt discipuli sui p̄ pseudo
 aplos nō deciperēt^{ur}. v̄ eis plus cre
 derēt ait. **T**er virgis cesus suz. et mul
 ta alia que ibi enumerat de se ap̄s bo
 na. **T**ertio ad hoc q̄ ip̄e homo ex bo
 nis que in se cognoscit per testimoniū
 unius laudis a liene studeat in eis p̄fene
 rare et ad meliora p̄ficere. **E**t sic licet
 habere curā de fama et eā meri. **E**tia
 sic sit in treugis q̄ sūt sup̄ graduēda
 in vniuersitatib^{us}. **E**t s̄m̄ h̄ tria lauda
 bile ē q̄ qd̄ habeat curā de bono noīe
 Et q̄ p̄uideat qd̄ bona corā hoib^{us}. nō
 tū corā deo. **R**om. xij. nō tamen q̄ in

hominū laude inaniter delectet. Po-
test igitur laudabiliter ad aliorū utilita-
tē gloriā suā querere, sicut et deus gloriā
suā querit, nō propter se sed propter nos.

Ergo notandū hic q̄ in genere
est gloria triplex. Una vera. Secūda
vana. Tertia diabolica. Prima ē se-
xtuplex. Vera q̄ quis nullū peti si-
bi p̄scius est. De qua. ij. Cor. i. Glia
nra hec est testimoniū p̄sciētie nostre.
Verior q̄ dulcedo s̄c̄t̄sp̄s manife-
ste sentit. q̄ sp̄s sanct⁹ testimoniū dat
sp̄itui nostro q̄ simus filij dei Ro. x.
viii. Sed hic cauendū est ne q̄s deci-
piat in dulcedine sp̄ualit̄ sentimētis.
q̄ q̄daz sunt cōmunes malis et bonis
alīe sp̄ales t̄m bonis. vt beat⁹ Bern.
tradit in eplā ad fratres de mōte dei.
Verissima ē eterna gloria. Alie tres
sunt p̄us recitate. Tercio notandū q̄
gloriā suā pōt quis querere vt p̄missū
est. s̄ illud competit potissime p̄fectis
viris. Vnde et Mat. v. Xpus disci-
pulis ait et doctoribus Sic luceat r̄c.
Nec tamē talibus semp cōpetit. s̄ q̄
est notabilis necessitas vel vilitas. in
firmis aut et imp̄fectis non est tā cau-
tum propter piculum inanis glorie. q̄
fm Grego. bona innotescere hoib⁹
sine periculo vix fieri pōt. Patent hec
vbi prius p̄ aplm qui ait. ij. Cor. xij.
Inspiciēs factus sum. id est. ad modū
insipiens quodāmodo feci gloriādo.
vos me coegistis sc̄z malis facili⁹ ac-
quiescēdo doctorib⁹. **S**ecūda glo-
ria videlz vana fit q̄ntupl̄ fm Tho.
Primo ex parte materie bone glorie
paulo supra. cuz quis appetit q̄ alijs
appareāt aliq̄ bona in se et illa appro-
bent tanq̄ bona magna. q̄ t̄m nō sunt
in eo. vt cū appetit q̄ alijs eū estimant
doctus. aut deuotus. aut multū do-
ctum. aut liberalem. aut diuitem. aut
pulcrū. nobilē. et sic de similib⁹. cū nō
sit talis. aut cū appetit vt alijs putet eū

fecisse tale opus q̄d tamen non fecit.
Secūdo gloria est vana cū quis que-
rit gloriā de re q̄ nō est gloria digna vt
de caduca re et fragili. sicut est pulcri-
tudo corpis. diuitie. crispitudo crinū
et h̄mōi. inane em̄ est. et vanū q̄ homo
huiusmodi res caducas fragiles et mo-
dicas que cōmuniter magis nocēt q̄
profiunt tā magnas reputet. q̄ etiā glo-
riam de eis querit. et vult q̄ alijs in eo
talia noscāt et tanq̄ bona et magna re-
putent et approbent. Tercio est vana
cū quis gloriā querit de rebus inutili-
bus et nocuis q̄ nō sunt apud multos
grauia p̄ctā reputata. vt de superfluis
sumptibus in cōuiuijs in vestib⁹. edi-
ficijs familia. et sit glia sic vana ex par-
te materie. Quarto est vana ex parte
eius a quo q̄s gloriā querit. puta cuz
quis appetit bona sua vera vel appa-
rentia fieri manifesta hoib⁹. vt ea ap-
probent. quorū tamen hoim iudiciū
est fallibile et incertū. vt hoib⁹ simpli-
cibus mūdānis et secularibus. q̄ ac-
tū hominū frequēter solum extrinsecus
considerant. et multoties nō bona aut
modicū bona estimāt magna et ex-
cellētia. imo frequēter de reb⁹ modicū
aut nihil iudicare sciūt. Vt si quis ap-
peteret doctus apparere ap̄d idiotas
et rudes. quia de huiusmodi iudicare
non sciunt. tales em̄ noscūt solum sen-
sibilia et presentia. vt diuitias. potētā
pulcritudinē. et similia modica. imo
talia sunt bona minima nō media. vt
virtutes. nec maxima vt beatitudinē
faciētes. que tamē minima bona ma-
xima estimāt. Et illos q̄ talia h̄nt esti-
māt gloriosos et reuerētur tales et ho-
norāt. vera aut bona h̄ntes et vere bo-
na. vt virtutes. isti nō noscūt. aut modū
cū reputant. aut parū p̄dunt. aut q̄
deterius ē p̄tinent. et tō inane et va-
nū est testimoniū huiusmodi bonorū
ab eis querere. **Q**uinto nō glia fit ianis

et vana ex parte ipsius qui gloriam querit
 ut qui gloriam suam non refert in debitum
 finem puta in dei honorem et proximi salu-
 tem. Omne enim bonum de quo quis recte
 gloriam querit debet credere a deo sibi esse
 datum. et ita non habet hoc a se. sed
 est quasi quoddam bonum divinum. et deo de
 isto principaliter debet gloria et laus. Et
 ideo quando homo appetit ut bonum suum alijs
 fiat manifestum. debet hoc appetere ad
 istum finem. ut deus ex hoc laudet. et tale
 bonum largitur est. Ideo dicit apostolus. ij.
 Cor. x. Qui gloriam in domino gloriatur. id
 est de bono opere non querat sibi gloriam sed
 deo. Tale enim bonum datur homini a deo ut
 ex illo alijs possit. et ideo interius debet appete-
 re gloriam dei talis. in quantum per eam parat sibi
 viam ad hoc ut alijs possit. sicut apostolus. ut
 supra patuit. Quando ergo homo appete-
 rit gloriam et in illa sistit. aut in seipsum so-
 lum refert in sui laudem et recommendationem
 non et non in profectum proximi. aut in dei lau-
 dem et gloriam finaliter. tunc est vana glo-
 ria et inanis et peccatum. quia quicumque vanum
 appetere est peccatum. secundum illud psalmi. Vi-
 li hominum visus quasi gratia corde. ut quid
 diligitis vanitatem et queritis menda-
 cium etc. **T**ertia gloria videlicet dia-
 bolica est etiam ex parte materie. quan-
 do quis gloriam querit de peccatis notabili-
 bus. et de rebus magis ignominiosis
 quam gloriosis. ut cum quis per potentiam alii
 quem opprimit. aut cum notabili persona
 luxuriatus est. aut aliquid iniuste a tali
 recepit. aut hasta luserit in peccatis. aut
 per multo luserit. et vult ut alij hoc noscant et
 approbent. hoc est diabolicum peccatum. quia de-
 mones sic coram suo principe gloriam so-
 lent de malis in quibus alios peccaverunt. Co-
 tra hoc in psalmi. Quid gloriaris in mali-
 cia quia potes es iniquitate. Dilexisti ma-
 liciam super benignitatem. iniquitatem magis
 quam loqui equitatem. propterea destruet te de-
 us in fine. **Q**uo ad tertium principale. quando
 scilicet inanis gloria sit peccatum mortale. No-

tandum secundum Thomas. ubi supra. quod aliqui va-
 ne glorie appetitus est mortale. aliqui ve-
 niale. Omne enim peccatum quod fit contra charita-
 tem est mortale solum tale. modo inanis
 gloria quidam est contra charitatem. quidam
 non. Et licet peccatum inanis glorie precise
 secundum se consideratum et put sibi non con-
 sistat aliud peccatum. non repugnat cha-
 ritati proximi. ut quod quis appetat bo-
 na que in ipso sunt vel appareat mani-
 festa fieri alijs et laudari. et hoc precise
 propter delectationem quam habet in alio-
 rum laude. hoc non est contra charitatem
 proximi. nec aliqui modo in nocuum est ei.
Potest tamen inanis gloria esse con-
 tra charitatem proximi in quantum aliud
 peccatum ei scilicet inanis glorie coniu-
 ctum est. Unde hec prima regula est
 quod quicumque ordinat inanis gloria in
 aliud peccatum mortale tanquam in finem
 ut cum quis vult videri doctus ut alij
 ut alij sibi credant et sic eos inducat in
 perfidiam. vel cum quis se laudet de
 fidelitate. vel facit simulata opera ut cum
 estimant probum et fidelem. et sic pos-
 sit eos damnificare in rebus per furtum vel
 per aliam fraudem notabiliter perferam dam-
 nosam. vel cum quis vult videri dives
 vel nobilis propter hoc ut mulierem aliquam
 possit allicere in sui amore et consensum
 luxuriosum. tunc quia illud esset con-
 tra charitatem proximi. quia in magnis
 nocuum est. fieret peccatum mortale.
 Et de illo sonabant etiam regule posite
 supra de superbia. quod sit peccatum mortale.
Secunda regula est. Quis peccatum in-
 anis glorie precise secundum se consideratum
 et sine conjunctione alterius peccati non sit
 contra charitatem proximi. tamen est ut sic contra
 charitatem dei tripliciter secundum Thomas. Pri-
 mo ratione materie. de qua quis gloriatur ut cum quis
 gloriatur de aliquo falso. quod est proprium diuine re-
 uerentie. sic illud Ezechiel. xxviii. Elevatum
 est cor tuum. dixisti deus ego sum. Quo-
 modo si gloriaretur de omnipotentia. omniscientia vel

q̄ esset de⁹ ⁊ sic laudari appeteret. val
de peccaret p̄ra dei reuerentiā mor-
taliter. sicut fecit Alexander magnus
qui filius Iouis a multis dicti delecta-
bat. attamen cū telo grauit̄ in expu-
gnatione ciuitatis vulneratus eēt ait.
Dēs me dei filiū clamāt. s̄ hoc telum
me hominē esse fateē. Item idēz cū se
pro deo adorari veller. quidā miles ei
ait. Si dii corp⁹ aio tuo equassent. ca-
pite celū ⁊ manibus vtrosq; fines terre
caperes aut tangeres. cū sis igit̄ eq̄lis
alijs. alijs te nō p̄feras. Sic fecit se vo-
luit Octavianus. si Sibylla maiorez
ei nō ostendisset. Et Herodes fecit se
adorari p̄ deo vt p̄z Act. xij. Similr
siq; gloriāz quereret de aliquo bono
tanq̄ a se habito. ⁊ nō tanq̄ a deo ac-
cepto mere gratuito. gloriaret̄ de sal-
so. scz q̄ aliquid haberet a seipso ⁊ nō
a deo. eēt p̄ra dei reuerentiā peccat⁹
mortalē. Sicut fecit videtur Nabu-
chodonosor monarcha. qui i pallatio
deambulans ait. Nonne hec est baby-
lon ciuitas magna quāz ego edificauit
in domū regni in robore fortitudinis
mee ⁊ in gloria decoris mei Danielis
alii. Quo loquēte statim vox sibi cō-
minabat. q̄ septē annis vt bos fenum
comedere deberet ⁊ p̄uari sensibus.
Ad illū primū modū etiā p̄tinet fm
Tho. cūz quis bonū tēporale de quo
quis gloriāz preferret deo. qz hoc p̄hi-
bet **1ª Pet. ix.** Non gloriē sapientis in
sapientia sua. nec fortis in fortitudine
sua. nec diues i diuitijs suis. s̄ in hoc
gloriē qui gloriāz. scire ⁊ nosse me. qz
ego sum dñs qui facio misericordiam ⁊ in-
Meritū iusticiam in terra. **S**ecūdo mo-
do appetitus inanis glorie cōtrariāz
dilectioni dei ex parte eius a quo glo-
ria querit̄. vt cū quis testimoniū ⁊ ap-
probationē hominū p̄ferat testimo-
niū ⁊ approbatiōibus dei. Sicut con-
tra quosdā de principib⁹ sacerdotum

dicūt **Ioh. xij.** q̄ dilexerūt plūs gloriā
hominū q̄ gloriā dei. **M**āi ibi habet
Multi ex principibus ⁊ legisperitis ⁊
sacerdotibus crediderunt in xpm. sed
p̄pter phariseos nō confitebant̄ ne de
synagoga eijcerent. qd̄ erat apud eos
valde ignominiosum. **I**sti ergo plūs
refugerūt illā ignominia. ⁊ plūs dile-
xerūt gloriā hominū. ⁊ plūs voluerūt
honorari ⁊ tanq̄ boni reputari ⁊ appro-
bari ab hominib⁹ q̄ gloriā dei. id est.
appetierūt a deo approbari ⁊ corā eo
iusti existere. Et fm Nicolaū de lyra.
de istoz numero in pte vel in toto fue-
runt Nicodemus. qui ad Iesum veit
nocte. ⁊ p̄ncipes zc. **Ioh. vi. s̄.** Et Jo-
seph ab arimathia ⁊ Gamaliel zc.

Tertio modo appetitus vane glorie
repugnat dilectioni dei. ⁊ hoc ex parte
ipsius gloriantis. scz qui intentionē
suā refert ad gloriā tanq̄ ad vltimū fi-
nem. ita q̄ gloriā appetit p̄pter seipm
nullo mō referēdo eā in vilitatē pro-
ximi. aut dei honores finaliter. Et qui
opa virtutū ordinat vltimate in gloriā
suā tanq̄ in suū ⁊ optimū sibi. vt q̄ ie-
suar. dat elemosynas ⁊ similia. vt alijs
sciant ⁊ eum glorificent. Et qui tante
diligat eā ⁊ appetit q̄ etiā p̄pter ipsam
consequendam non p̄termittit facere
contra deum. sic est peccat⁹ mortale.
Quando vero gloria est vana aliq̄ mo-
dū supra positoy circa scdā apposi-
tionē. attamē nō repugnat dilectioni
aliquoy modoy nūc p̄actoy tūc ap-
petit⁹ vane glorie nō est peccat⁹ mortale. s̄
solū veniale. vt dicit Tho.

Capitulum. xv.

Unde hie p̄hibet hypocri-
sis. **Q**uā ex p̄missis p̄z sic finis
superbie est propria excellentia
quam intendit superbus. sic finis ap-
petitionis inanis glorie est manifestatio
proprie excellentie. quia illam in-
tendit vane gloriosus. **A**d hāc autem

manifestationem fm Tho. scda. ij. q.
cxvij. arti. v. pōt qđ tēderet directe tri
pliciter. Prō p vba. z sic est factātia.
Scdo p facta falsa. z sic ē hypocrisis.
Tertio p facta vera hñta quāda ad
mirationē. z sic ē psumptio nouitatū
De hypocrisi ergo tria sunt dicenda.
Primo qđ sit. z q̄liter pmitte. z q̄ma
la sit. Secundo qñ sit pcr̄m mortale.
sen sub pcepto phibita. Tertio an qđ
se minore possit ostendere q̄ sit in re.
S qđ vocat ironica. **Q**rtum ad primū
notādū fm Tho. vbi. s. q̄ hypocrisis
duplicit capī. Vno mō cōter. Alio
mō pprie. Cōter seu generaliter hypo
crisis idem ē q̄ simulatio. z sic ē men
daciū p̄stēs in signis exteriorū facto
rum. vt cū qđ p aliq̄ exteriora signa re
rum. aut factorū aliqđ de se signat qđ
in eo nō est. aut melius aut excellen
tius q̄ in eo veraciter existat. Et isto
mō magn⁹ apparat⁹ vestitū est simula
tio seu hypocrisis l̄ature siue sapie. z
magn⁹ status z sumptuosus in equis
seruis z sūbns. ē simulatio diuitiarū
z potētie. Et sic ois simulatio seu hy
pocrisis ē mēdaciū. z iō pcr̄m. z aliqñ
mortale si ē p̄tra charitatē. Aliqñ veni
ale. sicut de mēdacio dicit infra in p
cepto. viij. c. j. **C**ausa aut q̄re simula
tio est pcr̄m. est illa. dicit Tho. ibidez.
qz ad virtutē veritatis pertinet vt aliqđ
talē se exhibeat exterius per signa ex
teriora qualis est. signa aut exteriora
nō solū sunt verba sed etia facta. sicut
ergo veritati opponit q̄ aliqñs p ver
ba exteriora significet aliud q̄ habet
apud se. qđ ad mendacium p̄tinet. Ita
etia veritati opponit q̄ aliqñs p aliqua
signa factorū vel rerū aliqñd de se si
gnificet p̄trariū et qđ in eo ē. qđ pprie
simulatio dicitur. **T**amē sicut dicit
Aug⁹. in li. de questionib⁹ euangelij.
Non omne quod fingimus mēdaciū
est. sed qñ illud fingimus qđ nihil si

gnificat. tūc est mēdaciū. **C**ū aut fictio
nra refert ad aliquā significatiōē nō
est mendaciū. sed aliqua figuraverita
tis. Et subiungit exemplū de figurati
uis locutionib⁹. in quib⁹ quidē fingi
mus res. nō vt asserat ita esse h̄ eas p
ponimus vt figurā alterius. qđ asserere
volum⁹. Sic igit se finxit dñs lon
gus ire Luc. viij. qz cōposuit motus
suū quasi volētis lōgius ire. ad aliud
figuratiue significandū. s. q̄ ipse ab eo
rum fide lōge erat. vt Grego. dicit. Est
igit vt dicit Tho. simulatio peccatum
simpliciter. qz nō refert vtrū qđ verbo
vel quocunq̄ facto aliq̄ mētiat. **T**amē
Dadriscus dicit. Siquis dat per ali
quod opus vlt pverbū duplex aliqñd
intelligere qđ nō ē. non intentiōe fal
lendi. sed intentiōe utilitatis cōsequen
tis talē simulationem non esse pcr̄m.
Circa qđ tamen notat Tho. q̄ sicut **E**
aliquis verbo mēti qñ significat qđ
non est. non aut qñ tacet qđ est. quod
quidē aliquando licet. Ita simulatio
est qñ aliquis p exteriora signa facto
rum vel rerū significat aliqñd quod
nō est. nō aut si aliquis p̄mittat si
gnificare qđ est. **V**nde aliquis potest
occultare suū peccatū sine pcr̄o. Alio
modo capitur hypocrisis in sacra scri
ptura pprie. z ē simulatio sanctitatis et
iusticie quaz quis nō habet. Et sic hy
pocrisis est qui p exteriora signa facto
rum sanctitatē aut quācūq̄ virtutem
quā nō habz simulat cū intētiōe vt aliq̄
credāt eū talē esse. Et talis hypocrisis
semp ē pcr̄m. sicut z omne mēdaciū est
pcr̄m. Ipsa aut hypocrisis est menda
ciū in facto. **V**n hypocrisis duo dicit
scz defectū sanctitatis z simulatiōē san
ctitatis ip̄ius. **I**deo Aug. dicit sup ps.
.lxvij. Simulata eq̄tas nō est eq̄tas h̄
duplex est iniquitas. Est em̄ ibi duplex
pcr̄m. s. in hypocrisis. vtz iniquitas oc
cultā z falsitas sanctitatis in ostēsiōe.

Hec autem hypocritarum in quatuor personis se inflectere solet septimo. Primo in hereticis. de quo **Matth. vii.** Attendite a falsis prophetis qui veniunt ad vos in vestimentis ovium. Intrinsicus autem sunt lupi rapaces. Secundo in fictis clericis et religiosus. De quibus dicitur. dum ore et habitu non corde deo se servare ostendunt per christum **Matth. xv.** Hypocrite bene prophetavit de vobis. **Esa. xlii.** Populus hic labijs me honorat. cor autem eorum longe est a me. Et **Matth. xxiii.** De vobis scribe et pharisaei hypocrite qui clauditis regnum celorum ante homines. vos enim non intratis sed male vivendo. neque introeuntes similes intrare. scilicet per exempla mala eos inficiendo. Tertio in fictis iudicibus et scabinis ac iudicibus temporalibus. qui cum iusticiam deberent defendere. et se bene facere prebent. intrinsicus sunt pleni dolo et avaricia. De quibus **Matth. xxiii.** De vobis scribe et pharisaei hypocrite qui mundatis quod foris est calicis et parapsidis. intus autem pleni estis rapina et immundicia. De vobis scribe et pharisaei hypocrite qui siles estis sepulchris dealbatis qui foris apparere hominibus speciosa. intus vero plena sunt ossibus mortuorum et ovis spurciis. Quarto in fictis viduis et virginibus qui in deliciis viventes vel nequitijs alijs phonorari volunt. Unde **Job. xx.** Si ascenderit usque ad celos superbia eius. et caput eius nubes tetigerit. quasi sterquilinum in fine perdetur. Quinto in pauperibus fide medicamentis. De quibus **Luc. xi.** ait Iesus. Attendite a scribis qui volunt ambulare in stolis et amant salutantes in foro et primas cathedras in synagogis. et primos accubitus in conviviis. qui detorquent domos viduarum simulantes legem orationis. hi accipient damnationem maiorem. Sed quomodo cognoscitur quis hypocrita esse. **Rn. Aug.** super illo **Luc. vi.** Non potest arbor bona fructus malos facere etc. quia a tribus cognoscuntur

hypocrite. Primum est. bonorum oppressio vel persecutio. vel detrahendo. Deinde enim hypocrite detractores sunt. Secundum est facilis reprehensio aliorum. quod faciunt ut videantur habere celum. Tertium est impatience in adversis. Super omnes enim moventur et offendunt ad contumelias sibi dictas. quia querunt gloriam. Ideo volent ad contumeliam. Unde dicit **Hieronimus.** Non queras gloriam non dolebis cum ingloriosus fueris. qui laudem non appetit. non sentit contumelias. Sed diceret. Sunt et mali religiosi vel clerici hypocrite. **Rn. Tho.** Habitus sanctitatis puta religionis vel clericatus significat statum quo quis obligatur ad opera perfectionis. et ideo cum quis habitum sanctitatis assumit intendens se ad statum perfectionis transferre. si per infirmitatem deficiat. non est simulator vel hypocrita quia non tenet manifestare suum peccatum sanctitatis habitum deponendo. Si autem ad hoc habitum sanctitatis assumeret ut se iustum ostenderet. esset hypocrita et simulator. Unde **Gregorius.** dicit. xxxi. moral. Sunt nonnulli qui et sanctitatis habitum tenent et perfectionis merita exequi non valent. hos nequaquam credendum est in hypocritarum numero currere. quia aliud est infirmitate peccare. aliud malicia. Sed iterum dubitares. Num aliquis simulans sanctitatem ad honorem dei et edificationem proximi peccet. Respondit **De.** de tharentasia in quolibet. Duplex est simulatio. Quedam qui fit ab aliquo ut iniquitas sua pallietur. et ipse ab hominibus laudet et bonus reputetur. et hec est peccatum. Alia fit ad dei honorem et proximorum edificationem. ut si aliquis religiosus maiorem religionem ostendit coram secularibus quam coram suis fratribus ut ipsi magis edificentur. iste non peccat. sed meretur. hec ille. Exemplum in beato **Donico** per quadragesimam in pane et aqua cum socio ieiunante

ut hereticos puereretur. Et sic episcopus
 Oxoniensis Didacus olim contra he-
 reticos Albienfes hortabatur abbates
 eadem intentione ut pedes irerent in paup-
 rate. **¶** Quo ad secundum principale no-
 tandum secundum Thoma. quod hypocrisis secun-
 do modo sumpta. aliquando est peccatum mor-
 tale. et aliquando veniale. **¶** Quia autem sit mor-
 tale vel veniale est attendendum ex fine
 quem ipsi fingentes intendunt. Si namque talis
 finis est contra charitatem est peccatum mor-
 tale. Sicut enim quis simulat sanctita-
 tem ut falsam doctrinam seminet. in qua sibi
 non tam cito credetur nisi sanctus et iu-
 stus appareret. quales sunt contra hereticos
 Propter quod dicit dominus Matthei. vij. At-
 tendite a falsis prophetis qui veniunt ad vos
 in vestimentis ovium. intrinsecus autem
 sunt lupi rapaces. Vel cum quis simu-
 lat sanctitatem ut dignus adipiscatur eccle-
 siasticam dignitatem. vel ut adipiscatur alia
 temporalia quecumque cum damno aliorum. Vel
 simulat sanctitatem ut familiarior fiat ali-
 cui mulieri aliene. ut eam per hoc decipiat
 et in suum sensum allucinet. et sic de alijs
 huiusmodi finibus qui sunt contra charitatem dei
 vel proximi. Hec videtur esse mens scilicet do-
 ctoris. unde et Baldricus. li. vij. trac. iij.
 .c. xxvij. dicit. Cum aliquis simulat san-
 ctitatem quam non habet propter hoc ut deus ei
 aliquid faciat sicut illi de quibus. Matthei. xxij.
 dicit. De vobis hypocrite qui comeditis
 domos viduarum. peccatum mortale est
 quia rapit quod debet sancto. quia quod datur
 ei datur in nomine iusti. Item qui tales
 simulatione facit ex insatiabili avaricia.
 Si autem aliquis per suam necessitatem si-
 mulat amplius indigentiam quam habeat
 non est hoc mortale peccatum. sic faciunt
 illi contra qui truciunt vocantur. De his
 enim dicit Chrysostomus. quod talis simulatio
 potius est culpa divitum quam pauperum
 qui ex sui indigentia ad hoc compelluntur.
¶ Si autem secundum Thomam. finis inten-
 tus non repugnat charitati. tunc ma-

net veniale. ut cum quis fingit solum
 quia delectatur in sic fingendo. De quo dicit
 philosophus. iij. ethicorum. quod magis videtur vanus quam
 malus. vel si fingeret propter locum. Eadem
 enim ratio de fictione et mendacio. ut dis-
 cimus in precedenti capitulo. Tamen si ne hy-
 pocrisis sit veniale siue mortale pec-
 catum. est periculosum. et multiplex no-
 cium. ut primo ex verbis Christi. qui hypo-
 critas fere per alios impugnavit. Matthei.
 .xxij. septemplex. et Matthei. vij. Ex-
 terminat enim facies suas ut appareant
 hominibus ieiunantes. Et Luc. xij. Atten-
 dite a fermento phariseorum quod est hypo-
 crisis. Et Matthei. vij. Hypocrita elice
 primum trabem de oculo tuo. Secundo. quia
 raro ad melius puerunt. Tum quia se
 bonos putant aliorum laude delectantur.
 Job. xxxvj. Vincit si clamabunt. glo-
 ria humane laudis auditate superati san-
 ctos se esse miseri etiam cum in peccatis mo-
 rentur putant. Tum quia spiritus sanctus
 eos fugit sine quo pueri non possunt.
 Sap. i. Spiritus sanctus discipline effugiet
 fictum. Tum etiam quia diabolus noscitur
 esse in eis dormit. Job. xl. Subym-
 bra dormit in secreto thalami. scilicet in quo
 nullus fructus. stipis vacuus et radix
 in limo laudis est fundata. Tertio quia
 sunt similes sterquilino in tecto. se-
 pulchris pulchris cadaveribus plenis.
 vulpibus quarum pellis est bona et car-
 nes inanes. Simoni qui angariatus cru-
 cem domini portavit. et vulpi qui se mortuam
 fingit quandoque cornicem capiat. Cygno
 qui exterius est albus. caro autem eius
 nigra. **¶** Quo ad tertium principale que-
 ritur. **¶** An ironia per quam aliquis
 minora de se fingit sit peccatum. Re-
 sponsio secundum Thomam. secunda. ij. q. cxij. De
 aliquis de se ipso minora dicat potest con-
 tingere dupliciter. Uno modo salva
 veritate. dum scilicet maiora que sunt
 in se ipsis reticent. quedam vero minora
 detegunt et de se perferunt. que tamen

¶

Preceptum I Capit. XVI

in se esse cognoscit. Et sic minora de se dicere non pertinent ad ironiam. nec etiam est peccatum secundum genus suum. nisi per aliquam circumstantiam corruptionem. Alio modo aliquis dicit minora a veritate declinans. puta cum asserit aliquid vile de se quod in se non cognoscit. aut cum negat de se aliquid magnus quod tamen percipit in seipso esse. et hoc pertinet ad ironiam. et est semper peccatum. Unde Augustinus. li. de verbis domini. Cum humilitatis causa mentiris. si non eras peccator antequam mentirer. mentiendo peccator efficieris. Et si obijcis illud Gregorius ad Augustinum anglorum episcopum. Bonarum mentium est ibi culpas agnoscere ubi culpa non est. Respondet Thomas. Quod ad bonitatem mentis pertinet ut homo ad iusticie perfectionem tendat. ideo in culpa reputat non solum si deficiat a comuni iusticia que vere culpa est. sed etiam si deficiat a iusticie perfectione que quandoque culpa non est. Non autem culpam dicit quod per culpam non recognoscit. quod ad ironie mendacium pertinet. Nota tamen quod ironia per defectum proprie opponit iactantie. que ambo consistunt in verbis. in factis autem videtur aliquid opponi hypocrisis per diminutionem suo modo sicut de ironia.

Capitulum. xvi.

Dodecimo prohibetur presumptio. siue sit nouitatum siue alia. Unde Ecclesiasticus. xxxvij. Presumptio nequissima unde creata est. gloria a malivoluntate. scilicet deficiente. **O**bi notandum quod presumptio quedam est bona qua scilicet in quibusdam id quod in nobis est facimus et de residuo in diuinum auxilium speramus et de deo presumimus. Illa mala qua de se iordinantur nimis perfidit. De utraque dicit Iudith. vi. Qui non deseris presumens de te et de se presumens humilitas. Mala

presumptio est duplex. Queda vocatur presumptio nouitatum. que est filia inanis glorie secundum Gregorium. Illa est presumptio respectu aliorum illicite que etiam non habent nouitatem seu admirationem specialem. Item quedam est presumptio que est peccatum in spiritu sancto. Illa est peccatum alienationis. De quibus duabus habes. s. in primo precepto. videlicet de spe. Est igitur presumptio quintuplex. Prima bona de meritis vel de dei bonitate confidens humilis. Secunda peccati excusativa in parte. h. bene faciendi prelativa. Tertia presumptio generalis. Quarta specialis. que dicitur nouitatum presumptio. Quinta pertinet in spiritu sancto. **D**e presumptione igitur nouitatum. Primo aduertendum. quod nouitatum innectio est triplex. Queda licita et virtuosa. ut modus acquirendi perfectionem vite spiritualis. Sic Samuel cuneos reperit prophetarum. David cantorum numerum. De lias anachoresim. in veteri testamento. In nouo Iohannes baptista. Ite Maria et Ioseph matrimonium virginum. Anthonium monachatum. vel potius Christus vel Iohannes baptista secundum Chrysostomum. Illa est vana superflua vel modicum peccatum. ut inutilis in artibus laborando. in alchimia et in alijs experientijs ultra quam oportet se occupando. Tertia est nouitatum innectio viciosa. qua nouus peccandi modus reperit per quem alij perficientes in malis imbuntur. **S**ecundo notandum quod hoc viciu multum generibus hominum se inflectit. Primo in hereticos. qui de suo ingenio presumunt non a consingunt. Secundo in religiosos qui contra vel supra statuta seniorum sicut pharisaei singularia quedam interdum fingunt visiones. ut sancti appareant et similia. Tercio in artifices mechanicos. ut sutores. sartores. fabros et etiam homines se superbe vestientes. Quarto mercatores cum precibus raris. cabijs.

reemptionib⁹. vitalicijs. et similib⁹ va-
nis. nā cum p⁹suram manifestā lucra-
ri nō andeāt. p⁹anos cōtractus tāq³
varijs vijs ad lucrū tendūt. Quinto
iudices scabini. aduocati. et hmoi no-
uis modis iusticiā defēdētes. Sexto
dñi tēporales novos modos illicitos
exactionādi repientes. in tatijs. i. steu-
ris et in similib⁹. Septimo clerici et re-
ligiosi novos modos cantandi thea-
tricos p⁹ questū vel ob apparentiāz
repiētes. **T**ertio notādū qñ sit mor-
tale. Nam qñ aliq³ p⁹sumit aliqd inue-
nire de sciētia. vt novos errores. vt ali-
os in errore ducat. v⁹ novos modos
quibus alios notabiliter dep⁹mat. vel
exactionē indebite inueniat. vel i finē
q³ tendit vt in mortale pctm aliq³ in-
ducat. In his et alijs qñ charitati dei
vel p⁹imi repugnat. sic sup⁹ dictū ē
mortale pctm est. Et q³ q³ particeps
efficit in malis sequētib⁹ q³ q³ p⁹imo
inuenit. valde latū pctm est et piculo-
sum nouitātū inuēto illicita. vt inue-
tores vestium sup⁹bie deseruētū. no-
uitātū castellanarū. et similitū. **Q**uar-
to notādū q³ q³uls nō semp sit pecca-
tum mortale nouitātū inuēto. tamē
periculosus est vt ostēdit plura. Pri-
mo vt dictū est. q³ aliq³ tot malorū hīc
p⁹ peccata et in futuro per penas parti-
ceps efficitur quot malis alijs futurū
et p⁹itibus hoibus occasionē p⁹ inuen-
tionē nouā amministrat. Secūdo q³
oēs inuētores nouitātū illicitarū oēs
mali fuerūt et filij hoim. Nam p⁹mus
inuētor avaricie fuit Cayn. qui p⁹mus
ciuitatē fecit. Gen. iij. iniuriā faciēs
illuc fugit. mēsuras fecit. et terminos
in agris statuit. Ab isto Cayn sepito
gradu descendit Lamech. q³ p⁹lm⁹ bi-
gamia rexit. et sic p⁹mus adulter fuit.
Qui filij et filie oēs vere curiosas ar-
tes reperierūt. vt habes Gen. iij. q³ ei⁹
fili⁹ Babel p⁹ fuit bitantiū in tēronijs.

Tubalcayn p⁹ sculpturas minora-
lium curiosas fecit. Noēma filia. pri-
mo variam texturā reperit. cum a p⁹
cipio a deo animalū pellib⁹ cooperi-
mēta fuerint ordinata. Tubal ipse fu-
it pater canentiū in cithara et organo
Hec oia Gen. iij. et li. ij. specu. histo.
Dincētij. Hi etiā cū oī sua cognatio-
ne diluuiū interierūt. Tertio. q³ oīs
qui postea auixerūt. v⁹ dilatauerūt no-
uitātū inuēctiones mali fuerūt et mise-
rabiliter moriūt. vt ex martiniana p⁹
hystoria. vbi legit. q³ Tullius hostili⁹
tertius de primis regib⁹ rhomanorū
scz post rhomulū secūdus. q³ primus
purpura est v⁹us. et tandem cum tota
domo sua fulmine arsit. Pero impe-
rator qñtus ab Octauiano q³ piscaba-
tur retibus aureis q³ sericis finib⁹ ex-
tendebant. nullā vestem bis induit. so-
leas argēteas multis fecit. tādē a rho-
manis de palatio fugat⁹ extra rhomā
seipm interfecit et a lupis dī cōmestus
Nurelius impator rhoman⁹ primus
apud rhomanos diadema capiti in-
nexit gemmis. fulmine corripit q³ nō
morit. tandē frange sui sui occisus ē.
Dioclecianus impator p⁹im⁹ gēmas
vestibus calciamētisq³ imisit. cū oēs
retro principes sola purpura vterent⁹
tandē veneno perijt. Tarquin⁹ super-
bus rex rhomanorū a Rhomulo septi-
mus. excogitauit. oia tormētorū ge-
nera. cathenas. tormēta. carceres. cō-
pedes. exiliū. et hmoi. hīc p⁹ Tarqui-
niū filiū suū q³ Lucreciā nobilē femi-
nam corrupit a regno et a rhoma ē ex-
pulsus in exilium. hec de Martinia-
na. Itē Simō mag⁹ volare volēs co-
ruit. Itē Erster⁹ monachus postea.
p⁹mo iuuenis ingentibus volare vo-
lens cecidit nō moru⁹. s⁹ p⁹ fractis pe-
dibus. vt refert Dincētius in specu-
hysto. Ecce quomō oīs curiositatū
inuētores grauit⁹ puniti sunt.

Preceptum I Cap. XVII

Capitulum. xvij.

Utedecimo hic phibet precio-
sitas vestitū q' ex supbia. in an-
gloria vel ex presumptioe pro-
cedit. Modestia em vi Ambro. li. j. de
offi. dicit. circa exteriorē cultū seu or-
natum cōsistit cui opponit immode-
stia. Circa qd' primo videndū de illi-
tis vestimentis. Scdo de his q' distina-
dēt talitū superbiam. Tertio an vilitas
vestitū sit laudabilis. Qrtum ad p'mū
est dubiū. vtrū circa exteriorē ornatū
possit esse virtus et viciū. Rñ. Tho.
secūda. ij. q. clxix. In ipsis reb' exteri-
oribus quibus homo vrit non ē aliqd
viciū sed ex parte hominis q' immo-
derate vitatur eis. sed quā quidā dicit
q' cū in corde sit virtus. nō aut in vesti-
bus. potest quis eque deferre tunicas
preciosas. et in habitu seculari latere
cor humile. sicut in humiliveste econ-
uerso cor ouis cor lupinū pōt latere. Id
circo tria sunt notanda. Primo q'
circa exteriorē vestitū virtutes cōsi-
stunt sine exercitū. q' licet oēs vir-
tutes subiectine sint in aia et essentiali-
ter. tñ circa actus exteriores exercent
qui corū sunt materia. Exempli grā.
Modestia est mētis habitus. sed in di-
stributiōe pecuniarū exercet. sic fidel
cōfessione. Sic etiā humilitatē et sim-
plicitatē nominat Andronicus. dicit
Thom. Habitus moderatiuos vesti-
mentoy. Vñ sicut stultū ē dicere. Si
cor est misericors nulla vis de operi-
bus misericordie exterioribus. Sic et
dicit. iij. et b. Eutropelia ponit habi-
tus modificatiuos verboy vel factorū
solatiolos. Scdo nota q' p' exteriores
vestitū virtutes mēt adesse cōproban-
tur. Vñ si humiliter in vestimēto pro-
cedis. ex corde hoc manabit. dicente
Bernardo in apollogetico. Ex cordis
thesauro sine dubio procedit quicqd'
foris apparety. scz sine virtutib'.

Vñ si p'ciosus deferat vestitū de corde
vicioso pcessit. Nā fm phm. ij. ethic.
habitus semp inclinat ad act' ex quibus
generant. Tertio notādū q' p' exteri-
orē vestitū virtutes acquirunt. p'z. q'
studēdo et legēdo sciētia acquirūt. Et
eadē rōne humilia vestimēta portan-
do humilitatis habitus acquirūt. p'z
igit q' fatu e dicāt qui inquit. Si cor
bonū est nulla vis erit in vestimento.
Dubitat scdo. Vtrū vestes p'ciosas
deferre sit p' cū. Rñdet q' sic. Vñ sup
illo Luc. xvj. Induebatur purpura et
byssus. dicit glo Greg. Si cultus p'ci-
osarū vestitū in culpa nō ēēt sermo dei
nō tam uigilāter exprimeret. q' dīnes
purpura et byssus indutus apō inferos
torquebat. Et p'bat rōne. Quia p'ci-
osum dicit relatiue. et ita sonat precio-
sitas in excessu. p'prij modi. immo in-
cludit corruptionē modi circa propri-
um statū. q' corruptio vel excessus mo-
di ē p' cū. dicit Aug. li. de natura bo-
ni. p' cū consistit in corruptione boni.
qd' consistit in modo. specie et ordine.
Dicit tñ Tho. vbi. s. Si illi qui in
dignitatibus cōstitunt. vel etiā mini-
stri altaris preciosioribus vestib' q' ce-
teri induunt. hoc nō est p'pter sui glo-
riam. sed ad significandū excellentiā
sui ministerij v' cultus dīni. et ideo
in eis non est viciū. Et fm Pe. de
pa. in. iij. dis. xliij. preciosa vestis ad
pompā mundi est in culpa. sed ad ho-
norē dei portata ē lauria. De hac ma-
teria dicit Alexander de bal. in sūma
sic. Vñ p'ciosus vestib' est in se malū.
eo q' viciū vestis d'z esse ad necessitatē.
nō ad curiositatē vel voluptatē. p'ciosi-
tas aut vestis curiositatē dicit. et iō in
se malū est. Vñ. j. Timoth. vj. Habē-
tes alimēta et quibus regamur his cō-
tent simus. glo. Qui vltra tendit ma-
lū inuenit. Pōt aut bñ fieri cum ali-
quis vti p'ciosis vestibus ex officio

dignitatis. ut reges et nobiles et eis affi-
 steres. qui licet paupes sint. utuntur tamen
 preciosis non ad ostentationem sui vel ho-
 noris sed ad honorem dominorum suorum. Sicut et
 mulieres cum utuntur preciosis vestibus non
 ad ostentationem sui vel ad voluptates
 carnis. sed tamen ut placeant viris suis. uti
 preciosis non est eis peccatum. Et si dicis quod
 omnia facta sunt propter hominem. Dicendum
 licet hoc verum sit. tamen preciositas vestitus
 non est facta propter statum omnium hominum. sed propter
 eos quibus convenit ex officio dignitatem
 habere. Alexander de hals. Et post pauca
 dicit. Et licet mulieres ornari auro et
 margaritis in se malum sit propter concu-
 ptionem carnis ad materiam indebitam. eo
 quod mulier cum sit facta ad dei imaginem
 non debet querere decorem ex artificio. tamen
 quod de voluntate maritorum faciunt. ut con-
 servent eorum gratiam. vel ut morem regionis
 vel civitatis observent cum modestia tamen.
 vel ut gradum dignitatis observent. excu-
 sant a peccato. Sicut de Bester legitur
 Bester. v. quod induta erat regalibus in-
 dumetis. Dabebat etiam coronam in ca-
 pite suo. quam non gestabat causa super-
 bie. sed ut gradum dignitatis observaret.
 Bester. xliij. hec ille. Sed quod de vir-
 ginibus vel de illis que maritos non habent.
 An idem. Si virgo non proponat nube-
 re. peccat graviter se preciosis ornando
 nisi hoc faciat ut conservet gradum digni-
 tatis. quia in tali virgine debet esse ornatus
 simplex non preciosus. sicut dicit Hiero-
 nymus. que scilicet nesciat esse pulchra. et que negli-
 gat formam bonam et procedens ad publicum
 non pecius aut collum denudet. nec pal-
 lio revelato cervicem operiat. sed que
 ecclesie faciat. Virgo enim dum virgo est co-
 gitet que dei sunt. ut dicitur. i. Corin. vij.
 Si autem proponit nubere non peccat se pre-
 ciosis ornando. ut placeat illi cui pro-
 positum nubere. moderate tamen. ut non provocet
 ad libidinem sed in se habeat decentiam
 muliebrem. Unde. i. Cor. vij. Virgo non

peccat si nubat. ergo nec ornando ut
 nubat. hec ille. Quicquid concordare videtur
 Augustinus ad Possidonium in epistola. Nolo
 inquit de ornamentis aurum vel vestis pro-
 properam habere in prohibendo senten-
 tiam. nisi in eos qui neque conjugati ne-
 que coniugari cupientes cogitare debent
 quod placeat deo. Illi autem cogitant que
 sunt mundi quod placeant. vel viri uxori-
 bus. vel mulieres maritis. nisi quod capil-
 los nudare feminas quas etiam velare
 caput apostolus iubet nec maritatas
 decet. Ex premissis patet quod precio-
 sitas vestitus novem generibus hominum
 plus minus procedit. Primo sacerdoti-
 bus in divino officio procedit. et in eis
 est cultus laicie. et quibus competat ex
 officio dignitatis. sicut dominus papa. ut
 dicit Alexander ubi prius. videtur precio-
 sis ex officio dignitatis scilicet roma-
 ni imperij. quam dignitatem Constantinus
 dicitur romane ecclesie tulisse. unde in
 signum huius dominus papa defert signa
 imperialia. Secundo reges et nobiles et
 eis assistentes etiam si sint paupes. Ter-
 tio quicumque alius quoniam hoc exigit consue-
 tudo regionis. et mores eorum inter quos
 aliqui vivunt. tunc enim possunt preciosis
 vestibus uti. secundum Thome et Alexan. Unde
 dicitur. xli. dicitur. Sicut in cibis mores eorum
 cum quibus vivimus observare monemur
 sic de indumentis intelligendum est. et loquitur
 specialiter de clericis. Clerici etiam qui
 non habent de patrimonio crucifixi. sed tamen vi-
 vunt de proprio patrimonio possunt uti precio-
 sis vestibus ea intentione ut servent gradum
 sue nobilitatis. Qui autem vivunt de patri-
 monio crucifixi. vel sunt in sacris ordi-
 nibus constituti. peccant ut de vestibus precio-
 sis nisi eis prepetat ex officio dignitatem.
 ut de papa dictum fuit. Unde super illo
 Matthei. iij. Johannes habebat vestimen-
 tum. glossa. Servus dei non debet
 habere vestimentum ad decorem vel ad de-
 lectionem. sed tamen ad regendum munditatem

Preceptum I

Et. xxxj. q. liij. Dis iactantia et factura corporalis aliena est a sacramento ordine. **D**es ergo episcopos et clericos qui se fulgidis et claris vestimentis ornant, emendari oportet. **I**tem dist. xli. psimoniam cum veste humili non reprobamus, sicut et ornatum propter corporis diligentiam infucatum laudamus, dissolutos et fractos vestibus non recipimus. **N**ec obstat illud. j. **P**e. ij. **D**os estis genus electum regale sacerdotium. **E**x quo videtur quod cum habeant oratio non in populo, ratione orationis potest uti vestibus preciosis. **R**espondeo. quod licet aliqui habeant orationem in populo, quod tamen eis data est in elemosyna, non tenent causa orationis talis uti vestibus preciosis, potest tamen clericus uti premissum est vestibus preciosis uti ex officio dignitatis, vel secundum patrie consuetudinem, moderate tamen, et his exceptis quod expresse prohibentur. **E**x. liij. de vita et honestate, ubi dicitur. **P**auis rubris aut viridibus clericus non utatur. **C**orrigas auri vel argenti ornatum habentes non ferant sed neque annulos nisi qui bus competat ex officio dignitatis, hec omnia **A**lexander. **Q**uarto conjugate possunt uti vestimentis notabilibus secundum suum statum. **Q**uinto virgines nupture uti videtur est. **S**exto virgines nobiles, etiam non nupture. **V**nde **C**ecilia intras ciliario et extra aureis vestibus tegebatur. **S**eptimo vidue nupture eadem ratione, sicut virgines nupture. **O**ctavo humili habitu et decenti uti debent virgines et vidue in castitate vivere volentes non superbo. **N**ono religiosi minime. **D**ubitat tertio quod modis in vestitu quis peccare possit. **R**espondeo. **T**heodorus multipliciter, tam in immodestia quam in defectu, inter que virtus mediū tenet que modestia dicitur. **I**gitur peccatur duodecim modis in immodestia. **P**rimo modo per comparisonem ad consuetudinem hominum cum quibus aliquis vivit. **V**nde dicitur beatus **A**ugustinus. liij. confel.

Capitulum XVII

Que contra morem hominum sunt flagitia per motum diversitate vitanda sunt ut pactum inter se civitatis et gentis consuetudinem vel lege firmatum nulla ciuitas aut peregrini libidine violes. **T**urpis enim est pars omnis vniuerso suo non congruens. **E**x quo patet quod peccant nouarum incisionum innatores in vestibus et alijs peregrinis modis se vestientes, quod contra consuetudinem faciunt. **E**t sub isto contingit extraneitas vestium, id est cum quis vult habere vestes alijs dissiles. **V**nde **S**ophonias. j. **V**isitabo super principes et super filios regis et super omnes qui vestiti sunt et induiti veste peregrina. **S**ecundo modo potest esse immoderatio in usu talium rerum ex inordinato affectu mentis, ex quo quicquid contingit quod homo nimis libidine se vitatur talibus, siue secundum consuetudinem eorum cum quibus vivit, siue etiam preter eorum consuetudinem. **E**t fit per superabundantiam tribus modis. **U**no modo per hoc quod homo ex superfluo cultu vestium gloriam hominum querit, prout scilicet vestis et alia huiusmodi pertinent ad quendam ornamentum, ut patuit in probatione per **G**regorium in secundo dubio. **N**emo quippe vestimenta precipua vel preciosa scilicet excedentia statum proprium nisi ad inanem gloriam querit. **N**emo vult etiam ibi preciosis vestibus indui ubi a nemine potest videri. **Q**uarto modo secundum quod homo per superfluum cultum vestium querit delicias secundum quod vestes ordinantur ad corporis fomētum. **E**t ideo mollities vestium est vitium. **D**e quo **M**artinus. xi. **Q**ui mollibus vestimentis in domibus regum sunt, ubi **G**regorius. **N**emo est in fluxu atque in studio preciosarum vestium periculum deesse, quod si hoc culpa non esset, nullo modo dicitur **I**ohannes de vestimentis sui asperitate lassasset. **H**anc mollitiam **C**hrystostomus super apostolum etiam in mulieribus reprobatur eas ostendens non semper naturaliter delicatas esse, sed ex consuetudine malae apparere.

in rusticis feminis dura sustinentibus
et in delicatis virginibus quod cilicio corpore
domabant. Quinto modo secundum quod nimiam
solicitudinem quod apponit ad exteriorum
vestimentum culturam. etiam si non sit aliquis inor-
dinatio ex parte finis. Unde in vitaspa-
tium quidam pater videns ornata mere-
tricem fleuit. et querentibus causam ait. Due
res me flere faciunt. istius mulieris. propter
tunc et quod deo meo nunquam tanto studio mea-
m ornauit. Item de sancto Nono episto-
la ibidem similiter legitur. quod visa ornatissima
meretrice Margareta nomine. fleuit ob
secundam causam dictam. Has quoque po-
nit Theobaldus. Sexto superfluitas in quantitate
continua. ut sunt quod nimis longas vestes
portant. terram coopientes. pulueres
suscitantes. pulcres colligentes. et demo-
nes interdum vehentes. Exemplum de pa-
tre vidente diabolum ridere a quo causam
querens. Respondit demon. Socium meum in
cauda mulieris equitatem vidi. et intra-
ctum lutum incidere. Et de alio solitario
legimus. quod per paupertatem matra vestem pro-
longauit. et vocem audiuit. Si amplius
posses grandiora faceres. Sic quidam
virum ut longiores sint faciunt. et calope-
dia alta induunt. contra quos psalmus. Neque
in tibijs viri beneplacitum erit ei. Et. j.
Regum. xvi. cum pater David presenta-
ret belisabab primogenitum tanquam regno di-
gnum Samuel dixit deus ad Samuel
Ne despicias vultum eius et altitudi-
nem stature eius quoniam abieci eum. nec
iuxta intuitum hominum iudico. Septi-
mo superfluitas in quantitate discreta que
volunt habere diuersa pars vestimentum. et
potius a tineis comedi quam christum indui
contra quos Iacobus. v. Agite nunc diuites
et plorate ululantes in miserijs ve-
stris quod eueniet vobis. diuitie vestre putre-
facte sunt et vestimenta vestra a tineis con-
mesta. Beati. Clamant nudi. clamant fa-
melici. conquiescent vobis frigore et fame
miserabiliter laborantes. quod prestat tot mu-

tatoria vestimenta extensa in partibus vel
plicata in manicis. ¶ Octauo materie
preciositas in serico. auro vel argento.
¶ Vbi nota quod defecit in curiositate
humana industria. Primo sunt vestimen-
ta pellis cum lana. quod Genesim. iij. dicitur. Fecit
deus Adam uxori sue tunicas pellice-
as. Secundo processit ad puram lanam que
lenior est pelle. quam arte. Noeina repe-
rit filia Lamech patris adulteri. Ter-
tio processum est ad cortices herbarum.
scilicet ad linum. Quarto ad stercorea ver-
micum. scilicet sericum. Quinto ad aurifigium
et ad lapides preciosos. quod nunquam vni fuer-
unt. nec pars rei vniuersis. Non coloris
varietas. Nam clericis prohibetur co-
lor viridis. et rubens et varius. Ad quod
deus naturam velleris in neutro sic co-
lorauit. Exemplum. Quedam deuotissi-
ma uirgo talia ferre noluit dicens. Quis
que nunquam peccauit naturali conten-
ta colore. Cur ego quod peccauit utar pre-
ciosa? Decimo vestem habendi iniusta
importunitas. Volentes enim vestiri su-
perflue. occasione dant quod pecunia ac-
quiratur arte illicita. Unde Hieronimus. ij. In aliis
tuis inuenis est sanguis animarum pauperum
et innocentium. Undecimo ex parte defe-
ctus habitus sit reprehensibilis dupliciter dicit
Theobaldus. secundum affectum. Vno modo ex negli-
gentia hominis quod non adhibet studium vel
laborem ad hoc quod exteriori ornatu utatur
secundum quod oportet. unde philosophus dicit. vij. ethicorum.
quod ad mollitiem pertinet quod aliquis trahat
vestimentum per terram. ut non laboret ele-
uando ipsum. Alio modo et est undecimus
ex eo quod ipsum defectus exterioris cultus
ad gloriam ordinat. unde dicit Augustinus. in
sermone domini in monte. Non in solo re-
rum corporearum nitore atque pompa. sed
in ipsis sordibus et lutois esse iactantiam.
et eo periculosiore quod sub nocte seruitutis
dei decipit. Et philosophus dicit. iij. ethicorum. quod et su-
perabundantia et immoderatus defectus ad
iactantiam pertinet. Ideo de beato Augustino.

Preceptum I Cap. XVIII

dicat. q. nec vestes nimis preciosas. nec nimis abiectas habere voluit. quia in utroq. boies suam gloriā querunt.

Capitulum. xvij.

Debitur vtrū mulieres peccent mortaliter in superfluo ornatu. Rñ. Tho. vbi supra. Circa ornatum mulierū sunt eadez attendenda. que supra cōmuniter dicta sūt circa exteriorē cultum. videlz quinq. prima. et duo vltima. et insup quoddā aliud spectale. scilicet q. mulieris cultus viros ad lasciviam provocat. Fin illud Prover. vij. Ecce mulier occurrit illi i ornatu meretrico parata ad capiendas animas. Potest tamē mulier licite operam dare ad hoc vt viro suo placeat ne p eius contemptum in adulteriū labatur. Unde. j. Cor. vij. Mulier q nupta est cogitat que mūdi sunt. quomodo placeat viro. Et id si mulier coniugata ad hoc se ornat vt viro suo placeat. pōt hoc facere absq peccato. Dñ. j. Thimo. ij. dicit apls Mulieres in habitu ornatu cu reuerentia sobrietate ornantes se non in toris crinibus. nec auro. nec margaritis. aut veste pcosa. per qō daf intelligi q sobrius et moderat ornatu non phibetur mulieribus. sed superflus et inuerecūdus et impudicus. Ille aut mulieres que viros nō habent nec volunt habere. et sunt in statu non habēdi. non possunt absq peccato appetere placere viro aspectibus ad cōcupiscendū. q. hoc est dare eis incentiū peccandi. Et si quedā hac intentione se ornent vt alios puocent ad cōcupiscentiā. mortaliter peccant. Si at ex qdam leuitate vel ex vanitate ppter quandā iactantiā. nō semp est mortale peccatū. q. qñq. veniale. Et eadez ratio est qm ad hoc de viis. Et licet mulieres caput nudantes a peccato possint excusari. qñ hoc non fit ex aliqua

vanitate sed ppter terre pfectudinē. tñ cōsuetudo talis non ē laudabilis. hec Tho. **S**ed qd de religiosis. Rñ. Pl. Ricus lib. vi. tracta. ij. c. x. Preciositas vestiu vel ornatu tñ ē mortale peccatū cū est ptra pfectionē alicui. sicut cū aliq moniales pfecte paupertatē seculi abrenunciationē ornant se admodū theatri carū mulierū. vel etiā monachi abiecto habitu religiois sue deferūt habilem clericorū seculariū. vel cū hoc pcedit ex supbia damnabilis. v. ordinat ad puocandū alios ad cōcupiscencias illicitas. Inexcusabiles aut sunt mulieres cu aviris phibite nihilomin⁹ immoderate se ornāt. Pz em q tñ faciūt ex supbia v. ex libidine. peccata aut oim habentū incitamentū libidinis ex tali ornatu redundant in talē psonam p aggrauationē culpe. hec Plricus. **S**ed quō tenebit se vxor ppter maritū suū se ornans ne peccet aliis occasio ruine existēdo Rñ. Durā. in. iij. dist. xxxvij. Nō solū peccat q dat alijs directe occasiō peccādi. s. etiā qui sciēter et absq iusta necessitate pponit alicui materiam unde sumit occasiōē peccādi. maxime qñ credit eū dispositū eē ad tale peccatū. Verbi grā. Si mulier credit aliquē male dispositū ad cōcupiscendū eam. si sciēter et absq necessitate iusta v. debita virilitate pnter se ei. peccat. Vñ cuiq em de⁹ mandauit de primo suo nō aut displicet satis alicui damnatio primi q sciēter pponit ei materiā unde sumit occasiōē peccādi. **S**ed nū quid est mortale peccatū viris induere muliebria vestimenta. et econuerso mulierib⁹ induere vestimētum virile. Rñ. Alexāder vbi. s. Virū indui muliebri veste mulierē vestiri virili se malū ē. eo q vtriq sexui diuersa indumentā dedit nā. vt dī Deut. xxij. i glo. sup illud. non induetur rē. tamē excusat

a peccato cū aliq̃s hoc facit causa ne-
cessitatis. vt si q̃s q̃reret ad mortē. ⁊
vt occultare vestimentū accipet mult
ebre. vel cū mulier vt seruet corpis ca-
stitatē. veste virili induit. Sicut legi
de beata Marina ⁊ brā Eugenia. Cū
aut hoc fit ex cōsuetudine vt possit li-
centius libidinē suā implere vir cum
mulierib⁹ ⁊ mulier cū viris. sicut aliq̃
factū est. vel cū hoc fit vt aliq̃ hoc vidē-
res ad libidinē puocent. mortale pec-
catū ē. hec Alexan. Concordat Tho.
vbi p̃us dicens. Cultus exterior p̃pete-
re d̃z cōditionē p̃sone fm cōem cōsue-
tudinē. ⁊ iō de sericiōsum ē q̃ mulier
vrat veste virili. vel ecōuerso. Sp̃aliter
aut hoc p̃hibet in lege Deutro. xxiij.
q̃ gētilēs tali mutatione habitus vte-
bant ad idolatrie sup̃stitionē. Pōt tñ
hoc q̃q̃ fieri sine pctō. p̃t aliquā ne-
cessitatē vel causa occultādi ab homi-
nibus. vel p̃pter defectū alterius vesti-
menti. vel p̃pter aliq̃d aliud h̃mōi. hec
E Tho. **Q**uid de mulieribus se co-
loratibus vel alia signēta ad apparē-
tem pulcritudinē ⁊ adhibētib⁹. Rñ.
Cyprianus libro de habitu virginum
Nō virgines tñ aut viduas. s̃ etiā nu-
ptas. puto etiā oēs feminas oīno esse
admonēdas q̃ opus dei ⁊ facturā ei⁹
⁊ plasma adulterare nullo mō debe-
ant adhibito flauo colore ṽ nigro pul-
nere vel rubore. aut quolibet lineamē-
ta natia corrupte medicamē. ma-
nus deo offerūt q̃ illd qd ille forma-
uit reformare contēdūt. Impugnatio
ista diuini op̃is ē preuaricatio ⁊ verita-
tis. deū videre nō poteris cū oculi tibi
nō sint q̃s de⁹ fecit. s̃ quos diabolus
infecti. de inimico tuo tenta cum illo
pariter arsurā. Vbi Tho. dicit. Fuca-
tio de q̃ loquit Cyprian⁹ est quedam
sp̃s fictiōis q̃ nō pōt ēē sine peccato.
q̃ etiā vt nō dubitat Aug. in eplā ad
Possidoniū. ip̃is maritis nolētib⁹ de

cipti displicet. nō tñ semp talis fucatio
est pctm mortale. s̃ solū qñ fit p̃pter la-
sciā vel in dei contemptū. de quib⁹
casibus loquit Cyprianus. Sciendū
tamē q̃ aliud est fingere pulcritudinē
nō habitā. ⁊ aliud ē occultare turpitu-
dinē ex aliq̃ causa puenientem. puta
egritudinē vel aliquo h̃mōi. Hoc em̃
est licitū. q̃ fm aplm. i. Cor. xij. Que
putamus ignobiliora mēbra esse cor-
poris. his honorē abundantiōrē circū-
damus. **Q**uerit vtrū artifices orna-
mentoy sup̃fluoꝝ p̃fatorūz factorēs
peccēt mortalis. Rñ. Tho. ibidē. Siq̃
est ars ad faciendū opa aliqua quib⁹
hoīes vti nō possunt absq̃ peccato. p̃
cōsequēs artifices talia faciēdo pecca-
rent. vt puta p̃bētēs directē alijs oc-
casionē peccandi. puta siq̃s fabricaret
idola. vel aliqua ad cultū idolatrie p̃-
tinentia. Siqua ṽo ars sit cuius op̃i-
bus possunt hoīes bene vel male vti.
sicut gladij. sagitte. ⁊ alia h̃mōi. vsus
taliū artū nō est peccatus. Et he artes
sole sūt dicēde fm Chryso. sup̃ Matt.
Si tñ op̃ibus alicuius artis vt pluri-
es aliq̃ male vrentur. q̃bus de se nō
sint illicite. sunt tamē p̃pter officium
principis a ciuitate exirpāde fm do-
cūmēta Platonis. Quia ergo mul-
eres licite se possunt ornare. vel vt cō-
seruent decentiaz suā stans. vel aliqd
etiā supaddere vt placeāt viris. conse-
quens ē q̃ artifices taliū ornamētōrū
nō peccant in vsu talis artis. nisi forte
inueniēdo aliq̃ sup̃flua ⁊ curiosa. Vñ
Chryso. dicit sup̃ Matib. q̃ ab arte
calceoy ⁊ textoy multa abscindere oꝝ.
etē ad luxuriā deduxerūt necessita-
tem ei⁹ corrupētes artē male arti con-
mīscētes. hec Tho. Alexander vbi. s̃.
dicit. Qui viris faciūt indumēta mu-
liebra ⁊ mulieribus virilia vt seinuicē
magis excitent ad luxuriā vt licenti⁹
possint explere libidinē tales artifices

Preceptum I Cap. XVIII

peccat mortaliter. De talibus loquitur Chrysostomus. cum inquit. Viros in mulierum formas deducit et mollescere faciant per calciamera lasciuie cum superfluis et nociuis eas arceri statuimus. Et loquitur de arte textoria. qua sunt vestimenta viris. et arte sutoria qua sunt eis calciamera muliebria. hec Alexander

Sed nunc quid si artifex requirat et peccatur ut sibi faciat vestem vane dispositionis curiosam vel vanam nouiter inuentam. et sic de domibus et ceteris. nunc quid propter lucrum debet facere talibus? Respondeo. magister Henricus de basia in lectura super Genesim. quod artifices non debent esse talium vestium excogitatores. et a fortiori non talium factores. nisi forte casus specialis quicquid aliud exposcat. Ratio est. quia nullus debet alii ad vanitates prouocare. nec ad superfluos sumptus occasionare. nec quicquam iniurare deus ut vani homines suas adinventiones frivolas et cogitationes nocuos expleant in opere. hec ille. Sed nunc quid homini ornamenta aliqui per consuetudinem sine graui peccato possint deferri? Respondeo. magister Johannes de tabacco. lib. de consol. theol. In his que sunt solum mala quia prohibita. multum excusatur in toto vel in tanto consuetudo. id est in talibus ex vi rationabilis consuetudinis presertim si prescripta sit est contra consuetudinem multotiens faciendum. Nam ut Gratianus ille gratiose dicit. quod constitutio videntur moribus confirmatur. quibus etiam superflua ornamenta gestare ad complacendum multis sanctorum autoritatibus reprobatur. tamen hoc sine excusatione ratione consuetudinis gestari possunt sine graui peccato. Cuius autem que in talibus saltem circumscriptione scandalo excusare valeat consuetudo est quia res que propter sui nouitatem per consequens raritatem in imaginatione excitant et prouocant ad libidinem. eo scilicet quod propter admirari homines res hominum magis considerant et per

fundius cogitant. Ille quidem res que in consuetudinem ventur cessant imaginatione excitare et ad libidinem prouocare. eo quod tunc cessant quedam rara esse et admiratione digna. et cogitare consideratione profunda. hec ibi. **Q**uo ad secundum principale notandum quod superbia ornatus dissuadet primo peccati multiplex inde oriens. Primum est inanis gloria quam rarissime ibi quod deus dat. Exemplum de diuiti epulone in purpura. Act. xvi. **Q**ui Gregorius in omel. ibidem. Nemo vestimenta precipua nisi ad inanem gloriam querit. Secundum est tumor metis super altos. **Q**ui Herodes velle preciosa induit elatus in seipso ab angelo necatur. Act. xii. Tercium est quod confundunt pauperes talia non habentes. Nam sicut per apostolum. I. Cor. xi. corinthii arguunt. quod per escas suam confundebant non habentes. sic per vestimenta fieri possunt finem Basilium in regula. Quarto mollem et effeminatum efficiunt. Exemplum de epulone qui sicut propter superbiam purpura induebat ad extra. ita bysso propter molliorem ad intra. finem glo. Quintum est rapina vel furtum aut illicitus labor qui a talibus facilliter exercetur. ut superflua vestimenta habeant et spoliant pauperes. **Q**ui Per damianus de contemptu mundi. Illa vestis non immerito rapina esse nuncupatur que duorum vel trium etiam vestium summa coemittitur. Rapinam proculdubio perpetratur qui vani honoris ardore succensus durarum impensas vestium in unam redigit. et proximum suum quem sicut seipsum amare debuerat in sua nuditate relinquit. Sextum est scandalum proximi. Nam qui scandalizauerit unum ex minimis istis qui in me credunt. expedit eum suspensum datur mola asinaria in collo eius et de mergatur in profundum maris. Matth. xviii. Septimus est participatio omnium criminum que alij eius exemplo faciunt. Vel ad istam finem per. Peccatum conco

mitior eum quodāmodo sicut vesti-
mentū quo cooperit̃ et sicut zona qua
I semp̃ precingit̃. **S**cdo dissuadet su-
perbiā vestīū exēpla sanctorū. Primo
dei q̃ nobilissimū spm̃ in nobis vesti-
uit carne fragili. fm̃ illd̃ Job. x. Pel-
lez carne vestisti me. Scdo deus qui
p̃m̃is parētibz fecit tunicas pel-
leas Genes. iij. Itē Hester. xiiij. ait.
Tu scis dñe infirmitatē meā et necessi-
tatē meā q̃ abominer signū sup̃bie et
gl̃ie mee qd̃ ē sup̃ caput meū in dieb⁹
ostētatōis mee. et detestor illud quasi
pannū menstruate. et nō portē illud in
diebus silēti mei. Itē Job. xvj. Fac
cum cōsūt sup̃ cutē meā. Itē Matib.
.iij. Ipse Johānes erat vestitus de pi-
lis cameloz. Itē fm̃ Maximū in ser-
mone. beatissima virgo vix tunicam
vnā habuit. Itē xps fm̃ Chrysosto.
vestimēta abiecta habebat. Itē de an-
tiquis patribz dicit apls Hebre. xj.
Circūferūt in melotis in pellibus ca-
prinis. Item Augustin⁹ dixit ut ei⁹ ca-
nūt legēda. Fateor. de p̃ciosā veste eru-
besco. **T**ertio idem dissuadet multi-
plex sup̃biōz in vestitu stulticia. quarū
p̃ma est. q̃ exteriora vilia interiorib⁹
nobilissimis preponunt. scz corp⁹ ani-
me. Secūdo q̃ dei ordinē pervertūt
et nature. qz ancillam scz carnem p̃po-
nunt domie. id est. aie. et dñe p̃p̃ia an-
cille tradūt. Tertio qz plus expendūt
ut oculos alioz pascāt q̃ p̃p̃ium ven-
trem. Quarto putant q̃ ex p̃ciositate
sellez freni equis. id est. corpus ap-
p̃iet. Quinto qz om̃ia bona sua vo-
lunt habere bona ornata. et solaz ani-
mam fm̃ Aug⁹. turpem. **Q**uo ad
tertū p̃ncipale queritur. Utz si vir-
tuosum et laudabile deferre vestimēta
humilia nō p̃ciosā ṽl abiecta. Rñ. fm̃
Tho. quodlib. x. q. xliij. Quo ad istd̃
aliter ē loquendū de persona publica
in dignitate aliq̃ vel in p̃latū p̃stiu-

ta. **A**lter de p̃sona p̃uata cui nulla cu-
ra regiminis vel p̃latōis est cōmissa.
In p̃sona em̃ publica duo cōsiderant̃
scz status dignitatis. et p̃p̃ie p̃sone cō-
ditio. Circa que duo ita se d̃z habere.
ne dignitatis autoritas veniat in con-
temptū. et ne ipse in superbiā efferat̃.
vtrūqz igitur ei pōt esse laudabile. et q̃
p̃ciositas ṽrat ad reverentiā autorita-
tis inducendā. et q̃ vilius ṽrat rōne
p̃p̃ie humilitatis. sic. dumtaxat. ne
que ad autoritatē conservandā sunt
in superbiā degenerent. et ne dñi nimis
seruat humilitas. regendi frangat au-
toritas. sicut dicit Aug⁹. hec Thom̃.
Ex quo sequit̃ q̃ virtuosus et laudabi-
le sit in p̃sona publica si p̃p̃ie infirmi-
tatis intuitu vestimēta deferat humi-
lia. Vñ in laudez beati Martini ep̃i
dicit. q̃ post susceptū ep̃am in eadē in-
ei⁹ vestib⁹ mansit vilitas et abscitio. Et
de Demostene p̃bo legit q̃ tādū vte-
bat toga philosophica. q̃dū fuit vul-
go incognit⁹ h̃vita et eloq̃ntia cognit⁹
ait. Malo venerari ṽtā et sapiam q̃ to-
gam. vñ tunc cōibus vtebat vestibus.
Itē Greg⁹. i. dialogoz de brō Equi-
tio abbate dicit. q̃ tānilis erat in vesti-
bus atqz ita despectus. ut si quis illuz
fortasse nesciret. salutar⁹ etiā resaluta-
re despiceret. Vñ vix aut nunqz legit̃
de sanctis q̃ autoritatē suā in regimī
ne vestimēto p̃ciositate exhibuerāt vene-
randā. sed potius vestīū vilitate. mo-
rum hūilitate et vite sanctitate vt apo-
stoli. de quibus legit̃ q̃ fuerunt p̃ano-
si. id est. vili⁹ pannis induti. Et xpm̃
pannis m̃f inuoluit. id est. fm̃ Berñ.
et Alber. vilius. Non inquit Berñ.
sit mentio de pellib⁹ aut alijs p̃ciosis
suppellectilibz. ut nobis cōmendet
paup̃ratē habit⁹ et indumentū vilitatem
De p̃sonis ṽo p̃uatis quibus nulla
cura regiminis vel p̃elatōis est cōmis-
sa Dicendū fm̃ Tho. loco p̃allegato.

Historie et virtuose agunt si portat intuitu ppe humilitatis et amore cōtēptus mūdi vestimēta humilia. et hu miliora et viliora q̄ status ppius req̄ rit. **N**ec obstant cavillationes iniquum q̄ primo in p̄trariū arguunt. attēdendū ab his q̄ in vestimētis onūa veniunt. intrinsecus aut sunt lupt rapaces. **R**esponsio fm Tho. q̄ hoc est p vilitate vestitū. q̄ nunq̄ lupt vilis induerent nisi xpi onūa hec vestimenta essent p̄pta. **S**ecūdo dicit talē habitum deferētes scādālizare. **R**espōdet **M**icro. in eplā ad **M**arcellā. Scādālizat quēp̄sā vestis fuscior. scādālizet et **J**ohānes quo inter natos mulierū nullus maior fuit. q̄ angelus dictus dñm quoq̄ baptizavit. q̄ cameloz vestitus regmine zona pellicea cingebatur. **T**ertio dicunt. cum in corde vīr lateat nihil officit vestimentū si cor fuerit bonum. **R**espōsum est de hoc supra. **Q**uarto obijciunt **A**ugust. iij. de doctrina christiana. et habet dñs. xij. c. quisquis. Quisquis rebus transcurribus strictius vititur q̄ se habet consuetudo eorū cum q̄bus vivit. aut in temperans est aut sup̄stitiosus. **R**ñ. q̄ **G**ratianus false allegat. q̄ in omnibus correctis originalib⁹ beati **A**ug. habetur temperas. et non intemperas. **E**t sic **T**ho. et omnes famosi allegant **Q**uinto arguunt beatum **B**artholomeum visum fuisse purpura clauata. **R**ñ. **B**onaven. li. de p̄fectione euāgelica. q̄ illud in legenda r̄omana non habet. **E**t si verum est qd̄ dicit. dico q̄ necessitate duct⁹ hoc fecit. quia aliud in regione illa calida vestimētū portabile nō inuenit. **T**ē nora q̄ diabolus dixit consimilia v̄ba p̄ idolū. **C**hristi etiā vestimentū tunice incōfutilis preciosum fuisse. negat expresse **C**hryso. **S**up **M**at. in ope impetro. **Q**uātū v̄o sit meritōrū talia deferre. p̄z per

Petrū damiani libro de contemptu mundi dicentē. **R**ex ninive purpura indutus p̄p̄ civitatis excelsū coop̄s sacco divini furoris motum p̄riti cordis humilitate placavit. **E**zechias q̄ cultu regio docorat⁹ terribiles regis assyrioz minas tremefact⁹ auduit. **M**oxv̄t ip̄e cilio regis cilioq̄ rectori ad p̄phetā mittere nūcios nō erubuit p̄p̄inquū dñe victorie et optate p̄speritatis oraculū repon̄portavit. **N**ā ecce angelus dñi centū octuagitaq̄nq̄ milia assyrioz vna nocte percussit. **E**gregius ille p̄phetay **E**saias ad dñm iussione imperiū vestimēta deposuit et triū annorū spacio nud⁹ et discalceat⁹ incessit. **E**rubescat igit dñe **P**e. dam. hūana supbia. **E**x q̄ patz q̄ humilitas vestimētū deū placat. grām meret et p̄ximū edificat. **P**n **T**ho. secūda. ij. vbi supra. dicit sic. **A**l viliorib⁹ vestib⁹ q̄ ceteri q̄s induat nō sp̄ peccat. **S**i hoc faciat p̄p̄ macerationē carnis. vel humilationē spūs. ad virtutē tp̄antie p̄tinet. **H**aut p̄cipue p̄tinet ad hos q̄ alios verbo et exēplo ad penitentiā hortantur. hec **T**homas.

Capitulum. xix.

Decimoq̄to p̄hibet hīc de tentatio. **P**n **D**eut. vj. **N**ō tenta bis dñm deū tuū. **E**t idē xpus cōtra diabolū allegavit **M**at. iij. vbi p̄mo vidēdū qd̄ sit deū tētare. **S**cdo quot genera hoīm i ill viciū incidāt. **T**erito de q̄dib⁹ deū tentatū. **Q**uo ad p̄mū fm **T**ho. scda. ij. q. lxxxvij. p̄ totū deū tentat q̄ exp̄imentū sumit seu explorat ex intentione rōne p̄p̄ie p̄sone p̄ sua verba vel facta de dei potētia. sapia. p̄terate. bonitate v̄l volūtatē speculatiue sine sp̄ali dei instinctu. si ne iusta nēcitate v̄l p̄ia vtilitate et sine alijs debitis circūstātijs. vel q̄ etiā p̄ter intentionē talia experient aliqd̄ loquit̄ petit. v̄l facit qd̄ ad nihil aliud

Preceptum I Cap. XIX

unde propter incredulitatem punitus fuit
Probi sciendum quod dupliciter aliquis signus
 petiit a deo. Uno modo ad explorandum
 diuinam potestatem. aut veritatem dicti ei.
 et hoc de se pertinet ad dei tentationem.
 Alio modo ad hoc quod instruat quid sit
 circa aliquod factum placitum deo. et hoc
 nullo modo pertinet ad dei tentationem.
 Dicitur sine iusta necessitate. quia si iusta
 necessitas foret non esset peccatum. **Dei. ij.**
Paralipo. xx. Cum ignoramus quid agere
 debeamus hoc solum habemus residuum
 ut oculos nostros dirigamus ad te. **Di-**
citur sine pia utilitate. quia ex pia utilitate
 sancti apostoli petierunt ut in nomine christi
 fierent miracula. **Act. iij.** Sicut de quo-
 dam. j. dialogorum refert **Greg.** qui susci-
 tauit paruulum ad lachrymas matris eius
 Similiter quibus predicatoribus per victum cor-
 porali non sint inliciti. ut verbo dei et
 doctrine vacent. si sic soli deo imitantur
 non deum tentant. quia non sine neces-
 sitate vel utilitate faciunt. sed si sine tali
 facerent deum tentarent. **Dei Aug.**
xxij. contra **Faustum** dicitur quod **Paulus**
 non fugit quasi non credendo in deum.
 sed ne deum tentaret si fugere non iussus
 cum fugere potuisset. **Dicitur** sine alijs
 debitis circumstantijs. quia pie et humi-
 liter petendum est aliquid a deo. et sic
 seruendum est deo. **Dicitur** vel qui etiam
 preter intentionem propter tentatio-
 nem dei interpretatiuam. **Quo** ad
 secundum principale notandum quod con-
 tra hoc mandatum exceditur quinque
 modis. Primo veritate inquirendo de alia
 vita. qui in fide nutantes reuocat mo-
 rituros. Secundo iusticiam qui volunt
 per duellum ostenduntius innocentiam
 et alterius malum. Tertio sapiam. qui pre-
 terminis studio humano artes vel sci-
 entias desuper expectant per orationes solum.
 Quarto potentiam. qui non fugiunt ne-
 cem cum possint et debeant. **Paulus** enim
 per sponta fugit. et christus de templo deorsum

se non dimisit sed descendit. Quanto bo-
 nitatem. qui refutant medicinalia in ca-
 su sine necessitate et utilitate. Sicut qui
 tempus miserendi deo constitunt. ut dicitur
Judith. viij. **Dei** enim omnes aliquo modo
 vident explorare diuinam illicite. Quo
 ad primum quod sanctus **Tho.** quodlibet.
 .iij. q. ix. art. ij. **Primum** liceat ab aliquo
 moriēte requirere ut reuelet statum suum
 post mortem. **R.** quod sic. supponendo hoc
 tamen diuino iudicio. et dummodo non ex
 dubitatione fidei de futuro statu tenta-
 do inquirat. et pia et humilis intentio
 habeat videlicet ad subueniendum defun-
 cto per suffragia. **R.** est. quia secundum **Dam.** li
 bro. iij. **Impletio** naturalis desiderij
 non est peccatum nisi aliqua inordinatio ad-
 iungatur. ut per de cibo. Naturaliter autem
 scire desideramus. j. metaphisice. sed
 cum per factis tribus conditionibus desiderare
 scire statum alicuius post mortem.
 nihil inordinate videtur habere annexum
 Unde. ij. **Machab. xij.** Sancta ergo
 et salubris est cogitatio per defunctis ex-
 orare ut a peccatis soluantur. hec **Tho.**
 Quidam alius doctor addit quod qui ex-
 peteret reditum ut certificari vellent de
 statu illo. an videlicet celum sit. vel infer-
 nus. quod communiter predicatur. mor-
 taliter peccaret. quia infidelis foret. **Di-**
citur etiam quod istam petitionem non debent
 facere nisi homines deuoti. et illi pos-
 sunt sic expectari qui fuerunt in statu isto
 deuoti. et de quibus presumitur quod sint sal-
 uandi. diabolus enim sepe immiscere
 potest illusiones quas sic mortui reuocant.
 Contingit enim quandoque mortuum esse in pur-
 gatorio. et demon in eius specie dicitur
 eum esse in inferno. ut anima suffragio
 priuetur. et viuus de deuota vita mortui
 quam recolit imitari desistit. Secundo con-
 tingere potest animam esse in purgatorio
 quam demon dicit esse in celo ut anima suf-
 fragio priuetur. **S.** quod. **Quid** teneat
 viuus apparenti credere quod aperit

R. idem doctor. Posito q̄ defunct⁹
reuerteret nō eēt q̄s obligat⁹ credere
ea q̄ reuelaret l̄z etiā eēnt vera. hec ille
Secundo p̄nt peccare p̄ra istō du
ellātes. Vbi notādū q̄ fm Nicolāū
de lyra sup materia duelli dauid cum
Goliā. j. Regl. xvij. Duellūz pōt du
pliciter accipi. Vno mō p̄pter sic est
singularis pugna duoz vt p̄ victoriaz
vnus appareat tandē eius iusticia p̄
diuinū iudiciū z alterius iniusticia. z
sic fm oēs doctores duellūz ē illicitū
tam ex parte appellātis q̄ ē recipien
tis. z etiā iudiciūz p̄sultū. s. ex of
ficio z fauorē prestantiū. s. si sacerdo
tes q̄ darēt b̄ndictionē talib⁹ quia ibi
manifeste ē tentatio diuina. Grauius
ibi videt peccare appellat⁹ inuite seu
suscipiens inuite. grauius q̄ sp̄re. se of
ferēs grauius. S. ibi videt de iudice
z coopanibus. hec videt Raymundi
fina. Et hoc mō fm quosdā vident lo
qui de duello iura ipm duellum phib
entia. xj. q. v. monarchiaz. z extra de
purgatōe vulgar. cuz suscepisti. nisi p̄
reuelationē diuinā manifestatū fuerit
q̄ de⁹ vult sic iudicare iusticiā suam z
hoc modo Dauid aggressus ē Goliā
q̄ ei dixit. Ego venio cōtra te in noie
domini iuētis. nec p̄pter sic Dauid fuit
duellator. s. diuine iusticie executor.
Alio mō pōt accipi duellū large p̄
nt ē bellū singulare vni⁹ cū vno absq̄
expectatione diuini iudiciū. s. vt p̄ vir
tutē. artē vel fortunā. vel oibus istis v
aliq̄bus eoz cōcurrētibus aliq̄ cōtro
uersia inter eos criminalis vel ciuils
terminet an tale duellū sp̄ sit mortale
discordāt tam theologi q̄ iuriste. Fit
autē duellū triplr. Prio a sp̄scto. vt
in Dauid. j. Regl. xvij. z in Rolando
vt habet i hystoria Karoli. Scdo fm
multos p̄fertim ex pre appellanti cuz
p̄cto. vt in secūdo modo tactū est. Ter
tio semp ē graue peccatū. vt in primo

casu. Et notandū q̄ iudiciū ferri can
dentis z aque feruētis z filia phibita
sunt sicut de duello dictū ē. Tercio
peccare possunt p̄ra hoc volētes p̄ ar
tem notoriam vī simlē sine humano
studio scientiā adipisci. Quarto q̄ nō
fugiant vbi tenent z p̄nt. des auxiliū
ad hoc sine causa expectantes. Cōtra
quos xps ait. Cū vos p̄sequerent inyna
ciuitate. fugite in alias. Matth. x. Cū
aut fugiēda sit mors in xpiana p̄secti
tionez quādo nō. vinctio z p̄sideratio
scandalī. piculū gregis z h̄mōi doce
re possunt. Nā alq̄ cōtingit eodē tē
pore in eodē locovnū debere fugere
alterū nō. vt de Santulo quē gladius
ferire nō potuit. z de diacono recedē
te. Greg. ponit exēplū in li. dialogoz
Quinto q̄daz fugiūt medicinalia vbi
oportet. etiā q̄d licet Agatha fecisset vi
deat. th. vt Tho. scda. ij. q. lxxxvj. dīc
fecit certa de dei adiutorio vt supra.
Quo ad tertiu p̄ncipale nota fm
Tho. quadruplex est gradus deu ten
tatiū. oēs tñ nō sunt p̄rij. Prim⁹ eoz
qui aim nō p̄parāt an oionē s. distra
hūt scietē z negligēt. q̄ labijs deu
honorāt solū. Secundus eoz q̄ nō di
mittunt oionē debitorib⁹ rancorē te
nēt. De ambob⁹ dī Eccl. xvij. An
oionē prepara aiam tuā. z noli eē q̄ si
hō q̄ tentat deu. vbi dicit glo. interli.
Tentat deu qui orat q̄d docuit. s. non
facit quod iussit. Supra q̄ dicit Tho.
scda. ij. vbi prius. q̄ iste qui ante orati
onem suam animam non preparat vī
mittendo si quid aduersus quem ha
bet. vel aliquis se ad deuotionem nō
disponendo nō facit quod in se ē vt ex
audiat a deo. z ideo quasi interpreta
tine tentat deu. Et q̄uis h̄mōi qua
si interpretatiua tentatio vīdeatur ex
presumptione seu indiscretiōe p̄cede
re. th. hoc ipsum ad dei irreuerentiā
p̄tinet vt homo presumptuose z sine

debita diligētia se habeat in his q̄ ad deū p̄tinet. Dicit̄ eñ. j. *Pe. v.* Humiliamini sub potenti manu dei. *Et. ij.* Thimo. ij. Sollicite cura teipsum p̄babilem exhibere deo. Unde etiam huiusmodi tentatio est species irreligiositatis. hec *Thom.* Tertius eorum qui p̄ter intentionē petunt vel faciunt q̄ dicit̄ in diffinitōis declarationē interpretat̄ tentatio. Quartus eorum qui ex intentione talia faciunt. ut ibidem patet.

Capitulum. xx.

Decimoquinto p̄hibet̄ hic accidia. cuius proprius est tristari de obsequio diuino. sicut charitatis est gaudere in bono diuino.

Obiect̄ia principaliter sunt vidēda Primo de quidditate et malicia et origine accidie. Secundo de speciebus. Tertio de remedijs. *Primum ad p̄mū fm Tho. scōa. ij. q. xxxv.* Accidia est tristitia de bono diuino quod homo debet facere. Dicit̄ p̄mo tristitia. sed nō quolibet. Est enī q̄dam tristitia bona. ut illa q̄ comparatur miserie p̄ximi. sicut miseria facit tristari. et passionis Christi meditatio. Similiter tristitia quam habemus de peccatis commissis in cōtritione. Alia est tristitia mala in appetitu vindicte inordinato. et consistit sp̄m peccati s̄re. v̄l tristitia de bono p̄ximi. et facit odium vel inuidiā. sed tristitia de bono diuino cōstituit accidiā. Dicit̄ scōdo de bono diuino. i. de bonis sp̄ualib⁹. istis potissime que beiem p̄ se ordinat̄ in deū. ut sunt fructus deo exhibēde. corde. ore. v̄l ope. De q̄b⁹ dictū fuit a p̄mo p̄cepto particulari vsq̄ ad sextū. Et sic etia sunt oīa opa virtutū. nō inq̄ntū circa tales materiā. s̄ inq̄ntū p̄pter deum facta et in deum relata. Ex quo patet q̄ est accidia oris. cordis et operis. Quia quis tedium et tristitiā habere potest medi-

tandi fidem. sperandi in deum. deum diligendi quo ad cor. Quo ad os laudando. orando. loquēdo de deo et similia. Et in ope multipliciter fit. Dicit̄ consequēter q̄d homo debet facere. quia si quis tristaret de sp̄uali bono ad quod quis nō teneret sub pena peccati venialis. aut mortalis. puta p̄ficiendo aliquo q̄d solum cadit sub cōsilio. nō esset accidia. Exemplus de iunene euāgelico q̄ tristis abscessit cū ei xps dixit. Si vis p̄fectus esse vade et vende oīa q̄ habes et da pauperibus *Matth. xix.* Sed quot sunt radices et cause tristicie. Respondetur q̄ tres. **P**rima cū quis nō amat deū nec gaudet in eo. ideo consequēter non amat opera sp̄ualia. nec in eis gaudet. s̄ tristatur. Secunda q̄ quis nō noscit vel non aduertit vel nō meditat̄ honestatem et vtilitatem ac suauitatem sp̄ualium bonorū. ex hoc p̄uenit q̄ nō reputat sp̄ritualia. s̄ ea vilia et quasi nihil valentia estimat et triste ea facit aut ea refugit. Tertia q̄a sensus apprehēdit sp̄rituale bonū ut laboriosū et priuatiuū delectatiōis sensibilis. et ideo sensualitas a sp̄uali bono fugit ad delectabilia sensualitatis. et talis sensualitas interdū a se trahit rōnē et voluntatē que tristat de sp̄ualibus bonis et diuinis. **S**ed quare accidia ē peccatū. *R̄s.* fm *Tho.* triplici de causa. Primo q̄ in se malum est tristari de bonis optimis quallia sunt diuina. de talib⁹ enī summa complacentia esset habenda. Scōdo quia immediatus accidie effect⁹ est q̄ facit tediosum et grauē in sp̄ualibus diuinis opandis. Tertio q̄ multa alia mala ex accidia sequūt̄ i sp̄eb⁹ v̄l effectib⁹ ei⁹. *Quādo sit peccatū. nō p̄z Tho. vbi p̄.* q̄ tristitia d̄ bono sp̄uali aliquā nullū ē peccatū s̄ forte defect⁹ nature. ut q̄n op⁹ diuī ē solū p̄siliū et nullo mō debet̄. Secūdo aliquā materia

est meriti. **T**ertio aliquando ē veniale
Quarto aliquā mortale. **P**ro quoz in
 relectu notandū pmo q in nobis sūt
 duo. **P**rimū est caro siue sensualitas
 filis bestiis alijs. hoc dēpto q p rōnez
 pōt frenari. hec caro hz cōplacētā in
 luxuria. in vanagloria. in gula. ira z i
 sibiis. **E**t hz tristitiā de oibus q sunt
 cōtraria carni. vt pz in ieiunio. oīon e
 humilitate. patiētia zc. **S**ecunduz est
 aīa rōnalis a deo optūmo immediate
 creata q naturalit velle beatificari. h
 desiderare deberet vntes. deū z bea
 titudinē z spūalia bona. z de solo pec
 cato pncipalit tristari. **S**icut etiā na
 turaliter pbi reperiunt z de h scripse
 runt. z fides amplius instruit. **S**cdo
 notandū q caro cōcupiscit aduersus
 spm. z spūs aduersus carnez **G**all. v.
 qd idem sensit **R**o. vij. dicēs. **V**ideo
 aliā legē in mēbris meis repugnantē
 legi mētis mee. z idem quilibet expe
 ritur. **E**xempli gratia **R**atio lubet ol
 uitē vel religiosum ad matuinaz sur
 gere z premiū delectat rōnē. h molli
 cies lecti. z calor corpus tenent q nō
 vult surgere. **E**x isto causat qdam tris
 titia in sensualitate. **N**ū si ppter talē
 repugnantia tristitia de bono spūali
 veniat hōi subito z indeliberate. z oī
 no cōtra aut pter voluntatē. tunc ē so
 lum pimus motus z mere naturalis.
Et qdū manet solum pimus z nālis
 motus nullo mō dependēs a volūta
 te. tunc nullū est pccm mortale h defe
 ctus seu pccm nature. qz nō est in po
 testate hoīs. dicēte beato **A**ugustino.
Non est in pte nra qbus visis tāga
 mur. **E**t si hō statim vt hōi motū
 accidit ratiōe pcpit. incipit resistere
 rōne z voluntate. tunc illa resistentia
 est sibi meritoria. **S**icut sepe accidit
 q hō sentit aliquod rediū in exercitio
 spūali rōne sensualitatis. quod tamē
 rationi displicet. ideo etia resistit co

nādo p exercitiā bona delectari in di
 uinis. p posse. talis tristitia nō ē pccm
 qz in sola sensualitate consistit. h ē ma
 teria meriti. qz volūtas detestat eam.
Si hō homo hōi pmo motui acci
 dit nō cōsentit fm rōnem plene saltē
 nec sufficientē se ei opponit postqz ipz
 percipit. h voluntas aliquo modo ad
 sensum inclinata habz se circa hoc ne
 gligēter in resistēdo. tunc illa accidia
 est peccatum veniale si fuerit de ope
 debito. **E**t hoc est ppter negligentia
 voluntatis que ei imputabilis est. **E**t
 fm **C**assia. de institutis monachoz.
 etiā in pfectos viros cadit. h si motus
 ille accide ptingit vsq ad rōnem. ita
 q carne totaliter cōtra spm pualente
 z tristitia sic rōne inualescere q ipsa
 ratio ex hoc cōsentiat in fugā z horro
 re aut detestationē boni spūalis diu
 ni quod hō facere tenet. tunc est pccm
 mortale vt dicit sanctus **T**ho. **C**uius
 rōnem assignat. qz illud ē mortale ex
 genere qd de se z fm ppiam rōnē cō
 trariat charitati. h accidia hōi est ta
 lis. qz ppius effectus charitatis ē gau
 dium de deo z d diuinis rebus. cui cō
 trariat accidia q ē tristitia d bono spi
 rituali inqntuz diuinū. **E**xempluz in
 simili de concupiscentia adulterij qd
 de genere suo ē pccm mortale. hec cō
 cupiscentia qdū est naturalis motus
 manēs in sensualitate. z nullo modo
 dependēs a volūte. tunc nō ē pccm.
 sed si homo ei resistet ppter deū est ei
 meritoria. si vō volūtas nō consentiē
 do in opus nec in delectationē nō ex
 cludit concupiscentiam h pmitit eā mo
 rari in animo. tunc venialis fit culpa.
 si vō ptingat vsq ad rōnem ita q ra
 tio superata consentiat in opus adul
 terij. fit culpa mortalis. **I**ta in pposi
 to. **S**imile ē de ira. **Q**uo ad secun
 dum pncipale notādū. put colligit ex
 dicit **G**reg. xxxij. moral. z ex **A**st. de

summo bono. et Cassianus de octo pñci
palib⁹ vicijs et Guil. i. sūma vicioꝝ. q
viginti sunt species vel modi peccādī
accidie. Primus ē origo alioꝝ. vide
licet tepiditas q̄ vomitū puocat. Pñ
Apo. iij. Xps dicit. Scio opa tua q̄a
neq̄ frigidus es neq̄ calidus. s̄ quia
tepidus esz nec frigidus nec calidus
incipiā te euomere de ore meo. Quo
mitur cum in deteriora labi pñitit.
Dec fiducia tentādī diaboli prestat.
quia de multis tentat tepidus vbi nō
feruidum. Exemplū de olla feruenti
cui musce nō insident. Dec etiam ho
minē q̄si cōtractus facit. q̄ fm Bern.
Forſitan ideo nō possum⁹ q̄ nō mul
tum volum⁹. Scōus est mollicies q̄
est ipatentia dure rei. De q̄ Prouer.
xviij. Qui mollis et dissolutus est in
ope suo. frater ē opa sua dissipātis. Et
reptur cōmuniter in delicate nutritz
hec est culcitra diaboli. hec facit vt hō
velut niuens globus ad ignē tribula
tionis liqueſcat. Tertius. somnoletia
De qua Prouerb. xix. Vigredo imit
tit soporē. A nimicitate em̄ somni phī
bere debent aūcule de mane canē
tes et galli. et inepria actus dormiendi
qui possunt esse nimia brutalitas. sur
gendi tristitia. importunitas dormiē
di. Quartus ē ociositas. Prouer.
xij. Qui operat̄ terram suam satura
bitur panibus. q̄ aut̄ sectat̄ oculū stul
tissimus est. Vbi nota q̄ terra siue so
lum oris octo fructus pferre pōt. scz
dei laudationē. ḡfariūactionē. oīonē.
cōfessionē vboꝝ. modificationē. abſti
nentiā. fraternā correptionē. et fratnā
eruditionē. Stultissim⁹ inq̄t ē stult⁹
q̄ in vita negligit necessaria vite cele
stis acquirere. Stultior. q̄ vitā hosti
bus exponit. Stultissimus q̄ aniam
interficiētes solet pascere. puta corp⁹
et demonē. Quintus ē dilatio. ps.
Tēpus faciēdi dñe dissipauerūt legē

tuam. Tardant q̄dam cōuerti. alij cō
fiteri. alij pfici. Ad cōuersionē acce
lerādā mouere deberēt q̄nq̄ scz mor
tis incertitudo. Luc. xij. Vos estote
parati. q̄ nescitis qua hora dñs v̄r vē
turus sit. Secundo multiplex bonus
inde pueniēs. scilicet vite iocunditas
maior vinēdi et moriēdi securitas. pe
ne maioris euasio. et pñij multiplici
tas. Tertio piculum male pñuetudis
Miere. xij. Si mutare pōt ethiops
pellē suā et vos poteritis bñ facere cui
didiceritis malefacē. Quarto. q̄ in
quus est in deū. in angelus. in se. et in
primū. fm illud Aug. Peccator nō
est dignus pane quo vescitur. Quito
q̄ difficile est quē vere ad deū pueri.
Ambro. Plures inueni baptismales
innocētiā seruasse q̄ verā penitentia
egisse. Sextus est tarditas. Sicut em̄
accidiosus differt conuerti. sic tardus
tarde procedit in ope iam inchoato.
Prouerb. x. Sicut acetuz dēribus et
fumus oculis. sic piger molestus est
his qui miserūt illum. Quo cōtra ter
rere deberēt temporis breuitas. malo
rum in malis strenuitas. et bonoꝝ vi
roꝝ et mulierū solertia. Septimus ē
negligētia in b̄ pñstēs q̄ hō nō curat
qualit̄ opus inchoatū faciat. vtrū be
ne v̄r male. s̄ b̄ solū curat vt ab onere
laboris ichoati se expediat. Prouer.
xxiij. Diligēt exerce agrū tuū. Ple
re. xlvij. Maledict⁹ q̄ facit opus dei
negligēter. Alia littera h̄z fraudulē
Tales terrere deberet irrōnabiliū vt
apum et fornicarū diligētia ad corp⁹
pprium. et dei inuitus. Octau⁹ ē imp
senerātia quā hñt q̄ opus inchoatuz
ad pfectū nō ducūt. q̄ Saul delectit. j.
Reg. xv. Ad quā vitandā xps de cru
ce descēdere noluit vin⁹. Mat. xxvij.
Perseuerātia em̄ cibus est dei. Job.
iij. Deus cib⁹ ē vt faciā voluntatē
ei⁹ q̄ misit me et pficiat op⁹ ei⁹. Hinc

demon insidiat. Gen. liij. In insidia-
 beris calcaneo ei. Bonus est remissio
 in eo est qui quidam deterior efficitur.
 Versus. Feruidus in primis. medio te-
 per. alget in imis. Proverb. x. Egesta-
 te opata est manus remissa. manus aut
 fortis dititias parat. Quo praeter Pro-
 verb. liij. Gustos semita quasi lux splen-
 dens praecedit et crescit usque ad perfectum
 diem. Vbi nota quod sit perficere videlicet si-
 oia perfecta proposito dimittere. et exercitia
 peritatione viciorum necessaria. et acqui-
 sitione virtutum apta iuxta suum statum arri-
 pere. **D**ecimus est dissolutio. Dissolutus
 est difficultate inueniens in suo regi-
 mine se dimittit oino absque gubernatione.
 fin illud Proverb. xxiij. Eris sicut
 dormiens in medio maris. et quasi sopitus
 gubernator amisso clauo. Talis animus
 suus non recolligit. Est enim tamquam pulvis
 quem praecipit ventus a facie terre. et quasi
 volutus non ligatus. Hanc dissolutionem
 Grego. videtur vocare. importunitatem
 mentis. quia mens propter tristitiam in spi-
 ritualibus se ad importuna transfert. et
 ad delectabilia corporalia reditose spiri-
 tualia implendo. Undecimus est in curia
 quod suorum debita cura non habetur. cui opponitur
 diligencia. incuriosus sua non colit. cul-
 ta non colligit. et collecta non custodit.
 Unde psalmus. Non minor est virtus quam
 querere partem mercedis. Hoc vicio laborant
 qui audita non curant memorie tradere
 mente. vel scripto. vel ope. quod dilacera-
 te ambulant et imundicias sine ratione
 sustinent. contra quos est quod ordinare na-
 tura praecedit. quod ornatus interdictum est vir-
 tus. et quod exteriora notant interiorum in-
 curiam. **D**uodecimus est ignavia qua
 laborat qui eligit potius in miseria ma-
 gna permanere quam aliquantum laboris sub-
 ire. Et videtur idem esse cum pusillan-
 mitate. Nam magnimitas est virtus incli-
 nans ad opera magno honore digna. fin
 psalmus. lxxij. et b. presumptio est excessus.

sed pusillanimitas defectus est specta-
 liter in his qui spoliatur cauit sub consilio
 Et fin Theobaldus. scda. l. q. cxxxiij. pusilla-
 nimis deficit a portione sue portio. de
 cuius recusat ad id tendere quod est sine portio-
 ne commensuratum. Et inde est quod Mattb.
 .xxv. et Luc. xix. finis qui accepta pecu-
 niam domini sui fodit in terra. nec est operatur ex
 ea propter quendam pusillanimitatem timorem
 punire a domino. **T**redecimus est in deno-
 tio. scilicet quod ariditas spiritualis caritatis fer-
 uoris metalis. De quo psalmus. Aia mea sicut
 terra sine aqua tibi. Et Numeri. xij. Aia
 nostra arida est. nihil respiciunt oculi nostri
 nisi manus. Oris autem aliqui ex superbia qui
 est quasi mons gelboe. super quem nec ros
 nec pluuia deuotionis. fin Bern. de-
 scendit. Aliqui ex defectu cibi spiritualis
 psalmus. Tristis cor meum quia oblitus sum com-
 medere panem meum. Aliqui ex accidia.
 Nam alle creature ocio impinguantur
 homo labore spirituali. Proverb. xxiij.
 Vult et non vult piger. aia autem labora-
 tus impinguabit. **D**ecimus quartus
 est tristitia in diuino. scilicet officio. Et Greg.
 videtur vocare torpore quod est circa precepta
 que pertinent ad communem iustitiam. Non
 inquit Augustinus. ex tristitia aut necessitate.
 quia hilarem datorem diligit deus. iij.
 Cor. ix. Hoc viciu est quasi absinthium
 positum in esca dei. Inter cum oia a deo
 acceperim iustissimum est ut ei restituere.
 do letet fufam. Inter Proverb. xxv. Sic
 tinea vestimentorum vermis ligno. sic tri-
 stitia viri nocet cordi. **D**uodecimus
 tus. reditu vite quod aliquando oritur ex dei
 amore et celestis patrie. Sic patet in apostolo
 quod percipit dissolutus esse cum christo. Aliqui
 ex malorum perferim alienorum consideratio-
 ne. quod mundus plenus est. Eccles. iij. Tenuis
 me vite mee videntur mala esse vniu-
 sa sub sole et curia vanitatem et afflictiones
 spiritus. Aliqui ex vehementia tribulationis
 proprie. iij. Cor. i. Supra modum quare
 sumus. et supra virtutem. ita ut tederet

Preceptum I Cap. XX

nos etiā vivere. Aliquando ex accidia.
et tūc ē pēnā. et puenit ex lōga tristitia
postq̄ nō solū tēdet deo seruire s̄ etiā
vivere. Decimussex^{us} ē despectio quas
docet ap̄ls fugere penitētes. ij. Coz. ij.
Penimīa tristitia absorbeant h̄mōi.
Decimusseptimus ē rancor q̄dā mē
tis amaritudo. p̄ra illos q̄ hoīem vo
lūt ad spūalia exercitia inducere. Ex
emplū de monacho accidioso p̄p̄ela
tū amaricato. Decimusoctau^{us} ē insta
bilitas p̄positi. cū hō in dei seruitio di
nerisā p̄ponit. et mala attentat. et frequē
ter p̄positū mutat. si ex impotētia aut
ex rōnabili cā. s̄ p̄p̄ tediū q̄d h̄z i eoz
executioe spūaliū. Decimusnon^{us} ē in
quietudo corp̄is et instabilitas loci. ut
apparet in mltis. Vicesim^{us} ē malicia
q̄n p̄p̄ tristitiaz quā q̄s h̄z in diuinis
intantiū malus efficit q̄ ē spūalia mo
dica aut nulla estimat et ē impugnat.
¶ Quo ad tertiu^m principale notandū
q̄ plura remedia sunt p̄ra accidiā.
Primū est p̄sideratio de restabilitate
hui^{us} viciij. ut apparet p̄mo in cōsidera
tione exēploz oīm rex laborantiū. Nā
in vita carētib^{us} sol et astra q̄tidie gyrūz
mūdi circueunt. In h̄itib^{us} vitā vege
tabile herber arbores minimū initū
h̄ntes. in mltis aduersis ad magnam
quāritatē pueniūt. In sensibilib^{us} dicit
Salomō Prover. vij. Vade ad formi
cā o piger. et p̄sidera vias ei^{us}. et discē sa
pētia. In malis hoīb^{us} q̄t sunt studia
mūdi p̄lētā. In bonis hoīb^{us} Cecilia
q̄si ap̄s argumētoza dō seruī. In an
gel^{is} bonis et malis p̄lētia sūt exercitia
Scdm̄ ē q̄ tū displiceat dō. vñ Apoc
liij. Quia tepid^{us} es incipia te enomē.
Cā fm̄ glo. q̄ quādā securitatē accipi
unt de bonis aliqb^{us}. Itē In. xv. Gau
diū ē angel^{is} sup̄vno p̄ctōre scz seruīdo
p̄niam agere. q̄ sup̄ non agitanonem
iustis q̄ nō indiget p̄nia. s̄ tepid^{us} vivē
tib^{us} fm̄ Grego. Itē Luc. xliij. de ficul

nea dicit infructifera. Succide illam
ut q̄d etiā terrā occupat. Tertiu^m est q̄
accidia multū placet diabolo. Vnde
Matt. xij. Immundus spūs exiēs ab
homīe. inueniēs domū vacante. vadit
et assumit alios septē spūs nequiores
sez intrātes habitāt ibi. Itē Math.
.viij. Demones dixerūt x̄po. Si eijce
nos. mitte nos in gregem porcorū. Et
Job. xl. dī domūre. s̄ demon i loco ca
lamī. p̄ q̄d vacuitas designat. Scdm̄
remediū ē rōnabilis diuersitas occu
pationū. s̄ ordinata d̄z eē rōnabilis.
ut docet exēplū in vitas patrū. vbi b̄tō
Anthonio accidia tentato angel^{us} ap
paruit quē vidit p̄mo funiculū torq̄n
tē. deinde orātē. deinde sportas texē.
et itē p̄ oīon vacantez. et sic facere An
thoniū inbētem p̄ accidia. Tertiu^m ē ut
cū sentit tristitiā accidie q̄s interdū q̄
rat bonā societate cū q̄ verisim̄ solū de
deoz licitis tractet lete. Exēplū i vitas
patz. vbi sepe illō fecerūt. In cui^{us} figu
ra legit Exod. xvij. q̄ Josue pugnate
p̄ra Amalech orabat Moyses lenās
man^{us} ad deū. cui^{us} man^{us} erāt gues. sed
Dūre Aaron sustēbant man^{us} ei^{us} ex
vtraq̄ p̄te. Quartū ut hō se cogat ad
exercitiū spūaliū q̄ fastidit. nā habit^{us}
delectabil^{is} nō nisi p̄ act^{us} interdū tristes
multiplicatos acq̄rit ex. ij. Etb. Quintū
ut cū magno conatu q̄s memoret dei
tot b̄nficia. Et si fm̄ p̄s. renuit p̄solari
aia. credat q̄d seq̄t. Memor fui dei et
delectar^{us} sum. Oportet aut hūc cona
tū magnū eē. q̄ hō in tristitia p̄stuit^{us}
difficiliter talib^{us} imorat. Sextū ē ex
clusio p̄ posse trū radicū accidie su
pra in p̄ncipio capli positaz. In cui^{us}
figura dī Iens. vj. Ignis i altari meo
sp̄ ardebit quē nutriet sacerdos s̄ijci
ens ligna mane p̄ singulos dies. Se
ptimū ē p̄sideratio pene inferni et pur
gatorij et beatitudinis q̄ expectamus
fm̄ n̄m iustitiam vel demeritū. Vñ

Capitulum. xxi.

vberum. Ex quo p[er] q[uod] malefaciāt ve-
 stes curtas portantes quo ad viros. z
 vbera nudātes quo ad mulieres z tu-
 nicas leuātes sine causa. **R**ō istoz est
 q[uod] a natura talsaueremur. vt dicit bea-
 tus **Aug[ustinus]**. li. de ci. dei. p[er]tra diogenes.
Ite omē pctm̄ est erubescibile. p[er]cipue
 tñ luxurie furti seu subtracōis alieni
 boni z mēdacij. **D**e quib[us] inter cetera
 dicit **Ecc[lesiasticus]**. xli. Erubescite a patre z ma-
 tre de fornicatiōe. z a p[ro]p[ri]e z potēte
 de mēdacio. z a p[ri]ncipe z a duce de de-
 litro. **P**z aut turpe sit omē pctm̄ p[er]
 triplr. Primo q[uod] peccatū nuditatē se-
 cit erubescibilem. Nam **Gen[esis]**. ii. dicit
 Erat vterq[ue] nudus **Adā** scz **tyxor** ei[us]
 z nō erubescbāt. **R**ō. q[uod] nullū pecca-
 tum fecerant z futurū facilliter vitare
 poterāt. **I**nterim em̄ q[uod] mens sup[er]iori
 obediebat creatori quicq[ue] infra men-
 tem erat. vt mēbra corp[or]is z etiā bestie
 hōi obediebāt. h[uius] eo ipso quo hōi deo in-
 obedies fuit. obediētia multoz hōi ē
 subtracra. **I**o **Gen[esis]**. iij. d[icitur]. Postq[uam] am-
 bo de fructu verito gustauerūt apertis
 sūt oclī amboz. v[er]o expientia habē-
 do q[uod] malū p[er]us mēte nonerūt. Cūq[ue]
 cognouissent se eē nudos cōsuerūt so-
 lia sic[ut] fecerūt sibi perizomata. **P**lu-
 ra ibi de verecūdia v[er]o q[uod] ad vocē dei
 fugerūt q[uoniam] deus q[ui]siuit. **A**d am[an]b[us] es-
 q[uod] deus sit. q[uod]s tibi indicauit. **S**cdo
 cum erubescētia sit fuga rei turpis. z
 pctm̄ sit opus diaboli p[er]tra nām. imo
 eo remoto omīa decētia forēt. constat
 pctm̄ esse maxime erubescibile. z q[uod]
 plus est in eius compatiōe alia eru-
 bescibilia nō sunt. teste **Greg[orius]**. dicēte
 de maria magdalena. quia semetipsa
 graniter intus erubescēbat. nihil esse
 credidit q[uod] verēcundaretur foris. **T**er-
 tio erubescētia ē respectu immundoz
 h[uius] in compatiōe peccati alia immun-
 da mūda sunt. **V**n̄ **Matth[aeus]**. xv. Que
 de ore procedunt. de corde exiunt. et

ea coinquinat hōiem. de corde enim
exerunt cogitationes male. homicidia.
adulteria. fornicationes. furta. falsa te-
stimonia. blasphemie. hec sunt q̄ coīn-
quinant hōiem. **Ps.** Corrupti sunt et
abominabiles facti sunt sc̄i iniqui.
Dicit facto v̄l sciendo. q̄ plura fecim⁹
q̄ erubescere debem⁹ et nescim⁹ an de
facto luere corāz deo habeam⁹. plura
etiā sunt q̄ ppetrare possem⁹ turpia.
E Morandū sc̄do fm̄ **Tho.** vbi prius.
et p̄bm̄. ij. et. liij. **Erubescere** q̄ verecūdia cō-
uis non sit virtus eo q̄ v̄tus dicit p̄fe-
ctionē habit⁹. p̄fect⁹ aut̄ vir nō timet
aliqd̄ vt futurū arduū possibilē v̄l dif-
ficulter vitabile. s̄ p̄pter habitū facilit̄
vitabile turpe. tñ verecūdia ē bonum
qd̄ et laudabilis passio. et h̄ius p̄filiis
ei⁹ acq̄ri p̄t. Laudabilis. in quā q̄ntu-
plici rōne. Primo q̄ frenū ē sensualit̄
ratis qd̄ dū qd̄ h̄z a multis malis pre-
seruat acubus et spes est de ei⁹ corre-
ctione. Vñ qdam p̄hs dicit. Erubuit
res salua est. Secūdo est ornamentū
preciosū quo decorat iunētus et mu-
liebus sexus. Vnde **Ec̄c.** vij. Gratia
verecūdie ei⁹ sc̄z mulieris sensatez bo-
ne sup̄ aurum. Tercio est oculus qui-
dam mētis ostendēs opus de quo qd̄
verecundat esse examinandū an bo-
num. et tunc erubescētia est expellēda
si malū tunc est dimittēda. fm̄ illud
Matth. vj. Si oculus tuus nequam
fuerit. totum corpus tuū tenebrosū
erit. Quarto est p̄uilegium hūmāe
conditionis in hac v̄ta quo carēt oīa
animalia irrōnalia. quia nullum eorū
verecundat p̄p̄te. quia turpe non p̄-
cipit. vt p̄z in eorū actibus. Quinto
gratiam a deo meret. Vñ **Gen.** ix.
Sem verecundus benedicet et Cham
maledicet. **Grām** **Luc.** j. ad ingressū
angeli **Maria** verecūda et timida au-
diuit. Ne timeas maris. inuenisti gra-
tiam apud dominū. Quo cōtra quicq̄

mala incurrūt inuerecūdi p̄ oppositū
que faciliter considerare potes. Vñ
de **Hiere.** ij. Frons mulier meretrix
facta est tibi. noluit erubescere.
Item ibidem. vj. Cōfusione nō sunt
confusi et erubescere nescierūt. **T**er-
tio notandū q̄ verecūdia q̄ etiā nō est
p̄ctū repitur in multis. Primo in p̄-
fectis et senibus q̄ ad habitū multū. et
parū quo ad actū. q̄a nō apprehēdūt
turpia vt possibilis sibi difficult̄ etiā
sibilla. s̄ tñ sunt sic dispositi vt si in eis
esset aliqd̄ turpe de hoc verecūdarent̄
vt dicit p̄hs. liij. et. Secūdo repitur
plus in mediocriter bonis. quia i eis
est aliqd̄ de amore boni. et tamē nō
sunt totaliter imunes a malo. Tercio
plus repitendum est de verecūdia in
feminis. Quarto plus in virginibus
adultis. Quinto maxime in iuueni-
bus vtriusq̄ sexus postq̄ venerint ad
vsum rōnis. Verecūdia aut̄ caret q̄
sunt in patria. Item v̄su rōnis carentes
in via. Vñ **Edm.** et **Eua** caruerunt in
paradiso. Et maliciosi qui n̄hil app̄-
hendunt vt turpe. nec malum timent
Est preterea triplex verecūdia. qdam
naturalis v̄sum rōnis p̄ueniens sicut
alię passiones. Alia est materia merē-
di. vt ista q̄ insurgit rōne ifamie inno-
centis. Tercia ē meritoria et satisfacto-
ria. vt ista quā habem⁹ in p̄f̄do pec-
cata. Vñ **Ber̄.** Quātū displicet deo
impudicia peccatoris. tantum placet
deo erubescētia penitētis. **Q**uo ad
sc̄dm̄ p̄ncipale notandū q̄ fm̄ **Tho.**
vbi supra. mala verecūdia ē timor in-
ordinatus de actu nō vere s̄ apparent̄
ex probabili seu turpi facto v̄l sciendo
Pro cuius declaratione aduertendū
cū timor sit de essentia verecūdie quā-
tum ad propositum sufficit timor vel
metus. qm̄ fm̄ **Tho.** in. liij. dist. xxxix.
est instantis vel futuri periculi causa
mētis trepidatio. Et est duplex met⁹

quidam qui cadit in constantem virum.
Alius qui non cadit in constantem virum.
Constans enim proprie est virtuosus. et in
constans viciosus. Metus autem cadens
in constantem virum est qui minus malum
sustinendum cogit metu maioris mali.
Hic timor cadit in constantem virum. Cuius
ratio est. quia secundum philosophum. i. ethicorum. constans vir
tuosus est mensura omnium operum suorum.
Scilicet enim quid fugiendum et quid facien
dum sit. Idcirco eligit magis sustine
re minus malum quam maius malum incide
re ubi vni fieri oportet. Et differt con
stans ab inconstanti dupliciter. Primo ele
ctione quia eligit quod ducit minus pene
pati. puta privationem bonorum exteriorum
fame vel frigore quam peccare. De quo dicit
Anselmus. li. Cur deus homo. quod per infinitum
mundis salvandis scilicet corporaliter non esset
committendum peccatum. Inconstans autem vi
ciosus eligit potius subire maius malum.
puta peccatum propter delectationem annexam
quam vitare minus malum. puta perdere
temporalia. Nam minimum peccatum
est malum malum quam maximum malum
pene sit malum. Alia differentia est quan
tum ad estimationem periculi vel pene
imminetis. quia constans non cogit nisi
forti et probabili estimatione. Inconstans
autem pro levi estimatione et fugit quo
dāmodo nemine persequente. **E**st autem qui
duplex metus qui cadit in constantem
virum. Primus est metus mortis ab
eo qui intendit et potest occidere. Secun
dus est gravis cruciatus corporis. puta
verberatio. torio. incarceratio. et hu
iusmodi. Tertius est metus stupri qui
bonis viris maior quam mortis esse debet.
Item si quis dedit aliquid ne stuprum
patiat vir vel mulier. Quartus servi
tutis metus. Et dicit **Th**o. **Pe**. et **Al**
ber. quod non differtur hec predicta quatuor
sunt in persona propria siue in persona libe
rorum siue uxoris. Item si quis in adulterio
vel furto vel flagitio alio deprehensus

dedit aliquid vel se obligavit. ad predi
cta quatuor pertinet. quia timuit mortem
vel pericula vel vincula. Item si depre
hensus dedit quod deprehensori vel promisit ne
perderet. pertinet ad quatuor predicta. quia
predictus promissus potuit pati. Me
tus autem cadens in constantem virum est qui fit
per minas verborum. ut nisi hoc feceris non
habebis gratiam meam. vel non diligam te
et similia. Etiam secundum legistas timor infamie
et vexationis non caderet in constantem vi
rum et sub quatuor predictis. quia talibus
multis modis subueniri potest. Et nota
quod metus cadit in unum qui non diceret
cadere in alium. Non enim est verisimile re
gem timere debuisse militem pauperem. et mi
nor metus excusat in casu feminam quam vi
rum. Metus igitur cadens in constantem virum
facit quod promissa vel data tali metu nec
coram deo nec coram ecclesia tenentur. ut ma
trimonium tali metu contractum. et alia da
ta vel promissa. Non est. quia consensus in ta
libus non est liber mere sed coactus. ni
hil ergo dedit libere. imo metus cadens
in constantem virum impetrat restitutionem
in integrum. **S**ed queritur. **Q**uoniam ille
qui per metum cadentem in constantem virum co
pulsus aliquid promittit de temporalibus
teneat illud postmodum adimplere. Re
spondet **Al**ber. in. iiii. Credo quod ubi est iu
diciū per quod inueniri potest defensio a iu
dicante etiam coactus debet solvere promissum.
Et propter hoc et actio ex lege et ex ca
none. et iudex debet eum restituere in integrum.
Si autem defectus sit iudicii. puto quod non
debet solvere sed aliquā lenem propter caute
lam facere penitentiam de promisso. precipue
si fides vel iuramentum non intervenit.
Si autem iuramentum intervenit. dicunt mul
ti et etiam mihi satis probabile videtur esse
solvendum. Si autem non soluit et iuramen
tum violavit. et postea venit ad peniten
tiam videtur mihi non esse cogendus ad
solutionem. sed tantum ad fractum iu
ramenti emendationem. hec **Al**ber.

Preceptum I Cap. XXI

R Dubitat an timor in genere de timore loquendo excuset a peccato. **R.** **S**im. **T**ho. scda. ii. q. cxxij. arti. iij. **T**imor instantu habet rationem peccati inquantu est contra ordinem recte rationis. que est regula humanorum actuum. Recta autem ratio iudicat quedam mala magis esse alijs fugienda. et ideo quicumque ut refugiat mala que sunt rationem magis sunt fugienda non refugit mala que sunt minus fugienda. non est peccatum. Sicut magis est fugienda mors corporalis quam amissio regni. Unde si quis propter timorem mortis latronibus permitteret aut daret excusaretur a peccato quod incurreret si sine causa legitima pretermittis bonis hominibus quibus magis esset dandum peccatoribus largire. Si autem aliquis per timorem fugiens mala que sunt rationem sunt minus fugienda incurrat mala que sunt rationem sunt magis fugienda. non potest a peccato totaliter excusari. quia talis timor inordinatus esset. Sunt autem timenda magis mala anime quam corporis. et mala corporis quam exteriorum rerum. Et ideo si quis incurrat mala anime. id est. peccata fugiens mala corporis puta flagellum vel mortem. aut mala exteriorum. puta damnum pecunie. aut si sustineat mala corporis vivit damnum pecunie. non excusatur totaliter a peccato. diminuitur tamen aliquod eius peccatum. quia minus voluntarium est quod ex timore agitur. Imponit enim homini quedam necessitas aliquid facere propter imminente timore ut faciat voluntarium mixtum secundum philosophum. **S**ed quando est timor peccati mortalis? **R.** **A**r. iij. Timor est peccatum secundum quod est inordinatus prout se refugit quis quod secundum rationem non est fugiendum. hec autem inordinatio timoris quandoque quidem consistit in solo appetitu sensitivo non veniente ex consensu rationalis appetitus. et sic non est peccatum mortale sed veniale solum. Quandoque vero huius-

modi inordinatio timoris prelingit versus ad appetitum rationalem qui dicitur voluntas. que voluntas ex libero arbitrio refugit aliquid non secundum rationem. Et talis inordinatio timoris quandoque peccatum veniale quandoque mortale. Si enim quis propter timorem quo refugit quis periculum mortis. vel quocumque aliud temporale malum sic dispositus est ut faciat aliquid prohibitum. vel permittit aliquid quod est preceptum in lege divina. talis timor est peccatum mortale. alioquin erit peccatum veniale. **P**rius **A**postolus. **x**i. **T**imidus incredulus execrabilis pars erit in stagno ignis et sulphuris. quod est mors secunda hec de **T**ho. Quicquid igitur de timore dictum est illud ad verecundiam applicandum est. **A**d sciendum quid verecundia sit peccatum veniale vel mortale. **N**otandum secundum **T**ho. scda. ii. q. xix. arti. ij. et iij. quod timor mundanus est quo quis inordinate timet amittere bona exteriora. Humanus quoque quis timet propter personam. et pertinet ad unum timorem in re que quis a deo recedit propter amorem creature et corporis detrimentum. Etiam timere talium perditionem interdum est naturale. interdum vitium. Naturale enim est quod refugit proprium corpus detrimentum. vel etiam damnum temporalem rerum. Sed quod homo propter ista recedit a iusticia est contra rationem naturalem. **P**rius philosophus. iij. ethicorum. dicit quod quedam sunt peccatorum opera ad que nullo timore deus quis cogit. quia peius est homini peccata committere quam penas quascumque pati. Dicitur in definitione de actu non vere se apparenter exprobrabili. **N**ota quod duplices sunt actus. quidam vere exprobrabiles ut in principio capituli patuit Alii non vere exprobrabiles sed apud filios huius seculi. De quibus dicit **J**ob. xij. Deridet iusti simplicitas. Super quo **G**regorius. li. x. moralium. sic dicit. Animus quippe viri iusti nonnunquam operi recto constanter innisitur. et tamen humanis

irrisionib⁹ vrget. **M**iranda agit ob-
probria recipit. q^z ab bñ⁹ mūdi sapi-
entib⁹ puritatis v⁹us satuitas credit.
Quid nāq^z mūdo stult⁹ videt q^z mē-
tem v⁹bis oñdere. nīhil callida machi-
natiōe simulare. nullas inturijs cōru-
meltas reddere. p⁹ maledicētib⁹ oīare
paup⁹atē q^z rere. possessa relinq^zre. rapī-
entī nō resistere. pcutiēti vñā maxillā
alterā p⁹bere: q^z ab omīnā⁹ egyptij.
israelite deo offerūt. **S**ubdit. **V**apas
cōtēpta apud cogitātes diuitū. id ē.
supb⁹ parata ad tempus statū.

Pri⁹ notādū q^z malāverecūdiā mul-
ti hñt fm q^z multipliciter aliq^z peccāt.
vr in septē p⁹ctis capitalib⁹. **P**ri⁹ qdā
verecundant⁹ humiles eē. aut in veste
cōtra exemplū **J**ohānis baptiste. ve-
stiti zōna pellicea **M**atth. iij. **A**ut nō
querēdo necessaria dubia. p⁹ra xpi ex-
emplū qui i medio doctoz q^z fuit **L**u-
ce. ij. **A**ut verecundantes qñ nō sciunt
rñdere ad qdā inutilia. **S**icut **R**ome-
rus vr refert **P**ollicratius. q^z p⁹lenima
pediculoz solvere nequies p⁹ tristitia
mortu⁹ ē. **A**ut sacramēto reuerētiā
nō faciētes. cōtra exēplū milīz q^z p⁹cio
se indur⁹ equū descēdit in luto genua
flectēdo ad eucharistiā fm suā cōsue-
tudinē. vr **C**esarius refert in suo dialo-
go. **S**cdō sunt alij verecundates pau-
pertatē. que ē in strumentū hūilitatis
līma peccatoz. z xpi ornatus. **A**lij ce-
lant genealogiā pauperū. **Q**no p⁹ra
dicitur de **G**uilhel. epō parisiēsi. qui
scobam cū qua pater suus pistoz for-
nacem purgare solebat in camera sua
semp habebat. vr videret se de pauper-
tate elenatū. **E**t **E**sa. xlviij. **E**cce exco-
pi te s^z nō quasi argentū. elegi te in ca-
mīno paupertatis. p⁹pter me facias vr
non blasphemet. gloriā meāz alteri
non dabo. **T**ertio alij verentur detra-
ctiones castitatis. cōtrahūt. cōtra ex-
empla virginū q^z etiā sanguinē effun-

dere non erubescerant. **Vñ Sapie. llij.**
Multigena aut impiorū multitudō
nō crivtilis. z adulterine plantatiōes
nō dabūt radices altas. nec stabile fir-
mamentū collocabūt. z si in ramis in
tpe germinauerint infirmīter posita a
veto p⁹moueunt⁹ z a nimietate vento-
rum eradicabunt⁹. **Q**uarto alij p⁹rien-
tiā recusantes verecundant⁹ iraz sopire.
cōtra xpi verbū. **I**n p⁹rientiā via possi-
debitis alas v⁹as **L**uc. xxi. **Q**uinto alij
verent⁹ ignoscere in se peccātib⁹. cōtra
exemplū xpi. qui toties p⁹sertim die
crucifixiōis offensus oīa cōdonauit
Sexto alij abstinentiā verentur p⁹pter
obloquētes. cōtra exemplū **M**onora-
ti p⁹mo dialogoz **G**reg⁹. vbi dicit. q^z
in pulito carnes comedere nolēs mi-
raculose p⁹scē obtinuit. **S**eptimo alij
ex inertiaz pusillanimitate timēt mo-
rituris mortē aīnūciare. cōtra exem-
plū **E**saie dicentis **E**zechie. **D**ispone
domus tue. q^z moneris tu z nō vines.
Esa. xxxviij. **A**lij verecundant⁹ infirmis
obsequi xpm fugiētes. **A**lij verecundā-
tur corrigere vicia filioz. ancillaz z fa-
mille. quos oēs valde terrere deberet
formida hec xpi sentētia **L**uc. ix. **Q**ui
me erubuerit z meos sermones. hūc
fil⁹ hoīs erubescet cū venerit in maie-
state sua zc. **Q**uo ad tertiu p⁹ncipa-
le notādū. q^z ad expellendā verecūdiā
valēt septē. **P**ri⁹ p⁹siderare xpi maxi-
mā dehonozationē in sua morte. **N**az
ad festū pasce de oī terra quasi aliqui
hiernsalē venerāt. xps famosissim⁹ in
verbo facto z v⁹tute fuerat. crux carpīs
sima fuit pena. z i⁹voluit in medio la-
tronū educi⁹ mortē nud⁹ oīno exui. q^z
oīa aliāz altāverecūdiā maximā incu-
tere potuēt. **E**t tñ ad **H**ebre. xij. **P**ro
posito sibi gaudio sustinuit crucē p⁹su-
ade p⁹cepta. **Q**uare vr ibidē dicit. **E**x-
amus extra castra impropertius eius
portā. **S**ecūdo videamus exēpla

Preceptum I

Cap. XXII

sanctorum qui verecundiam postponentes.
 virtutibus insudarunt. Nam Heb. xj.
 Fide Moyses grandis factus negavit
 se esse filium filie Pharaonis. voluit enim
 magis affligi cum populo dei quam tempo-
 ralis patri habere locum. Susanna
 magis voluit mori turpiter quam puri-
 tatem maritali perdere. Daniele. xij.
 Item Act. v. Habebant apostoli gaudentes a con-
 spectu concilii quam digni habiti sunt con-
 tumeliis pro nomine Iesu Christi. Tertio
 ponderandum est quod malum et stultum sit di-
 mittere opera bona ex verecundia. Nam
 tales faciunt sicut viri qui propter latratum ca-
 niculi castrum non defenderet. sicut
 equus qui truncum ymbrosium formi-
 daret. Et sicut videntes recti et sani irri-
 sionem cecorum curuorum et leproso-
 rum et iudicia eorum falsa curare non debent. pro nihilo
 enim irrisiones curare sunt talium.
 Quo propter Ierem. xxvj. dicit. Terrebis
 eos sonitus folii volantis. Quarto valde
 considerare erubescens quam in sum-
 ro sustinebant bona facere erubescen-
 tes Luc. ix. Qui me erubuerit meos
 sermones. Quinto sexto et septimo
 valet considerare tres radices verecun-
 die male illas extirpare. Prima ra-
 dix est amor placendi mundo. Secunda.
 Desiderium timere si sperare desieris. Idem
 Rodericus felix es si non turba deridet
 te. Matth. v. Beati estis cum maledixe-
 rint vobis homines. Secunda. eloquio dei
 ab anima quod si presens esset multum diceret quod
 illud peccatum. Si ambulavero in medio viri-
 bus mortis. non timebo mala. quam tu
 mecum es domine. aliter timeret. Figu-
 ra huius est in Petro qui christum sequens
 a longe ter negavit ex timore et verecun-
 dia. Tertia causa est aviditas honoris
 transitorij quam cum a falsis attribuit facillime
 perdit apud neminem universaliter
 honor habet. Si inquit apostolus homini-
 bus placerem Christi servus non es-
 sem Galath. j.

Capitulum. xxij.

Quia igitur superbievitium causas
 inobedientie et preceptorum trans-
 gressionem atque contemptum. Id
 circa decimo septimo tria principaliter
 de hominibus ponit sunt videnda. Primo
 quibus ex precepto sit obediendum. Se-
 cundo quod sit contemptus. et quando
 peccatum. Tertio de inobedientia. quando
 sit mortale peccatum. Quartum ad primum
 dubitatur. An subditus teneatur prelati
 suis in omnibus obedire. Respondet Thom.
 secunda. ij. q. ciiij. ar. v. Obediens monetur
 ad imperium precipientis quodam necessi-
 tate iusticie. potest autem contingere ex duo-
 bus quod subditus non teneatur superioris
 suo in omnibus obedire. Uno modo
 propter preceptum maius. ut dicitur
 Rom. xij. super illud. Qui potestati resis-
 tit dei ordinatio resistit. Qui resistit
 ipsi sibi damnationem acquiritur. Vbi glo.
 Aug. Si quid iusserit imperator. nunc
 quid faciendum est si contra preceptum sube-
 at. Rursum si quid ipse preceptum sube-
 at et aliud imperator. nunquid dubitatur
 illo contempto isti esse servandum. Ergo
 si aliud imperator aliud deus subeat. Il-
 lo contempto obtemperandum est deo.
 Ray. addit. si tamen dubitat subditus
 utrum id quod precipitur sit contra deum vel non
 debet obedire. nisi esset tale quod in quo
 nullo modo esset excusabilis ignorantia.
 puta contra articulum fidei. precepta
 vel prohibitiones vel generale statu-
 tum ecclesie. Aliis bonis sine quo potest
 esse salus debet dimittere interdum.
 propter bonum obediens. Alio mo-
 do dicit Tho. Non tenetur inferior suo
 superiori obedire. si et aliquid precipiat in
 quo ei non subdit. Dicit enim Seneca. liij.
 libro de beneficiis. Errat si quis estimat
 servitute in totum hominem descendere. pro
 eius melior excepta est. corpora obnoxia
 sunt et ascripta dominis. mens quod est sui iuris
 Et ideo in his que pertinent ad interiores

motū voluntatis. hō nō tenet homini
obedire. s. in his q̄ exteri⁹ corp⁹ sunt
agēda. In quib⁹ tñ fm ea q̄ ad naturā
corpi⁹ p̄tinet. hō homi⁹ obedire nō te-
net s. soli deo. qz oēs hoies nā sunt pa-
res. puta in his q̄ p̄tinet ad corpi⁹ su-
stentationē z p̄lis generationē. Dñ
nō tenent nec serui dñs. nec filij parē-
tib⁹ obedire de m̄fimonio cōtrahēdo
vel yginitate suanda. aut aliquo alto
hmōi. s. in his q̄ p̄tinet ad dispensatio-
nem vel dispositionē actū z ferū hu-
manay tenet subdit⁹ suo supiori obe-
dire fm rōnem supioritatis. Sic mī-
les duci exercitus in his q̄ p̄tinent ad
bellū. seruis dñs in his q̄ p̄tinent ad
seruilia opa exequenda. filij p̄i in his
que p̄tinet ad disciplinā vitē z curā do-
mestica. z sic de alijs. Pluricus i sūma
addit. Laici nō tenent p̄lati ecclesia-
stici obedire nisi in his ad quoz ob-
servantiā se in baptismo obligauerūt
sczvt teneārverā fidē cū opibus quib⁹
abrenūciauerūt diabolo z oib⁹ pom-
pis eius. Clerici aut tenent eis obedi-
re in his q̄ p̄tinet ad officin⁹ clericale.
Dubitat scōo. Dñz religiosus tene-
atur in oibus plato suo obedire. Rñ.
fm Tho. vbi. s. Et Petz de thar. su-
per. ij. dis. vltz. q. triplex ē obedientia.
Prima sufficiens ad salutē seu necessi-
tatē qua. s. obedit q̄s in his ad q̄ obli-
gat. Obligat autē religiosus z ad illa
solū obedire tenet que possunt ad re-
gularem cōservationē p̄tinere. vt sunt
promissa. z illa sine quib⁹ religionis
professio nō seruaret. vt mutua obse-
quiaz officia z hmōi. Et in his plato
suo obedire est necessitatis. Secūda
est obedientia p̄fecta. que obedit in. oi-
bus licitis. s. illa nō est necessitatis sō
Ber. li. de dispen. z p̄cep. dicit. Sub-
ditus nec citra p̄missa est inhibēdus.
nec vltra p̄missum cogēdus per lege⁹
obedire. Tertia obedientia est indilicere

ita que in illicitis obediret. **D**ubitat
tertio. virū religiosus teneat o obedire
prelato suo o in his q̄ sunt p̄ra regulā.
Rñ. fm De. de thar. in quodlib. Co-
rum q̄ religioso a plato suo inungūt
tria sunt genera. Quedaz sunt fm re-
gulā. vt ea q̄ in regula p̄tinent. z ea q̄
ad illorū debitā obseruatiā expediūt
vel requirunt. In his nō ē dubiū qñ
abbati p̄cipiēti teneat monach⁹ obe-
dire. nisi excuset rōnabili impedimē-
to. Alia sunt p̄ter regulā. vt q̄ nec ibi
cōtinent. nec ad illa expediunt vel or-
dinant. vt leuare festucā. Et de his est
verit⁹ z cōior opinio q̄ in leuiorib⁹ q̄s
sit regula tenet obedire. s. nō in gūio-
rib⁹. Que aut oīno p̄ter regulā sūt.
in his nō tenet obedire. qz nō tenetur
nisi quantū se obligauit sua p̄fessioe.
perfecta tñ obedientia ē in his obedire
Alia sunt p̄ra regulā vt quoz opposi-
ta ibi p̄cipiunt vlt p̄hibent. De his di-
stinguēdū ē. qz quedā sunt in quibus
prelat⁹ pōt dispēsare. Quedā in q̄b⁹
nō pōt. eo q̄ regula vel p̄stitutiō p̄hi-
bet. Alut ergo certū ē religioso q̄ pla-
tus in tali casu in quo p̄cipit non pōt
dispēsare. z tūc nō debz obedire. Aut
certū est q̄ pōt. z tūc oz obedire. Aut
dubiū est an possit. z tūc rōne dubij vi-
co simplr q̄ tenet obedire. hec de De.
In dubijs em̄ obediēdo alteri pre-
sertim supiori quis multipliciter ex-
cusatur. Primo fm Ray. in summa.
Subditus qui mouet bellum domi-
no suo sibi mandante. Qñ em̄ subdi-
tus pbabiliter dubitat. an dñs habe-
at iustū bellum. excusatur ibi subdit⁹
p̄pter bonū obediētie. lz forte peccet
dñs p̄ deū mala p̄cipiēdo. Pñ Aug.
li. 3. manicheū. Dir iust⁹ si forte sibi re-
ge sacrilego militer recte pōt illo sube-
te militare vlt bellare. si quod iubet vel
nō esse cōtra p̄ceptum dei certum est.
vel vtz sit certum nō est. itayz fortasse

rem faciat iniquitas imperadi. Inno-
centem aut militē ostendat ordo ser-
uendi. Sed intellige fm Guill. quā-
do dubitat miles an assint cōditiones
requisite ad bellum iustum. videlicet
p̄sona. res. causa animus et auctoritas.
Itē fm Hostien. intellige p̄babiliter
dubitante. qm̄ inq̄sunt quātūq; potuit
et peritiores cōsuluit. et semp dubius
remanet. ne in cōscīentia sit affectator
ignorantie. Si in rebus dubijs homo
p̄ illuminatione sui laborare debet vt
docet Aug. li. lxxxiij. q̄stionū. Et ha-
bet dīf. xxxvij. §. finali dīcēs. Nō oīs
ignorans immunis est a pena. ille em̄
ignorans pōt excusari a pena. qui qd
disceret nō inuenit. Illis aut̄ ignosce si
nō poterit qui habētes a quo discerēt
operā non dederunt. Secundo excu-
sat dubiū aliquāliter in reddēdo debi-
tum in matrimonio in casu quo mu-
lier crederet primū virum defunctū
et iam aliū duxit. et nunc audit primū
virū viuere. Naz vt Tho. dīcīt. q. lxxi
sup. iij. dīf. xxxvij. Si post secundū
cōtractum oriat̄ aliqua dubitatio d̄ vi-
ta potius viri ex aliqua causa q̄ certitu-
dinē facere possit. nec reddere d̄z. nec
exigere debitum. Si aut̄ causa illa fa-
ciat probabile dubitationē debet red-
dere. sed non exigere. Si aut̄ sit lenis
suspicio pōt utrūq; licite facere. quia
debet illam causā potius obijcere q̄
fm hoc cōscīentia formare. h̄ Tho.
Tertio excusat in dubio etiā vbi supe-
rioris nō arceat mandatū. vt in scrupu-
losis et timoratis dictum est supra pri-
mo precepto de regula tertia peccati
mortalis. Itē iij. precepto de sacramē-
to eucharistie et de accedētibz cū re-
su peccati. Quarto excusat in dubijs
obediendo religiosi eo mō quo dictū
est nūc. iij. dubio. Quinto excusatur
quis possessor alicuius rei quā credi-
dit bona fide fuisse suam. eo q̄ habet

continuationē possessionis bona fide
iusto titulo. et rem p̄scriptibilem ibi
esse credidit. et sic p̄scriptionē habere
locū credit. licet s̄a incipiat ex aliquo
motuo dubitare an res sit sua. Dicit
em̄ Hostien. q̄ talis adhuc dicit̄ h̄ie
bonā fidē et vteretur fructibus. et sic p̄-
scribit. Debet tñ ab alijs inquirere ve-
ritatē. vt sic ad eā pueniat. et illa p̄bat
p̄ iura canōica et ciuilia. Itē dīc̄ Bern.
in glo. extra de p̄scripti sup. c. qm̄ oē.
Idē Inno. in glo. ibidē. Dubitatur
quarto. quomō in dubijs quis sibi re-
ctam cōscīentia debeat formare. Re-
spondet fm Johāne de t̄abacro. li. d̄
cōsolatione theologie. xliij. c. viij. In
dubijs inq̄ bonorū viroz vita alijs vi-
uendi debet eē regula. Est igit̄ respici-
endum ad facta bonorū viroz et discre-
torū. Et si plures tales velut in pluri-
bus casu tali eis occurrēt sic vel sic se
h̄ie inuenires aut estimatiōe tua iudic-
cares. tunc et tu similē agere nō formi-
des. h̄ ille. Ad idē ē Cancel. parisiē.
de gersona tractatu de vita aīe lectiōe
sexta sic dīcēs. Generale namq; docu-
mentū credere sc̄z facilius sapientū et
bonorū iudicio et cōtra eorū cōmunes
sentētiās non leuiter sibi met̄ formare
scrupulos anxios et timidos. Falloz
si nō iubet sapiēs. Fili ne imitaris pru-
dentie tue. Et rursus. Noli trāsgredi
terminos quos posuerunt patres tui
hoc p̄cipue necessariū est apud reli-
giosos respectu superiorū suorū. h̄ etiā
apud ignaros diuinarū legū. hec ille
Idem dicit de iunioribus theologis
respectu sentētie seniorū. in quibus
vita et doctrina in moribus bonis cō-
cordat. Et causam assignat. quia vir-
tus longe certius arte opatur. et inue-
nitur passionibus obreuebrant. Prefa-
tis concordat Hierony. super illud
Proverb. iij. Ne imitaris prudentie
tue. Prudentie sue inquit innititur

Gratia ea q̄ sibi agenda vel discenda viden-
 tur patrū decretis p̄ponit. **¶** Quo ad
 scōm p̄ncipale d̄ p̄temptu qd̄ sit z qm̄
 mortale p̄ctm̄. **R̄n̄.** Cancell. de vita aie
 lectione. v. vbi sic dicit. Cōsului sum-
 mā dñi Alisidoren̄sis vbi loquit̄ de
 cōtemptu. z dicit q̄ p̄ceptus ē app̄cia-
 ri rē min⁹ in sto. **¶** Alio mō est rē negli-
 gere z d̄ ea nō curare. vt dñi peccās h̄z
 circūstātias retrahētes h̄ eas nō curat
 aduertere. claudit q̄z oculus qd̄dā mō
 z vertit tergū ad eas. **¶** Terti⁹ mō ē ira
 sci rei tāq̄ villi z eā aspernari. **¶** Primū
 est malū. scōm pelus. tertiu pessimū.
¶ Dicamus q̄ in oi p̄ctō etiaz veniali
 cōmittat̄ p̄temptus dei. **¶** Primo mō
 vere v̄l interpretatiue. **¶** Scōs cōtempt⁹
 interuenire pōt tam in mortali q̄ so-
 lo veniali. **¶** Terti⁹ cōtemptus circa deū
 precipientē. z erga flatū suū. in q̄ntu
 p̄relatus est nō videt̄ vnq̄ fieri cū de-
 liberatione completa absq̄ p̄ctō mor-
 tali. z hoc vocat̄ p̄p̄le cōtempt⁹. **¶** Mi-
 hilomin⁹ aduertēdū est diligēter. q̄
 refert plurimū d̄scere aliqd̄ fieri ex cō-
 temptu z aliqd̄ esse cū p̄temptu. **¶** Sic
 refert aliqd̄ fieri ignoranter z aliqd̄ ex
 ignorātia. **¶** Aliq̄ d̄ppe fieri ex p̄ceptu
 qm̄ cōtemptus est p̄ncipalis cā talis
 actiōis. sic q̄ illo nō existēte nō fieret
 actio. ita q̄s opatur ex ignorātia. qm̄ il-
 la nō existēte nullo mō fieret illud qd̄
 fit. **¶** Prouenit aut̄ actus nōnunq̄ cūz
 cōtemptu vere vel interpretatiue. nō tñ
 ex p̄temptu. qz p̄temptus nō est in cā.
 h̄ vel infirmitas. aut debilitas. aut igno-
 rantia. aut affectio viciosa. aut libidi-
 nosa dñatur. **¶** Sicut peccat aliq̄s qm̄q̄
 ignoranter. ita tñ q̄ nō minus opetur
 qd̄ opat̄. si illud cōgsceret. p̄pterea pa-
 lam est ignorātia tñc nō eē cām agen-
 tē h̄ circūstātē. **¶** Quēadmodū p̄tingit
 in subditis q̄ d̄cūt se scādālizari de fa-
 ctis sup̄ior. q̄s tñ ab actionib⁹ malis
 nō cōpesceret scādāli cessatio z p̄latōz

vita bona. h̄ ita sibi blandiant. z sup̄
 alios querunt excusatiōes in peccatis
¶ Ex his oib⁹ nō videt̄ regula genera-
 lis posse sumi de distinctione int̄ mor-
 tale z veniale penes hoc qd̄ est esse v̄l
 nō esse ex p̄temptu. qm̄ si capiat̄ con-
 temptus p̄mo mō. nō ē necesse oēm
 actū factū ex p̄temptu eē mortale. dñi
 scz deus aut̄ platus app̄ciat̄ min⁹ in
 sto. solum venialit̄ z ex cōtemptu talis
 mentis aliq̄s. aut ociose locat̄ v̄l lente
 resistit p̄mis morib⁹. **¶** Sicut ex sebo cō-
 tēptu p̄nt euenire q̄uis nō ita leuiter
 z frequēter. **¶** Deniq̄ actus q̄ p̄ouenit
 deliberate deliberatione p̄pleta ex ter-
 tio p̄temptu. vt mihi videt̄. est sp̄ mor-
 talis. **¶** h̄ fit em̄ qm̄ peccās attēdit ad p̄-
 cipientē z ad p̄ceptū ei⁹ licitū. siue de-
 us sit siue platus. z p̄pter v̄l p̄p̄sionē
 z aspernationē p̄cipientis sūq̄ p̄cepti
 assurgit effrenate ad actū talē facien-
 dum vel omittendū. **¶** Alio qm̄ nō factu-
 rus vel nō omitturus. **¶** Hoc p̄p̄le est
 agere ex cōtemptu tanq̄ si d̄cat. vt ali-
 qui. Ego in despectū vestri. z qz sic p̄ci-
 pitis agā oppositū. **¶** hec Cancell. parisi-
 ensis de gerso. **¶** Ad idē ē Tho. vi. s. p̄-
 cepto. j. de supbia. Satis etiā p̄corda-
 re videt̄ **¶** Humbert⁹ sup̄ li. p̄stitutionū
 vbi addit q̄ maioritas z minoritas cō-
 temptus insurgit ex mult⁹. **¶** Aliq̄ ex
 magitudie rei cōtēpte. aliq̄ ex nume-
 ro cōtēptoz. aliq̄ ex cōtēntis ma-
 gis debita subiectione. aliquando ex
 actus. n̄tensionē. aliquādo ex frequē-
 tia. aliquādo ex obstinatione. aliquā-
 do ex cōtēntis modicitate. **¶** Est au-
 tem differētia inter negligētiam z cō-
 temptum fm̄ beatū Bern. quia negli-
 gentia est languor inertie. sed contem-
 ptus est tumor sup̄bie. **¶** Quo ad ter-
 tium p̄ncipale q̄le sit p̄ctm̄ iobediētia
¶ R̄ndet **¶** Vlr̄ic⁹ li. vi. tractatu. iij. In-
 obediētia exhibita plato nō est fm̄ se
 mortale p̄ctm̄ nisi sit cōtra p̄ceptū ei⁹

quia ipse prelatus sō mandatū tēpe-
rat. qz non vult subditū p qualibet le-
ni causa exponere discrimini morta-
lis peccati. Diximus aut fm se. quia
ex animo nō obediens simplici mā-
dato pōt hoc fieri mortale pctm. scilz
cū hoc facit ex tali contemptu aucto-
ritatis flati qz int endit ei nō obedire
etiā si pēperet id qd mandat.

Sequitur secundum preceptum.

Capitulum I.

Preceptum

Psecundū est. Non assu-
mes nomen dei tui in-
vanum. Nō em habe-
bit deus infontem. q assumperit no-
men eius frustra. Circa qd ponent
quinq capitula. Primū est de intelle-
ctu verborū huius pcepti in generali.
z de iuramēto licito. Alia vero erunt
de modis hoc pceptum transgredien-
ti. **S**ecundū ad pīmum notandū fm
Tho. scda. ij. q. cxij. Et fm Alexand.
de hal. in suo. iij. dis. xxxvij. q non est
intelligendū hoc pceptum solum de
hoc nomine deus. q illud nō sit inua-
num assumendū. sed est intelligendū
de omni nomine per qd rōnali men-
tis deus innotescit sicut sunt illa noia cre-
ator. redemptor. gubernator mundi z
similia. Nō em differt p qdcunq no-
men dei piurium cōmittat. Nomin-
bus quispe dei debetur reuerētia ex
parte rei significare que ēvna. nō autē
ex pte vocū. **I**ō dicit in singulari. Nō
assumes nomē dei tui in vanū. **S**e-
cūdo notandū q ibi nō prohibet ois
assumptio diuini nomis. quia illa po-
test multis modis benefici. ut in ora-
tionibus. dei laudibz z bñdictionibus
ecclesie. ac exorcismis. z in sermonibz
Nec phibet hic ois iuratio p nomen
dei. qz illa pōt etiā mltis modis bene-
fici. **S**z hic pphibet vana assum-

ptio diuini nomis. que fieri potest
vana fm Tho. vbi prius dupl. **P**no
modo fm seipsam. s. qz non habet fir-
mamentū veritatis. ut qñ qd falsū iu-
rat que iuratio ē hic phibita. z pncips
liter ē piurium z pctm mortale. ut dicit.
Et hoc volūt glose. j. Exod. xx. super
hoc pcepto. que dicit. Nō assumes. s.
iurādo p nihilo. Scda Deut. v. Nō
assumes scz iurādo p re q non ē. **S**e-
cūdo dicitur assumptio diuini nomis
vana ex pte iurantis. ut qñ qd iurat ve-
rum z tñ ex lenitate sine iudicio dis-
cretionis. z tūc licet nō sit semp pctm
mortale. ē tñ semp pctm z disponit ad
lapsū z piurium. **T**ertio notandum q
dei nomē valde honorifice ē tractādū
ppter causas recitatas pmo pcepto
circa finē in tertio pcepto piculari.
Et qñ aliter sit. gūter peccare ptingit.
Addit aut hūc sicut z pmo pcepto
pena. **I**ō qz ad ea ad q hoies pnt sūt.
pene tāqz medicīne addende sunt fm
pbm. iij. Et b. Ad idolatriā aut proni
fuerunt iudei. qz inter vel circa idola-
tras degebant. Ex lingue etiā lubrici-
tate homines proni sunt piurare. **I**ō
dicit. Non em habebit de⁹ infontem
qui assumpserit nomē eius frustra.
Dubitat pmo an licitū sit iurare. **D**
ñ. Tho. scda. ij. q. lxxxix. Et fm ali-
os doctores cōter sup. iij. dis. xxxix.
Iuramentū fm se nō ē malū. sed pōt
esse licitū z honestū. Patet p Deut.
.vi. Dñm deū tuū timebis z p nomen
eius iurabis. Itēz apls iurauit in ept-
stolis suis. ij. Cor. j. Ego deū testē in-
uoco in aiam meā. Ro. j. Testis ē mi-
hi de⁹ cui seruo. **S**ecūdo ad idem est
Aug⁹. li. j. mēdaciū. z i fmone dñi in
mōte z i fmōe de⁹ bñs apli. **T**ertio pz
ex bono origine iuramenti z fine. In-
troductū em est ex vera fide q credunt
hoies hīc infallibilē veritatē deū z vni-
uersalē oim cognitionē z pvisionē.

et ideo ipm in teste dictoy suoy indu-
 cunt tãq; eũ q nec fallere nec falli pōt
 quẽ nihil later. **F**inis ẽt iuramẽti esse
 d; ad certificandũ hoies de dictis ad
 finiedũ p̄tensionib; ut dicit apls **Heb.**
.vi. Nec obstat illd̄ **Matth. v.** Ego ẽt
 dico vob; nō iurare oĩno . q; cũ ibi ne-
 gatio p̄ponit signo vniuersali affirma-
 tiuo ẽ sensus. **f**in Bonauẽ . nō iurare
 oĩmodet nō in oĩ casu. qd̄ verũ est . q; nō
 d; fieri leuiter et sine comitib; dice-
 dis. **S**i ẽt x̄ps dixisset oĩno nō iurare
 cũ ibi negatio seq̄r. sensus ẽt. q; i nul-
 lo casu ẽt iuradũ. nec iuramẽtũ desi-
 deradũ tanq; p se bonũ. s; tãq; medici-
 na qdũ ẽ malũ. p̄tini sine q nō cura-
 tur p̄tini vel iunat. vt dicit **Aug.**
 sup eplaz ad **Gal. 3. 16.** **Matth. v.** Sit
 sermo vester. est est. nō nō. qd̄ aut̄ his
 abundantius ẽ a malo ẽ. **S**cdo dubi-
 tat qd̄ sit iuramentũ. **R̄. Aug.** Iura-
 re p̄ deũ. est deũ testẽ inuocare. **Ray.**
 dicit. Iuramẽtũ est affirmatio vel ne-
 gatio de aliq̄ sacre rei attestatiõe fir-
 mata. **D**icit etiã **Hostien.** q; p̄ fidei in-
 terpositiõe obligat q; sicut per iura-
 mentũ. **S**; q̄reres. qd̄ ẽ iuramentũ li-
 citum. **R̄. q;** iurare licite. ẽ reuerẽter
 deũ testẽ inuocare ad p̄firmatiõe ve-
 ritatis. de q; audiẽs nō ẽ cercus et cui
 nō assentit simplici assertiõe in cãvill
 ei qui iurat. vel ei cui iuramẽtũ p̄stat
 vel cõstat. **E**x quo p̄t; p̄mo. male iu-
 rare eũ qui irreuerẽter iurat. puta i lo-
 co. tpe vel ybo indecẽti. diuinũ nomẽ
 assumẽdo in testimoniũ. **S**cdo male
 iurat q; de certis alteri iurat. vt q; cras
 dies erit et filiabus. **T**ertio vane iurat
 qũ sine iuramẽto alter crederet dicẽti
Quarto vane iurat qũ aliq; dicẽti nō
 credit in cã nullũ vel modice vtilitatẽ
 et tñ iurat. **P**atẽt om̄ia ex descriptiõe.
Quinto sequit̄ q; oẽ iuramẽtũ a malo
 aliquo occasiõe habet. patet quia a
 malo ignorantie alterius quam certi

ficare oportet. ideo dominus ait. **S**it
 sermo vester. est est. non non. qd̄ antez
 his abundantius est a malo est scilicet
 ignorantie. non semp a malo peccato
 proprij. **T**ertio dubitat quot mo-
 dis et p̄ que verba fiat iuramentum. **R̄.**
In genere. triplex ẽ iuramentum.
Primũ quando homo inducit diui-
 nũ testimoniũ ad cõfirmatiõe p̄sen-
 titium aut p̄teritorũ. vocatur asserto-
 rium. vt cum dicit. **T**estis est mihi de
 us q; ita est. vel q; ita fuit. **A**ut dicit. p̄
 deũ ita fuit. et sic de alijs. **H**oc enim
 est ita. sicut deus ẽ mihi testis. vt dicit
Aug. in quodam sermone de p̄surio.
Del dicit. **D**eus scit q; verũ loquor. et
 sic de alijs similib; locutionib;. **S**e-
 cundũ iuramentũ dicit p̄missorium.
 cum quis diuinũ testimoniũ inducit
 ad p̄firmandũ aliq; futuz. vt cũ dicit
 quis. **P**er p̄deũ ita faciã. vel testis est
 mihi de q; volo cras solvere. **T**ertiu; ẽ
 execratorium. cũ quis se aut aliq; dũ
 sui vel ad se p̄tens obligat deo vt iu-
 diciũ suũ in illud exerceat si nō est ve-
 rum qd̄ dicit. aut si nō faciet qd̄ p̄mit-
 titur similia. **E**t hoc vocat̄ execratoriũ
 iuramentũ qũ hō creaturã aliquã vel
 magis p̄p̄se bonũ qd̄ ex aliqua crea-
 tura percipit deo obligat vel ipigne-
 rat. vt sc; in illo punctat nisi eueniat il-
 lud pro quo iurat. aut ita sit sicut iu-
 rat. vt cũ dicit. ita viuat filius me;. est
 sensus. nisi ita sit sic dico. aut nisi im-
 plevero qd̄ p̄mitto. nō vinar fili me;. **A**ut
 cum dicit. **S**ic me deus adiunet
 est sensus. nisi ita sit sicut dico. aut fa-
 ciam qd̄ p̄mitto nō adiunet me de;. **A**ut
 cũ dicit. **P**er salutẽ meaz. est sen-
 sus. nisi ita sit nō sim saluus. **E**t sic iu-
 ravit **Ioseph Genes. xli.** **P**er salu-
 tem **Pharaonis.** vt sit sensus. nisi ita
 faciam vt dixi nō sit salus **Pharaoni.**
Aut cũ iurat q; p̄ aiam suam. aut per
 aiam rem quam diligit. **S**icut apls

iuravit. ij. Cor. j. dicens. Testem dei inuoco in animam meam. Et fm Alexan. vbi pñs. execratoriu iuramentu est graue iuramentu. qz ibi deus inducit z vt testis z etia vt iudex. scz vt in puniendos ondat aliquem mēdacē. z sic vt testi moniu iurantē p penā ei⁹. Itē notā dñs fm doctores dis. xxxix. tertij. Qd est maius saltez fm se vel ad min⁹ ita magnu est iuramentu qd fit p solū deū sic qñ ptingit iurare p euangelii. aut sup corpus xpi. aut sup crucē. Itē nō est putandū q parū sit iuramentuz qñ sit extra iudiciū. aut sine solēnitāte imo iuramentu p deū est maximū iuramentu qñ sit ex iudiciū. aut sine solēnitāte vt dñs Greg. z Aug. ad publi colā. Nō dicit bñs Hiero. Habem⁹ in lege dei scriptū. Nō pñrabis in nomine meo. nec pollues nomē dei iurantiū. Itē amonēdi sunt vt oēs diligenter caueāt pñrū. nō solū in altari seu scōp reliquijs. s etia in cōi loq̃la. Sed dīceres quare tūc facit ista ecclesia. scz sup crucē. aucharistiā vel super euāgelii iurare zc. Et quare iuramenta publica cuz ceremonijs plus reputat. Hñ. triplici rōne. Primo vt iurās timeat eo magis falsitatē dicere ex h q sibi ad memoriaz reducit beneficiū redemptionis nostre factum p xpm. ppter quod nullo modo debet offendere deū. Secundo vt magis z expressius recordet se iurasse z sciat plurib⁹ constare. z sic nō facilliter trāsgrediat. Tercio vt ex hoc appareat q omnino deliberate iurauit vt postea se non excusare possit. p hoc q inopināte z surpreptie applicat⁹ fuit. Quarto dubitat. dictū est q iurare est deū testem inuocare. z cum aliquis inducit in testem sit illo fine vt ipse testis māifestet veritatē circa ea q dicunt. Modo dñs nō manifestat veritatē q p nomē ei⁹ iuratur. Rñsio fm Tho. ij. q. lxxxix.

q imo de⁹ sepe manifestat an verū sit qd dicit etia in pñenti. aliqu p internā inspirationē. aliqu p facti nudationē dum scz pducit in publicū qd occultum fuit. Aliqnādo etia manifestat p penā mentiēris. quādo qd execratorie iurauit. vbi deus simul est iudex z testis. Ad ppositum refert Vincentius in speculo hystorali li. xxiij. c. xxiij. q ad Carolū magnū venerunt due sorores ducis cuiusdam francoz cōtra eum de tēporalib⁹ rebus cōgruentes Carolus igit negantē ducē iurare fecit p sanctū Siluanū martyre q nihil teneret sororib⁹ de his in qbus cōtra eū agebāt. qui cum leuis iurasset crepuit medius statim z p aliū stercoza proruerunt. sanguisq postq exiuit oculos. aures. os z eius aures. vitam infra duas horas terminauit. Itē refert idē li. xij. c. lxxvij. Et Greg. Turonens. q ad sepulcrū bñ Pangracij martyris p Diocletianū martyrizati anno. xv. etatis sue. quisq falsuz iura revoluerit. nunq ad cancellā chori ecclesie venit qñ aut statim a demōe captus insanit. aut cadēs in pavimentū prius expirat. Itē idē li. xxiij. c. xc. Quidā nomine Berninus in reb⁹ ecclesie sancti Quintini martyris falsū ferebat testimoniū volēs auferre quādam siluaz. quez martyr in somnis redarguēs eius nasum tenēdo falsatorē pclamauit expgefactusq cum visum vxori recitaret facie aqua laueret. nasus in aquā cecidit quo territ⁹ ad placitū q eadē causa citatus erat tre recusans. nasum aureū cū cathenis aureis artificialiter appendit. quē iterūz mñs sanctus p visum coegit vt nasū artificialē peiora non passur⁹ deponeret i testimoniū falsitat. qd z factū ē i ecclesia scī pfati. Itē idē li. xxiij. c. cix. Quidā solidū argentū a pie mutua pñt. quē iuramento post ea negant se

accepisse a patre. cui pater. iura mihi
p sanctū Andomanū te vitarē asserere
quod cum faceret erecta manu. statim
oculi eius creperunt et die tertia miser-
rima morte decessit. Idem li. x. c. xlv.
refert quod in alexandria vidua ditissi-
ma melancia accusavit iudicialit̃ eu-
geniū virgine q̃ se veste monachi in-
duit. Accusavit inq̃nā melancia euge-
niū quē iuenculū putavit eo q̃ sine
copalis iūgi noller. Et famule famu-
liq̃ vidue testimoniū dederūt ibidem
falsū dicētes se vidisse eugeniū velle
vidue vīm intulisse. Eugenius igitur
cum se virgine ostēderet patri suo iu-
dici liberatus est. Sed nō dū post vi-
due dom⁹ cū oībus inibi exsistibus ce-
lica flāma combussit. Perhibebit aut̃
deus testimoniū veritatis occulte i iu-
dicio finali manifeste qm̃ illuminabit
abscondita tenebrarū. et manifestabit
cōsilia cordiū. j. Cor. iij. et illud testi-
moniū nulli iurātī deficiet. Quāto du-
bitat q̃ et quot requirunt ad hoc q̃ iu-
ramenti sit licitū. Rñ. q̃ tria videntur.
iij. posita. vbi dī. Jurabis vinit dñs.
in veritate. iudicio et iusticia. Super
quo dīc̃ videro. Tres eē debent comi-
tes iuramētī. iudiciū videlicet. vltas
et iusticia. Prīmū horū qd se tenet ex
parte iurantis ē iudiciū discretionis.
vt scz nō iuret leuiter s̃ cum discretio-
ne et discussione q̃ntupliciter. Primo
q̃ illud qd iurare vult possit facē. Se-
cundo an sit faciendū et qd ex h̃ sequi
possit et accidere. Tertiū locus debet
et tēpus debitū. In cōuuiū em̃ et loco
solaciōso. et sic de tpe periculōsum est
iurare. qz ibi minus cōsuevit hō deli-
berare. Similiter quādo quis trasit
Quarto an subsit cā rōnabilis et neces-
saria. quāz vna ē vtilitas. prīmū q̃ nō
credit nisi qd iurauerit vbi tñ. prīmū
nō expedit nō credere. Alia cā p̃p̃
quā quis pōt iurare est vtilitas sui scz

iurātis. vt in casu q̃to oportet hoīem
se expurgare p iuramentū. Alia cau-
sa ē vt exerceat publica iusticia. Ideo
iudices habēt cōpellere testes ad iurā-
dum in casib⁹ de vltate dicēda. Alia
causa est cōmunis vtilitas. vt cum p̃n-
cipes inter se volunt facere federa pa-
cis. aut subditi iurāt fidelitatē suis su-
perioribus. aut p̃ p̃suetudine ecclesie
seruāda. Quāto vt fiat reuerēt̃ et de-
uore. Causa ē quā in q̃libet iurame-
to p nomē dei siue fiat in iudicio siue
extra iudiciū. adducit i testē de⁹. Ideo
quodlibet iuramentū debet cum ma-
xima reuerentia fieri p̃p̃ singularissi-
mū honorē quem hō tenet tanto dño
tanq̃ tremēde maiestati p quāto est
deus qui noīat et in testē adducit om̃i
terreno dño et teste reuerēbilior. Ob-
cūsus rei oīssionez pueri iurare nō p-
mittunt aī etatē pubertatis. qz delibe-
rare plene nō p̃sumunt. Peritū etiā
nō admittunt iurare. qz p̃sumit ex p̃o-
ri eos reuerētā debitā iuramento non
exhibere. Etia. xxiij. q. v. dī. Honestus
est vt q̃ scriis audet iurare h̃ ieiun⁹ fa-
ciat cū oī honestate et timore dei. Ex
quib⁹ p̃t̃ q̃ male faciūt hī qz fere sp̃
scōm verbū est p deū. p deū sanctū. p
creatorē meū. sic me deus adiuvet te-
stis ē mihi dñs. et p filia. Si em̃ famulū
p̃ncipū audiet̃ eorū dño nō nisi cū
timore et reuerētā eū noīare audēt. vt
corā papa sit p̃sctissime p̃. et corā regi-
bus ambasiatores eos nominādo. ca-
put et genna inclināt. et oppositū faciē-
do p̃spondere iudicant dños. q̃nto-
plus cū sūma reuerētā de⁹ i testē assu-
mēdus ē. Scōs et tertiū circa iuramē-
ti comites se tenet ex pte ei⁹ qd p iura-
mentū p̃firmat. Et em̃ scōs comes vi-
tas. vt scz verū sit id qd q̃s iurat iura-
mēto assertorio et q̃ q̃s pponat facē il-
lud q̃ iurat iuramento p̃missorio etiā
vt adhibeat diligentiā sibi possibilem

vt adimpleat & verū faciat qđ iurauit. Tertū est iusticia & requisit iuramēto pmissio. vt scz illd qđ qđ pmissit mediantē iuramēto pmissio sit licitū nec sit impeditiū meliorū boni. & sit nullā includēs iniquitatē quāru hoi apparere pōt humanitus qñ iurat. Qñ igit vñū deficit de tribus comitibus aut plura deficiunt. est iuramētū illicitū. & tāto peius quāto plures & principales circūstantie defunt. Quando vñ tres comites assunt. iuramētū est licitū & meritorū. Imo cultus virtutis patrie. Vñ Aug. in finone de perurio. Quantū in qđ ad me ptinet. iuro magna necessitate cōpulsus. cū vīdeo qđ nisi iurē nō mihi credi. & ei qui mihi non credit nō expedire qđ nō credit. hac ppenſa rōne & cōsideratione deliberata cūz magno dico timore coram deo. ita est. aut testis est mihi deus. aut scit xps qđ sic est.

Capitulum. ij.

Contra hoc pceptū peccāt multū. Prīo pūrit. Vbi tria sūt principaliter notāda. Prīo qđ sit perurū. Scđo quottupl fiat pūritū. & qñ sit mortale vel veniale peccatū. Tertio an pūritū sit mai⁹ pccm qđ homicidiū. & que pene sint pūrit. Est autē perurū vt dicit magr li. iij. dist. xxxix. mendaciū iuramēto firmatū. Et capit ibi mendaciū large tā p eo qđ dicit cōtra mentē qđ p eo qđ nō dicit ptra mentē dū tñ sit falsū qđ dicit. Vel fm alios Perurū est iuramentum illicitū & indebitū. Vñ qđcūq; ex tribus comitib⁹ iuramēti defuerit scz vltas iusticia vel iudiciū pūritū ē. nō tñ eodē ordine. Sed pmo qđem & principalit pūritū est. qñ deest veritas. secundario autē qñ deest iusticia. Quicūq; em iurat illicitū ex hoc ipso falsitatē incurrit. qz obligat⁹ ē ad hoc & contrariū faciat. Tertio vñ qñ deest

iudiciū. qđ cum indifcrete iurat ex hoc ipso periculose cōmittit falsitates incurrendi. Et sic capit pūritū large nō est semp mortale pccm pūritū istis modis oibus. Secundo notandū ē qđ qđ sciēter iurat falsum. sciēter inquā quo ad dictū & quo ad iuramētū est vere & pūrit pūritus. & est semp peccatum mortale. Cuius ratio assignatur fm Tho. vbi pus. quia pūritū de sui rōne importat cōtemptū dei. vñ de se importat irreuerentiā dei ipm inducere in testē falsitatis. qz p hoc significatur vel qđ dens vītātē nō cognoscit. & sic testificat falsum ex ignorātia. aut significat qđ testificat falsitatē. quorūz vtrūq; ē magna dei irreuerentiā. Est ei sic deū inuocare tm ac si de⁹ nō cognosceret vītātē. & sic ex ignorātia testificat falsum. vel si cognoscit eā. tñ ē ac si sciēter approbet & testificet falsitatē. Itē perurū pūritū ē mortale. quia directe pceptū dei scz Nō assumes nomen dei tui inuani. Et cōtra illud Levit. xix. Nō iurabis in noie meo. Ex qbus sequit qđ pūritū ad minus nouem modis cōmittit. Prīmo quādo quis falsū iurat solēnter in pūtia iudicis qđ deliberat tam de dicto cōfirmato qđ de iuramēto. Talis pūritas nō solum mortaliter s; etiā enormiter peccat. vñ p tres dīgitos quos ponit significat qđ corp⁹ aiām & famā impi. gnerat deo derelicto ipi diabolo. naz ibi ppter circūstantias grauius qđ peccat. qz in iudicio. Et qz multū deliberate iurat. vt dicit Ray. qui inqđ iurat p deū. multū obligat. Qui vñ p deū & euangelīū magis obligat. qđ istis adiūgit sanctorū reliquias magis obligat. & ita crescētib⁹ solēntatib⁹ crescit obligatio. Scđo pūritū facit qđ ex iudiciū vel non solēnter falsum iurat deliberans pus de dicto & d iuramēto. & talē etiā peccat mortāl. min⁹ tñ qđ pcedēs

Unde Tho. scda. ij. q. xcviij. artic. iij.
vult q. graui⁹ est pctm si qd p euange
lium solēnter intras pturet qd si p deu
cōmuni fōmone pturet. tū ppter scādaliū
tūm ppter maiore deliberationē. Qui
bus eq̄lter hincinde posset graui⁹ est
si qd p deu intras pturet qd iurans p
euāgeliū. Et sunt talia periuria valde
grauia pctā. qz cū de⁹ sic assumit tāq̄
testis falsitatis assumit p̄ secundū p̄ce
ptum. Est em̄ vt paulo ante dictū ē. ac
si deus nō cōgscat vitatē. z sic ex igno
rantia testificet falsū. vel si cōgscat eā
tūc ē ac si sciēter approbet. z testificet
falsitatē. Quorū vtrūq̄ ē magna diu
ne vitati iniuria. **T**ertio plurat q. ex
lapsu lingue iurat. Si qdēz aduertat se
iurare z falsū ē qd iurat. nō excusat
a pctō mortali. sicut nec a dei p̄ceptū
Nā ad h. q. aliq̄s peccet mortali saltē
nō ex habitu requisit q. suū pctm ple
ne siuolūtariū directe vel interpretati
ue. qd dī ppter istū q. cum deliberare
posset. deliberare p̄tēnt. Si ex tali cō
temptu deliberationis ex surreptione
plurat. videt multis q. talis nō ē excu
satus a pctō mortali. nō at sic p oia
de isto q. deliberare omittit nō ex con
tēptu s. ex negligentia. Si aut nō ad
uertat aliq̄s se iurare falsum. nec falsū
esse qd asserit. tūc nō videt hīc intēto
nē iurandi. nī si ex habitu male intro
ducto forte iuraret. sō a crimie plurij
excusat. Sic cū qd iurat in cōi fmo
ne nō aduertēs quē inuocet ad qd. s. h.
ex qdam p̄suerdie mala. aut alia sur
reptione mala iurat. tunc non peccat
mortali. sed appropriatq̄ ad mortale.
Quarto plurat qd loco falsū scien
ter p̄firmādoz mortali peccat. Vñ di
cit sc̄tus Tho. vbi p̄us. q. ille q. locose
plurat. nō euitat diuinā irreuerentiā. s.
q. ad aliqd. adanger eā. Magnū em̄ ē
et maior irreuerentiā dei cum in loco
assumit testimoniū falsitatis q. ex ali

qua necessitate hominis. Et sicut ho
mo nō euitat diuinā irreuerentiā. sic
nec pctm mortale. **Q**uinto. plurat
z peccat mortali q. iurat aliqd. verū
qd tamē credit falsum. qz iurādo men
titur. z fallere intēdit mediante iura
mento. z intēdit illud qd credit falsū
cōfirmare mediāte iuramēto z p testi
monij diuinū. **E**xempli ḡra. **M**erca
tor. hz duo dolia vini aduendendū. in
vno scit corruptū vinū esse. in alio sa
num. s. a casu trāspōnunt dolia ista.
Sic igit mercator intēdit ambo i eq̄l
p̄cio vēdere z ex errore iurat q. in. **A**.
dolio sit sanum vinū in quo in vitate
ita est. s. mercator putat solūz sanū vi
nū ēē in. **B**. dolio. vep iurādo plurat
est. qz mentit z p̄ cor loquit. **S**exto p
iurat q. dubitat an sit verū qd iurat. et
tū dicit se scire qd vep sit. Et si b. ex de
liberatione z ex p̄posito facit est mor
tale peccatum. z inasus si est solēntia
tum. **N**ō est. qz talis iurat se scire cer
tum esse sermonē sic esse z hoc est mē
daciū. qz nō scit sic esse s. dubitat. Est
ergo mēdaciū iuramēto firmatū. **S**ci
ta igit p scitis p̄i qd iurare. credita so
lum p creditis. z dubia p dubijs de
bet qd iurare vel tacere. **S**eptimo p
iurat ille q. falsum iurat qd credit esse
verū. licet nō tam graui⁹ peccet sicut
quintus. cum ille nō intēdat fallere si
cut quintus. nec intendat mēdose p no
mē dei testimoniū ei⁹ inducere. nō tū
est a pctō imunis. quia vt dicit **B**ona
ueni. super. iij. dist. xxxix. **O**mnis talis
non contēnat veritatem ex certa scien
tia adducendo eam in testimoniū fal
sitatis. contēnit tamen ex ipsa temerit
ate. **A**deo enim nomen dei terribile
est z venerabile q. nullus debet ipsū
in testem assumere nisi nouerit qd lo
quatur. z sit certus de vitate dicēi sui.
nam ignorātia nō excusat in toto i ta
li iuramento. **O**ctavo per iurat qd

qui iurat falsum deliberans de dicto
 hñ de iuramēto. et sic forte pōt pñ-
 gere q homo pñret sine peccato mor-
 tali. tñ ad minus est veniale grossum et
 periculosum. et inultū appropinquat
 ad mortale pñm. Non cōtingit ali-
 quem iurare qui nec deliberate de di-
 cto nec de iuramēto. hñ totum pñfert ex
 quadā surreptione nō ex pñetudine
 vel habitu. siue qñ iurat in pñmū ser-
 mone non artēdens quē inuocat et ad
 quid. hñ ex quadā surreptione iurat. et
 sic nō peccat mortaliter hñ venialiter.
 minus tamen qñ ille qui deliberat de
 dicto nō de iuramēto. Qdñ em̄ ex sur-
 reptiōe procedit pñfecti voluntariū nō
 est. Ad hoc autē q quis peccet morta-
 liter requirit q suū peccatū sit plene
 voluntarium directū vel interpretatiue.
 Qdñ additur. ut in. iij. paruit. Quāre
 vero grauitatis sit pñriū quo ad ter-
 tium. pñ pñ sanctū. Thom. vbi pñus et
 quodlib. j. q. ix. art. ij. ex quibz. Tum
 quia in se grauius est qñ homicidium
 fm̄ Tho. Tum quia diuini nominis
 quedā abnegatio. Tum quia dei i suo
 nomine infamatio. Tum qñ ab eccle-
 sia grauitur pñitur. Tum etia qñ
 agentibus horrendū censetur. Omnia
 preter quartū patēt p Tho. in quod-
 lib. vbi pñus. vbi sic dicit Apłus ad
 Heb. vj. Voies p maiores sui iurāt.
 et omnia cōtrouersie eoz finis ad cōfir-
 mationē est iuramentū. Frustra autē
 in causa homicidij cōtrouersie finis
 esset iuramentū. si homicidium grauius
 esset qñ pñrius. presumere em̄ q quis
 maiore culpam homicidij cōmittit nō
 vereretur minorem pñriū licurrere.
 Vnde ex hoc ipso q in causa cuiuslibet
 peccati deferretur iuramento. mani-
 feste ostēdit q pñrium pro maximo
 peccato debet haberi. Nec immerito
 quia pñrare nomen dei videt quedā
 diuini nominis denegatio. Nñ secū dū

locum post idolatriam peccatū per-
 iurij tenet. ut ex ordine precepto pñ.
 Sed et apud gēiles iusiurandū erat
 honoratissimum. ut dicit in principio
 methphise. Itē fm̄ Bern. nec deus
 nec homo potest dispensare in prece-
 ptis prime tabule. hñ pñrium est pñra
 preceptū prime tabule. Homicidium
 autē cōtra preceptū secunde tabule. Nō
 occides. cum quo deus vel homo pōt
 dispensare. ergo periurū est grauius
 homicidio. Item periurū ex obiecto
 est pñm in deū. homicidium ex obiecto
 in proximū. sed ex obiecto autē dif gra-
 uitas peccati principaliter. ergo et.
 Autē homicidium grauius pñi-
 tur in ecclesia. ratio est. quia grauius
 nocumētū interdū hominibus im-
 minet etiam ex minori culpa. fm̄ tu-
 dictum tamē dei maius peccatū gra-
 uis pñitur. hec Thom. Aich. tenet
 q homicidium sit grauius pñrio. quia
 contra charitatem qua primus ē diss-
 gēdus. pñrium vero est cōtravirtutez
 latrie. periurus em̄ iurat verū qd fal-
 sum est. Quartū q ecclesia grauitur
 pñiat pñrium pñ. quia perurus de-
 bet agere penitētiā. vij. annis. xxiij.
 .q. j. pñcandū. Et Hostien. dicit li. ij. q
 perurus quātūcūq agat penitētiā
 testificare nō pōt. quāsi alij penitētes
 licet fuerint criminosi. possint testifi-
 cari. intellige quādo semel pñra per-
 iurū probatū est. Ratio dicti ē. qñ als
 nimis pñriū fieret. Et quia ipm iura-
 mentū est de se substantia testimonij. In
 famis ē pñrius iuramēto pñmissio. io.
 qñ pñrat solēnter. et qñ p tali pñrio
 fertur cōtra eū sententia diffinitiva in
 causa accusatiōis et. Ad derestatio-
 nem pñriū faciūt quattuor alia. Pri-
 mo q peior est quodammodo diabo-
 lo. qñ demon res sacras timet. et qñ ve-
 ret. Demones em̄ credūt et contremi-
 scunt. Iaco. ij. Et Phil. ij. In nomie

Iesu flectatur omne genti celestium. ter-
restrium et infernorum. Periturus homo no-
men dei sacratissimum non reueretur. Se-
cundo plurans quodammodo peior est su-
re. quia plurans fur et sacrilegus evidetur.
Sacrilegus enim est qui rem sacram furat
inuito domino. sic plurans prohibere deo.
Non assumes nomen dei in vanum. et sa-
crilegium quodammodo permittit. Tercio p-
lurans quasi falsarius est. Quis sigillum ali-
cuius domini ad confirmandum aliquam veritatem
sibi commissam inferret ad aliquid confirman-
dum falsum. ipse falsarius iudicaretur. et si
hoc faceret de sigillo pape de facto ef-
fet excommunicatus. Sic cum deus permiserit ho-
minibus ut assumant nomen suum ad confir-
mationem veritatis. si veritas nomine eius ad
confirmationem falsitatis. falsarii sunt qui
ad deum et excommunicant ista excommunicatione qua
dicit apostolus. i. Cor. xvi. Si quis non amat
dominum Iesum christum anathema sit. Quar-
to qui licite iurat quasi laqueum ad collum
suum ponit. secundum illud Proverbum. vi. U-
laqueatus es verbis oris tui et captus pro-
prios sermonibus. Juramentum autem licite
transgrediens quasi se propriis manibus in animam
sugulat. Propter hec pericula dicit scriptura
Eccl. xlii. Vir multum iurans re-
plebitur iniquitate. et non discedet a do-
mo eius plaga. Et in ps. Quis ascen-
det in montem domini. id est. in celum. Et sequitur
Qui non iuravit in dolo primo suo.
ergo a sensu contrarius. dolose iurans non
ascendet sed descendet in infernum. **E**t
Eccl. xlii. Jurator si assuescat os suum
multi enim sunt casus in illa. Remedia
ergo contra plurius quodque sibi deus adhibere
persertim assuetus piurare. Primum ut non
diffidat quando cum proprio conatu et dei gratia
hoc vitium possit eradicare. Exemplum.
Romul milites in plurijs assuetissimum.
tandem compunctum per sermones. qui cum dedi-
scere non valeret piuria. tandem sibi infli-
xit toties a carnibus una die abstinere
quoties piurium faceret. et fecit hoc in cu-

ria foret magni principis. et plene sana-
tus est. Audui de quodam alio qui quoties
iuravit. gutta sui sanguinis per punctu-
ram de corpore extorsit. Porro quis totiens
quoties iurat si vides est denarium in ele-
mosinam dare alius non dandum. vel si pau-
per est aliquid orare. Secundo dicitur quilibet in
aio statuere potius velle emolumento
corporali carere quam in persuerdine piurij
perseuerare. secundum illud christi Matth. xvi.
Quid proderit homini si universum mundum
lucrum. anime vero sue detrimentum patiat
Et sic tandem habitum malum deponet. et
lucrum temporale habere poterit. Exemplum
Cesaris in dialogo. Duo colonenses
mercatores ad quandam confessionem ve-
nerunt de habitu piurandi conqueren-
tes. quibus persuasit. ut per annum venderent
sine iuramento. fecerunt. et anno evolu-
to ad persessorum redeunt. se dixerunt val-
de depauperatos. eo quod sine iuramento
nullus eis credere vellet. quibus persessor
secundo persuasit demonis illud esse negotium
nec curandum. sed secundo anno ceptum con-
tinuare. quod cum facerent maiorem fidem ho-
mines in ipsis sine iuramento habentes
quam antea eos multum ditauerunt. Tercio
inspicienda sunt testimonia paganorum.
iuramenta in maxima reuerentia hominum
et sine iuramento verba eorum confirmata te-
nuisse eis credere. Exemplum. j. meta-
phisice. vi. s. Ite in vitis phoenicis Solon
phis ait. Ne mentaris probitate iuretu-
rado certior haberi. Cuius enim dictum
non habet sine iureiurando potius. eius quam
iureiurandum velle est. Ite ibidem Xenoc-
rates phis Platonis discipulus fuit
qui ait Valerius tanta auctoritatem
sue sapientie attulerat ut cum de re aliquo testi-
monium coactus a iudice diceretur ad aram
accessisset ut iuraret. omnia se vere retulisset.
se prohibitus est a senatu iurare. Quar-
to pre omnibus consideret quisque ma-
la prenotata ipsius perituri. Quinto
oret deum ut hoc vitium euadat.

Preceptum II

Capitulum

III

Capitulum. liij.

Contra hoc preceptum faciunt se-
cundo incaute iurantes. **O**bi-
videndū erit. an et quando et quā-
tum incautū iuramentū liget. Fit autē
incautū iuramentū quintuplī. **P**ri-
mo quādo irriterēter fit iuramentū
vel leuiter vel sine causa rōnabīlī. qā
tunc comes iudiciū seu discretiōis of-
fendit. etiam si verū sit et licitū p quo
iuratur. **S**ecundo fit incautū iuramen-
tum quādo quis indeliberate iurat ex
impetu. sic q si plene deliberasset illū
nō iurasset. **E**t tunc fm **G**uillb. qd ser-
uare tenet si licitū ē qd iurauit. **S**uf-
ficiat em ad hoc q sit obligatus q intē-
derit deum inducere testem illius rei
quam dixit. **I**te si hō ppter omisiōez
deliberatiōis sufficiētis aut vñcunqz
iurat pmissioe aliquid sibi impossi-
bile. tunc deest iudiciū. et est illicitum
et sic iurans peccat. imo si illud qd iu-
rat credit sibi possibile fore. cum tñ si
bi sit impossibile. nō excusat a pecca-
to totaliter. qz ppter reuerentiā diuinā
testimoniū nō deberet iuramentū ad-
hiberi. nisi in re in q firmis certus eēt
Unde ibi deficit iudiciū discretiōis
nisi forte qd erat ei possibile qñ iura-
uit. reddat ei postea impossibile. puta si
qd iurat pecuniā se soluturū q postea
ei vi vñ furto subtrahit. tñ videt excu-
sari a faciēdo qd iurauit. lz teneat fa-
cere qntuz in se ē vt soluat et impleat
qd pmissit. **I**te sepissime incaute p pce-
ptū scdm faciūt hī q cā lucri de facili
iurāt. vt oēs vendētes et emētes. tales
sepissime falsuz iurāt. et sic pluriū incur-
runt et mortale pctm. **Q**uod mal⁹ erit si
in damniū pñm sic iurant. et qñqz p
qua re se nō remissius dare iurāt. **I**te
sepissime p hoc scdm pceptū incaute
iurante peccāt q apsorpti passiōe ire.
aut ex ebrietate aut i ludis etiā pñbi-
tis. vt rapilloz. enomist aliqñ falsa. ali

quādo inhonesta vel etiā iniusta et de
se pctā in tali dispositiōe iurāt. qz vo-
luntas tñ vehemēs ē ad velle iurare
et passio rōnē absorbet. vt nō possit p
tñc deliberare de his q iurant. **I**deo
cōtra hoc pceptū sepissime peccāt ex
pñsa pñuetudine falsuz iurāt. et plu-
rant etiā ex lubrico lingue. et si aliqñ
nō dederant. i. false iurāt. tñ sp peccant
qz leuiter sine cāz irriterēt iurāt. **T**er-
tio incautū iuramentū fit rōne ei⁹ qd iu-
rat. **Q**uam fm **T**ho. **A**rch. et cōter
oēs theologos et iuristas. sic incaute
iurat qd qñcunqz iurat aliquid qd dero-
gat charitatē actus. **E**t pōt fieri i qñqz
casibus. **P**rimo cuz qd iurat facē vel
omittere qd alias esset mortale pctm
vt q aliquē pñia auctoritate grauitē
velit ledere. vñ iniūctiā ad eū gerere
cū rancore. **I**n q casu peccat plurādo
et peccat iuramentū implēdo. sic et in
secūdo casu q sequit. **E**xēplū de **D**a-
uid q iurauit temerarie velle nabal oc-
cidere. q retractauit bñ vt dicit **A**mb.
li. de offi. **S**cdo qñ qd iurat aliquid fa-
cere vel omittere qd alias eēt veniale
solū. vt q velit mētiri officiose iocose
vel simile. **T**ertio cū iurat aliquid indis-
pensabile qd ex circūstātia effici posset ve-
niale vñ mortale. vt cū iurat aliquid qd
vergūt in deteriore exitū. pñt aliquid qd
de nouo emergūt qd fuit impmedita-
tū. **S**ic pñ in iuramēto herodis q iu-
rauit puellē saltanti se daturū qd petis-
set. hoc em iuramentū poterat a pñci-
pio eē licitū intellecta debita pñitiōe
scz si peteret qd dare liceret et deceret.
q impleto iuramēti fuit illicita. vt dī-
cit bñs **A**mb. li. j. de offi. **Q**uarto cū
iurat aliquid qd est p cōsiliū enāgelicū
vñ notabilis boni impeditiū. **S**icut
cū aliqz iurat se nō intraturū religio-
nē vñ q nō fiat clericus. aut q nō acci-
piet pñationē in casu q expedit eū ac-
cipere. **E**t in hoc casu peccat qdem iu-

rādo. dicit **Tho.** qz pelerat. z ē grane
 pctm. z nō tenet suare iuramentū. po
 nit em obicē spūscio. s. mltō melius
 facit nō implēdo hmoi iuramentū. Si
 militer qz iuraret se nō pūnentē pman
 surum cū ex mfmōniū eēt. **On Pe.**
 de pa. sup. l.ij. dīf. xxxix. dicit qn aliqz
 promissit nō mortale nec veniale. nec
 aliqd bonū s. purā pūnationē melio
 ris boni. vt si aliqz iurat se nō intratū
 rū religione. aut nō seruaturū virgini
 tatē. vel non facturū bonū alicui nisi
 inquātū charitas vel pceptū coget ta
 lis peccat. Iuramentū em debet cade
 re sup materiā debitāz sup bonū ex se
 z formaliter. z tūc licet pūnet maius
 bonū. valet tū. vt iurāte aliqz se velle cō
 trahere cum aliqz matrimoniū. qn aut
 nullū bonū iurat s. soluz malū cuius
 modū est pura pūatio melioris boni
 nō valet s. peccat qz in iurādo z obl
 gat ad culpaz. **Quinto** qn qz iurat
 qd est maioris boni impeditū. v. cū
 iurat id facere qd meli⁹ eēt nō facere
 qz facere. vel iurat nō facē id qd meli⁹
 eēt facere qz nō facē. **Exēplū.** qn iurat
 quis se nō seruaturū. v. nō velle esse
 iustū in iudicio. v. nō accommodare pe
 cuniā. v. nō intrare domū socratis. v.
 nō vēdere rem suā p minori pūcio. vel
 nō comedere secū. v. nolle retinere fa
 mulū quē meli⁹ eēt retinere. v. nō lo
 qui primo. v. nō facere ei pūlationē
 q oia eēt meli⁹ facē qz omittere. z sic d
 s. i. b. u. s. talis nō ē obligat⁹ ad suādūz
 qd iurauit. Et pban⁹ oia qnqz p **Isid.**
 in synonymis. li. ij. dicētem. z allegat
 m. g. m. dīf. xxxviii. l. ij. dīcēs. In malis
 pmissis rescinde fidē. i. turpivoto mu
 ta decretū. Et **Tho.** assignat rōnem
 Quia p se malaz maioris boni ipedi
 tūa sub iuramēto cadere nō pūit. Et
 s. m. **Bern.** qz p charitate institutū ē
 charitatē militare nō debet. Et tū sic
Rich. dīc z **Gulib.** apē reuerentiā sa

cramentū dīuini noia iūocari z ad pūni
 tionē temeritatis sic iurantū. z apē re
 uerentiā eoz qz pūnt z ad tute ambulā
 dū. nō dīz qz auctoritate pūia venire
 cōtra qdlibet iuramētū incautū. s. p
 aliqb⁹ dīz recurrere ad aliquē supiorēz
 suū qz a tali iuramēto dīz absolue ipm
 vel declarare cū nō fore obligatū. ma
 xime qn pōt oriri dubiū. v. z obserua
 tio vergat in petiorē exitū qz nō obfua
 tio. **Tū** p tria pma qn manifesta sunt
 pūia auctoritate pūrauenire pōt. Cō
 tra qdlibet vō iuramentū qd respicit
 rel vītātēz derogat charitati. vel eius
 pfectioni v. dīspōnētib⁹ ad eā. pōt hō
 venire pūia auctoritate in casu neces
 sitatis. hec senētialr **Rich.** Durādus
 dicit. Si iuramentū eēt incautū ex eo
 qz iurans nō sufficiēter deliberauit. v.
 illd qd pmittebat erat res indifferēs
 seu parū valens vel plus nocēs vōnē
 tī qz expēdiens. vel sicut possunt alie
 circūstātē inueniri circa iuramentūz
 que reddunt ipm incautū. non est tu
 rum qz tale iuramentū intermittat. si
 ne auctoritate superioris potentis in
 talibus dispensare. **Quarto** pūci.
 paliter iuramentū incautū fit interdū
 a coactis z p metum. **Vbi** sunt plu
 res casus. **Primus** qz de eo qz cōpul
 sus p metū iurauit se aliqd facturum
 vel daturū. **Rū.** Duran. dīf. xxxviii.
 z. xxxix. circa tertū. Iuramentū pūis
 solum. aut est coactum p metū qz ca
 dit in constantē virum. aut p metum
 qz nō cadit in constantē virū. **Si** pmo
 mō. sic nō ē obligatorū in foro pūen
 tioso. qz cogenti nō cōpetit actio pūa
 coactū. vt obfuet iuramentū. **Quātū**
 vero ad forum cōscientie tale iuramē
 tum est obligatorū. si illud qd pūit
 titur ē licitū. z si iurās consensit in p
 mīssuz quātūcūqz fuerit p metū iustū
 coactus. **Vñ** si qz nō iplet qd coact⁹
 iurauit iuramento pūisso uo pelerat

et peccat mortaliter nisi talis sit coactio per metum cadentem in constantem viam suam. Erunt per habentes potestatem ab obligatione absolutam quia per nullo tempore talis homo facere aliquam irreuerentiam dei vel deo. hoc fieret nisi impleret premissum, nihilominus talis homo remedium et potestatem repetere in iudicio quod coactio iuravit et soluit. Potest enim petere ab episcopo ut cogat illum absolueri ipsum a iuramento si non poterit ad hoc induci solvatur et repetat. quod licet iuraverit solvere. non tamen iuravit non repetere. Quod si iuravit et non repetere tunc denunciet ecclesie secundum formam evangelicam. Si peccaverit in te frater tuus. ut ecclesia illam compellat ad penitentiam in qua veniet absolutio iuramenti. vel restitutio male acquisite vel accepti. Item potest iudici denunciare ille ex officio tenet alium compellere ad restituendum. Si vero iuravit non denunciare iudici. tale iuramentum est illicitum nec obligat. et ideo non obstandum cum vergat in deterius exitum. utpote ex his contra iustitiam et utilitatem publicam. et preterea si potest denunciare dummodo hoc faciat principaliter intentione salutis eterne. Si vero iuramentum promissorum sit coactum per metum qui non cadit in constantem viam. tunc iuramentum est obligatorium in foro conscientie. fortiori ratione quam sit iuramentum coactum per metum cadentem in constantem viam. et item in foro penitentie. quia secundum iura talis metus non iudicatur sufficiens ad aliquid cum iuramento promittendum. Et sic apparet quod sit dicendum de coactione ad promissorum iuramentum. Augustinus in sermone de purgatione sic dicit. Si quis coactus per vim redimenda vel quilibet causa necessitate iuratur. quia plus corpus quam animas dilexit. tres quodragintas peniteat. Alii iudicant tres annos unum in panem aquam. Ex quo sequitur quod ille qui non intendit solvere quod coactus promitteret cum scienter falsum iuraret. teneretur ad penitentiam illam de rigore. sed de assertorio seu probatorio iuramento est secundus casus. ubi dicitur

cedendum. quod quicumque faceret iuramentum assertorium iurando falsum vel incaute sic peccaret iurando et purgationem incurreret. et ad hoc faciendum nullus cogi potest. Si tamen quis oppositum faceret ex metu. tunc coactio excusaret a tanto sed non a toto. quia ad peccandum nulla coactio fieri potest sufficiens libero arbitrio. Quia omne malum pene sustinendum foret a quolibet antequam minimo peccato peccare deberet. Est enim minimum peccatum malum omni malo pene prescisse. Dum quoniam servus iurat aliquid falsum vel illicitum domino cogente. ambo sunt puri. Nolite autem christi timere illos qui occidunt corpus. **¶** Item vero ille peccet qui inducit hominem ad iurandum quem probabiliter credit puritatem qui est tertius casus. vel scit puritatem vel sic recipit ab eo iuramentum. **R. in fine Tho. Bonaventura. et Alch. Inducens alium ad iurandum. aut hoc facit sic persona publica secundum ordinem iuris. aut hoc facit non tamquam persona publica sed privata. Primo modo si quis inducit alium etiam precipiendo ad iurandum. quis credat eum iuraturum falsum. non peccat. quia facit illud quod ex officio tenetur facere. Dum non tam dicitur illud ad iurandum compellere quam per adversaria qui habet petit a iudice. Si autem iste qui inducit ad iurandum sit privata persona. aut publica non tamen hoc faciens ut persona publica puta contra ordinem iuris peccat mortaliter. quia talis est scienter pro suo causa peccati mortalis. et spiritualiter homicida propriam animam alterius necans. cui gladium peierandi tradit. Exemplum refert Augustinus in sermone quodam. Quodam fidelis innocens rem accomodavit cuidam quaz ille reddere negavit. Compulsus ergo per accomodantem iurare peieravit aliter rem perdidit. Cui rapto in nocte ipse index ait. Cur provocasti homines iurare quem sciebas falsum iurare. Ille respondit quia rem meam negavit. Et index. Melius erat ut rem tuam perderes quam ut quiam ei purgationem pimeres. prostratus igitur**

tamgratiter cesus estyt in dorso vgl-
lantis plagari vestigia apparet. sed
indultu e ei postq emedatus est. **Jo**
ide **Aug.** in smone de decollatõe **Jo**
hannis baptiste dicit. Ille q hoiez p-
uocat ad iuratiõe. z scit eu falsuz iu-
raturu. vincit homicidam. qz homici-
da corp occisurus e. ille aiam. immo
duas aias. **Itē** talis qui aliū peiorare
procurat. dz penitere. xl. dies in pane
z aqua. z septē annos sequētes. z nun-
q dz ee sine pnia. xxij. q. v. **Si** qd se.
Quinto pncipaliter iuramētū incan-
tum fit a dolosis. **De** q dicit **Tho.** in
summa sic ar. vij. z in scripto. q iurās
simplr sine dolo in foro psciētie non
tenet. nisi fm snā intentionē. In foro
aut cōtentioso obligat fm qverba cō-
muniter solent accipi. **Si** aut dolose
iurat. seruari dz fm sanū intellectu
illū cui iurat. **Et** l3 rōne iuramētū non
obliget nisi fm snā intentionē. tñ te-
net ad hoc vt alius ex tali dolo nō le-
dat. **Et** hoc fit qñ fm intentionē reci-
piētis implet. **Dubitat** circa pds-
cta primovtrū in iuramētis possit dis-
pensare p quem. **Rñ.** **Tho.** scda. ij. q.
lxxxix. In iuramētū pmissorijs dispē-
sari pōt sicutz in votis. qz in aliquo ca-
su pōt ee illicitū vel nociuū iuramētū
siue id qd iurat. z p pns nō est debita
mā iuramēti. **Et** lō nōndū q illud qd
cadit sub iuramēto pmissorio aliqn ē
manifeste repugnans iusticie. vtputa
qz est pccmvl maioris boni impedit
vūm vt ne intret religionē. z tale iura-
mētū dispēsatōe non indiget. **Quqz**
aut aliqd iuramento pmittit de q du-
bium estvtrū sit licitū vel illicitū. pfi-
cū vel nociuū. aut simplr aut in aliq
casu. z in hoc pōt qlibz eps dispēsare.
Quqz pmissitur aliqd sub iuramē-
to qd ē manifeste licitū z vtile. **Et** in
tali iuramēto nō videt locum habere
dispensatio vel cōmutatio. nisi aliqd

melius occurrat faciendum ad cōmū-
nem vtilitatem. qd maxime videt per-
tinere ad potestatem pape. qui habet
curam vniuersalis ecclesie. vel etiā ab-
soluta relaxatio. **Nam** ad vniūquemqz
pntet irritare iuramentū quod a sibi
subditis factū est circa ea que subdun-
tur eius potestati. sicut pater pōt irri-
tare iuramētum puelle. vel vtr vrozis
Numeri. xxx. **Durādus** dicit vt supra
Dubitat scdo an iurans possit licet. **B**
te obtinere dilationē vel absolutionē
ab eo cui iurauit. **Rñ.** **Tho.** vbi pns z
Ray. **Si** iuramentū sectū est in fauo-
rem dei. z p illud hō intendebat se ob-
ligare deo vel cultui dei vel ad pietatē
opus. tūc nō pōt absolui ab hoie. nisi
per cōmutationē in melius. vt dicit
devoto. vt qvelit intrare religionē cū
socio. ire ad sanctū **Jacobū** cū socio.
ire ptra infideles cū eo. z sic de dicen-
do psalteriū simul. tūc non pōt absol-
uere aliū inq̄tum cōcernit dei fauorē
vel pietatis opus. s. bene inq̄tū aliūz
tangit. vñ quasi duo iuramenta sunt.
ire ad sanctū **Jacobū.** z h alē nō pōt re-
laxare. z cū socio ire. qd socius pōt re-
laxare. **Si** vero sit in fauorē hois iu-
ramentū alteri. si ille sponte absolue-
rit. postea nō tenet. **Et** idem de dlati-
one. z etiā si nō intēdebat se obligare
deo. sed tm homini. nihilominus nō
pōt absolui ab homie qñ iuraret se ali-
quid faciū in fauorem dei. **Sicut** si
iurasset tibi q dare **Titio.** x. flor. i fa-
uorem ipi. tūc nō posses m remittere
hmoī iuramentū. **Tho.** addit pstat.
Nisi forte sit interposita pditio. s. si vi-
debit illi cui promittit vel aliqd tale.
Dubitat tertio qñ ille qui audit ali-
quem aliū iurare falsum. z ipse scit z ta-
cet an hoc teneatur manifestare. **Hec**
questio mouetur lō. qz dicitur **Leuit.**
v. **Animā** q audierit vocem iurantis
falsum testisq fuerit. qd aut ipse vidit

Preceptum II

Cap. IIII

aut confusus est. non indicauerit. por-
tabit iniquitatem suam. Dicit tamen
Tho. in summar Ray. q. ex quo moy-
ses in predicta auctoritate nō expres-
sit cui hoc esset indicandū. sufficit isti
ut se ab hoc peccati vinculo absoluat.
si indicet talibus qui magis possent
prodesse q̄ obesse plurio. siue eū cor-
rigendo. siue deū pro eo placando. ut
puta sacerdotes vel honesti & discreti
patres. Et ad hanc denunciationē de
talibus psonis faciendā tenet quilibz
quotienscūq̄ viderit aliquē vicinū pre-
cipicio. id est. peccato committendo.
Sic soluit questionē istam Aug⁹. li.
questio. sup. *Leuit.*. xxiij. q. v. hic videt.

Capitulum. liij

Contra secundū preceptū. Nō
assumes. peccant adhuc tria
genera peccatorū. Primi sunt
blasphemī. Scōi sunt adiurātes illi-
cite. Tercij sunt p creaturas illicite iu-
rātes. De quibz est dicendū p ordinē.
Circa p̄mū notandū fm Tho. scda
.ij. q. xiiij. q. blasphemare ē bonitati &
excellētie p̄cipue diuine derogare seu
cōtūari. Vt bonitati qz de⁹ oimode
bon⁹ est excellēs. Dicit p̄cipue diuine
qz blasphemīa cōmitti pōt in sanctos
& diuina. Sicut em̄ de⁹ in sanctis suis
laudat inq̄tum laudant opa que de⁹
in sanctis suis efficit. ita etiā blasphe-
mīa que fit in sanctos ex cōsequēt in
deū redūdat. Dicit derogare. Vbi
notandū qz tres sunt q̄dammodo spe-
cies huius peccati blasphemie sem-
per deo derogatur. Vna ē cum attri-
buitur deo quod ei nō cōuenit. ut cuz
aliqui dicunt. quando ipsi puniuntur
in se vlt in suis. & alij peccatores nō pu-
niuntur taliter. Ecce deus est iniust⁹.
Et similiter maledicentes deo. ut lu-
sores ei imprecantes. que nō possunt
deo inesse. Sicut qui vellēt deū non
esse iustum. ut peccata eorum non pu-

niret. Sicut etiam isti in inferno facti
sunt. Sic etiam peccat deo attribuē-
res membra. que inq̄tum deus non
habet. Et peius q̄ deo attribuunt mē-
bra que nominari de probo viro cēt
verecunda. Et pessime qui deo attri-
bunt que in eo non sunt. Exemplū
primū. Durantes per caput dei. & p si-
milis mēbra. Exemplū secundū. ut p
dei posteriora & per alia verecūda mē-
bra. Item simile videtur. quando qui-
dam a deo puniuntur qui dicūt. num-
quid latrones sumus. quid fecimus.
vbi hoc meruimus: cum tamē al⁹ de-
um sepe grauiter offenderunt. Speci-
es blasphemie alia est. cū a deo remo-
uet quod ei conuenit. ut dicentes. de-
um non esse iustū. deum non esse ve-
rum hominē. deum nō esse in eucha-
ristia. deū nō eternaliter punire p̄cām
mortale post hāc vitā. Tercia spēs est
q̄n creature attribuit qd deo appro-
pria. ut qz imago creata sit de⁹. qz ima-
go dei grām. qz creatura aliq̄. putaver
bū vlt factū p̄nūcter futura soli deo no-
ta. sic circa insititōes in dū fit. **C**e-
cūdo notandū. fm Tho. vbi prius. qz
blasphemīa fm gen⁹ suū ē p̄cām mor-
tale. Nō ē. qz p̄cām mortale ē p qd hō
sepat a p̄mo p̄ncipio spūalis vite. qd
est charitas dei. Vn q̄cūqz charitati
repugnāt ex suo genere sūt p̄cām mor-
talia. Blasphemīa aut fm gen⁹ suū re-
pugnāt charitati. qz derogat diuine bo-
nitati q̄ est obiectū charitatis. Et itez
qz est p̄tra secundū preceptū. Sūt aut
fm Tho. vbi p̄us tres q̄dus blasphe-
mie in derogante diuine bonitati. fm
tres p̄fatos modos. Quidā em̄ dero-
gant fm solā op̄inione intellect⁹. alij
derogant deo fm op̄inione intellect⁹
coniecta quadā affectus seu volūtat⁹
detestatione. & vterqz modus dicitur
blasphemīa cordis si non p̄dit ad ex-
tē. alij aut p̄mū modū vel secundū vel

ambos lingua produnt. et est blasphemia oris. prima mala. secunda peior. tertia pessima. Et sunt secundum genus suum omnes tres gradus maxima peccata. Sed diceretis. Est ne semper peccatum mortale emittere blasphemiam. cum quidam absque deliberatione blasphemet. **R**espondeo. ibidem **Thom.** Blasphemiam potest absque deliberatione ex surreptione procedere dupliciter. Uno modo quod aliquis si advertat hoc quod dicit esse blasphemiam. Quod potest contingere. cum aliquis subito ex aliqua passione in verba imaginata prumpit. quorum significationem non considerat. et tunc est peccatum veniale. et ideo non habet propter rationem blasphemie. Alio modo quando advertit hoc esse blasphemiam considerans significata verborum. et tunc non excusatur a peccato mortali. Sicut nec ille qui ex subito motu ire aliquem occidit iuxta se sedentem. **T**ertio nondum quod per vitando homini peccato. quibus mala blasphemie sunt consideranda. Primo ecclesia hoc peccatum multum punit. quod xxij. q. v. talis. Qui iurat per caput dei aut per capillos eius. aut aliquod homini. dicens. quasi deus secundum divinitatem talia habeat. Si clericus est debet deponi. si vero laicus anathematizari. **Q**uod secundum Bonaventuram. in. iij. dist. xxxix. intelligendum est de illis qui turpiter et irreverenter nominant membra Christi. et quodam exquisito modo turandi dividunt eum membris. et potissime qui iurant per eius membra que etiam in nobis reverendum esset nominare. et essent pro illis a presbiteribus religiosorum secularibus gravissime puniendi. Idem videtur etiam intelligendum de his qui de virgine benedicta et sanctis dei iurando inhoneste loquuntur. Aut qui animas suas demonibus devotiunt. vel alia dicunt horrenda. Secundum de detestabile est hoc vitium. quia peius est periurio. Unde glossa super illud **Eph.** .iij. Blasphemiam tollatur a vobis. dicit. Peius est blasphemare quam pererare.

re. Qui. n. pererat. id est. falsum iurat non dicit aliquid vel sentit aliquid falsum de deo sicut blasphemus. sed adhibet testem tanquam sperans quod deus super hoc non testificetur per aliquod evidens signum unde pene periurio debite etiam isti blasphemus deberentur de iusticia. Tertio est detestabile. quia blasphemiam preponderat homicidio. Unde **Thom.** ibidem dicit. Homicidium et blasphemiam si considerentur secundum oblecta in que peccatur. maximum est blasphemiam. quia est directe peccatum in deum. homicidium autem in proximum. Si autem considerentur secundum effectum nocendi. sic homicidium preponderat. Plus. n. nocet homicidium proximo quam blasphemiam deo qui non moritur. Tamen quia blasphemus intendit nocumentum inferre honori divino. simpliciter gravior peccat quam homicida. primum tamen locum tenet homicidium inter peccata in proximum commissa. Quarto est detestabile. quia hic a deo et a servus dei morte sepe punitur repitimus. **Q**uod **Levit.** .xxij. Filius mulieris israelitis risans cum alio quodam blasphemans deum. episcopus incarceratus. Et deus per Moysen risum dedit quod lapidari deberet. et statim lex sancita est. Qui blasphemaverit nomen domini morte moriatur siue civis siue peregrinus fuerit. Item refert **Vincen.** in spec. hystorali. quod rex francie **Philippus** quicumque precepit in tabernaculo alibi homines etiam milites blasphemasse eum submersit. Et de hoc edictum firmiter posterius auctoritate suam reliquit. Quinto hoc peccatum est detestabilissimum. quod proprium est omnium damnatorum. **Q**uod dicit glossa super illud **Apoc.** .xvi. Estinaverunt homines estu magno et blasphemaverunt nomen dei habentes potestatem super has plagas. In inferno inquit positi quousque sciunt se per meritum puniri. dolent tamen quod deus tantas potentias habeat. quod plagas eis infert. Hoc

aūt est dicit Tho. blasphemia. Et cre-
dibile est q̄ post resurrectionē erit eis
etiam vocalis blasphemia. Circa secū-
dum videlicet adiurationē notandū
fm̄ Tho. ij. ij. q. lxxix. q̄ adiurare nō
est aliū ad iurādū inducē. s̄ ē p̄ q̄ndā
similitudinē iuramenti a se inducī aliū
ad aliqd̄ agendū puocare. Pro cui⁹
declaratiōe aduertendū. q̄ ille qui iu-
rat iuramento pmissorio p reuerentiā
diuini nois qd̄ ad p̄firmatiōē sue p-
missiōis inducit. seipm̄ obligat ad fa-
ciendū qd̄ p̄mittit. qd̄ est seipm̄ imo-
biliter ordinare ad aliqd̄ agendū. Si
cū aūt hō seipm̄ ordinare pōt ad ali-
quid agendū. ita etiā alios. supiores
quidem deprecando. inferiores aūt im-
perando. Cum igit̄ vtrac̄ ordinatio
p aliqd̄ diuinū p̄firmat. est adiuratio
Et fieri pōt ad quinq̄ ḡna rez ad deū
ad subditū sibi hoīem seu ad se. ad p-
ximū equalē vel supiorē. ad demonē.
z ad creaturā irrōnālē. sed diuersimo-
de. Primo em̄ cū hō sit dñs actuum
suor̄. non aūt dñs eor̄ q̄ ab alio sunt
agenda. iō sibiip̄s pōt necessitatē im-
ponere p diuinū nois inuocationē. nō
aūt hāc necessitatē pōt alijs impone-
re. nisi sibi subditis quos pōt ex debi-
bitō prestiti iuramenti cōpellere. Si
igit̄ aliqs p inuocationē diuinū nois
vel cuiuscunq̄ rei sacre alicui nō sibi
subdito adiurando necessitatē agendi
aliquid imponere intēdat sicut impo-
nit subip̄s iurādo. talis adiuratio illi-
cita est. q̄ usurpat potestātē in alium
quā nō habet. z cū nō p̄pellere quo-
dāmodo. Cum p̄pter aliquā necessita-
tem qui sunt supiores. suos inferiores
talī genere adiurationis constringere
pōt. Et iō p̄nceps sacerdotū vt̄
genes dicit sup Matib. Jesum illicite
adiurauit. p deū viuū. q̄ subdit⁹ etus
nō fuit. Si vō adiurās intendat solū
modo p reuerentiā diuinū nominis. vel

alicuius rei sacre aliqd̄ ab alio obtine-
re absq̄ necessitatē impositione. talis
adiuratio licita ē respectu quo:libet
Et sic adiuram⁹ deū dicēdo. p passio-
nē z crucē tuā libera nos. Similiter ho-
minē demonē z angelū. z sic p̄ scdm̄
z tertiu. Est em̄ modus adiurandi sic
duplex. Vnus p modū cōpulsionis z
est illicit⁹ ad equalē z supiorē. de quo
in p̄mo. Scds ē p modū deprecationis
vel inductiōis ob reuerentiā alicui⁹ sa-
cre. Quō igit̄ demon pōt a nobis
adiurari licite vel non? Rñ. q̄ nō licet
demonē adiurare p modū beniuolē-
tie deprecationis seu inductiōis. q̄ ille
modus videt̄ ad quādam beniuolētiā
vel amicitia p̄tinere. q̄ non licet ad de-
mones vt̄. z sic necromāti vtunt̄ ad
iurationib⁹ z inuocationib⁹ vel incā-
tationib⁹ demonū ad aliquid ab eis
obtinendū ad ipsoscedū vel addiscen-
dum. Scdo aūt adiurationis mō. vt̄
delicet qui ē p cōpulsionē. licet nobis
ad aliqd̄ vt̄ z ad aliqd̄ nō licet. Vos-
sumus em̄ demones adiurādo p vir-
tutem diuinū nois tanq̄ inimicos re-
pellere. ne nobis noceāt corpaliē vel
spūaliē fm̄ p̄tē datā a xpo. fm̄ illud
Luc. x. Ecce dedi vob̄ p̄tē calcādī
sup serpētes z scorpiones. z sup oēm
virtutē inimici. z nihil vobis nocebit
Et Mar. vlti. In noīe meo demonis
eijcient. Et rō illius ē. q̄ demones in
cursu h⁹ vite nobis aduersarij p̄stint̄
tur. nō aūt eor̄ actus n̄re dispositiōi
subdunt̄. s̄ dispositiōi diuine z scōrū
angelor̄. fm̄ Aug. iij. li. de trinit. Non
tñ licitū est demones adiurare ad ali-
quid ab eis addiscēdū. vel etiā ad ali-
quid p eos obtinēdū. q̄ hoc p̄tineret
ad aliquā societātē cū ipsis habendā.
Vñ Chryso. sup illud. Obmutescē z
exi ab eo. dicit. Salutariter hic nobis
dogma datur ne credam⁹ demonib⁹
q̄mūcūq̄ denūciēt vitā. nisi forte ex
b 2

speciali instinctu vel reuelatione diuina aliqui sancti ad alijs effectus demonum operatione vrant. Sicut de beato Jacobo legitur quod per demones fecit Hermogenem ad se adduci. et sic patet quartum.

Ex predictis sequitur primo quod nulla alia potestas habet demones cogere nisi diuina. angelica et humana. non ex natura. sed ex gratia et virtute diuina. Et ratio est quia non est potestas super terram quam ei concedit qui facit ut nullum timeret. ut dicitur Job .xli. **I**n glossa ibidem. **D**ia humana supererat et si meritis sanctorum subiaceat. **E**xemplum est de multis scriptis. **N**ec obstat illud Iob .vi. quod Raphael Thobie seniori dixit. quod fumus putredinis cordis piscis positi super carbones exterminaret omne genus demoniorum. sum enim hoc non fecit. ut dicitur Psalms .li. q. res corporalis non impedit in rem pure spirituales sed per suum designabat virtutem expulsivam meritoria Thobie que fuit virtus orationis Thobie. cuius merito Raphael expulit demonem Sarai liberando. **P**ropter quod dicitur ibidem Raphael apprehendit demonem et ligauit eum in superioribus egypti. **N**ec obstat illud .i. Reg. .xvi. ubi ad ciuitatizationes. **D**avid spiritus malus in Saul quiescit. quia non fuit liberatus saltem ut demon non rediret. sed melius habebat virtute diuina immediate vel mediantibus angelis sanctis ex merito David. qui laudes diuinas in cithara canebat per salutem Saul. sicut et sancti deuotionibus. **M**elodia autem coopabatur ad deuotiones sicut et .liij. Reg. .iiij. **H**eliseus fecit ad duci psalterium. ut mens eius in deum eleuaretur. non tamen melodia in demonem agebat. **I**tem naturale dispositionem melodia bona poterat facere et mala imminuere. ratione quorum demon minus poterat vegare. **D**e qua materia plenius reperies .li. v. i. dialogo de formis. **S**ecundo per prefatis falsitas quorundam librorum in scriptis necromanticorum et exorcismorum

qui per talia characterizata demones se putant cogere et vexare. seclia virtute diuina. non attendentes illud christi. **H**oc genus demoniorum non eijcit nisi in ieiunio et oratione. **P**er ieiunium enim secundum Beadam corpus. et per orationem spiritus leuatur ad deum ut calcet demonia. **T**ertio sequitur quod exorcismi quidam deberent examinari per scripturas. an aliquid superstitiosum continerent. tunc enim non essent admittendi ne posteriora peiora fierent personis. sicut exemplum ponit Gregorius .li. j. dialogo .v. quod quidam per demonem obsessa post coitum ecclesiam intraret. et cum sacerdotis cuiusdam inuamem nihil suaret. ad incantationes eas duxerunt cognati. et legio in eas intravit. **Q**uinto an liceat adiurare irrationali creaturam. **R**espondeo. **T**heobaldus. **A**d in ratio qua quodammodo utitur ad irrationali creaturam potest intelligi dupliciter. **U**no modo ut ipsa adiuratio referatur ad ipsam creaturam irrationali secundum se. et sic vanum esset irrationali creaturam adiurare creaturam cum non intelligat locutionem. **A**lio modo ut referatur ad eum a quo irrationalis creatura agit et mouetur. **E**t sic dupliciter adiuratur irrationali creatura. **U**no quidem modo per modum deprecationis ad deum directe. quod pertinet ad eos qui diuina inuocatione miracula faciunt. **A**lio modo per modum compulsionis qui refertur ad diabolum qui in nocumenum nostrum utitur irrationali creaturis. **E**t talis est modus adiurandi in ecclesia exorcismis. per quos demonum potestas excluditur ac irrationali creaturis. **C**irca tertium an liceat per creaturas iurare. **R**espondeo. **S**ecundum Beadam. **S**uper Mattheum .v. **I**urare per creaturam quadrupliciter contingit. **P**rimo ipsam tanquam aliquod diuinum implorando. et sic stricte puniunt iurantes. canon .xxij. in duobus locis et etiam si quod plurimum pmitteret mendacium per creaturas iurando. ut ibidem dicitur. **S**ecundo contingit iurare per creaturam iuramentum tanquam per rem vilem contemnendo primum pertinet ad infidelitatem et semper

Preceptum II

Cap. V

est peccatū. sicut et secundū. qđ pñnet ad dolo sitare. Tercio deus qui in ipsa creatura presidet tanq̃ testē inuocando. et sic Ioseph iurauit p̃ salutē Pharaonis. Gen. xliij. Et ecclesia iurat p̃ sancta euāgelia. Quarto cōtingit iurare per creaturā tanq̃ eam ad vsum quaz iurans inde sperat deo impignerādo. et sic fit iuramentū execratoriu. vt testis est mihi deus in aiām meaz. Tercio et quarto licitū esse pōt. vt supra dictum fuit.

Capitulum. v.

Contra secundū preceptū. Nō assumes et. peccat etiam vota frangētes. Vnde de voto pñmo videndū est quid sit. Scđo quantum pñm sit infringere votū. Tercio de eius dispensatione. Quartum ad pñm notandū fm̃ magistrū in. iiij. dist. xxxviiij. et Tho. et alios theologos. qđ votū ē conceptio spōtanea melioris propositi. animi deliberatiōe deo vel sanctis eius firmata cū intētiōe se obligandi. Pro cuius intellectu notandū qđ ad licitū et completū votū plura exigunt que tāgunt in descriptiōe eius. Primo est conceptio alicuius a spūsancto i intellectu facta. Scđo exigitur qđ nō sit de malo. nā pñle sumptam votū non potest ēē de malo. ibi melioris. vbi presupponit qđ sit bonū. Malum em̃ potius nos deordinat a deo. votū autē est vinculū iniquitatis. Vñ Iud. In malis pmissis rescinde fidē. in turpi voto muta decretū. Vñ iudei plures q̃ quadraginta qđ voverunt se neq̃ manducatuos neq̃ bibi tuos donec occiderēt Paulū. Act. xxiij. malevenerunt. Tercio exigit qđ nō sit de necessario a nobis alīs fiendo quia melioris. Ad bonū em̃ necessarium. puta qđ alīs ē preceptū nobis. obligamur ex alterius auctoritate. et hoc proprie nō pertinet ad votum. cui⁹ ob

ligatio est ex mera voluntate. verūtm̃ vt dicit Durādus. qđ ad idem pōt qđ obligari pluribus obligationibus. iō nīhil prohibet quin ad illud ad qđ obligamur p̃ preceptū ex alterius auctoritate. obligemur etiā p̃ votū ex p̃prio voluntate. Vñ firmiter tenendū est. qđ vñ nescōtinentiā et cōmittēs adulteriū vel simplicē fornicationē peccat duplici. videlz p̃ cō adulteriū vel fornicationē et nihilominus fractiōe voti. qđ nī illud votū sit large et improprie dictum. Quia votū p̃prie dictū ē solū de his qđ sunt in hoīs libertate. Quarto exigit qđ nō sit bonū indifferens. quia tale vt sic nō ordinat in deū. Itē qđ nō sit de minori bono. ibi melioris boni. Nō ē. qđ minus bonū respectu maioris boni habet rōnē mali. et iō nō pōt cadere sub voto inq̃tum est impediri num maioris boni. Quinto exigitur qđ sit cōceptio libera. ibi spōtanea. Ex quo pñz qui possunt vovere. quia quilibet pōt vovere ea qđ sunt in sua libertate. et ea in quibus est sui iuris. Vñ de impuberes serui religiosi. clerici. et uxores in quibusdā nō possunt vovere. Sexto exigit deliberatio. ibi animi deliberatiōe. et addit ad differentiā votoz que sūt ex surreptiōe in quibus nō inuenit plena rō voti. An autē deliberatio ad votū exigat. dicit Rich. Votū dicit a volēdo. Vñ sicut in nob̃ est duplex velle scz plenū qđ ē deliberatiū et semiplenū qđ est velle ex surreptiōe. sic etiā duplex est votū. quoddā hñs plenā rōnez voti. et quoddā hñs surrepticiā siue semiplenā. et de rōne pñm est qđ sit factū ex deliberatiōe. nō autē de rōe secūdi. Tale em̃ pōt fieri ex surreptione et qđ nō hz plenā rōnem voti iō nō obligat de necessario s̃ tñ de cōgruo. ex. e. veniētes. et ex. de iureiur. ad nostrā. Et iō venire cōtra tale votū ē p̃prie auctoritate nō ē pñm mortale.

In tñ melius ē nō baptizari q̄ postmo
dū retrogrāz p̄nerit. **D**ubitat an p̄
nites de voto qđ uouit licite alias nō
cōpletur? votū. nisi qđ nō uult frāgere
votū nūqđ talis meret. **R**ñ fm Anf-
helmū. li. de s̄titudinib⁹. qđ plus talis
meret q̄ s̄lle faciēs nō ex voto. Et exē
plificat de vulnerato canterizādo qđ ti-
mēs abscissionē malaz carniū. ne uio-
lentē medicū ledat. se spōtānee iubet li-
gari. quē cūzere medic⁹ incipit. incipit
turbari ligari. et nō uelit rescindi
tur putridū. recedēte passiōe grās taz
ligatorib⁹ q̄ medico refert. **D**icit etiā
Pe. de pal. Talis adhuc plus meret
ceteris parib⁹ q̄ si sine voto simile fa-
ceret. **P**riō qđez qđ bona uolūtas sus-
ficit ad meritū fm **B**erū. **D**ñ a p̄m-
cipio qñ uouit et nō soluit tñ meruit
quantū qñ sine voto soluit. et hūc me-
rito supadditūz ē meritū iusticie quo
uult facere qđ p̄misit. **S**ecdo qđ licet
sit tristitia in hoc qđ uouit. et qđaz uolū-
tas. tñ in soluēdo qđ uouit et in uene-
rādo votū est uoluntariū. **T**ertio etiā
uidet qđ nō demeret in h̄ qđ uellet non
uouisse. qđ sicut a p̄ncipio nō tenebat
uouere. sic voto ex post facto tenebat
soluere. vel dato qđ penitere de bono
sit sibi p̄cū. tñ nō p̄pter h̄ impeditur
quin uolendo bonū mereat. maxime
Si sint diuersi actus. **N**ūc scdo uidē-
dum ē quōd votū liget. **U**bi p̄mo no-
tandū qđ uotū ligat ad faciendū rem
possibile. **D**ñ **D**eut. xliij. Cum votū
uoueris dño deo tuo nō tardabis red-
dere. qđ requirit illud dñs de⁹ tu⁹. **R**ñ ē
fm **T**ho. qđ ois p̄missio licita facta cū
intentione obligādī se et cū deliberatio-
ne. si acceptet ab eo cui sit. obligat. p̄-
mittētē. nō tñ ex p̄cepto legis diuine
h̄ etiā legis nature. h̄ votū licitū ē hu-
iusmodi p̄missio et oēm talē p̄missio-
nē recipit de⁹. g. et. **D**icit notāter pos-
sibile. qđ fm **T**ho. in sc̄pto. qđqd fieri

dū votū impediret si p̄ns esset dū vo-
ueretur etiā auferret obligationē voto fa-
cto. **D**ñ si uouet possibile iā. et sit idē
postea impossibile. nō obligat p̄ quā-
to ē impossibile. **E**t si dñes uoueret
cōstruere eccliam qđ depaupatus po-
postea. ut infra dicit. **S**ecundo notan-
dū fm **T**ho. ubi p̄ns. qđ voti fractio
p̄pria auctoritate est semp p̄cū mor-
tale. nisi forte s̄besset rōnabilē cā et tunc
nō posset haberi recursus ad auctori-
tātē plati aut dispēantis aut votū cō-
mutātis. **P**e. d. pal. in. liij. dis. xxxviij.
dicit sic. **P**rimo omis uolūtaria voti
fractio ē mortalis. qđ reddere ē neces-
sitas. et toties q̄tēs frāgit dū tñ affi-
actus extērior et interior. secus si exte-
rior tantū. qđ p̄cū p se ē i actu interio-
ri. et hoc intellige in voto negatiuo.
Et exēpli grā. in illo qđ uouit nō bibe-
re uinū. **S**ec⁹ in affirmatiuo. puta cū
quis uoueret ieiunare. tñc em nō q̄tē-
ens comedit toties peccat. h̄ solū secū-
da uice. tertia at et deinceps nō. maxie
si nō ex p̄emptu h̄ q̄tē nō reputās sibi
possibile plus illa die ieiunare. parat⁹
ieiunare si iā nō fregisset. et parat⁹ alia
die integra ieiunare p̄ illa. secus si in
contēptu. puto si oīno frustra frega-
rit. aut adhuc fractur⁹ si nō fregisset.
hec ille. **D**e hoc dubia sunt apud do-
ctores p̄sertim de affirmatiuo non ex
cōtēptu. **T**ertio notādū fm eundēz
Tho. in materia de iuramēto. ij. ar.
.viij. **V**otū ex sua rōne est magis ob-
ligatoriū q̄ iuramētū. saltem p̄mo
p̄stitū ut sic. qđ obligatio voti causat⁹
ex fidelitate quam deo debemus. scilicet
ut ei p̄missum soluamus. obliga-
tio aut iuramenti causatur ex reuerē-
tia quam debemus homini ex qua re-
nemur qđ verificemus illud qđ per nō-
men ei⁹ p̄mittimus. h̄ ois infidelitas
irreuerētia continet. sed nō p̄nerit il-
ligd. uidet em infidelitas s̄bici ad dñs

V
esse maxima irreuerentia. et ideo votū
ex rōne sua magis ē obligatoriu q̄ in
ramentū. **D**icit notanter primo p̄sti
tum vt sic. q̄ Rich. distinguit de iura
mēto. Aut em̄ sit hoi. aut sit deo. Pri
mo mō nō ita foris obligat sicut vo
tū. q̄ obligatio q̄ sit deo in voto ē for
tior obligatiōe q̄ sit hoi. Scdō modo
magis obligat iuramentū ceteris pa
ribus. **V**otū em̄ nō iporat nisi p̄mis
sionē deo factā ex deliberatiōe cū in
tentiōe se obligādi. B̄ aut totū iporat
iuramentū et addit testimoniū p̄me ve
ritatis ad maiore p̄firmationē p̄mis
sionis. **D**ubitat p̄mo. an votū semp
obliget ad obseruantia siue impletio
nē. **R**ñ. Tho. in scripto. Quicqd̄ fieri
dū votū impediret si p̄is esset etiam
voto facto obligatiōe aufert. **N**ñ si
aliqd̄ est possibile cūz vouet et postea
fit impossibile. tollit obligatio q̄nuz
ad hoc. **V**t si q̄s dīnes voueret edifi
care eccliam qd̄ postmodū p̄ficere nō
posset paup̄ate sup̄ueniēte nō obliga
tur. **H**oc tamē sic intelligēdo q̄ si fa
ctus est omnino imponēs. absolutus
est a toto. si aut ex p̄te ita q̄ totū p̄fice
re nō pōt. tunc remanet solū obligati
tus ad illud qd̄ pōt et non ad aliud.
Dubitat secūdo. **V**otū vouēs votū
licitum teneat statim soluere ipsum.
Rñ. fm̄ Rich. **O**bligatio voti causat̄
ex p̄pria volūate et intētiōe. **U**nde
Den̄. xxiij. Quod semel egressus est
de labijs tuis obseruabis et facies. sic
p̄misisti dño deo tuo et p̄pria volūate
locutus est ex ore tuo. **E**t ideo si de vo
luntate et intētiōe vouētis sit obliga
re se ad statim soluēduz. statim solue
re tenetur. si autem ad certum tēpus
vel sub certa conditione. nō tenet sta
tim soluere. s̄ nec tardare debet ultra
q̄ intēdit se obligare deo. **D**icit enī
ibidē **S**i votū voueris dño deo tuo nō
nō tardabis reddere. quia req̄ret do.

II
minus deus tuus illud. et si mortuus
fueris. tibi reputabit in p̄ctm̄. **G**uillb.
roō. dicit. **C**um aliqd̄ aliqd̄ vouit sine
cōditione vel t̄pis p̄fessione. tenet il
lud exequi statim cum pōt. nisi in vo
uendo aliud in mente habuerit. tamē
dat et tēpus ad arbitriū boni viri ad
disponendū de rebus suis. **C**ōcordat
Tho. addēs in scripto. q̄ si is q̄ voue
rat intrare religionem ex mora circa
dispensationē rerū. p̄babiliter timeret
p̄petuū impedimentū. tenet ulterius
nō differre. **D**ubitat tertio. an votū
subitū minus scz deliberatū obliget.
Rñ. **D**e. de pal. in. l. iij. di. xxiij. q̄ vo
tū subitū nō obligat ad p̄missum. nec
ad p̄ctm̄ p̄fectū. nec ad bonū p̄fectū
vt puer q̄ iratus p̄uēl ingro vouet vt
intrat intrare religionē. vel b̄n̄ porat.
Talia em̄ q̄a calore iracūdie fiunt pro
nō facto haberi debēt. s̄ verū ē qd̄ sic
subito fit q̄ nō ad finem rōnis q̄ non
requirit magnā morā t̄pis puenit. sed
q̄n̄ sciens est qd̄ intrat vt vouit. tunc te
netur. nisi cum eo disp̄set rōne min⁹
plene deliberatōis. **S**icut etiā q̄ calo
re cōcupiscētie inflāmatns aut b̄n̄ po
tatus nō t̄n̄ p̄fecte ebrius iurat v̄cores
ducere. **U**nde illa deliberatio t̄pis vt
etatis q̄ sup̄ficeret ad obligādū se dia
bolo q̄ mortale p̄ctm̄. sufficit ad obli
gandū se deo p̄ votum. **E**t sicut ex
tra occidens. quia ex electione seu ha
bitu nō p̄cessit s̄ ex passione iudiciū
rōnis turbante. nō excusatur ex toto
quin sit mortale s̄ in parte. sc̄nit em̄
in parte quid faceret. et sic de voto in
p̄posito suo mō. **D**ubitat quarto
an solū p̄positū aliqd̄ aliqd̄ obliget
Rñ. idē ibidē q̄ sic i illo casu q̄n̄ q̄s in
trat religionē cū p̄posito remanēdi et
deo p̄petuo famulādi qd̄ eq̄pollet vo
to simplici. sed nō solēni. ex de regu. et
trans. c. p̄sulti **U**bi dī q̄ saltē tenet ad
aliā religionē intrare. **E**t q̄ nō sit li.

Preceptum III Capi. V

gatus vi voti. q. nō pmissi. s. solū ppo
fuit. tñ ligat vi statuti in religioe aliq
remanere. **D**ubitat quāto. virū vo
tū sub pditione emissus obligat vouē
tem. **Rñ.** fm Ray. Cōditio duplex est
Generalis q in voto sp intelligi d. z
illa nō exite nō ligat. Exēpli grā. Si
de^o voluerit ibo romā si potero. Alia
specialis. puta Si intrauero lōbardia
ibo ad sanctū Marcū. vel si fili^o me^o
fuerit liberat^o de infirmitate visitabo
sanctū Jacobū. z silla. hec pditio si de
fecerit. id est. nō existerit. non obligat
ex voto alias sic. xxxij. q. viij. nō soluz
ex de cōditione appo. virū. Et hoc in
telligas vbi tota voti obligatio pone
bat in euentū pditionis. Aliter si alias
fuerit cōcausa. vel etiā si fecit votū ob
causas et publice z nō expressit cām s
votū. tūc ppter cōcausam vel pscietā
vt alia lra habet z ppter scandalū tol
lendū tenet implere. extra de voto. ma
gne. Glo. Guilb. dicit. Concausa est
qñ nō tñ ex vna cā obligauit se. s. etiā
ex alia. Exēpli grā. Aliqsvouit q iret
ad sanctū Jacobū. qz credebatur q ibi
inueniret fratrem suū. nihilominus ppter
redimēda pcrā sua in h casu. Quis in
tellexerit fratrem suū decessisse anteq
ster arriperet. nihilomin^o tñ ire ppter
aliā cām tenebit. Idē intelligas qñ s
cūqz voueat aliqz ex duab^o causis vel
plurib^o. vel sub duab^o pditionib^o vel
plurib^o. z nihilomin^o intēdit se obli
gare qlibet illaz causaz vel cōditione
extante. **D**ubitat sexto An votū s
cōditioe factū q pditio nō implet ppter
culpam vouētis sit obligatoriu. **Rñ.**
Alch. q sic. z pbat expse p cām. ex
tra de sponsa. Sicut ex lris. Dñ cum
aliqz deo vouet aliqz spālī obsequiū.
si a pcrō de q tempat pseruauerit eū.
si incidat in illud pcrā. nihilominus
tenet implere votū. qz q deus eū non
pseruauit ab illo pcrō. stetit p eū. nō p

deū qui illū a pcrō illo pseruasset si il
le voluisset. **D**ubitat septimo Elio
q aliqz horrens cōmittere aliqz ma
gnū scelus q nunqz intēdit cōmittere
voueat q si cōmittat intrabit aliquaz
religionē quā nō vult. s. horret intrare
z postea illud scelus cōmittit. nūquid
tenet intrare religionē. **Rñ.** **Alch.** su
per. iij. dis. xxxviij. q. sic. qz votū sub
cōditione factū de re bona z ppter finē
bonū ē obligatoriu extante pditione
siue illa cōditio sit bona siue mala vt
alias tenet. **D**ubitat octauo. an vo
tū de nō vouēdo aliquid nisi illud qd
vouet exprimat vbo dicto vel scripto
sit obligatoriu. **Rñ.** q sic p **Altax.** li.
.j. de voto. Ita q si postea voueat z vo
tum suū verbo vel scripto nō exprimat
peccat. **Al** tale votū ē bonū. qz p votū
expssionē in vbo vel scripto habet de
voto facto certior cognitio. z pcatet
in vouēdo pscipitatio quoz virtū est
bonū. **N**ihilomin^o tñ videt q teneat
illud votū si alias sit licitū. qz cū voue
re sit bonū z a spūscro cōsultū. p illud
Pō. Vouete z reddite dño deo vro.
Ideo votū de nō vouēdo nō obligat.
Dñ votū de q pposita est questio nō
obligat ad nō vouendū s obligat ad
exprimendū p verbū vel scriptū si cō
tingeret emittere votū. **D**ubitat no
no. virū votū factū sub pditione inho
nesta sit obligatoriu stante pditione.
Verbi grā. Aliqz vouit se peregrina
turū ad sanctū Jacobū vt pspere i fur
to homicidio. vel adulterio. Querit
postqz cōmisit furtū. adulteriū v^o ho
micidiū. vel simile. virū teneat pegri
nari ad sanctū Jacobū. **Rñ.** **Altax.** in
summa vbi pus q nō. Sed durādus
qōli. iij. q. penultima distiguit. Hoc
inqt generalit^r est verū q cōditio q est
ptra naturā ptract^o tollit ptractū z fa
cit ipz eē nullū. qz icludt oppositiōez
ad ptractū. Cōditio aut inhoneſta q ē

contra naturā stract⁹ p⁹missionis v⁹ ob
 ligationis p⁹t eē inhonestā duplici⁹.
 q⁹ q⁹q⁹ ē inhonestā z illicitā. nō solūz
 s⁹m se h⁹ etiaz in habitu d⁹ie ad illud q⁹
 p⁹mittit. Verbi grā. Si aliq⁹ d⁹ic⁹ sic.
 Promitto deo q⁹ si possum p⁹petrare
 homicidiūz. ego in g⁹arū actionē d⁹ici
 faciā missam solennē. Qūq⁹ d⁹o est in
 honesta in se. h⁹ nō i habitu d⁹ie ad p⁹
 missum. Verbi grā. Si q⁹ d⁹icat sic.
 Promitto q⁹ si p⁹tingat me peccare ie
 iunabo vt dimittat mibi p⁹ctm cōmis
 sum. Si p⁹mo mō ē inhonestā. votūz
 nō est obligatoriū. q⁹ est p⁹ naturā pro
 missionis vel cōtractus. z p⁹ p⁹is tollit
 obligationē. Et tale votū nō p⁹t im
 pleri sine detrimento salutis. q⁹ illud
 q⁹ p⁹missus est reddit illicitū ex circū
 stantia i⁹formate in vouēdo z soluēdo
 q⁹ si aliq⁹ soluat vt obligat⁹ ex p⁹ditio
 ne z cōditio nō i⁹format sic ilico opoz
 ret vt soluat ex motu illicito. vt patz
 in titulo q⁹ ē p⁹ctm. Si scō mō vide
 licet q⁹ p⁹ditio inhonestā nō sit p⁹ natu
 rā cōtractus. tūc extante cōditione vo
 tū ē obligatoriū. Ricb. tenet etiā in. ij.
 mēbro. q⁹ nō licet vt vouēs se ieiuna
 turū si occidat inimicū suū. **D**ub
 tatur. x. v⁹ti si q⁹ votū fecit d⁹ carnib⁹
 nō comedēdis z infirmē. ita q⁹ a me
 dicis d⁹ q⁹ ē in p⁹culo nisi carnib⁹ ve
 scatur. z q⁹ alit nō p⁹t enadere infirm
 tatē. Rū. Hugl. xxxij. q. finali. Nō so
 lum talis de p⁹cepto maioris etiā sine
 p⁹cepto p⁹t carnes comedē. q⁹ ē causa
 necessitatis. z in h⁹mōi voto cōditio ta
 cta fuisse videt. nisi necessitas coge
 ret z p⁹ceptū maioris adesset. **D**ub
 tatur. xj. **A** q⁹bus tenet abstinere qui
 vouit v⁹ cui i⁹uictū ē ieiunare i pane
 z aq⁹. Rū. De. pa. in. iij. d⁹ic. iij. Ab o⁹
 bus ist⁹ tenet abstinere videt. brodis
 exp⁹so d⁹ carnib⁹ v⁹ piscib⁹. q⁹ sunt ni
 tris p⁹densata. v⁹ p⁹ssana. vel burreta
 ex suba p⁹isoz extracta. q⁹ h⁹ec nō vidē

tur Vere aq⁹ne. **D**ubitat. xij. an sacer
 dos q⁹ tenet ex voto vel obcastētia vel
 penitētia ieiunare vno die in pane z
 z aq⁹. an eadē die celebrans debeat su
 mere vni p⁹fusionē post sumptionē d⁹
 calice ipsius eucharistie. Rū. De. pa.
 in. iij. d⁹ic. xij. q⁹ d⁹z sumere vni p⁹fusio
 nē q⁹ nō ē aliā missaz celebratur? ipsa
 die. vt d⁹ de p⁹se. eadē p⁹re. q⁹ nec votūz
 nec penitētia nec obediētia d⁹z imuta
 re ritum eccl⁹ez ordinatiōes cōcilioz
 Plura alia dubia vide in summis.
Quo ad tertiū norandū s⁹m Tho. **X**
 z o⁹ss. q⁹ in voto p⁹t fieri irritatio d⁹
 spēsatio z cōmutatio. Rō q⁹ votū nō
 est vinculū iniquitatis nec impeditiū
 melioris boni. q⁹ p⁹ charitate i⁹stitutū
 est. h⁹ sepe cōtingit q⁹ q⁹ malū venit z
 tunc est irritū. Aliq⁹ q⁹ vouit min⁹
 bonū. z tūc ē in mēl⁹ cōmutādū. Sūt
 aut tres dispēsatores votoz. Papa z
 s⁹ns vicari⁹. Eps z s⁹ns penitētiari⁹
 Prelat⁹ religiōis z cui cōmittit. Pa
 pa solus p⁹t dispēsare in voto religio
 nis si ē dispēsabile. in voto p⁹tinētie in
 voto crucis v⁹ terre sciē. z s⁹bt retinez
 votū ad limina Petri z Pauli. z ad
 sanctū Jacobū. Eps autē in alijs. Et
 nota q⁹ nūq⁹ sine alicui⁹ p⁹faroz aucto
 ritate q⁹ debe. votū infringere nisi ne
 cessitas vigeat. z sup⁹ior h⁹i non possit
 Ratio est. q⁹ nullus debet esse iudex
 in propria causa.

Sequit⁹ p⁹ceptū tertiū. Capitulu. I.

Receptum

Tertiū sic ponit. Exo.
 xx. Memeto vt d⁹icm
 sabbati scifices. **S**er
 uabis opaberis. z fa
 cies oia opa tua. **S**e
 ptimo aut die sabbatū d⁹i dei tui est.
 nō facies in eo o⁹ne opus. **O**bi tria
 tangunt de q⁹bus principaliter agen
 dum est. Primo phibent opa q⁹dā q⁹

que festū frangi pōt. ibi. **N**ō facies in eo omne opus. Scđo inbēmur sanctificare festū ibi. **M**emōto vī dīe sabbati sanctifices. **T**ertio mandat vī laboramus certis dieb⁹ et certo festinē⁹. ibi. **S**ex dieb⁹ opaberis. septimo autē dīe sabbatū dīst ē. **P**ro quorū declaratione notādū pmo q in veteri testamēto duplicia festa fuerūt. vidēz sabbatū qd institutū fuit originaliter triplici de cā. **P**rimo in grātia actionem. et ad deo vacandū. **V**n̄ **E**xo. xx. **S**ex dieb⁹ fecit de⁹ celum et terrā. et septimo die requieuit. id est. cessauit a nouis creaturis cōdēdis. **V**n̄ **fm** **T**ho. scđa. ij. q. cxxij. sabbati preceptū erat morale partim. et p̄tim cerimoniale. **M**orale q lex nature dicitur deo oim rex p̄ncipio aliquo tpe vacandū pot⁹ q creaturę. **C**erimoniale autē fuit quo ad dīe septimū. **I**ō fuit figura requie xpi in sepulcro q futura erat i sabbato. vī dicit **A**ug⁹. li. iij. sup **G**en. ad lraz. **S**ecūdo in auaricie restrictionē. **N**isi em̄ deus dīe sabbati ferandū mandasset auaricia pacq̄rēdis t̄palib⁹ nimis creuisset. **T**ertio vī laborētes famulie seruī licite in corpe aia recreare. quos immisericordes nimis aīa grauassēt. **V**trūq̄ tangit **E**xo. xx. vbi inter pceptum illud dicit **N**ō facies i eo omne opus tuū. **E**cce restrictio auaricie in dñis. **E**t fili⁹ tu⁹ et filia tua et seruus tu⁹ et ancilla tua. iumētū tuū. et aduena q est intra portas tuas. **E**cce tertiu **A**lia habuerūt i veteri testamēto festa p̄ter sabbatū. ob specialia bñficia eis collata. sic p liberatōe p **I**udith facta. **I**re p **D**ester et filia. **S**ic et in nouo testamēto duplicia hz ecclia festa. **P**rimo dīem dñicum loco sabbati. **S**cđo festa xpi et sanctorū in memoriā spectaliū bñficioz ecclie p̄stitoz. **F**uit autē sabbatū in dīe dñicu q̄ntuplici de causa rōnabiliter trāslatū. **P**riov̄ cessan-

te figura sabbato pasce qñ xps requieuit in sepulcro cessaret et sabbatū presente veritate et immediate transferret in dīe sequentē. **O**mnis em̄ decursus t̄pis a creatione vel lapsu hoīz vsq̄ ad dñice resurrectionis dīe quedā nox fuit. **S**cđo ob memoriā creatōis totū mūdū. **H**ac em̄ dīe ad lram deus in p̄ncipio fecit celū et terrā et lucē. **T**ertio in memoriā bñficiū secūde recreatōis q per passiōē ad gloriosam xps puenit resurrectionē. **Q**ps em̄ dñico dīe solū consecrari debet. vī habet. **lxxv. dñi. c.** ordinariōes ephorum. **E**t maiora que xps fecit qdā mō illa dīe fecit. mundum creare inchoauit et lucē. de qua postea sol factus est. **V**n̄ et **ap̄le** dicit dies solis. xps resurrexit. sp̄s sanctus inuit. et natus ē in mundū. **E**t vī **I**nnocenti⁹ dicit. quelibet dñica dies ē imago dñice resurrectionis. **O**b q̄s etiā causas maior dei influxus in ecclia expectari pōt q̄ alio dīe simplici. sicut de loco cōsecrato credit. q in eo citi⁹ hō exaudiat orando ceteris parib⁹. **Q**uarto ne iudicare videamur cōe festū cū inde is tenendo. id etiā feriare sabbato dīe suspectū eēt de iudaismo. **Q**uinto in figurā et memoriā future resurrectionis nr̄e in corpe aia. **S**cđo notādū q q̄q̄ non liceat feriare sabbato nisi q̄s veller iudicare sicut et antixps ordinabit. vī dicit **G**regori⁹. de cōse. dñi. iij. puenit. **T**ñ sabbatū beatissime **V**ḡni in specialē honorē est p clerū deputatum triplici de causa. **P**rimo q̄ i sola dei m̄re lumē fidel sabbato obūbratū pmanet. ap̄lis et alijs de xpo t̄ributibus. **S**cđo. q̄ sic a festiuitate ferie secrete trāstus p sabbatū ad solēnitatem dīe dñice. sic etiā a miseria p̄sentis vīte fit trāstus p beatā virgīnē ad statū glorie. **T**ertio q̄ sabbato sepe legitur beata virgo **M**aria peccatorib⁹ mīracula bñficia prestasse. **V**n̄ legimus

in hystorijs. q̄ olim in grecia a nona
 die sexte ferie velum intra q̄d imago
 virginis erat. diuina virtute se ap̄lebat.
 ⁊ sic p̄mansit vsq̄ ad nonā sabbati. q̄n
 itez diuinit? se retraxit. cui? exēplo la
 tini sabbatū etiā in laudē yginis cōse
 crauerūt. **T**ertio notandū q̄ tripli
 cia sunt festa ecclie. Quedā sunt ⁊ di
 cuntur p̄cipua ⁊ maiora festa ecclie. ⁊
 sunt dies dñicales. xpi festa. br̄uūrgis
 ⁊ ap̄loz. Alia sunt festa ecclie satis cō
 munia p̄ orbē. Alia sunt q̄ ep̄i specia
 liter in suis dyocēsisibus instituerūt.
Quarto notādū q̄ p̄p̄ quinq̄ mul
 tum peccant q̄ hoc p̄ceptū transgredi
 unt. **P**rio q̄ in veteri testamēto pena
 mortis plexus est. **D**n̄ Numeri. xv. di
 cit̄ de quodā qui colligebat ligna in
 sabbato. quē Moyses ⁊ Aaron reclu
 serūt in carcere ⁊ q̄rentes q̄d ei facere
 deberēt. R̄ndit de? **M**ore moriatur
 hō iste. obuiat enī lapidib? ois turba
 extra castra. **P**ystice ar̄ ligna die p̄bi
 bito colligit q̄ materiaz ignis inferna
 lis colligit. **T**alis lapidib? id ē. duris
 oburgatiōibus p̄uiciēdus ē. q̄n in fe
 stis transgredi nō dimittit. **S**cdo i no
 no testamēto ē grauit̄ punitū ē. **R**e
 fert enī **G**regl. j. dialo. q̄ quedam nu
 pra marito in vigilia dedicatōis sancti
 Sebastiani victa concupiscētia a viro
 suo se nō abstinuit. in crastino aut̄ cū
 remorsu p̄scentie verēcūdia victa a p̄
 cessione se nō subtraxit. vñ in eadez a
 demone publice vexari cepit. quā cūz
 sacerdos palla altar? iuuare veller. cū
 etiā demon inuasit cōfudit. **H**ac igit̄
 amici p̄ incātoroz iuuare p̄curauē
 runt. s̄ in ip̄is cōsultatiōibus legio de
 monū in eā intrauit. ⁊ tot vocibus cla
 mare cepit. quot demonibus arrepra
 erat. quā tñ demū sanctus ep̄s **F**ortu
 nat? p̄ plures dies ⁊ noctes orādo libe
 rauit. **T**ertio. q̄ magne ingratitudis
 viciū quis incurrit cū sex dies sibi cū

magno conatu expēdit. ⁊ vñ dies nō
 in dei honorē ⁊ p̄p̄a aie salutē consu
 mat. ⁊ cūz tot dei bñficia meditari ne
 gligit. **Q**uarto q̄ q̄dammodo in tres
 personas diuinas peccat. **I**n patrem
 cui? potētia mūdū creauit. **I**n filiū
 cui? sapia mūdū redemit. **I**n sp̄m sc̄m
 q̄ tali die in mūdū venit. **E**t in xpi hu
 manitatē q̄ nata tali die visibilis p̄mo
 apparuit. **Q**uinto q̄ multū cece pec
 cant. **F**estis enī peccātes faciūt sic ille
 q̄ loco sacro peccaret. q̄d vñq̄ turpius
 est q̄ nō in sacro peccare. **T**ēpus at̄ a
 deo sacratū ē. **I**n dedicatōne xpi in
 dedicatōez demōis veniūt. **P**rez p̄ totā
 hebdomadā p̄p̄ labores mūdū sūt in
 aia. ⁊ dñico die turpes sūt in aia licet
 mūdū in vestimētis. **Q**uinto notādū **G**
 q̄ in genere. xij. sunt p̄ q̄ festi violari
 p̄nt. **P**rio peccādo mortalē quocūq̄
 genere p̄cti. **I**n **T**ho. vbi p̄r. ⁊ **A**lex.
 de hal. i. suo. liij. dist. xviij. **V**enit. enī
 .xliij. dist. **O**mnē opus seruile nō fa
 ciētis in eo. s. sabbato. **S**eruū aut̄ hō
 p̄ctō. **D**n̄ **J**ob. viij. **Q**ui facit pecca
 tū seruus ē p̄cti. **D**n̄ glo. **A**mb. **A**nc
 .xliij. dist. **L**ex in sabbato fuit opa fa
 cere. id ē. p̄ctis aggrauari phibet. **R**ō
 est. q̄ p̄ctā mortalia cōtrariānt obser
 uantiē festoz in q̄tū impediūt appli
 cationē hoīs ad deū q̄d est finis festi.
Et q̄ vt dicit **T**ho. magis ipedit hō a
 reb? diuinis p̄ op? p̄cti q̄ p̄ opus licitū.
 q̄uis sit corpale. **I**ō magis cōtra hoc
 p̄ceptū agit q̄ peccat in die festo p̄ctō
 mortali. q̄ q̄ opus corpale alis licitū
 facit. **N**ō tñ p̄ventale p̄ctū firviolari
 illius p̄cepti. **D**n̄ **A**ug. li. de decem
 chordis dicit. **M**elius. id ē. min? ma
 le faceret q̄s in agro suo aliqd vtilē. q̄
 in theatro seditiosus existeret. **E**t me
 lius faceret femine lanam earū in die
 sabbati. q̄ tota die in neomenijs suis
 ipudice saltaret. **E**t dicit **A**lex. de ha
 les vbi. s. **P** q̄ peccatum mortale in

Preceptum III Cap. I

die festo p'mittit. dupliciter peccat mortaliter. et incurrit reatu duorum peccatorum mortalium. eo quod (exempli gratia) fornicator agit per duo precepta. scilicet non mechaberis. et sabbata scilicetifices. et sic de p'urio et homicidio etc. **¶** Non sequi videtur quod sic peccatus fornicatio sufficiat si vult p'iteri o'z quod dicat in p'fessione. fornicat' suus. et in die festo feci. Sic in simili furat' in loco sacro tenet circumstantia loci expr'mere. quod tales circumstantie aggrauant in infirmitate. **¶** Secundo infringi potest sabbatum faciendo opus fuisse. quod **Leuiti. xxiij. di.** **¶** De opus fuisse non facietis in eo. scilicet sabbato. **¶** Pro cuius intellectu notandum finit' **Thom. ii. ij. q. cxxij. q. p'ter** seruitutem peccati adhuc quadruplex est seruitus. **¶** Una est quod sit peccatum mortaliter. de qua dictum est. **¶** Alia est quod sit opus laicis. quod videtur p'tiner ad dei cultum. **¶** Et p' tale fuisse opus quod mereat in festo. nec prohibet hic. quia quis plus ad quietem sabbati disponit. **¶** Unde etiam in veteri testamento licuit sabbato circumcidere. hostias mactare et offerre. arcam circumferre hiericho. et filia. **¶** Et hodie legem docere. **¶** Unde **Job. vij.** Circumcisionem accipit homo in sabbato ut non soluat lex moysi. **¶** Et **Matth. xij.** Sacerdotes in sabbato sabbatum violant. scilicet corporaliter operantur in sabbato. **¶** Et **Numeri. xxiij.** dicitur glo. Fabri et homines artifices operantur in die sabbati. **¶** Lector autem diuine legis vel doctor ab ope suo non desinit. **¶** Nec tamen p'aminat sabbatum. sicut nec sacerdotes in templo violant et sine crimine sunt. **¶** Alia est seruitus quod homo seruit altari vel sibi ipsi. **¶** Et talia opera fuisse sunt duplicia. **¶** Quedam sunt spiritualia. ut metis exercitatio. et talia hic non dicuntur fuisse. quia conueniunt homini finem mentis finem quam est homo seruus dei et non hominis. **¶** Unde enim homo non est seruus et prius alterius finem mentis finem corpus. **¶** Talibus seruilibus non oportet abstinere in festo quod ad illa que sunt de

se licita honesta et recta. **¶** Ex quo patet quod quis non tenet in die festo abstinere ab ipsis opibus spiritualibus que etiam ab ipso operante ordinantur ad regale lucrum. aut ad aliud homini tale bonum. ut si aduocat' in die festo studet in his que die crastina vult p'ponere p'pter regale lucrum. **¶** Et rusticus cogitet de aratione terre sue quam crastina die vult arare. **¶** Talia enim finem p'dictam finem sancti **Thom.** non sunt seruilia solummodo materialia. cum sint spiritualia et interiora. **¶** De istis dicit **Richardus. in. iij. dist. xxxvij. q. ho.** p' executione homini actu in terriorum et exercitio. non incurrit peccatum mortale. nisi p'pter eorum exercitium excludat illa vacatio. quam tunc debet cultus diuino ex necessitate. **¶** Alia sunt opera hominis corporalia. et sunt duplicia. **¶** Quedam seruus propria. ut p'pter ad quodlibet non tenetur. sed ad quod tenent seruus domini. ut sunt arare. cibos coque. metere et actus mechanici et homini. **¶** Non enim tenet quilibet sibi aut alteri ad talia extra necessitatem. sed seruus tenent ad talia domini suis quorum sunt propria. **¶** Et omnia talia prohibentur in veteri lege p' hoc mandatum. eo quod contrariabantur obseruationi sabbati. quia prohibent applicationem hominis ad diuina. **¶** Nunc vero in noua lege non est tam stricta prohibitio in die dominico sicut fuit in die sabbati. **¶** Quedam enim opera p'cedunt nunc in die dominico que in sabbato prohibebantur. sicut ciborum decoctio et alia huiusmodi. que licet necessaria fuerint poterant tamen preueniri. **¶** Et etiam in quibusdam operibus prohibitis facilius dispensat in noua lege propter necessitatem. quam in veteri lege. **¶** Et ratio est. quia obseruatio sabbati fuit figuralis. **¶** Figura autem pertinet ad prestationem veritatis quam veritatem nec in modico preterire oportet. et ideo fuit sabbatum tam stricte obseruandum ut figura corresponderet ipsi rei. **¶** Obseruatio vero dominice non est figuralis cum non

significet futurū. h̄ est cōmemoratio
 preterite resurrectionis xp̄i et rep̄sen-
 tatio p̄ntis quietis animarū quā nūc
 habent p̄ xp̄i mortē. **Alia** rō ē. q̄z olīm
 fm̄ **Thō.** in veteri lege observātia sab-
 bati fuit moralis et cērimonialis seu fi-
 guralis. Et obfuantia tal' sabbati mu-
 tata est in dominicū diē ordinatione
 eccl̄ie. s̄o hodie obligamur ad obfua-
 tiam dñice nō ex b̄ tercio p̄cepto. h̄ tñ
 eccl̄ie mādato. **Alia** vō sunt opa hoīs
 corporalia cōmunia servis et liberis. ad
 que quilibz hō applicat corporalit. q̄
 de sui natura aut intēione agētis or-
 dinant ad lucrū temporale. aut ad ali-
 quod bonū corporale tanq̄ ad finem
 p̄prium et immediatū. vt sunt omnes
 actus mechanici. cultura agroz. vi-
 nearum. et similia. mercatura. placita-
 tio. iudicia p̄tēiosa. et silia. **Ista** eccl̄e
 sia determinauit esse seruilia. et statuit
 ea in diebus dñicis. et in alijs festiuita-
 tibus ab vniuersali eccl̄ia instaur. nō
 eē exercēda. nisi urgeat necessitas aut
 suadeat pietas. vt p̄tz de pse. di. iij. ro-
 gationes. Et. xv. q. iij. et extra d̄ ferijs
 .c. oēs. **Tertio** infringit festū p̄ hoc
 q̄ aliq̄ nō legitime p̄pedit negligunt
 audire missam. Quilibet em̄ xp̄ian⁹
 ex p̄cepto p̄mo tenet ad deū actualit̄
 diligendū. Et videt **Secoto** in. iij. di.
 .xxvij. q̄ hoc sit diebus festiuis. ita q̄
 om̄i die festiuis. et potissime dieb⁹ do-
 minicis et principalibus festis teneat
 se homo recolligere deum sup̄ om̄ia
 actualiter diligere. Et forte hoc deter-
 minat diuinū mandatum illud. Sab-
 bata sanctifices. vt vnusq̄sqz maneat
 apud se colligendo se et ascendēdo in
 deū suū. Et eccl̄ia specificat b̄ quātū
 ad missam audiendā die dñico. de pse.
 di. i. missas. **Quarto** infringit festū
 p̄ eos q̄ nimis tarde in vigilia festi la-
 rant opa phibita. et qui in die festo nē
 cito laborant. non scz terminato

festo. **Quādo** aut̄ quis teneat festum
 inchoare vel terminare. **h̄i.** Ray. q̄
 regulariter a vespera in vesperā. extra
 .c. omnes. **Festoz** tñ initū et finis in
 eoz qualitatē et in xta diuersaz regio-
 nū p̄suetudines p̄siderari debēt. Et si
 cut magnitudo dierū exigit celebrari
 sic p̄us incipere et tardius debere ter-
 minari vera rōne videtur. extra. c. qm̄.
Quinto offendūt p̄dicationē in festo
 nō audiētes. vel irridētes eos qui au-
 diunt. vel alios de f̄mone trabentes.
 et in sermone dormiētes. **Magna** em̄
 est negligētia cibū corporis p̄ sex dies
 querere. et aie cibū p̄ vnā horā fastidi-
 re. **Nullus** em̄ pōt p̄cepta intelligere
 nisi discat. p̄dicatoz aut̄ est docto: des-
 p̄ceptor. **Sexto** offendūt sup̄bi vesti-
 tu sup̄fluo p̄posito. basitildis. et sili-
 bus. **Septimo** vendētes auare et emē-
 tes mercatores et institores. **Octauo**
 luxuriosi cultu vestitū seris. tactibus
 cantib⁹ et verbis. potissime choreis in-
 sistendo. vt cōpleat luxuriosam volu-
 ptatem. **Nono** gulosi porationib⁹ vel
 cōmestationib⁹ se ingurgitantes. et fer-
 cula nimis lauta pcurātes. **Decimo**
 tracundi. litigiosi et luso:es. **Undeci-**
mo iudicijs p̄sidentes sine cā vel pie-
 tate. **Duo decimo** accidiosi q̄ diuinū
 cultum ad quem tenētur. puta fmo-
 nes. missas. et similia fastidiū et triste
 audiunt. Et sic patet de prohibitis in
 tercio mandato.

Capitulum. ij.

Ecundo videndum erit de isto
 q̄ mandatur affirmatiue vide-
 licet. **Memēto** vt diem sabba-
 ti sanctifices. **Nō** em̄ sufficit a sensibi-
 lib⁹ abstinere. h̄ oportet cultui diuino
 se applicare. **Vbi** notandū festiuitas
 scificat nouē modis. **P̄mo** i audiedo
 missas et diuina officia deuote. **Qui** em̄
 vt **h̄i.** di. omittūt audire missā pec-
 cāt grauit. nisi sint ex aliq̄ rōnabili cā

legitime excusati. **Dñ** dñ de cōse. dif.
j. **M**issas die dñico secularib⁹ ⁊ a
fortiori clericis dicit Archidiacon⁹ totaf
audire spālī ordine p̄cipim⁹. ita vt añ
bñdictionēz sacerdotis egredi ppl's nō
psumat. qđ si fecerint ab epō publice
pfundant. id ē. gūster corripiant vsq;
ad ruborē vel excoicent. **A**pparat⁹ ibi
die b⁹ sup missas pceptū eē. **Dñ** q die
b⁹ dñicis missas ñ audiūt. **B**p̄ceptū
faciūt. qz deū ñ sup oia diligit in festi
uitatib⁹ dñicis ⁊ sabbis. nisi excusent
vr. s. dicuz ē pcepto pmo. c. v. **G.** Et
dñt ibi deū sup oia diligere. **S**cdo
sanctificat festū p auditiāz lectionez
⁊ collationē verbī diuinī in sermone.
Tertio audiēdo vel ab audienti⁹ qre
do qs excoiceť q festa ⁊ q ieiunia sint
necessario p hebdomadā celebrāda et
tenēda. **Q**uarto cōsciam emūdando.
Rimari enī tūc attēti⁹ deberet xpian⁹
qualitē deū offenderit p hebdomadaz
⁊ cōteri. satisfactiōe p pctis exeq;. ⁊ fa
cere bona filia. **Dñ** Grego. i registro.
Dñico die a labore terreno cessanduz
est. atq; oīno oīonib⁹ insistēdū. vr si qđ
negligētie p sex dies agit. die resurre
ctiōis dñice expiet. **Q**uinto attēte me
ditari dz hō diuina bnificia sibi singula
ruter alijs cōiter misericordissime col
lata. q sunt tā innumerabiliter mul
ta. ⁊ tā inestimabilē magna vt ingentiē
flāmā charitatē accēdere habeant in
corde meditantis. ⁊ sic grās agere dz
p talib⁹ ⁊ p virtutib⁹ si qsfecit. **M**edi
tet gaudia p̄le. penas inferni. ⁊ mise
rias mūdi. vr sic suspiret ad etna. **E**xē
plo illi⁹ q legit p totuz tēp⁹ vite sue in
trib⁹ libris. quoz pmus erat rube⁹ in
q legit charitatē passionē xpi ⁊ scō
rū. **S**cōus erat niger in q legebat pe
nas iferni. **T**erti⁹ aure⁹ in q legit gau
dia celicē. **S**exto debem⁹ ozare deuiz.
beatōz glinēz scōs. ab eis velut pau
peres suffragia medicādo. **B**p vulnera

aie. et hostie corporis et anime. Septimo pro
 in dulgentiis debemus abulare si deuoti
 omni pgruiss. ut quete in uno loco per chari-
 tatē angustia pſeuerare. Octauo opa
 miscdie corporalia implere. in leproso-
 rijs. in hospitalib⁹. apud et alios pau-
 peres. nō min⁹ qm xpm visitado. q. ait.
 Quidni ex minimis meis fecistis mi-
 hi fecistis. Nono opa miscdie spūalia
 cōplere. insonnādo de audit⁹. ut lectis
 in scriptura. in morib⁹ ancillas. famu-
 los. incolas dom⁹. maritū et pueros q
 talia igrāt. q. in defectu talium mag cecī-
 tas ī ecclīa cāf. **S**ecundo nōndū q ser-
 uile op⁹ factū ī festo excusare pūritia.
 aliqui a toto. aliqui a tāto. pmo nccitas
 scōs pietas et tertio opis pūitas. Pri-
 mo excusat necessitas. q. legē nō hz. et
 fit multipl⁹. **S**ecundo excusat qn imminet
 pleniū vite p incurssu hostiū. tūc licitū
 est pugnare p sua aut cōitatis neces-
 saria defēsiōe. Sic fecit Machabe⁹
 i. Mach. ij. Sic in bello iusto licet fa-
 cere fossara. et muros reparare. **S**ecundo si
 hō eēt in tali necessitate pstitut⁹ q. ppe
 defectū necessariorū corpis eēt in picu-
 lo amissiōis vite. nec possz aliud suo
 defectui succurrere tall esset licitū qd
 cūq op⁹ seruile exercere p vita ppria
 cōseruāda aut alteri. **3o** **M**atth. xij.
 xps excusabat discipulos q. ppe neces-
 sitatē pficabāt spicas manib⁹ ī sabbā-
 to. **T**ertio si immineret hoi nccitas egri-
 tudinis corporalis. pōt ī festo opari lici-
 te op⁹ corpale ptnēs ad salutē corpis
 pprii ut alieni pcurāda. sō medici pſit
 medicare. et infirmi medicamē recipere.
Quā xps Ioh. vij. arguēdo iudeos di-
 cit. **M**ibi indignamī q. totū hoīez sal-
 uum feci ī sabbato. Sic em bibim⁹
 et comedim⁹ ī festo ppter salutē. sic et
 medicamē apponit pōt. **Q**uā Gregor⁹.
 ad ciues romanos et pontē de pſe. diff.
 .iij. puenit. **A**d me platur ē. a pueris
 hoibus uobis pdicatū eē. ut die dñico

nullus debeat lauari. Et si qui idē p lu-
xuria et pvoluptate q̄s lauari appetit.
hoc fieri nec reliquo q̄libz die cōcedi-
dim⁹. si autē p necessitate corpis h nec
die dñico phibem⁹. Et Archidī. dicit.
sup. p nccitate. Ergo nō licet lauari in
festiuis dieb⁹ nisi nccitatis cā. Eadez
rōne nec minuire sāguinē. nec barbā
radere. nec ungulas scindere. Pānos
autē calclamēta induim⁹ his dieb⁹ ea
nccitate q̄r comedim⁹. h ille. **¶** Quar-
to si imineat necessitas vitādī rei exte-
rioris damni. vt si iacētib⁹ segetib⁹ in
agro. aut feno in pratis. et imineat tē-
pestas q̄ talia corūpat. aut multū de-
teriorer. aut forte abducatur a sole sepa-
ta. si sūt phibēdi dñi rex tollere i festi-
z idēntati sue p̄cauere. **¶** Adhuc stā-
tib⁹ vult inuitib⁹ et supueniat frīg⁹ de-
struēs. aut si ē verisimilis timor de incur-
su hostiū. q̄ alio die hmoi res destrue-
rēt vt auferret aut ēt hoies circa colle-
ctiōnē talū rex caperet vel occideret.
tūc lz opari. dīc Posti. ne in modico
momēto pereat cōmoditas celesti p-
missiōe cōcessa. Patēt illa p Christum
Matth. xij. dicentē. Quis ex vob hō
q̄ habuerit ouē. et ceciderit sabbato in
foueā. nōne tenebitz leuabit eā. In si
milli. n. casu licitū est ex indulto ecclie
dñicis et festiuis dieb⁹ p̄terē in sumis
et maiorib⁹ festiuitatib⁹ allecia piscari
cernisā inuasari et. ex. de feriis. c. llez.
¶ Quinto excusant serui et rustici q̄ in
sto metu p̄pellūt et cogūt a dñis ad la-
borādū festiis dieb⁹. **¶** Quā si sine p̄pulsio-
ne p labore impetūt. nō dñt dñis o-
bedire. q̄ nō ē licitū nec honestuz. dñs
tūc gūter peccāt. Silt q̄ adducūt i fe-
stis cēsus dñis sine p̄pulsioe vt nccita-
te aliq̄ pretacta supius. ad finē istum
videlz vt alijs dieb⁹ p̄p̄is et p̄suetis la-
borib⁹ vacēt. nō oīno excusant. nisi ar-
ta necessitas cōpellat. Silt regulares
et sacerdotes qui dominic⁹ dieb⁹ absq̄

necessitate quadrigant. aut huiusmo-
di alia faciunt. quia alios corūpunt
exemplo. et similia alijs faciendi occa-
siones dant. Similiter excusantur ve-
crores mercū ad nundinas remotas
vel ad loca remota. aut aliarū rerum
si sine graui incōmodo nō p̄sit dieb⁹
festiuis vacare ab eūdo aut quadrigā-
do. Idē videtur de cursoribus qui ex
causa rōnabiliz nccitate dieb⁹ festiuis
ad loca remota ambulāt sine q̄ui in-
cōmodo suo aut aliorū vacare nō pos-
sent. **¶** Sexto excusari possunt muni-
tores et vectores pegrinorū et sufferrato-
res equorū. q̄ talia faciūt in festi. si hec
p̄ncipalit facūt p̄p̄ nccitatez corū. p
quib⁹ faciūt talia. et tūc ēt licite recipi-
unt salariū p laborib⁹ suis. Si hō faci-
unt talia in festo p̄ncipaliter p̄p̄ que-
stum. aut p̄pter improbā cupiditatem
lucrādī. nō videt quō debeāt excusari
h illi q̄ eos de talib⁹ requirūt excusant
si rōnabilē hūt cām et necessariāz al-
sibi nō poterāt puidere. Dec oīaz illa
in quinto mēbro dicta sunt sententia-
liter Guilb. in glo. Ray. Septio qui
vadūt ad mercata q̄ sūt dñicis dieb⁹
et alijs festis. maxie p̄cipuis. si q̄s faci-
at h nō cōsuetudinarie h aliquz p al-
qua nccitate. nō credo dicit idē q̄ pec-
cet mortalit. Si āt h ducat i p̄suetudi-
nēz faciat ex cupiditate lucrādī. sic fa-
ciūt mercatores q̄ p̄pter frequētandā
mercata aut nūdinas vix aut nūq̄ in-
trāt ecclias suas. credo q̄ peccēt mor-
talit. Mercata tū q̄ sūt ex victualib⁹
nccarijs ad quēcūq̄ diē festū de pane
vino carnib⁹ et hmoi si credo illicita eē
aut defacili phibēda dū tū se p̄p̄ h nō
sibrahāt a diuio fuitio. h Guilb. ibi-
dē. **¶** Sed cū dictū sit q̄ possit indul-
geri hoib⁹ vt dieb⁹ festis laborēt cū ne-
cessitate ariāt. Quereres q̄s dabit li-
cētā istā. Añ. fm Guilb. q̄ ehs loci si
p̄mode adiri possit al- suffic simplicē

Preceptum III

Cap. II

sacerdotis dispensatio. discreti tñ. Pos-
set etiā eē tāta necessitas et tamnotoria
q̄ auctoritate p̄p̄ta possent facere. S̄
pro quāta necessitate liceat opari in fe-
stis hoc pot̄ ad arbitriū boni et discre-
ti viri limitādū ē. q̄ p̄ aliquā doctrinā
generalē determinādū. **S**ecūdo excu-
sat in seruilibus opibus in festis pie-
tas opis multipliciter. Primo arare
agros pauperū aut eis quadrigare. v̄
eis aliō mō laborare. Si em̄ dicit idē
s̄bides in dieb⁹ v̄nctis aut alijs maiori-
bus solēnitatib⁹ sc̄z festis xp̄i. br̄e vir-
ginis. et in diebus ap̄loz talia faciant.
nō videt̄ licitū. s̄ ceteris festiuitatibus
licet sequi cōsuetudinē regiōis quam
scit ep̄s loci nō reprobāt. Si aut̄ du-
bitatur an sciat ep̄s loci et sustineat. re-
currere debet sacerdos ad ep̄m vt sup̄
hoc ab eo certificet̄. Ad hoc aut̄ vt ta-
lia licite sustineant̄. aut̄ licite fiant opoz
ter q̄ p̄ h̄mōi laborem nō reuocent la-
borantes a diuinis audiēdis q̄ tenent̄
audire. et q̄ talia p̄ncipaliter fiant p̄pter
deū. et nō p̄pter affectū carnalem. aut
spe remuneratiōis terrene. in pastu et
hoim̄ aialium laborantiū. et q̄ neces-
sitas paupertatis illi⁹ cui talia fiant hoc
videat̄ erigere. Sic etiā exceptis p̄ci-
pijs festiuitatibus. credo q̄ nisi sit p̄-
hibitū aut cōsuetudinē cōtrariū liceat
aliqd opari circa edificatiōē ecclesia-
rum et sacroz locoz. et ad opus mini-
stroz eccl̄ie pauper. p̄sertim eozū qui
redditus nō habēt. ita tñ q̄ labor non
perueniat ad multā fatigatiōē et redi-
um ex diuturnitate laboris. q̄ nō cre-
do q̄ debeant in eis laborare p̄ totam
diē. nec ad multā fatigatiōē. nec de-
bent p̄pter h̄mōi labores omittre au-
ditiōē missę in tali festo. Non em̄ de-
bent dimittere id ad qd tenent̄ p̄pter
aliqd ad qd nō tenent̄. hec de **G**uillb.
Tertio excusat interdū seruitutē
opis modicis. Nū dicit idē. q̄ licet

non sit licitū scribere aliqd grande in
die festo. vt de sexto ad sextum
sicut nec licet alia opa seruilia opari.
Scholares tñ lectiones suas q̄s non
possunt sine scripto memorie cōmen-
dare. S̄ si sermones q̄s stilo aut plū-
bo notauerūt scribere p̄nt vt credo. pu-
ro etiā q̄ studendo q̄s in aliquo libro
possit corrigere si aliqd corrigēdū sit.
Locare aut̄ opas suas. aut̄ alienas cō-
ducere diebus festiuis xp̄i corrigē-
dos libros non est licitū. Et sicut dicit̄
tur de correctiōe libri. sic pōt de labo-
ribus alijs intelli gī. Et si q̄s nō inte-
tione opandi sed als. vt forte deambu-
lando trāsiret in die festo p̄ vineā suā
aut agrū. et transeūdo purget modicū
qd p̄ incuriā manserat purgandū. aut
reparat modicū de sepe q̄ in aliq̄ p̄-
rupa aut inclinata fuit. aut iuxta vi-
tes erigat vñū palū vel duos inclina-
tos. aut aliud partū faciat qd sic trā-
seūdo occurrat faciendū. **G**uillb.
Tertio q̄reret q̄s. v̄z xp̄ianus tota
die festiua obligat⁹ sit habere animū
recollectū et se exercere in sup̄anotaz
nonē exercitijs. **R**ū. q̄ lz illud eē bo-
num. non tñ est hō ad h̄ obligat⁹ vir-
tute illi⁹ p̄cepti. imo in multis casib⁹
pōt se occupare exercitijs opoz exteri-
oz cū a talib⁹ distrabētū. vt cū neces-
sitas vrget. aut pietas suadet. imo di-
cunt aliq̄ doctores vt **C**ācellarius mo-
dern⁹. q̄ in die festo pōt hō assumere
sibi aliquā recreatiōē spaciū vel sola-
tiū. dūmodo hoc sit sibi honestū. et ta-
liter fiat vt nō cōmittant̄ illa p̄ciā q̄
offendit deū. et potissime mortalia. vt
sunt ebrietates. piuria. rixę. desideria
carnalia. q̄ba. opa. aut carmina luxu-
rie. et cetera similia q̄ in dieb⁹ festis sūt
duplicita p̄ciā. **I**dē de choreis. **I**lle q̄s
auctoritates cōz q̄ sonāt. q̄ in dieb⁹
festi n̄hil nisi oīz aut deo aut h̄mōi
vacandū sit. vt dicit̄ **A**lex. de hal. in suo

huiusmodi intelligende sunt qd nihil contrariū
vacatōi diuinoꝝ. aut qd huiusmodi vacati-
onē impediāt agendū est. ut sunt opa
seruilia. phibita. vbi nō necessitas vr-
get nec suadet utilitas. Vñ Tho. dicit
in. iij. dis. xxxij. qd licet nō teneat ho-
mo toto die festo orare. et oibus horis
tenet tamē se toto die conseruare ido-
neū ad orandū. Et addit ibidē. qd ac-
matrimonialis lz careat culpa. tamē
quia rōnem deprimūt ppter carnales
delectationē et hoīem ad spūalia ten-
dere nō sinūt. ideo in dieb⁹ festis alij
in qbus ē precipue spūalib⁹ vacandū
nō licet petere iugale debitū. Exem-
plum vide paulo supra Greg. dialo-
gorū pñi pcepto. c. j. f.

Capitulum. iij.

Tertio ad hoc mandatu. Me-
moro ut diem sabbati sanctifi-
ces. reducit reuerētia et sancti-
ficatio septē sacramentorū noui testa-
menti. Sicut enī sanctificant tēpus et
locus. ita sanctificari dñr septē sacmē-
ta. de qbus in sequentib⁹ dicit latius
qñ ad ea que sunt necessaria. Vbi
primo notandū qd fm Aug. de san-
cto victore. et magist. dis. j. quart. Sa-
cramēta sunt instituta ppter vulnera
peccatorū sananda. Est enī ecclia velut
apotheca vel domus prudētissimi me-
dici cōtra omnes infirmitates antido-
ta sufficientia continēs. vbi infirmus
est peccator. medicus est Chrys⁹. mi-
nister medici est sacerdos. antidotum
est virtus sacramentorū. sed vasa anti-
dori sunt sensibiles forme septē sacra-
mentorū. Secūdo notandū qd tm se-
ptem sunt sacramenta noue legis. qz
fm Tho. septem sunt vulnera quibus
grauiter hic infirmamur. tria sunt pec-
cata. quattuor sunt penose occasiōes
peccatorū et sequele. Prīmū malū est
peccatū originale. cōtra qd est baptis-
mus. Secūdū est veniale peccatū. ptra

quod est appropriata institutiō olei
extreme unctionis Tertiu est mortale
peccatū. ptra qd est penitētia. Quartus
est infirmitas ad bonū. ptra qd est cō-
firmatio. Quintū ē ignorātia verorū.
cōtra qd est ordo. qz ordinat⁹ debz esse
doctus ut possit docere. Sextū est con-
cupiscētia effrenis. cōtra qd ē mīsmo-
niū. Septimū est affectio ad terrena et
caduca cū repore vel corpore inordinā-
to. cōtra qd est eucharistia. vbi visibili-
ter deū vidēdo ad invisibilia rapi et ac-
cedi inuitamur. Tertio nōndū qd se
ptem sacramēta eorū efficaciaz pntez
hnt a diuersis diuersimode. Primo a
deo pncipaliter. qz de⁹ solus grām cre-
at et peccatū dimittit. Secūdo a passiōe
xpi tāqz a causa meritoria. Nā xps in
primo instanti sue cōceptiōis se patri
obtulit p redēptiōe generis hūani. q
oblatio consummata fuit in cruce. q ob-
latio quia ex sūma charitate pcessit. et
a summo nobilissimo filio dei. id accē-
ptissima patri fuit. Et ad illud loquit
beat⁹ Aug⁹. xxij. de ciui. dei. circa pñ-
cipium. vbi dicit de xpi latere fluxisse
septē sacramēta. Qui⁹ aut passiōis
meritū hodie est in acceptione patris
et cōscat volēti sacramētū aliqd recipe-
re. Lex enī diuinitatis ē fm Anselm⁹.
Cur deus hō. qd p nullo peccatō cum sit
in finitū malū deus placari vult nisi si
bi offerat maius bonū qd peccatū malū
est. et hoc fit qñ patri xps passus offer-
tur. Illō videt velle apłs Ro. v. Vbi
abundauit delictū. superabundauit
gratia. Vñ etiaz in passiōe xpi oia sa-
cramēta pntata fuerūt. Baptismus
in aqua lateris. Eucharistia in sangui-
ne lateris. Cōfirmatio in aggressu ter-
ribilissime mort⁹. Penitētia in lachry-
mis xpi. Ordo quia fuit hostia et sacer-
dos. Matrimoniu in generatiōe filio-
rum ecclie p apriōne lateris. Vnctio
extrema in effusiōe sanguis multiplic⁹

Tertio habet efficaciam a fide ecclesie. si ne cuius fide collata non valeretur. Quarto a charitate suscipiens quodam habent maiorem efficaciam. et hoc ultimum finis quod maius est finis et etiam plus quam haurit de medicinis vasorum gratie. Inuit autem misro modo receptio sacrorum homines. quod ut ceteri dicunt doctores. vim habet ex opere operato. id ex viure ipsorum signorum. ex pacto christi et fide ecclesie. et in sacris dat gratia et non exigit quod homo semper disponat. hoc exigit quod

homo gratie se non opponat. **Q**uo ad sacramenta in speciali. primo de baptismo sunt tria scienda. **P**rimo quod fructus deus per hoc sacramentum nobis dederit. **S**ecundo quod fieri debet a conferentibus hoc sacramentum. **T**ertio quod teneat scire talia. **D**e primo ponuntur quatuor fructus. **P**rimus est remissio peccati originalis. quod sic omnes in **A**dā mortui sunt ita omnes in christo uiuificantur. scilicet per baptismum. **1. Cor. xv.** **S**ecundo dantur omnes virtutes. videlicet charitas. spes. fides. iusticia temperantia. prudentia. fortitudo. ut determinatum est in cle. de summa trinitatis. et fide catholica. **T**ertio character specialis imprimatur anime quod cedit in gloriam prope tuam beatam. et in perfusionem eternam donatur. **D**e quo caractere determinatur ab Innocentio. ex de baptismo. et eius effectu. c. maiores. **Q**uarto omnis pena peccatorum relaxatur. quod per baptismum homo cosepelitur christo passo. et regeneratur secundum apostolum. **C**osepul ti enim sumus christo per baptismum in mortem. **Q**uinto ianua celi baptizato aperitur. **I**n cuius signum celi apertum sunt super christum baptizatum. **Luc. ij.** **Q**ue autem fieri debeant a secularibus quando baptizantur eos oportet. **S**ciendum. quod tanto cautius hoc debet procedere. quanto maior videlicet infiniti boni perpetuo fruendi defectus potest committi per unum verbum additum vel subtractum. **P**rimo ibi videatur ut materia sit apta. videlicet ut sit aqua elementaris. pura et naturalis. **E**x qua patet quod apta materia sunt aqua pluvialis. maris. fluminis. stagni

putei vel fontis. et aqua resoluta ex rore pruina. niue. gradine. vel glacie. **E**t fieri non potest in aliquo alio liquore. uirino. ceruissia. uirna. medone. oleo. lacte. brodio expresso de piscibus uel carnibus. rosacea sublimata seu alchimica. sudore. salina. nec de burreta extracta de suba piscorum. nec in niue. glacie gradine. et pruina. nisi sint resoluta. **D**ubium autem est an baptizetur quod in lignis potiusana extracta de suba hordei. balneo. sulphureo et lutosa aqua. **S**ecundo videatur ut forma sit debita quod ad ea que sunt de necessitate sacramenti. et etiam de necessitate vitandi peccati. **F**orma autem baptismi quam tenet romana ecclesia est ista. **E**go baptizo te in nomine patris et filii et spiritus sancti. **E**t habet effectum de baptismorum eius effectum. si quis. **E**t per terminum proprium nomen videlicet **I**ohannes vel **K**atherina de ritu romane ecclesie. **S**ed precedentia omnia non sunt de necessitate sacramenti. **N**am hoc non est de necessitate baptismi nec de essentia sacramenti. nec de necessitate precepti. nisi ubi consuetudo particularis hoc habet. quia universalis consuetudo hoc non habet. nec est de forma christi. licet si ego sit de necessitate non sacramenti hoc preceptum ecclesie universalis. in li baptizo enim prima persona intelligitur. et est semper regula iuris quod mutatio quocumque modo fiat in forma ecclesiastica sacrorum obligat ad peccatum. nisi ex impotentia vel ex necessitate fiat. **E**t consuetudo ecclesie ligat ut statutum sic et consuetudo populi ligat ut lex. **Q**uis autem scire teneat hanc formam dicit **Pe. pal. in. l. ij. dis. v.** **F**ormam baptismi forte non omnes scire tenent. nisi quod incubatur ex officio. ut curatur. vel obsterit. cui sepe incubatur. **E**t non solum potest seculares in casu necessitatis baptizare. hoc dicitur. quod si non occurrerit morti corporis cuius posses. etiam reus mortis. **S**ic multo magis si non succurras morti anime. unde si homines appetunt diuitias corporales. ut dicitur elemosinas. cur non

appeteret plus diuitias spūales. vide
licet sciaz. vt dent spūi elemosynas q̄
maiores sunt. **A**dvertēdū tñ q̄ si nō
sit p̄culū de tardatione baptizādī. de-
bet q̄s expectare idoneū ministrū. q̄
solus sacerdos h̄z ex officio baptizari
nec alteri licet nisi i necessitate. tamē
q̄cūq; sua p̄cia dīcabit ei q̄ puer ē
in petculo moriēdi anteq̄ veniat po-
rens z volens z debens baptizare. ipe
nō solū p̄t. s̄ etiā debet eū baptizare
si sciat formā baptisimi. Et simplices
bebent q̄rere a l̄atis an bene baptiza-
uerint. v̄l an debitā formā scīat. In po-
riculo etiā si solū man⁹ vel aliud mē-
brum nascit baptizādū ē s̄m **T**ho. z
plures alios. z s̄m **S**co. z i cimiterio
sepeliendū. hec ille. **T**ertio baptizās
debet attendere vt s̄ sit ablutio in aq̄
z forme platio. **P**ñ dīc̄ **A**ug. sup̄ **J**o-
han. **P**mel. viij. **A**ccedat v̄bz ad ele-
mentū z sit sac̄m. **N**ō aut̄ accedit rite
saltē nisi fiat simultas tal̄. **N**ō decla-
rat **S**co. dīcēs. **N**oluit x̄ps nos obli-
gare ad tā subtilē similit̄ quā vix hō
posset p̄cipe vel seruare. siue em̄ sacer-
dos p̄us immergarvna immersione vbi
moris ē ter mergere. z postea incipiat
verba cū sc̄da immersione siue p̄us in-
cipiat v̄ba z dicat. **E**go baptizo te. im-
mergat aut̄ aspergat in casu cū verbis
sequētib⁹. sufficiēs ē simultas. dūmō
tñ platio nō finiat̄ aī inceptiōē ab-
lutionis. nec ablutio aī inceptiōē p̄-
lationis. **Q**uarto q̄sq; baptizāt⁹ in se
z in suis p̄tinue meditari debet qd̄ p̄-
miserūt patrini p̄ eo. ac si mer bapti-
zatus p̄miseret. videlicet abrenūciare
diabolo z p̄p̄is ei⁹. Et licet illud nō
sit p̄p̄e votū. q̄ ē de necessarijs. certū
tñ est baptizāt⁹ gram⁹ peccare q̄ nō
baptizātū ceteris parib⁹. **Q**uinto v̄-
dendū ē vt lenās nō sit monach⁹. **I**tē
vt nō sit p̄sanguineus v̄l affinis. vt dī-
cet de cōfirmatiōe. **I**tē vt sit vn⁹. nisi

cōsuetudo obster. **E**x p̄mis oībus p̄is
q̄ baptisimus p̄stituit x̄pianū vt fami-
lie x̄pi ascribat. vt dei filius adopti⁹
sit. s̄ p̄ cōfirmatiōē militibus ch̄risti
ascribitur.

Capitulum. liij.

Et dū sacramentū est cōfir-
mationis. **C**uius fructus sunt
tres p̄ncipales. **P**rim⁹ quia
character specialis anime tibi imp̄mi-
tur. **R**atio est. q̄ cōfirmatio est sacra-
mentū quo homo deputat̄ ad aliq̄d
sacru. puta ad p̄fessionē fidei z p̄stan-
tem eius defensionē. **P**ñ z in fronte
recipit hoc sacramētū p̄ impressionē
signi crucis ep̄o dīcēte. **C**ōsigno te si-
gno crucis ne erubescas x̄pm crucifi-
xum p̄fiteri verbo z ope. **P**ñ **T**ho. dī-
cit q̄ x̄pianorū duplex ē pugna spūal̄.
Ona qua q̄s pugnat cōtra impediē-
tes salutē suū p̄sins. z hec oībus indi-
citur. s̄ ad hoc nō dat sacramētū cō-
firmationis. s̄ ad sistendū fortiter in
pugna q̄ quis nomē x̄pi impugnat. z
vt inuitus x̄pi confessor permaneat.
Et huic pugne nō oēs exponunt̄. naz
q̄nīs cuiuslibet baptizati z credentis
sit confiteri fidem quādo confessio ab
eo expetit̄. nō tñ est cuiuslibet se libe-
re exponere. s̄ tñ cōfirmari. **E**t hoc p̄z
in apl̄is i q̄bus hoc sac̄m initiū sum-
psit. q̄ aī aduentū spūsancti p̄firmā-
tis eos erāt fores clausē cenaculi p̄p̄-
metū iudeorū. postea v̄o repletū sp̄it-
usanco ceperūt cum fiducia loqui et
publice v̄bum dei p̄dicare. **E**tā x̄ps
eis p̄us ait. **S**edete in ciuitate donec
indueamini virtute ex alto. **L**uc. vlti.
Sic etiā videmus q̄ qui ad mūdi mi-
litiā eligunt̄ eis imp̄mitur aliquod
signum p̄manēs. vt aurum balibei
vel simile. **E**t olim cauterio brachiorū
talium signabat̄ ad differentia aliorū
Et etiā i bello dimicaturū certū signis
cōsignabat̄. **S**ic z in militia fidei per

Confirmatione fit. Scđus effectus est specialis et noue grē sacramentalis infusio. **R**ō ē. qz confirmatio deputat suscipiente ad aliqd sacram. qđ digne sine grā fieri nequit. qz nō est speciosa laus in ore pctōis. imo deputat ad op' arduissimū. et maxie charitatis. vt aiam suā ponat qđ p xpo. **I**đ de pse. dis. v. c. nouissime. dicit. qz in cōfirmatione pat' spūsanctus septiformis grā cum omni plenitudine sanctitatis. **T**ertio effectus ē qz in cōfirmatōe cōtrahitur cognatio spūalis. sicut et in baptismo. **U**n dicit **De. de pa. in. liij. dis. vij.** Sicut inter baptizantē vxorē eius matrimonio cōsumato et oēs filios ei' ex vna pre. et baptizantē patrē et matrem eius ex altera. Et sicut inter leuantē de sacro fonte vxorē ei' matrimonio cōsumato ex vna pte cū filiis suis. et baptizantē ex alia pte cū pter matre eius contrahit cognatio spūalis q' infirmo nū impeditur dīstīnt. sicut oibus illis modis ē de cōfirmatōe de cōfirmatōe tenēre eū vxorib' et liberis. vt habetur li. vij. de cognatōe spūali. c. j. **I**tem sicut non debēt plures leuare baptizatum. si tñ fiat spūalis cognatio ad oēs contrahit. nō quidē inter illos adinuicē. sicut inter quēlibet eorū ex vna pte et baptizantē parētes ei' ex altera. Sic etiam est p oia de tenētib' cōfirmatū. de pse. dis. liij. nō plures. Et li. vij. de cognatōe spūali. c. ij. **I**tem sicut vir nō debet tenere vxorē nec filii ei' in baptismo. qđ si sciēter fecerit priuat se iure petēdi debiti. Si autē ignorāter. non ppter hoc separant. Sic p oia de cōfirmatōe. xxx. q. j. de his. Et de cognatōe spūali in decretalib'. **h**ec **De. Qualiter autē cōfirmādu se habere debeat. sciendū primo. qz illi q' perfecte etatis sunt moueri debent vt cōfiteantur. quatenus mundi dona spūsancti valeant accipe. Extra de conse. dis. v.**

vt ieiunet. Scđo debet recipiēs eē ieiunus nisi necessitas urgeat. vt dicit magister in. liij. dis. vij. Et de pse. dis. v. vt ieiunet. Excipiunt autē ibidē infirmi et periclitantes morte. **I**đ etiā ppter multitudinē pfirmādoz sustinet vt a non ieiunio def' suscipiat. cōgruē tñ est. vt fiat a ieiunio. et a ieiunio suscipiat. vbi fieri pōt. **T**ertio pūderi debet de apto tenēre in cōfirmatōe. **C**irca qđ **De. de pa. notat cū Thom. qz mulier pōt tenere virum et e cōuerso. et mulier mulierē. et vir virū. Tenet em debz cōfirmādu in signū qz infirm' indiget ab alio sustentari. hoc autē signū locum habet in muliere vel viro tenēre. Item nō plures vno tenet debet in pfirmatione. sicut nec in baptismo. in quo tñ forte cōtraria consuetudo excusat. de conse. dis. liij. nos plures. Et qm mos erat crimē nō erat. **I**tem sicut in baptismo non baptizatus non debet tenere baptizandū. sic etiā in cōfirmatōe nō cōfirmatus nō debet tenere cōfirmādu. de conse. dis. liij. in baptizante. **I**tem nec q' leuauit in baptismo d' tenere in pfirmatōe. nisi in nēitate. **I**tem nō dñs se tenere mutuo p sanguine vel affines qz sufficere eis d' vinculum naturale et carnale. **Q**uarto sicut **Rich. d' frons cōfirmatū ligari denec desiccet. ne forte sordes cōtrahat. Et sicut **Augl. ij. de sacramētis pre. vj. c. vlt. decet pfirmatū nō lauare caput septē dieb' ppter septē dona spūsancti. Et etiā qz spūsancti ad uētus septē diebus celebrat. Quinto attēdi d' qđ sit dandū hoc sacramentū. videlicet qz oibus xpianis. **M**eritis qz signo pnt cōfiteri xpm. **M**ulieribus. viris. mortuis etiā ppter meritum obediētie. et signū characteris. **P**ueris etiā dari posset. qz nō ponit obicē grē hui' sacramēti. **C**irca septennū tamē dicit **De. de pa. consultum est dari vt memorentur de sacramēto********

Nō iterabili facillius. **U**ltimo q̄rit.
an p̄firmatio sit sac̄m̄ necessitatis. id
est ad salutē necessariū. R̄n. fm̄ Tho.
q̄ nō ē sic necessariū q̄ sine eo nō pos
set q̄s saluari. q̄ p̄neri nō p̄firmati sal
uant. S̄ sic ē necessitatis q̄ cōtemp̄
eius dānabilis ē. Armicanus li. ix. de
questiōib⁹ armenoz sic dicit. N̄b̄tvi
dēt p̄firmatio sic ē necessaria q̄ si ha
beri poterit habeat. id ē in adultis eius
acceptio habet vigorē precepti. vt m̄
h̄videt. hec ille. Postea illud mult
pliciter p̄suadet. Sco. dicit in. liij. dis.
.vij. Cōfirmatio non est sac̄m̄ necessi
tatis ad salutē nisi adulto. ablata om̄i
moda oportunitate. sic q̄ tūc nō con
temnat. Dñ ej. de sen. excō. Nō ē ple
nus xp̄ianus q̄ premittit. Iudicaretur
aut̄ contēptus si oimoda oportunita
te ablata nō susceper. h̄ de Sco. Adul
tus fm̄ Sco. ē qui signa habet vsus ra
tionis. Dicit etiā De. de pa. vbi p̄r.
Cū hō teneat semel in vita p̄firmari si
possit negligat. licet aliter sacramen
tum nō premittat. mortaliter peccat et
damnat̄ moriēs. nisi p̄firmet tūc si po
test. v̄l nisi peniteat p̄fiteatur de hoc
q̄ in sanitate potuit et neglexit. S̄ si
siqs bellū alq̄ mortale intret. q̄ p̄us
p̄firmari potuit negligit. deberet s̄ si
tūc de hoc p̄fiteri vel p̄firmari si possit.
Itē cōfirmatio est necessitatis sac̄m̄.
vbi imminet cōfiteri corā tyrāno. et h̄z
p̄firmantem. et om̄ia parata. q̄ tūc vix
pōt exausari a cōtemptu vel presump
tione. hec de De. pa.

Capitulum. v.

Eritū sacramentū est ordinis
vel potius ordinatiōis. Vbi
p̄ndū fm̄ mḡm̄ dis. xliij. q̄m
et Thom. et alios doctores ibidē. q̄ sa
cerdos q̄libet habet septē p̄uilegia.
p̄pter q̄ multū honorādus ē ab alijs.
a se custodiendus a peccatis. et deo si
bene vult valde acceptus. Primo em̄

ad specialem dei chlū est septies ad m̄
nus plus q̄ secularis p̄secratus. Naz
ordines sunt septem. et in quolibz p̄se
cratur spālter. et in q̄libet recipit spe
cialē gr̄a sacramentalē. quayvna ē p̄se
cratio: alia fm̄ ḡdus ordinis. q̄ in q̄libz
deputat ad spālē actū diuinū. ad quē
gr̄a exigit spālīs. S̄ igit̄ locus sacer
vt cimiteriū et ecclesia ac altare et vasa
sacra. puta calix et mōstrantia. et vestes
sacre vt corpale. palle indumēta p̄ m̄
sa et h̄mōi sunt reuerētē tractanda. q̄
tū oia sūt irrōnalia. cur rōnatis sacer
dos septies sac̄ratus deo nō plus cēt
honorādus. Sco. q̄ quilibz sacerdos
vltra laycū habet septem characteres
aie sue imp̄ssos. specie differētes inde
libiles. p̄ q̄s h̄ic in iudicio et in alio se
culo agnoscat in q̄ ordine fuit. q̄ ei si
gnacula in magnū gaudiū si saluabit
cedēt. vel in magnū tormentū si dāna
bit. Dñ cuilibz sacerdoti orandū ē il
lud Ps̄. Fac mecu signū in bonore
videat q̄ me oderūt p̄fundant qm̄ tu
die adiunxisti me et consolatus es me.
Tertio quilibz sacerdos habet effect⁹
clauis regni celestis. saltey vbi habet
p̄p̄m. De q̄bus dicit Mat̄. xvi. Et
bi dabo clauis regni celoz. et q̄cūq̄
ligaueris vel solueris. Dicit em̄ Tho.
vbi p̄r. q̄ clauis realiter est chara
cter sacerdotalis cuius effect⁹ ē septu
plex. Prim⁹ pctā delere si reperit in
confite. et hoc dispositiue. Scōus
maculas pctōy tergere. Tert⁹ gr̄am
acquirere dispositiue. Quart⁹ penam
purgatoriū imminuere. Quint⁹ pena
satisfactoria ligare. Sext⁹ excoicare
q̄ ē in ep̄o. sacerdote. archidiacono.
vel electo habēte iurisdicōez. Septi
mus indulgētias dare si ē in ep̄o. ep̄o.
Quarto sacerdos h̄z potestātē corp⁹
xp̄i p̄secrare. Et h̄z op̄io sit an ep̄o
sit ordo supra sacerdotiū. tamen dicit
Sco. Quicqd de hoc sit. actus nob̄.

lissimus in ecclesia simplicitas est consecratio
eucharistie. et ideo summus gradus siue
nobilissimus est sacerdotum pro nobilitate
actus ad quem disponit videlicet co-
secratione eucharistie. Sex vero alij in
feriores ordines sunt qui in nobilitate sic
se excellunt ut primus sit ostiarius. secun-
dus lectoratus tertius exorcistatus. quartus
acholytatus quintus subdiaconatus. sextus
diaconatus. et sacerdotum summus mensu-
rator penes nobilissimum actum consecrati-
onis eucharistie. Prefatorum enim ordinum qui
liber disponit aliquoties ad eucharistiam.
Nunc autem potestatem eucharistie scilicet con-
secrati. nec angelus habet. nec homo alius quam
tunc potes aut scies. sanctus. aut bo-
nus. Quodammodo enim sacerdos eum qui
celos homo creauit deo recreare habet
Et enim quem castissima virgo semel genu-
it quotidie quodammodo regenerare potest.
Cuius sacerdos est velut angelus gabriel
archangelus et celestis quidam panymphus
mediator inter deuota animam vel sponsam
ecclesie et christum eius sponsus. cum celebrando
orat et offert vota animarum summo patri et
clementia patris renouat populo. ac demum
conungit christum sponsus cuiuslibet hominis in
se assistere deuote. Est etiam sic baiulus
domini nobilissimi prenti in scrinio spe-
cieri sacramentalium. quod scribitur patet ce-
lestis per eum quotidie dirigat mundo. In
quatre dulcedinis et solatiis est deuoto
sacerdoti tamen sacrum verbo conficere.
per oculos habere. pretere manibus. ore su-
mere. et alijs ministrare. Sexto sacer-
dos est viliissimus ecclesie. quia nullus christia-
nus rite efficit necessitate depreta nisi per sa-
cerdotem. Nullus in christi militem consecrat
nisi per sacerdotem episcopum in confirmatione.
Nulli etiam peccatum dimittit nisi per sacer-
dotem. Deos fame prement spiritus. si eucha-
ristiam nullus consecraret. Nec aliquis mu-
niri potest melius ad mortem quam per sacerdo-
tem dante eucharistia et unctione. Nec
benedicti in matrimonio deus potest fructuose

nisi per eundem. Nec aiabitis post hanc vi-
tam subuenit salubritas quam per eucharistiam
secundum Gregorium in libro de moralibus. imo nec per peccato-
re hic fieri potest maius quam ut per eum christus
offerat patri in eucharistia. ut dicit Thomas.
Septimo vita sacerdotum boni tota est
angelica. Quidam enim angelorum sunt deo
nylium et Damianum in celo deo habere assistere
sacerdos deo in terra id est habere facere deo
in altari et in choro. Alii in celo et alibi
deo ministrant. et sacerdos in terra christo
Preter omnes angelos in celo tripliciter
habere officia. videlicet laudare. benedi-
cere et predicare. qui in terra sacerdotum sunt
propria. Ex istis sequuntur plura docu-
menta salubria. Primo quod omnis homo secu-
laris tamen potissime in magno honore te-
nere debet sacerdotem siue bonum siue
malum. Patet quia prefata maximo honore
sunt digna. Iohannes David malum habet victum
Saul quod mortaliter suum inimicum lede-
re noluit. i. Regum. xxiii. Sic fecit Con-
stantinus imperator ut refert Rufinus. quod cum
intrasset locum dicentem concilium. et pres-
quodam repleret inter se habere iurgia. acce-
ptis ab eis omnium iurgiorum et quimoniarum
libellis. eos in sinu colligens fecit exuri.
ne cum hominum innotescere posset peccatum sa-
cerdotum. Quod et alibi fertur dixisse. et po-
nitur deus. xcvj. in scripturis imperator. Constantinus
dixisse narrat. vere si propriis oculis
vidissem sacerdotem dei. aut aliquem eorum
qui monachico habitu amicti sunt peccatum
clamydem meum explicare et cooperire eum.
ne ab aliquo videretur. Secundo sequitur quod
grauiter peccant sacerdotes raro cele-
brates vel in diuinis indigne ministran-
tes. et alijs peccatis mortalibus se inquinantes.
Patet. quia cum crescunt dona. crescunt etiam
secundum Gregorium. donorum rationes. et seruus
sciens voluntatem domini sui et non faciens.
plagis vapulabit multis. Luc. xij. Iohannes
etiam christus maxime in sacerdotes inue-
nit. malos cum ve multiplex eis dicitur
Matth. xxiii. et quando de eorum templo

vendētes et emētes electi **Matth. xxi.**
Tertio sequitur quod grauitur peccatū quod sacerdotibus cooptant ad peccandū. puta ludendo. crapulose pūnādo. et p̄sertim luxuriādo. tactu. vbo. munusculis v̄ actibus. quia oēs tales maculāt sacerdotes dñi et indignos reddunt maximis bonis quod facere possent boni sacerdotes. Quarto sequitur quod grauitur peccatū secularis sacerdotibus indiscrēte detrahētes. **Pr.** quia tales maxie honorare tenent et nō infamare. Quo cōtra de **Exo. xxi.** p̄cepit. **Dñs** nō detrahes. et p̄ncipi p̄p̄tini nō maledices. Quinto sequitur quod matres et p̄res ac alij nutritij sacerdotū bonorū deo multū regratari tenent et letari debēt quod eorū ministerio aliq̄s factus ē sacerdos. p̄ter quod p̄ticipes sunt sp̄alius bonorū op̄erū talium sacerdotū quā alij plures. **Hec** sunt tria sacramēta. videlicet baptis̄m. p̄firmatio et ordo. solū characteres imp̄mētia in delibiles. Quorū rōnē assignat **De. v. thar. sup. liij. dīcēs.** Cū character sit signū distinctiū fm statū fidei in ecclesie militāti. sciēdum quod triplex ē distinctio. **Una** totū exercitū ab exercitu p̄sulo. quod fit p̄ characterē baptis̄mi. **Altera** militū fortiorū a popularib⁹ infirmiorib⁹. quod fit p̄ characterē cōfirmationis. **Tertia** ducū ab v̄r̄isq̄. quod fit p̄ characterē ordinis. **Prim⁹** imp̄mit ad fidei susceptiōnē. **Secūdo** ad ei⁹ p̄fessionē seu defensionē. **Terti⁹** ad doctrinā fidei sine traditionē. **Hec** autē triplex distinctio in triplici separatione et electione p̄p̄li israel. significata est. **Quia** in electiōe et separatiōe eorū ab egyptiis signat̄ character baptis̄mal⁹. **In** separatione bellatorū ab imbellib⁹ character cōfirmatiōis. **In** separatione v̄o lenta rū ab alijs character ordinis. **H. De.** **Vnde** etiā **Tho.** dicit. quod in cuiuslibet ordinis susceptiōne quis dux efficitur quo ad aliquid populi xp̄iani.

Capitulum. vi.

Actionis extreme sacramētū exeuntibus de h̄ mūdo ē institutū. **Vbi** p̄mo vidēdū de ei⁹ effectib⁹. **Secūdo** quō sit recipiendū. **Tertio** an sit necessario recipiendū. **Quintū** ad p̄mū notandū fm **Tho.** in. liij. dīc. xxiij. et alios. quod quinq̄ sunt p̄ncipales effectus hui⁹ sacramētū. **Prim⁹** et p̄ncipalis fm **Tho.** est ablatio reliq̄arū peccati. **Nō** autē dicunt̄ hīc reliquie peccati habit⁹ v̄l dispositiōes peccatorū. s̄ debilitates ex talib⁹ p̄sires. et alias aīaz ad malū occasionātes. **Vñ** p̄mus effect⁹ est q̄daz sanatio sp̄ualis quod dat̄ cōtra quandā debilitatē vel ineptitudinē quod in nob̄ relinquit̄ ex peccati actuali et originali. cōtra quā debilitatē roborat hō p̄ hoc sac̄m. **Vñ** **De.** de pa. declarat illud v̄lterius dīcēs. quod morte instāte imminet grauissima tēptatio inimici calcaneo insidiātī. **Et** causat̄ ex quinq̄. **Prim⁹** ex memoria p̄cedētū delictorū ex quib⁹ in desperatōz illabi q̄s possit. **Quāto** em̄ pluries et grauiorib⁹ peccatis quod p̄sensit. tantom̄gis meruit in tēptationib⁹ deseri. **Ibi** autē imminet grauissima tēptatio. **Secūdo** ex habitib⁹ malis qui in cōtrariū gratie inclināt et p̄tūc hō pronus ē ad malū peccati. **Tertio** ex inclinatioe aīe ad corpus infirmū. cui intēta est magis p̄tunc. et p̄ p̄s min⁹ aīa sibi ipsi intendit. **Naturaliter** em̄ distilgit corpus. a quo separari fm p̄mū. **liij. Et** b. terribilissimū est. **Quarto** patiet̄ tūc visiones terribiles hō. **Ex** his oibus aīa debillorū efficit̄ et grauissima imminet tēptatio. **Ideo** q̄si pugil inungit̄ p̄tra demonē. sic cōfirmādoz p̄ mundū. et sic infirmitas sp̄ualis p̄ hoc sac̄m tollit̄ in p̄vel in toto. et h̄ si infirm⁹ v̄t rōne. **Silia** habes **isra. c. xj.** **G.** **Si** autē infirm⁹ tā p̄didit v̄suz rōnis lapsus in frenesim. ita quod peccare non

Preceptum III Capi. VI

pōt tūc adhuc restat in eo infirmitas, ab actu glie et pena debita pctō actua-
li. Et cōtra hāc q̄ est secūda infirmitas
etiāz dat vinctio. dicit De. de pa. vi. pu-
gnās i sine vincat purgat sine graui
purgatorio celū intret. Et p̄p̄ has du-
as infirmitates fit vinctio. Vñ triplex
pōt esse sibi infirmitas. Prima corporalis
Secūda spūalis ad resistēdū temptatio-
ni. Tertia specialis ad obligatiōe pe-
ne. Secūdos effectus ē secundari⁹. vi-
delicet sanitas corporalis. Hūc autē nō
inducit nisi sūm q̄ expedit ad finē p̄-
cipalē scz ad sanatiōe spūalē. Et tūc
semp inducit dicit Tho. dūmō nō sit
impedimētū ex pte recipiētis. Terti⁹
si imminet dicit idē aliq̄ pctm̄ mortu-
leuel ventile. quo ad culpā tollit ipm̄
dūmodo nō ponat obstaculū ex par-
te recipiētis. ita q̄ attrit⁹ pōt fieri cō-
tritus si nō p̄us fuit. De. de pa. addit
Ponatur em̄ q̄ duo infirmi sint in extre-
mis. ambo solum attriti. non potētes
cōfiteri. quoz vnus inungat. alter nō.
pm̄us pōt saluari et alter dānari. qz in
pm̄o vinctiōis sacramētū de attrito
fecit p̄ritū. nō sic in secūdo. Item po-
natur etiā eos esse cōfessos. tñ in cō-
fessione potuerūt habere tam impfe-
ctum dolorē q̄ fuerūt ficti respectu sa-
cramēti penitentie. stat p̄mū p̄ v-
ctiōe fieri cōtritu. nō secundū. qz nō
vngitur. Itēz ponant etiā esse cōica-
ti adhuc vñ delectat pctm̄ qd̄ alteri nō
delectat nō vincto. Quartus est hilari-
tas mētis nō actualis s̄ habitualis. q̄
fit p̄ augmētūz ḡfe habitualis si p̄fuit
et infusio noue ḡfe sacramētalis q̄ p̄-
cedentia efficit et ornatus qdam sacra-
mentalē. Quintus effectus est pro-
fessio qdam vltimate xpiane fidei. sic
cōfirmatio est p̄fessio qdam inchoate
fidei p̄ baptismū. Et ista innuūt Iaco-
bi. v. Infirmitas quis ex vobis inducat
prol̄yteros ecclē et orem super eum

vngentes eū oleo in noīe dñi. et oīo fi-
dei saluabit infirmū et alleuiabit enim
dñs. et si in pctis fuerit dimittent ei.

Quo ad scdm̄ trīa obseruāda sunt.
Primo inungēdus debet eē penitēs
laltē dolore attritiōis. alias fictus ob-
staculū sacramēto poneret. Secūdo de-
bet vti rōne actu vñ aliq̄lter de p̄p̄nq̄
vñs fuisse. ideo pueris nullaten⁹ est
dandum. nec fatuis. nec furiosis. scz
amentibus q̄ nunq̄ rōne vñ sunt. q̄
sacramētū hoc requirit vñ p̄ofit q̄ ex
quadā deuotiōe suscipiat quā p̄fati
nunq̄ habuerūt. Frenetici tñz amen-
tes si in mēte sana p̄stituti hoc sacm̄
petiuerunt eis dari pōt iam alienatis
a rōnis vñ. dūmodo non faciant irre-
uerentiā sacramēto. vñ ligari possunt
Possūt em̄ tales eē in pctō et in alijs
defectib⁹. et qz sani petierūt. ideo etus
effectū habere possunt in infirmitate.
Tertio oportet sit infirmus in pctu
lo mortis cōstitutus. Ad est. qz nō q̄l-
bet sanitas spūalis est effectus hui⁹ sa-
cramēti. s̄ vltima et p̄fecta q̄ disponit
immediate ad actū glie. nec in quali-
bet necessitate corpali subuenit virt⁹
diuina s̄ i extrema deficiēte auxilio hu-
mano. Itē p̄pter vtrūq̄ effectū solū in
p̄culo mortis cōstitutis debet dari.
Sēmbus etiā dat q̄ moriunt etiā sine
aliq̄ actuali infirmitate. qz defect⁹ na-
ture reputat in eis p̄ actuali infirmita-
te. Ad q̄ debet dari sanis. nec oī infir-
mo adulto. nec in q̄libet p̄culo mor-
tis. qz nō dat decapitādis vel bellatu-
ris. aut nauigātib⁹. qz mors talū im-
minet ex euētū fortune. nō ex defectu
nature. An autē i eadē infirmitate pluri-
es sit dandū. An sūm Tho. q̄ sic. qñ ē
diuturna infirmitas. vt hydropisis. ti-
sis. et siles. sūm q̄ hō pluries in p̄culo
mortis p̄stituit. Si autē q̄s sanat et reci-
diuat. tūc a fortiori p̄t iterare i p̄culo
mortis. Quo tpe autē p̄mo possit tunc

nibus dari in extremis constitutis. ap-
paret q̄ tūc qñ eucharistia eis dat. Et
an post eucharistia vel ante sit dandū
cōsuetudinē videt relinquendū. Si tñ
eucharistia sumere non posset. vngen-
tus esset. Dicit etiam De. de pal. q̄ si
quis exp̄sse nō petiit hoc sacramētū
anteq̄ p̄uatus fuit rōne. quia forte de
periculo nō credebatur. tunc etiā nō vī-
ti rōne pōt dari debet. quia ad hoc
denotio p̄cedēs sufficere pōt si verisi-
mille esset cū desiderasse ammonitū.

¶ Quo ad tertiū. An vnctio sit sac̄m
necessitatis. R̄s̄det armenici. c. xxvj. q̄ nō ē sic
necesse q̄ sine eo nullus saluet. adul-
tus tñ si infirm⁹ sit forte in p̄cis mor-
talib⁹ v̄ vno pōt p̄tingere q̄ nō adul-
tus aliorū sacramētorū eccl̄ie suffragio
nec vnctiōis sacramēto. finaliter sine
cōtitione dānaret. q̄bus tñ adhibitis
deus sibi p̄titionē daret. Ideo p̄pter
possibile casum expedit h̄ sac̄m reci-
pere. Et. c. xxix. dicit. Constat iuxta p̄-
fata q̄ pōt esse casus in q̄ dato hoc sa-
cramento infirm⁹ saluaret q̄ alias dā-
naret. Tūc igit̄ lateat sacerdotes eccl̄ie
sic qñ ille casus instat. semp̄ ant̄ p̄ma
for̄ p̄te sunt incerti qñ instet. et ita arrā-
tur ex cōra quā gerūt p̄ illi⁹ sacramēti
remediū succurrere. Alio qñ em̄ nō vi-
deo qñ aiam infirmi p̄clitēt. Et ex isto
sequit̄ necessitas hui⁹ sac̄i i casu. s. ne-
cessitatis talis. Itē eius necessitas ar-
guit̄ ex magnavilitate eius. Qui em̄
tam vtile sac̄m negligeret cū isto in-
digeret. nō imerito deū offendere vi-
deret qñ sine oī difficultate ex p̄e sui
infirmus posset acq̄rere. Qui em̄ sine
difficultate et molestia pōt meli⁹ facē.
vel magnū bonū cōmodū spūale acq̄-
rere si negligat. nō video qñ sit sine sa-
lutaris neglectorū benignolētie diuine cō-
temp̄tor. imo amic⁹ dei nō eē p̄tineat.
q̄ eius bñplaciū cū illud p̄ficere pōt

nō explet qñ sine difficultate et mole-
stia posset facere. vt dicum est. Videt̄
ergo hoc sacramētum necessariū esse
ad salutē. ita q̄ si cōmode haberi po-
terit habeat. hec de Armenico.

Capitulum vij.

¶ De matrimonio qd̄ p̄sistit in cō-
sensu duorū. i signo p̄sensu. et
inter personas legitimas. sunt
tria videnda. Primo q̄ eius efficacia
Secundo q̄ matrimonij introitū. insi-
ciant. Tercio q̄bus modis sanctificet
matrimonij. et quā int̄tione habere
debeant. cōtrahētes. **¶** Etum ad p̄i-
mū notandū q̄ effectus matrimonij
sunt quinq̄. Primus est gr̄e sacramē-
talis collatio p̄pter difficultatē perpe-
tue obligationis. et p̄pter inuicē ne-
cessariū in opibus matrimonij. On-
de qñ querit. cū oīa sacramēta fluxerūt
a passione christi. et ex cōsequētī p̄ sa-
cramenta cōformamur passioni chris-
ti que fuit penalis. quō cōtrahentes
possunt cōformari passioni christi. p̄-
sertim cum infirmū sit delectabile
R̄s̄. Tho. Quāuis infirmū nō cō-
formet passiōi xp̄i quo ad penā. tñ cō-
format q̄ ad charitatē p̄ quas p̄ eccl̄ia
sibi in sponsam p̄tīgenda passus est.
Nā sicut aqua baptismit̄ h̄z q̄ corp⁹ tā-
gat̄ cor abluat ex tactu carnis christi
ita matrimonij hoc habet. videlicet
cōferre gr̄am ex hoc q̄ xp̄s sua passio-
ne illud representauit. et nō principaliter
ex aliqua satisfactione sacerdotis.
Et sicut aqua baptismit̄ cū forma ver-
borū nō opatur immediate ad gr̄am
h̄z ad characterē. ita actus exteriores et
verba exp̄mentia cōsensum directe fa-
ciunt nexū quēdā qui est sac̄m matri-
monij. Et h̄mōi nex⁹ ex v̄tute diuine
institutōis dispositiue opat̄ ad gr̄am
que gr̄a concupiscentie fomētū in sua
radice habet rep̄imere. hec Tho.

Cap. VII

Secundus igitur effectus est diminutio
 concupiscentie propter collatam gratiam. Si di-
 ceres. si in simoniam concupiscentia per gratiam
 habet minui. ergo virgines et deuoti
 omnes deberent praeberere. **R.** **Th.** verum
 hoc est si non est aliud efficacius reme-
 dium per opera spiritualia carnis mortificati-
 onem per sibi. **T.** certus effectus consistit
 in bonis simonij quod sunt fides. ut neu-
 ter alieno maculet thoro sacramentum
 id est. in diuisibilitas seu vinculum per-
 petuum. signans unionem christi ecclesie. et
 proles ad cultum dei educanda. hoc tamen
 bonum proliis est in obligatio sub obli-
 gatione scilicet si eueniat quod suscipiat gratian-
 ter et religiose educet. **Q.** non est ibi obliga-
 tio per semper ad semper non impedire istud
 bonum studiose. **Q.**uartus est excusatio vel
 decor in actu quod alius est actus turpitudinis
 Nullus enim prudens de peracti iactura nisi
 si per recapitulationem equalis boni vel maio-
 ris. Sed in coniunctione viri et femine ro-
 nis iactura accidit. **T.**um quod ratio absor-
 bet. **T.**um quod caro tribulationem patitur.
S.im apostolus. **I.** Cor. vii. **T.**um etiam quod nul-
 li prout gratia prophetarum preterunt in actu
 ergo tria bona predicta expectant ut fi-
 at recapitulationis talium. **Q.**uintus effectus
 consistit in accidentalibus bonis. **Q.**ui sunt
 hostes conciliat. et eo discernit heres.
H.is ligat. alma notat. ius transfert au-
 get amorem. **Q.**uo ad secundum no-
 tandum quod ad recipiendum quinque prefatas
 utilitates requiritur ut accipe volens sa-
 cramentum matrimonij in seipso percipere
 se licite teneat. alius periculum imminet pec-
 cati mortalis temporaneum aut diuturnum
S.im doctores. **P.**rimo videat contrahens
 ut non sit in peccato mortali. **U.**bi no-
 tat **S.**co. quod quando queritur quis sit minister
 matrimonij. videtur per plurimum quod ipse
 met praeberens minister sibi habet sacra-
 mentum. vel mutuo vel uterque. sed nec hoc
 requiritur necessario. sed cum omni contractu
 est sacramentum. **N.**am aliqui per praeberunt

pzo filio z filia presentibz. nō expōnē-
tibus signa ppria. Si igit ibi ē sacm.
oportet dici q minister ē indifferenter
qui pōt ēē minister in ptractu mīmo-
nij. Dēs em prahētes duas grās ac-
cipiūt. qz due sunt grē in animabz cō-
trahentiū. z Verū ē nisi sit obex pccī.
supple. moralis hinc inde. Porro em
sufficit ad grām pceptiendā q prahēs
non sit fictus respectu sacri. s; oportet
q pūis penituerit. qz illud sacm non
dat primā grāz. hec **Seco.** Seco caue-
at prahens ne in ptractu solū vel pū-
cipaliter intēdat supbiā. auariciā vel
curiosam voluptatē. qz dicit **Gulib.**
parisiēsi. de sacramētis. Qui mīmo-
nio ptraria intēdunt. multū peccant.
Verbi grā. Qui amore explēde libi-
diniā suē tm forinsecus mīmonia in-
eunt. Sitr q pū solā voluptatē aut so-
lā auariciā aut solā supbiā inijit z ptra-
xit mīmoniu. hōis mīmoniu aut ex-
clusio aut neglectz. B ē nō curatis. ra-
lit prahētes mltū peccāt. qz nō i sci-
ficactiōe s; i ipuritate terrenoz sacm
recipiūt. imo abutunt isto sacfo. z ve-
ritiliter peccāt mortalit. Dic **Gulib.**
Si sit quis aduultus aut adeo puect⁹
z eruditus vt talia nocere debeat me-
rito. in tales em demoniu habet pote-
statē. **Thobie. vi.** Sed quereres Est
ne inter tales matrimoniu. Rñ. q sic.
quia z si amor libidinis suē explēde
solos illos moueat vel eorū aliez. ad
oīa tamen onera matrimonij yterqz se
obligat pactōe generalī. hoc ē ad vx-
orem regendā z seruandā ei fidē thortē
alia onera. Sicut em siqz baptizaref
cā luxure tm occupiscēs spēm alicui⁹
xpīane mulieris quā aliter habere nō
posset nisi baptizaref. vere baptizaref
vex sacm baptisimū reciperet. Sic z
iste vex sacm mīmonij pcepit lz non
recta intentiōe. Cōsensus etiā iste z si
amore libidis sit tm. matrimonialis

tamē est nō fornicariis aut amatoris.
Nō em̄ in solā libidinē cōsentit. s̄ etiā
 in oīa onera matrimoniū. ⁊ ad oīa illa
 se obligat. Sic ⁊ ille q̄ cā luxurie sue
 explende tm̄ baptizat. nō in solā luxu-
 riā cōsentit. s̄ etiā in h̄y baptizet ⁊ xpi
 anus fiat. ⁊ ad oīa agēda ⁊ sustinenda
 que xpianismi sunt se obligat ipsa su-
 scepcione baptismi. **Guilb.** Tercio
 caueant cōtrahētes ne inter eos sit af-
 finitas vel cognatio spūalis. aut psan-
 guinitas. matrimoniū cōtractū impe-
 diēs ⁊ dirimēs. als̄ sibi debitū reddē-
 do alter ad min⁹ adulteriū vel fornicā-
 tionē cōmitteret. Quarto d̄z in cōtra-
 ctu cōsensus fuisse in mēte ⁊ expres-
 sus in voce signo vel scripto. deficiēte
 em̄ alterius cōsensu. vel si nō fuit ex-
 pressus. nullū matrimoniū eēt coram
 deo. **Qu**iro videat ne scienter sirotus
 deo factus inter pres de p̄tinentia. als̄
 vōnēs peccare possz mortaliter. ⁊ deo
 sponsam subtraheret. nec sine pecca-
 to mortali fm̄ mltos vnq̄ postea pos-
 set petere debitū. nec p̄speritas tpaliū
 in tali matrimonio eēt multū speran-
 da. imo etiā grauit̄ videt̄ peccare qui
 vōnū ducit sc̄l̄ter. q̄ coopatur ei ad
 p̄ctm̄ mortale cām dando fratrib⁹ vo-
 ti. **S**ist alij q̄ tales tradunt nuptiū. q̄
 Ro. j. dicit. Nō solū. supp. excludunt
 a regno dei qui moralia faciunt. sed
 etiā qui p̄sentit facit. **Vbi glo.**
 Cōsentire ē tacere cū possis redargue-
 re. vel errorez adulādo fonere. **Sexto**
 caneāt ne clādestine nuptias celebrēt
 s̄ b̄ndictionē recipiāt in facie ecclesie.
 vbi nō sūt binubi. **Ne**uter em̄ cōiugū
 teneat reddere debitū alteri statim cō-
 tracto m̄rimonio. dicit **Tho. i.** iij. dis-
 .xxxij. **E**t fm̄ **Guilb.** sup̄ Ray. peccat
 mortaliter q̄ ante b̄ndictionē nuptia-
 lē vxorē cognoscit in locis vbi ē cōsue-
 tum b̄ndictiōz adhiberi. **V**aler aut̄
 b̄ndictio m̄rimonialis. ⁊ sit p̄pter mul-

ta. vt notat **Hūbertus de officio epl̄.**
Et **Guilb.** parisiē. de sacmētis. **Q**uā-
 q̄ em̄ m̄rimonio annectitur sterilitas
 cōtra hāc valet b̄ndictio diuina. **P̄s.**
Bndixit eis multiplicati sunt nimis
 Interdū paup̄as p̄tra hāc valet eadē
 b̄ndictio. q̄ **Prouer. x.** B̄ndictio dñi
 diuites facit. Interdū discordia cōiu-
 gum. s̄ b̄ndictio dñi valet ad pacē. **Nu-**
meri. vi. Sic b̄ndicetis filiis israel. **Cō-**
 uertat dñs vultū suū ad te. ⁊ det tibi
 pacē. Interdū demon accipit p̄tatem
 in p̄trahentes. vt p̄z **Thobie. iij.** de de-
 mone q̄ interfecit septē viros **Sare.** s̄
 p̄tra h̄ valet b̄ndictio. q̄ ibi ē crucis si-
 gnum qd̄ fugat demonē. Interdū in
 p̄iugib⁹ caro dñatur sicut equus ⁊ mu-
 lus. iō malo amore p̄iugunt. p̄tra hoc
 valet b̄ndictio sc̄ta. q̄ dat grām. **Ecci.**
xl. **G**ra sicut padisus in b̄ndictiōib⁹
Gra aut̄ elenat mentē ad spūalia. In-
 terdū matrimonio adiūcta est multa
 prosperitas ducēs ad malū finē. s̄ b̄n-
 dictio diuina ecōuerso adducit abundā-
 tiā spūaliū bonoz ducētū ad bonū
 finē. **P̄s.** B̄ndictiōez dabit legislatoz
 ibi de virtute in vntē videbit de⁹ de-
 orū in syon. Quia ergo b̄ndictio diu-
 na p̄comitat inuocationē diuini nois
 quam facit sacerdos in sua b̄ndictiōe.
 fm̄ illō **Numeri. vi.** Inuocabitis no-
 men meū sup̄ filios israel. ⁊ ego b̄n-
 dicā eis. **Iō** rōnabiliter b̄ndicit m̄rim-
 oniu aliquoz. **Q**uo ad tertiu no-
 tat **Guilb.** vbi. s̄. **Q**uā cū m̄rimoniū
 sit sancta ⁊ sanctificatiua ⁊ p̄fecta socie-
 tas maris ⁊ femine in specie hūana. ⁊
 sanctitas sit fm̄ **Plony.** elongatio ab
 execratiōib⁹ ⁊ p̄aminatiōib⁹ viciōz ⁊
 p̄ctōz. ⁊ adherētia totalis ad deū. **I**d
 circo septuplex ē sanctitas m̄rimoniū
 suāda a p̄trahētib⁹. **P**rima cōsistit in
 elongatiōe a turpitudine ⁊ execratiōe
 prohibitor. q̄ p̄trahētes intēdere de-
 bent vt se lōge faciāt ab his. **S**ecūda

Preceptum III Capit. VIII

consistit in custodia et retractione pfor-
tis ab hominibus. Tercia consistit in subiectione
ne sui ad alterum. et in iugo perpetue ser-
vilitutis. quod se alter alteri subijcit absque
participante. Quarta in susceptione oneris.
videlicet passionis et educationis.
Non enim levis est onus viro providere de
pregnantibus enitibus et nutritibus. Si-
militer custodire parvulos et erudire
sicut et in muliere dolor partus. erum-
nositas pregnantium. quibus prodelet vir.
et miseria nutritum et filia. **Quinta**
est ex susceptione regiminis ipsius viro-
ris quibus ad virum. quod etiam regere habet
totam domum. ubi mulieri competit pars sol-
licitudinis. Non enim recipit uxorem tantum
ad exhibenda necessaria victus et ve-
stitus. sed etiam ad regendum in compositione
ne morum. in correptione et perfectione eius
nec levis cura et modicum est onus cura
mulierum unius. Sexta ex fructu plus ad
dei cultum nutriendum. Septima ex ipso
sacramento. id est sacre rei signo. Est enim si-
gnum passionis christi et ecclesie. christi et
fidelis anime. christi et beatorum patrum. De
sunt sanctificationes de quibus videtur loqui
apostolus. I. Thessal. III. Nec est voluntas
dei sanctificatio vestra. ut abstineatis a for-
nicatione. ut sciat unusquisque vestrum vas su-
um possidere in sanctificatione et honore
non in passione desiderii. sicut et geres
que ignorat deum. Non enim vocavit vos
deus in immundiciam. sed in sanctifica-
tionem in christo Iesu domino nostro.

Capitulum. viij.

De penitentie sacramento cuius
tres sunt partes secundum Chrysostomum.
Contritio. Confessio et Sa-
tisfactio. Primo videndum est de origi-
ne contritionis. Secundo de conditionibus
contritioni necessariis. Et tertio de effe-
ctibus contritionis. **Primum** ad primum no-
randum primum quod secundum magistrum discipulum. xvij.
quarti. Contritio est dolor voluntarie
assumptus pro peccatis cum proposito perficiendi

et satisfaciendi. Dicitur primo assumptus.
Oportet enim in contritione quod communiter
habet precedere quidam. Secus de peni-
tentia. ut in latrone Magdalena et
Paulo. ubi deus fontem misericordie aperit
ut fieret subito. quod in alijs parlatum.
Sicut enim sanavit quidam subito christus.
alios quotidie sanat successively median-
te cursu communi. sic et i animabus fecit.
ut I. Th. dicit contra gentes. Secundo dicitur
voluntarie. non coacte propter hoc peni-
tiosum est in extremis primo penitere
ut habes I. c. vi. **A. Tertio** dicitur dolor
scilicet qui sit displicibiliter maior cuius-
cunque punitione citra deum. Et hic
dolor est voluntatis. nec oportet neces-
sario quod sensualiter doleat. Non stat. quod
propter mortuo sensibiliter plus doleat
non intellectus et gaudeat peccator de
dolor tali. Sed quod diu dolebit. Non. si
id est. quando reculit se male fecisse. Quar-
to cum proposito perficiendi et satisfaciendi.
Secundo notandum secundum Bonaventuram. quod quatuor
sunt pambula contritionis. ut plurimum
Primo penitentia actualis quod est immediata
dispositio ad gratiam orationis et incipit secundum or-
dinem. Primo a fide. cuius actus primus
est quod homo cognoscit et credit dei bonitatem et
iusticiam. et quod illi divine bonitati displice-
ret omne peccatum. et quod divina iusticia peccatis sic
offendit quod nullo modo dimittit inultum.
persequenter homo cognoscit se male commi-
sisse. et dei offensam incidisse per iusticiam
solvendam. Secundo est actus timoris humilis
quod timet se eternaliter miseri futurum propter
peccatum. et retrahit isto modo a peccatis propter
metum gehenne in quo timore quod si solus
maneret desperaret. Tercio actus fidei
est quo credit deum tam infinite misericor-
dem. ut ad veram penitentiam remittat
omnem offensam. et in amicum dei recipiat
penitentem. Quartus est actus spei de ventura
persequenda propter dei misericordiam et boni-
tatem. quibus paratus est indulgere
et in amicitiam reassumere penitentem.

Preceptum III Cap. VIII

habet. adhibita diligētia ad memorā-
dum et inueniendū ea. **¶** Item vero ad
terminū cōtritiōis. s. qñ ipsa displicētia
feruat charitate. et sit cōtritiō. tūc suf-
ficet q fiat vna cōis de oibus similibus.

¶ Tertiu requisitū est vna generalis
detestatio oim peccōm suoz tam obli-
toz q ignoratoz q peccatoz cōmisit.
et nō sciuit et adhuc nescit quoz fuerūt
peccā. Pro intellectu aut obliatoz pec-
catoz notādū fm Tho. q oblitio de
aliquo pōt esse dupl. Vno mō sic q
totaliter a memoria exciderit. et q hō
nō possit illud inquirere nec memora-
ri. Alio mō sic q p̄m a memoria ex-
ciderit et p̄m remāserit. Sicut cū in
generalī recolo me aliqd audiuisse. s.
nescio in speciali qd fuerit. Et tūc re-
quiro in memoria ad cognoscendū et
remiscēdū. Sic ēt dicit aliqd eē ob-
litū dupl. Vno mō sic q in generalī
maneat in memoria. s. nō in spālī. vt
cū hō recolat se vñ vltima pmississe
nescit q. videlz an supbia. an auaricia
vlt luxuria. vel gula. et tūc debz hō cu-
diligētia recogitare vt inueniat peccm
in spālī. quia homo tenet de quolibet
suo morali memorato in spālī cōteri
spālīter. Si aut inueniri nō pōt nec in
pticulari memorari. tūc sufficit de eo
cōteri. fm q in memoria p̄tinet. s. do-
lere q pmissit qddaz mortale de q non
est memor. Et dz si solū sic in generalī
dolere de quodā peccō pmissio et oblitio
s. dz ēt cū hoc dolere de oblitioe q
sibi ex negligētia p̄ria ptingit. **¶** Alio
modo pōt peccm esse oblitū sic q spm
oim a memoria excidit. nec aliquam
de eo hz noticiā etiā adhibita suffici-
enti diligētia. et tūc nō tenet hō de eo
cōteri in pticulari. qz impotētia excu-
sat eū a debito. et sufficit generalis cō-
tritiō de oi eo in q deū offendit. Et vi-
dit Bonauē. q penitēs nō dz de obli-
tis cōteri in generalī sub p̄ditiōe. vt si

detm in aliquo peccato offendit. s. de-
bet de eis cōteri sub pbabili estimati-
one. Debet em pbabiliter et verissimil-
ter estimare q in multis offendit deū.
et sic ex hac estimatiōe doleat ac si cer-
tus eēt. tūc ē vere cōtritus de eis et di-
mittunt sibi illa oblita sicut cognita
q detestat in pticulari. **¶** De ignorantia
vero peccis quō sit cōterendū vbi vide-
licet qd peccauit s. nescit ea fuisse pec-
cata. **¶** Nōdū p̄mo fm Tho. in. iij.
dist. xxi. q ignorantia ei qd qd scire te-
net nō excusat eū. qz ipamet ignorantia
est peccm. **¶** Vñ cū aliq nō cōfiteat peccā
p̄ hoc qz nescit ea eē peccā. et suo mō
videt si nō conterit de aliqbus peccis.
p̄pter h qz nescit ea esse peccā. et potissi-
me p̄pter ignorantia iuris diuini. tūc
non excusat. alia heretici excusantur
qui aliq peccata in qbus sunt nesciūt
eē peccata. et etiā excusantur simpli-
ces qui ex negligētia aut ex desidia
ignorāt. et quia ignorata ex negligētia
sciunt p diligētiā. iō tenet hō facere
qd in se ēt peccā sua cognoscat qten-
de eis p̄terat. p̄stet et satisfaciāt. Et si
queris p qualē diligētiā sit repellē-
da ignorantia. **¶** Rñ. Chyso. sup Matth.
Omēl. xxxix. Si velles scripturaz in-
gredi veritatē. nūc poteris oionibus.
nūc q̄reres in scripturaz. nūc pulsares
bonis opibus. nūc interrogares sacer-
dotes. nūc istos. nūc illos. Ex qb fm
Bonauē. sup. iij. et Guillel. parisiē.
de fide et legib. elicit q q̄tuor sunt in-
uātia p̄tra ignorantia. Vno tenet qd
discere salutaria sibi. Et hoc per verbū
dei attentā audientiam. p libroz sacre
scripture diligēte lectionē. et p cordi-
alē meditationē. Debet em qlibet fm
status sui exigentiā talibus inēdere.
non solū in quadagesima. sed etiā in
omni die festino cum ad hoc sit insti-
tutus. Si em per alios dies tempora-
libus intendis. cur nō in die festo legi

dei intrēderes: **D** siq̄ prefata fecissent.
quāta iam ignorata didicissent. Scō
exigē vī q̄s frequēter cōuerſet cū bo-
nis hoib⁹. de reb⁹ loq̄t salutarib⁹. et
q̄rat de eis q̄ ad dei p̄tinent honorē et
suā salutē. **T**ertio caneat a p̄ctis q̄
bus q̄ tā cognoscit. et si incidit statim
cōterat. **A**ls fin Greg⁹. p̄ctm qd p̄ pe-
nitentiā nō delet. mox suo pōdere ad
aliud trahit p̄ctm. et lumē rōnis cecat
vī. pbat m̄ḡ in. ij. dī. xxxvj. **V**n̄ Ro.
j. enumeratis q̄busdā p̄ctis negligē-
tijs. dicit. Propterea tradidit illos de-
us scz p̄hos in passiōes ignominie. q̄
deū cognoscētes nō sicut deū glifica-
uerūt. **Q**uartū ē vī q̄s crebro deuotis
oziōib⁹ deū et sanctos inuocet. q̄tenus
eū de necessarijs potissime digne il-
luminare. q̄ ois sapia a dño deo ē. sic
sanct⁹ Tho. fuit illuminat⁹ a deo. et ē
ab aplis de quodā dubio instructus.
hoc em̄ faciēdo plurima q̄s disceret.
De hoc ēt repies. j. p̄cepto. ix. c. iij. **R**
Ad p̄positum igit q̄n q̄s incipit
fin Bonauē. sup. iij. p̄gnoscere pec-
cata q̄ p̄t ignorabat. tūc tenet de eis
in p̄ticulari p̄teri. et cū h̄ p̄teri de igno-
rātia sua q̄ sibi ex sua culpa exenit. Et
d̄z etiā istā ignorātiā emēdare p̄ posse
als nō videt eē verus penitēs q̄n ē de
necessarijs ad salutē. **A**d in aut igno-
rat aliq̄ p̄ctā. d̄z de eis cōteri in gene-
rali. vī q̄n homo dolet in cōi de omni
dei offensa p̄ ipm̄ cōmissa. doleat etiā
in generali de oib⁹ peccatis oblitis.
Et postq̄ hō cōrritus est in p̄ticulari
de oib⁹ sibi cognitis. et etiā de oib⁹
oblitis in generali. tūc debet hō esti-
mare verisimiliter se etiā in multis of-
fendisse deū q̄ ignorat et nō noscit esse
p̄ctā. et de talib⁹ debz cōteri in genera-
li. et cū hoc de sua culpabili ignorātia
seu crassa. et p̄ talib⁹ humili veniam
p̄ceat. **H**oc docet lex dei in Ps. De
licia q̄s intelligit. glo. q. d. nullus oia

Ideo additur. **A**b occultis. et ab ali-
enis parce seruo tuo. Et alibi. Delicta
iuuentutis mee et ignorantias meas ne
memineris domine. **S**z quereres. **R**
Quāntus dolor seu quanta displicē-
tia exigē ad p̄ritiōnē. **R**ñ. fin Tho.
Duplex est dolor contritiōis. **O**n⁹
in voluntate. et est ipa cōrritio mei seu
displicētia p̄cti. et d̄z esse maior de pec-
catis q̄ quicūq̄ deliberat⁹ dolor. aut
quecūq̄ volūtiō eiusdē voluntatis de
quacūq̄ tēporali re. **Q**uia plus volū-
tas debz detestari p̄ctm. quia pira deū
q̄ nolit quodcūq̄ damni in alijs re-
bus. inaxime q̄n homo devtroq̄ deli-
berat. et ea adinuicē compar. **D**e⁹ em̄
debet sup oia placere. cū oia alia fina-
liter sint in ipm̄ ordinanda. et iō p̄ctm
qd ab eo auertit eū offendit. d̄z iuper
oia voluntati displicere. **I**deo **M**iere.
vj. Luctu vniūgeniti fac tibi. vbi glo.
dicit. Docet penitentiā quid facere de-
beat. **N**ā peccator nō habet nisi vīaz
aiam rē. Et alia glo. **N**ihil dolentius
mortē vniūgeniti. Et ita fin rōnem et vo-
luntatē nihil debz eē detestabili⁹ et ma-
gis nolit eē q̄ p̄ctm. Et addit Tho.
et dīc. q̄ ēt in casu in q̄ oportet hoīem
peccare mortalit̄ aut mori. aut aliam
quācūq̄ penā tolerare. tenet hō in ta-
li casu oēs penā p̄eligere. et post⁹ susti-
nere. q̄ peccare mortalit̄. aut q̄ velle
peccasse h̄z volūtariāz deliberatam
cōplacētiā in mortali p̄ctō p̄terito.
Et si q̄n non imminet talis casus ne-
cessitatis. tūc nullus est de hoc tenē-
dus. eo q̄ hō nō scti defacili affect⁹ su-
os regere aut mēsurare. **B**onauentu-
ra etiā dicit. q̄ magnū ē p̄iculū et stul-
ticia ab aliq̄ infirmo. id est. in virtuti-
bus impfecto. vī etiā a seipso hoc que-
rere. s. an veller mori. aut quācūq̄ pe-
nā sustinere vel mortalit̄ peccare. quia
hoc ē sevel alitū tentare. et a nullo peni-
tente debz cōfessor hoc querere. sed si

sponte quis illud dicit signū ē magne penitentie. Alius ē dolor sensibilis in parte scz sensibili. et talis nō ē necessarius ad pñtionē p mortaliū. Primo qz nō est semp in pñte nra. Scdo. qz sicut pñtū p actū volūtatīs sufficēter nascit. ita p actū volūtatīs videlz p de- testationē pñtū volūtatī que ē cōtra- līter cōtrītio sufficēter tollit sine do- lore sensibilī pñtū. laudabilis tñ esset
I si habere moderatē. Quartū requi- sitū ad pñtionē est vt hō cesset a mor- talibz. vt etiā habeat ppositū sibi ca- uēdi p futuro. nō solū de pñtis cōmis- sis. de qbus nūc dolet. s. etiā de oibus mortalibz et occasionibz pñtū rōe quoz verissimiliter eēt postea iterū ca- surus in mortale. Prz illud p diffini- tionē penitentie Gregl. que ē. Pecca- ta pñtū plangere. et plangēda iterū nō cōmittere. id ē. habere ppositū nō ea amplius admittēdi. Ad idē est ma- gister in. iij. dis. xv. et. xliij. hō ppositū istius ē. qz si hō nō haberet tale pposi- tum nullū mortale scz pñtēdi. tunc haberet volūtatē alicuius vel cōpla- centiā mortalīs pñtū. Dicit em Aug. li. de vera et falsa pñtia. Scio deū inimī cum oī crīmīnofo. Quomō ergo qui vñū crīmē referuat de alio recepit ve- niam. Quā Luc. xliij. et Iob. viij. totum boiem sanū fecit in sabbato. Et nullū demonē in eo reliquit qui legione ha- buit Luc. viij. Ex q pz q nō pñtū qui odiū grātē cōtra pñtū retinet. Itē qui occasiōes certas peccatoz vi- tare nō pponunt. vt pñtū. vñtū. et hōmī. Item qui nolūt reuocare se- ductos malīs cōsilijs et moribz p eos aut diffamatos iniuste. Quintum re- quisitū est ppositū pñtēdi p locoz tpe fin ecclesie pceptūz oīa sua mortalia prius non cōfessa. et de quibz prius nō est legitime absolutus. et etiā ppositum satisfaciēdi deo p istis pñtis. Sextū

requisitum ē motus liberī arbitrij in deum. qui videtur esse maxime dei di- lectio sup omnia. Ratio ē fin Tho. in. iij. p. q. lxxv. Quia talis dilectio dei ē cā delectationis pñtū finaliter ppter deū. et inqñtum suū dei offensiva. et contra honore ipsius. facta. vt patebit statim. De hoc etiā habes. j. c. xj. pñtū pcepto. Septimū requisitū est vna generalis delectatio oīni peccato- rum mortalīū. Ad verā em penitentiā requirit dicit Tho. ibidem. qz hō dese- rat pñtū inqñtum ē cōtra deū. Et post pauca subdit. Si em displicet hōi ali- qd peccatum eo q est contra deum su- per omnia sibi dilectū qd requirit ad rationem vere penitentie. tunc etiam displicent sibi omnia peccata morta- lia. Ideo magister in. iij. dis. xj. bea- tum Aug. allegando dicit. Arbitrij li- bertatem qñt deus. non necessitatem charitatē et nō solū timorē. Et subdit. Pportet nō solū timere iudicē s. di- ligere. ergo oportet qz hō deū sup oīa diligat. et q actualis dei dilectio sit si- bi causā eū moueat vt detestet pñtū finaliter ppter deū. scz inqñtū ē dei of- fensivū et pñtū eius honore. Ex quo
P pz q si homo peccata sua detestet so- lum quia sunt opposita virtuti mora- li. aut solū qz reddūt eū indignū et vi- tuperabilē. qualiter etiam pñtū cogno- uerūt detestanda eē peccata. aut si so- lum detestaret ea ppter timorēz pene amissiōis vite eterne. inqñtū illud esset sibi ad incōmodū ibi sistēdo sine vltē- riori relatiōe in deū. tunc hō solū que- reret suū cōmodū. et fugeret suū incō- modū. et nullo mō qñteret deū. et illius honore. cōtra illō Apli. j. Cor. x. Si- ne mādūcatīs siue bibitis. Nec ta- lis delectatio eēt actū pñtis. qz nō cir- cūstantiōnata debito fine. et psequēs non formaret grā nec fieret pñtū. id nullū tolleret pñtū. imo ipsa eēt viciū
 k

et actuale peccatū. qz circūstantia-
ra in debito fine. et p cōsequēs etiā nō
eēt attritio vera q de cōgruo meretur
grē infusione et pctōrū remissione. s;
eēt actualiter offendēt ita mereretur
penā. Exēplū pīmo de Antiocho de
quo. ij. Mach. ix. q de pctō qd cōmī-
sit in dei fideles. nō ē a deo misericōiam
psecutus. qvī dicit Tho. veniā fuisset
assecurus si vere penituisse. nō autē ve-
re penituit. qz nō ex amore iusticie de
pctis pmissis volebat. s; ex timore pe-
ne quā expectabat. vel ex dolore pene
quā sustinebat. sic demones et dānati
oēs pñiam agūt magnā p pctis. non
qz deū offenderūt s; qz incōmodū eo-
rum maximū ē. s; licet ista septē pun-
cta sint pbabillē ex doctoribus sacre
theologie dicta. in q de talib; pferim
de pma. scōa et septima pditionib; vult
pdicare. caueat ne pplm scādalizet vlt
desperare faciat. s; in ore prudētis me-
dici. et fm pastorale bti Gregoī. caute
loq̄tur. ita vt duos et dissolatos terre-
at et emolliat. pusillanimes autē despe-
rare deuenia nō faciat. **¶** Q̄tū igit ad
tertū principale qñ hō p illa septē su-
pradicta se preparavit et deuenit ad il-
lam vñā generalē oīm suoz mortaliū
detestationē bñ circūstantionatā ma-
xime circūstātia debiti finis fm dicta
Et qñ hñōi detestatio ē satis magna
propter tātis pctis. tūc mox informat
charitate et fit p̄ritio. Et i eodē instāti
de mltā bona pferit penitēt. nō ex va-
lore p̄ritōis p̄cise seu attritōis. s; p̄p̄
meritū passiois xpi. qz incipit iam alī
quo mō vñre se xpo. ppter quā vñso-
nem passio et meritū xpi sibi suffraga-
tur p modū influxus fm Tho. in. iij.
parte. nō inq̄ ex valore cōtritiōis p̄ci-
se. qz brevis et pua est et nō sufficiens sa-
tisfactio p pctō mortali qd ē aliq̄ mō
infinite malicie. eo qz p ipm infinituz
bonū cōtemnitur. s; dimittit peccata

et alia bona cōfert ppter meritū xpi q
sua passioe nobis meruit q qñ hō i fi-
de xpi et ppter deū detestatur pctā suā
fm modū pmissū. tūc de p̄ dimittit ea
ppter hoc qz dei fili; sibi dilectissim; p
peccatis istis sicut p oībus alijs mor-
tuus ē deo patri hostiā se obtulit pl;
fm Anselm. Cur de hō. deo placentē
q p̄cām sit malū nocivū. Sūt autē ef-
fectus p̄ritōis seu bone attritōis etiā
anteq̄ qz p̄stet actū. Primo fm xpi
exemplū Luc. xv. Dia pctā mortalia
penitēt in instāti dimittunt. et p̄ cele-
stis ei tanq̄ filio p̄digo reuertēti. misse-
ricordia motus occurrit ei eternā pe-
nam in tēporales cōmutando. Scōdo
amicus dei efficit. ita qz iniquitatū ei;
amplius non recordetur ad iram. fm
Ezech. xvij. qd significat osculū p̄is.
Tertio grā. charitas et cetera virtutes
in baptismo infuse et p p̄cām p̄dite aīe
infunduntur. Et hec est scola prima.
Quarto heres eterne patrie efficitur
que hereditas per fidei annulū in ba-
ptismo datur ei. et nūc fides charitate
formata certa est de eterna felicitate.
Quinto oīa opa vñā olim et mortifi-
cata p pctā renitiscūt. vt velut calcia-
mēta pedes affectuū amodo muniēt.
¶ Prefatas septē pditiones vere p̄ritio-
nis breuē p̄stringēs Cācella. parisiēsi.
Joh. de gersona i tripartito suo. inter
cetera sic dicit. Sciens misericordiā
mus pater deus et cognoscēs n̄as fra-
gilitatē permarimāt ad malū pñita-
tem multiplicib; vñs mortali vñā du-
tate patissimus ē nobis delicta remis-
tere. et grās pferre. si dūtaxat veraciter
et ex corde tres sibi subscriptas verita-
tes porrigam. P̄nā veritas. Dñe sic
vel sic p̄tra tuā bonitatem peccant qd
mibi displicet. rōe cui pñiam ago. qz
te offendī. q tot; es venerāndus et colen-
dus. qz mādatū tuū trāsgressus suz.
Secūda veritas. Dñe bonum habeo

Preceptum III Cap. IX

propositum et desiderium tuo in unamine
mediante mihi in futurum precavendi ne
incidam in peccatum et occasiones iuxta pos-
sibilitatem virtutum evitandi. Tertia veritas
Dne bonam habeo voluntatem peccatorum
meorum confessionem integraliter facienda per
loco et tempore secundum tuum et sancte matris ecclesie
mandatum et preceptum. Has veritates si
aliquis quicunque loco et tempore sinceriter non
ficeret aut mendaciter ex corde pronuncia-
verit, secururus existat se in salutis et
gracie statu consistere et vitam eternam mereri
quous oia crimina commisisset. si etiam ta-
lis absque alia professione continuo dece-
deret in absentia sacerdotis dormien-
do, aut alio quovismodo morte subita per-
tenuis, idem finaliter saluaretur acerbissi-
ma pena purgatorii mediante. **E**x quo
notandum et salubre consilium elicitur, ut christi-
anus quilibet singulis diebus bis aut se-
mel sero et de mane aut saltem festis die-
bus redeat ad cor suum, conscientiam exami-
nans, an tres premissas veritates proferre
valeat cum cordis sinceritate, et si sic,
tunc intra statum salutis se esse possidet, quod
si eas pura mente sateri non valet obsta-
te voluntate peccandi quam actualiter dele-
cratur, aut in quo proposito quo quis oc-
casionem peccatorum vitare renuit, quem-
admodum illi qui peccatis carnalibus
mersi resurgere nolunt, aut usuras su-
as, aut iniustas mercationes et lucra
continuant, vel iniuste retinent alienum
quicquid alterius odio vel vindicte deside-
rio flagrantes in nocendi proposito perse-
rant, certissime sciunt habere et possidere non epum
aut papam eos absolvi posse, quibus ta-
libus salutare consilium debet, ut per se ipsos
vel alios bona que poterunt operari orando
vel elemosynas dando, quod deus eorum cor-
da illuminet et ad bonum dirigat et puer-
tar, hec cancellarius. **S**ed quomodo contritio est
habenda de venialibus? **R**espondeo. **T**ho. in. iiij.
dist. xvij. quod ad deletionem venialium non
exigit actualis contritio de omnibus, nec

sufficit habitualis contritio per deletionem
omnium semper. sed sufficit media contritio
scilicet quorundam displicentia in spirituali, nisi
quis in deum feruere ferretur, ubi per
tunc sibi simpliciter omnia sua displice-
rent venialia, tunc oportet semper quod ani-
mus nec simpliciter nec explicit illi ve-
niali inhereat, quod sibi vult dimitti, ali-
as voluntas curia esset, hec intellige quod
ad reatum peccati, sed de pena plus minus
dimittit secundum quod plus dolet vel aptius de-
uorum remedium suscipit, ut aquam be-
nedictam, disciplinam, et alia huius-
modi.

Capitulum ix.

Confessio est secunda pars penite-
tie, de qua tria sunt videnda.
Primo quod eius fructus seu effe-
ctus. Secundo quod quilibet, et qualiter
sit confitendum. Tercio de confessionis ge-
neralis effectibus et proprietatibus. **E**x
tunc ad primum notandum secundum **T**ho. et
Sco. et Bonaventuram, dist. xvij. articulo. quod no-
ne sunt effectus confessionis et sacramen-
talis absolutionis. **P**rimus est magnus
meritum confitentis et fuga transgressionis
istius precepti. De quo in hoc precepto christus
ait **I**oh. xx. Quorum remisistis pecca-
ta remittuntur eis. Obedit etiam quod hoc
preceptum ecclesie, quorum preceptorum transgre-
ssio est grave peccatum. **S**ecundo valet ad
augmentum gratie si quis prius eam habuit.
Tercio valet ad gratie nove infusionem si
ea prius caruit, facitque de attrito peccatum
Sicem dolor attritionis penitentiae non
fuit sufficiens dispositio ad contritionem.
tunc confessio et absolutio ei superaddi-
te supplerent eius defectum, dummodo peni-
tens ipse tunc non ponat obices gratie per com-
missionem actualis peccati mortalis. **Q**uar-
to confessio et absolutio infinite longam pe-
nam inferni et acerbam valde mutant in tem-
poralem penam et purgatorium, et hoc facit
confessio et absolutio habite in proposito
etiam antequam homo confiteretur scilicet quando contritus

vere. qz sic an p[re]fessionē mortēs finali
ter saluaret. Et qz p[re]fata pena q[ui]s sit
finita. tñ inproportionata ē v[er]ib[us] pe
nitētis in h[uius] mundo v[er]itatis p[er] v[er]m cla
usam in p[re]fessione z absolutiōe. in tñ
illa pena p[er] confessionē z absolutiōē
minuit q[ui] remanet p[ro]portionata v[er]ib[us]
penitētis ita q[ui] satisfaciendo p[ot]t se ab
ea in hac vita totalit[er] q[ui]s liberare. **I**d
circo q[ui]nto p[re]fessio z absolutio sacmēta
lis inproportionatā hoīs v[er]ib[us] penaz
cōtrito debitā reddit hic p[ro]portionatā
hoī. z p[er] p[re]fessionē finitā minuit ampli
us. **S**exto p[re]fessio z absolutio etiā pe
nā p[er] p[re]fessionē debitas p[ro]pter verecūdiā
plus minuit q[ui] prius fuerit imminuta.
Et iō quāto plus quis p[re]fiter. tāto sibi
plus pena minuit. z totiens confiteri
posset q[ui] oīs pena sibi dimitteret p[er] p[re]
fata. **S**eptimo. p[re]fessio valet ad pecca
ti cognitionē. q[ui] sit discretio cōfessoris.
Octavo. valet ad p[re]fessionē asscuratio
nē. **V**ñ cū **D**avid corā p[ro]pheta cōfite
bat p[er] p[re]fessionē suam. statim audiuit ab eo
Transiit d[omi]n[us] p[er] p[re]fessionē tuā. **i**. **R**eg. xij.
Vñ. **i**. **C**or. j. **G**loria n[ost]ra hec est ē te
stimoniū cōscie n[ost]re. **N**ono s[un]t **T**ho.
specialē ornatū imp[er]m[en]t faciet aie deo
honorificū. primo exēplarē. z demo
ni terribilē. **E**tum ad scōm p[ri]nci
pale. de q[ui]q[ue] circūstātijs satis necessa
riū ē dicere. videlicet q[ui]s. vbi. q[ui]d. q[ui]n z
quō xp[ist]ia teneat cōfiteri. **P**rimo q[ui]s
cōfiteri teneat. **H**ñ. s[un]t p[ro]noiatos do
ctores. q[ui] adultus q[ui] habet vsu[us] rōnis
z qui post baptis[m]ū susceptus pecca
uit mortalit[er]. **P**er adultū aut[em] itelligit
Sco. nō aliquē t[em]p[or]e aut t[em]p[or]e etatis sed
hoiēm q[ui] habet etatē sufficientē ad co
gnoscēdū q[ui]d iustū z q[ui]d iniustū ē le
gē dei. **E**t q[ui] p[ri]m[us] instruct[us] z interroga
tus ordinate p[er]cipit q[ui]d iustū z q[ui]d iniu
stum in lege dei. q[ui]d in vno c[ir]c[um]stātijs sit q[ui]s
in alio. **I**n nōnullis etiā malitia sup
plet etatē ita etiā p[ot]t fieri in bonis.

Sed s[un]t q[ui]ntor dubia h[uius]modi. **P**rimū **D**
q[ui]d de muto. **I**ñ scōdo q[ui]d de ignorāte
idioma certū. **H**ñ. cōfiteri s[un]t doctores
q[ui] tales p[er] signa z nut[us] cōfiteri p[ot]t no
ta tā p[re]fiteri q[ui] cōfessoris. **S**i aut[em] nō ha
bent signa v[er]itatis nota. tñ fiat p[er] inter
pretē etiā secularē. q[ui] tacere tenet sicut
cōfessor p[ri]ncipalis. **S**co. tñ videt nō
esse necessariū p[re]fiteri p[er] interpretē. **S**i ta
lis q[ui] nō habet sacerdotē idioma scien
tē. habet impossibilitatē p[re]fiteri hominī
idoneo. p[ro]p[ter] q[ui]d vt dicit **S**co. suffi
cit sibi p[re]fiteri deo cū p[ro]posito ista p[re]fata
cōfiteri etiā sacerdoti oportunitate
oblata. **T**ertiu dubiū. **N**unq[ui]d non
habenti sacerdotē p[re]fiteri licet mittere
z p[re]fiteri p[re]fata p[er] scripturā. **S**co. z scō
doctori in q[ui]libetis videt. q[ui] sit cōtra
rōnē p[re]fessionis sacramentalis scriptu
ra missa sacerdoti absentis. **T**uz q[ui] scri
ptura talis de sua natura semp[er] ē paru
la cuiusq[ue] legēti. **T**um q[ui] absentis tol
leret verecūdiā q[ui] est etiā pars maxia
satisfactionis. **T**um etiā p[ro]pter pericu
la q[ui] seq[ui] possent i reuelādo p[re]fata. **P**oc
xp[ist]s docuit sumere sacm[ent]ū vt videt s[un]t
Aug[ustinus]. z magist[er]. **v**ñ. **xv**ij. q[ui]n **I**u.
xvij. p[re]cepit leprosis vt se p[re]fiteret sa
cerdoti. **Q**uarto **Q**uid d[icitur] illo q[ui] nul
lum mortale s[ed] solū ventale p[er] p[re]fessionē ha
beret. **R**ñdet s[un]t multos q[ui] nō tenet
cōfiteri rōnē diuini p[re]cepti. q[ui]d p[er] mor
tale lolū latū est. **S**ed rōnē p[re]cepti ec
clesie. **P**ñis v[er]itatisq[ue] sexus. tenet s[un]t
q[ui]sdā. **S**co. q[ui]d tenet aliq[ui]s p[re]fiteri. **I**
Hñ. q[ui] mortalit[er] p[re]fata cū q[ui]q[ue] p[re]fessionib[us].
videlicet oia mortalit[er] z circūstā
tias ad mortale trahētes. dubia q[ui]daz.
z quottas mortalit[er]. z s[un]t q[ui]sdā quā
ritatē quāda. **M**ortalit[er] tenentur cō
fiteri q[ui] quis prius non ē rite p[re]fessus.
z de q[ui]bus p[ot]t habere memoriaz dicit
Sco. p[er]missa inquisitione diligenti s[un]t
possibilitatē fragilitatis humane. **N**ō
est. q[ui]a p[er] q[ui]libet p[er] p[re]fessionē mortale. efficit

quis dei inimicus. et separat ab unitate
quadam ecclesie. confessio autem directe insti-
tuta est quod ostendat deo et ecclesie reconcili-
atus. Item per omne mortale naufragium
homo. et per tabulam secundam perit post baptis-
mum solum salus acquiritur. Item etiam dictum est
mortalia illa perferri quorum potest habere
memoriam. ut tactum est. et dicitur. Secundo. quod
homo debet tantam diligentiam apponere in
scrutando conscientiam suam in inquirendo mor-
talia a se commissam. quantum diligentiam appo-
neret prudens vir circa aliquod multum ar-
duum quod valde esset sibi cordi. Item postulat
quod homines per temporalibus arduis quantum diligentissime vias amicos et media pru-
dentissime. Unde Augustinus allegat a magis-
tro. dicit. xvj. dicit. Sit parus facere per
recupanda vita anime quam faceret per evitanda
corpis morte. Et subdit. Cum gaudio.
etiam facere debet immortalis futurus
que faceret per differenda morte mortu-
rus. Peritura igitur deliberatio locum
maxime habet in die non peritibus et conte-
mentibus raro et grossius evitibus. **P**o-
teret etiam omnia memorata et singula
vix et eadem perferri. Ad quod confes-
sio sit sacerdoti loco dei. Item in contritione
omnia singula deo dantur ostendi. Item in con-
fessione. Et in casu quo confessor primum
propter casus reservatos non possit absol-
vere ab omnibus. tamen peritens tenetur primo
confessori confiteri omnia singula. et de il-
lis a quibus non potest absolvere confessor
debet eum ad superiores remittere. Dicitur
notate. Per mortalia. quod siue sint con-
sensus siue proposita. siue verba. siue fa-
cta. siue omnia mortaliter. omnia sunt con-
fiterenda. Addit. Unde. ex preceptis qui
erubescere debet coram christiano qui fa-
cere non erubuit coram omnipotenti deo.
Ex parte etiam confessoris ut sciat de singu-
lis iudicare. Et sic habemus quod oportet
perferri mortalia omnia que in memoria
haberi possunt vii sacerdoti. **P**o-
teret etiam tertio confiteri mortalia cum cir-

cumstantiis aggravantibus. et in aliis
genus peccati mortalis trahentibus.
sicut sunt ille qui speciali prohibitione pec-
catorum prohibent. Verbi gratia. Accipere
alienum. prohibet ibi. Non furtum facies.
Item si quis de loco sacro accipit vel rem
sacram. alia prohibitione prohibet. idem oportet
ambo confiteri. videlicet de furto et de
sacro loco. Similiter si fornicatus es cum
adultera vel cum mortali vel consanguinea.
he circumstantie in alia specie pec-
cati mortalis trahunt. ergo sunt confi-
tende. Et sic forte est de hoc quod quis mor-
taliter peccat in die festo quod per mortale
peccatum plus violat festum quam per opus me-
chanicum. De hoc habes. c. j. huius
precepti. Precedentia enim mortalia equi-
valent duobus mortalibus. **P**o-
teret etiam rito quotas peccatorum mortalium dice-
re que memorat quis. quod quoties est circum-
stantia. Unde oportet dicere. Primum vi-
ce feci cum talibus circumstantiis. et secun-
dum vice taliter aut taliter. Oportet etiam
semper aliquos dicere quantum. vel circumstan-
tias quasdam que licet non mutant speciem. ad-
dunt tamen notabilem qualitatem malicie et
deformitatis. ut in furto multum addit
ad parum. Unde quantum quis tales circumstantias
noscit ex se vel ex confessoris inquisitione
etiam sunt perferre semper multos. Thomas. tamen
dicit quod non oportet. Secundo. dicit quod non est
certum eas confitendas esse. si tantum est fieri
et utile. **P**o-
teret etiam quod quis confiteatur
peccata que dubitat an sint venialia vel
mortalia. Quia secundum Bonaventuram. quantum homo
aliquod veniale suum credit esse mortale
aut dubitat probabiliter. an sit mortale
aut veniale. et sic dubitat an confiteri
teneatur an non. si illud non confiteretur.
tunc exponeret se discrimini. et in his
que sunt salutis dimitteret partem securi-
oriorem quam facilius persequi posset. Et Thomas.
dicit dicit. xxij. quod quantum quis dubitat de aliquo
peccato an sit mortale. tenetur illud confi-
teri dubitatione manente. quod quicquid

committit aut omittit in quo dubitat
eē pccm mortale. peccat graviter dis-
criminē se cōmittēs. Debet g cōfiteri
rem put habet in corde. nō dicēdo se
peccasse mortaliter. s; iudiciū pffessorū
A de hoc relinquendo. **T**ertio aduer-
tendū ubi vel cui qd cōfiteri teneatur.
R. s; fin **T**ho. in. q̄rto dis. xviij. q. nō oī
s; sacerdoti habēt iurisdictionē in cō-
fiteatē. Et sunt plati q̄rtoz. Papa bz
iurisdictionē in oēs. Eps in dyocesa-
nos. Pleban⁹ in prochanos suos. et
plati collegij vel monasterij vel ordi-
nis in sibi subiectos. Et q̄libet p̄fator
pōt p̄atem suā alteri cōmittere q̄ etiā
R. s; fin cōmissionē pōt absolvere. **S**ed
quō tenent ad celationē p̄fessionis bo-
mines etiam ad alia celāda. **R.** s; fin
doc. cōfiter in. liij. dis. xxi. q. septē sunt
sigilla hominē ad tacendūz artantia.
nisi de re aliūde sciat. P̄mo ligat ad ta-
cendū pffessor de peccatis et circūstan-
tijs p̄sonis in p̄fessione pceptis. Scdo
nō pffessor q̄ audit p̄fiteatē a casu vel a
p̄posito vel interpretando signa murti
vel verba idioma ligrantis. Tertio qui
cūq; audit ab aliq̄ p̄cedentiū reuelatio-
nē cōfessionis. adhuc tenet tacē. Quar-
to p̄fiteatē q̄ ex reuelatiōe inuictiōis pe-
nitentie probabiliter crederet cōfessio-
nem ledi tenet celare. Alioquin veren-
da p̄fiteatē nō cooperiēs vel discoopi-
ens cū Cham maledicet. Quinto q̄
vñ ab alio petit cōsiliū recōmēdas vt
hoc celet aut h accipit ad celandū. re-
net celare. nisi aliunde deobligaretur
vt p̄ infra pcepto. viij. c. liij. **P.** xliij. c.
Sexto q̄ pceptit ab alio vba q̄ ex natu-
ra facti talis sunt materie q̄ reuelatio
noceret. tenet tacere min⁹ in q̄ si se ad
hoc obligasset. Septio seruus anscul-
tans a p̄posito vñ a casu secretū qd tra-
ctat in curia dñi sui tenetur celare. et si
frangit in cōmune graniter eū punit et
in s; diuini. Octau⁹ mod⁹ vocat sigil-

lam secreti. **E**rit dicit **P.** de ps. vbi
p̄m. q. oēs talia sigilla frangētes de-
quib⁹ dictū ē peccant graniter nisi ali-
unde sciāvel ordo correctiōis frater-
ne. vel denunciatiōis vel p̄sumptio bo-
ni viri cui dicit reuelationē quorūda;
de p̄fatis aliter sciendum exposcant.

An aut possit fieri laico p̄fessio. **R.** s; **A**
q̄ in nullo casu necesse ē laico p̄fiteri.
q̄ cū clauēs nō habeat nō pōt absol-
uere. S; q̄n qd nō h; sacerdotēz suffi-
cit p̄positū cōfiteatē. Verūtamēvt dīc
mag⁹ dis. xviij. et alij doctores plures.
P̄fiteatē talis in articulo mortis nō
habēs sacerdotē nō tenet. s; pōt p̄fite-
ri seculari. vt verēcūdia sibi cedat i sa-
tisfactionē. et alter sibi cōciliari possit.
et vt ostēdat suū posse se facere. Debet
etiā p̄fiteatē diligēter cauere ne alterius
famā sicut als etiā tenet in p̄fessione le-
dat man ifestando alteri⁹ p̄fione occul-
tum pccm granez infamās. quā perso-
nā pffessor actu nōscit. aut nōsceret ve-
risimiliter p̄ futuro. nec pffessor sciscit-
tātū dz eā patefacere nisi p̄us circa istā
personā seruasset sup hoc formā corre-
ctionis fraterne. aut eēt forte aliquē
cause p̄pter qd etiā extra cōfessionem
posset aut deberet illi sacerdoti illas
res denunciare. aut als referre. als dī-
cēs vel iubēs dicere peccat detrahēdo
Et si cui ex inaduertētia factū ē. aut ex
ignorātia. dz illud p̄fiteri. q̄ in sacmē-
to p̄nie multū est pccm vitandū. Vñ
peccat q̄ in confessione dicit. **M**icini
mei ista cōfiter faciūt. vel cōmune est
hoc peccatum in ciuitate vel in patria
mea. Vel nos oēs sum⁹ tales. **S**z **A**
disceres. Quid ergo faciendū est mi-
hi in peccato circūstantiōato taliter
q̄ non possum eius speciem exp̄ime-
re nisi aliū notem. **P.** si filia cū p̄e
peccauit. **R.** s; q̄ debet q̄rere aliū con-
fessore habentem auctoritatem. quēz
si nō cōpererit reperit. petat licentiā

alteri sacerdoti p[re]stari. Et si tale q[ue]rat
qui nec noscat aliū nec verisimilit[er] no-
sciturus sit. Et si nullū reperiret quin
nosceret aliā p[er]sonā. dicit Bonauen[siu]s. z
Durand[us]. si etiā imminet casus necessi-
tatis. ut q[ui] se putat statim morituro q[ui]
famā p[re]stari quantū p[otes]t debet custo-
dire. s[ed] magis debet suā p[re]stari purga-
re. Tho. in. iij. dist. xviij. q[uestione] de cō-
fessione. ar. iij. dicit In casib[us] illis q[ui]
confitens scit sacerdotē suū hereticū.
aut sollicitatōrē ad malū. aut fragiles
q[ui] ad p[ec]cātū q[uo]d q[ui] ei cōfite[re] sit p[ri]us v[el]
si reuelator esse cōfessionis p[ro]babiliter
estime[re] vel si p[ec]cātū q[uo]d ip[su]m cōmissu[m] sit
de quo q[ui] p[re]stari debet. Et in casibus
in q[ui]bus p[ro]babiliter penitēs p[er]iculū si-
bi. vel sacerdoti ex p[re]fessionē ei facta ti-
met. debet recurrere ad sup[er]iōrē. v[el] ab
eodē petere licentiā alteri cōfite[re]. Et
si licentiā h[ab]ere nō possit idē ē iudiciū q[uo]d
de illo q[ui] nō h[ab]et cop[er]iā sacerdotis. Un-
de magis debet eligere laico cōfite[re].
Nec in hoc t[ra]nsgrēdit aliq[ui]s p[re]ceptum
ecclesie. q[ui] p[re]cepta iur[is] positivi nō se ex-
tendūt ultra intensionē p[re]ceptis q[ui] ē
finis p[re]cepti. Nec aut[em] est charitas s[ecundu]m
ap[osto]lū. Un[de] Bern[ardus]. dicit Illud q[uo]d ē insti-
tutu[m] p[er] charitatem nō debet militare cō-
tra charitatē. s[ed] p[re]fessio p[er] charitatem in-
stituta est. q[ui] p[er]tra charitatē militaret si
hō ad p[re]stēdū vni sacerdoti artaret in
casibus recitatis. Nec fit aliq[ui] in iuria
sacerdoti. si in p[re]cedētib[us] casib[us] ab eo
diuertit. Quia p[ri]uilegiū meret amitte-
re q[ui] cōcessa sibi abutit p[re]stare. Nec d[icitur]
Tho. Itē cōfite[re]ns caueat s[ecundu]m p[re]fata
quantū p[otes]t ne p[re]stet reuelatori p[re]fessionis
v[el] ei q[ui] p[ri]us sit ad odiū audita
p[re]fessionis materia v[el] ad luxuriā z sic d[icitur]
alijs. s[ed] non necessaria ibi abscondat vel
aliū cōfessorē s[ecundu]m p[re]dicta q[ue]rat. Nā q[ui]
circūstācie incitātes ad libidinē p[ec]cātū
aggrauātes. nō tamē ad aliud genus
peccati mortalis trahūt. tales q[ui]q[ue] de

bent z possunt laudabiliter reticere ad-
hibita debita discretionē s[ecundu]m cōsidera-
tionē turpitudinis circūstātiarum z
p[ro]nitatis ad malū ex eius p[re]fessione.
sive in cōfite[re]ntē. sive in cōfessore. Ho-
mini etiā dicit Bonauen[siu]s. volenti me-
ditari cōfite[re]nda de luxuria cōp[er]it p[ri]-
us domare carnē per ieiunia z huius-
modi. z p[re]siderare vilitatē p[ec]catorū. infer-
ni penas. z h[ab]mōi. z sic detestari ne ca-
ro incalcescat. Q[uo]d si nō iuuat oportet
vitijs necessaria ibi fieri z sacramentū
ibi iuuare p[otes]t ne noceat. s[ed] illud Mar-
tyr. Et si mortifex q[uo]d biberit nō r[ati]o.

Quartus modus in p[re]stente debet
seruari. videl[icet] ut si vult absolut[us] oportet
de necessitate z sub pena noui pec-
cati q[uo]d sit in charitate vel attrit[us]. Un[de]
z Sco. dicit. q[ui] hō tenet p[re]stari cū dis-
plicētia p[ec]cātū cōmissi. z cū p[ro]posito ab-
stinēdi a peccatis. z etiā cū p[ro]posito
obediēdi in seruādo istā satisfactiōē
z p[er]niam quā ab ip[s]o sacerdote sibi im-
positā voluntarie assumpsit siue in se
suscipiet. Et Bonauen[siu]s. dicit. q[ui] si acce-
dit ad p[re]fessionē z absolutiōē sine p[ro]-
missa dispositione p[ro]babil[iter]. imo acce-
dit cū cōtraria dispositione. ut q[ui] sibi
placet aliq[uo]d mortale p[ec]cātū. tunc pec-
cat mortaliter. q[ui] illud facit quantū
in se est irritū facit q[uo]d nō est sine p[re]-
cepti. p[er]iculū ergo ē nolētib[us] restituere.
inuidiā tenentib[us]. z carnalē amorē
tenētib[us] luxuriosis. iste t[ame]n q[ui] fictus ē
id est. q[ui] nō habet p[ro]positū cauēdi mor-
talia. s[ed] p[ro]ponit cōmittere. vel non dis-
plicent p[re]terita mortalia. audiedus ē.
z sibi p[er]nia imponēda p[er] emollitione
cordis. s[ed] nō est absoluendus. q[ui] fictio
talis est sibi p[ec]cātū mortale si sic veller
absolut[us]. **I**tem caueat confitēs ut p[er]
tunc non sit in excommunicatiōe maio-
ri. q[ui] a nullo peccato potest absolut[us] nō
preabsolutus a sententiā excommuni-
cations maioris. Itē p[re]fessio sit vera.

ut nihil ibi dicat hō sciēter falsum fi-
 cre se laudādo vel vitupando etiam se
 qz tūc mentēdo cōtra mentē loquen-
 do fieret pctōr. Itē sit nuda absqz ob-
 scuritate vboz occultāte pctā aut cir-
 cūstātiās. h̄ p̄tens oīa cōfiteāda quan-
 tūcūqz sint turpia exp̄imat v̄t pōt ho-
 neste z decēter. taliter tū z cū talibus
 verbis v̄t p̄fessor plene z clare intelli-
 gat pcti spēm z circūstātiās aggrauā-
 tes. ¶ Quinto qñ. id est. tps p̄tēdi ob-
 seruādū ē. Vbi notandū q ex p̄cepto
 ecclie oīs v̄tūsqz i decretal. tenet hō
 ad cōfessionē in oī anno ad min⁹ sep̄. z
 potissime in q̄dragesima añ pasca. qz
 tūc q̄libet tenet cōficare. iux̄ decre. oīs
 v̄tūsqz sex⁹. Secūdo dicit S̄co. ex p̄ce-
 pro diuino ille q̄ cōmisit mortale d̄ q̄
 nō ē p̄fessus. tenet illud p̄fiteri qñcūqz
 est in mortis articulo. q̄a quilibet qñ
 sibi imminet iudiciū dānationis z iu-
 diciū miscdiē. tenet se ad miscdiām p̄-
 parare quātū pōt. h̄ ibi est huiusmodi
 scz in infirmitate vbi merito formidat
 sibi mortē imminere. Secūdo qñcūqz
 se exponit actib⁹ periculosis ad mor-
 tem. sicut in bello mortali. in naufra-
 gio. z in similibus. Tercio qñ vult ex-
 ercere actus q̄bus spāliter debet reue-
 rentia. v̄t qñ vult cōficare vel celebrare.
 p̄cōfiteri debet post mortale pctm. ha-
 bita sacerdotis copia. Subdit S̄co.
 Et in filibus sile ē iudiciū. Quarto
 qñ quis h̄ p̄ntiam ei⁹ qui pōt eū ab-
 soluere z verisimilit̄ timef q nō sit il-
 lins v̄t alteri⁹ absoluere potētiā p̄sen-
 tiā vnqz in postep̄ habitur⁹. Itē qñto
 tenet qñ p̄cia erronea aut dubiū pha-
 bile augeret ad p̄fendū. Itē sexto qñ
 vouisset certis tpibus velle confiteri.
 ¶ Ex p̄cedētib⁹ oībus patet z mani-
 feste sequit̄ q in certis casibus ē p̄fes-
 sessio necessario iteranda. Primo qñ
 quis diuidit p̄fessionē sic q sciēter z a-
 pposito. reseruat aliq̄ mortale. quod

oīno nō vult p̄fiteri. Aut qd nō vult il-
 li sacerdoti h̄ alteri p̄fiteri. Talis tene-
 tur oīa p̄cōfessa iterato cōfiteri etiā ta-
 citum pctm qd tacuit sciēter. Secūdo
 qñ cōfites ē in excoīcatōe maiori. qz
 tunc dicit Thō. in. iij. dis. xviij. nō par-
 ticeps esse pōt sacroꝝ. nisi sit p̄us a vi-
 culo absolutus p̄fato. Tercio qñ quis
 contēnit satisfactionē aut negligit im-
 plere satisfactionē z satisfactionis ob-
 luit. Tunc fm aliq̄s confessionem
 oportet iterare. alias nesciret satisfac-
 tionē iniungere. Dicit tñ Bonaueti.
 q primus z tertius casus intelligunt̄
 quādo cōfiteris mutat cōfessorē. Max
 si p̄cedēt cōfitef z talis memorat de
 peccat⁹. tunc non oportet iterari. Aut
 non. tunc oportet fm aliquos iterari.
 Item non oportet iterari p̄pter pecca-
 ti oblitū recordationē h̄ sufficit oblitū
 cōfiteri pctm z obliuionē pp̄le negli-
 gente. z alia p̄cōfessa in generali obli-
 cere. puta cū plura cōfessus sum obli-
 tus fui etiā de istis. ¶ Quo ad tertiu
 principale. de generali cōfessione no-
 tandū ē. q̄ generalis p̄fessio ē duplex
 Quedā generalis z publica q̄ fieri so-
 let in accessu sacerdot⁹ ad altar. post
 sermonē ad ap̄m. In religiōib⁹ etiā
 quibusdā in p̄ma z añ complatorij.
 Nec valet ad remissionē venialiū. qñ
 quis dirigit cōtra ea cōfessionē illam
 ad deletionē culpe eoz z pene totius
 vel partis fm exigentiā deuotionis z
 actualis p̄ritionis etiam in generali.
 Alia est generalis sacramentalis i fine
 cōfessionis vbi post scita z cōfessa p̄ti-
 culariter dat quis se reum in multis
 alijs. put de ignorantis supra dicens ē
 z etiā de oblitis. Et talis valet ad de-
 lectionem etiam mortaliū z venialium
 Et plus q̄ p̄cedens non sacramen-
 talis. quia ibi est vis clauum.

Capitulum .x. de satisfactione.

Satisfactio. quia est tertia pars penitentie. idcirco circa eam tria sunt videnda. Primum qua de causa oportet fieri. et in quibus consistat. Secundo de remedijs contra recidivum peccati. Tercio de piculo eorum qui tardant converti et satisfacere. **Q**antum ad primum notandum secundum Thome in III. dist. xliij. ad videndum quod et cur oporteat satisfieri deo similitudo accipi debet in humanis. Nam homo qui offendit primum peccat contra amicitiam. in quantum sibi affectum debitum non impedit. Et etiam peccat contra equitatem iusticie. in quantum rem alteri debitam subtrahit. Sic peccator quantum ad affectum peccati amicitiam dei violat. et per inobedientiam divine legis deo debitum subtrahit. Ex primo amittit gratiam et incurrit offensam. Ex secundo meretur penam. cuius etiam post actum peccati cessatio non manet debitor et per usque ad penam de peccato. illa autem obligatio ad penam vocatur reatus peccati. Cotingit autem inter homines aliqui dimitti offensam alicui. et hoc per reparationem amicitie non dimissa pena satisfactoria. ut cum offendens placat offensum verbis et taliter quod recipit eum in pristina amicitia. at tamen offensum adhuc ab eo exigit satisfactio. aut dant illi remotionem. aut rei ablatis restitutionem vel simile aliquod. Sic ad propositum quando homo per penitentiam se deo subijcit per peccatis conterendo et penitendo in voto ad minus deus remittit sibi peccatum quod ad offensam. quia recipit eum ad amicitiam restituendo sibi gratiam gratum facientem. et non dum sibi peccatum dimittit. quo ad totam penam. et eternam mortali debitas sibi mutat in temporalem quando preterit inproportionatam tamen viribus penitentis in hoc mundo. et ideo in purgatorio luendam secundum Thome et Bonaventuram. Cum vero penitentia et absoluitur. tunc eadem pena vel clavis sic minus est et effi-

citur proportionata viribus penitentis hinc et in toto aboleri potest per satisfactionem in vita presenti. et vim tale diminutionis charitatis passio penitentie sacramento contulit. Et sic patet causa quare oportet satisfactionem fieri. **S**ed quereres. per quanto tempore vel per quot opera purgatorii abolet per satisfactionem hinc vel in purgatorio. **R**espondetur. Nichil super III. dist. xvj. Quis hanc profunditatem investigaret. cum apostolus claret. **A**ltitudo divitiarum sapientie et scientie dei que incognoscibilia sunt intellectui eius. Sed ne estimes illud summe bonum odio vel invidia abscondisse si potest ex bonitate sua per nostra utilitate magna. Scit enim secundum illud Gen. viij. quod sensus cogitatio hominis sunt ad malum pronata. Unde si sciret quanta sue culpe deberetur peritio ut deleat reatus pene eterne vel purgatorii. iam ad maiora non teneretur. et his contentus multa purganda concerneret cum tamen purgatorii pena omnem mundi penam excedat. **S**ed quod sunt opera per que satisfacere possumus. **R**espondetur. secundum doc. xv. dist. liij. Ad hoc quod opus aliquod sit satisfactorium deo per peccatum quinque requirunt. Et idem intelligendum de passionibus satisfactoria. Primum oportet quod sit opus bonum et benefactum cedens ad honorem dei. Opus enim malum aut male factum quantumcumque est penale non satisfaceret. quia non esset ad honorem dei. imo contra. et penam mereretur illud agens. Secundo plures etiam doctores opus satisfactorium oportet quod sit in charitate formatum. Secundum est quod sit penale de sui natura. ita quod homo per tale opus subtrahat sibi aliquam delectationem corporalem. aut commodum corporale. aut utile temporale. Opus enim bonum non penale ideo non satisfacit. quia illud peccatori qui peccando plus iusto habuit nihil de suo subtrahit quod tamen requirit iusticia. et peccatori per tale opus solus perficit. ideo oportet opus satisfactorium esse bonum ut cedat ad honorem dei. et

penale vt aliqd cōmodum subtrahat
peccatori q̄ nimis habuit sequēdo p-
priā voluntatē p̄ra dei p̄ceptū. Ideo
dicit Aug. de vera et falsa p̄nia Sūt di-
gni fructus virtutū q̄ nō sufficiūt pe-
nitētib⁹. p̄nia em̄ ḡuiores expostulat
vt doloret gemitib⁹ mortu⁹ impetret
vitā. Alia rō quare opus satisfactoriū
debet eē penosum. q̄ debet eē p̄erna-
tū a futura culpa. et iō ne facilius re-
deat ad viciū tanq̄ afflictionē exp̄tū
et medicinale debet eē penosus. pene
em̄ sunt medicine. ij. Et ibi. **S**ed cō-
tra Si sic. tūc quāto q̄s eēt virtuosior
et in charitate maior. tāto min⁹ satiffa-
ceret. q̄ si aut modicū ē penosus assue-
tis talib⁹ seiuuare. Itē oīo eadē rōne
nō esset satisfactoria. **N**ā Jacob. v. dī
Tristat q̄s i vob̄ oret aut psallat. **R**ñ.
Tho. ad ambo. qm̄ diminutio penali-
tatis puenit ex p̄e actus. tūc dimi-
nuit satisfactoriē. **N**āz ceteris parib⁹
minus satisfaciē q̄ seiuuat cū p̄sibus
q̄ qui cū pane et aq̄. Et minus satiffa-
cit q̄ dat denariū p̄ deo q̄ qui dat flo-
renū. Sed diminutio penalitatis q̄ p-
uenit ex p̄mptitudine volūtatis quā
causat charitas et habet⁹ nō diminuit
efficaciā satisfactoris. Quelibet igit
oīo etiā h̄ vim satisfactoris. q̄ q̄s
habeat suauitatē sp̄s. tū habet etiā
afflictionē carnis sp̄s subseruientis.
Dn̄ Grego. sup̄ Ezech. **D**n̄ crescit in
nob̄ fortitudo amoris intimi infirma-
mur proculdubio fortitudine carnis
Tertiu est vt sit voluntariū. vt sic sit
hois. **D**n̄ si ab aliq̄ totalit involunta-
rio. et resistēte exigeret pena. ille nō sa-
tisfaceret. s̄ forte satis pateret. vñ ap̄
deū nō eēt op⁹ satisfactoriū si eēt op⁹
mere involuntariū. **Q**uartū ē vt sit as-
sumptū ab hoie ad hoc et p̄ illū finē
vt p̄ ipm̄ puniat in se p̄ctm̄ suū. vt sic
placet sibi deūz quē offendit p̄ p̄ctm̄.
Quintū ē vt illud opus sit aliis inde

bitū. id est. vt ad B opus hō nō teneat
aliū de q̄ si sic tūc nō satisfaceret p̄ pec-
cato isto. q̄ nō eēt corrdēs illi fm̄ in
sticiā s̄ alteri. **S**ed Si sic. tūc null⁹
posset deo satisfacere. q̄ rōne creatio-
nis gubernatōis. redēptiōis. et p̄pter
alia debem⁹ deo oē opus bonū. fm̄ illud
xpi **L**uc. xviij. Cum feceritis oīa q̄
p̄cepta sūt vob̄is. dīcite. serui inutiles
sum⁹. q̄s debuim⁹ facere fecim⁹. **R**ñ.
Tho. q̄ q̄s hō oīe q̄ p̄t deo de-
beat debito decentie. nō tū debito ne-
cessitatis et p̄cepti. q̄ nō exigit de ne-
cessitate ab hoie oē q̄ p̄t facere. Imo
hoc ē impossibile totū conatū in vnū
dirigere. cū circa m̄ta oporteat distri-
bi. Est aut̄ hōi q̄dam mēsurā a deo cō-
stituta ad quā tenet. et q̄ ab eo exigit.
sc̄z observatiā mādatorū dei. d̄ reliquo
s̄o sc̄z de opib⁹ superogatis p̄t sa-
tisfacere p̄ p̄ctis. potuisset tñ de⁹ nos
obligasse sic vt quicqd possum⁹ tene-
remur. s̄ ex maxima miscōia nō fecit
s̄ soluz obligauit vt p̄cepti ad decalo-
gum. et ad ea q̄ p̄ceptiue in eo p̄tinent
de reliquo possum⁹ opa satisfactoria
exercere. **E**xempli gr̄a **D**ñs liberalis
habet seruū empticiū quē si veller in-
ste posset artare vt q̄cqd lucraret dñs
eēt. s̄ ex liberalitate p̄ns miscōiter solū
perit vt d̄ vinea magna decē mēsuras
tñ vini det annuatim. et de residuo ad
cōmodū p̄p̄i et suoz lete vīuat. Sic
etiā deus tñ decalogū a nob̄ exigit et
q̄ in eo p̄tinent implicite p̄ modū p̄ce-
pti. **S**unt igit vrex p̄missis inferri
p̄t sex opa satisfactoria in genere. ca-
piēdo opus satisfactoriū generalit̄ vi-
delicet p̄ interiorib⁹ et exteriorib⁹ la-
boriosis actib⁹. **P**rimū ē cōtritiō in-
terior p̄ p̄ctis. et etiā dolor p̄sequēs in
corpore p̄ gemit⁹ et hūsumōi. Et hec
cōtritiō tanta p̄t esse vt etiam omnē
penā deleat. **E**x q̄ p̄t p̄mo q̄ quilibet
q̄cqd de p̄ctō p̄terito recordat debet

Preceptum III Cap. X

dolore de eo. Et quoties hoc facit to-
riens minuit penā. si si recorder cū de
lectatione. tunc angere penā. Scdo ex
pedit vt sepe cum amaritudine aie de
preteritis spore doleam. Nec em fa-
ciunt boiem securiorē de dei amicitia
delēt penā magnā. humiliant. et a reci-
dino. pseruant. Secūdu opus satisfac-
toriu ē oris cōfessio q humiliat se qd
mala pnia dicendo rōne cuius pena
etiā minuit. p pccis. Vnde expedit di-
stincte pteritū nudet hūilitas maior
ibi sit. et medicamen aptius apponat.
Tertiu satisfactoriu opus est passio
penosa verecundie confessionē conse-
quens. q verecundia etiā multū tollit
penas. Vñ Aug. et allegat magr off.
xvij. quartū. Qui p vos peccastis p vos
erubescatis. Erubescētia em ipsa ptez
habet remissiois. Quartū ē elemosy-
na. Quintū ieiuniū. Sextus est oio.
Et hec sunt tria in genere q cōter vo-
cant satisfactoria. Nā p elemosynā in-
telligit omne illud qd ex misericōdia ex-
pendit impedi pōt primo in vilita-
tem. Per ieiuniū intelligit ois corpo-
ris afflictio. siue p abstinētiā siue p
vigilias. pegrinatōes. asperitates ve-
stium. duriciās stramentorū. discalcia-
tiones pedum vel labor corporalis. Ad
ides sunt flagella quibz hic punimur
que licet nobis non infligamus. ea tñ
aliū de infligat. accipimz patēter p
deū in purgationē nrām. Ro. v. Tri-
bulatio patientiā opat. patientia autē
probationē. id est. peccatorū purgatio-
nem. vt dicit glo. Per oionē vero in-
telligit omne opus exterius ad cultum
larie ptinēs. et ad hoc ordinatū vt hō
p hoc adsit et stimulat ascēdat i deū
cōtemplatiue. vt oio vocalis. psalmo-
dia. sacrificia. oblatiōes et filia. Po-
nunt aut tria pfata in genere. Primo
vt p omnia q habemz a deo bona satis-
faciamus. elemosyna de rebus exteri-

oribus. ieiunio de corpore. et oratione
de aia. Scdo. quia circa tria cōtingūt
pccā. Quedā em sunt in rebus vt aua-
ritia. Alia in corpore. vt luxuria et gu-
la. Alia in spū. vt supbia. inuidia et ac-
cidia. ergo p oia p oibus satisfaciēdū
est. videlicet p elemosynā cōtra auari-
ciā. p orationē cōtra supbiām. et p ieiū-
niū ptra luxuriā. Tertio q tria bo-
na tēporalia tres radices sunt omnū
pccōz. Auaricie em radices sunt exte-
riora bona. cōtra q grande remediū
est elemosyna. Radix supbie. inuidie
accidie acire ē in spū. cōtra quā ē oio.
Radix vō gulez luxurie in carne. con-
tra quā est ieiuniū. Ex qbz ptez q culti-
bet cōsultū est vt videat ad qdviciū
plus inclinatus est. vt ptra illud assu-
mat aptius opus satisfactoriu. **C**o-
dubiu est an qd in mortali pccō possit
satisfacere. Rñdē. Primo fm Sco.
Qui pniā sibi in cōfessione et in abso-
lutione intinētia a sacerdotē a cōfi-
tēte voluntarie assumptā abijcit volū-
tarier sine rōnabili cāz necessaria no-
lens eā implere. est inobediens. et illa
obediētia est pccm mortale. qz ē tras-
gressio precepti ecclesie et vicarij dei.
Propter illud periculū est sanū cōfi-
liū vt cōfessor nō intingat pccōz pe-
nitentiā. nisi de consensu suo. nec ali-
quam nisi de qua sperat q eaz imple-
ar. imo a cōfessore admonēdus ē cōfi-
tēns an sibi eā competat recipere. et
verissimiliter portare. Scdo dicit Tho.
et cōter doc. licet Sco. pccatū teneat
q nullus satisfacere pōt extra charita-
tem dei Opa tñ penalia extra charita-
tem facta q reliquissent effectū q iam
in pccō cēt nō oportet iterari. vt i ele-
mosynā et maceratōe carnis fieri pōt.
Est. n. fere tātū penosū dedisse vñ flo-
renū. sic dare denariū. et sicut vbi p ab-
stinētiā effectus in carne relictus ē.

Capitulum. xi.

Quia in satisfactionis instructioe
et p[ro]p[ri]a impositione semp[er] p[ro]i
dendū ē p[ro]p[ri]a rectitudinē p[er]t[ine]re. Id
circo hic tria erunt vidēda. Primo de
remedijs p[ro]p[ri]a rectitudinē p[er]t[ine]re. Scōdo de
p[er]iculis eor[um] qui tardāt cōverti et satisf
facere. Tercio an v[er]ius p[er] p[er]t[ine]re v[er]ius
satisfacere possit. et an talis mereatur.
¶ Quidam ad p[ri]mū notādū q[uod] p[er] docto
res quosdā in p[ro]posito b[ea]t[us] exp[re]ssos tres
de hoc dant[ur] regule. P[ri]ma est q[uod] quis
est i[n] gravi peccato a quo desiderat sa
nari et p[er]servari. statuat sibi firmiter ob
servare. aut ad ip[su]m v[er]neat q[uod] p[er] q[ui]lib[et]
vice q[uod] recidivam v[er] plures de tri
bus p[ar]tibus satisfactio[n]is velit implere
videlicet q[uod] post peccatū p[er]missum in
fra tres dies ieiunet in pane et aqua. v[er]
p[ri]ma die dicat. vij. p[er]. Scōda ieiunet
in pane et aq[ua]. Tercia det elemosinam
vnu solidū. Vel q[uod] quoties p[er]tingit eū
recidivare q[uod] tūc infra vnu v[er] duos vel
tres dies se obligat ad p[er]fendū. h[ab]mōi
remedia verus penitēs rōnabiliter de
bet acceptare. quia videmus multos
¶ p[ro]pter penas a vitijs cessare. ut fures et
latrones. Scōda regula seu secundū
cōsiliū est. q[uod] quis se sentit p[ro]nū ad
certū viciū statuat firmiter vel ad tem
pus se voto obliget. q[uod] si contingit eū
tam v[er] vehementer tentari de illo peccato
q[uod] etiā oīno deliberet intra se sic agere
tūc n[on]nihilominus antea dicere velit. vij.
psalmos penitētiales. aut flectere ge
nua corā cruce toriēs. vel orationē alī
quam dicere velit b[ea]t[us] Marie. vel alio
sancto anteq[uam] opus illud nephariū
p[er]ficiat. Rō q[uod] sic fieri p[ot]est de cū ten
tatione faciat p[er]vencit p[ro]pter oīones et
humiliationes. et q[uod] hō cesset a malo.
¶ Tercia q[uod] p[er]t[ine]re de certo vicio tenta
tur. statuat firmiter et ad b[ea]t[us] se assuefact
at. q[uod] q[uod] sentit se ad tale p[er]t[ine]re inclina
ri. mox animū suū transferat ad cogi
tandum aliq[uod] terribile sibi futurū p[er]

tale peccatū. p[er]t[ine]re damnationē eternā
mortē imminere. amissionē virtutū.
et p[er]sonā oīm sanctor[um] deī et regni ce
lor[um]. societate demonū. ignis flāmas.
Rō q[uod] illa valent v[er]t[us] in p[er]t[ine]re tentati
onis a sensualitate obūbrata et allecta.
nō possit tūc p[er]fectā solidā cogitatio
nem de deo et honestate virtutū habere.
P[er] p[er]t[ine]re tertiū modū facilius re
sistit. reducit et frenat a malo ad bo
num. Rō q[uod] illa terribilis rō quasi so
pita excitari p[ot]est quasi ad fugiendum
causas tāl[is] mali. Quātūcūq[ue] eū quis
tentaret acriter si penalia intēse quis
meditaret. et firmiter q[uod]s crederet talia
se incurfurū. desisteret a cepto malo.
v[er] p[er]t[ine]re in volētib[us] luxuriari. q[uod] p[er]cipi
unt hoīes videre vel se decapitandos.
tūc eū excitata rō diceret. Quosum
tēdis. nunq[uam] p[er] tam leni tantū bonū
vis p[er]dere. Hec remedia in foro peni
tentiali imposita vel a se sponte extra
for[um] p[er]t[ine]re assumpta sunt cū adiutorio
divino efficacissima remedia p[ro]p[ri]a recti
tudine. S[ed] q[uod]z beu pauci cōfessi talia re
media aggrediunt et p[er]severāter fuant
Idcirco pauci vere penitētes replunt
v[er]t[us] in estate post p[er]t[ine]re transactum rei
crebro p[er]bat enēus. Quo ad scōm
p[ri]ncipale notādū. q[uod] p[er]t[ine]re p[er]vencit
onē suā tardantē terrere debēt ad cō
versionē iuvare q[uod]nq[ue]. P[ri]mū est pe
riculū mortis. et q[uod] rara ē vera et sera pe
nitētia. Rō q[uod] fm oēs doc. in. iij. dis. xx.
q[uod]dū q[uod]s in hac vitā vixit rōe. p[ot]est salu
biter et vere penitere. v[er] p[er]bat i[n] iugl. in
li. de vera et falsa p[er]t[ine]re. p[er] latrone. Luc.
xiiij. Et Ezech. xvij. Quātūcūq[ue] hora
ingemuerit peccator. vita vivet et non
moriētur. fm vna l[ite]ra. v[er] magister
allegat. Sed tamē ab eo qui dū pus
distulit penitere. v[er]t[us] et multū difficul
ter potest in extremis habere vera pe
nitētia sufficiens ad salutē. Quia aut
hō morit[ur] ita subito q[uod] non aduertit se

Preceptum III Capi. XI

moris. sicut dormiendo. et tunc expedita res est. quia tunc iudicat sicut reposit. **A**ut peccator advertit se mori si perna hora aut morula modica. et tunc quia homo in repentinis operat finem habitum. sed non videtur quod habituat in peccatis tam repente fiat bonus. **I**tem mori quod languore prece dente. et sic adhuc quod prius distulit penitere vires multum difficulter potest in extremo hinc vera penam sufficere ad salutem. **Q**ui probat **S**co. ex verbis beati **A**ug. in de vera et falsa penitentia. quatuor rationibus. **E**t magis allegat **d**ist. xxi. quia ad contritionem exigit usus liberi arbitrii quod ratio diligenter de peccatis deliberet et voluntate libera detestetur ea. sed illorum usus ubi statim imminet mors terribilissima timore et dolore vehementer impedit. **U**bi **A**ug. **D**ifficile est ut tunc sit vera penitentia. quam tam sera venit. quam cruciat membra ligat. et dolor sensus opprimit. ut vires homo aliquid aliud cogitare valeat. melior tamen est sera quam nulla. **S**imile habes supra **c. vi. q. i.** **S**ecunda ratio. ad vera penam requiritur ordinata displicentia de peccatis. **A**d hoc autem quod displicentia valeat et ordinata sit. oportet quod sit debite circumstantiata et maxime circumstantia finis et principii actus principalis. ut scilicet sit voluntaria et propter deum. sed difficile est tunc habere actum sic circumstantiatum. quia qui usque tunc fuit impenitens non videtur ex seipso extorqueri displicentiam novam. nisi timore pene imminetis. et sic non propter deum sit. sed propter se. et tantum propter vitare malum damnationis sue. **P**re sumit enim. si esset remor a timore mortis et damnationis. non extorqueret a seipso displicentiam peccatorum. sic nec prius fecit cum fuit sanus. nec videtur tunc mere elicere displicentiam homini. sicut nec mere libere in periculo naufragii quod merces percipit. sed solum timore periculi maioris. **S**ic habens displicentiam peccatorum solum timore mortis aut damnationis. ea videtur ha

bere. **E**t talis displicentia in eo non est mere libera. et per consequens si multum placens deo. nec accepta sibi. **I**tem **A**ug. dicit ibidem. **N**ullus expectet quoniam peccare non potest. arbitrii libertatem quoniam deus ut delere possit commissa. et non necessitate charitatem et non timorem tantum. quia non in solo timore vivit homo. **Q**ui ergo sero penitet oportet non solum timere iudicem sed diligere. quia sine charitate nemo potest saluus esse. non ergo timeat tantum penam quam penitet. sed anxietate per gratiam. hec **A**ugustinus. **T**ertia ratio est. malus habitus usque tunc continuatur et in consuetudinem versus. multum inclinatur ad peccatum ad eorum placenciam et sic valde retrahit hominem ab actu vere penitendi. finem quem actum penitendi vere oportet hominem peccata fortiter detestari. **S**imiliter habitus inordinati amoris ad mundum et ad alia peccata radicati in peccatore impediunt multum displicentiam per peccata. **M**ultum namque difficile est ut homo affectum suum quem toto tempore vite sue in homini res fortiter inclinavit subito ab eis retrahat et in primum fleat. **U**bi **A**ugustinus dicit. **N**ec conversio si contingat alicui etiam in fine desperandum non est de eius remissione. **S**ed quamvis aut raro est tamen ista conversio. timendum est de eo qui penitet sero. maxime cum filii quos illicite dilexit sunt patres. mater et viros ad se vocet et qui illicite dilexit. multos ex hoc solet sera penitentia decipere. hec ille. **I**ntellige si patres in seipso aut in suis fantasmatibus qui retrahunt a forti displicentia peccatorum. **Q**uarta ratio. quanto aliquis est minus dominus actus sui. tanto ad contritionem requiritur intensior displicentia. ut sit sufficiens ad deletionem culpe. sed iste in extremis positus est minus dominus actuum suorum. quia tunc nullo modo est dominus actuum exteriorum ad peccandum. non enim potest mechare. aut furari. et filia amplius facere. **Q**ui requirit in eo finem strictam iustitiam intensior

est etiam in remediū p̄tra futurū lapsū
in futura p̄ctā. Et q̄ vnas nō p̄seruat
a p̄ctis p̄ satisfactionē alienā. iō nō est
p̄mittendū v̄vnuū v̄nū p̄ alio v̄vno pe
nitentiā agat. nisi in ipso penitēte ap
pareat aliq̄s defectus. s. corporalis. per
quē sit impotēs ad sustinendū satisfā
ctionē. v̄l sp̄ualis p̄ quē nō sit p̄mpt
ad p̄uādū penā. **¶** Vñ p̄stet nō p̄t ou
plex satisfactio in iūgt. vna p̄ p̄teritis.
alia p̄ futuris. etia v̄nū op̄ p̄t p̄pter
ambo in iūgt. Satisfacere igit p̄t v̄nū
v̄tū p̄ alio v̄vno p̄niam agere. vt dīc
De. de pa. in. liij. dis. xx. fm̄ docto. cō
cordit̄ in multis casib⁹. P̄rio q̄n for
ma in iūctōis sacramentalis illud cōti
neret. vt si dicit. Dia letunia q̄ tu fece
ris vel aliū p̄ te fecerint. sint tibi in re
missionē p̄ctōz. Tūc alteri ieiunium
p̄ me factū p̄ me satisfact. Sīlī si tibi
in iūctū ē ire ad sanctū Jacobū p̄ te v̄l
aliū. v̄l ieiunare p̄ te v̄l p̄ aliū. Scōdo si
est oīmoda indifferētia. tūc idē ē. vbi
grā. Si ipositu ē alicui dare pecuniā.
nō oīno idē ē si tu das v̄l aliū p̄ te de
suo. s. si seruus tu⁹ de tuo daret etiā te
in grāz illo in mortali p̄stituto satisfā
ceret. Rō q̄ elemosyna ēēt in casu ta
li tibi meritoria. ergo hoc opus est sa
tisfactoriū. Tercio q̄n quis nō p̄t sa
tisfacere p̄ se. tunc p̄t facere p̄ aliū. q̄
talis videt̄ volūtas imponētis q̄ nolu
it ad impossibile obligare. nec ad pur
gatoriū dirigere. **¶** Vñ cū dicit̄ in p̄nia
Ieiunes intelligit̄. id ē. p̄ teipm̄ si po
tes. si nō. fac p̄ aliū. sicut etiā facta est
p̄nia p̄ nobis p̄ xpm̄. **¶** S̄z t̄v̄t sup̄ra
dictū ē aduertēdū. q̄ q̄n q̄s p̄t satisfā
cere p̄ seipm̄. et q̄n penitētia data sibi
est in remediū. si tūc talis alio mō nō
recōpenset. certū ē q̄ nō sufficit p̄ aliū
fieri satisfactiōē. vt si ieiunū est tibi
impositū ad domandū carnē p̄tra lu
puriā. nō sufficit q̄ aliū p̄ te ieiunet.
q̄n carnē tuā v̄l nutrire. nec aliq̄ equi

pollenti edomare. hec De. de pa.

¶ S̄z nunq̄d meret̄ satisfaciēs p̄ alio
R̄ndet Tho. et De. de pa. q̄ q̄cūq̄ in
charitate p̄ alio satisfact p̄o v̄vno vel
mortuo sibi semp̄ meret̄. s. non satisfā
cit p̄ se. s. p̄ alio solū. vñ p̄ se ita tenet̄
ac si nihil fecisset. Sille est. q̄ q̄ p̄ alio
cōi creditori soluit. illū solū liberat nō
seipm̄ nisi suo noie illi soluat. Iz apud
illū de amicitie laudē habeat. **¶** Vñ
volētes p̄ se satisfieri vt p̄ndēt̄ et si
delict̄ agāt tria dñt notanter seruare.
P̄rimo vt satisfaciēs sit in charitate.
et talē querat q̄ fm̄ cōiorem et iustiorē
opinionē acq̄ui nō ē deo accept⁹ nō
p̄t eē satisfactorius p̄ facienti. nec p̄
alio. ergo q̄ vult p̄niam suā alteri im
ponere nisi velit se periculo exponere
aliq̄l. d̄z querere hoiem de q̄ cōfidat.
q̄ sit in charitate v̄tens caute. Scōda
doctrina q̄ vult p̄niam suā alteri in iū
gere d̄z satagere q̄ nō solū ille sit bo
nus. s. q̄ sit melior se. vt nō solū sit sa
tisfactoria s. etia magis satisfactoria.
Vñ hec ē tertia cā p̄t quā licet alteri
p̄niam suā iponere. etiā vbi tu posses
met. s. satisfacē q̄n sc̄z tu v̄s meliorib⁹
occupari s. nō p̄t amorē carnis quā
bñ v̄s al̄s domare. s. q̄ deo magis cha
ritatē facē. Tercia regla p̄ulēdū ē d̄z
v̄s nobilib⁹. potētib⁹ et h̄mōi alijs
p̄ctōib⁹ q̄ q̄rāt p̄cipatōez bonoz q̄ i
religionib⁹ sunt q̄ ibi sūt penalitates
plures q̄ alibi. et magis acceptē deo q̄
alibi. **¶** S̄z adhuc est dubiū. Cū tres
sint partes satisfactōis. oīo. ieiunū et
elemosyna. q̄d eorū est magis satisfā
ctoriū. R̄ndet Duran. dis. xv. Quan
do aliq̄ comparat̄ inter se debēt cōpa
rari ceteris parib⁹ existētib⁹. Et fm̄ h̄
dicendū q̄ supposita pari grā vel cha
ritate ieiunū est magis satisfactorius
q̄ elemosyna vel oratio. Indirecte tū
et cōcomitatīue elemosyna ē magis sa
tisfactoria. P̄mū p̄bat. q̄ supposita

charitate illud ē magis satisfactorius
qđ ē magis penale. qz i ope satisfacto-
rio formalis pđitio ex pre opis est pe-
nalitas. h̄ ieiunū est magis penale qđ
elemosyna v̄ oratio. cōprehendendo
sub ieiunio quicqđ ē corpus afflictiū
vt discipline. vigiller filia. ḡ ieiunium
est magis satisfactorius. Nec obstat il-
lud. j. **1. Timoth. iij.** Corpalis exerci-
tio ad modicū valet. pietas aut ad oia
qz differt meritū z satisfactio. Meritū
enī est ad acquirendūz premiū. ad qđ
requirit z sufficit bonitas opis. z qđ
melius est magis meritorium. Et sic da-
re elemosynā ē magis meritorium qđ iei-
unū. cū sit opus bonū dantē recipi-
entī. ieiunū aut non sic. Satisfactio
aut cūz ordinē ad expiationē pene re-
quirat quidē opus bonū. h̄ formale in
ope ē penalitas. qz p penāz recōpēsat
ppter qđ ieiunū ē magis satisfactoriū
Indirecte autē cōcomitatue elemo-
syna est potior pars satisfactōis. pro-
bat. qz illa ē potior pars satisfactōis
in qua continent virtualiter alie pres-
satisfactōis. vt de se p3. h̄ elemosyna
est h̄mōi. vt p3 pmo. qz elemosyna enī
cū dat constituit debitorem ad ieiun-
andūz orandūz z faciendū alia q̄ pōt
ei q̄ dedit. loquēdo de debito morali
nō civilili. Scđo qz elemosyna ppter
deū data est quasi qđam oblatio deo
facta. fm p̄bm. iij. **Eccl.** Oblatio aut
deo facta v̄m orōis h̄z. frequēter enī
plūs ipetrat donū qđ supplicatio. Ter-
tio cū bona exteriora ad p̄servationēz
corpis ordinent. subtractio eoz p ele-
mosynā virtute p̄met ieiunū. Et ple-
rūqz contingit qđ aliqđ artius v̄nit ex
hoc qđ sua dedit. Igit̄ elemosyna cō-
pletius h̄z v̄m satisfactōis qđ oratio
v̄ ieiunium. Et ppter hoc elemosyna
indp̄cit v̄ v̄niuersalis medicina pecca-
ti. **Luc. xi.** Date elemosynāz oia mū-
da sunt vobis. Et **Thob. xij.** Elemo-

syna a morte liberat. z sp̄a est que pur-
gat peccata. ait **Raphael.** z facit inne-
rire misericordiāz eternāz vitam. **hec**
Durandus.

Capitulum. xij. de sacro eucharistie.

Primo de nobilissimo sac-
ramento eucharistie vidēda sunt
tria principaliter. P̄mo qđ exi-
gant ad cōicandū sine nouo p̄cto. cūz
augmento meritū. Scđo qđ fruct⁹ bñ
cōicantiū. Tercio qđ exigant ad frequē-
ter cōicandos. **Quādo** ad p̄mū notan-
dū fm **Thob.** z alios doctores in. iij.
circa materiā. dī. ix. z sequentiū. ad su-
mendū eucharistiā sacramentaliter z
spūaliter qñdecim exīgūt fm q̄ quis-
quis se p̄bare d̄z. Probat inquit ap̄ls
i. **Cor. xi.** seipm hō. z sic de pane illo
edat zc. **Primū** ēvt cōicans sit homo
Nāz solus hō hoc sacm p se sumere
pōt sacramentaliter z spūaliter saltem.
nō angelus bonus. nec malus. nō aia
exuta i purgatorio limbo v̄l in inferno
nec aial b̄mūz. Probat. qz iste solus
sumit p se sacmētaliter z spūaliter qui
v̄t sacmētaliter ē sacm z xpo incorporat. h̄
sic nullus p̄fator valet. ḡ ambe p̄mis-
se vere. Probat. qz ille sol⁹ v̄t sacm
v̄t ē sacm qđ v̄t sp̄b⁹ sensibilib⁹ z ve-
lantib⁹ aliqđ spūale contentū. z qđ xpo
ampli⁹ vel de nouo incorporat. h̄ null⁹
istoz est h̄mōi nisi hō. Et qđ p̄z maxi-
mū donūz det. Nā qđ in p̄ia sunt xpo
fruct⁹ len⁹ qđ nos. h̄ nos xpm i eucha-
ristia sumim⁹ fructuosius. qz p̄ficere
possum⁹ in eēntialit̄ accidentalit̄ p̄mo.
Si xpm h̄nt securi⁹. h̄ nos mirabili⁹
Secundū est vt qđ sit hō violator. non
cōprehensor. Et **1. Cor. x.** dicit vt nos
p̄seruet ab hostib⁹ z ab impedimēt⁹
v̄t. Nā si apparerent aliqñ sancti. pu-
ta pater z m̄r defuncti. petentes sacra-
mentū sicut quandoqz est factum. nō
debet sacerdos ministrare. sed potest
in missa sacrificium tale p̄ eis offerre

Tertium est ut quis sit fidelis et baptizatus. Ideo non est dandum catholicis nec videtur debere infideles. quia nullus nisi ad Christi populum ascriptus baptismatis sacramento debet admitti ad sanctam eucharistiam.

Quartum est ut quis sit adultus. Nam masculus. xiiij. et femina. xij. sunt pueri vel posterius qui peccare possunt mortaliter. discernere cibum corporalem a spirituali. et deuotio non debet hoc sacramentum masticare. In septimo. octavo vel alio quocumque debito anno. et in iudicio boni viri relinquendum est. et statuto synodali. vel consuetudini bone non preiudicare debet.

Quintum est ut quis sit mente sanus. propter demoniacos et mentes. Obsecrandum quod si faciunt gestus periculosos sunt furiosi. de quibus possit perpelli quod eijceret corpus Christi vel tractaret impudice vel irreuerenter. in hoc casu non esset eis eucharistia ministranda. propter reuerentiam sacramenti. Si autem sit amens et non furiosus sed in loquens inanis et alienus a sensu. distinguendum est. quia aut pertendit actus et signa deuotionis ad sacramentum. Et sic determinat. c. de consensu. dist. ij. de firmitate. talis eucharistia non est neganda. Aut nullum primum prehendit actum vel signum deuotionis tunc currendum est ad tempus procedens passionem. vel enim tunc perijt et deuotionem ad sacramentum preterdit. si aliter non immineret periculum. posset quidem sibi licite dari. Sed non videtur deo dicere. De. de pa. necessitate magnam si sit talis amens haberet lucida intervalia. possumus dare eucharistiam tempore lucido. Demoniacis autem semper possentis a demone si habent deuotionem ad communium dari debet eis secundum Thomam.

Nam Cassi. collatione ferentis dicit. quod multi per illud liberati sunt a demone. Predictis omnibus concordat Thomas. Secundum est ut sit ieiunus ieiunio nature. hoc primum. quia sic placuit spiritui sancto. quod hoc per apostolos ecclesie fieri tradidit. ut dicit

Aug. ad inquisitiones Januarij. Secunda propter reuerentiam corporalem. Dignum enim est ut panis celestis precedat omnes terrenum panem. Tertia ut maior deuotio habeat quod solet impediri sepe per cibum vel potum. Dis igitur potio vel cibus propter quocumque sine fuerit sumpta impedit dignam eucharistie sumptionem ut dicit De. de pa. Excepimus tres casus in quibus non ieiunus potest celebrare vel comicare. Primo ratione infirmorum de quorum periculo timeatur ne sine viatico vadant. tales comicandi sunt etiam non ieiunati. Secundo sacerdos qui sumit aquam puram per errorem prius post eucharistiam. tenet integrum sacramentum postmodum perficere. Tertio in pascuis contingere possit quod antequam eucharistiam quis deglutiret vinum prederet in stomachum. Idem in estate contingere posset comicanti cuilibet cuius palato adherere possit nec deglutit nisi si delueret vinum vel aquam prius stomachum intrare. Et quibus prius quod si cibus aut potus propter sumat ratione medicine solius. non intentione se nutriendi. impedit eucharistiam. Item si quis habet paturam in ore posuit hodie transiit. ipse dicit eucharistiam. Item qui probando vinum seu gustando vel cibum aut aquam casu deglutiret. licet statim euomeret. non alteratum in alio. adhuc impediret. quia esset comestio vel habitio. nisi in alium conductum guttur transisset statim electum esset. tunc non impediret. Quando fieret deglutitio casualis saltem reliquiarum cibi vel aquae remanentis post lotionem dentium vel oris non impedit. Dicit etiam Richardus. quod si sacerdos ante missam lauet os et casu gutta aqua intrat stomachum. non credo quod id teneat dimittere missam. maxime in die solenni. cum non videatur impedire dignam preparationem nec reuerentiam sacramenti. Et de similibus idem iudicium habeatur. Item si quis sale et aceto perfunderet dentes. et quicquid faceret dum tamen non

deglutiret. sine medēdo sine lanādo. nō ēēt comestio nec bibitio. Et licz os nō sit ieiunū. tñ stomachus ieiun⁹ est iō non impedit. Reliquie etiāz aq̄ ex quo casualiter nō ex pposito os abluendo trahunt licet nō sint conuerse in salinā non ipediūt. Item cocivl tabernarij vel ministrātes ad mēsz qui cibū vlt potū ponūt supra linguā solū ad pbandū statim pijciūt. Quis xpi reuerētiā pūm duo pūc deberēt a talib⁹ se pūneret tertius alteri pbam cōmittere. tñ nō impediūt. Si aut q̄s talia deglutiret lz statim euomeret non alteratū ipediret. Dec oia. Pe. de pa. Dicit āt ieiunū nature. qd incipit ab abstinentia pnotatorū a media nocte. Dicit etiā Iandolph⁹. Nisi cib⁹ vlt potus digestus fuerit sano iudicio min⁹ strantis vlt recipiētis eucharistiā non d̄z sumi hoc sacm. Dormitio tñ post cibū nō exigit nisi in q̄rum quis sine somno indeuor⁹ efficeret. Nō multūz etiā debet bibere post maturinas sero dictas z multomin⁹ comedere. nisi ne cessitas urgeat. Septimū est vt sit sine cōscia peccati mortalis post diligētē discutiōz cōscie sue. Vñ apls. j. Cor. xj. Probet aut seipm hōz sic de pane illo edat. Vbi notādum fm Tho. dis. 19. z Pe. de thar. z Sco. q̄ duob⁹ modis pōt ptingere aliquem in pctō mortali accedere. Pūo psciam de hoc habēdo. Scdo non. Primū fit triplr. Primo sic accedētes cū pscitā pcti mortalis quoz cōscia cōsurgit ex certitudine sufficiēt vt q̄ scit se fornicatū vel scit se in actu pcti mortalis interi⁹ orivel exteriori. puta qui sibi sūt pscij pcti mortalis. nō de eo volētes. tales accedēdo peccāt mortali q̄ ptenunt Et q̄ indigne māducant. iudiciū sibi māducāt. q̄ abutunt sancto scōz. Et mētunt se incorporari xpo qd eucharistiā figurat. Scdo sūt qdā hñtes psci-

entiam pcti mortalis quoz pscia pscit git ex certitudine pbabili. puta q̄ dñs morose delectati sunt. z timent fuissō mortale pscitū tñ sic accedēdo sine pscitōe adhuc peccāt mortali. q̄ dñs crimini se pmitit circa tāū misteriu Tertio q̄s hz psciam pcti mortali cui⁹ cōscitā ex leni pscit. vt hō scriptu- losus q̄ timet de leni delectatōe ne fu- erit pcti mortale. z taliter accedēs dñs cit Pe. de thar. nō peccat mortali- ter qd verū est fm Pe. de pa. q̄ firmā cō- scitā nō habet h timorē quēdā vel va- cillatōz cui⁹ remittit. Vñ Pe. de thar. dicit in pmo casu q̄s premittit. in scdo se discriminat pmitit. h tertio fi. Scdo quidā sunt q̄ nō hñt psciam pcti mor- talis. z tñ sūt in pctō mortali ignoran- ter. Et hoc etiam fit triplr. Primo q̄n- quis preparauit ser discussit prepara- tione sufficiēt diligētissime psciaz ex- aminādo. z pīos psculēdo. z talis acce- dendo nō peccat. h remissionē pctōz si que latē accipit z meret. Videl aut ista examinatio diligētissima quā tra- dit Sco. dicens. Diligēt inq̄sitōe habi- ta fm possibilitatē nostre fragilitatis. quāz scz diligētā faceret prudēs vir in ardua re quāvellet examinare seri- ose. Quā etiā inq̄sitōz oportet disfe- rētē ēē hz diuersitatē penitētū. vt ma- iorē apponat diligētā. q̄ forte dñs nō est pscit. z minus in animū suū posuit pscia sua. vt ea memoriter reti- neret z suo tpe distincte psciteret. pmi- sa insup cōtritiōe pscitōe sufficiēt fm pbabilitatē cōridentē ad pscitaz inquisitionē. si tñ cōmunicet nō pec- cat. immo si aliq̄ alia pscia lateat per il- lud sacm dimittent. Alij sunt q̄ con- scientiam suam examinant probabili- ter z cōfiteant. Et tales dicit Pe. de thar. accedētes nō peccant sed tamē remissionem peccatorum nō accipiūt nec merent. S3 Tho. vbi prius dicit.

Preceptum III Cap. XII

Si q̄s p quattuor signa sacra diligēt
inquisitione sue p̄ci. Quis forte non
sufficienti ad corpus xpi accedit. aliq̄
modo pctō mortali in ipso remanēte
qđ ei⁹ cognitionē p̄terfugit. nō peccat
tūo magis ex vi sacramēti pcti remis-
sionē psequet. Vñ Aug. dīc in qđam
sermone. qđ qñ corp⁹ xpi māducaf vñ
Gustificat mortuos. ¶ Que autē sint illa
quattuor signa dīc Tho. certitudo ha-
beri nō pōt. an aliq̄s sit sine pctō mor-
tali. j. Cor. iiii. Nihil mihi p̄scius sūz
sed nō in hoc iustificat⁹ sum. Pōt tñ
de hoc haberi aliqua p̄lectura p̄cipue
p q̄ttuoꝝ signa. sic dīc Berrū. Primo
cum q̄s deuore vba dei audit. qz q̄ ex
deo est verba dei audit. Job. viij. Se-
cundo cum q̄s se p̄mptū ad bñ opā
dū inuenit. qz p̄batio dilectionis ex-
hibito ē op̄s. vt dīc Greg. i omel. iij.
Tertio cuz q̄s abstinēdi a pctis in fu-
turum ppositus habet. Quarto cū de
p̄teritis dolet. qz in his vera penitētia
consistit fm Greg. Tertio sunt q̄ neq̄
tro mō se discutiūt. h negligēt. Et ta-
les dīc Pe. de thar. peccāt mortalit̄
accedēdo ⁊ demerent. maxime si ne-
gligētia sit magna. Dicit etiā Sco. q
p̄ritus q̄ haber copā p̄ffessoris. tenet
cōfiteri sub ista lege. videly. Probet
autē seipm homo. Octauū requisitus
est vt quis nō sit p̄uersatione in crimi-
ne notatus. vt duellare volēs p̄sertim
imperēs. Et publicā pniām agētib⁹.
non debet dari nisi cōpleta penitētia.
nec bistriom⁹ nequisiosis. nec sup̄e
foribus pueris. Intellige de sanis et
quousq̄ appareat emēda aliqua post
eorū p̄ersionē. ¶ Nonū est vt sit in cor-
pore mūdus. Vbi norandum qđ qua-
druplex ē immūdicta. Prima corpo-
ralis cōiuncta cum immūdicta spūali
fm veritatē. sicut in vigilia fornicātes
qui in crastinū celebrāt. vl statim. Se-
cunda ē corporalis cōiuncta immūdicie

spūali. fm quādā silitudinē. vt i som-
nijs fit sordidis cū pollutōib⁹. Tertia
est immūdiā corpālis horrozē cau-
sans in p̄mis. h̄ nec in re nec imagi-
ne p̄uncta p̄ctō. vt lepra menstruum
fluxus semis ex debilitate nature cau-
sā. Quarta ē indifferēs vt esse sordi-
dū pedib⁹ lutosijs. vel fulsine tactū
aut sudantē. Prima impedit. Scōa
si ex ca p̄cedēt in vigilia vel pauloan-
te p̄ mortale p̄ctm̄ est egressa. impedit
etiā. Tertia impedit vt nō publice q̄s
celebret aut crebro cōciet. q̄ ocalte nō
impedit celebrare. Quarta ē indiffe-
rens. Nō lotis em̄ manib⁹ māducare
nō coinq̄nat hoīem. p̄pter reuerentiā
tū mūdiā debet seruari quātū cōmo-
de fieri pōt. ¶ Decimū ē vt sit q̄s sine
p̄culo vomit⁹. ⁊ idē ē de eo q̄ stoma-
chum haberet taliter dispositū q̄ a se
sumpta cruda egerent. p̄nc̄ ei etiā
fieret irreuerētia sacramēto. ⁊ cōicare
quis nō deberet. dicit De. de pa. ¶ Vi-
decimū est vt quis nō sit apparitiōe
miraculosa phibit⁹. Si em̄ in specie-
bus illis appareret frustū carnis. pu-
er vel aliquid hmōi. nō essent tūc spe-
cies ille p̄cipiēde. h̄ q̄ x̄ps instituit
q̄ sumeretur eucharistia in specie pa-
nis ⁊ vini. Duodecimū est vt recipiā
a ministro idoneo nō a muliere. nō a
laico. nec a diacono. vbi potest copia
sacerdotis haberi. Nec a quolibet sa-
cerdote h̄ a papa ep̄o ⁊ plebano p̄p̄lo
vel a p̄lato p̄p̄lo v̄ ab eo cui aliquis
talū licentiā dederit idoneo sacerdo-
ti sc̄z nec etiā a quocūq̄ p̄lato h̄ a non
excōscato. nō interdicto. nō suspensio.
Tertiūdecimū vt recipiā tpe debito.
vt ad minus semel in anno. ⁊ fm di-
uersos status a diuersis diuersimode
Quartūdecimū est. vt fiat recta in-
tentione fm quā christus instituit. p̄
medicina videlicet aie. nō corpor⁹ nec
ad maleficiū. ¶ Quinūdecimū

ut fiat cum actuali deuotione. qz cum
eucharistia dat vere in cibū et potū. cō
siderāda est manducatio nra realis q
cōsistit in spērū attritione. sacramēta
lis autē p̄sistit in interiori intellectus
et affectus ruminatione p̄ fidē cōside
rando xpi passionē dignissimā. et in
carnationē. et similia bñficia. et spe ful
ti ad amorē eius accensi eius vñtōnē
desiderem⁹. qz sicut nocet aut parū
pdest cibus corpis in stomachū tra
iectus sine masticatione oris et calore
stomachi. Sic nec eucharistie sacra
mentū nisi ruminet vñ p̄mittit. et cha
ritate i xpm calefacit. Actualis em̄
deuotio causat ex timore et amore. Ti
mor insurgit ex cōsideratiōe nostrorū
defectuum. et xpi magnitudine aut iu
sticia. Sed amor iungendus ē q xpm
necum velut piissimū patrē bñfacto
rem. imo vitā cordis desiderem⁹ am
plexibus. ¶ Quo ad scōm p̄ncipale.
de effectib⁹ eucharistie fm̄ Tho. sunt
septē notabiles. diss. xij. q̄rti. Et recipi
untur ad similitudinē cibi corporāl. Pri
mus et p̄ncipalissimus q nos deo per
amorē amplius vn̄it. Iste em̄ cib⁹ nō
xpm i nos facit mutari. s̄ nos in xpm
fm̄ illud xpi ad Aug. li. p̄f. Cib⁹ suz
grandiū. cresce et māducabis me. nec
tu me mutabis in te sicut cibū carnis
tue. s̄ tu mutaberis in me. Scōs ē re
stauratio dep̄ditorū in rep̄tōe cuius.
cūqz defeci⁹ p̄cedit. Terti⁹ ē augmē
tū oīm virtutū. Quart⁹ remissio pec
catōz venialiu oīm aut multorū q ad
culpaz fm̄ q deuotio minor et maior
sibi fuerit. Quis est remissio pctōz
mortalū si inuenit in subiecto. nō in
p̄sciētia mō supradicto vel tacto. Se
ptus ē remissio pene debite p mortali
et veniali in toto vñ in pte. Sed b̄ dicit
Tho. facit eucharistia solū qñ ē sacri
ficiū. vt i missa p aliq̄ lecta q certū va
lorē h̄z ad satisfaciendū. Et vltra illū

habet efficaciam ex deuotioe ministrī et
pcurātis missaz. Septim⁹ ē remissio
fomitis et min⁹ p̄ni sim⁹ ad victiā. Fa
cili⁹ em̄ cauet q̄s futura etiā mortalia
roborat⁹ h̄ pane. hec Tho. vbi prius.

¶ Quo ad tertiū p̄ncipale. de frequen
tiōe eucharistie q̄rit sc̄tus Tho. i. iij.
diss. xij. An q̄libet die possit q̄s eucha
ristiaz sumē. Rñ. In h̄ sacro req̄rit ex
pte recipiētis desideriu p̄iunctiōis ad
xpm qd facit amor. et reuerētia sacri.
q̄ ad donū timoris p̄tinet. Primū in
citāt ad frequētiōnē hui⁹ sacri quorū
dianā. s̄ scōm retrahit. Vnde si aliq̄s
ex p̄mētali cognosceret ex q̄ridiana
sumptiōe seruorē charitatē augeri. et
reuerentiā non minui. deberet q̄ridie
cōscare. Si autē sentiret p̄ quorūdianā
frequētiōnē reuerentiā minui seruorē
nō mltū augeri. talis deberet inter
dū abstinere. vt cū maior reuerētia et
deuotioe postmodū accederet. vñ quā
tū ad hoc vnusq̄qz relinqueret⁹ ē in
dicio suo. Et b̄ est qd Aug. dicit. Dixit
quispiā nō esse accipiēdā quorūdie eu
charistiā. Alius affirmat q̄ridie sumē
dā. faciat vnusq̄qz qd fm̄ fidē suā p̄e
credit faciēdū ē. hec Aug⁹. Et pbat
exēplis Zachari et Ceturionis. q̄z vn⁹
recepit dñm gaudēs. Ali⁹ dixit. Non
sum dignus vt intres sub tectuz meū
et vterqz misericordiā consecutus est.
hec Tho.

Capitulum. xij.

¶ Qm̄ aut inter ea q̄ sanctifican
da sunt loc⁹ dei p̄tineat. Idcir
co de sanctificatiōe et veneratione
sc̄torū locorū. puta altarū ecc̄lie. et cemē
terij tria sunt vidēda. Pri⁹ cur ecc̄lie
sanctificari debeant et p̄ q. Scō cur oīo
vñ aliq̄ cultus latrē in ecc̄lia facit deo
plus placeat citius impetrēt ceteris
parib⁹. q̄ si extra locū sacrū fierent.
Tertio per q̄ debonefent loca deo sa
crata. ¶ Primum ad p̄mū notandum

Preceptum III Cap. XIII

q̄ ecclesia frequēda ē sex de causis. quas scripsit Tho. posuit sup illud Job. .ii. Nolite facere domus prius mei domū negotiorū. Ecclesia inq̄ frequēda ē p̄p̄t sanctoꝝ reliquias. sacroꝝ efficacias. officioꝝ frequētiā. angeloꝝ residētiā. mltas indulgētiā. et moꝝ tuoz indigentias. h̄ Tho. in postilla. Idcirco dicit beatus Aug. in regula sua In oratorio nemo aliqd̄ agat. nisi ad qd̄ factū ē. vñz nomē accepit. Et cām assignat dīcēs. Si si forte aliq̄ etiam preter horas p̄stitutas si elevat ora revoluerint. nō sint eis impedimēto q̄ ibi aliqd̄ agēdū p̄ntauerūt. **S**z dubitat an tpe gr̄e debeat eē loc⁹ orandi sp̄ialis. Dicit q̄ nō. q̄ mulier Job. .iiij. de loco orandi q̄renti Iesus r̄dīr. Venit hora in q̄ veri adoratores adorabūt in sp̄u et veritate. R̄ndet Hūbert⁹ in regule expositōe. Nō ē in loco ponēda talis fiducia q̄ credat aliq̄s alibi se nō posse exaudiri. sicut fecerūt aliq̄ iudei. h̄ cūradū est ex alijs trib⁹ causis de loco. P̄mo q̄ si nō eēt aliq̄s locus deputat⁹ orōni. tūc nesciret vñz hoies orarēt vñz nō. et multi omitterēt orare. Sc̄do q̄ vadēs ad locū orandi plus laborando amplī meret. Tercio vñz orōis locus ad orantū excitet et moveat. sic locus comedēdi excitat appetitū cibi **D** et mēsale ad idem. et sic de alijs. **D**u bitat sc̄do q̄ in oratorio possint fieri li cite. R̄ndet fm̄ eundē. q̄ triplices sūt actōes i genere. Quedā sunt sp̄iales vt p̄dicatiōis audientia. et ea q̄ noiata sunt p̄ Tho. et talia regulariter p̄nt ibi fieri. Hoc em̄ inuit nomē oratorij. qd̄ ab orōne dīcī. accipitō orōnem generaliter p̄ oi exercitio quo aia erigī in deū fm̄ q̄ orō a Dam. diffinit. P̄mo est ascēsus mētis i deū. Vñz sup illud Math. xvij. Hoc genus demonioꝝ nō eijcit nisi p̄ orōnem et ieiunium glosa dicit. Oratio generalis nō solū

est in verbis. h̄ in oibus q̄ in obsequium dei et fidelis deuotiones gerimus. Ille dictū fuit supra de p̄ribus satisfactōis trib⁹. Alie vñz actōes sunt necessitatē et sine p̄ciō p̄nt ibi fieri dispēsatue. nā ecclie cū oibus ornāmētis suis dñt teneri mūde. nec dñt ibi putata fieri. vel hoies ibi facere. aut sua suppellectilia mittere nisi p̄pter hostiles incursus aut incēdia repētiua. seu alias necessitates vrgētes. sic tñt necessitate cessāte res in loca p̄stina reportent. Id p̄bat fm̄ misse. ex de custo. eucharistie. R̄ndet dñs. xliij. c. penultimo et vlt. Itē p̄p̄ me tum paganoꝝ. hereticoꝝ. piratoꝝ. seu predomūz p̄nt ecclesia incastellari seu muniti. Et p̄nt ibi habere refugū nō solū clerici h̄ etiā laici. et defendere ecclesiā q̄ in ea sunt. probat vñz p̄us. Et ad idē est Ray. et Hostien. Non ergo h̄ in ecclesia comedere. bibere vñz facere regulariter. h̄ dispēsatue ex causa Tercio dīc Hūbert⁹. Sūt actōes qdā que vñz aut nunq̄ sine p̄ciō sunt. et tales nunq̄ debent ibi fieri. nisi forte in necessitate pegrinādī. De q̄bus dicit in tertio mēbro. **Q**uo ad sc̄dm p̄ncipale **E** le norandū. q̄ fm̄ Hūbertū vbi p̄us. q̄uis orōnes et alia sub orōne contēta in oi loco possunt fieri. fm̄ illud. j. Et moth. ij. In omni loco lenātes puras manus. tñ p̄petētius et fructuosius in oratorio effundunt. septē de causis vñz rōnibus. P̄ia. q̄ p̄le credendū est q̄ de facilius exaudiat i loco sibi deputato ad h̄ q̄ in alto. Vñ. ij. Paral. vij. Ocli mei erūt apti aures mee erecte ad orōnes eius q̄ in loco isto orauerit. Sc̄do q̄ credēdū ē q̄ angelī sancti locum talē sanctus magis frequētiā q̄ est dom⁹ dei. Vnde in huius rei argumētū Jacob Gen. xxvij. vidit angelos dei ascēdentes et descendētes in loco q̄ dicitur Bethel. id est. domus dei Ipsi autē sunt q̄ necessarij sp̄it ipsi

pacifens. Sit itaq; ad ecclesias humi-
lis et deuotus ingressus. Sit in eis de-
ta conuersatio deo grata. Inspeciētib;
placita q̄ cōsiderātes nō solum instru-
at s; reficiat. Et addit. q̄ quotiens no-
minat nomē Iesu christi ibi specialit̄
int̄ sacra mysteria flectant genua cor-
dis. et illud capitis inclinatio quīs
testet. nullus ibi seditionē excitet. cō-
clamationē moueat. Imperū ve cōmit-
tat. Cessent etiam in locis illis vuner-
sitatū et societātū quilibet p̄cilla. p̄ten-
tiones. et publica plamēta. Cessent va-
na et multo fortius fedat̄ p̄phana col-
loquia. Cessent p̄fabulationes q̄libet
Cessent in ecclesijs et earū cēmiterijs ne-
gocia. et p̄cipue nundinaz ac fori ci-
tiscunq; tumultus. et oīs i eis seculariū
iudiciōz strepitus conq̄lescat. nulla in-
ibi causa p̄ laicos criminalis maxime
agitet̄. Sint loca eadē a laicōz cōgre-
gationib; penit̄ aliena. Et ponit ibi
causam illā. Ne vbi ē peccatōz venia
postulanda. ibi peccatū occasio detur
aut comprehendant̄ p̄cā cōmitti. hec
vbi prius. Secundo habet emun-
tatem hāc ecclesia vt multi ad eam cō-
fugiētes. vita tueant̄ corporali. De illo
beatus Aug⁹. li. j. de ciuitate dei. ca. j.
dicit. q̄ etiā barbari peccerūt basilice
apostolorū rome etiā pagani ad eam
confugiētib;. Postea p̄ plura capi-
tula p̄bat q̄ pagani veteres et etiā ro-
mani nōnunq; legunt̄ peccasse in cor-
pore fugiētib; ad deorū suorū tēpla. Et
ca. vij. concludit. q̄ id qd barbari p̄su-
gientibus ad ap̄lorū tēplū latissimū
peccerunt. hoc xp̄i nomini. B xp̄iano
templo tribuendūz q̄sq; inuidet cec⁹
q̄sq; inuidet nec laudat ingens q̄sq;
laudanti relucrat infans est. hec ibi.
Vnde nullus ad ecclesiam cōfugiens
inde p̄rim abstrahi debet. Excipit̄ pri-
mo latro qui stratas publicas insidijs
et aggressuris obsidet. Secundo qui

de nocte agros vastat v̄l cōburnit. Ter-
tio qui in ecclesia cōmisit maleficiū
sperās se ab ecclesia defendi. qd semp
presumit. nisi cōtrariū p̄beat. Et ta-
les etiam in alia ecclesia extrahi pos-
sunt. Quarto si cōfugiēs sit seruus q̄
si prestita a dominō cautione de im-
punitate nō velit de ecclesia exire. in-
uitus expellit̄ reddit domo. Quinto
heretici qui vident̄ in tertijs cōclu-
di. Alijs autem etiā iudeis et paganis
imo de excoīcatīs si cōsuetudo de ex-
cōmunicatis tenet. debēt rectores ec-
clesiarū saluare vitā et mēbra. hec oīa
per diuersa iura probant̄. sed breuita-
tis causa dimitto.

Capitulum. xiiij. De sanctificatione
sabbati.

Tertia particula tertij precepti
de satisfactione sabbati est. Sex
diebus opaberis. Vbi labor
mādatur extra dies festos. Circa q̄
tria sunt videnda. Primo quādo la-
bor sit in precepto. quādo in consilio
et quādo p̄bitus. Secundo qui pos-
sint de elemosynis viuere sine labore
manuum in toto vel in parte. Tercio
quibus modis labor exerceat̄ debite.
Primum ad primū notandūz q̄ sup. ij.
Thessal. ij. vbi dicit̄. Si quis nō vult
operari non māducat. si quis nō obe-
dit verbo vestro p̄ eplam. hunc notate
et non misceamini cum illo vt cōfun-
datur. glo. p̄cipit vt operent̄. Vbi
querit Gorrā. vtrūz opari manib; sit
p̄ceptum. Qd sic. patet p̄ glo. et textū
p̄allegatum. Respondet q̄ sicut qdā
sunt bona per se. vt sanum esse. qdā
per accidētē. p̄pter alterum. vt medi-
cari. Prima aut̄ appetēda sunt sibi sp̄
et omnibus. secunda in casu et aliqui-
bus. Sic quedam p̄cipiunt̄ propter
se. quia per se bona. vt deum colere.
parentes honorare. Et hec sunt sem-
per habita oporūitate implenda. et

ab oibns. Quodā hō scilicet. ppter aliud. vt generatōi vacare ppter mul-
tiplicationē pseruationē humani ge-
neris. Et hec nō semp nec ab oibns
sunt implenda. s. aliqui. qñ scz necessi-
tas horū ppter q̄ data sunt imminet.
nec subuenit ab alijs. Laborare hō r
operari manib⁹ nō ē de his q̄ sunt bo-
na r pcepta ppter se. dicit em̄ de se opus
indifferēs nō virtuosus. s. est de his q̄
sunt bona r pcepta ppter aliud. vñ nō
ligat oēs r semp. s. aliquos. r in casu
necessitatis ppter quam pceptū est.
C Preceptū autē ē partim ppter necessi-
tatem spūalem ad vitanda scz peccata
que ex ocio nascunt. ptim ppter cor-
porales ad acquirēdū. scz vñ sustentet
corporis sanitas r vigor. vbi ergo oc-
currit alicui necessitas spūalis. qz ex
ocio implicat peccatis q̄ nñ p labo-
rē pōvltare debet laborare. Vbi etiā
occurrit necessitas corporalis qz aliūde
nō pōt necessaria inuenire dē labora-
re. Vñ etiā occurrit necessitas vtracq̄
sif. vt qz alias nō pōt mō licito r hone-
sto viuere sine pctō vel furti vel adu-
lationis vel hñōi necessaria inuenire
debet laborare. Alias exceptis his tri-
bus casibus nullū puto teneri ad la-
borandū p̄cise. Aliqñ tñ expedit labo-
rare. aliqñ non. Si em̄ hō alias hz ne-
cessaria. modo licito. r alias p exerci-
tium spūale sufficiēter vitat pctā. q̄-
nñ nō teneat laborare. si tñ vacat op̄i
spūali vel tpali vtilior. vel si vacat vti-
lior. tñ p labore hunc ab illo op̄e non
spedit notabilis. expedit laborare. qm̄
pfectus ē vtrūq̄ facere. q̄ alter tantū
Sī autē alias nō expedit. vt qñ impe-
dit exercitiū vel publicū. vt lectionis
aut p̄dicationis publice. vel priuati vt
lectionis vel orōnis priuati. hec Gor.
Cōcordat Tho. in tractatu cōtra im-
pugnantes enangelicaz paupertatem.
Sed notandū q̄ ppter exercitiū ma-

niale alia sunt exercitia spūalia licita
corpus etiā multuz aggranātia. puta
orō deuota. meditatio bona. studiū li-
citū lectio vtilis. laus diuina. p̄fessio-
nis audiciā. datio cōsilioz in causis
spūalib⁹ vel rēporalib⁹. r hñōi q̄bus
exercitijs inherēdo licite nullus cen-
seri debet p̄tunc esse ociosus. qz spū-
lis labor est penaltor corporali q̄nupli-
ci de cā fm̄ medicos. Primo qz labo-
res spūales extenuat vires naturales
r aiales quas labor exterior tanq̄ cor-
porale exercitiū vigorat. Scdo quia
labor spūaliū qdam vexat dīe ac no-
cte p somnia dura. Sed labore corpo-
ralē sequit somn⁹ q̄tus. r p̄sequēs
bona digestio r virtū fatigata r restau-
ratio. Tertio qz vires spūales magis
lese sunt originali peccato. Ideo ma-
iorē difficultatē patit hō cū illis ope-
rando q̄ cū virtib⁹ exteriorib⁹. Quar-
to labor corporalis calore naturālē p̄for-
tat. corpus mūdificat r agilitat. s. spi-
ritualium laborū multi calore natura-
lem conculcant r extingunt. humori-
bus replent. r ex sanguineo melācho-
licum faciunt. Quinto labor spūalis
emulos hz malos spūs impediētes
ne hō ad veritatē r spālter ad virtutē
pueniat. s. nō sic de corporali. **O**ciū
igitur id est. carentia tā corporalis q̄
spūalis exercitiū qñq̄ mala facit. Pri-
mo dat locum diabolo. Vñ sancti pa-
tres dixerunt occupatū vno demone
sed ociosum innumeris temptari. Et
Hierō. Semp aliquid boni facito vt
te diabolus inueniat occupatū. Scdo.
grauē damnū sustinet sine causa in vi-
nea sui corpis. que est aia. Naz de ore
solum q̄s octo fructus posset collige-
re q̄ sunt dei laudatio. gratiarū actio.
orō. p̄fessio. modestia verborū. abstinē-
tia. fraterna eruditio. vicioz correctio.
Tertio ociosus hñōis ē deterior. Hñō-
is enim compedit comedere. Sed de

Preceptum III Capi. XIII

octoso die apls. ij. Thessal. ij. Si qd
nō vult opari nō manducet. Quarto
consumit tēpus z nihil noui lucrat. z
se facit receptaculuz oīm sordiu. Vñ
Bern. Omniū tēptationū z cogitatio
num malarū z inuiliū sentina z semi
narium est ocium. Exemplū Dauid
occupatus bellis non luxuriat est. h
tēpore ocij adulteriū z homicidiū cō
misi. ij. Reg. xj. Sic etiā z Salomō
circa templū z alia occupat. nō cecidit.
h ociosus. Quito ocij facit fuge
re fugere sanitatē corporis z aie. q se
quunt plus labore q ocij. vt piz exē
plo catene de ferro quā nō vlam rubi
go psumit grauius q si qd ea vteret.
qz z si vñ psumit. tñ minus q rubigi
ne z etiam dealbat. Ociosus etiā non
pōt acquirere habitū virtutū. qz habi
tus generat p actus frequentatos. sic
etiā anima ociosa semp manet nuda.
F Quo ad secundū pncipale notādū
fm Tho. tractatu cōtra impugnātes
paupertatē euangelicā. Et. ij. q. clxxx
vij. ar. v. qz nouē sunt genera hominū
qui excusari possunt a labore manua
li in toto vel i pre z vñ possunt elemo
synis. Primo plati ecclesie z clerici.
Quod apls ostēdit. j. Cor. ix. dicens
Nescitis qm q in sacrario opant. que
de sacrario sunt edunt qui altario de
seruiūt cū altario picipāt. Scōdo reli
giosi pcpue mendicātes eadē rōne q
ad plura quaz clerici. qz orant. laudāt
student. pdicant. celebrant. sacramen
ta etiam quedam ad minus cōferunt
ppter que opera p cōmunistare ecclesie
sacra tam iuste sustentationē ab alijs
recipiunt. quādo faciunt ad q insti
ti sunt. sicut stipendarij z famuli rerū
temporalū pccium sui laboris. Ter
tio pbie studio vacātes. aut litteris ar
tium. vt scholares. qz tales nō pnt stu
dere z simul laborare. z ecclesia de tali
bus fructū sperare potest p republ.

ca futurū. Quarto inspirati z vocati
speciali instinctu spūs sancti ad volun
tariā paupertatē. Quoz exemplar fuit
brūs Alexius qui medicauit plurib⁹
annis. Naz in ediffa ciuitate in arrio
ecclesie beate vginis. xvij. annis ad ele
mosynā sedit. z postmodū i bonio pa
terna totidem annis velut medic⁹ est
nutritus licet a patre ignoraret. Vñ
de xps inuent decalogum seruāti aīr.
Si vis pfectus esse vade z vende oia
que habes z da pauperibus. Quin
to inualidi ad laborādū. vt pueri vel
senes vel egrī aliter. talib⁹ em clericus
si habet. vel alij seculares puidere de
bent. Sexto elemosyna etiā vñ pnt q
laborare pnt h non tñ vt se z suos nu
trire possint. residuū em de elemosy
nis accipe pnt. vt sunt interdū debiles
mulieres vel senes. Septimo si quis
diues oia sua dedisset paupibus. z in
seculo vel religione manēs egeret. nec
artē opandi sciret vel exercere nō pos
set ppter dissuetudinē. talis de elemo
synis viuere posset sibi datis vel mo
nasterio ad quē se cōtraxisset. Octauo
penitētes aliq medicare pnt vt elemo
synā recipe. puta hi qbus p grauib⁹
pctis iniunctū ē. Sed tales si hnt de
bent impitri de suis bonis quātū spst
psumerēt. alijs paupibus. Nonō pnt
elemosynas accipe aliq p loco vñ stru
ctura cōmunitati vel diuio seruicio va
lenti. z sic medicāt aliq p ecclesijs. aliq
p pōte aliq p repatiōe vic. Pēs istos
modos pbat scrūs Tho. licitos tra
ctatu q supra. Et. ij. q. Aut vñ sub ta
lium numero non pnt. z tñ ociose
vñt etiā de redditib⁹ ppijs nec reco
pensant. pnt tenent oīonibus vñ alijs
diuinis. ad q aptitudinē habet. aut q
elemosynas fidelū recipiūt. tales no
eent sibi z paupibus alijs z primum
decipiūt. Ex qbus patz q plura ge
nera hominū deberēt per capita xpiani

populi corrigi. q̄ octose vsuere volant
 Primo clerici z religiosi ociosi. Se-
 cūdo nobiles ociosi. q̄ eo q̄ diuitias
 nō habēt a p̄decessorib⁹ poti⁹ dep̄da-
 tur. z alia mala faciunt q̄ velint labo-
 rare. ad quē tamen laborē in tali casu
 tenent. Tercio validi mendicātes va-
 rijs mendacijs populū decipiētes.
 Quarto vsurarij iudei z christiani. cū
 vtrūq; in lege eorum sit prohibitum.
 Quinto christiani cābijs malis z cō-
 tractibus pueris insistentes. Sexto
 incantatrices z pphetisse demonū de-
 vaticinio eorū elemosynā recipiētes.
 Septimo ciues. reddituarij etiā ocio-
 se viuētes nulli p̄sunt. non deo cui nō
 seruiunt. non p̄ximo. quia nō mercā-
 tur. nec laborāt. s̄ alios inficiūt. se de-
 struunt. z omnia bona mala interdum
 reperiunt. Deu q̄ multa reperiunt q̄
 talē statum desiderāt habere. ¶ Quo
 ad tertium p̄ncipale notat magr Hein-
 ricus de basia sup Gen. iij. In sudo-
 re vultus tui zc. q̄ quinq; requirunt
 ad hoc q̄ quis rem artificialē faciat vlt
 naturalē fieri p̄curet. Prīmū ē recta
 intentio. que est vt ipse suis laborib⁹
 necessitatē vite acquirat cōpotentem
 sibi z cōmuni vtilitati deseruiat. Se-
 cūdu⁹ est vt opus suū vtiliter sine
 falsitate z sophistication faciat. Ter-
 tium est q̄ certū tēporibus ab ecclesia
 cōstitutis. hoc est in festiuitatib⁹ labo-
 res suos intermittat. vt diuinis pleni
 n̄ vacare possit. Quartū vt opus suū
 legaliter z fm iusticiam ciuilem ven-
 dat sine fraude iuxta eius valorē pen-
 satis oib⁹ ex parte materis opis z la-
 ris z status cōtinuādū laborātis. Qui-
 tum est q̄ nō sint artifices curiositatū
 z vanariū nōstratū inuētores. in vesti-
 bus edificijs vt magis lucrent. Vide
 de hoc p̄mo mandato de curiositate
 z superbia.

Sequitur quartū p̄ceptū. Capi. I.

Receptum
 quartū capitulum p̄-
 mum. Diliges proxi-
 mū tuū sicut teipm
 Notandū q̄ sicut sub
 p̄cepto dilectionis dei
 coprehendunt tria p̄cepta p̄me tabu-
 le. de q̄bus hacenus dictū est. sic sub
 p̄cepto de diligēdo. primū cōprehen-
 dunt septē p̄cepta secūde tabule. p̄p̄
 qd̄ xps ait. Matih. xxiij. Diliges do-
 minū deū tuū ex toto corde tuo. z ex
 tota aīa tua z ex oī mēte tua. B̄ ē p̄mū
 z maximū mādatū. Scd̄ s̄c̄ s̄c̄ ē hūc.
 Diliges p̄mū tuū sic teipm. In his
 duob⁹ mādatīs vniuersa lex pender z
 p̄p̄he. Idcirco aīq; descēdam⁹ ad se-
 ptē p̄cepta residua nēce ē dicē de p̄-
 p̄to dilectionis p̄mū. Et ponent q̄mnoz
 P̄mo quō tenemur diligere nos ipsos
 Scd̄o quō tenemur diligere p̄mos
 sub p̄cepto. Tercio de ordie diligēdi.
 Quarto quō p̄ficere debem⁹ in dili-
 gēdo. primū p̄nt ē p̄siliū. ¶ Quo ad
 primū tria ponent. P̄mo qd̄ sit dilige-
 re se. Scd̄o q̄ requirunt ad bñ diligēse
 Tercio cur nō ē sp̄ale mādatū de dili-
 gēdo se vel saltē nō tāz exacte positū.
 sic alia mandata. ¶ Prīmū ad p̄mū
 notādū fm Thō. ii. d̄ p̄fectiōe sp̄ualis
 vite ca. xij. q̄ diligēse ē sibi bonū vel-
 le. S̄z q̄ vlt̄ q̄ sunt tibi bona. Aīdet q̄
 q̄nq;. P̄mo maximū bonū ē felicitas
 tua. s̄. deus imēdiare in p̄ia tibi vni-
 dus. Scd̄o v̄tutes z vitatio viciōz. qz
 sine his null⁹ b̄nificat. Tercio scie aliq̄
 les. qz sine his nesciret quō v̄tutes ef-
 sent acq̄rēde. z vitāda vicia. Quarto
 bona corpis vt fortitudo. sensuū viua-
 citas. pulcritudo. sanitas zc. Quinto
 bona extiora vt fama. z possēdōes. ac
 pecunie. P̄ia tria defuiūt p̄ncipalit̄
 aīe. duo residua corpis. Prima tria
 interiori homini. Alia duo exteriori

Preceptum IIII Cap. I

homini. Sed quereres que d' quinq. bonis diligendo dicit q's se diligere. **H**nder p'p's. ix. ethi. vbi q'rit q's est p'bi lant'. id e. amator sui. q' q' diligit p'rez p'ncipale sui. id e. aiam ei' bona p'ncipaliter. talis dicit philantus et virtu osus. **Q**ui d'o diligit p'ncipalr p're sui min' p'ncipale. videlz corp' et ei' bona no est philant'. q' a maior' sit denoia tio. **H**unc p'cordat dicitu p's. **Q**ui dili git iniquitate odit aiam suā. Et x'p's ait. **Q**ui odit aiam suā. id e. aiale et sensua le vitā. hoc e corpis delicias. in vitam eternā custodit eā. **E**x q' p'z. q' p'ctōres se n' diligūt h' odiūt. **O**rtu ad scōm ex q' q's se diligendo pōt se male dili gere vt p'ncipaliter corpalia diligēdo. et etiā bñ se diligere. tō necesse ē scire q'lis debeat esse dilectio sui vt bona sit fin quā etiā necesse erit. p'ximū diligē. ve lut fin quoddaz exēplar. hoc tradidit **T**ho. vbi p'us dices. q' ad sui lictā di lectionē q'ntuor requirunt. **P**rio vt di lectio sui sit vera. **S**cdo recta. **T**ertio sancta. et q'rto efficax. **P**rimo vere se amat q' sibi bonū aliq's de q'ncz p'noia tiavult. et nō vult sibi q'ncz opposita p'fatis q'ncz bonis. dilectio em in duo tēdit. in eū cui aliq's bonū vult. vt i te si te diligis. et in bonū q'd optas tibi. h' illd abusive diligere dicimur. **D**iligē do em piscē non ei h' tibi vis bonū. q' piscis destruet quē comedis. h' tu for tificaberis. sic de pullis. sic de vino. et de alijs s'itib' q' in vñ n'f'm trāseūt. h' il la p'ditio diligēdi se. nō sufficit ad bo nā dilectōz. **S**cdo g' necesse ē vt dilectio sui sit recta et iusta seu ordinata. q'd sit q' n' mai' bonū de q'ncz p'noiat'is p'po nis minozi bono. **M**anifestū aut ē q' bona aie sūt optia. pura bñtudo et vir tutes. h' sciaz corpis bona sūt media. ex teriora vō sūt infima bō. **I**ō sūt optia bona bñtudo et vñtutes q' te iūuio nec demones nec homines te salib' p'uar

quedint. sed solū tua volūtas. non aut sic de bonis corpis et exterioribus. **E**x quib' p'z q' non recte h' curue se diligit qui p'culis laborib' inordinate cor pus suū irrōnabilr destruit p' bonis exteriorib'. **S**ic faciūt ebriosi. hastilu sores. auari. et his filies. **H**ō. q' exte rio ra p'ferunt bonis corpis. **Q**uo d' **J**ob .ij. dicit. **P**elle p' pelle. et oia scz tpalia exteriora dabit bō p' aia suā. id e. pro aiali seu corpali vita vel sanitate. **S**ilr p'z q' nō se diligūt recte. q' bonū rōna lis aie p'tēnūt ihiātes vel iherētes bo nis corpis vt faciūt spaciātū eūtes die festiuo. et sic f'monē negligēdo. **S**tu dētes potib' et alijs delicijs vacantes. neglecto studio. **C**lerici et religiosi put uijs exorbitates. neglectis officijs de bitis. **N**i em sūt de q'bus vbi supra dē **Q**ui diligit iniquitate odit aiam suā. h' q' istū secū dū modum diligēdi se vt dent etiā q'dā p'hoz gētiliū habuisse. vt ex. ix. ethi. p'z. et ex. x. et ex. j. **I**ō ter tio necesse est vt dilectio sui sit sancta. **D**i cit autē aliq'd sc'm ex eo q' ordinat ad deū. vñ altare sc'm d' quasi deo dica tum. et alia h'mōi q' diuio mīsterio mā cipāt. **Q**ui igit diligit se p'pter deum. et specialiter ex charitate infusa sancte diligit se. et eius dilectio deo dicata ē. **R**ōnabile em ē vt dilectionē sui q'libz ordinet in deū. q' p'nceps summ' est oim. fons bñtūdis. collator gratie et sciētie. rep' etiā corpis et aie. **V**n' **A**p'l's dicit **Phil. j.** **N**ibi vñere **C**hrist' est et mori licet. **E**t. j. **C**or. x. **S**ive mādu caris siue bibitis siue aliud quid faci atis. omnia in gloria dei facite. **E**t q' nō sufficeret ad consequendam beati tudinē q' q's etiam se sancte diligeret. nisi etiā bonū velle ad opus prodiret. **F**in illud **C**hristi. **N**on omnis qui di cit mibi domie dñe intrabit in regnū celoz. sed q' facit voluntatē patris mei qui in celis ē. ipse intrabit in regnum

celoz **Matth. vii.** Idcirco quarto ne
cesse ē ut dilectio sui sit efficax et oposa
ac i exteriora opa progrediens p loco
et tpe p desideriu bonoz i ore i manu.
in pedibus. i expensio pecuniar ad
elemosynā. ut sic bñtudo. vtutes. sci-
entia. et alia ad bñm diez valentia acq-
rant. **¶** Quintu ad tertiu pncipale. Cur
deus nō tam exacte pcepit dilectōem
sui vel nō tam clare sicut dilectōez dei
et proximi. **¶** Rñdetur q pceptū ē di-
ligere se debite. et ibi. Diliges proxi-
mū sicut teipm expresse satis ponit.
¶ Triplex aut rō est quare nō tam ex-
pse pcepit. **¶** Prima qz ad se diligēdū in-
ordinate hō alis satis inclinat. **¶** Secū-
da qz natura inclinat ad diligendū se.
etiā fm aiam. ut p3 ex pñm dicit.
¶ Tertia fm Aug. qz i dilectōe dei dile-
ctio sui includitur. qlibet em debet dili-
gere se sancte. id est. ppter deū. q p deū

Capitulum. ii.

¶ Proximi igitur dilectōe tria
vidēda sunt. **¶** Pro quomō-
bñ fieri debet. **¶** Secūdo cur fieri
debet. **¶** Tertio qualiter p alias dilectio
nes ificiatur. **¶** Pro pñm intellectu no-
tandū q dilectio pñmi valde necessa-
ria ē hōi. qz hō fm pñm est aial polli-
ticū. id est. sociale. **¶** Patet illud p mul-
tiplice scripturā. **¶** Nā tantā dilectōez
xps voluit nos habere ad pñmos ut
diceret Petro qreni. quotiens debe-
ret dimittere pñmo in se peccāt. **¶** Re-
spondet q vsq septuagies septies. id
est. quadringētis nanoginta vicib fm
¶ Hiero. **¶** Itē **¶** Ioh. xii. ait. Mandatu
nouū do vobis. ut diligatis invicē sic
dilexistis. **¶** Nouū quo ad pfectissimū
xpi modū diligēdi. **¶** Nouū. qz nos no
uos facit de vetustis ut exponit **¶** Tho.
in postill. **¶** Vel nouū. qz semp ligat ac
si de nouo ligaret. **¶** Vñ **¶** Rom. xii. Ne
mini quicqz debeatis nisi ut invicē di-
ligatis. **¶** Iō ut **¶** Hiero. ait. Cū **¶** Iohānes

moriturus inter discipuloz man⁹ ad
ecclesiā diceret et crebro diceret. **¶** Illi-
oli diligite invicē. **¶** Et qdam quereretur.
cur hoc toties replicaret. **¶** Rñdit. **¶** Nā
datū dñi ē. et in eo oē mandatū imple-
ri pōt. **¶** Hinc ad **¶** Ro. xii. Qui diligit
proximū suū legē implevit. **¶** Et subdit
¶ Nō adulterabis. nō occides. nō fura-
beris. nō falsū testimoniū dices. non
pceptis rem. pñmi tui. **¶** Et si qd ali-
ud est mādatur in hoc pñbo instaurat.
id est. pñnet et implet. **¶** Diliges pñmū
tū sic teipm. **¶** In isto etiā pñnet pce-
ptum dilectōis dei. qz pñm nō pōt
ordinate diligi nisi ppter deū. alio dile-
ctio nō eēt sancta. **¶** Sz ppter qd vñm qd-
cūqz illud magis. **¶** Hāc etiā ob cām.
ut dicit **¶** Aug. de ciuit. dei. sep vñū p re-
liquo ponit. **¶** Hoc etiā videt innuere
xps **¶** Ioh. xv. dicens. Hoc ē pceptū meū
ut diligatis invicē sicut dilexistis. **¶** Et
ait meū. qz i dilectōe pñmi deū diligit
¶ Secūdo notādū qd sit pñmus vel fra-
ter nñ. **¶** Nā illā qñem movit legisperi-
tus xpo. post h pceptū **¶** Luc. x. Pro-
cui⁹ solutio xps movit pabolaz de eo
q icidit i latrones. postqz qñuit. **¶** Quis
tibi videt pñm? **¶** Rñdit legisperitus
Ille q fecit ei misericōdiaz. **¶** Rñdit ei xps.
¶ Vadez fac sistr. **¶** Ex hoc **¶** Aug. **¶** li. j. de
doct. xpla. sumit solutionē qñtis. **¶** Et
allegat mgs in. **¶** li. j. dis. xxviii. q volunt
q pñmus cēndus ē qlibz rōnalis
creatura cui a nob exhibēdū ē officiū
misericōie. et a q nob exhibēdū ē. nō em
ppinquitas generis facit pñmū. sed
opus misericōie impensū. **¶** Ex quo patz
q qlibet est nñ pñmus q hic vñuit. qz
cuilibet pōt a nob ipēdi misericōdiaz vel no-
bis ipēdi. **¶** Secūdo q aie i purgatorio sñ
nñi pñmi. qz a nob recipere pñt miam
suffragioz. **¶** Tertio q etiā angeli in ce-
lo. qz nobis misericōie opa ipēdere pñt.
¶ Quarto omnes aie bñe eadem ratione
¶ Quinto xps eadem ratione. xps in-

Preceptum IIII Capi. II

et si finis quod homo habet nec demones nec aie dā
mate sunt proximi nostri quia nec nobis opera mi
sericordie nec nos ipsis impediunt.
Vnde oē beatificabile ē noster proximus. ut
cōter dicunt doctores. in. iij. dī. xviij.

Tertio notandū finis Thō. li. de pfe
ctione spūalis vite. ubi supra. Et. ij. ij.
.q. xliij. deus nō pcepit ut primū to
to corde diligam. q. nō ē vniuersale
bonū nrm. s. p. t. c. l. a. r. e. bonū. nec p. c.
pit ut diligam. primū eq. l. i. t. e. r. s. i. b. i. vel
eque fortiter et eque intenso affectu. q.
ordinare q. ad intēsiōē diligere pri
mū debem. finis Ang. ut postea dicit
videlicet ut p. m. o. a. i. a. m. n. r. a. m. secundo
a. i. a. m. p. r. i. m. i. t. e. r. t. i. o. c. o. r. p. u. s. n. r. m. dil
gamus. Sed debem. primū nostrū
diligere sicut nos. His suppositis dī
Thō. li. q. p. u. s. r. c. q. p. f. e. c. t. i. o. d. i. l. e. c. t. i. o.
nis primū que necessaria ē ad salutē
quattuor debet hīc finis quattuor in p.
cedenti cap. tacta in. ij. parte de diligē
do se. Vnde multuz eadē quattuor hīc
rememorāda sunt. Nam de dilectione
proximi q. cadit sub consilio in sequēti
ca. determinabit. Primo igit oportet
q. dilectio proximi sit vera. ut dicitur est.
Quicūq. aut aliquid assumit in suū
vsum nō vere amat illud. s. magis se
ipsum. ut in p. m. o. mēbro de dilectōe
sui dicitur fuit. Sed sicut aliq. res as
sumim. in nrm vsum ita etiā et hoies
ipsum. Ex q. sequit. q. si primos eo tā
tūmodo diligim. inq. nū in nrm vsu
ventre possunt. manifestū ē q. eos nō
vere diligim. nec sic nos ipsos. Et q. dē
apparet h. in amicitia vtilis et delecta
bilis. Qui em. amat aliquē q. ē ad su
am vtilitatē et delectatōē seipm ama
re p. u. i. n. c. i. p. i. c. i. t. ex altero bonū delecta
bile vel vtile q. r. i. t. nō illū ex q. q. r. i. t. Ta
les em. tā false amāt. p. r. i. o. s. s. i. c. t. u. false
dicis amare p. i. s. c. e. s. g. a. l. l. i. n. a. c. i. o. s. q. s. m. o.
stomacho vis nō aut eis bonū vis s. r. i.
b. l. Rō aut q. r. e. dilectionē proximi opo.

tet eē verā nō fictā ē. q. charitas ut de
scribit Aplos est q. p. c. e. d. i. t. de bono cor
de et p. s. c. i. e. n. t. i. a. p. u. r. a. et fide nō ficta. Et. j.
Cor. xliij. Charitas nō q. r. i. t. q. sua sunt
Vul. rei etiā seipm exēpluz dat aplos
.j. Cor. x. dīcēs. Nō querēs q. b. m. i. s. i. b. i.
vile ē s. q. b. m. i. s. i. b. i. ut salui fiant. Scōo
ad determinatū modū diligēdi. p. r. i.
mū sicut se inducit ut sit iusta et recta.
oportet igit ut eo ordine q. s. bona p. r. i.
mis optet q. sibi q. n. e. q. s. t. a. c. i. a. d. z. o. p. t. a.
re. p. c. i. p. u. e. q. d. ē. bona spūalia. deide bo
na corpis. demū q. in exteriorib. reb.
p. s. i. s. t. u. n. t. Vnde tātib. q. p. r. i. m. o. b. r. i. t. u. d. i.
nē. et virtutes orādo desiderare debes
sine p. d. i. t. i. o. n. e. absolute dicēdo. O de.
illa m. i. s. i. b. i. p. s. e. r. Rō ē. q. talia bona nul
li obesse p. n. t. orādo aut p. s. c. i. a. p. b. o. n. i. s.
corpis et exteriorib. cōditionaliter sit
p. l. i. c. i. t. e. p. e. r. i. d. e. b. e. t. p. u. t. a. s. i. p. r. o. s. u. n. t. a. d.
b. r. i. t. u. d. i. n. e. Rō est. q. talia multis ob
sunt. multis etiā p. s. u. n. t. Sed cui p. s. u. n. t.
nouit de. cui cōmittit p. cōditionem.
Hunc etiā modū Socrates orare do
cuit. ut habet i. v. i. t. a. s. p. h. o. z. Iō Aug.
de doctrina xpiana dicit. Nō eq. dili
gat q. b. m. i. n. v. e. l. a. m. p. l. i. d. i. l. i. g. e. n. d. u. m. e. s. t.
Tertio ex p. d. i. c. t. o. m. o. p. c. e. p. t. u. r. ut sit
sancta. proximi dilectio. Pro q. notādū
q. in dilectione primoz semp p. r. i. n. g. i. t.
plures p. u. e. n. i. r. e. v. e. l. a. d. i. u. n. a. r. i. Quidā
em. cōueniūt in aliq. naturali vnione
fin. generationē materialē. puta q. ex
eisdē parētib. oriunt. Alij vō p. u. e. n. i. u. t.
cōueniētia q. d. a. m. c. i. u. i. l. i. p. u. t. a. q. a. s. u. n. t.
eisdē c. i. u. i. t. a. t. m. u. n. i. c. i. p. e. s. s. u. b. e. o. d. e. z.
p. n. c. i. p. e. z. e. i. s. d. e. l. e. g. i. b. g. o. v. e. r. n. a. n. t. Alij
fin. aliq. officiū vel negociū aliq. p. u. e.
niētia vniunt. Sicut q. s. u. n. t. s. o. c. i. j. i. n. n. e.
g. o. c. i. a. d. o. v. e. l. m. i. l. i. t. a. n. d. o. v. e. l. f. a. b. r. i. c. a. d. o.
Et h. m. o. i. p. r. i. m. o. z. d. i. l. e. c. t. i. o. e. s. h. o. n. e. s. t. e.
quidē et recte possunt esse. Sed nō ex
hoc sancte dicunt. s. soluz ex hoc dile
ctio. proximi ordinat in deū. Sic em. ho
mines q. s. u. n. t. v. n. i. c. i. u. i. t. a. t. p. s. o. n. e. s. i. n. h.

cōueniūt qvni subdunt pncipi cuius
legib⁹ gubernant. Ita om̃s hoies in-
quantū naturaliter in beatitudinē tē-
dunt hñt quandā generalē pueniatiā
in ordie ad deū sicut ad summū oim
pncipē z beatitudinis fontē. z totū iustī-
cie legislatorē. cui⁹ bñficio z guberna-
tione vnūnt. bonū aut cōe fm rectaz
rōnē ē bono p̃prio p̃ferendū vt docet
natura de vacui p̃uētiōe. z mēbra in
cordis vñ in capitis defensiōe. z ciues
in ciuitatis z cōmunitatis p̃pugnatio-
ne. q̃ i suūpñ⁹ z p̃ximi dilectōe cū sint
p̃ticularia bona dilectio sancta efficit
qñ in deū vniuersale ñm bonū ordi-
nat. **¶** Vñ. j. Job. iij. Hoc mādātū ha-
bemus a deo vt q̃ deū diligat diligat
fratrē suū. **¶** Quarto ex mō dilectōis
instruimur vt p̃ximi dilectio sit effi-
cax z oposa. vt sicut vnusq̃sq̃ nō solū
sibi op̃at bona aiet corpis. s̃ etia effe-
ctualiter ad habendū laborare debet.
Sicut etia ad bonū nō sufficit bonuz
hñe affectuz s̃ etia effectū hñe oportet.
fm illud. j. Job. iij. Nō diligam⁹ vbo
neq̃ lingua s̃ ope z veritate. **¶** Dia illa
tradit Tho. septēntialē li. de p̃fectione
sp̃ualis vite. **¶** Ex p̃missis sequit̃ par-
tīm regla magistralis. **¶** Cū q̃s peccat
mortalit̃ cōtra dilectionē p̃ximi q̃ est
qñ aliqd cōmittit notabilit̃ cōtra dile-
ctionē p̃ximi. tūc ē mortale p̃c̃m. qñ
nō. tūc est veniale. **¶** Cū aut aliqd sit
cōtra dilectionē p̃ximi pōt atēdi pe-
nes ista p̃cepta legis nature. **¶** Qd̃ tibi
nō vis fieri. alteri ne feceris. Et ponit
Tho. iij. Et q̃vis tibi rōnalit̃ fieri z
ex debito. alteri hoc idē facias. Et po-
nit Matt. vj. Et pōt etia atēdi penes
scādālū actiū qd̃ ego infero. p̃ximo
meo malo exēplo. Sed i quāto opor-
teat aliqd esse cōtra dilectionē p̃ximi
vel quātū sit illud scādālū ad hoc q̃
sit mortale nō est determinatū p̃cise.
q̃ in mo dico facere p̃ p̃ximū. non est

mortale. ante i p̃no eū scādālizare. Vñ
attēdat q̃libet penes seipm qd̃ sibi vel
let vel nō vellet fieri. z p̃ qd̃ factū fua-
retur inter se z p̃ximū amicitia vñ nō
fm hoc iudicet aliqd mortale vel ve-
niale. **¶** Scdō p̃t ex p̃missis q̃ q̃libet
volēs p̃ximū suū peccare mortaliter.
aut cui placeat deliberare p̃c̃m mor-
tale alteri⁹ ille in hoc peccat mortalit̃
q̃ quicqd̃ deliberate sit cōtra charita-
tē illud ē mortale. s̃ velle p̃ximū mor-
taliter peccare. aut gaudere delibera-
te de p̃c̃o mortali cōtrariat̃ charitati
dei z p̃ximi. **¶** Dei in quē deberet p̃xi-
mū sancte diligere. p̃ximi cui vult tm̃
malus. **¶** Tertio sequit̃ a fortiori q̃ ille
peccat mortalit̃ q̃ p̃ximū ad mortalit̃
peccandū ex deliberatiōe inducit. aut
inducere nitit̃. vt p̃silio. iussione. auxi-
lio inducere nitens ad fornicandū p̃-
dandū. z ad s̃illa p̃z. q̃ vult malū mor-
tale p̃rio quē sic odit nō diligit. quez
tm̃ efficaciter sic deberet diligere. vt ab
eo malū auerteret. z bonū suaderet.
¶ Quo ad scdm̃ p̃ncipale notādūz q̃
plura sūt motiua p̃ximū diligēdi el-
cita ex dict⁹ bñ Ambro. li. de officio. z
bñ Anselm. li. de s̃titudinib⁹. **¶** P̃ximū
est diuina iussio cui diligētissime ē obe-
diēdiū. vt patuit in p̃mo notabili. z p̃-
mo p̃cepto. fm illd̃ Ps. Tu mādasti
mādara tua custodiri nimis. **¶** Scdō ē
exēplū brutoz aialū se solo instinctu
nature i sua specie amātuz mirabilit̃
plus aut tenet hō rōne p̃dit⁹. vñ Eccl̃.
xij. De aial diligat sibi sile. Sile p̃t
in mere exñtib⁹. vt aqua nō p̃traria-
tur aque. sed cōcordat. ignis igni. aer
aeri. z terra terre. **¶** Tertio est cognatio
z vnitas originis. Vñ fm Aug. li. de
doctrina xp̃iana. Non putādus ē. p̃-
ximus solū qal consanguineus est.
Adam z Euan intēdamus. z sic oēs
fratres erim⁹. **¶** Nec in aliq̃ specie p̃fe-
cta aialū reperit̃. q̃ ab vno p̃ncipio

Preceptum IIII Cap. II

prodierint. sicut oēs hoies ab vno p̄i
mo hoīe. Quartū ē fraternitas spūa-
lis melior carnali. Nā oēs xp̄iani vñ
p̄iem xp̄m. z matrē vñā beatissimā vīr-
ginē Mariā z eccliam catholicā habe-
mus. Vñ Matth. xxiij. Patrē nolite
revocare sup̄ terrā. vñ cū p̄i ē ve-
ster q̄ in celis ē. Quintū exēplū ē xp̄i
qui p̄ncipiū. mediū z finē decursus
sue vite. p̄ nobis etiā inimicis posuit.
Vñ Ioh. iij. Sic de⁹ dilexit mūdū vt
vñgenitū filiū suū daret. vt oīs q̄ cre-
dit i xp̄m nō pereat s̄ habeat vitā eter-
nā. ¶ Sextū est exēplū angloz q̄ etiā
pessimos hoies ex charitate custo-
diunt. Vñ Matth. xvij. Videte ne cō-
temnatis vñū ex his pusillis. Angeli
enī eoz in celis sp̄vidēt faciē p̄is mei
q̄ in celis ē. Septimū ē exēplū mēbro-
rū hūani corp̄is ad fuscndū sibi inimi-
cem. Nā si pes infirmat. man⁹ leniter
palpat. caput se inclinat. alter pes ad
medicū peditat. dorsum se curuat. vi-
det oculus. z auris medicū p̄cepta au-
scultat. z sic de alijs. Cū aut̄ tota ecclē-
sia vñū sit corp⁹. z singuli alteri mem-
bra. Idēz facere deberemus. nec aliq̄
mēbrū despiciēdū eēt. Vñ Rom. xij.
Mltivñū corp⁹ sum⁹. singuli aut̄ alte-
ri mēbra. ¶ Octavū ē silitudo hoīs ad
deū. ad cui⁹ effigiē quilibz ē in mente
format⁹ z baptismo reformat⁹. Vñ si
cur qdā p̄eros plus diligūt q̄ sunt si-
miliores p̄i quē dilexerūt. sicut nos si
p̄iem deū diligērem⁹ multū sibi simi-
lem quēlibz diligērem⁹. Mēs enī vi-
delicet memoria. intellect⁹ z volūtas
sunt q̄b⁹ capaces sum⁹ oēs infiniti bo-
ni z vñuersalis. Idcirco etiā vt Sco.
dic sup. iij. de charitate. Charitatē ha-
bit⁹ inclināt habentem ad velle haberi
deū a se. z etiā ad b̄ inclināt vt de⁹ dili-
gat⁹ capiat⁹ a p̄imo saltē cū amicitia
sit deo gr̄a. Charitas enī nō ē habi-
tus p̄uā amorē in dilecto querens.

sicut cupiditas vel zelus q̄ sociū non
vult h̄re vel in se retorquet oīa. Nonū
est inuit⁹ mltiplicis boni ex dilectio-
ne proximi sequētis. q̄ vñitas oīz eē occa-
sio nō cā p̄ncipalis saltē sicut etiā cibi
odor bon⁹ est occasio comedēdi non
cā. s̄ sanitas corp̄is vñ delectatio ei⁹ est
cā comedēdi. ex dilectioe etiāz p̄xi-
mi sequit⁹ amicitia. suffragiū. solatio z p̄-
petua vita. ¶ Quō ad tertiū p̄ncipale
notādū q̄ dilectio p̄xi-
mi q̄ multiplici-
ter mereri possem⁹. beu p̄ q̄tuor falsas
proximi dilectioes sophisticat⁹ z falsi-
ficat⁹. q̄z inutilis ad vitāz eternā efficit⁹
¶ Prima ē carnalis q̄ vt plurimū ē inter
personas diuersoz sexū. sc̄z solū p̄p̄
delectatioes carnales. z sp̄ ē mala. nisi
q̄tū inter plures rōne matrimonij ex-
cusat⁹. Hec dilectio nōnunq̄ a spū s̄m
Ap̄l̄yba incipit⁹ ad carnalia degene-
rat insensibilis. Vñ ad dephēdēdū
talē falsitatis amorē se sub pallio bo-
ni abscondēt. sciēdū. q̄ dephēdi pōt
p̄ quedā indicia. Est aut̄ p̄mū indicium
carnalis amoris q̄ eo capri ad inuicē
loquunt⁹ pauca de sp̄ualib⁹ z virtutib⁹
z mltā de tp̄alib⁹ z inutilib⁹. Et ad ta-
lia v̄bavix sufficit tēpus eis. Hec sen-
tiens caueat caute. ne capiat⁹ ne laque-
us hūillet⁹ eoz. Per oppositū sp̄ualis
dilectio p̄xi-
mi pascit⁹ sp̄ualibus z pa-
scit ac o ciosa fugit. Secūdū indicium
carnal amoris ē q̄ inq̄eto corde cogi-
tant de se inuicē cū sunt a se absentes.
p̄mo q̄dem fit de bonis. sc̄do de inutili-
bus. demum de noxijs. Sed sp̄ualis
amor q̄escit in deo. enī quez vere amat
cōmēdat deo oīonibus quieto corde
nec cōpatit⁹ nec cōgander dilecto nisi
quātū rō dictat recta. Tertiū indicium
est impatiētia p̄dilecti. vt si quē diligit
vñ alē tristat⁹ vñ timet se mlt⁹ diligi tris-
tet si bō allēo largit⁹. si familiaritas
ei arridet. s̄ charitas oīz hoīez diligit
z p̄diligit letat⁹ honeste z bñficō alteri

impēso p̄gandēt. Quartū indicū car-
nalis amoris sunt manuscula. dulces
littere. sudariola. et h̄mōi trāsmīssa. q̄
fm̄ Hiero. xp̄i amor non h̄z. nā talia
cōservata dilectionē nocivā nutriunt
et inspecta inficiūt. S̄z sp̄ualis amor
h̄z p̄rasz crebras orōnes exhortato-
rias allocutiōes et plarū necessitatum
subuētiōes. Quintū indicū ē inordi-
nata dissimulatio vicioz adinuicē. p̄-
ditio maioris p̄fecti. in casu q̄ alteruz
localiter distare oporteret. et defensio
alteri in aliq̄ vicio vel excessu. s̄z chari-
tas fm̄ illud Apoc̄. iij. dicit cūz xp̄o.
Ego q̄s amo arguo et castigo. **S**c̄da
dilectio p̄mi ē cupiditatis qua quis
aliū diligit p̄pter lucrū solū. sic serui
diligit dños. q̄z volūt habere lucrū. s̄z
p̄reclū. et sic ecōuerso dñi seruos. Sic
etiā diligit equos n̄fos. vineas. bo-
nes et filia. Et illa dilectio nō ē merito-
ria q̄ procedit ex solo amore seu affe-
ctione p̄p̄ij cōmodi. Tertia dilectio ē
nālis fundata in cōiunctiōe naturalis
originis. vt cū volum⁹ alius bonū. q̄z
cognatus vel cōsanguine⁹. et sic parē-
tes. liberos et cognati cōsanguineos
diligit. Que dilectio pōt eē bona vel
mala fm̄ diuersas circūstantias. s̄z nū-
q̄ est meritoria illa nālis dilectio. q̄
quis diligit aliū solū id quia cognat⁹
est. Sic etiā bruta diligit fetus su-
os. Vñ Greg. in omel. de apl̄is. Iste
veraciter charitatē habet. q̄ et amicus
diligit in deū et inimicū p̄pter deū. Nā
sunt nōnulli q̄ diligit p̄mos scilicet
p̄pter affectiōē carnis et cognatiōis.
quibus tñ in hac dilectiōe sacra eloq̄a
nō cōtradiciūt. s̄z aliud est qd̄ sp̄ite im-
pendit nature. aliud qd̄ p̄ceptis dñic̄
ex charitate debetur obediētie. Vñ nī
mirū et p̄mū diligit. et tñ ista subli-
mia dilectiōis p̄mia nō assequunt. q̄z
amorē suū nō sp̄ualiter s̄z carnaliter
impendunt. Siquis tñ diligit cogna-

tos non solū ideo q̄ cognati sunt. sed
etiā p̄pter deū et ex charitate infusa
tūc fit dilectio meritoria. s̄z eā nō
destruit naturā. s̄z eā dirigit et ordinat.
Quarta dilectio p̄mi ē socialis. qua
q̄s alteri vult bonū solū id q̄ est soci⁹
ei vel amicus. p̄cūis. cōpatriota et fa-
miliaris sibi. Que pōt eē bona vel ma-
la fm̄ circūstantias. et q̄ fit solū p̄pter
societatē. tūc nō est meritoria. Vnde
Matth. v. Si diligitis illos q̄ vos di-
ligūt quā mercedē habebit. Dilectio
igit ista q̄ta pōt eē mala vt in h̄is qui
se iunāt ad pctm̄. bona s̄z non merito-
ria in h̄is q̄ sine charitate in bonis se
iunāt. et meritoria si fit p̄pter deū.

Capitulum. iij.

Ordine autē dilectionis tria
sunt vidēda. **P**rimo de nume-
ro et ḡdu diligēdōrū. **S**c̄do de
ordine quo p̄mis efficitur p̄ elemo-
synā vel alter subueniendū sit. Tercio
an pctōes sint diligēdi. **Q**rtum ad
p̄mū intellectū notādū p̄mo q̄ p̄m⁹
vel q̄s mer pōt intelligi diligē tripl̄.
Primo mō cōplacēt et delectatiue.
id est. q̄ q̄s delectet et complacentiam
habeat in bono qd̄ aliquis possidet.
Sc̄do mō aliqd̄ diligit affectiue seu
optatiue vel desideratiue. Tercio mō ef-
fectiue. Nā dilectio ē volūtiō boni. et il-
la dilectio dicit dilectio affectiua seu
optatiua. Illi aut dilectiōis sunt plu-
res effecti. vt elemosyna corporalis vel
sp̄ualis. et opa bona alia. et exhibitio
talium effectuum dicit dilectio effectiua.
Sc̄do rememorādū q̄ bona nob̄ p̄-
p̄mis desiderāda sunt triplicia. Que-
dā maxia vt b̄iūdo. Alia media vt vir-
tutes. Tertia infima vt corpi deservien-
tia. et qd̄ male vt possum⁹. vt scia. bo-
nor dimitte filia. Tercio nō q̄ cū cha-
ritas inclinet ad diligēdū diuersa bona
meliora et optia q̄ ordo necari⁹ est ibi.
Vñ sup̄ illo Cant. ij. Ordinauit i me

Preceptum III

Cap. III

charitatē. Ambro. dicit. Multoꝝ cha-
ritas inordinata est. qđ p̄mū ē. ponunt
tertiū qđ q̄rū. peccat qđ preposere agit
Nā scire qđ facias. z nescire ordinem
faciēdi. nō ē p̄fecte cognitōis. Ordinis
nāq; ignorātia turbat meritorū for-
mam. Quid igit dīligēdoꝝ fm magi-
strū in. iij. dī. p̄r. p̄t. elicit ex Aug.
lī. de doc. xp̄ia. Amb. vbi p̄s. z Pie-
ronym sup Ezech. p̄sistit in. xij. gradib.
bus. Nā p̄mo oim de^o dīligēdus est.
p̄mo affectiue sic sup oia vt dīligatur
p̄pter se tm̄. z alia oia dīligant p̄pter
ip̄m relatiue i eū ordinando eaz tās-
mo amore ei qđ ibereat qđ hō potius
veller se oēm creaturā non eē qđ deū
nō eē. z qđ hō p̄t nullā creaturā deli-
beratez sciēter faciat aliquid p̄ra prece-
ptum dei sibi dilecti. i. quo tm̄ dī caue-
rīt vt habes p̄cepto. iij. c. viij. R. Scđo
dīligat sup oia p̄placēter z delectatiue
sic qđ nulli vellet bonū sicut deo. Tercio
effectiue dīligēdus ē sup oia. Mari-
mi em̄ effect⁹ exterioris charitatē sibi
exhibēdi sūt. puta honor z reuerētia
sp̄cālis p̄formitas volūtatis. obediētia
laus. gr̄atū actio. z siliā. fm illud ps̄.
Mandate eūz fm multitudinē magni-
tudis ei⁹. ex qđ p̄z qđ bñ sibi timere hñt
qđ boi interdū reuerēti⁹ seruīūt qđ deo.
z ecōuerso timere hñt p̄sidentes talem
honorē sibi fieri p̄mittētes vt dīc glo.
Bester. xij. quā ob cām Mardoche⁹
venerari noluit Aman malū. Scđo
gradu q̄libz tenet seip̄m dīligere q̄rū
ad aīam sibi bonū volēdo. put expositum
ē p̄mo. c. plus affectiue. id est. ex-
tensiori affectu sen actu dilectiōis qđ
p̄ximo. qđ tenet itēnsiori affectu z volū-
tione sibi p̄sivelle bonū bñtūdis z vir-
tutū z actū bonorū qđ cuiusq; alteri
boi. z tenet se firmius dīligere ad illa
tra qđ minus possit auerti a dilectiōe
sui qđ cuiusq; alteri⁹ post se. Ex qđ
p̄z qđ non solum bonus hō ex chari-

tate. imo malus debz fm legē se plus
dīligere z itēnsius amore optatiue qđ
proximū. saltē ordinato amore. qui. i.
est respectu p̄dictorū tripliciū bonorū.
Nō tm̄ qđ dīū ē malus dī se plus p̄rio
bono dīligere cōplacēter z delectati-
ue. qđ non p̄placere h̄ tristari dī de eo
qđ nūc est z desiderare qđ fiat bon⁹. z si
bi hoc quātorius pōt z dīligentius qđ
cuiusq; alteri pcurare. Quilibet etia
hō tenet oēs hoies vltiores dīligere
eq̄lirer. z sicut seip̄m referēdo equali-
tatē ad paritatē boni qđ optat. qđ q̄l-
bet tenet p̄ximo cuiuslibet optare z vel-
le eandē bñtudinē. id est. equalē bñtū-
dinē. quā sibi optat. z eandē p̄fectiōez
virtutū z gr̄arū qđ hoc ē dīligere p̄rox-
mū tm̄ sicut seip̄m. id est. ad idēz bo-
nū ad qđ seip̄m. vt vult Aug. sup illo
Gal. iij. Operemur bonū ad oēs. Et
ap̄ls dicit. i. Cor. vij. Volo omēs ho-
mīnes eē sicut me. id ē. ad tātm bonū.
licet nō tāto affectu teneat. Tercio
gradu post seip̄m tenet qđ inter omēs
maxie dīligere itēnsiue parētes suos.
qđ quāto res dīligibilis ē ip̄t dīligenti
magis cōiuncta. z quāto magis p̄s
dīligebat ab ea. z quāto plura z maiora
bñficia suscepit ab ip̄a. tāto plus z in-
tēnsius dī ea dīligere. Sed parētes ali-
cuius sunt h̄mōi. qđ p̄mo gradu p̄tun-
cit dilectiōe p̄ueniētes natos z eis esse
post deūz. naturez disciplinā tradide-
runt. g. zc. Sz dīceres. qđ si parentes
eēnt mali. nōne tūc ceteri min⁹ p̄pinq;
vlt etia extranei boni eēnt amore parē-
tibz p̄ponēdi. Rñ. qđ p̄placēter z de-
lectatiue debem⁹ plus dīligere melio-
rem. qđ debem⁹ plus p̄placere i bono
suo adepto. z in maiori bono plus qđ
in minori bono. Sz homo sic amore
optatiue z desideratiue tenet se plus
dīligere intensiue. etiam si malus sit.
Ita etia optatiue z desideratiue debet
homo plus dīligere parentes malos

¶ alio exilatores qñ os cñq; bonos. qz
debet intensiori actu eis oprare z des-
derare vitā eternā. z vt boni fiant. qz cñ
cūq; alteri viatori etiā meliori. Et debz
etiā hō maxie ad hoc conari z coope-
rari fm exigentiā stat⁹ sui. vt boni fiant
z charitatē acqñant in ea pmaneat.
¶ 2o aut debet approbare eoz mala fa-
cta qz hoc eet eos odire. Quarto post
parētes debz hō maxime diligere in-
tensius filios z filias. Quinto deinde
fratres z sorores. Sexto consequēter
plus p̄p̄quos q̄ minus p̄p̄q̄s. Se-
ptimo domesticos plus q̄ extraneos.
¶ Octavo extraneos. Et hoc seruandū
est tam fm ordinē charitatis infuse q̄
fm ordinē rectū nature quē charitas
nō aufert. s; precipit regular. Et nōr
R̄ch. in tertio. dist. xxi. q. in iūsto di-
lectionis attendit fm p̄p̄quitate ad
deū que ē bonitas ipsi⁹ diligibilis. po-
test q̄ dicit ip̄e tāta esse bonitas extra-
neorū min⁹ cōiūcti. z tāparua bonitas
z p̄p̄quitas mibi magis cōiūcti. vt
pote qz nō attinet mibi nisi i tertio vel
quarto gradu. qz ex maiori affectu de-
beo diligere extraneū magis bonū q̄
magis p̄iunctū mibi z minus bonū.
¶ Hoc etia innuit Amb. cū dīc. qz do-
mestici boni sūt etiā malis filiis p̄po-
nēdī. ¶ Nono debem⁹ inimicos dili-
gere vt bono nature eoz bonū velim⁹
s; in q̄tū sūt inimici. id ē. iuste nobis
nocere cupiētes. si debem⁹ eos diligē.
¶ 10o scōt. qz tūc pctm amaremus. ¶ 11o
p̄mū est. qz etiā sunt p̄ximi fm illud
p̄ceptū Mat. v. Diligite inimicos
vros. bñfacite his q̄ oderūt vos. Pro
quo fm Tho. notandū. qz h̄mōi dile-
ctio nature inimici pōt dupl̄r p̄sidera-
ri. Vno mō in generalī. z sic diligere
inimicū ē de nēcitate salutis. vt cūz q̄s
in generalī diligit p̄ximos. ab illa ge-
neralitate inimicū si excludat. al̄s pec-
caret moraliter p̄ charitatē. Alio mō

cōsiderat dilectio p̄ximi in sp̄ciali vē
scz q̄s i sp̄ciali moneat motū dilecti-
onis actualis ad inimicū suū. Ita qz
actualiter velit optet sibi bonū. illud
nō ē de nēcitate p̄cepti. Exēplū qñ co-
gitas de Socrate inimico. si oportet
qz statim optes sibi bonū actualiter.
¶ 12o est. qz p̄ceptū de dilectiōe inimici
est affirmatiuū. id nō obligat p̄ semp
s; p̄cepti ē vt nō odias eū. z vt nūq; ve-
llas optes sibi mala in iūctiōe nocēdi.
qz nō odire p̄ximiū est p̄ceptū negati-
uum. id obligat semp z pro semp. Est
tū vt dicit Tho. de necessitate charita-
tis fm p̄parationē animi vt scz homo
habeat animū patū ad hoc vt i singu-
lari inimicū affectiue diliget si necessi-
tas occurreret. s; qz absq; necessitate ar-
ticulo homo hoc actu impleat p̄fecti-
onis ē. z adhuc maioris p̄fectiōis si a-
more elicto actu ferat dilectiōe in in-
micū cū affectu volēdi sibi bonū. po-
tissime qñ inimicus actu offendit. vt
xpo in cruce accidit. De hac materia
pleni⁹ dīcet in p̄cepto. v. d. homicidio
Decio z vndecimo z vltio diligere de-
bem⁹ ex charitate corpa n̄ra z proxi-
moy elavolēdo bonum. Sūt aut cor-
poris bona. cibus. pot⁹. aer. gaudīz.
tristitia. somnus. vigilia. abstinentia. et
tam p̄sp̄ra q̄ aduersa. in q̄tum talia
deserunt spiritui. In q̄tūz vero sp̄s
in v̄tutib⁹ impēdiūt. talia z similia nō
sunt bona corpis s; nocīua qz damna-
tur p̄ talia eternaliter. v̄ ad illud dis-
ponit. Itē q̄tūz v̄tutes aīe sunt optia
corpis. q̄ sine labore v̄t non acq̄rim⁹.
¶ Ex p̄missis oib⁹ conclusionē illā
nota doctorū cōmuniter. qz quīs qui-
libet oēs alios homies ex p̄cepto te-
neat in genere diligere sicut seipm. id
est. ad equale bonū. non tamen opor-
tet ipsum in quēlibet sp̄cialiter z equa-
liter affectu dilectiōis dirigere. Sed
dubitat cum multe sint conditiones

Preceptum IIII Cap. III

quibus membra Christi inuicem coniungunt
preter tactas. ut relatio uxoris ad ma-
ritum. filij ad patrem spirituales. subditi ad
prelatum. discipuli ad magistrum. et domini ad
seruum. et econverso. Cur quibus non sit me-
ritio per Ambrosium. R. n. det Bonanensem. dis-
.ij. in. iij. q. oēs reducunt ad prelatas. ut
prima uxoris ad dilectionem sui. secunda ad
dilectionem patris carnalis dilectio patris
spiritualis et plati similiter. Ultima duo ad
dilectionem domesticorum. Secundo dubita-
tur. utrum pater carnalis plus sit diligē-
dus pre spirituali. R. n. ibidem. R. scilicet. in ter-
tio quod sic. quod licet pre spiritualis magna det
non tamen trahere est causa beneficii quod impedit
cum non det filio illud beneficium nisi mi-
nisterialiter. Pat autem carnalis dedit fi-
lio esse nature. sic causa efficiens. et beneficium
nutritionis et doctrine. honor tamen magnus
debet pre spirituali propter statum. beneficium et
etiam propter subsidium. Tertio dubitatur
an coniugatus plus teneatur diligere uxorem
quam parentes. R. n. fin. Tho. q. uxorem prius
git viro ut una caro. Matt. xix. Erunt
duo in carne una. ideo in eis plus diligitur
tur uxor. quam maior reuerentia est parentibus
exhibenda ratione principij. Unde i. quasdam
magis debet vir assistere parentibus quam
uxori. et optimum ad unionem carnalis co-
pule et cohabitacionis. relictis omnibus
adherere uxori. non simpliciter relictis
omnibus. quia non his qui ad parentes pertinent
quibus etiam subveniendum est. Quarto du-
bitatur. an creaturas rationales licite di-
ligere possimus. R. n. Tho. in summa
q. non tantum ad ea ad que amicitia ha-
beat. sed sicut bona que alij volumus in quan-
tum scilicet ex charitate volumus eas perfer-
uari ad honorem dei et utilitatem hominum
Et sic deus eas diligit. Et hic potest. xij.
gradus esse diligendi. Et qui per quod male
faciunt que canes. aues. equos. vestes. pe-
cunias et homini plus quam aia vel corpus in
sevel in alijs diligitur. Quo ad secun-
dum principale. cui magis sit benefactor

dum. R. n. Tho. in. iij. dis. xvj. dicens
Et dicit philosophus. ix. Ethic. Illud facile non
est determinare propter multas diversi-
tates boni et necessarii. tamen hoc est tenen-
dum. quod semper magis reddendum est de-
bitum quam beneficium impendendum. ut ipse dicit
ibidem. nisi ex parte altera assit maior bo-
nitas vel necessitas. et ideo parentibus et
propinquis et benefactoribus et eis a quibus
spiritualia accipit homo magis debet elemo-
synam facere si indigeat. et ceteris pa-
ribus. melioribus magis et magis indi-
gentibus. Et sic secundum has tres conditiones
debet gradus in elemosynis prestatum. scilicet.
secundum honestum. necessarium et debitum. assi-
gnare autem in singulis quantum unum alteri eorum
preferat est impossibile. quia singulares con-
ditiones que attendende sunt. infinite sunt.
et non cadunt sub arte. de his autem unctio
docet et prudentium consilium. hec Tho.
Quo ad tertium principale quod sit. cum
oēs debeamus diligere. an etiam peccatores
debeamus diligere. R. n. Tho. iij. q. xxiij.
et magis in. iij. dis. xxiij. In peccatoribus duo
sunt consideranda. scilicet natura et culpa. Se-
cundum naturam quam a deo habent capaces
sunt beatitudinis. et ideo secundum naturam sunt ex
charitate diligendi. et sic debemus eos di-
ligere scilicet optando eis vitam eternam. peni-
tentiam et peccatis. iusticiam. et alia bona ad
vitam eternam promouenda. Sed culpa eorum
deo est contra et ei displicet. et ideo ipeditur
eorum saluti. Et ideo si illa consideratio sit
oēs peccatores odiedunt. uno pro et contra et fi-
lij et propinquos ut docet Luc. xxiij. Io ps.
Iniquis odio habui. Unde Greg. i. pasto-
rali exponens illud ps. Perfectio odio
oderat illos. dicit. Inimicos dei perfectio
odio odisse est. et qui facti sunt a deo dili-
gere. et qui faciunt increpare. primum mo-
res promovere. vite potest. Et secundum Augustinum
in sermone quodam. Esto similis medico. medi-
cus enim odit egritudinem. et ut liber egro-
tum febre persequatur. nolite amare vicia amici-
corum vestrorum si amatis amicos vestros.

Capitulum. llii.

Pro nunc quarto videndum est de dilectione proximi prout cadit sub consilio. de qua tractanda sunt tria. scilicet tria per que dilectio proximi ad perfectionem tendit. **P**rimo de extensione dilectionis fraterne. Secundo de intensione eius. Tercia de efficacia seu effectu eius. **I**tem omnia ponit sanctus Thomas. li. de perfectione spiritualis vite. c. xliij. xv. z. xvi. **P**rimum igitur ad primum sciendum quod in extensione dilectionis proximi est triplex gradus. Sunt enim quidam qui aliquos homines diligunt vel propter beneficia impensa vel propter naturalis cognationis vinculum aut civilis amicitie. Et iste dilectionis gradus terminis civilis amicitie coartatur. **U**n deus dicit Matthei. v. Si diligitis eos qui vos diligunt. quam mercedem habebitis: nonne et publicani hoc faciunt? Et si salutaveritis fratres vestros tantum quid amplius facitis. nonne et ethnici hoc faciunt. Sunt alij qui dilectionis affectum et ad extraneos extendunt. dum tamen in eis non inveniatur aliquid quod eis adversetur. Et hic quidem dilectionis gradus quodammodo sub nature limitibus coartatur. **O**mnia enim homo naturaliter est omnis hominis amicus. quod ostenditur. quia alij errantem in via dirigunt. et a casu subleuant. sicut quia naturaliter seipsum magis quam alium hominem diligit. ex eadem radice procedit ut aliquis diligat. et eius contrarium odio habeat. id est persequens est. ut infra naturalis dilectionis limites inimicorum dilectio non comprehendatur. **T**ertius autem dilectionis gradus est. ut dilectio proximi etiam ad inimicos extendatur quod quidem dilectionis gradum dominus docet. Matthei. v. dicens. Diligite inimicos vestros benefacite his qui oderunt vos. et in hoc perfectione dilectionis demonstrat esse. **U**n concludit in hunc. Estote ergo perfecti sicut et pater vester perfectus est. Quando autem inimici dilectio sit necessaria. non

consulit solum. id est procedit capitulum patris. **Q**uod autem dilectio inimici sit summa pars. quia in dilectionibus alijs ad diligendum movet aliquid aliud bonum. puta vel beneficium exhibitum vel communio sanguinis vel unitas charitatis. aut aliquid hominum sed ad diligendum inimicos nihil movere potest nisi solus deus. **D**iligunt enim inquantum sunt dei. quasi ad eum imaginem facti. et ipsius capaces. et quia deus omnibus alijs bonis charitas perfert. non considerat certum bonum detrimentum quod ab hostibus patitur ad hoc quod eos odiat. sed magis considerat divinum bonum. si eos diligit. **U**n quanto perfectior visget in homine charitas dei tanto facilius animus hominis recipit. ut diligat inimicum. hec de Thomas. **Q**uo ad secundum sciendum quod secundo perfectio dilectionis proximi consideratur secundum intensiorem amoris. **M**anifestum est enim quod quanto aliquid intensius amatur tanto facilius alia propter ipsum preterunt. **E**x his ergo que homo propter dilectionem proximi dimittit vel committit considerari potest an sit perfecta dilectio proximi. hominum dilectionis proximi triplex gradus invenitur. Sunt enim alij qui bona exteriora contemnunt propter dilectionem proximorum. dum ea vel particulariter proximis administrant. vel totaliter omnia necessitatibus erogant proximorum. **Q**uod videtur apostolus tangere cum dicit. Si tradidero in cibos pauperum omnes facultates Et carnis. viij. dicit. Si dederit homo omnem substantiam domus sue pro dilectione quasi nihil despiciet eam. **U**n et dominus hoc comprehendere videtur cum dicit. Matthei. xix. Si vis perfectus esse. vade vende omnia que habes et da pauperibus. et veni sequere me. **U**bi omni bonorum exteriorum abdicatione ad duo videtur ordinare. scilicet ad dilectionem proximi. cum dicit. Da pauperibus Et ad dilectionem dei. cum dicit. Sequere me. **A**d idem etiam pertinet si quis danum in exterioribus rebus pati non recuset pro dilectione dei et proximi. **U**n apostolus comen-

Preceptum IIII

Cap. IIII

dat quosdā dicēs Heb. x. **H**apinā bonorum vřox cū gaudio suscepistis. Et **P**rouer. xij. **Q**ui negligit damnum ppter amicum suum ē. Ab hoc em dilectōis gđū deficiūt. q̄ de bonis q̄ hñt primis necessitatē hñtibus sbu enire nō curāt. **Q**u. j. **J**ob. iij. **Q**ui habuerit substantiā mūdi huius vřiderit fratrem suū necessitatē hñtē. z clausit vřiscera sua ab eo. quomō charitas dei manet i eo? **S**cđus autē gđus dilectōis ē. vt aliq̄s corp⁹ suū laborib⁹ exponat ppter primorū amorē. **C**ui⁹ rei exēplū **A**p̄ls i se osidit dicēs. iij. **T**hesal. iij. **I**n labore z satigatione nocte z die opantes ne quē vřstrū gūaremus. **A**d idēz refert. si q̄s tribulatōes z psecutiōes ppter primorū amorē pati nō recuset. **Q**u. **A**p̄ls. iij. **C**or. j. **S**ine tribulamur p̄vra exhortatōe z salute. **E**t. iij. **T**imoth. ij. **d**ic. **L**aboro vsq̄ ad vincula q̄si male opans. sed verbū dei nō ē alligatū. iō oīa sustineo ppter electos vřz ipsi salutē cōsequant. **A**b h̄ aut gradu deficiunt q̄ de delictis nihil omittēt. aut aliqđ incōmodū sustinent p aliorū amorē. **C**ōtra q̄s dicitur **A**mos. vj. **D**e qui dormitis in lectis eburneis z lasciuitis in stratis vestris. qui comeditis agnū de grege. z vitulos de medio arment. q̄ canitis ad vocem psalterij. sicut **D**avid putauerūt se habere vasa cātēci bibentes in pbia. līayinū. z optimo vngēto delibuti. et nihil patiebant sup cōtritiōe **J**oseph. **E**t **E**zech. xij. **d**ic. **N**ō ascēdistis ex aduerso neq̄ opposuistis vos murū pro domo isrl. vt staretis iō mltō in die dñi. **T**ertius autē gradus dilectōis ē. vt aliq̄s aiām suā p fratrib⁹ suis ponat. j. **J**ob. iij. **I**n hoc cognouim⁹ charitatē dei. qm̄ ille p nobis aiām suā posuit. z nos debem⁹ p fratrib⁹ aiās nřas ponere. **U**ltra hūc autē gđū dilectōis intendi nō pōt. **Q**u. **J**ob. xv. **M**aiorez

hac dilectionē nemo habet vt animā suā ponat q̄s p amicis suis. **Q**u. in **B** perfectio fraterne dilectōis pstituitur tñ aiām. id est. vitā corporālē. nō vitāz aiē. q̄ dens ē. que auferē p pctm mortale. ponere p proximorū salute cadit sub nēcessitatē pcepti in articulo nēcessitatis. puta si q̄s vřderet aliquē ab infidelibus seduci. deberet se mortis pēriculo exponere. vt cū a seductōe liberaret. **S**z vt aliq̄s extra hos casus nēcessitatis p salutē aliorū mortis pēriculo se exponat. p̄tinet ad pfectionē iusticie vel p̄slij. **C**ui⁹ exēplum ab ap̄lo accipere possum⁹. q̄ dicit. iij. **C**or. xij. **E**go aut libētissime impendāz sup impendāz ipse p aiabns vřis. **G**lo. **P**erfecta charitas ē. vt q̄s parus sit p fratribus mort. **H**abet aut quandā similitudiez mortis p̄ditio seruitutis que mors ciuillis dicit. iō ad eandē pfectionē dilectionis p̄tinere videt. q̄ aliq̄s seipm seruituri subijciat ppter primū amorē z q̄ se mortis pēriculo exponat. i. h̄ pfectionē videat eē. q̄ hoies naturalit magis mortē refugiūt. oīa **T**ho. **Q**uo ad tertiū p̄sideratur etiā fraterne dilectionis pfectio ex effectu. **Q**uāto em maiora bona primis impēdim⁹. tāto perfectior dilectio eē videt. **S**unt aut circa hoc etiā tres gradus cōsiderādi. **S**unt em qđā qui primis obsequunt in corporalibus bonis. puta q̄ vestiūt nados. pascūt famelicos. z alia opa misericordie h̄mōi infirmis ministrāt. q̄ sibi dñs reputat exhiberit p̄z **M**art. xxv. **S**ed sunt aliqui q̄ bona spiritualia largiuntur. que tñ nō excedūt cōditionē humanam. sicut qui docet ignorantē. cōsultat dubitantē z reuocat errantē. **D**e quo p̄mēdat **J**ob. iij. **E**cce docuisti plurimos z man⁹ lassas roborasti. vacillātes firmanerūt sermones tui. z genua tremētia confortasti. **T**erno sunt etiam aliqui qui dona

spūalia et dona supra naturā et rōnem
excedētia primis largiunt. scz doctri
nam diuinoꝝ. manu ductionē ad deū.
et spūalium sacramētoꝝ cōsecrationem
De his donis facit mentionem apłs
Gal. iij. dicēs. Qui tribuit nob spm.
et opat virtutes in nobis. Et. j. Thessal.
.ij. Cū accepistis a nobis verbū audi
tus dei. accepistis illud. nō sicut vbi
hoim sicut est verē verbū dei. Hmōi
scilicet honorum collatio ad singulares
quandā pfectionē p̄tinet fraterne dile
ctionis. qz p̄ hec bona hō vltimo sint
cōiungit. in quo sūma hois pfectio cō
sistit. Pfectio hec ostenditur Job
.xxvij. vbi dicitur. Nunquid nosti se
mitas nubū magnas. et scientias pfe
ctas. Per nubes aut fm btm Augł.
sancti p̄dicatores intelligunt. Vnt il
le nubes. cmitas sūtilissimas scz p̄di
catōis vias et pfectas sciētias. dū se lu
is meritis nihil eē sciunt. qz ea q̄ p̄xi
mis impēdūt supra istos existūt. Ad
dī aut ad hāc pfectionē si hmōi spūa
lia bona nō vni tm̄ vñ dñob⁹ s̄ toti mul
titudini exhibent. qz fm p̄bm bonuz
gēis pfectus ēz diuinitus q̄ bonum
vniū. hec oīa Tho.

Capitulum. v.

Quartū p̄ceptū qd̄ primo loco
sub p̄cepto dilectōis p̄mi
continet. Exo. xx. sic ponitur.
Honora patrē tuū et matrē tuam ut
sis longeuus sup̄ terrā. Vbi notādū
primo qz p̄ter patrē nostrū quē quon
die inuocamus in orōne dñica adhuc
triplices sunt patres. quos honorare
debemus. Primo carnales hic. Se
cundo spūales plari. de quorū nume
ro fuit apłs dicēs. j. Cor. iij. Ego per
euāgeliū genui vos. Tercio p̄tates tē
porales seu dñi. Vñ serui Naaman
.iij. Regl. v. et dixerūt. Pater si rem
grandem dixisset p̄pheta certe facere
debueras. De primis parētib⁹ primo

trīa sunt notāda. Primo quib⁹ moti
uis filij parētes debent honorare. Se
cundo quibus modis honorem dñt eis
exhibere. Tercio quomōdū p̄ceptū
hoc p̄tingat peccare. **¶** Quid ad p̄mū
q̄stricte hoc mādātū sit seruandū do
cet p̄mo violentum dīra maledictio.
Nā Gen. ix. Cham deridens p̄is sui
verēda in semine suo maledictus est.
Gen. xlix. Ruben licet eēt p̄mogeni
tus Jacob cū b̄ndicturus alijs istī dī
xit. Nō crescas. qz ascēdisti cubile pa
tris tui. Esau venator parū in taber
naculis inhabitās b̄ndictionē p̄moge
nitūre p̄didit. quā Jacob obedēs iue
nit Gen. xxv. et xxvij. Secundo idem
suadere filioꝝ abrenatio. Nam
Deut. xxi. Si genuerit hō filiū cōm
macēz p̄ternū q̄ nō audiat p̄is vñ ma
tris imperiū. apprehēdēt eū et ducens
ad seniores ciuitatis illi⁹. et ibi accusa
būt eū de comessatōib⁹ luxurijs et pul
tijs. et lapidabit eū oīs p̄płs. Inia ē ibi
dē. Sic duo filij Heli correpti a p̄e.
nec emēdari fortes vna die occisi sūt i
bello capta arca. j. Regl. iij. **¶** Tercio
idē suadet multiplex natoꝝ b̄ndictio
Nā hīc i p̄cepto illo sp̄alit lōgūdo
vniēdi i p̄mū p̄mittit. supple. si filio
valet ad salutē. vñ ad cōmōdū mai⁹. si
em̄ nō ad vñaleret dñi vñē plaga esset
dñi vñē. nō p̄mū. qz dñi i p̄ctis vñē
res p̄i dñant. Et p̄ oppo sitū dñi b̄i
vivere b̄ndictū dei magnū ē. sic Sem
fili⁹ Noe q̄ p̄ez honorauerat. q̄ Sem
videt fuisse fm mltos Melchisedech
rex salem. quē cōstat diuissime vixisse
videlz annis p̄lōq̄ sexcētis. ex Gen.
.xi. Qd̄ etiā p̄z in b̄ndictōib⁹ Ioseph
quē pater oībus filijs p̄dilexit. eo qz
obedēs fuerat in arduis. ut paruit in
exilij vltimo ad pascua versus fratres.
Dic in quas Ioseph quantā materiā
p̄tēte castitat. quantā potētā ade
ptus sit. et semē eius p̄z Gen. xxxvij

Per xli. et xlii. multiplicat. **Q**uarto idē docet filios iudeos et erga penes pia bonorum pūisio aut hūilitatio. **N**ā David Saul diu in psecutione māsūrus in eiusdē pncipio sollicitē matrem et pīez cōmēdauit regi. **N**oab. i. Reg. xxi. **E**chabite cū liberis ad iussū pīis eoz. **I**onadab impetū nō bīberūt vīnū domū nō edificauerūt. semētē nō serebāt. vineā nō plātauerūt et soluz in tabernaculis māserunt. nisi in nēcitate guerrarū. **M**ere. xxxv. **I**dcirco p cūctis israelitis laudant a deo. **S**ic etiā pfectōis exēplar. **I**esus erat subdit? illis. s. penibus. **E**t in mortis agonia de mīe sollicitus yrginē virgī nī cōmēdauit. **J**oh. xix. **Q**uinto idē docet paganorū multiplex eruditio. vt docet **V**aleri? li. v. p plura exempla. **N**ā filia qdam cui? mīe incarcērata et fame necāda iudicis pīensu obtinuit vt mīem vīstaret. p custodes tū pūs qīta ne alimēta afferret. q filia mīem diu lactās. tādē p custodes explorata est matrē alere. qd euz iudex pcepisset vite matrē filie donauit. in pietat? mīnus et loc? pīsecrat? dīs a pīlo. vt alij scribunt. **I**te ibidē **V**alerius dicit de **C**oraliano romano q euz a romanis pīscript? rex aliorū factus ēet. et romanis nullaten? nec pīto nec votib? recōciliari valeret. veniēte ad eum de roma mīe stari a filio obtinuit romanis pacē. **I**te ibidē de filio **C**rest regis refert. q cū fili? ei? mīe videret ab alio quodā pīez debere occidi. nec lingua nec virib? hūc pīez eē demonstrare posset. in pietat? mīn? lingua ei? soluta est et locutus ē hūc patrē. et alia clare eloquēs in mīltorū stuporē. **S**exto idem suadent creature irrōnāles cellaues. **N**ā vt dīc **A**mbro. exameron. v. cōte pīe aues parētes senes nudatos plumis tegunt. fouēt alīs et nutriūt alimēto. **E**t ibidē dī. q admiran

da ē comit? clemētia. **N**ā cū penes p longeuā senectutē plumarū regimine et alaz regimie minorari pīngit. cornices iuniores pīis penitis eos fouēt. et collecto cibo pascūt. qū etiā parētes eoz senescūt. eos fultro alaz suarū subleuāt ad volādū exercēt. vt in pristinos vsus mēbra dissueta reuocēt et reducāt. vt dīc **B**aribo. in dī pīetia tīb? rerū. **E**t solū vt historiographi ponūt. vultures penes fame pīre sinūt. **E**t vt refert **G**uill. de apibus pte. ij. **A**pes iuniores nō i ope tū. s. etiā i feru qz iunāt mīes. **S**eptio illud docet insensibilū exēpla. **V**n **P**e. **H**anē. **T**olle radīū a solez nō lucet. rīuū a fontē desiccatur. amū ad arbore et arefcet. mēbz a corpe et putrefcet. **S**ic sepa filiū a deuotiōe pīna. et iā nō ē filius. s. collega istoz de qb? dī. **V**os a pīe diabolo estis. et opa pīis vī vult? perficere. **Q**uo ad scdm principale norādū fm **T**ho. ij. ij. q. cxxij. **A**icet in hī pīcepto expmā solū honoratio penitū. in illa tū honoratiōe intelligit mādari sustēratio eoz. et qdā aliud a suis liberis spīs debitū ē. **S**ic interpretat? xps **M**at. xv. **E**t sup illo **E**ph. vj. **H**onora pīem tuā et mīem tuā. dīc glo. **I**ubemur parētes honorare. i. obsequiū pietat? et reuerētā exhibere. ac necessaria mīstrare. **C**ōsistit aut reuerentia exhibēda penitib? fm **A**lex. de hal. in trib?. **P**rio in affectu. vt libet parētes amēt. eis bona optēt. p eis oīet. et exinde timeāt eos ac reuerēat. et offeram eoz caueāt pīer ptātē quā a deo in filios bīt. qz sunt pīncipia post deū. **S**cdo pīstī i signo extēriorē reuerētia. que fit assurgēdo. supra se locādo. verbū porrigēdo loquēdi. et sīlbus. **T**ertio pīstī in affectu vt eis obediāt in oīibus. saltē q pīnent ad vīlratē et necessitatē rei familiaris. et que pīnent ad bonos mores. que saluti sunt

necessaria. fm illud Epb. vi. **O**bedite
 filiū penitib⁹ vris in dño .i. fm iusticiā
 z fidē dñi dei. Et col. iij. **F**iliū obedire
 penitib⁹ vris i oib⁹ .i. vt p⁹us expositū
 est. Quarto p⁹sistit in iustitiatione eorū
 fienda p⁹ tria. vbo p⁹ solatōes. facto p⁹
 ministeria corporalia vbi op⁹ ē et dono
 tēporali. **I**ustū em ē q⁹ parētes pu
 eros debiles nutriāt. tā dignū est vt si
Iij fones pētes debiles iuuēt. **D**u
 bitat circa b⁹ primo. vix hō magis de
 beat diligere p⁹ez q⁹ matrē. **H**ac que
 stionē mouet **Seneca**. li. declamatio.
 nū videlz an filius poti⁹ teneat alere
 patrē q⁹ matrē. sub b⁹ casu. **Q**uidā pa
 ter a piratis cap⁹ ad filiū mittit p⁹ au
 xilio habēdo. h⁹ mīe ceca domi manēs
 n⁹ habēs aliud auxiliū q⁹ filiū cū p⁹
 cipit manere. eo q⁹ virūq⁹ iuuare non
 posset. quē q⁹ iuuabit fili⁹. **Seneca** for
 titer ambas p⁹es roborat. h⁹ nō soluit.
Agiste tñ rñdēt. **I**nstit⁹. d⁹ p⁹ia p⁹ate
 in glo. q⁹ cit⁹ h⁹eat p⁹em alere. q⁹ ex le
 gis p⁹sumptiōe vt cōster p⁹ fili⁹ sperat
 h⁹re a patre. Et **Tho.** ij. ij. q. xxvj. ar. x.
 dicit q⁹ magis tenet diligere p⁹em. q⁹
 dicit b⁹us **Piero**. sup **Ezech.** q⁹ post
 deum omniū patrē diligēdus est pa
 ter. z postea addit de mīe. **O**bi no
Rtandum q⁹ in istis cōpationib⁹ vt qui
 dam dīcūt. quos **Tho.** nō reprobāt. b⁹
 q⁹ b⁹ic dīcūt intelligēdū ē p⁹ se. vt vide
 licet intelligat eē q⁹stio de p⁹ie inq⁹ntuz
 pater ē. an sit plus diligēdus mīe in
 quātū mater ē. **P**ōt em. subdit **Tho.**
 in omib⁹ h⁹mōi tāta eē distātia virtu
 tis z malicie vt amicitia soluat v⁹l mī
 nuat. vt dicit p⁹us. vlij. Et b⁹. Et ideo
Ambro. dīc⁹ q⁹ boni domestici sūt ma
 lis filiis p⁹ponēdi. h⁹ p⁹ se loquēdo pat⁹
 magis diligēdus ē q⁹ mater. **A**mant
 em pater z mater vt principia q⁹dā na
 turalis originis. pater aut⁹ h⁹z excellē
 tiorē principij rōnem q⁹ mater q⁹ pat⁹
 est principij p⁹ moduz agentis. mater

aut⁹ p⁹ modū patiētis z materie. z ideo
 p⁹ p⁹ se loquēdo ē mag⁹ diligēdus. **T**ñ
 hec spēs amicitie d⁹ qua nūc loquimur
 est amicitia q⁹ debet p⁹ī z mīi fm ge
 neratōis rōnē. **E**st em alia spēs am
 icitie q⁹ diligim⁹ amantē. **A**lia q⁹ gene
 rantē. **P**rima specie possum⁹ plus di
 ligere vnū. secūda specie aliū. **M**ā ma
 tres naturaliter plus diligūt filios q⁹
 p⁹es. p⁹ter tres rōnes. **P**rimo q⁹ plus
 laborāt in eoz generatiōe. **O**bi ponūt
 sibi magis d⁹ suo. **S**ecūdo q⁹ magis sciūt
 q⁹ sūt sui filij q⁹ p⁹es. **T**ertio q⁹ statim
 natos secū tenēt z nutriūt. nō aut⁹ pa
 tres. sic z p⁹ sanguineos cū q⁹ magis
 nutriti sumus vel cōuersati amplius
 diligimus. q⁹ amicitie naturalis adiū
 gatur amicitia socialis. z hoc totū re
 dit ad hoc q⁹ plus ponit mater de suo
 in filio q⁹ pater. h⁹ plus de eo q⁹ fili⁹ ē
 ponit a p⁹ie q⁹ a matre. q⁹ pat⁹ dat vir
 tutē formatiūā q⁹ ē dispositio ad nobi
 lissimā aie rōnalis formā. mī hō ma
 teriā. z iō naturalit⁹ hō plus patrē dili
 git z cōsanguineos ex p⁹ie p⁹is. hec de
Tho. **D**ubitat scōo. an filijz filie in
 reuocatiōe votoz a penitib⁹ acceptat⁹
 debeāt obedire. **R**ñ. fm **Tho.** ij. ij. q.
 lxxxvij. q⁹ filij z filie sub penitū v⁹l tu
 torz degētes tutela sunt in statu triplē
 ci. **Q**uidā q⁹ nōdū habēt vsum rōnis.
 z tales quantūcūq⁹ annosi nō p⁹nt ali
 quid vouere. quia nō p⁹nt deliberare.
Alij sunt qui ante annos pubertatis
 .i. masculi ante decimū quartum an
 num. femell⁹ an duodecimū attrigerūt
 vsum rōnis. **E**t tales p⁹nt quātū in ipis
 est vouere sine p⁹ctō. h⁹ votū eoz p⁹nt ir
 ritari p⁹ parētes q⁹rū cure remanēt ad
 huc subiecti. q⁹ reuocatō etiā sine p⁹ctō
 fieri p⁹nt a penitib⁹ v⁹l tutorib⁹. **R**ñ q⁹re
 natū vouētes nō peccāt. q⁹ iplicite sub
 intelligit si parētes p⁹senferit. **R**ñ q⁹re
 parētes reuocādo nō peccāt. q⁹ vtunt⁹
 iure suo. **Q**uantūcūq⁹ tñ p⁹fatū fili⁹ aū

Preceptum IIII Capi. V

annos pubertatis sint doli capaces. nō possunt obligari voto solēni religiōis ppter ecclē statutu qd respicit id qd in plurib⁹ accidit. Tercio sunt qvovēt post annos pubertatis. et tales si sunt libere cōditionis quantū ad ea q sunt sue prātis et sue psonē. pnt se obligare voto religiōis vel simplici vel solēni sine volūtate parentū. Et eadē rō est de alijs votis. et ptabere pnt. nō sunt aut sue prātis tales semp q ad dispensationē domesticā. Idcirco non possunt aliquid vouere qd sit ratū sine cōsensu patris. **D**ubitat tectio. an fili⁹ teneat obedire parētibus carnalibus qm ad oia: **R**n. **T**ho. quod dicit. ij. q. v. ar. j. q. nō. s. in qbusdā. Nam cum obediētia flara debeat. ad illa se extēdit debitu obediētie ad que se extēdit sus plationis. Habet aut pater carnalis ius platiōis in filiū. Primo qdem qm ad domestica pseruationē. Sic em est pafamilias in domo. sicut rex in regno. **N**ū sicuti subditi regis tenentur obedire regi in his q pnt ad gubernationē regni. ita etiā filij et alij domestici tenentur obedire patrifamilias in his q pnt ad dispēsationē dom⁹. Secūdo qm ad mox disciplinā. **N**ū apls dicit **Heb. xij.** Patres quidem carnis nostre habuimus eruditores et obreperabamus eis. Debet em pater filio etiā disciplinā vt phs dicit. In his ergo tenet obedire filius patri carnali. et nō in alijs. **N**ū illud **Col. iij.** Filij obedite parentib⁹ vris quo ad oia. intelligit oia ad q se sus plationis extendit. id etiā nō exhibet irreuerentiā parētibus q eis nō obediūt in his in q b⁹ eis obedire nō tenet. **Q**uo ad tertium principale patet ex premissis q multipliciter nati peccāt contra hoc pceptum in parētes. Primo qui parētes irrident paupes aut debiles. Terciat hōs maledictio **Cham Gen. ix.**

Secūdo quidā parētes duris verbis contristant. contra aplm dicentem. **j. Timoth. v.** Seniore ne increpaueris sed obsecra vt patrem. Iuniores vt fratres. anas vt matres. Iuueculas vt sorores in omni castitate. Tercio alij parentibus maledicunt. ptra illud **Exo. xxi.** Qui maledixerit pfi et mri morte moriat. Et **Proverb. xx.** Qui maledixerit patri vel matri exstinguet lumen eius in medijs tenebris. et morte tur in peccatis suis et. Quarto q morte parentū suoz optant ex eoz odio aut appetitu honoris vel hereditatis. **N**ū **Proverb. xix.** Qui affligit patre erit ignominiosus et infelix. Quinto qui parētibus paupibus vel indigentib⁹ nō ministrat pposse. **Illud Eccl. iij.** Fili suscipe senectā patris tui et si defecerit sensus ei⁹ p sapiam vel impatiētiā. supple. ventā da illi. Sexto q non obediūt. s. pterne recalcitrāt in his vt delicti q pnt ad pns imperiū q iubent lapidari. vbi. **s. Septio** q manū violētā in eos iniecerint. Contra qd **Exo. xxi.** Qui pcusserit patre vel matre morte moriat. Octauo q parētibus defunctis p suffragia nō subueniunt. cōtra qd **Proverb. xix.** Qui affligit patre erit ignominiosus et infelix. **D**u b⁹ itat pmo. qre huc pcepto addit promissio premiū plus q alteri mādator. **R**n. **fm Alex. de hal. i.** suo tertio et alios. **P**rio vt ad sustentationē pntū allacerent filij ex pinto. quēadmodū parētes alliciunt ad nutritionē filioz ex natura. Secūdo qz cōgruū ē vt vitā. prelates in pntib⁹ filij tales etiā recipiāt lōgtudinē vite in seipis. Tercio qz pcepta dāt eis ad q in qbusdā hō nō inclināt aut modicū. Sed ad subueniēdum filijs parētes inclinant multū et ecōuerso modicū. id necesse fuit mandari. sicut videmus etiā q trucas pronidet ramis. non rami trunco. **Corp⁹**

mēbris nō membra oīa corp̄i. Sol ra-
dio. nō radius soli. Fons riuo non ri-
uus fonti. **D**ubitat sc̄do. utrū aliq̄s
p̄cepto patris possit cōpelli ad matri-
moniu p̄trahēdū. **R̄n.** **Tho.** iij. sc̄pt.
vii. xix. ar. vlti. Cū in matrimonio sit
q̄dam seruit̄ p̄petua. pater nō pōt co-
gere filiū ad m̄rimoniū p̄ p̄ceptū. cūz
sit libere cōditionis. s̄ pōt cū induce-
re ex rōnabili cā. z tūc sicut se h̄z filiū
ad cām illā. ita se h̄z filiū ad p̄ceptū
patris. v̄ si rō illa cogat de necessitate
vel de honestate. z p̄ceptū similit̄ co-
gat. alias nō. hec **Tho.** **D**ubitat ter-
tio. utrū innatis parētib⁹ filiū possit
intrare religionē. **R̄n.** **Tho.** q̄d̄. ix. q.
v. ar. j. **D**istinguedūz ē. q̄ aut iste q̄
habet p̄positū intrādī religionē videt
se in seculo non posse v̄uere sine pctō
mortalī vel nō defacili. Si t̄nter sibi
de p̄culo pcti mortalis. cūz magis te-
neat saluti anime sue. p̄uidere q̄ cor-
porali necessitati parētū. nō tenet i se-
culo remanere. Si autē videt se posse i
seculo p̄uersari absq̄ pctō. **A**dhuc di-
stinguendū ē. q̄ aut sine ei⁹ obsequio
parētis nullo modo v̄uere p̄t. z sic
tenet eis seruire. z alia opa p̄fectionis
p̄termittē. z peccaret eos d̄mittens
Si v̄o sine eius obsequio p̄t p̄ntes
aliq̄liter v̄uere. nō aut honorifice. nō
p̄pter hoc tenet opa p̄fectionis d̄mit-
tere. secus autē est in illo q̄ iā religionē
intrauit. quia cū iam sit mortu⁹ mun-
do p̄pter p̄fessionē. solut⁹ est a lege q̄
in mūdānis obsequiis p̄ntibus tene-
bat. s̄m doctrinā **Ap̄li Ro.** vii. In il-
lis autē sp̄ualibus. puta oīonib⁹ z hu-
sūmodi. eis tenet seruire. Et hoc q̄d̄ di-
ctum est de introitu religionis. pōt di-
ci etiā de obseruantia virginitatis z d̄
alijs operibus p̄fectionis. hec **Tho.**
Dubitat q̄rto. utrū ille cui⁹ pater nō
pōt sustentari a filio nisi cōtrahēdo ac-
cipiat. dōtē vnde patres nutrire possit

teneat p̄trahere v̄l patre sustentari. **R̄n.**
Tho. eodē ar. **C**asus p̄posit⁹ nō videt
de facili possibilis. **V**ix em̄ cōtingere
pōt. q̄n quis parētes insistentare possit
absq̄ matrimonij cōtractu. saltē ma-
nibus opando z medicādo. Si tū hoc
cōtingeret esset idē iudiciū de virgini-
tate seruāda in isto articulo z de alijs
p̄fectionis opibus. sic est de introitu
religionis. v̄ p̄ns dictū est. hec **Tho.**

Capitulum. vi.

De honore secūdo patri videt
et sp̄uali exhibendo videnda
sunt tria. **P**rimo videbitur q̄
stricte mandatu⁹ sit plaris sp̄ualibus
obedire. **S**ecūdo in q̄bus sint z quali-
ter honorādī. **T**ertio quot modis cir-
ca eos h̄ p̄ceptū non seruet. **P**rimū
ad p̄mū notandū q̄ pater sp̄ualis ē
quicūq̄ platus regens in sp̄ualibus
aliq̄. quē doctrina euangelica gene-
rauit. vel habet nutrire. p̄sertim si eu-
chauristie sacramentū vel alia sibi mi-
nistrat sp̄ualia. v̄ sunt papa. ep̄s. ple-
banus. z vicē eorū gerētes. cōfessores
p̄dicatores. abbatissē. p̄torissē. **V**nde
ap̄lus. j. **Cor.** iij. **E**go p̄ euangeliū ge-
nuī vos. **D**e his intelligit illud māda-
tum ap̄li. **O**bedite h̄p̄ositis vestris et
subiacere eis. ipsi em̄ p̄uigilant quasi
rōnem p̄ animab⁹ v̄ris reddituri v̄
cum gaudio hoc faciāt nō gementes.
De his x̄ps ait **Luc.** x. **Q**ui vos sper-
nit me spernit. **E**t v̄ nō solū bonis sed
et iā malis obedire debeamus. docet
Matth. xxij. x̄ps. vbi sic dicit. **I**esus
locut⁹ ē ad turbas ad discipulos su-
os dicēs. **S**up̄ cathedram **M**oysi se-
derunt scribe z pharisei. **D**ia q̄ q̄cūq̄
dixerint vobis seruare z facite. s̄m v̄o
opa eorū nolite facere. dicunt em̄ z nō
faciūt. **E**t ad id deservit ap̄re exēplūz
in vitā patrū. vbi d̄. q̄ ad quēdā soli-
tariū venit quidā p̄byter cuiusdā ba-
silice v̄ cōsecraret ei oblationē ad cō-

Preceptum IIII Cap. VI

manicandū. quidā autē venit accusās
sacerdotē apd solitariū. venit ḡ p̄sby-
ter qdā vice volēs p̄secrare oblationez
id est. celebrare missam. ḡ solitari⁹ pul-
santī nō aperuit. et sic sacerdos disces-
sit. **E**t vox ad solitariū. Ecce tulerūt si-
bi hoies iudiciū meū. et fact⁹ ē velut in
excessu mēris solitari⁹. videbatq; q̄ si
puteū aureū situlā aureāz funē aure-
um. aquāq; valde bonā. haurire autēz
vidit quendā leprosoz resedente i vas
vidit igit̄ hec solitari⁹ et cupiebat bi-
bere. ḡ noluit p̄p̄ leprosum q̄ hausit.
Et vox. Cur nō bibis: nā iste solū hau-
sit. nihil inq̄navit. **E**xp̄gefact⁹ solitari⁹
us mysteriū intellexit. et mittēs p̄ sacer-
dote sic p̄us erat solit⁹. ab eo oblatiōz
sumpsit. **S**z q̄rit. in q̄bus laici tene-
ant suis p̄latis ecclesiasticis obedire:
Rñ. **O**lric⁹ li. vi. ti. liij. c. xv. Laici nō
tenent p̄latis ecclesiasticis obedire nisi
in his ad quoz observatiā se in baptis-
mo obligaverūt. scz vt teneāt verā fidē
cū opib⁹. et abrenūciēt sathane et oī-
bus pompis et opib⁹ ei⁹. et p̄p̄ q̄ntz
ad omne p̄ctm vitandū et spūale bonūz
prosequendū. In alijs autē actib⁹ non
subdunt eis nisi q̄ntz ad ista p̄tinere
seu reduci p̄sūt. **Q**uo ad scdm p̄nci-
pale notādū q̄ honor debet p̄latis ec-
clesiasticis p̄ multa ē exhibēd⁹. **P**rio
vt bonū eis corde optemus. et nōnun-
q; p̄ eis orem⁹. ne p̄p̄ p̄ctā subditiōz
plato ḡraverbi dei subtrahat. qz dicit
Greg⁹. sup̄ **E**zech. omel. xij. Aliquan-
do autē p̄p̄ malos auditores bonis tol-
lit fmo doctozib⁹. Aliqñ vō p̄pter bo-
nos auditores dat fmo doctozib⁹ etiā
malis. Benivole valde se habuit Da-
vid erga inimicū lerale **S**aulē prius
vincitū regē. et s̄a a deo abiectū. nō ob-
stāte q̄ i regez iāvincrus eēt **D**avid. qz
est **S**aulvictus dñs fuit. mansuetissi-
me se ad eū habuit **D**avid. vt pz. j. **R**e-
gum. ca. mltis. **Q**uāto plus ad sacer-

dotēs ecclīe septēp̄liciter deo cōsecra-
tos nos benivole h̄re debemus. **I**tes
aliqñ p̄pter p̄ctā p̄p̄ deus p̄mittit re-
gnare hypocrītas. **J**ob. xxiiij. qz erit
sicut p̄p̄s sic sacerdos. et sicut servus.
sic dñs eius **E**sa. xxiij. ḡ ad h̄ malū
entrādū optādū s̄bditis ē. nedū pastor
p̄ abrupta gradit̄ grex in p̄cipitium la-
bat. vt **G**rego. dicit. **S**ecdo subditi
studere dñt vt bona de p̄latis dīcāt. et
eos honorēt. vel de eoz malis taceāt.
nisi vbi locū habz fraterna correctio. et
mō licito sperat emenda. **R**ñ. qz illud
ad quēlibz fieri vōz. ḡ plus circa p̄latū.
Nā de oī verbo ocioso reddituri sum⁹
rōnem. vt veritas ait. q̄nto plus de ma-
lo et plato detrahēdo. alā nihil sequitur
nisi infectio p̄p̄ et p̄ctm p̄p̄tū. **T**er-
cio tenent subditi eis ad reverentiam
gestū p̄pter excellētiā status eoz et di-
gnitatis. **E**t tales fm magis et minus
Qñ ap̄s. j. **T**imoth. v. **Q**ui bñ p̄sunt
p̄sbyteri duplici honore digni habe-
ant. maxie q̄ laborāt in verbo et doctri-
na. **Q**uarto donis et obutiōib⁹ hono-
rādī sunt p̄lati ecclesiastici. puta deci-
mis et oblatiōib⁹ cōibus ac alijs eoz
vtrib⁹. qz talia sunt eoz stipēdia ad
sustentationē vite eoz ordinata. **E**t il-
lud p̄bat ap̄s. j. **C**or. ix. post p̄fata ver-
ba imediate subdēs. **S**criptū ē. **N**on
infrēnabis os bonis triturāt. **D**ign⁹
est em oparius mercede sua. **V**nde et
Matth. x. idē dicit. **D**ign⁹ est oparius
cibo suo. **H**oc em dixit. qñ misit disci-
pulos ad p̄existēdū p̄p̄s vboz fmo-
nib⁹. **R**ñ ē qz in infinitū sunt meliora
spūalia tpalib⁹. j. **C**or. ix. **S**i nos vob
spūalia seminavim⁹. nō magnū est si
nos carnalia v̄sa metam⁹. **Q**uito dñt
honorari in mandatis q̄ p̄cipiūt vt in
vitandis excōicatis. servādis festivitati-
bus. et h̄mōi. **Q**uo ad terriū p̄nci-
pale notādū. q̄ tot modis et plurimis
pōt dehonoriari p̄latus ecclesiasticus

q̄t modis honorari. **P**rimo in idētes p̄-
lati q̄ ad p̄sonā. Sc̄do q̄ eis detrahunt
leniter et multipliciter ifamādo v̄l maledi-
cūt. **I**llud apli Act. xxiij. Principē ppli
tui n̄ maledices. Tertio q̄ eos gestib⁹
dehonestat sine rōnabili cā. vt cuz eis
ludētes illicite luxuriātes et sic Cham
verēda mox paternoz et defectuosoz
detegētes. **I**llud Ero. xxiij. Dīis n̄ de-
trahes p̄ncipē ppli tui nō maledices
Quarto q̄ eis debita i decimis oblati
onib⁹ et alijs subtrahūt et iurib⁹ eoz. **I**llud
Malach. iij. dīc dñs. Inferte oēm
decimē i horreū meū vt sit cibus i do-
mo mea. Et Eccl. xxiij. Fili si habes
bñ fac tecū. et deo dignas oblatōes of-
fer. Quinto q̄ p̄cepta platorū p̄tenuūt
in his in q̄bus obedire tenēt. vt in ex-
cōcationib⁹ seruādis p̄cipue scē m̄ris
eccle. Et q̄ in dieb⁹ dñicis p̄tenuūt an-
dire missas et alijs festiuitatib⁹ et iteret
se diuis fm eccle ordinatōz et p̄cepta et
leuitia ab eis rite iussa trāsgrediunt.

Capitulum. vij.

De tertio p̄te videlz plato seculari
honorādo tria ponēt. **P**rimo q̄
necēz rōnabilit sint honorādi.
Sc̄do in q̄b⁹ sint honorādi. Tertio q̄t
mōis p̄ eoz honorē fiat et **I**llud p̄ceptū.
Quādo ad p̄mū nōndū. q̄ p̄ies seculariū
p̄sonarū sūt oēs videlz q̄ gubnare hñt
aliquē v̄l aliq̄s de secularib⁹ in foro eo-
rū. Sic igit p̄familias ē p̄ vxoris
filioz famuloz domū inhabitantiū. Sic
p̄nceps vel signifer vel capitane⁹ p̄ est
subditoz sibi. sic m̄ḡ suoz scholarū
et rex suoz i regno. et p̄siliū cū m̄ḡoci
nū oīm ciuitū. Subditos autē obedire q̄
necē sit suis p̄latz et p̄ibus p̄latz. **P**rimo
docet imo iperat scriptura. Sc̄do sc̄toz
exēpla. Tertio p̄hoz documēta. Quar-
to irrōnaltū facta. Et quinto nō sentien-
tiū regimēta. **Q**uādo ad p̄mū xps
ait. Reddite q̄ sūt cesar cesari Mat. .
xxij. Hinc Petr. j. Pe. ij. dīc. Sub-

secr̄ estote oī hūane creaturē p̄p̄ deū
sine regi q̄si p̄cellēt. sine dñcibus q̄si
ab eo missis ad vindictāz maloz. lau-
dem v̄o bonoz. Paul⁹ etiā Ro. xij.
dīc. Qui p̄tati resistit dei ordinationi
resistit. Docet sc̄do illud sc̄toz exēpla
Nā xps tributū p̄ se et Petro ex p̄sc̄
ministerio tribuit Mat. xvij. Nec pl-
latū platū vel iudicē xps negauit. cū
ait. Nō haberes i me p̄tatem vllā nisi
tibi datū fuisset desup Job. xix. Pau-
lus ad cesarē appellauit iudices ino-
cauit infideles. vt p̄z Act. xxv. Mauri-
ci⁹ cū socijs suis idolatr⁹ Diocletiano
et Maximiano ipatorib⁹ militare non
renuit vbi deo vero nō p̄rit ipauit. Et
q̄b⁹ p̄z q̄ tā mal⁹ q̄ bois plat⁹ obedien-
dū ē. vt p̄z p̄cedētia. et p̄ David q̄ ve-
nerat⁹ ē saul nōdū depositus. publice
p̄ deum v̄l pplm. Dñ. j. Pe. ij. Serus
subdit⁹ estote i timore dñis et nō iū bo-
nis et modestis s̄ etiā dīschol. **P**er ter-
tio p̄ p̄bica documēta. nā Aresto. eco-
nomicoz librum p̄ regimē dom⁹ et li-
bros polliticoz p̄ regimē ciuitatū et
regnoz elegātissime cōscripsit. Sic
plura exēpla poit Valeri⁹ et ceteri.

Docet idēz q̄to tā bestialitū hoim
q̄ irrōnaltū vita. Videm⁹ em p̄dones
vni obedire. sic latrones. q̄ sine obe-
diētia nulla pax p̄uenerat. Sic gallus
gallinas regit. grus grues. rex apum
apes. et caput mēbra i corpe. et talia ex
acte suis plat⁹ obediūt. Quinto idē p̄z
etiā i nō sentitib⁹. i totō etiā vniuerso
de⁹ ordianit ignobiliora debere obedi-
re nobilitiorib⁹. sic angel⁹ p̄st hoi. aia
corpi. celestia t̄rentis. et humidis luna.
et oī terre cū suis vegetabilib⁹ p̄st sol. **D**
Quādo ad sc̄dm p̄ncipale notādū q̄
subdit⁹ seculares dñt i q̄nq̄s hōiare suos
platos. **P**rimo bona eis optādo. et deū
p̄ eis orādo. Dñ. j. T̄m orib⁹. **P**re-
cro fieri orōnes p̄mo p̄ regib⁹ et his q̄
in sublimitate sūt. Et Baruch. j. **P**ra-

Preceptum IIII Cap. VII

te p vsta nabuchodonosor. **H**o est. qz
p pta ppli alqñ hypocrita dat po
pulis. Et **h** Grego. qz plati alqñ nō
corrīgūt pplm. idcirco ipi plati infa
tuant z peccāt z pplis punit. **h** Regl.
vlt. vbi dī de Dauid qui peccauit z m
ppls punit fuit. ozare g oportet p p
latis. **S**cdo honorādi sūt vbi. vt bo
nā d eis subditi referāt. **H**o. qz qñ illō
nō sit pplis ei recalātrat. etiā in licti
z sic turbat respública. Et sepe ea que
apparēt malefacere. vōmittēre plati
ipi talia emēdare nō valēt vō pplis in
dicās errat temerarie iudicādo. **I**deo
Paulus ait. cf. xxiij. **S**cptū ē. pñ
cipē ppli tui nō maledices. **T**ertio de
bēt gestib⁹ honorari. sessiōib⁹ z alijs li
citis. **j**. **D**e. ij. **D**eū timete. regē hono
rificare. qd em ei sit. deo sit. a q ois
ptās. **Q**uarto sūt platis tributa dāda
exactiōes licite p república telonea z
stene. qz sine talib⁹ cōibus subditijs
prudētes pñtarij. officiales ciuitatū. z
stipēdarij. aut milites sua officia sūt
laborādo p victu facere nō pñt. **J**o. j.
Coz. ix. **Q**uis militat stipēdijs suis
vñq. **E**t **h**o. xiiij. **R**edditē oib⁹ debi
ta cui tributū tributū. cui vectigal ve
ctigal. **Q**uinto obediēdū ē platis i his
in qb⁹ sūt alq eoz subiecti eis. vt mi
lites capitaneo. i reb⁹ bellicis. familla
pñfamilias i domesticis. ciues pñlla
rijs i ciuilib⁹. **J**o **T**ho. ij. ij. q. ciiij. **Q**rit
an subditi teneāt platis i oib⁹ obedire.
Rh. q nō. **h** i his vbi sūt plati subdi
ti eis astricti. **V**n pmo subditi nō tene
tur obedire qv supasser dñi sibi. nisi
ppter scādalu vel mai⁹ malū vitandū
obediēdo tñ in lictis nō qd peccaret.
Nec scdo subditi tenent obedire pla
tis vbi impant vñū z alter maior pla
tus sū q est pus iubet aliud. **E**t em re
gula a brō **A**ug. manās. q duob⁹ pla
tis ptraria pñcipitib⁹ obrpandū ē ma
iori. intellige i licti. **T**ertio nullus dñ

obedire vbi prelati sūberet alq qd
pctm esset. qz cū de⁹ **B** phibebat p pce
dētē regulā q ē oim dñs. deo ē obediē
das. **T**ñ fm **R**ay. z alios plurimos. q
sunt subditi nō dico amict vel nō sūdi
ti. tales subditi qñ dubitāt alq qd ē illi
ctū vel lictū debēt plato obedire. nisi
esset tale qd in q nullo mō eēt excusa
bilis ignorātia. puta p articūlū fidei p
cepta vō phibitiōes. vō generale statu
tū ecclie. **H**o ē. qz dubia sūt i meliorē
prē interpretāda. **Q**uarto subditi nō te
nent obedire dñi vō plato si pñcipiat ei i
q non sūdit ei. puta si intromitteret se
de actib⁹ aie itertorib⁹. vñ **S**eneca. li.
iij. de bñficijs **E**rrat si qd estimat fut
tutē i totū voiem dēscēdere. ps ei⁹ me
lior. i. aia excepta est. **C**orpa obnoxia
sunt z asēpta dñis mēs qdē ē sui iur⁹.
Jo dñ psequēter **T**ho. **I**n his q pñt
ad interiore motū volūtāt hō nō tene
tur hoi obedire. **h** i his q p corp⁹ exte
rius sūt agēda. nec i talib⁹ oib⁹. **Q**ui
to igit i his etiā q p corp⁹ exteri⁹ sunt
agēda hō nō tenet hoi obedire i oibus
talib⁹. qz nō i his q ad naturā corpis p
tinet. **h** soli deo. qz i ista pte oēs hoies
natura sūt pares. puta in his q pñt
ad corpis sustērationē z plis gñatōes
Vn nec tenent sui dñs nec filij pñt
bus obedire de mñmonio pñēdo vel
virginitate pñāda. aut alio alq hmoi
Sed in his q pñt ad dispēsationē
actū z rex hūanay tenet subditi suo
supiori obedire fm rōnē supioritatis
Sicut miles duci exercit⁹ in his q pñ
nent ad bellū. hec de **T**ho. **Q**uarto **G**
ad tertū principale patet ex pmissis
q multipliciter subditi faciūt contra
hoc pceptū de honorādo platos. **P**ri
mo eis mala fauendo. vel pro eis nō
orando. cum tñ p oibus orandū sit p
oionem dñicam. **S**ecūdo qui eis de
trahunt. **V**n **E**ro. xxiij. **D**ñs nō detra
het. glo. iudicibus. **T**ertio qui sine m

more et reuerentia sunt ad eos. p[er]tra illis
Ro. xiiij. Principes dei minister est tibi
in bonu[m]. Si aut[em] male feceris time. n[on]
enim sine causa portat gladiu[m]. Et post pau-
ca. Subditi estote n[on] solu[m] p[ro]pter iram sed
etia[m] p[ro]pter conscientia[m]. t[ame]n enim et tributa
prestat. Quarto q[uod] eis debita tributa
stipendia et securas subtrahunt. tales p[ro]-
tato sunt peiores q[uam] fures p[ro] quanto in
plures quis peccat q[uod] p[ro]uat iste q[uod] sub-
trahit. p[re]stantes etia[m] tributa talia n[on] p[ro]-
dant. s[ed] tato plus merent[ur] quanto re[m] co-
mun[em]. i. diuinaz plusq[ue] p[ro]p[ri]am curat.
Vbi p[er] quoru[m]da[m] modica charitas q[uod]
inuicti sunt ad talia. Quid q[uod] eis rebel-
lizant. imo potius deo. Vbi ea q[uod] p[ro]-
platos sunt deus sibi fieri dicit. vt p[er]
Numeri. xiiij. vbi p[ro]p[ri]s d[icitur] murmurat
se contra moysen et aaron. et tu deus ait
Vsq[ue]quo detrahitis mibi omnis popu-
lus iste. q[uod]usq[ue] n[on] credit mibi. Et ibi
dem Vsq[ue]quo multitudo hec pessima
murmurat contra me. Sic p[ri]mo Reg.
viii. q[ui] Samuel e iudice p[ro]p[ri]us peti-
uit vt reger[et] eis daret. domin[us] ait. N[on]
te abiecerunt s[ed] me. ne regne super eos.

Preceptum. v. Capitulum. i.

Receptum
quintu[m] e. N[on] occides
De q[uod] tria p[ri]ncipaliter
sunt videnda. **P**rimo
de homicidio i se. Se-
cundo de causis homicidij videlicet p[ro]-
p[ri]is. et p[ro]p[ri]is. q[uod] sunt ira. inuidia. odium
detractio. et alie filie inuidie. Tre reco-
lliatiois omissio et fraterne correctio-
nis. q[uod] oia causa sunt vel esse p[ro]pter homicidij
corpis v[el] aie. et hic p[ro]hibent. Tertio d[icitur]
scandalo et de derisione. q[uod] occasio sunt
occisionis aie et corporis. De homicidio
in se tria ponent. Vno q[uod] modo iuste
q[uod] occidere possit. et q[uod] modis iniuste
Secundo q[uod] alie lesiones corporales etia[m]

sub h[uius] p[re]cepto p[ro]hibent. Tertio de his
q[uod] valent ad fugiendu[m] et detestandu[m] homi-
cidij. **Q**uarto ad p[ri]mu[m] notandu[m] fin[em]
Tho. ii. q. i. q. lxxiiij. q[uod] duplex e occisio.
Queda[m] iusta. Alia iniusta hic p[ro]hibita
Ad occisionem iustam hois tria requirunt.
Primo causa iusta. vt q[uod] occidat p[ro] cul-
pa. p[ro] qua[m] talem morte[m] et occisionem me-
ruerit. Vbi Exo. xxij. Maleficos ne
pauas vinere. S[ecundo] ordo. vt seruet in
occisione iur[is] ordo. et maxie q[uod] h[uius]m[od]i
occisio iubendo vel exequendo fiat ab
eo qui habet autoritate[m] legitime pote-
statis. vt iudex v[el] p[re]latus. Vbi Nume-
ri. xxxv. Homicidia sub t[est]ib[us] puni-
ent. Et Deut. xxij. Fili[us] inobediens pa-
rentibus iubet ad seniores ciuitat[is] et ad
ad porta[m] iudici duci. Ro. xiiij. Quid
iudicas alienu[m] seru[um]. d[omi]no suo stat ant
cadit. Tertiu[m] requisit[um] e iustus anim[us].
ita q[uod] iudex mandans et m[is]ter exequens
occidat p[ro]pter bonu[m] finem. et recta int[er]io-
ne. vt p[ro]pter p[re]seruationem iusticie et corre-
ctionem culpe. Vbi Deut. xvi. Q[uod] in-
iustum e iniuste exequis. Iudex igit[ur] v[el] p[re]-
ceps vel al[ius] fin[em] talia tria occidens n[on]
peccat. vt Aug. pbat. i. de ciuit. dei. Et
hec occisio n[on] p[ro]hibet. s[ed] iniusta occi-
sio hoim. non aialiu[m] irrationaliu[m] in q[uod] q[uod]
dominiu[m] habet. q[uod] bis licite pot[est] v[el] oc-
cidendo. Id alia e occisio hois iniusta
hic p[ro]hibita. et fit quadrupliciter. Pri-
mo quando occidit innocens qui nulla
penam meruit. Secundo quando occi-
ditur nocens et qui meruit puniri. licet
non meruit morte[m]. s[ed] minore[m] penam.
Tertio quando q[uod] meruit morte[m] occidi-
tur n[on] seruato legitimo ordine iuris
maxie quando occidit ab eo qui n[on] h[ab]et
autoritate[m] legitime potestatis. Quar-
to quando quis occidit p[ro] culpa sua et
ab habente autoritate[m] sed n[on] fit iusto
animo vel fine. vt amore vindicte vel
p[ro]pter aliu[m] aliquem indebitu[m] finem
Et autem transgressio. xv. modis

contra hoc pceptum. pat colligit ex
Tho. scda. ij. q. lxxij. Et ex **Alexan.** de
 hal. in suo. iij. q. xx. **P**rio qñ iudex vel
 alter occidit innocentē volūtariē. pñ-
 ra eū qui nullā penā apud iudicē me-
 ruit. **E**xo. xxij. Innocentēz iustā ne
 occidas. **S**cdō qñ iudex vel ali⁹ volū-
 tariēz sciēter occidit q̄ meruit penam
 corpalem. q̄ nō mortē. puta aliā penā
 carceris. s. verberatōis vel silem. **T**er-
 tio qñ iudex vel alter occidit volūtariē
 vel innocentē vel nocentē nō seruato
 ordine iuris pretacto. maxime si occi-
 dens nō habet auctoritatē legitime po-
 testatis. vt qz nō iudex. vel qz in bello
 nō iusto occidit hostē. **Vñ Act.** xxv.
 Nō ē cōsuetudo romanis. q̄ aliquis
 damnet. priusq̄ is q̄ accusat presen-
 tes habeat accusatores. z locuz defen-
 dendi accipiat. **N**ullus enim vt dicit
Augustinus de ciui. del. habz auctori-
 tatē recipiēdi vtrā alteri q̄ auctoritatem
 a deo nō accepit. q̄ dicit **Deut.** xxij.
Ego occidāz ego viuere faciā. pcurāz
 z ego sanaborē. **Q**uarto q̄ occidit ho-
 minē mala ientōe. etiā als reū z accu-
 satū sufficienter. puta lūozze vindi-
 cere. aut appetitū pene. **Q**uinto q̄ occidit
 cōpulsus nēcessitate entabili tñ. puta qz
 inuadentē sez occidere volentē euade-
 re posset fugiēdo vel adiutorū aliorū
 inuocando. z nō vult ppter verecūdiā.
 aut alio aliquo mō posset se saluare. q̄
 nō vult occidit eum. talis homicida
 est pñra hoc pceptū. vt cōter tenēt do-
 ctōres. **S**exto q̄ dādo opam rei illi
 citēz quā euitare deberet. occidit ho-
 minē casu. z pñter intētiōē. vt q̄ violē-
 ter pcutit vterū pregnātis. nō intēdēs
 occidere infantē nec matrē. si inde seq̄-
 tur mors mātēris vñ fetus. re⁹ est ho-
 micidij. maxie si fer⁹ fuit aiatna. **E**xo.
 xxi. qz dat opam rei illicite. **V**el si qz
 projicit lapidē vel sacculum versas lo-
 cum vbi transitus hominū ēē consue-

nit. idem ē iudiciū. z sic de similibus.
Septimo qui dando opam rei licite.
 nō tñ adhibēdo diligētiā debitā occi-
 dit pñter intētiōē hoīem. vt si qz in lo-
 co publico vbi pñuenerūt hoīes tran-
 sire secut arborē. dat opam rei licite. q̄
 si nō adhibet diligētiā debitā videlicet
 circūspiciēdo. aut alte clamādo vt sibi
 caueāt homines. occidat aliquis. reus
 est homicidij. **D**e quo casu **Deutro.**
 xix. habes. z sic de alijs. **O**ctauo qui
 vultz intēdit aliū iniuste occidere co-
 ram deo homicida ē. etiā si nunq̄ ere-
 quat ope. **Vñ sup illud Deut.** v. Nō
 occides. dicit glo. reuel volūtate. **N**o-
 no q̄ iubet aliquē iniuste occidi. vt **V**i-
 latus manus lauās. xpm pcepit dari
 militib⁹ z crucifigi. **D**ecio q̄ suadet
 z pñliū dat ad iniquā hominis occisso-
 nem. aut p tali iniqua hominis occisso-
 ne instat fiedaz rogat. **E**t sic fin **M**ar-
 cum iudei xpm crucifixerūt hora ter-
 tia linguis. **Vñ fin Aug.** pñculose
 decipiunt q̄ estimāt nō homicidas il-
 los. quoz pñlio fraude vel exhortatōe
 homines occidunt. **Vñ decimo q̄ odit**
proximū. q̄ vult. desiderat vel optat si-
 bi mortē. z hoc solū ex appetitu vindi-
 cte malū alterius. **Vñ de. j. Job. iij.**
Qui odit fratrē suūz homicida est. sez
 mēte z volūtate quam deus pñcipali-
 ter respicit. **Vñ decimo q̄ negligit p**
posse a morte liberare hominē quem
noscit positiū in extrema necessitate z
periculo vite. vt cum noscit aliquē ho-
 minem in tali articulo constitutum.
 q̄ circa enim apparent signa probabi-
 lia extreme necessitatis future. nisi ei
 subueniatur. si tñc homo negligit il-
 li p posse subuenire de suo dando. aut
 aliūde pcurando homicida reputat.
 z agit pñra pñs pceptū. **Vñ Amb.**
Pasce fame morientē. si nō paueris
 occidisti. **E**t **Aug.** li. cōtra **Faustum**
Si incarras in eum famelicū. q̄ mo-

si posset nisi porrigendo cibū sibi
Fas tā in homicida teneberis. **T**ertio
decimo mulier q̄ ē cā abortus. seu ex ni
mia inglutie. aut ex nimia strictitudi
ne vestimētoꝝ ad lasciniā ordiata aut
ex nimia agitatōe forte in choreis cor
poris aut alijs sibi vāis. aut q̄cūq;
alio debito mō. Et si fer⁹ tā sit aiatus.
tūc p̄m̄ est gūlus. q̄ est v̄z homici
diū. circa hūc modū tā viri q̄ mulieres
interdū rei sunt q̄ luxuriant cū impre
gnatis. **P**ri⁹ dīc dñs **Alb.** li. suo de aia.
lib⁹ li. ix. trac. j. c. ij. Sepe accidit in q̄
q̄ dā mulieres sūt abortiūz p̄cipiūt.
ita q̄ in vno p̄cubitu vn⁹ exit p̄ abortū
et alter intrat p̄ceptū. et h̄ frequēter ac
cidit i his q̄ multū delectant in coitu
Sepe etiā p̄tingit q̄ q̄ vir coit cū mu
liere p̄gnate post octauū mēsem p̄ple
tū mulier abortū facit. Et tō piculosū
est tales moueri saltādo aut chorizan
do post p̄ceptū. q̄ntūcūq; semē bñ re
ceptū sit. Nulla aut̄ alioꝝ aialū semē
na oīno ab hoīe recipit aut sustinet co
itū post impregnatoꝝ. mulier p̄o tunc
plus appetit. Equā tñ aliqñ sile patit
sibi. **I**dē li. x. trac. ij. c. ij. dicit. q̄ cauē
dū ē etiā tā viro q̄ imp̄gnate mulieri a
m̄tis alijs. Casus inq̄t abort⁹ p̄cepti
fer⁹ sunt multū valde. Aliqñ sit abort⁹
ex p̄cussioe. aut ex casu ab alto. aut p̄
exercitiū corpale laboriosū. aut ex ve
hemētī saltu. adhuc passioes aīe ali
qñ faciūt abortum. sicut ira vehemēs
aut tristitia aut timor. Sicut faciunt ali
qñ frigus sup̄flūū aeris. et etiā sup̄flua
calida. **P**ri⁹ lōga balnea medici etiā
eis p̄hibēt. **F**it etiāz aliqñ abortus ex
repletōe vehemētī aut sacietate pluri
ma nauseata. **I**dē li. ix. trac. ij. ca. viij.
dicit. Femina obstetricādi indiget ma
gno exercitio. eo q̄ defacili i partu pe
riclitant. et mater et partus. nisi vtrūq;
caueat valde. **H** de **Alb.** Que tñ non
sunt oīa p̄dicāda vulgo. nisi quedaz et

cum cantela maxima. ne discāt male
facere q̄ nescierūt. **Q**uarto decio pec
cat p̄tra hoc p̄ceptū qui dat mulieri
venenū sterilitatis. aut mulier q̄ h̄mōi
recipit p̄pter hoc vt tā nō cōcipiat pu
er. aut quocūq; alto mō illicito impe
diūt volūtariē. ne cōmixtiōe viri et mu
lieris semē p̄cipiat. **Q**uinto decimo
peccat homicidiū. q̄ sibi man⁹ iniicit
se volūtariē occidēdo. nisi ex specilla
dei reuelatōe certa h̄ fieret. vt d̄ **Sam**
sone dicit **Aug.** j. de ciui. dei. In quo
libet alto casu peccat mortaliter se oc
cidēs. et tāto graui⁹. q̄nto agit p̄tra na
turalē inclinatioēz qua q̄libet tenet
se diligere ex rōne. et diligit nāliter. et
sic peccat p̄tra nālem inclinatioēz. id ē.
p̄tra charitatē sui. et p̄tra iusticiā cōem
cūis mēbri est. et sibi adimit hō tem
pus penitēdi. **H**ic etiā re⁹ ē sui qui sic
vīuit vel agit p̄pter q̄d vitā suā notabi
liter abbreviat et notabiliter accelerat
mortem. **P**ri⁹ dīcero. dicit. **N**ō refert
vīrūz partu tpe aut magno te inter
mas. Et h̄ **fm Bonanen.** i. liij. dīc. xv.
p̄tingit dupl̄r. **P**ri⁹ cū quis sibi dimi
nuit vitā et accelerat mortē. et facit hoc
sciētē volūtariē et ex intētiōe. Et de il
lo loquit **Biero.** et ē grane p̄m̄. **S**it
exēplū ḡra inter plura vñū exēplum.
Aliqñ sic se sanctū putat vt in sū vt se
cūna de gl̄ia tā impatiēs p̄ p̄ila se af
fligit p̄ indiscreta seinnia. vigilias et ce
rera exercitiā corpalia. et p̄pter hoc si
bi abbreviē vitā vt cito sit cū xpo. ta
les male agūt. et perdūt nōnūq; vitā
p̄ntem et futurā. **S**icut sile legi i col
latiōe patz collatōe. ij. **M**oyſi. de p̄e
qui se in p̄ntē p̄cipitant. **S**cdo p̄tin
git hoc cū quis sibi abbreviat vitā et
accelerat mortē dādo opam rei inuti
li sup̄uacue et illicite. vt soler fieri p̄ ni
miā crapulā et sup̄flūā potationē. illud
est p̄tra p̄s p̄ceptū. **Q**uo ad scōm
p̄ncipale notat **Bo.** scōa. ij. q. cxxij.

quod licet in hoc mandato exprimat
solum homicidium cum dicitur **N**on occi-
des. tamen in illo homicidio tanquam in
principaliori et maximo corporis no-
cumento intelliguntur omnia alia corpo-
ris nocumenta prohibita et naturalium
lesio. puta mutilatio. vulneratio. incar-
ceratio. verbera grauius lesio et simi-
lia. imo prohibetur etiam affectus talia
inferendi vel operatio vel consilium iussio et
consensus etc. sicut dictum fuit de homi-
cidio. **N**on in talibus contra hoc preceptum
faciunt multi. Primo iudex vel alius
qui innocentem verberat. vulnerat. et si-
milis facit qui talia in eo non meruerit
quod sibi imponit. Secundo iudex vel
alius qui nocentem lederet vulnerare. car-
cere. et similibus. sed plus quam meruit.
Tercio qui talia faceret nocenti. non secundum
ordinem iuris. maxime quando ledens non
habet puniendi legitimam potestatem.
Quarto iudex vel priuata persona mu-
tilans vel ledens nocentem etiam secundum ordi-
nem iuris. qui non facit talia iusto anti-
mo hyndicatione. Quinto qui dat ope-
ram rei illicitam. et per hoc ledit aliquem in
corpe. ut in exemplis prius de homi-
cidio patuit. Sexto qui dat operam rei
licite. non tamen adhibet diligentiam de-
bitam. et sic ledit prius. Septimo qui
iubet. suadet vel auxiliium dat vel homini
ut iniusta lesio iusto prius inferatur
vel etiam qui maliciose retrahit eum. qui
hominem defendere voluit aut conserua-
re ab homini iniusta lesione. Octauo qui
ex odio operatur aut desiderat proximo
huiusmodi mutilationem vel lesionem
aut gaudet ideo solum. quia nocumen-
tum proximo est illatum. **N**ono qui
mutilaret se membro aliquo dempto
casu quo membrum esset nociuum corpori
seu periculosum ratione putredinis. nisi
hoc aliquando ex speciali instinctu fie-
ret spiritus sancti. sicut de Marco pollice
sibi amputanti legitur. ut **D**iligens qui

se castrauit. ut fidem inter mulieres fi-
ne suspitione predicare valeret. quod licet
fuit si a deo habuit. alio nulli licet
se mutilare. **S**ecunda ratio. quia nullus nisi
dens et res publica potestatem habet ali-
quam priuare vitam aut membrum viuum. qui
dicit. Ego occidam ego viuere faciam.
Secunda ratio. quia etiam amputato membro
quocumque ad peccatum inclinante vel co-
operante. viciu involuntate in nullo est
eradicatum. nulli ergo ut dicit Chrysostomus.
super Mattheum. licet se castrare. corporaliter
membru abscindendo hoc mens castranda
est. et corpus similiter per fugam mulie-
rum. per ieiunium. per custodiam visus et alio-
rum sensuum. et maxime per vigilationes
aie ad expurgandas cogitationes ma-
las. **I**bi enim est radix peccatorum essentia
puta in voluntate secundum Chrysostomum. ubi prius
super verbo. Sunt eunuchi qui se castrau-
erunt propter regnum celorum. **N**on inquam
membru abscissionem dicit sed cogitatio-
num. Abscindere enim membrum demoni-
ace tentationis est. **N**otandum tamen
quod princeps qui preest ciuitati aut regno
que est perfecta communitas. habet in su-
os subditos perfectam potestatem coercen-
di. et ideo potest eis per se vel per alium qui
eius potestate fungitur infligere penas
etiam irrecuperabiles. maiores et minores
secundum merita delictorum. seruando pre-
scripta in primo membro posita. **P**ater
vero qui solum preest familie domesti-
ce que est imperfecta communitas habet
imperfectam potestatem coercendi scilicet
solum secundum leuiiores penas. que non infe-
runt irrecuperabile nocumentum. que ad
modum est verberatio medioeris. quare
iubet spiritus sanctus per Salomonem Pro-
uerbio. xliij. dicens. Qui parcat virge.
odit filium. Et. xxij. Noli subtrahere
disciplinam a puero. si enim percusseris eum
virga non morietur. Tu virga percutis eum
et aiam eius de inferno liberabis. **P**ater
paterfamilias tria tenet sibi subditis.

Primo nutrimentū corpis. Secūdo do-
ctrinā q̄ correctōib⁹ vel verberē inter-
dū crescit. Sed sine tertio parū valet.
Iō etiā d̄ dare exemplū bonū. q̄ si nō
habet. timeat illud apli. j. Timoth. v.
Siquis suorum maxime domesticorum cu-
ram nō habet. fidē negavit. et infidelis ē de-
terior. **¶** Quo ad tertium principale ad-
cessandū ab occidēde lesiōib⁹ alijs nō
inferēdis multa valēt. Prīo docet ra-
tione abominari natura. nam oī aīal vili-
git sibi simile Eccl. xij. Et rō nālis vi-
ctat. primo nō inferēdū qd sibi odit si-
eri. Secūdo cohibere deberet magis pena
quā ex scriptura legim⁹ infligi inasori-
bus tam in p̄senti q̄ in futuro. Vnde
Matt. xxvj. Dēs q̄ acceperint gladi-
um gladio p̄būt. Et Gen. ix. Quicū-
q̄ effuderit humanū sanguinē. funde-
tur sanguis illius. Qd pōt intelligi rā
de futura q̄ de p̄senti pena. Tertio hor-
ror huius p̄cti. videlz effusōis sangui-
nis. q̄ clamat ad deū p̄tra aduersariū
m̄. **¶** Sū autē q̄ttuor p̄ctā clamantia ad
deū. quorū quarū ē homicidiū et in a-
lijs trib⁹ q̄ sunt quoddā homicidiū.
ideo etiā clamare dicunt ad deū. Pri-
mū est homicidiū. Gen. iij. de primo
hoīe homicida dicit. Vox sanguinis
fratris tui Abel clamat ad me de ter-
ra. s. ad revindicanū. Iō subdit Ma-
ledict⁹ eris sup̄ terrā. q̄ aperit os suū et
suscepit sanguinē fratris tui de manu
tua. Gen. iij. Secūm ē oppressio inno-
centū. De quo Exo. iij. Clamor filio-
rum israel ad me venit. videlz afflictio-
nem eorū q̄ ab egyptijs opprimunt.
Tertiu est p̄ctū sodomiticū. De quo
Gen. xviij. Clamor sodomorum et go-
moreorū multiplicatus ē. Quartū est
detēctio mercedis mercenariorū. De q̄
Jacobi. v. Ecce merces opariorū qui
messuerūt regēs vias q̄ fraudati sūt
a vob. clamat. et clamor eorū in aures
dñi sabaoth introiit. In p̄cto em̄ p̄tra

naturam effunditur illud qd potuit
esse materia humani corpis. In oppo-
sitione vero innocentū et detēctione mer-
cedis mercenariorū vita paupibus au-
feritur. Vñ Eccl. xxxij. Panis egen-
tium vita paupis ē. qui defraudat illū
homo sanguinis ē. Et ibidē. Qui au-
fert in sudore panē. quasi qui occidit
proximū suū. Et ibidē. Qui effundit
sanguinē et q̄ fraudē facit mercenari-
fratres sunt. **¶** Quarto deberet phibe-
re rō nālis. Vnde Seneca. Ferina ra-
bies est ista sanguine et vulnere letari.
et hec ē abiectione hominē in siluestre aīal
trāsire. Quīto cohibere deberet custo-
dia angelī. primū quē inuadēs graui-
ter offendit. Matth. xvij. Videte ne
cōtemnatis vnū ex his pusillis. Ange-
lī em̄ eorū in celis semp vidēt faciē pa-
tris mei qui in celis ē. Grauius em̄ of-
fenderet regē frācie. qui sub eius late-
re turū inuaderet. Sexto q̄ frēs sum⁹
plus oībus animalibus. q̄ oēs vnum
patrē habemus. et in celis vnum christū.
scz q̄ quolibz tā p̄ciosē redēmit. Vñ
dicere deberet illō Gen. xxxvj. Quid
p̄derit nob si occiderim⁹ fratrē nrm
celauerim⁹ sanguinē ei⁹. Septio im-
ago dei in p̄rio quā vili p̄dit qd. et ibi a-
bitatio spūs sancti cui⁹ rēplūz est hō. Vñ
Gen. ix. postq̄ de⁹ dixit. Quicūq̄ ef-
fuderit hūanū sanguinē. fundet san-
guis illi⁹. Subdit cā. Ad imaginē q̄p-
pe dei fact⁹ ē hō. Iō et habitaculū dei
est hō. j. Cor. iij. Nescitis q̄ tēplū dei
estis vos et spūs dei habitat in vob. Si
quis autē tēplū dei violauerit. disp̄det
illū de⁹. nec valet si qd diceret. B̄ cōclu-
dere de lesiōe iustorū. q̄ ad qdā gra-
uius ē ledere occidēdo p̄ctōrem q̄ in-
stūm. Quia p̄s dicit. Mors peccato-
rum pessima. Et q̄ statim forte dam-
natur. Sed p̄ciosa est in cōsp̄ctu dñi
mors sanctorū eius.

Capitulum. ij.

Anc de causis homicidij videndum est. que sunt ira et inuidia prout christus notat. *Matth. v. dices. Audistis quia dictum est antiquis. Non occides. qui autem occiderit reus erit iudicio. Ego autem dico vobis. Qui trahit fratrem suum reus erit iudicio. Ecce phibito ire. Et statim rationem inuidie phibes subiungit. Si ergo offers munus tuum ad altare. et ibi recordatus fueris. quod frater tuus habet aliquid aduersum te. relinque ibi munus tuum ante altare et vade prius reconciliari fratri tuo. et tunc veniens offeres munus tuum.* De ira igitur. Primo videndum est malum vitium sit. Secundo quoniam vitium sit et quoniam non. Tercio de remedijs contra iram. Primum ad primum notandum quod ira id est magnus vitium quod capitale. Ex quo secundum Greg. li. xxxi. moral. sex nascuntur filie videlicet. In dignatio. tumor. clamor. prentio. blasphemia. et rixa. que postea declarabunt. Deinde de ira multum offendit. Primo quod per talia peccata hominibus dei turbat. *Eph. iij. Nolite contristari spiritu dei sanctum.* Greg. De ira animam pulsant spiritus sancto habitationem suam turbat. imo quandoque patrem et filium et spiritum sanctum de habitatione cordis eijcit et diabolus introducit. Quia sicut secundum psalmum. in pace factus est locus eius scilicet dei. ita in ira locus diaboli. Secundo quia imaginem dei in templo cordis dissipat. Unde *Iob. v. Virum stultum ineficit iracundia.* Super quo Greg. Mansuetudo in nobis imaginem dei seruat qui semper tranquillus est. Ira dissipat que multis virtutibus priuat. Tercio quia templum dei incendit. Unde psalmus. Incendit igni sanctuarium tuum in terra. *Et. i. Cor. iij. Nescitis quia templum dei estis. et spiritus sanctus habitat in vobis. Si quis autem templum dei violauerit. dispudet illud deus.* Secundo malum ire ostendit.

quia homini valde nocet. In anima corpore et rebus. In anima quidem propter vitia practa. Animam enim que ad imaginem dei est formata multis malis assimilatur. Primo quia iratus est velut homo ligneam habens domum cui quandoque accendit quod vespere diues est. et mane nihil habet. quia ignis totum vastauit. Sic etiam facit ira domum cordis. Quo contra ait apostolus *Eph. iij. Sol non occidat super iracundiam vestram.* Secundo assimilatur demoniaco. de quo dicit *Mar. ix. Magister ait fili mi mecum ad te habentem spiritum murum. qui ubique appropinquat eum illudit eum. et spumat et stridet dentibus.* Tercio assimilatur olle nimium habenti de igne. que ebulliendo emittit quod in ea erat optimum. et postea crepat. Unde *Proverb. xv. Os fatuorum ebullit stulticia.* Quarto rhamno assimilatur. qui ignem ex se producit. secundum Iosephum ex ipso venti et se et alia destruit. Quanto bestiarum apud canem rabido. et vero assimilatur ira. Idcirco etiam assimilatur serpentinibus ignitis qui interfecerunt filios israel in deserto. *Numeri. xxi. Nocet etiam corpori multipliciter. Primo amarum reddit hominem. quia ira secundum Dam. est euaporatio fellis. Et secundum Augustinum. in epistola ad Nebridium. Ira crescit te auget fel in corpore. Secundo tristitia ingerit. Animum gaudens etiam floridum facit sed spiritus tristis exiccat ossa. Proverb. xvij. Tercio membris valitudinem et sanitatem adimit. quia totum corpus propter sanguinis ebullitionem et spiritum turbationem alteratur secundum medicos. Quarto vita citius priuat. Unde secundum philosophos. Animalia iracunda breuiores habent periodos. ceteris paribus. Quinto demoni interdum corpus totum propter iram possidetur tradit. ut accidit interdum blasphemantibus in ira. Nocet etiam rebus. quia fratrum familia triste fuit. amici tales fugiunt. et prudentes horrent. ex quibus pauca ipalia*

Iratius perurat. Tertio malū ire offi-
dit. qz diabolo multū placet. Primo
qz valde potēs efficit ad destruedum
bona virtutū mediāte ira. Sicut etiaz
homo mediāte igne qui ē maxie acti-
uus multa mala facit. De q igne pōt
intelligi illū Jobelis. j. Ad re dñe cla-
mabo. qā ignis comedit speciosa de-
serti. z flāma succēdit omnia ligna re-
gionis. Scōdo placet diabolo. qz rōnis
cecitate inducit ira. ad quas sequūtur
multa mala. Dñ sic Prover. xliij. dñ
Regi scz celesti acceptus ē minister i-
ntelligens. Sic regi infernali cec. Nā
iratus se impatientē facit. filios vxorē
familiā z extraneos. z illicita oia sibi
licita putat irar. qz ois ira appetit vin-
dictā sub rōnez apparētia iustit. Ideo
Prover. xvij. Expedit magis vīse oc-
currere raptis feribus qz fatuo p̄fidēt
sibi i stulticia sua. Tertio diabolo pla-
cet. qz bona multa sibi perurat p iram
Nō em vñū hoiez p irā lucrat. s̄ inter-
dum genealogiaz totā vel patriā p rī-
xas. Dñ Prover. xv. Vir iracūdu-
ritas puocat. q aut patēs ē mitigat
suscitatas. Exēplū de cane iracūdo. q
oēs alios puocat. Q̄tum ad scdm
qñ ira sit peccatū natura. vel meritū.
Sciendū. q fm Tho. s. ij. q. lvi. Et. ij.
.ij. q. clviij. Et p̄m. ij. rhetoricorum.
Ira septē gradus pōt hē. Primus ē
imaginatio vera v̄ falsa de lesione v̄
parusp̄sione facta tibi in p̄sona tua.
rebus amicis z hmōi. Et ibi est funda-
mentū omnis ire. Quia quelibet ira
a tali incipit imaginatiōe q sepe falso
iustit. interdū etiā vero. Ex quo p̄z
q ver⁹ humilis qui oia sibi illata pu-
tat iusta ēē z dei misericordis salutare
flagellū. difficult̄ irascit. qz tribulatio-
nes non recipit vt lesiones s̄ sicut dei
patris medicinales incisões. Scōds
gradus ē. postqz qz iudicauit se lesus
vel villpensus ab alio. cū naturale sit

nocūmenta repellere. surgit qdam ve-
hemens z impetuosus animi motus
qui est appetitio vindicte vel motus
inclinās fortiter ad vindicte irrogatio-
nē z hic appetit⁹ vindicte potētie tra-
scibilis ē ira. put est passio. Dñ sup il-
lo Mat. v. Omis q irascit fratri suo
dicat glo. Ira ē hehemēs mor⁹ animi
ad nocendū. Nec ira si ē raz subita in
in aliquo vt pueniat oēm deliberatio-
nē rōnis. z oēm morū volūtatis. dicat
primus motus. Et quia non est in po-
testate n̄ra. sicut nec ceteri p̄mi mor⁹.
idcirco nō est p̄m. s̄ pena potest esse
peccati. Nec em ira nō est peccatum
q̄dū nō depēdet a volūtate positue
scz eam volendo. aut p̄uatiue ei non
resistendo cum possit. Dñ Aug. sup
illo ps. Irascimini et nolite peccare.
Si surgit motus ire qui p̄pter penaz
peccati non est in potestate nostra. sal-
tem moneat consciētia vt ei nō cōsen-
tiat rō. vt mente que regulata est fm
deuz seruam⁹ legi dei si adhuc carne
seruimus legi p̄ci. Ad illum autēz
motū qui est appetit⁹ vindicte vel re-
pulsions nocūmētū. id est. ire. sequū-
tur naturaliter tria. P̄mo euaporatio
fellis. Dñ Aug. in eplā ad Hebridiū
Assiduitate irascēdi fel crescere etiaz
medici affirmant. Cremēto aut fellis
rursus z facile ac prope nullis causis
existētibz irascimur. ita qz suo motu
animus fecit in corpe ad eum rursus
cōmonēdum valebit. Secūdo sequit
ascensio z accessio sanguinis circa cor.
z cordis dilatatio. Vnde materialiter
Aristoteles diffinit iram dicens. Ira
est accensio sanguinis circa cor. totūz
etiā corpus consequēter calefcit. Ter-
tio sequit turbatio z inordinatio sp̄rit-
uū z humorū. Que tria complectēs
Dam. sic dic. Ira ē feruor ei⁹ q circa
cor ē sanguinis ex vaporatiōe fellis
v̄ p turbatiōē fiens. Sic em ad mo

tum localez nāliter seq̄tur in corpore
apio calor. sic ad appetitū vindicte v̄l
repulsiōe nocumēti naturaliter se
quunt in corpore p̄fata trīs. **Tertius**
gradus ē cū rō possit p̄cipue talē deor-
dinatiōez volūtas possz moderari vel
extinguere. z neutrum sit. s̄ negligenter
ambo se h̄nt. z tamē possent vigilātia
sua talia repulm̄re z tunc sit ira p̄cūm
veniale q̄dē q̄n ira p̄uenit rōnem. sic
p̄mittit. z vltra nō p̄gredit notabiliter
Vigill em̄ aio hō interiora tanq̄ oim
bonomin z maloz p̄ncipalissima affi-
due custodire deberet. ne hostis q̄cūq̄
q̄ pte lederet. s̄ qz hoc pauci faciunt.
Idcirco veras virtutes pauci possider.
licet multi de exterioribz magnaz vim
faciant. **Vñ. j. Timoth. iij.** Corpalis
exercitatio ad modicū vtilis ē. pietas
aut ad oia. **Quartus** gradus ē. q̄n rō p-
cipit irāz appetitū vindicte. s̄ tū deli-
berationē rōnis ira p̄uenit. z tunc vo-
lūtas pōt in irā p̄sentire saltē surrepti-
tie. potissime irā volendo v̄l in ea cōpla-
cēdo. aut p̄uatine ei nō resistēdo. s̄ eā
in aio continuat vel inualefcere sinit.
z sic ē veniale. s̄ maius q̄ i tertio gra-
du. saltē q̄n ira adhuc recēs est q̄ deli-
beratōe rōnis moderari nō potuit q̄d
dicit p̄pter eos q̄ statim irati v̄bis ma-
ledicis sen maledictis v̄l gladio proxi-
mos ledūt q̄ non accusantur. vt supra
de blasphemia patuit precepto. ij. ca.
l. iij. d. **Quintus** gradus z duo seq̄n-
tes sunt quos x̄ps prohibuit **Matth.**
v. dicēs. **Dis q̄ irascit fratri suo** reus
erit iudicio. **Qui aut dixerit fratri suo**
Racha. reus erit p̄silio. **Qui aut dixe-
rit fatue.** reus erit gehēne ignis. **Vñ**
dicit Tho. ij. vbi p̄us. Dis Matth.
v. tū ponit tres gradus ire non spēs
qui grad⁹ accipiunt s̄m p̄cessum hu-
mani act⁹. in quo p̄mo aliqd in corde
cōcipit. z q̄tum ad hoc dicit. **Qui ira-**
scit fratri suo. Scdo aut cū per aliqua

signa exteriora manifestat exteri⁹ etia
anteq̄ p̄umpat in effectū. z q̄tuz ad
hoc dicit. **Qui dicit fratri suo Racha**
q̄d ē interiecto irascētis. **Terti⁹** gradus
est q̄n p̄cūm interiori conceptū ad effe-
ctum p̄ducit. Est aut effectus ire no-
cumētū alterius sub ratione vindicte.
Minimū aut nocumentoz est q̄d sit
solo verbo. Et iōlētum ad hoc dicit.
Qui dicit fratri suo fatue. **Vnde s̄m**
Augl. in p̄mo gradu est vnum scz ira-
tū. In scdo duo scz ira z vox. In tertio
vero trīs. scz ira z vox. z in voce vitupe-
rationis expressio. Et sic p̄z q̄ secun-
dū addit sup̄ primū. z tertū sup̄ vtrū-
q̄. **Pñ** si primū est p̄cūm mortale i ca-
su in quo domin⁹ loq̄tur sicut dictum
est. multo magis alia. **Ad eo** singulis
eoz ponitur correspondētia aliq̄ p̄eti-
nentia ad condemnationē. **Sz i p̄mo**
ponit iudiciū q̄d minus est. **Quia** vt
Augl. dicit. In iudicio adhuc dat lo-
cus defensionē. In scdo vero ponitur
cōsiliū in quo iudices inter se cōferūt
quo supplicio dānari debeat v̄l opor-
teat. In tertio ponit gehennaz ignis
que ē certa damnatio. Et z aliquibus
mīrū videat q̄ aliq̄s pro minimo no-
cumēto quod sit solo verbo sit re⁹ ge-
hēne ignis. **Chryso.** tamē ostēdit hoc
non mīrū eē. cum quādoq̄ parua ver-
ba plura homicidia pepererint. z ciui-
tates z regna euerterint. **Nec** tamen
parum estimes fratrem stultū vel fa-
tū vocare. auferēs ei prudētiā z in-
telligētiā quo hoies ab irrationalibz
distāt. **Exēplū** vide **Vincē. i spe. h̄sto.**
Vñ quomō **Parthes** **Rome** patrici-
us cū italiā totā ab hostibz liberasset.
z impator **Iustinus** euz romanis in-
gratus seruū **Parsetis** i patriciū cre-
asset. vxor **Iustini** iā **Parsete** cōstanti
nopolim exultāti sic derisorie deman-
dauit. In cōstātinopolim remea. z cū
puellis tuis in gynēceo sciz lanariz

pensa diuide. Ad q̄bba **M**arles r̄d̄it.
 Talē se telā ordinurū. quā dū uiueret
 nō deponeret. **M**ōr fecit. **N**ā z longo
 bardos de p̄anonis uocant. q̄ totam
 italiā in breni obtinuerūt. excepta ro-
 ma z rauenna. Sic cū spado impato-
 ris **E**raclij rogas. id est. dona vel ele-
 mosynas militib⁹ distribueret sarace-
 ni impatori militātes idē peterēt. spa-
 do eis dixit. **N**ix sufficit impator. da-
 re rogas militib⁹ suis q̄ntomagis ca-
 nibus istis. q̄ exacerbatī cōuocatis a-
 lijs sarracenis in breni romaz grauib⁹
 malis vexauerūt. **Q**uā aut ira fm p̄-
 dictos tres q̄dus sit mortale vel quan-
 do veniale p̄ctm. **N**ō p̄mo fm **T**ho.
 ubi p̄us. q̄ ira sit q̄ntupl p̄ctm. Cum
 em ira sit appetit⁹ vindictē. Vindicta
 sit iniusta q̄drupl. **P**riō q̄n q̄s ex ira
 p̄nit vel vult illū p̄nre q̄ nō meruit
Scdo q̄n maiorē penaz illi infert. aut
 inferre appetit q̄ ille demeruit. **T**er-
 tio si tantā quantā demeruit q̄ nō fm
 ordies iusticie vt q̄vult p̄nre aliq̄n
 p̄ seipm cui⁹ supior nō ē. aut fm p̄ter-
 missionē alteri⁹ ad debitū ordinē iust-
 cie req̄tū. **Q**uarto si iustā penaz z fm
 ordinē iusticie infert. nō tñ bona inre-
 tiōe. aut nō p̄t bonū z debitū finē. v̄
 em intētio p̄nietis eē bonū ip̄s p̄-
 niti. aut conseruatio iusticie cōs. aut
 dei honor. ita vt peccās corrigat se vel
 alij p̄ eius exēplū z dei honor fiat. **V**bi
 sp̄ peccat q̄ ex odio vel rancore in ma-
 lum alteri⁹ vindictā appetit. aut vt p̄-
 nitens dicat strēnus aut bon⁹ iustici-
 arius. aut p̄t lucrū aut p̄t faciarū vin-
 dicta. aut p̄t aliū malū finē. **Q**uinto
 ira sit p̄ctm p̄t modū indebitū. id ē.
 nō bñ modificatū. etiā si p̄fata canē-
 tur salte quedā. v̄tpote si q̄s nimis ar-
 deter irascit interi⁹. vel si nimis exte-
 rius manifestat signa ire. **I**ra igit fm
Tho. q̄n fm q̄ntuor modos p̄mos vel
 aliquo eorū bñ infert aut vult inferre

talē vindictā alteri. est de suo genere
 p̄ctm mortale q̄ piraria iusticie cho-
 ritati. **P**ōt tñ cōtingere q̄ talis illa
 tio iniuste vindictē. z etiā volūto infe-
 rediz etiā ira ad hoc inclinās eēt solū
 p̄ctm veniale. vt cū q̄s appetit se vindic-
 care in aliq̄ modico. q̄b q̄n n̄bil ē re-
 putandū. ita q̄ illud ita modicū sit q̄
 si actu inferret. nō eēt mortale. vt si q̄s
 parum trahat alienū puerū p̄ crines
 vel aliq̄ huiusmodi faciat. vel etiam
 manerventale p̄ctm p̄pter impfectiōz
 actus. vt cum motus ire subito oīstur
 in animo z p̄uenit iudiciū rōnis. vt in
 antedictis declaratū ē. **Q**uā aut q̄s q̄n
 to modo irascit appetēs vindictā. vt si
 quis nimis ardēt irascit interi⁹ vel
 nimis exteri⁹ manifestat signa ire. sic
 ira fz se nō h̄z ex suo genere rōnē p̄cti
 mortalis. pōt tñ p̄tingere q̄ sit pecca-
 tū mortale. puta si ex vehemētia ire a-
 liq̄s excidar a dilectiōe dei z p̄m̄i. **H**
 snialiter **T**ho. **D**icit q̄dā alius doctor
Si p̄sideret inordinatio ire ex p̄e mo-
 di irascēdi. puta q̄uis ista vindicta in-
 ster debite appetatur. quādo tñ mul-
 tum inordinatus est motus ire. z ni-
 mis vehemēs interius z exteri⁹. tūc
 credo si procedat ex habitu viciōso sc̄z
 ex superbia vel inuidia. v̄ ira etiam in
 habituata voluntate vbi habitus est z
 p̄ncipia. ex q̄bus talis motus proce-
 dit sunt mortalia. **C**redo etiam q̄ illa
 inordinatio ire sit p̄ctm mortale. **R**a-
 tio est. quia refert in eundem finē vicij
 vñ p̄cedit. v̄ si nō p̄cedat ex habitu vi-
 cioso. s̄ ex b̄ grane scādali p̄ctat. pu-
 ta q̄ ille p̄ra quē irascit mō iordiato.
 v̄ aliq̄ andētes v̄ vidētes ad p̄ctā mor-
 talia impellunt. p̄ b̄ q̄ mor⁹ h̄mōi ire
 tā inordinat⁹ est. q̄ al̄s ad dicta p̄ctā nō
 mouerēt. p̄ctm mortale credo i dicto
 mō cōmitti. **S**i tamē talis motus in-
 ordinatus non procederet ex habitu
 viciōso nec grane scandalum genera

rei h̄ ex nali cōplexione irascētis pro-
ueniret q̄ forte multū esset choleric⁹ et
debilis. v̄l infirm⁹. ⁊ alias nimis cho-
lera infectus posset esse p̄ctm ventale.
nisi tūc debilitas vel morus colere in-
ordinatā accēssionē ire causans ex cul-
pa mortali pueniret. puta ex nimia
ebrietate vel gula. v̄l aliq̄ h̄mōi. v̄l ipe
mor⁹ inordinat⁹ ire intātū irascēre in-
flāmaret q̄ a charitate dei vel p̄ximi
caderet.

Capitulum. iij.

Ad obstat h̄c p̄mo. quōd ira sit
capitale viciū. R̄n. Tho. ij. ij.
vbi p̄us. Ira d̄r viciū capitale.
eo q̄ multa vicia ex ea oriānt. Tūz ex
parte obiecti. q̄d multū h̄z de rōne ap-
petitus. inq̄tūz sc̄z vindicta appetit s̄b
rōne iusti ⁊ honesti. q̄d sua dignitate
allicit. Obiectū em̄ seu cā p̄ma om̄is
ire in nob̄ ē appetit⁹ vindicte sub appa-
rētia. vel existētia. v̄l si aliq̄s nob̄ inu-
lit iniustus aliq̄s iniuriā. vel p̄sūpedit
nos p̄p̄ q̄ merito sit vindicta sibi iū-
gēda. Tum etiā q̄ ira ex suo impetu
mentē h̄z p̄cipitare ad inordinatā q̄p
agēda. Iō glo. sup̄ illo Prover. xix.
Vir iracūdius p̄uocat rixas. Ianua
inq̄t viciōz oim̄ ē iracūdia. q̄ clausa.
virtutib⁹ intrinsec⁹ dabit q̄es. q̄ apta
ad oē facin⁹ armabit anim⁹. Ira em̄
d̄r ianua viciōz. p̄ accidēs q̄dē remo-
uēdo videt⁹ phibēs. i. impediēdo iū-
dictiūm rōnis p̄ q̄d h̄o trahit a malis.
Directe autē ⁊ p̄ se ē cā alioz specia-
lium viciōz q̄ dicunt filie ei⁹. Et s̄m
Greg. xxxi. moral. sunt sex. duo i cor-
de tria i ore. xviij. in facto. P̄ia filia ē
indignatio. q̄ h̄o illū p̄ra quē irascit⁹
reputat indignū v̄l sibi q̄d tale fecerit
q̄d videt esse q̄dāvilipēsiō. imo q̄dam
cōtempni⁹. p̄ximi. Sēda ē rumor mē-
tis. v̄l cū irascēs replet anīmū suū di-
uersis cogitationib⁹ amaris. q̄b⁹ ap̄
se aliq̄n cogitat diuersas vias se vindi-

cādī. ⁊ h̄z multīplex p̄positū alteri no-
cēdi. Et h̄mōi sunt magna p̄ctā. q̄ nō
solū in actu exteriori p̄ctm est. s̄ ma-
gis involūtate etiā si nō implet ad ex-
tra p̄ opus. Tercia ē clamor. q̄ est inor-
dinata ⁊ cōfusa locutio q̄ aliquis q̄ ad
modū loquēdi exteri⁹ demonstrat iras-
sūā. Quarta est blasphemā cū⁹ sunt
tres spēs. v̄l dictū fuit in sc̄do p̄cepto.
Quinta est p̄tumelia. cum quis ex ira
p̄umpit i v̄ba opprobriosa ⁊ iniurio-
sa. q̄ sunt p̄ p̄ximi. Et h̄ sit frequēter
ex ira. q̄ cū ira sit appetit⁹ vindicte. ⁊
nulla vindicta sit irato ira p̄mpra sit
cōtumelia. iō in eā statim p̄umpit. Est
em̄ cōtumelia p̄p̄e. cū q̄s manifeste
⁊ cōtra honorē alterius dicit sibi defe-
ctum suū soli aut corā alijs. Et est ma-
ior cōtumelia cū quis corā multis di-
cit alicui defectū suū. eo q̄ p̄ hoc ma-
gis dānificat in honore aut reuerētia
sibi ab alijs impēdēda. Potest tamē
etiā dici contumelia. cum sibi soli di-
cit inq̄tūz sc̄z ille qui loquit cōtra au-
diētis reuerētiā agit quē videt vi-
lipēdere ex hoc q̄ manifeste verba cō-
tra eum p̄fert. Et sumunt quandoq̄
pro eodē. cōuitiū. cōtumelia. ⁊ impro-
perium. Exemplū. cum q̄s dicit. Tu
es filius meretricis. fur. miser. vel filie
vel cum aliquis alteri impropertat q̄
in paupertate eius sibi plura dederit
s̄m illud Eccl. xx. Exigua dabit. ⁊ mē-
ta impropertabit. **V**bi s̄m Tho. ij.
.ij. q. lxxij. Notandū. q̄ quādo inten-
tio. p̄ferēs contra aliquē cōuitiū aut
p̄tumelia ad h̄ fert v̄l p̄ba q̄ p̄fert al-
teri⁹ honorē m̄stnat. tūc ē p̄ctm mor-
tale. nō min⁹ q̄s furtū aut rapinā. Nō
em̄ minus h̄o amat suū honorē q̄ rē
possessam. Vnde christus illō voluit
Matth. v. Qui dixerit fratri suo fa-
tue. reus erit gehenne ignis. Si quis
dō alēi v̄bū lenis p̄nitij aut p̄tumelle
dixerit. nō aīo debonoriādi h̄ ex anī le

astate aut ex leui fra. sine firmo pposit
 to aliquem dehonozandi. h. forte vult
 ipm leui t modicu cōtristare. tūc pōt
 esse veniale. Si quis dō alteri dixerit
 verbū suū nō animo dehonozadi. h.
 ppter correctionē. tūc pōt eē sine pec
 cato. sillas sit bene circūstātionatuz.
 Sic em licitū est aliquē sibi subiectū
 verberare aut in reb⁹ dānificare causa
 discipline. sic t verbū ei cōtūosuz cā
 disciplīne dicere. Sic xps Luc. xliij.
 vocat duos d discipulis tardos t stul
 tos. Et apls. Gal. iij. discipulos suos
 vocat insensatos t stultos. Dīc tam ē
 brūs Aug. in sermone dñi in monte. q
 raro t ex magna necessitate sūt bñdī
 obliuigationes exhibēde. in qbus nō
 vī nobis h dñi seruīat instigē⁹. Ad
 dñt Tho. q in vñ talium verboz ma
 gna discretio seruāda ē necessario. vt
 videlicet quis talib⁹ vbi cautez mo
 derate vīat in correctōe t alia. quā
 posset eē tam grane pñitiū q p incau
 telā platū auferret honozē eius cōtra
 quē pferē. t tūc posset homo peccare
 mortaliter. etiā si nō intenderet deho
 nozationē. Sicut etiā. si qd aliū ex lu
 do incaute pñciēs graniter ledat. nō
 caret culpa. Sexta filia est rēpā. p quā
 intelligunt oīa nocumēta q ex ira p
 pñis inferunt exteriori facto. sine in
 corpe sine i rebus. qd mltipli fit vt cō
 stat. pñ igit quātis malis irat⁹ pateat
 pater etiā q in pñtēdo nō sufficit dice
 re actus t vba exteri⁹. plata t pcepta
 h opozet etiā interiora grātia pñteri
 t plangere. **D**ubitat scōdo quot sint
 species ire. Rñ. fm Tho. ij. q. vbi pus
 Et Humbert⁹ in expositione regule
 beati Augul. t pñm. liij. Et b. q. tres.
 Quā ea q dñs Matth. v. ponit sūt gra
 dus ire. vī dñctū ē i alio capl. Est pma
 spēs. ire acuta. scōda amara. tertia diffi
 cile. Dam. li. ij. vocat eas. felleam. ma
 riam t furozē. Scdm pma qdā acuti

sunt. qd pñnet ad originē. vt q nūms
 cito irascunt ex causa qliber leui. Ta
 les si cito irascunt t cito veniā petunt
 sunt sicut aqua q cito calefcit t statim
 frigeſcit. qd est minus malū. bñ nō sūt
 meliores ppter ire frequētā. cum oīs
 hō debeat eē tardus ad irā. Iocobi. j.
 h ppter celerē satisfactōnē. cito em cul
 pā suā recognoscūt. Irē sicut signū ē
 bone cōplexionis se cito purgari a su
 dermensēte iſſimilitate. ita est signū bo
 ne consciētie. se stativenie petitiōe mū
 dare. Irē delicta sunt tanto grātiora.
 quāto dñti⁹ tenet aīaz. ergo a pñario
 tāto lentiora quāto citius eā dñmittit.
 Est g pma spēs leui⁹ pñm. Tū qz ea
 mori culpā suā citius cognoscūt. Tū
 cito se purgāt ab illa iūria. Tum etiā
 qz iūria in alterū cōmissam nō plō
 gant. **D**e secūda specie sunt amari
 quoz ira multo tēpore durat manet
 In qbus tristitia difficulter absorbet
 nisi dñmilitate tēpore. q nō pñmpit
 ad exteriora signa iracūdie. Tales tar
 dius irascunt. t ad veniā petendā tar
 dius inclinantur. siles ferro qd tarde
 ignescit t difficulter iſſigidat. quod
 peius est. Tales triplici peccāt. Pri
 mo qno ad proximū. qz post offensāz
 charitatē fraternā quā turbauerūt dif
 ferunt reparare. Secūdo in se. qz satisfā
 ctionē salutē sue necessariā pñrahunt
 facere. Tercio in deū qz iraz dei cōtra
 se exortā occasione offense cōmisse in
 seruū suū cōtemnūt placare. Tales
 triplici laborāt vicio. Quo ad pñm
 accidit. qz tardū ad bonū. Quo ad se
 cundū ire q nōdum in eis sedata est.
 Et quo ad tertiū supbie. qz ex supbia
 pñcedit q ledēs satisfacere dedignat.
 Hoc triplici fūculo collo ei⁹ appē
 so i barat⁹ mergit amar⁹. Quo d pñ.
 Dirumpam⁹ vincula eoz. t pñciam⁹
 a nobis iugū spoz. **D**e tertia specie
 sunt difficiles q ita obstinati sūt q nō

ut mittat desiderium vindicte nisi p-
niam. Tales nūq̃ volūt petere veniā.
siles lapidi albeison. de q̃ dicit Aug.
In de ciui. de q̃ semel accēsus nunq̃
extinguit. Dos tres gradus Ang. po-
nit in regla dicens. Melior aut est qui
q̃uis ira sepe temptet. in veniā impe-
trare festinat vt ei dimittat cui se agno-
scit fecisse iniuriā q̃ qui tardius irascit et
ad veniā perendā tardius inclināt. Qui
autē nunq̃ vult petere veniā sine cā est
in monasterio etiā si inde nō p̃clat.

¶ Quando autē ille tres spēs sunt pctā
mortalis. Rñ. q̃dam doctor. In eo ca-
su vbi acuti q̃ min⁹ sunt mali peccant
mortaliter. nō est dubiū amaro et dis-
ficiles peccare mortalit. et tāto furorē
reari. quāto peiores sunt i morib⁹. si-
ne motus irē ipsoz sit ex iniusta vin-
dicta desiderata. ṽ illata. ṽ ex inordi-
nato mō irascēdi. Et hoc ptz p̃ Aug.
in regula. qz ira acutoz in granib⁹ cre-
scit in odiū. et intām reatus ei⁹ aggra-
nat q̃ facit trabē s̃ festuca. et facit aīaz
homicidā. Qui em̃ odit fratē suū ho-
micida est. j. Job. iij. In difficilib⁹ er-
go quoz ira nō cessat donec iuste pu-
niant. patet q̃ ira semp̃ ē pctā mona-
le. nisi vindicta illata esset iniūia inu-
ria. Sicut si q̃s modicū s̃ nūe ṽ gur-
tam aque sup̃ aliquē p̃iceret. vel pne-
rū aliquē indebite p̃ capillos traheret
In amaro autē qz ira p̃uertit in odiū
fm̃ reatū suū trahit i spectē pcti mor-
talis. In acutis tamē appetitas vin-
dicte indebite posset indeliberat⁹ esse
et p̃uenire iudiciū rōis. qṽ in alijs
nunq̃ vel rarissime cōtingere posset.

¶ Dubitatur tertio. Qñ ira sit licita et
meritoria. Rñ. Tho. vbi p̃us fm̃ bea-
tum Grego. in moral. Duplex est ira.
Vna vocat ira p̃ viciū. de q̃ p̃us dictū
est. Alia p̃ celū. cum q̃s ex amore dei
p̃rimi. aut iusticie irascit pctō xp̃ilo
aut p̃rimi. et appetit vindictā iustam

scz in eū q̃ peccauit. et tantā q̃ntā de-
meruit. et fm̃ ordinē iusticie. ad hono-
rem dei. et modo debito. et tali ira non
solum licitū est. imo expedit et debi-
tū aliqui vti. vt p̃z p̃ Cryso. sup̃ Math.
dicentē. Qui sine causa irascitur reus
erit. qui s̃o cū causa nō erit reus. Nā
si ira non fuerit. nec doctrina proficit
nec iudicia stant. nec crimina cōpescūt
Itaqz qñ cū causa nō irascit peccat.
Patientia em̃ irrōnabilis. vicia semi-
nat. et negligentia nutrit. et nō solū ma-
los s̃ et bonos inuitat ad malū Item
Greg. v. moral. Si nulla ira ex virtu-
te surgeret diuine aiaduersionis impe-
tū p̃ gladiū phisees nō placass. Hāc
ira quia Bell nō habuit in se et i suis.
grauiter punitus fuit. De hac ira tra-
dit Ps. Irascimini et nolite peccare.
Qṽ quidā male solū itelligūt sibi ipsi
irasci licitū fore. sed si p̃rimos vt nos
amare p̃cipimur. restat vt sic p̃rimoz
erratib⁹ sic ñris vicijs irascamur. hec
sentētiat. Grego. Iac̃ dicit Aresto.
iij. et iij. et h̃i. Sic Exo. xij. cū loquere-
tur Moyses pharaōi et ille noluit au-
dire. exiit a pharaone iratus nimis.
Sic etiā Exo. xviij. cū phiberet Moy-
ses ne vsq̃ mane euaret māna israeli-
te. Illis in mane seruātib⁹ et mane sca-
turiente vermis irat⁹ est Moyses i
eos. Sic vidēs vitulū et choros iratus
proiecit de manib⁹ tabulas decalogi
Exo. xxxij. Simile d̃ eodē Moysē le-
git̃ Geñ. x. Et Numeri. xvi. Sic xp̃s
Marci. iij. cum circūspexisset dñs cū
ira iudeos qui obseruabāt eū pristina-
tus est sup̃ cecitate cordis eoz. **¶** Du-
bitat q̃to. qñ licitū sit vti ira. Rñ. fm̃
Greg. v. moral. q̃ duplex ē ira. Vna
rōnē p̃ueniēs. vt patuit in scdo p̃nci-
palī vsq̃ ad quartū gradūz inclusiue.
Alia est rōnē. supple. rectā subsequēs
Sūt ̃ tres regle. Prima. Nō nō de-
bet vti ira rōnē p̃ueniente. s̃ q̃statim

pceptum eam. debet ei resistere totaliter
 excludendo. nec aliquā penā inferat q̄
 usq; anīm⁹ totaliter quiescat. **Nō** est.
 qz ira rōnem pueniens trahit rōnem
 a sua rectitudine. vñ habet rōnez ma-
 li. **Ira** em̄ deliberationē rōnis pueni-
 ens cecat rōnē vt vindicet iniuriā illa
 tam que non est iniuriā. vel maiorez
 q̄ sit. z sic in alia vicia ira p̄cipitat.
Secūda regula. **Ira** rōnem sequēte ē
 aliqñ vtendū. **Exempli grā.** **Quādo**
 homo pfecte cognoscit pctm̄ alterius
 fm̄ oēs circūstantias z quiete et inte-
 gre deliberat d̄ salubri penā z vindi-
 cta p illo pctō infligenda. atamē ad-
 huc se pceptit homo timentē aut negli-
 gentē in exequēdo dictatā penā. tunc
 assumere pōt irā tantā quantā porell
 regere rōne. **Ideo** vt exequat meli⁹ p-
 dictā penā. **Nec** em̄ aliqñ locū habet
 in iudice respectu rei publice. **In** ma-
 gistro respectu scholaris. **In** dñō re-
 spectu serui. **In** plato respectu subdi-
 ti. **Et** in viro respectu vxoris. **Nō** dictū
 est vt dicit **Tho.** vbi supra. qz passio ire
 sicut z oēs aliū motus appetit⁹ sensiti-
 uū ad hoc datū sunt vt homo p̄mpti⁹
 exequat illud qd̄ rō dicitat. alioqñ fru-
 stra eisset in homie appetit⁹ sensitiu⁹.
Extra p̄dictos aut casus nūq; vtendū
 est ira. qz nihil pdest ira alias q̄ obest
 plurimū. in multa mala p̄cipitādo fa-
 ciliter. **Tertia regula est.** **Quis** ira p-
 dicto mō assumi possit cum delibera-
 tione p instrumēto virtutis z eius ad
 iutorio. illud tñ nō expedit oibus ho-
 minib⁹ indifferēter. **Nō** quidē impfe-
 ctis sp̄ sed pfectis. **Nō** est. quia nō oēs
 ppter difficultatē boni vsus ire scirēt
 cā regere rōne. z odiū z alta vicia na-
 ta eēt ira generare. nō aut sic in hoib⁹
 virtute pfectis. **Simile** ē in medicina-
 libus. **Nam** aliqua medicinalia licita
 sūt perito medico adhibere q̄ scit mo-
 dificare ea que p̄stent imperito.

Dia p̄dicta pbant auctoritate. exē-
 plis z rōne. **Auctoritate** bti **Grego. v.**
 moral. dicens. **Cum** anim⁹ p celū mo-
 uetur. curandūz summoze est. ne hec
 eadē ira q̄ p instrumēto virtutis assu-
 mit. mētē dñet. nec q̄si dñā p̄eat. q̄ q̄si
 ancilla ad obsequiū p̄parata a rōnis
 tergo nunq; recedat. **Tūc** em̄ robusti-
 us p̄ra vicia erigit. cū subdita rōni fa-
 mulat. nā quātūlibet ira ex celo recti-
 tudinis surgat. si imoderata mentē vi-
 cerit rōni p̄uinus seruire cōtemnit. **Et**
 rāto se impudētius dilatat. quāto im-
 patiētie viciū virtutē putat. **Exēplis**
 p̄horū illa patet. **Quātū** dicit **Valerius**
 li. xj. **Archita** maḡ pythagore z **Pla-**
 tonis villico suo frater. **Sumpsisset**
 inquit a te suppliciu nisi frater essem
Maluit em̄ impunitū relin̄ere q̄ p̄p̄
 irā graui⁹ iusto punire. **Sic** socrates
 vt dicit **Seneca** li. x. de ira. **Cum** ser-
 nus eū offendisset quē habebat disco-
 lum ei dicit. **Cederē** te nisi irat⁹ essem
Correptionē em̄ serui in tēpus disti-
 lit sam⁹. nec fuit anim⁹ se ire p̄mittere.
Erat aut in eo ire signū. vocē submit-
 tere z loqui parit⁹. qz apparebat si-
 bi tunc ob stare. **Ira** **Diogenes.** vt dicit
Seneca libro. iij. de ira. cum de ira dis-
 sereret adolescētulus p̄teritus in euz
 p̄spuit. **Interrogatus** vō an irascere
 cōtra illum ait. **Nō** irascor sed dubito
 an irasci oporteat. **Si** de **Platone** di-
 cit vt dicit **Valerius** li. pmo. **Cū** aduer-
 sus serui delictū vehemētius exarsis-
 set. ponere illuz statim iunctā z p̄bere
 scabulas verberibus iussit sua manu
 ip̄m cesur⁹. postmodū itelligēs se tra-
 sci. tā in alto manu suspēsa. q̄si ius ē a
Spōsippo amico suo qd̄ ageret. **Exi-**
 go inq; penas ab hoie trahēdo. obli-
 tusq; tā serui. qz aliū quē poti⁹ castiga-
 ret inuenerat. abstulit sibi i fūū pote-
 statem. **Tūc** inquit **Spōsippe** istū ver-
 bera. nolo vt sit ille meus p̄tate. id est.

Preceptum V Cap. III

In mea qui in sua non est. Rone etiam in generali prefata patet secundum Theodosium. j. q. xlvj. Quia quibus homo sit aial masuetus consideratis in generali rone recte temperatissima humana complexione. in considerata cholera hominis. magis defacili inflammanet multum ad iram quam ad concupiscentiam vel aliam passionem. et etiam quia ira est passio vehementissima.

Capitulum. liij.

Eptima illa ire potest ponere maledictio. que sepe ex ira oritur. De quo vicio tractat ut sequitur Theodosius. j. q. lxxvj. Est enim secundum eum maledicere. imprecando. imperando aut optando pronuntiare contra alium malum. et sub rone mali. et non ad emendationem alterius. sed solum in malum eius. Optare autem et imperio mouere ad malum alterius sub rone mali. secundum se repugnat charitati. Quia debemus diligere proximum volendo bonum ipsius. et id secundum generalem suum est preceptum morale. Vnde. i. Cor. vi. Neque maledici neque raptores regnum dei possidebunt. Et est huiusmodi maledictio tanto grauius preceptum. quanto maledicitur quis persone quam magis amare et reuereri deberet. Vnde Leviticus. xx. Qui maledixerit patri aut matri. morte moriatur. Subdit Theodosius. Contingit tamen verbum maledictionis platum preceptum esse veniale. vel propter paruitatem mali. quod quis alteri maledicendo imprecatur. vel etiam propter affectum eius qui prefert verba maledictionis cum se ex leui motu vel ex ludo vel surreptione aliqua talia verba profert peccata enim verborum maxime ex affectu pensantur. Dicitur autem notate in descriptione maledictionis. sub rone mali. et solum in malum eius cui maledicitur. quod si quis imprecatur. imperet aut optat malum alicui sub rone boni. sic est licitum. nec proprie maledictio est. eo quod intentio principalis non fertur in malum illius sed in bonum illius. Contin-

git enim optare malum alicui sub rone duplicis boni. Quibus sub rone iusti. et sic index iuste maledicit illi cui preceptum iustam penam infert. Sic etiam maledicit anathematizando. Quibus sub ratione vilius optat malum ut quando quis optat aliquem peccatorem pati egritudinem vel si se vel melior efficiat. vel a perfectione bonorum desistat. Et quibus maledicere bene possit fieri secundum predicta. tamen creaturis irrationalibus homines regulariter non debent maledicere. Tunc quod illud considerat fit ex irrationali quadam ira. Tunc quod solet indiscrete fieri in malum hominum quorum sunt. Vnde Theodosius. ibidem dicit. maledicere rebus irrationalibus in quantum creature sunt debet. est preceptum blasphemie. Maledicere autem eis secundum se consideratis est ociosum et vanum. et per hoc illicitum. Immo maledicere est a deo illicitum ut etiam diabolo fieri non debeat. Vnde Ecclesiasticus. xxi. Dum maledicit impius diabolum. maledicit ipse animam suam. id est maledicto culpe et pene se subiicit. quod cum diabolus sit natura bonus. preceptum est saltem ut sic ei malum optare. Vnde beatus Iudas in canonica sua dicit. Cum Michael archangelus cum diabolo disputans altercaretur de Moyse corpore. non est ausus inferre iudicium blasphemie. sed dixit. Imper tibi dominus. Vbi glo. Diligenter intuebamur quod si Michael archangelus diabolo sibi aduersanti blasphemiam dicere noluit. sed modesto sermone eum coercuit. quanto magis hominibus ois blasphemia est cauenda. Quibus enim in voluntate malus sit demon. tamen non bonus est. Ad cauendum autem vitium maledictionis monere debent exempla sacre scripture et bonorum christianorum. Nam Christus cum malediceret. super plebem in cruce. non maledicebat. j. Petri. ii. Paulus etiam dicit. j. Cor. iij. Maledicimur et benedicimur. Et Petrus. j. Pet. ii. Non redderes malum pro malo. nec maledictum pro maledicto. exempla et

bil adeo durus est qd nō equo animo
toleret. In cui⁹ figura **Numeri. xxi.**
Filij israel lesi a serpentib⁹ ignitis in-
specto serpēte eneo. id est. xpo crucifi-
xo sanati sunt. Ad idē valēt exempla
Job. Exemplū etiā illius mulier⁹ no-
bills de qua refert **Cassianus** in colla-
tione patrū. q̄ petiuit viduā fraciūdis-
mā in q̄ patientiā disceret. Talib⁹ em̄
exēplis velut optimo clypeo ania mu-
niri pōt. Quartū ē cogitare quō deus
sepe p̄p̄is malis p̄tempsum⁹ vel par-
uipēdimus. et q̄ indigemus etiam in
p̄p̄is defectibus a p̄mis supporta-
ri. **Vñ Grego. v. moral.** Est alius ser-
uāde māuetudinis modus vt cū alie
nos excessus cōspicim⁹. nostra q̄bus
excessimus delicta cogitem⁹. Cōside-
rata quippe infirmitas p̄p̄ia. p̄ctā no-
bis excusat aliena. Patienter nanq̄ in
iuriam illatā tollerat. q̄ pie meminit
q̄ fortasse adhuc habeat i quo debeat
ipse tolerari. **Idē tam** facili⁹ qdā tra-
scunt. qz p̄p̄ios defectus q̄bus a deo
vel p̄mo supportant nō agnoscunt
Vñ Proverb. xxi. **Hō indigēs** mise-
ricors est. **Seneca.** Regū animos in-
duimus illi obliti sue infirmitat⁹ alie-
ne deseruiūt quasi iniurā acceperint.
¶ Quintū remediū est p̄sideratio di-
uine ordinatiōis. Nullum em̄ maluz
nobis pōt inferri nisi diuina ordinatio
ne. qd maximū debet eē fidelib⁹. **De-**
us em̄ est velut medicus fidelissim⁹ q̄
aquā tribulatiōis cuiq̄ p̄p̄inat fm sue
infirmitatis exigentiā. **Ps.** Statuit
aq̄s q̄ si invtre. scz de celo eā dispēsans
filij. **Vñ. j. Cor. x.** Fidelis deus qui
nō patietur vos temptari supra id qd
potestis. s̄ faciet etiā cum temptatiōe
prouentū. vt possitis sustinere. Hanc
rōnē assignat xps **Petro. Job. xvij.**
Calice quē dedit mihi pater non vis
vt bibam illuz. Sine quo nec filij ze-
bedei possunt sedere ad dextrā et sini-

stram in regno. **Potestis** inquit xps
bibere calicem quē ego bibiturus suz
Matth. xx. **Deus** est velut pater p̄p̄s
simus qui filiū quem diligit castigat.
Apo. iij. Ego quos amo arguo et ca-
stigo. **Ne videlz** fm ap̄m sim⁹ adul-
terini filij. Si inquit extra disciplinaz
estis cuius particeps facti sunt om̄es
ergo adulteri et nō filij estis. **Heb. xij.**
Deus etiā est velut mater misericor-
dissima. q̄ licet vīrga castiget filioluz.
tamē non supra modū. **Nā Esa. xlix.**
Quidā obliuisci potest mater infan-
tem suum vt non misereat filie vterū
sui. et si illa oblita fuerit. ego tamē nō
obliuiscar tui. **Secūm** est p̄sideratio
utilitatis ipsius tribulatiōis. **Nam**
vexatores nostri sunt sic apes q̄ licet
pungant. tamē diligunt. qz mellificāt
Sic inimici licet rodant. tamē penaz
p̄ peccatis minuūt. prudētes faciunt
decorat patientiā. augēt hic meritū. et
in celo p̄mīum. **Ps.** Cū dederūt
me scz inimici. dicit xps. sicut apes. et
exarserūt sicut ignis in spinis. **Septi-**
mū est consideratio nostre impotētie
Sunt em̄ qdam qui verēdant si nō
tribulantes eos verbo vel facto ledūt
Sed sciat hō etiā minimis oportere
parcere. **Vñ Aug.** Homo tibi pulsiū
dicit. et tumes et iratus es. pulicib⁹ re-
siste. si potes vt dormias. **Octauū** est
parcere et misereri infano. nam iratus
aliquem impugnans rōne in parte vel
in toto non vtitur. et sic cecus est. stul-
tus et quodāmodo infanus. q̄bus na-
turaliter clementes sumus. **Vñ Pro-**
verb. xliij. Qui impatiens est exaltat
stulticiā suam. **Nonū** est p̄uēta cōsi-
deratio omnīū malozū. q̄ sibi possent
inferri. **Vñ Greg. v. moral.** **Mēs** sol-
licita anteq̄ quodlibet agere incipiat
om̄es sibi quas pati putat p̄tumellas
p̄ponat. quatenus sui redēptiōis pro-
bia cogitās cōtra aduersa se preparat.

Que nimirū ventētia tāto fortior exel-
pit. quāto se cautius ex prescientia ar-
manit. Qui vō ipsonidus ab aduersi-
tate deprehēditur. quasi ab hoste dor-
miens inuenit. Nec remedia sunt ire
pprie. Sed principaliter inuocandū
est in omnibus auxiliū diuine gratie
sine quo nihil possum⁹. **R**emedia
aut contra alienā iram sunt tria. Pri-
mum est mollis responsio. Hoc ē mi-
rabile naturaliter vñ. vbi molle fran-
git durum. Vñ Proverb. xv. Respō-
sio mollis frangit iram. Exemplū in
vita patrū vbi discipulus Macharij
eum precedēs ait ad sacerdotē idolo-
rum ligna portatē. Quo vadis demō
qui iratus vulnerauit grant discipu-
lum. Cum aut Machari⁹ supueniēs
sacerdoti dicit. Salue laborator. Hoc
verbo lenitus p Machariū cōuersus
est in monachū. Vnde causa vulne-
rationis reddita. vulneratū ambo in
monasteriū portauerūt. Homo enim
iratus est velut olla bulliēs. cui aqua
frigida supfundēda est. Vnde Pro-
verb. xv. De fatuorū ebullit stulticiā
Secundū remediū est silentiū. Ver-
ba em sunt velut ligna. si saltē sint ver-
ba irato displicibilia. hāc extinguēdū
ignem oportet materiā lignorum mi-
nuere. Vnde Eccl. viij. Nō litiges cū
homine litigioso. z nō strues in ignem
illius ligna. Securius ergo eēt inter-
dum ab irato recedere q̄ noller com-
buri sicut z ab igne. Ro. xij. Non vos
defendētes charissimi sed date locū
ire. Tertium remediū est beneficia
Beneficia enim irato impēsa sunt ve-
lut carbonēs igni valentes p chari-
te proximi. Ideo Proverb. xv. Si
esurierit inimicus tuus ciba illū si si-
sterit da illi aquaz bibere. prunas em
congregabis sup caput eius. z domi-
nus reddet tibi.

Capitulum. v.

De inuidia q̄r plurimū est cau-
sa homicidij. de q̄ Job. v. Par-
uulū occidit inuidia. Tria sūt
principaliter videnda. Primo qd sit
Scdō quāte noceat. Tertio de reme-
dijs. **Q**uam ad primū. Inuidia dī-
cit bñs Aug. est odiū felicitatis alie-
ne. Dam. li. ij. dīc. q̄ est tristitia de alie-
nis bonis. Et dīcīr inuidia. q̄ nō pōt
videre bona alior. Vñ Ambro. li. de
offic. Inuidus bono torquet alieno
nullus aut pōt videre eq̄nimit̄ illō
de quo torquet. Pro cui⁹ intellectū
notandū fin Tho. ij. ij. q. xxxvj. q̄ in-
uidia ē tristitia de alieno bono inq̄rū
quis alium excedit in bono apparētī
p̄cipue de quo est glia. vel in q̄ hoies
appetūt honorari z in opinione esse.
Inquātū alienū bonū dīminuere vide-
tur ppriā excellentiā. Vñ Greg. xxxj.
moral. Inuidia ex inani glia. vel ex
supbia nascit. qd sic p̄r. Nam cū sup-
bus inani glia appetit sup alios
excellere magn⁹ apparere. z cōgiscit
in alio aliq̄ bonū. tūc timet q̄ in hoc
ipm alter excellat vel sibi equet. z tūc
tristat inquātū hoc minuit glia suā
z excellentiā quā hiet in opinioe hoim
Ex h̄ em q̄ ali⁹ i aliq̄ bono sibi eq̄tur.
aut eū excedit. ipse min⁹ glia est
mat. q̄ tūc nō sup alios ipse excellēs
putat. Exēplū. Tu scis artificij i cū-
tate. venit pegrinus q̄ equaliter tibi vlt
melt⁹ te opat. de q̄ ipse laudat. h̄ tu tū
mes eū tibi eq̄rt. aut te excellere. z do-
les de fama ei⁹ vel bono. q̄ fama tua
mior erit. Nec tristitia d̄ alieno bono
est inuidia vera. z videt p̄ncipali⁹ eē trī-
sticia de glia alteri⁹ inquātū minuit
gloriā tuā quā appet. Sic sūt ē inter
diuites. nobiles. p̄dicatores. maḡos
z alios. q̄ ad pulcritudinē. fortitudinē
scientiam. vocem deuotionem. z de
quocūq̄ vero vel estimato bono de q̄
quis gloriā q̄rit. **S**ecundo notādū

fm Tho. vii. p. 1. q. 2. cū inuidia sit tristitia de alieno bono. Quadruplex ē tristitia. q. de alienis bonis in alio cognitis pōt oriri. et solū q̄ta ē inuidia. P̄mo em̄ q̄s tristat de bono alterius inq̄tum ex eo timef noctimentū. v̄l si bi. vel alijs bonis. et talis tristitia non est inuidia. s̄ magis timoris effect⁹. et pōt esse sine pctō et laudabilis. Vnde Prover. xxix. In multitudīne iustorum letabitur vulgus. cū impij sumpserit principatū gemit popl⁹. Et Greg. xxi. moral. Evēire plerūq̄ solet ut nō amissa charitate inimici nos ruina letificet. et rursus eius gl̄ia sine invidie culpa p̄stiter. cū r̄uente eo quosdāz bñ erigi credim⁹. et p̄ficiēre illo. plerof q̄ iniuste opprimī formidam⁹. Scdō mō pōt q̄s tristari de bono alteri⁹ nō ex eo q̄ ip̄e habz bonū. s̄ ex eo q̄ nob̄ deest bonū illud qd̄ habet ip̄e. et hoc pp̄te ē zelus. ut dicit p̄ls. ij. rethoric. Et si zelus iste sit circa bona honesta. laudabilis ē. Vñ. j. Cor. xiiij. Emula mini sp̄ualia. Et Hiero. i. epla ad Aletham. de instructōe filie dicit. Habeat socias cū quibus addiscat. q̄b⁹ inuideat. et quaz laudib⁹ mōdeat. vbi sumitur inuidia p̄ zelo quo q̄s debz incitari ad p̄ficiendū cū meliorib⁹. Si aut sit de bonis sp̄alib⁹. pōt esse cū pctō et sine pctō. Tercio mō aliq̄s tristatur de bono alterius. inq̄tum ille q̄ accipit bonū est eo indignus. Que q̄dem tristitia nō pōt oriri ex bonis honestis ex q̄bus aliq̄s iustus efficitur. sic p̄ls dicit. ij. rethorice. s̄ de divitijs. et de talibus q̄ p̄nt puenire dignis et indignis Et h̄mō tristitia fm̄ eum vocatur ne melis. et p̄tinet ad bonos mores. Sed hoc ideo dicit. quia considerabat ipsa bona temporalia fm̄ se prout possunt magna videri non respicientibus ad eterna. Sed fm̄ doctrinam fidei bona temporalia que p̄veniunt indignis

ex iusta dei ordinatione disponuntur ad eoz correctionē. vel ad eoz damnationē. et h̄mōi bona quasi nihil sūt in comparatione ad bona futura q̄ servantur bonis. Et ideo h̄mōi tristitia prohibetur in sacra scriptura. fm̄ illd̄ Ps. Noli emulari in malignatibus. neq̄ zelaveris facientes iniquitatem. Et alibi. Pene effusi sūt gressus mei. quia zelavi sup̄ iniquos pacem peccatorum vidēs. Quarto mō aliq̄s tristatur de bono alicuius inq̄tum alter excedit ip̄m i bonis. Et h̄ pp̄te ē inuidia. et hoc ē sp̄ prauū. ut dicit Aresto. ij. rethoricorum. q̄ dolet de eo de quo est gaudendum. scz de bono proximi fm̄ charitatē. cui etia directē contrariatur. ut dicitur. Quomō aut fiat in invidia ventale pctm̄ v̄l me. tale. Notandum tertio. q̄ tres ibi sunt gradus. Prim⁹ vbi materia. origo et causa inuidie est cognitio boni alieni excellentis in boie vane glorioso. Talis em̄ facilliter timet de diminutiōe sue glorie. et tristat facilliter de bono proximi. Vñ fm̄ Greg. xxxj. moral. Inuidia ex inani gloria nascitur. et ex eadem radice etia fm̄ p̄lm. ij. rethoricorum multe sūt cāe inuidie. P̄mo similitudo aliq̄m fm̄ gen⁹ cognitionē. staturā. habitum aut opinionē. Ratio ē. q̄ ad istos tm̄ est inuidia q̄bus hō se vult equare seu p̄ferre. Hoc aut nō est nisi respectu nō multū distantū. nullus em̄ nisi insanus studet se eq̄re v̄l p̄ferre i gl̄ia hīs q̄ multo maiores eo sunt. puta plebe⁹ regi v̄l ecōverso. Id̄ his q̄bus multū distat loco v̄l tpe vel statu. homo nō invidet. s̄ q̄bus ē p̄pinquus. nā cū p̄pinqui videant in gl̄ia excedere. eos nitimur excellere. et ex eoz gl̄ia qua cōtra n̄raz volūtātē pollēt tristari incipim⁹. et sic invidere. Scdō facillit invidet pusillanimes. q̄ oia reputāt magna et gloriosa que nō habent. Tercio senes

faciliter inuidet iunioribus. quos pu-
tant possidere quod ipsi non habuerunt vel
non habent. Capitulum inuidia sicut ceterae
passiones. quibus sicut dicit Aureolus
super. ii. dist. xxi. q. ii. quasi per quadam na-
turali inclinatione ad passionem inuidie
Sunt enim inquit. in appetitu sensitivo
appetibiles quedam facientes in cor-
pore reales transmutationes consequentes
complexiones corporum naturales. Unde quod
sunt complexiones frigidae humide. sunt
naturaliter magis inclinari ad inuidiam
am. ut patet de multis pueris mulieribus
et quibusdam hominibus flegmaticis. Et
ratio est. quia tales qualitates passivae sunt. ideo
est in corpore aptitudo ad casum et depre-
ssiones. propter quod in appetitu sensitivo
oritur proportionalis quodam aptitudo ad de-
pressionem et ad casum ut facilius deprimatur.
et cadat ad apprehensionem boni al-
terius. Unde sic est quod omnia alia quedam re-
putant superiora respectu sui. ideo timent
profundi naturaliter et deprehendi. ratione igitur ta-
lis complexio quoniam quis videt bonum in
aliquo statim inclinatur ad invidendum.
et tunc fit conformis transmutatio in cor-
pore. puta quidam casus manifestus in
vultu et propter invidiam. Et hoc mo-
do accipiendo invidiam. scilicet per naturalem
aptitudinem passionis vel etiam ut talis
passio est primus motus ut sic non est pec-
catum sed pena peccati. vel peccatum largo mo-
do cum sit pena peccati originalis. secundum de Aue-
reolo. Unde Augustinus. li. i. confes. dicit par-
vulum quedam collectanem suam totum
vultu respexisse. et illud invidie attri-
buit. Vidi inquit ego et expertus sum ze-
lantem puerum. nondum loquens intuebat
pallidus amaro aspectu collectanem
Secundus gradus est quedam sub-
stantia non deliberata tristitia de bono pro-
ximi in quantum excellens est. Tercius est tristitia
talismodi deliberata. seu perfecta.
Prima est veniale peccatum. secundum tertium est mortale
peccatum. Unde Thomas. ubi prius de utroque

dicit. Inuidia ex genere suo est mortale
peccatum. Genus enim peccati consideratur ex
oblecto. Inuidia autem secundum rationem suam ob-
lecti. contraria est charitati per quam est vita
aie spiritualis. secundum illud. i. Job. lii. nos sci-
mus quoniam translati sumus de morte ad vi-
tam. quoniam diligimus fratres. Unde utrumque. n. ob-
lectum et charitatis et inuidie est bonum pro-
ximi secundum privatum motum. nam charitas gau-
det de bono proximi. secundum illud. i. Cor.
xiii. non gaudet super iniquitate. progaudet
autem veritati. Inuidia autem de bono pro-
ximi tristatur. Unde ex suo genere privatur
peccatum mortale est inuidia. Item Job. v.
Parvulum occidit inuidia. sed nihil oc-
cidit spiritualiter nisi peccatum mortale. sed sic
dictum est supra in quolibet genere pecca-
ti mortalis inveniuntur aliquid imperfectum
mortis in sensualitate existentes quod sunt
peccata venialia. Sicut in genere adulte-
rii primus motus est concupiscentie. et in genere
homicidii primus motus est ire. Ita etiam in
genere invidie inveniuntur aliquid privati
motus. quoniam etiam in viris perfectis. quod sunt
peccata venialia. Item Thomas. Quartus gradus
invidie est peccatum in spirituali quod dicit in-
videtia fraterne gratie. Unde Thomas. in. ii.
dist. xlii. dicit. Inuidia duplex est. quedam
que est de prosperitate vel exaltatione hominis
Et quedam que est de exaltatione gratie. sicut quod
multi ad deum convertantur vel aliquid bonum.
Et talis inuidia solum est peccatum in spirituali
sanctum. Unde ibidem Bonaventura. dist. Du-
pliciter potest aliquis invidere aliene gratie
Primo modo. quia ex hoc minuitur bonum pro-
prium cuius promotionem appetit singulariter.
et sic est peccatum capitale. Alio modo. quia
visus aie sic est depravatus. ut sicut non
videt bonum in se. sic etiam non videt
bonum in alio. et tunc est peccatum in spirituali
sanctum. Hoc autem est in illis maxime qui vix possunt
in alio videre bonum. Et ita alio modo est
capitale vel capitale. et alio modo peccatum in spirituali
sanctum. Et isto modo non procedit nisi
si ex magna corruptione et malicia vo-

luntatis que adeo gustū puerit ut bo-
num faciat apparere maluz et ecōuer-
so. **S**cdo pncipali videntū ē de in-
dia quantū noceat et q sit detestabilis
ppter noem. Prio nocet prio subie-
cto in corpe multipli. qz est tristitia. s.
tristitia fm **Tho.** j. ij. q. xxxvij. saltem
mala. mltā mala facit. qz agguat aim.
ut interdū mor^o corpis exterior ipedia-
tur. et fit hō stupidus. et intēsa tristitia
pre oibus aie passiōibus maius nocu-
mētū infert corpi. **Vñ** **Prover.** xxv.
Sicut tinea vestimēto et vermis ligno
ita tristitia viri nocet cordi. qz anīm^o
gaudēs etatē floridā facit. spūs tristis
exlecat ossa. **Et** **Ecci.** xxxvij. De tristi-
cia festinat mors. Sed hoc verū est de
tristitia que spem nō habet annexam
sicut p̄ritio habet spem et gaudiū de
remissioe intuitu diuie misericōdie. Se-
cundo damnosa est inuidia. qz recipit
eam haberi societatem ecclesie. **P̄s.**
Particeps ego sum oim timentū te.
et custodientū oia mādara tua. **Aug.**
Pensent inuidi quātū bonū sit chari-
tas. q sine labore nostro aliena bona
nra facit. **T**ertio inuidia nulli parci-
t. De nocētī notum est. De innocētib^o
p̄tz. **Cū** **Chayn** inuidus **Abel.** fratres
ipsius **Joseph** eundē. et **Saul** **David**
sine causa sint persecuti. tales peiores
sunt **Pilato.** De quo **Matth.** xxvij.
Sciebat q p inuidiā tradidissent eū.
Quarto inuidia valde difficulter cu-
ratur. qz est velut ignis grecus qui in
aqua tribulationū ardet et difficulter ex-
tinguitur. **Jo** **Gal.** vi. Nō efficiamur
inanis glie cupidi. inuicē puocantes.
inuicē inuidētes. **Sup** q **Cyprianus.**
Zelus iste modū nō habet pmanens
iugiter sine fine cū alia finiant scelera
Quātoqz ille cui inuidet crescit in suc-
cessu meliori. t̄aro inuidus liuoris igni-
bus inardescit. **Q**uinto inuidia osten-
dit hominē pusillanīmē. et in finis re-

bus comparat. **Job.** v. **P**araulū oc-
cidit inuidia. **N**obiles sunt cōcariū.
ut p̄z in hoib^o. in leone. in aqla. **C**on-
trario ignobiles sunt inuidi. **S**exto si-
gnum ē qd demon suos cognoscit.
sic charitas ecōtrario. **Job.** xij. **I**n h
cognoscet qz mei estis discipuli si dile-
ctionē habueritis ad inuicē. **S**eptio
socij sunt diaboli in lucro et in damno
qz qn diabolus inerat et male succedit
hoi. inuidus hoc lucrū suū putat. et
ecōuerso. **Vñ** cū fm **Tulliu.** amicorū
sit idem velle et nolle. p̄z ppositū. **O**cta-
uo. p̄ditores plerūqz efficiūt. **Prover.**
xxij. Ne comedas cū hoie inuido. et
ne desideres cibos ei^o. qm in similitudi-
nē artoliz cōlectoris estimat qd igno-
rat. **C**omede et bibe dicit tibi. et mens
ei^o nō est tecū. **N**ono inuidus grauif-
sima aie infirmitate tenet. **G**ustū em
aie adeo infectū h̄z ut bonum inimici
putet maluz. et ecōuerso. **Esai.** v. **D**e
qui dicitis bonū malū. et malū bonū.
ponētes tenebras lucem. et lucē tene-
bras. ponētes amarū in dulce. et dul-
ce in amarū. **T**ertio pncipali de re-
mediis inuidie notādū. q p̄ra eā va-
lent qnqz. **P**rio ut hō ponat dilectio-
nem in ea bona q p̄nt simul a multis
haberi. et a singulis plene. sicut ē p̄di-
catio. eucharistie cōmunitio. dei super
oia dilectio et regnū celoz. **Vñ** **Greg.**
Qui facib^o inuidie carere desiderat.
illā hereditatē appetat quā numerus
possidentū nō angustat. **V**ir em iust^o
p hoc q i terris nihil appetit. alienis
pfectib^o inuidere nescit. **S**cdo insp̄-
cere debem^o qntis fraternitatib^o iūgi-
mur. **D**is em. p̄rimus ē frater natura-
lis. quoz oim vnus fuit pater **Adam**
Multi sunt fratres nri spūales. quo-
rum oim vnus pater xps est. et mater
vna virgo beatissima **Maria.** sic et ma-
ter vna sancta ecclesia. **S**um^o em mē-
bra vnus corpus ecclesie. j. **Cor.** xij.

Si qd patitur vnu mēbrū. cōpatiant
cetera mēbra. Tercio ptra inuidiā va-
let eradicatio pprie supbie. qz ex ea o-
rit. Vñ dictra ptra supbiā vñ uanē glo-
riā valēt etiā hic. Quarto valet ptra in-
uidiā meditatio multiplicis dāni qd
ex ea puenit. vt in scōo mēbro patuit.
Sicut em grecus ignis arenar aceto
solet extingui. sic inuidiā p̄sideratiōe
infructuosi statūs quē hz. z amaritu-
dine ac p̄sumptiōe viriū pōt extingui.
Quinto valet ptra inuidiā exercitiū in
opib⁹ miscōie circa p̄ximos vñ inimi-
cos. Vñ Prouer. xxv. Si esurierit inī-
micus tu⁹ ciba illū. si siterit potuz da
illi. p̄ximas em cōgregabis sup caput
eius. z dñs reddet tibi. Misericordia
em directe opponit inuidie. quāz pōt
doler de miseria p̄ximi. postcrior vero
de felicitate p̄ximi. Vñ de miscōis dē
.ij. Cor. xj. Quis infirmat ego nō in-
firmor. De inuidia vero Jude Jobis
xij. q. Judas murmurauit de effusio-
ne ynguētī sup caput Iesu.

Capitulum. vij.

Dnc de filiabus inuidie disse-
rendū est. Primo q occasiōes
sūt homicidij corpalis. Scōo
de odio in spālī qd sit. z de ei⁹ p̄p̄eta-
tib⁹. Tercio an p̄cōres se odio habe-
ant. Quartum ad p̄mū notādum fm
Tho. ij. q. xxxvj. Et fm Greg. xxxj.
moral. qnq sunt filie q ex inuidia ori-
ri p̄r. videlz susurriū. detractio. exul-
tatio in aduersis. afflictio in p̄sp̄is
p̄ximi. z odiū. Qd sic p̄t. Nā in co-
natu inuidie est aliqd tanq p̄ncipiū.
z aliqd tanq mediū. z aliqd tanq termi-
nus. Principiū quidem ē. vt aliqs di-
minuat gl̄iam alteri⁹. vñ in occulto. et
sic ē susurratio. vel manifeste. z sic est
detractio. Mediū aut ē q aliqs inten-
dat diminuerē gl̄iaz alteri⁹. aut pōt z
sic ē exultatio in aduersis. aut nō pōt
sic ē afflictio in p̄sp̄is. Termin⁹ aut est

in ipso odio. qz sic bonū delectās can-
sat amorē. ita tristitia odium. Quo
ad scōm sciendū qz dñt ira. inuidia. z
odiū fm Tho. ij. q. clviij. Ira em est
per quā appetim⁹ malū p̄ximi fm qm
dā mēsuraz. put scz hz rōnē vindicte.
Odiū aut ē p qd desiderat malū p̄x-
imi absolute. Et ira ē interduz cā odiū.
qz p b q aliqs appetit malū vindicte
sub rōne iustit. z cū hoc frequēter facit
puenit ad appetitūz mali absolute in
p̄ximū qd ē odiū. Inuidia vñ ē tristit-
cia de bono alieno. Vñ sicut tristitia
opponit gaudiū sic odiū amorē. z cā
odiū tā ex ira qz ex inuidia. h̄ direct⁹
ex inuidia. qz ex eo qz qd tristat de bo-
no p̄ximi statim displicet sēu odiū fa-
ciliter capit. Dubitat p. vñ de p̄o
sit odiri ab aliq. Rñ. Tho. ibidē. De⁹
pōt dñp̄r ab hoīe apphēdi Vno mō
fm seipm puta cū p cēntiā videt. Illio
mō fm effect⁹. s. cū inuisibilia dei per
ea q facta sunt intellecta p̄spiciūt. de⁹
p cēntiā sūā ē sūma bonitas. quā nul-
lus pōt odio h̄re sic visam. qz sic nō hz
nisi rōnez dīligibiles nō odibil. qz ibi
nihil mali apparet intellectui. Sūt autē
effectūz dīuinorū duo genera. Quidā
qui nullo mō p̄r p̄trariā volūtati vt
esse. viuere z itelligere. z talia sunt oī-
bus etiā appetibilia. z p̄r de⁹ est talē
um effectūz autor etiāz nō pōt odiri.
Alij sunt effectus dei q repugnāt ino-
dinate volūtati. scz inflictiō pene. z co-
hibitiō peccatorū p legē dīuinā repu-
gnantē volūtati peccatorū. Et q̄tuz ad
tales effect⁹ deus pōt odiri ab aliqbus
in q̄tū videlz de⁹ apprehēdit vt pec-
catorū p̄hibitor z penarum inflictor.
Scōo dubitat. an odium dei sit gra-
uissimū peccatorū simpliciter. Rñ. fm
Tho. ibidē q sic. quādo est delibera-
tum. Ratio. quā op̄imo opponitur
pessimū p p̄bm. viij. et̄bicoz. h̄ amorē
dei q est op̄imū opponit odium dei.

Preceptum V Cap. VI

Ideo cui primū sit optimū. scdm est
 pessimū. imo odiū dei ex deliberatōe
 est maxie pctm in spm sanctū. fm q pec
 catum in spm sanctū nominat aliquod
 genus spale pcti. nō tñ cōpntat inter
 species pcti in spm sanctū. qz generalit
 ter inuenit in omī specie peccati in spl
 ritū sanctū. vnde odiū dei maius pec
 catū est infidelitatis pctō. qz ex eo ori
 tur vt effectus ex causa. **D**ubitat
 tū q possim⁹ z debeam⁹ odire. Rñ.
 fm Tho. ibides. Licet odio hñe illud
 qd a diabolo deriuat vt pctm. z omē
 illud qd pñmet ad defectū diuine iusti
 cie. z quicqd a deo abducit nos fm q
 a deo abducit. hñaturā fratris. grām
 z hñmōi. cum sint a deo sine pctō non
 possum⁹ odire. De pmo dī Iac. xliij.
 Si quis venit ad me z nō odit patrē
 aut matrē nō potest eē meus discipu
 lus. Et Ro. j. Detracto res deo odibi
 les. De secūdo. j. Job. ij. Qui fratrē
 suū odit in tenebris est. Sed summa
 cautela fm Greg. ibi vīdenda est ne
 sub veste boni odiū se oculte oditū fra
 tris. **Q**uo ad terrū. vtrū pctōres se
 odiāt. Rñ. q sic. Pñ. ps. Qui diligit
 iniquitatē odit aīam suā. Pro cuius
 intellectu notat hic Tho. ij. ij. q. xxv.
 vbi qrit. vtrū pctōres se diligāt. Ama
 re seipm. vno mō cōmune est oībus.
 Alio mō pñū est bonoz. Tercio mō
 pñū ē maloz. Qz em aliqs amet id
 qd seipm esse existimat hoc cōmune
 est oībus. Homo aut dī esse aliqd di
 pliciter. Vno mō fm substantiā suā
 z naturā. z fm hoc oēs estmāt bonū
 cōmune se esse illud qd sunt. scz ex aīa
 z corpore cōpositos. z sic etiā oēs ho
 mines boni z mali diligūt seipsos. In
 quantū diligūt sui ipsoz pseruationē
 Illio mō dicit eē hō aliqd fm princi
 palitatē. sicut princeps ciuitatis dicit
 esse ciuitas. Vñ qd pñces faciunt
 dicit ciuitas facere. sic aut nō omnes

existimāt se esse illud qd sunt. **P**riñci
 pale em in hoīe est mens rōnalis. Se
 cundariū aut ē natura sensitiua z cor
 poralis. quoz primū vocat apls inte
 riorē hoīem. vt pñ. j. Cor. v. Boni an
 tem existimāt pñcipale in seipsis rōna
 lem naturā siue interiorē hominē. vñ
 fm hoc existimāt se esse qd sunt. Ma
 li aut existimant pñcipale in seipsis
 naturā sensitiuā z corporalē. scz exte
 riorē hominē. vñ non recte cognosce
 res seipsos nō vere diligunt. **E**t hoc
 pbat pñus in. ix. Etbi. p quinq. que
 sunt amicitie pñia. **O**mnisquisq em
 amicus pmo adē vult suūz amicu
 esse z viuere. Secundo vult ei bona.
 Tercio opatur bona ad ipm. Quar
 to cōsultat ei delectabilē. Quinto cō
 cordat eū ipso quasi in eisdē delecta
 tus z cōristat. **E**t fm hoc boni dili
 gunt seipsos qm ad interiorē homi
 nē. qz etiā volunt ipm pseruari in sua
 integritate. z optant ei bona eius que
 sunt bona spūalia. z ad assequēdum
 operā impendūt. Et delectabiliter ad
 ad cor redeunt qz ibi inueniūt bonas
 cogitatōes in pñti. z memoriā bonoz
 pñeritoz. z spem futuror bonoz. ex q
 bus delectatio causat. **S**iliter etiā nō
 patiunt i seipsis dissentionē volūtatis
 qz tota aīa eoz tendit in vnū. Ecōtra
 rio aut mali nō volūt pseruari in inte
 rioris hoīs integritate. nec appetunt
 ei spūalia bona nec ad b opant. nec
 delectabile est eis secū puenire redeū
 do ad cor. qz inueniūt ibi mala pñtia.
 pñerita z futura. q abhorēt. nec etiaz
 sibi ipsis pcordāt ppter pñciaz remor
 dentē. fm illud ps. Arguā te z statuā
 pñra faciē tuā. Et p idem pbari pōt q
 mali amāt seipsos fm corruptionē ex
 terioris hoīs. sic aut boni nō amāt se
 ipsos. odiunt g mali seipsos fm pñ
 cipale sui videlicet animā.

Capitulum. vij.

Non necessarium est scire. quod in-
mici vel peccatores sint diligē-
di vel odiendi. de quibus xps pce-
ptum dat **Matth. v. dicēs. Audistis qz**
dictū est. Diliges primū tuū. z odio
habeb inimicū tuū. Ego aut dico vo-
bis. Diligite inimicos vros. bñfacite
his q oderūt vos. z orate p psequēti-
bus z calūniatib⁹ vos vt sitis filij p̄ris
vestri q in celis ē qui solē suū oriri fa-
cit sup bonos z malos z pluit sup ius-
tos z iustos. Vbi dicit glo. q inimi-
ci nostri trib⁹ mōis pugnāt pira nos.
scz mēiali odio. verbali opprobrio. z
corporali nocumento sine lesione in
exteriori bono. vt notat in vōis p̄dicti
Sed ibi ecōtrario trīa iubet vitas in-
imicis impendēda. videlz diligere cor-
de. benedicere ore. z opibus sbuenire.
De qb⁹ trib⁹ videndū erit. P̄rio. quō
corde sint diligendi inimici. Vbi trīa
occurrūt declarāda. Primo an inimi-
corū dilectio sit nobis possibil. Scdo
si sic. Cur inimici sint diligendi non
odiendi. Tertio an ad eorū dilectōez ne-
cessaria sit spālīs actuatio. Q̄rtum
ad primū regiunt taz cecī rōne z in-
fecti volūrate vt affirmēt. z qdē credāt
sibi impossibile eē q inimicos diligant.
Cōtra q̄s scriptura scōrū doctrina. et
p̄horū ac naturalū exēpla. P̄a **Matth.**
.v. dī. Si dimiserit hoibus pctā eorū
dimittet et vobis pater vester celestis
debita v̄ra. Sup q glo. Videtis frēs
qz cū dei grā in prāte n̄ra possum est
quō a dño indicemur. Inq̄t em dñs.
Si dimiseritis dimittet vobis. Si nō
dimiseritis nō dimittet vob. In prāte
aut n̄ra est dimittere et nō dimittere.
Exēpla habem⁹ **Gen. xlv. vbi post ex-**
tremā iniuriā p frēs illatā Ioseph ex
amicicia singulos osculabāt z sup sin-
gulos flebat. Sic **Exo. xxxij. Moyses**
a p̄p̄lo crebro verat⁹ cū tā ppe lapida-
ret. tñ ait ad deū. Si nō dimiserit p cū

p̄p̄lū mī. dele me de libro quē sc̄psist. **Et. ij. Reg. j. Danid cui su⁹ inimicus**
Semei i faciē maledixit. maluit par-
cere letales inimicos flere nouit. z col-
dē occidētes punire. Iō ait in ps̄. Si
reddidi retribuētib⁹ mibi mala deci-
dam merito ab inimicis meis inanis
Iob. qz. iij. Sic de⁹ dilexit mundū vt
vnigenitū suū daret vt ois q credit in
eū non pereat. s̄ hēat vitā eternā. Ad
Rōm. v. Sic nos xps dilexit q tradi-
dit sc̄ipm p nobis in mortē. iustus p
iniustus. cum tñ inimici essem⁹. Et p
se psequētib⁹ in cruce ait. Pater iḡsce
illis qz nesciūt qd faciunt. Quē brūs
Stephanus sequēs p inimicis se la-
pidantibus. Act. viij. flexis genibus z
clamādo orabat. vbi p se stādo orauē
rat dicēs. Domine accipe sp̄m meū.
Ad idē sunt sanctorū dicta z exēpla
Nam q possibile sit nobis inimicos
diligere. p̄z p **Augu. qui de seruo pi-**
gro q nō vtebat virib⁹ sibi a deo colla-
tis. sic dicit. Seruū pigrū q fm bysto-
riam euangelicā talentū sui dñi credi-
tum fodit in terrā. nec in eo negociat⁹
est. nō dānaret deus si ea q nullo mō
fieri poterat p̄cepisset. Et brūs **Die-**
rony. Anathema sit q dicit deum p̄ce-
pisse impossibile. Preterea si tot mu-
lieres. pueri. z tam delicate puellē flā-
mas. ignes z gladios. imo bestias eq̄-
nimiter ptulerūt p xpo. q tñ nob fue-
rūt filies. Cur nō possem⁹ putria. z in-
iurias eq̄nimiter tolerare z inimicos
diligere. Sile docēt exēpla p̄horū. vt i
vitis eorū legit. P̄a p̄tac⁹ p̄hs cū du-
ctor eēt mytilēsū p̄ra arheniēses q̄rū
dux fuit. firmo ex pacto singulare cer-
tamē indixit **P̄tacus. z sub scuto oc-**
cultato reit cū **Firmone inuolueret et**
occideret. ac triūpho potit⁹ in p̄ncipē
mytilēsū leuaret p̄ncipatū p̄ de-
cennū resignauit tā ciuitate optie or-
dinata. Cūqz qdā opari⁹ ei⁹ filiū secu-

rim ingerēs interfecissz. z occisor liga-
tus p ciues Piraco pūtaref. ipm ab-
soluit dicēs. Indulgētia eē supplicio
potiores. Sic Echynes pbs z orator
maxim⁹ cū sua eloquētia athēnas re-
geret. z ibidez a Demosthene oratore
in orādo vict⁹ in iudicio rhodū ppter
ignominia pgeret. z ibidē rogatu ciuis
tatis. pmo suāz deinde Demosthenis
orōne clarissimā recitaret. z cūqz vtri-
usqz eloquētia admirātib⁹. z plus De-
mosthenis sic ast. Age ampli⁹ mira-
ti eētis si ipm porantē audiuisset. In-
mici sui testis z pmēdator excellētissi-
mus effect⁹ vt ibidē hēt. Sic etiā Pa-
ler⁹ de vitis phoz refert de Socrate.
q semel scitu calcis pculsus. cū qdam
ei⁹ tolerantia miraret ait. Si asin⁹ me
pculsisset calce. vñ in iudiciū eū puen-
rem: Cur igit nō sic eqnimitē sustine-
rem scitus hoim sicut pculsorā irrōna-
liū: Qd etiāz inimicis possum⁹ pcere
pza sibi. Nā si tu expectares ab impa-
tore magnū donū. z te impator offen-
deret pnterit. tu ne sumpturū do-
num pderes. nec facto nec vbo ppter ta-
le donū vindicaref: Cur igit nō face-
res sile p eterna pila inimico pcendo
¶ Quo ad scdm pncipale. quō inimi-
ci sint diligendie qre. Notandū pmo
qs sit inimicus. Est aut inimicus ille
qui affectat aut optat aut volūtarie in-
fert. aut inferre conat alteri malū cul-
pe aut pene in aia corpe vel rebus. z h
facit nō ad correctionēz pmi. nec ad
iusticiā exercendā. nec ad aliud bonū
aliqz. hñm alteri ad malū. vel etiā qui
mala intēsiōne gaudet de malo pmi
aut tristat de eius bono. Dicit pmi-
mo. q affectat alteri malū nō ad corre-
ctionē eius. hñm in malū suū puta ex
odio. rācore. vel animi amaritudine. qz
si qveller alteri malū pene. vt carce-
res. verbera. paupratē. infirmitatez. et
bmōi. z solū ad correctionēz sui z pfe-

ctum aie eius. aut ppter cōem vtilita-
tem. z faceret illud nō ex amaritudine
animi. rancore vel vindicta. h fraterna
dilectōe. talis nō eēt inimicus alteri⁹
censendus h amicus. qz pdesse conat
qñis obesse videat. Iō parētes puni-
entes pueros suos z magfī scholares
nō sunt eoz inimici estimādī. h amici
Scdo dicit. nō ad iusticiā exercēdam
qz qvult aut infert alteri malum pene
amore exequēde iusticie. nō ē inimic⁹
psone puniēde. Vñ lictor nō ē inimi-
cus ei⁹ quē occidit mediante iusticia.
nec iudex sibi. dūmodo nō ex odio vñ
rācore h solū ppter cōem vtilitatē illa
faciāt amore pclarissime iusticie. Di-
cit tertio. vel ppter aliqz aliud bonū.
qz medicus q pdesse intēdit iāqz ami-
cus vrit infirmū quem sanare intēdit.
Dicit qro. vel q mala intēsiōne gau-
det de malo pmi. aut tristat de eius
bono. qz si intēsiōne bona facit. vt de
tristicia iudie fuit dictū. nō ē inimic⁹
censendus. Ex qbus pz. q hō pōt licite
velle i casu inimico suo bonū. scz pāu-
pertatis. infirmitatis. mortis z bmōi.
dūmō sine rācore fiat z bona intēsiōne
ad bonū peccātis vel cōstatis seu iusti-
cie vt Greg. dicit. xxiij. moral. hñt ibidē
sbdit. Ad hec fuāda valde necessariū
est subtilissime discretōis examen. ne
cū nra odia exequimur. fallamur sibi spe-
cie vtilitatis aliēne. videlz estimantes
nos mala inimicis nris velle ppter eoz
correctionē vbi ex odio volum⁹ rācore
vel mala affectōe. Et statū loqur de ty-
rāno. ppter faciēda pmi. subtilit inqz
pēsare debem⁹ qd debem⁹ rursus pmi
ris. z qd iusticie dei ferētis. Nā cum
pnerū quēqz oipotēs de⁹ pculsisset z
pcolēdū ē miserie pennit. z pgauden-
dū ē iusticie iudic. Scdo nōndū in
inimico duo sūt pñderāda. Primus ē
inimicitia. odiū seu rancor. quē hz ad
proximū suū. z fm illa nō debem⁹ int

amicū diligere. hoc ē. q nō debem⁹ vel
le q sint inimici nři. aut aliorū. aut vt
habeāt odiū. inimicitiaz. et hmoi vsus
nosvl prios. qz b eēt velle eoz mala
et pctā d charitatē. Et b tenent cōter
doctores in. iij. di. xxi. et xxi. et Tho.
ii. ij. q. xxv. Quo pſiderāda ē i inimi
co ipſius nā fm quā ad dei imaginez
creatus ē capax glie nobiscūz nř pſi
mus. Et fm b dicēdū pmo q ex pce
pto tenemur inimicos nřos nō odire
fm nām fm quā sūt nři pſimi. Scđo
q tenemur eos fm nām nō solū non
odire s etia tenemur eos diligere. ita
vrvelimus ita bona felicitatis eterne
virtutūz bona nācz fortune. inq̄tum
eos talia pmouēt ad btitudinē eozū.
Primū pz Prouē. xxiij. Si cecide
rit inimicus tu⁹. ne gaudeas. ne forte
videat deus et displiceat illi. et auertat
irā suā ab eo. et cū ab illo auerterit. ad
illū dirigat q de inimici ruina gande
bat. Et Exo. xxiij. Si videris asinum
inimici tui i luto facientē nō pteribis.
nisi pus elenes eū. Si inimici asinus
nō ē relinquēdus in luto. q̄nto min⁹
xpī sanguie redēpt⁹ et dei imagine inſi
gnit⁹ non d3 negligi hō. Jo. i. Job. iij.
Qui odit fratrē suū homicida est. Et
ſcitis q ois homicida nō hz vitā etnāz
in se manentē. qđ doctores exponunt
ſic. Qui odit fratrē suū qđ pelus est q̄
nō diligere eū. homicida ē in ſpī? ſpi
ritualit. et fris ſui corporalit diſpoſitue
tū. Scđm pz. q. Matth. xxiij. pceptuz
est. Diliges primū tuū ſic teipm. sed
inimicus ē prim⁹ tu⁹ vt patuit ſupra.
Itē Matth. v. dñs pceptue dīc. Dili
gite inimicos vřos. bñfacite his q ode
rūt vos. Idē pbat mgf in. iij. di. xxx.
Item aut qre tenemur inimicos dili
gere ē. qz dilectio quā xp̄s nob p̄cipit
qua tenemur diligere primū. ē chari
tas. q habentē facit atēdere. q qlibet
prim⁹ viator est ad imaginez dei. dei

capax beatitudis. q capacitaz cū ſi
nālter in inimico et in amico. omis te
nemur diligere ad tale bonū. De⁹ em
est vnuerſale bonū in nullo minibi
lis ex cōſcitiōe ſui ad aliū. cui bona fa
uere debem⁹ et optare vt ab oib⁹ hoib⁹
viatorib⁹ honoret. Diligam⁹ q in in
mico oē illud qđ ē in eo a deo. et oīa
mus i eo oē illud qđ ē a diabolo. Sic
em medic⁹ iſimū diligit. s febrē pſeq
tur. et mī filiū diligit s ei⁹ ſcabie odit.
Quo ad tertiū pncipale vtz ad dili
gēdū inimicū exigať ſpecial actiuatio
mētis. Rōndū fm Tho. vii. s. q dile
ctio nāe inimici pōt duplī cōſiderari.
Vno mō in gñali. et ſic est i pcepto. vt
cū aliq̄s in gñali diligit prios. ab illa
gñalitate inimicū non excludat. Vñ
q oraret ex deliberatiōe corde vel ore.
dicēdo. Dñe da pacē huic ciuitati vel
regioni dempto tali inimico meo. pec
caret mortaliter. quia contra charita
tem ageret. Alio modo conſideratur
dilectio proximi in ſpeciali. vt ſcilicet
aliquis i ſpeciali moueatur motu di
lectionis actualis ad inimicū ſuum.
ita q actualiter velit optet ſibi bonū
illud fm Tho. non est de neceſſita
te pcepti. Exempli gratia. Cū qđ
cogitat de Socrate inimico ſuo. non
est pceptum q ſtatim velit vel optet
ſibi bonū actualiter. quia pceptum
de dilectione inimicōū est affirmati
uum ideo non obligat pro ſemp. Sed
pceptum est vt non odiat eum et nū
q affectet vel optet ſibi malum inten
tione nocendi. quia non odire proxi
mū est pceptū negatiuū. ideo obli
gat ad ſemp et pro ſemp. Est tamē fm
Tho. hoc de neceſſitate charitat. fm
preparationē animi. vt ſcz hō habeat
animū paratū ad hoc vt in ſingulari
inimicū effectiue et effectiue dilige
ret. ſi nēcitas occurreret. s q absq ar
ticulo nēcitis hō b actu impleat pſe

ctionis ē. vt Aug. pbat in enchiridi-
on. Et vt ibidē dīc. Effer adhuc maso-
ris pfectionis. qd hō magno conatu. z
pfecto amore elicto ferret dilectiue
in inimicū cū affectu sibi volendo bo-
nū. potissime dū ille inimicus actu of-
fendit. vt fecerūt xps in cruce. z Ste-
phanus mortuus.

Capitulum. viij.

Secundo cum inimici nos pse-
quant. ore debem⁹ eis dilectio-
nis bñficia ostendere. nō solū cor-
de. s. etiam ore. Qd fieri pōt tripliciter
de qbus ppsenti tractabit. Primo d
reconciliatione. Secundo de vitāda ca-
lumnia. Tercio de orōne z de impen-
dēda bñdictione. **Q**uam ad pīmū va-
let illō Matt. v. Si offers mun⁹ tuū
ad altare z recordar⁹ fueris qd frater tu⁹
habet aliqd aduersus te. relinq ibi mun⁹
tuū añ altare z vade reconciliari fratri
tuo. **U**bi pīmo notandū. qd sit tem-
plū. in quo offerēdū sit mun⁹. qd alta-
re sup quo. z quid mun⁹ seu sacrificiū
Tēplū ē aīa mūda z corp⁹ q sunt
deo p xpi passiōē in baptisimato pse-
crata. teste aplo. j. Cor. iij. Nescit⁹ qz
tēplū dei estis vos. Et iterū. Tēplū
dei sanctum est qd estis vos. Et alibi.
Empti estis precio magno. glificatez
portate deū i corpore. Altare ē fides
vera z firma. de q Heb. viij. Habem⁹
altare de q edere nō habet q tabnacu-
lo defuit. fundamētū em aliud. sup-
ple. q fide Iesu xpi. nemo pōt ponē
pter id qd positū ē. qd ē xps Iesus. j.
Cor. iij. qz sine fide impossibile ē pla-
cere deo Heb. xj. Munera z oblatio-
nes sunt act⁹ pncipalit⁹ interiores aīe.
vt meditatio bonor. cōplacētia dñi
noy. affect⁹ z orō mētalis. dei dilectio
z pīmi. z his silia. Ex qbus interius
in tēplo cordis oblat⁹ bz hō prum-
pere ad actus exteriores laīe vñ du-
lie. vt ad sublationē. hymnū. orōnes

vocalē. oblationē. opa mīe copalia z
spūalia. z silia. q sine interiorib⁹ mu-
nerib⁹ fere nulla sunt. Et ista ē expo-
sitiō fm Aug. Scdo notandū q ista
munera nō eēnt deo grata si nō eēt in
offerēte charitas fratna. Vñ nullum
op⁹ ē deo acceptū sine charitate. teste
aplo. j. Cor. xij. dicēte. Si ligulis ho-
minū loqr⁹ āgeloy zc. z iō factur⁹ alī
qd op⁹ bonū qd ē mun⁹. bz quidē bo-
nū ppositū nō totalit⁹ dimittere. s. in-
nus relinquere añ altare. id est. hñdē
opus differre ad fratrē pgerē pedib⁹
corpis vel aīe. z reconciliari fratri satis-
faciēdo. vbo. facto. vñ vtroq. z tūc of-
ferre bz mun⁹ suū. vñ Aug. in smone
dñi in mōte. Cum aliqd tale oblat⁹
sum⁹. in interiori tēplo pgendū ē ad
reconciliationē cum fratre dimittēdo
tale munus spūale. pgendū ē non pe-
dibus corp⁹. s. morib⁹ aīm. hñlīte-
te ex affectu psterne fratri ad quem
chara cogitatio cōcurras in ppectu
eius cui munus oblat⁹ es. Sed si
frater pñs ēz ad eū potes ire nō simu-
lato aīo lenire atqz in grāz renocare
venīā postulādo. si hoc corā deo pū-
feceris pgens ad eū non pigro motu
corp⁹is s. celerrime dilectōis affectu
atqz inde veniēs. i. intētiōē renocās
ad id qd agere ceperas. offeras mun⁹
tuū. Hoc em remediū est cōtra pctm
ire. qd fm Aug. supbi amplecti non
valēt. Inlari em hoc medicamē cha-
ritatis z humilitatis subire nolunt.
Tercio notandū q trib⁹ modis cō-
tingit fratrē hñe aliqd ptra te. Primo
modo si ille habeat cōtra te iram aut
odium. qūis tu illi nullā inlariā fece-
ris nec fueris sibi iniuste z p aliqd de
bñtū causa istius odij aut ire. sed forte
susurratores alīqui suis susurrijs hoc
fecerūt. Aut ille forte frat spōre assum-
psit sibi ptra te irā. odiū vñ indignatio-
nē ex falsa vñ solū estimata iūrsa quā

Per in die xps. Per ministrū demō
 Per cacerē infernū. Et donec capiat
 non p distantia tps finita. s. infinita.
 penas em ibi positus semp reddet et
 nunq̄ psoluet. **T**ertio modo prin-
 git q̄ frater tu⁹ hz aliqd aduersum te
 vt scz cū tu sibi iniuriā fecisti. hoc hz cō-
 tra te. z licet sciat q̄ sibi iniuriā fecisti
 siue nesciat. nullū tñ cōtra te hz ppter
 hoc iram odiū vel rancorē. In isto ca-
 su nō oportet ledentē petere veniā et
 ad pcorādiā reducere. imo in casu non
 expedit. vt si leſus ignoraret sibi inu-
 riā factā. q̄ hoc faciendo sibi manife-
 sta occasio rācoris daret. tñ debito in-
 sticie oportet vt leſo satz fiat cui abſtu-
 listi honorē vel res. p verba vel facta
 satisfaciēdo. **U**n Aug. i epla ad Ma-
 cedoniū. Si alienuz quoniā pctm est
 cum reddi possit nō reddit. nō agitur
 penitētia. s. fingit. si aut̄ veraciter agit
 non dimittit pctm nisi restituat abla-
 tum. **S**unt aut̄ circa pcedētia duo-
 decim dubia que mouet Humbert⁹
 in expositione regule beati Augus. z
 soluit. **D**ubitat pmo. quem modū te-
 nere debet qui recōciliare vult fratrem
 quez offendit. **R**ñ. triplicē verbo pla-
 cet. cito z mānuerudine. **P**rimo q̄dez
 quilibet tenet ad satisfaciōē illi quē
 leſit vbo in rixādo. **A**rgumentū ad h
 est Exo. xxj. vbi dicit. Si si aliq̄ rixati
 fuerint. z pcusserit alter alterū z mor-
 tuus non fuerit. s. in lecto iacuerit. re-
 nebit eidē ad expēsas in medicos. Si
 hoc verū est de leſione tali. q̄ z verbo
 satisfacere debet qui verbo leſit. cum
 verbis aliqñ grauins q̄s ledat q̄ pla-
 gis. **S**cdo cito tenet etiam ad satisfi-
 ctiōē. quia in restitutionib⁹ qñ sine
 die debent. omī die debent. **I**ta z hic
Un Eph. iij. Sol nō occidat sup ira-
 cundiā vram. **T**ertio etiam in satisfi-
 ciēdo sic debet cauere a modo supbo
 vel asperitate. q̄ satisfactio pſit ad cu-

rationē ire fraterne. **P**ropter illa di-
 cit Aug. i regula. Qui cōuictio vlna-
 ledictione vel etiā criminis obiecto. ali-
 quē leſerit. meminerit satisfaciōē qñ
 totius curare q̄ fecit. **D**ubitat se-
 cūdo. Per q̄t q̄s satisfacē debet. **R**ñ.
 detur p tria pōt hmoi satisfactio esse.
Una p verba. vt cū q̄s petit veniā de
 offensa ab offenso. **S**ic faciebat Au-
 gustinus scribēs Hieronymo. **O**bse-
 cro te p mānuerudine Iesu xpi. si leſi
 te. ignosce mihi. **A**lia ē p corpis hūili-
 tatē. **S**ic fecit Semei David cui ma-
 ledixit. ij. Reg. xix. Semei pſtrat⁹ co-
 rā rege ad eū dixit. Ne reputes mihi
 ad iniquitatē neq̄ memineris iniuriā ser-
 uī tui zc. **T**ertia est p obsequia. **S**ic Ia-
 cob munerib⁹ voluit placare fratrem
 suū Esau. Ro. xij. Si esurierit inimi-
 cus tuus ciba illū. si sitit potū da illi
 .q. d. p hoc placabis illū. z redibit ami-
 citia. **D**ubitat tertio. an q̄libet offen-
 dens teneat ad omīs hmoi satisfactio-
 nes. **R**ñ. q̄ nō. **S**icut ledēs aliū in re-
 bus. nō tenet nisi ad certā qñtitatē rei
 restituēde. **I**ta z offendēs in vbo. nō
 tenet ad oēs satisfactiōes. s. ad certā
 fm qñtitatē offense. **D**ubitat quarto.
 q̄statim offendens teneat recōciliare
 offensuz. **R**ñ. **A**ut offensuz ē absens.
 aut pſens. **S**i absens. sufficit offendē-
 ti ppositū satisfaciēdi sine mora cum
 poterit. sicut in restitutionibus. **N**ec
 oportet q̄ vadat in hoc casu pedibus
 sed sufficit anī. **S**i vō est pſens. **A**ut
 fuit levis offensa ita q̄ nō credit̄ offen-
 sus grauiter turbatus. vel gravis. **S**i
 levis pōt differre satisfactio vsq̄ ad tē-
 pus modicū. **S**i vō gravis. debz sine
 mora satisfieri. **T**uz rōne debiti q̄d oī
 die debet. **C**um etiā rōne charitat⁹ fra-
 terne. **D**ebet enim opēraz dare ne fra-
 crescat in odiū. z trabē faciet de festi-
 ca z aiam faciat homicidā. vt Augu-
 stinus vbi pilus dicit. **D**ubitat qui

to. vtrū leſus in caſib⁹ p̄dictis teneat
dimittere offendenti impenitēti. nec
ſatiffaciēti. cum deus cuius miſcōia
hūanā excedit in infinitū nunq̄ di-
mittit impenitēti. **R̄n.** q̄ ſic p̄tū ad
remiſſionē intrinſecā cordis. q̄ ad ran-
corē vel iram. nō rōne illius. q̄ impe-
nitens eſt. ſ. rōne ſui⁹ ſus ne peccet
Non eſt aut̄ ſimile de deo cui⁹ ira nō
eſt peccatū. impenitēti tamē peccanti
in nos. nō tenemur dimittere dimiſ-
ſione exteriori. **¶** **Dñ** **Luc. xviij.** Si ſe-
pties in die peccaſuerit in te frater tu⁹
et ſepties in die ad te conuerſus fuerit
dicens. Penitet me. dimitte illi. dicit
gloſa. **N**on iubemur paſſim peccata
dimittere. ſ. penitēti. que intelligēda
ſunt q̄ impenitēti peccanti in nos nō
tenemur peccata dimittere dimiſſiōe
exteriori. vel q̄ nō tenemur in foro pe-
nitētiāli impenitēti dimittere. **¶** **Du-**
bitat ſexto. quid ſit illa dimiſſio exte-
rior quā dimittit offeſus offendenti.
Non ē peccatum. quia hoc tm̄ deus
dimittit. **N**ec ſatiffactio. quia illa ſol-
uitur tunc. **R̄n.** q̄ eſt acceptio ſatiffa-
ctionis vel indicatio recōciliationis.
verbo v̄ ſacto expreſſa. vt cum offen-
ſus offendētē ſectētem genna ele-
uat. vel dicit. dominus parcat tibi. v̄
parco. vel ſatiffactum eſt mihi. vel ſi-
milia. **¶** **D**ubitat ſeptimo. an poſt
huiusmodi ſatiffactionē vel etiam an-
te facta dimiſſione intrinſeca. licet ſi-
gna rancoris retinere. **R̄n.** **S**ignorū
huiusmodi. q̄dam ſunt p̄p̄nua. q̄dā
remota. **P**rop̄nua q̄ ingerūt p̄ba-
bilē ſuſp̄ſionē de rancore. vt cū aliq̄s
nunq̄ vult alteri loq̄ et toruo vultu ſp̄-
cum reſpicit. et ſimilia. **E**t iſta nulli li-
cet retinere. q̄ ab oī ſpecie mala abſti-
nendū eſt ſm̄ apl̄it. **E**t ſic **E**leazarus
abſtinuit a carnibus q̄ ſimiles erant
porcinis ne ſcandalizaret. **I**ta nemo
debet illa ſigna facere per q̄ probabi-

liter crederetur eſſe in odio. **R**emota
ſunt que non ingerūt argumētum de
odio. licet odiū ſubſequat̄. vt ſūt. ſub-
tractio ſamiliaritatis. et ſuſcitōz aliq̄z
et ſimilia. **E**t iſta licet retinere oib⁹.
dūmodo nō fiat malo animo. imo pōt
eſſe interdū meritorū. cū ſit p̄pter bo-
nū alteri⁹. **¶** **Q**uō aut̄ interdū dī q̄ nō
debēt facere p̄fecti. ſi intelligat̄ q̄ hoc
non ē p̄fectōis. verū eſt. aliter nō vide-
tur eē verum. **D**ubitat octauo. **¶** **¶**
Inuriatus teneat q̄rere recōciliationē
nē iniuriātis. ipſo non petēte. **R̄n.** q̄
non tenetur ex hoc ſolo. ſ. rōne frater
ne charitatē poſſet teneri in caſu ſc̄z ſi
crederet̄ p̄babiliter q̄ p̄ hoc liberaret
aiam eius ab odio mortali. et nō eſſet
occafio mali in eo. v̄ in alijs h̄mōi ex-
cellēs humiliatio. **¶** **Q**uod aut̄ **D**avid
iniuriat⁹ q̄ ſuit recōciliationē a **S**au-
le non penitēte. et ſimilia opa ſanctorū
nō oportet q̄ imitemur q̄ magne p̄fe-
ctionis opa fuerunt. **¶** **D**ubitat nono
Eſto q̄ aliq̄s offendat aliū p̄bo in ſe-
creto. et petat offeſus ſatiffactionē in
publico. nūq̄d tenet̄ ad h̄mōi ſatiffa-
ctionē offendēs v̄ ecōuerſo offendat
aliq̄s aliq̄e in publico vult ſatiffa-
cere tm̄ in ſecreto. nūquid ſufficit ei.
R̄n. ſio ad p̄mū q̄ nō tenet̄ niſi forte
q̄d factū fuit in ſecreto. publicū fuiſ-
ſet. **S**ic fur q̄ latē accipit. nō tenet̄
publice reſtituere. **A**d ſc̄z dōm. q̄ nō
ſufficit. **¶** **A**rgumētūz ē ad **B.** **Act. xvi.**
de **P**aulo. cui publice condēnato ad
carcerē nō ſuffecit occulte liberari. ſ. p̄-
blice. **¶** **D**ubitat decimo. **¶** **D**onat̄ q̄
aliq̄s impuſerit alteri culpā. et le-
ſus nō vult accipere ſatiffactionē a ledē-
te. niſi dicat ſe mētūz fuiſſe. nūq̄d te-
netur ad hoc ledēs. **R̄n.** ſi ledēs ſcit ſe
dixiſſe verū. nullo modo d̄z dicere cō-
trarium. nec hoc d̄z ab eo requiri. **S**i
autē ſcit v̄ credit ſe dixiſſe falſum vel
dubium. ſm̄ q̄ habet in cōſcia ſua. ſic

Preceptum V Cap. VIII

dicere dicitur. Sic restituere tenet quod rem
ablatam cum dano sue ref. Por tñ adijce
re aliq̄ alleuantia culpā suā. videlz q̄
ex animi turbatōe illd dixit. vel q̄ ita
audierat. vel credebat nūc. lz modo re
puter falsum. Ad hoc autē q̄ dicat se
mentitū fuisse nō tenet. q̄ p hoc reue
laret secretū mentis sue pccm. qd sibi
multū noceret alijs nō pdesz. q̄ ita
restaurat fama alteri p b q̄ cognoscit
se falsam dixisse. sicut si diceret se mē
ditū fuisse. b oia dubitat. **D**ubitat
xj. qd facere debeat offendēs q̄ petit
venia a leso s̄ lesum nō vult dimittere.
Rñ. **A**ug. i quodā smone sic. Si fra
tri tuo p te offenso i corde in vera hū
litate charitate nō sica dicis. Dimit
te mibi. z ille noluerit tibi dimittere.
noli esse sollicitus. Fui estis ambo. vñ
dñm habetis. Cōseruo tuo debes. euz
rogasti. noluit tibi dimittere. interpel
la dñm amboz. z qd tibi dimisit dñs.
si pōt exigar seruū. **P**ult **A**ug. q̄ pe
tēdo venia a suo tali. z post vel ante a
deo liber ē. lz si intulit damnū. pro il
lo satisfacere debet leso. Et lesum gra
uiter peccat. cuius. vt dicit **A**ug. ora
tio nō exaudīt. munus nō accipitur.
P nec dimittit pccm. **D**ubitat. xij. vñ
prelatus aut alius supior rōne istius
precepti de recōciliatōe fratris tenea
tur venia petere fm modū dictū a sub
ditō suo. q̄ euz iniuste lesit. aut i corri
gēdo modicū lesit. **R**ñ. **A**ug. in predi
cto smone dicens. Sūt p̄sone hūiles
p ordinē seculi huius. a q̄bus si petim⁹
venia extollunt in supbia. Et subdit.
Durū videt vt subea q̄ si hō dñs pec
cat in seruū suū. iniuste litigādo. iniu
ste cedēdoz silia q̄ dicat ille isti. **I**gno
sce. da mibi veniam. non q̄ non dñs fa
cere. sed ne ille incipiat supbire. Quid
ergo faciet dñs añ oculos dei penite
at eū. Et si non pōt dicere suo suo. q̄
non oportet. da mibi venia. blande tñ

illū alloquat. Blanda em appellatio
venie est postulatō. Et in regula dicit
Aug. Quando necessitas discipline
vos dicere dura vba cōpellit. si etiam
vos ipsi excessisse modū sentitis non a
vobis exigite. vt a vobis subditis veni
am postuleis. ne apud eos q̄s opor
teret eē subiectos. vñ nīmū seruat hu
militas regendi frangatur auctoritas.
Quo ad scdm pncipale sciendū. q̄
xps alto mō iubet ore bñfacere videlz
inimicis bñdicēdo. eis non detrahen
do. **Vñ** **R**om. xij. Nemi malū p ma
lo reddētes. s̄ bñfacite psequētib⁹ vos
bñdicite. nolite maledicere. Et idem
xps iubet **M**atth. v. dicēs. **P**rate pro
psequētib⁹. videlz p opa. z calumni
antibus vos scz p verba. Calumniari
etiam est niti defectū in aliquo inuent
re vel crimē sibi imponere. Et est du
plex calumniator. **Q**uus ē qui falsus
crimen. aut defectus alteri imponere
nitit. aut si verū. tamē occultū. impo
nit publice. non seruato ordine dñs
ni iuris. Et facit hoc tñ in malū alte
rius. vt inde puniatur vel diffametur.
Alter est q̄ etia bñfacta ab alio cona
tur ostendere mala. aut fecte facta. vt
eum p hoc hypocritaz ostēdat. aut vt
ad penā vel malam famā apud alios
trahat. **S**z dubitatur. vñrum aliq̄s
peccet infamia non repellēdo. **R**ñ det
Tho. quodlib. ix. q. vj. art. ij. **D**urū
scz contēptus fame z appetitus pōt es
se laudabil⁹ z victuosus. Fama em non
est necessaria homini ppter seipm sed
ppter p̄ximū edificādū. **A**ppetere er
go famā ppter p̄ximū charitatis ē. ap
petere vero ppter seipsum ad inanem
gloriam spectat. Et econtrario cōtem
ptus fame rōne sui p̄p̄s hūilitat⁹
est. **R**ōne p̄o proximi ē ignante z cra
delitatis. **I**lli z quibus incūbit ex
officio vt ex statu pfectōis alioz salu
ti. puidere peccat nisi si famā p̄ximam

iuxta posse repellant. Alij ho qd^o ma
 gis custodia sue salutis imminet. pnt
 sue hūilitati. prudentes famā vel infa
 miā premere. S; cū infamia dupl^r
 repellat. s. occasione subrahēdoz lin
 guas detrahentiū cōpescendo. Prio
 mō oēs tenēt infamiā vitare. als sine
 scandalo acrimo fieri nō posset. qd sp
 est pctm. S; scdo modo nō tenēt nisi
 quātū debet aliqz saluti. primi pūde
 re. Pū Greg. omel. ix. sup Ezech. dīc
 Anguas detrahentiū sicut non debe
 mus nro studio excitare ne ipsi pere
 ant. Ita p inā maliciā excitatas debe
 mus equanimiter tolerare vt nob me
 ritū crescat. Aliqñ etiaz cōpescere. ne
 dum de nobis mala dissemināt. eozū
 q nos ad bona audire poterant corda
 innocentū corūpāt. Et. j. Di etenim
 quoz vita in exēplū imitatiois ē posi
 ta. dnt si possunt detrahentiū sibi vba
 cōpescere. ne eoz p̄dicationē nō audi
 ant qui audire poterāt. z i prauis mo
 ribus remanētes benevivere cōtēnāt
 hec de Tho. Possunt tū saluo p̄fecti
 onis statu p̄fecti orare deū vt liberent
 a calūniantibus ne in eoz p̄secutiōe
 ruant. Pū ps. Redime me a calūnijs
 hoim vt custodia mādara tua. Quo
 ad tertū principale iubemur etiā ore
 orare. corde p̄sequētib⁹ z calūni
 antib⁹ nos q̄tenus p̄uertantur. Et hec
 oīo a fidelib⁹ diligētissime ē obseruan
 da. qz exaudibilissima est. z maxie me
 ritoria. qz ex magna charitate p̄cedit.
 Cōsumata em charitas facit p̄ inimi
 cis orare magno desiderio vt p̄uertan
 tur ab errore vīe sue. Nec quicqz vt dīc
 Chryso. sic p̄pitū est vt inimicos ama
 rez. p̄ p̄sequētibus z calūnantib⁹ ora
 re. Et viceversa int oēs n̄ras oīones il
 la peior estz p̄culosiorz irrōnabilior.
 q̄ oramus vt nos deus vīdicet de in
 micis n̄ris. Tales vt Chryso. dīct. sa
 gittas perniciosas infigūt. z dignos se

efficiūt vt malū qd inimicis imp̄cāt
 eis deus infligat. Et fm eundez. cū a
 proximis molestamur. nō hoi cui cō
 pari deberem⁹. s; demoni hoiez vexan
 ti indignari deberem⁹. Si em ipse hō
 nālter hoi febricitātī gūter cōdolet
 nō irascit. Cur aie demoniacz infirmi
 tatib⁹ p̄esse qñ iuriat si p̄pateremur.

Capitulum. ix.

Et tertio modo diligēdi inimi
 cos. videlz bñficiēdo cōtra eo
 rum p̄secutiōes. vbi tria sunt dī
 cēda. Primo vtrum ex p̄cepto tenea
 mur inimicos n̄ros diligere effectiue
 sic q eis bñficia imp̄damus z exteri
 ora signa dilectiōis ostēdamus. Scdo
 an sit magis meritorū. inimico bñfi
 cere q amico. Tertio qmālū sit ran
 corē p̄tra primū tenere. Pū ad
 primū norandū fm Tho. ij. ij. q. xxv.
 q bñficia z dilectiōis signa que qd ex
 hibet. primis i cōmuni vel p̄ toto po
 pulo alicuius ciuitatis vel pro alicui⁹
 monasterij cōitate. talia bñficia z dile
 ctiōis signa exhibere inimicis est de
 necessitate p̄cepti. Ita q homo in tal
 casu etiā inimicos suos p̄pter inimici
 tiā a generalitate nō excipiat. fm mo
 dū de interiori dilectiōe supra tactum
 qz effectus z signa charitatis exteri
 ora dnt p̄portionari interiori affectui.
 dilectio aut vt supra tactū fuit in com
 muni etiā ad inimicū est p̄ceptū. Et si
 inimicis p̄fati effect⁹ nō exhiberēt. p̄
neret ad vīdicatā iniustā. cōtra illd Le
 uit. xix. Pō q̄ras vltionēz nō er me
 mor iurie p̄cūiū mox. Et fm Rich.
 in. iij. iniaz. etiā hō tenet inimicū suis
 effectū salutatiois p̄suere z cōis ip̄de
 re. id ē. tenet exhibere eis istā salutati
 onē q ex cōis p̄suetudie illi⁹ loci ab oī
 bus solet ip̄edi. nisi forte i casu q time
 ret istū ex hoc p̄uocari vt semetipsū.
 vt timeret aliquid aliud malū ex hoc
 oriri. Illa sunt beneficia aut dilectio

his signa. q̄s exhibet p̄ticularit̄ solū
aliquibus p̄sonis. forte sibi magis fami-
liarib⁹ et amicis. sine sint bñficia spūs
sine corpis. p̄pria anie. vt opa miscēdie
spūalia. vt in versu isto p̄tinent. Cōsu-
le. castiga. remitte. solare. fer. ora. Si-
ue corpis. vt in vsu. Vestio. cibo. po-
Pro. do. rectū. visito soluo. et filia. **D**e
his dicēdū p̄mo q̄ necessarie obliga-
tionis est talia impēdere tā amicis q̄
inimicis tpe ncc̄tatis. Vñ Math. v.
p̄pter h̄ xp̄s ait. Bñfacite his q̄ oderūt
vos. et orate p̄ p̄sequētib⁹ et calūniāti-
bus vos. Itē. j. Job. iij. Qui habuerit
substantiā hui⁹ mūdi. et viderit fratrem
suū necessitatē patientē et clausērit vi-
scera sua ab eo quōd charitas dei ma-
net in eo. Et amb. Pasce fame moriē-
tem. si nō p̄uisti occidisti. q̄ a filiabus
nō cōsulisti in ncc̄tate. vel tūc a pec-
cato nō defendisti. et h̄mōi. occidisti.
h̄ sub p̄ciō tenemur nō occidere. q̄ in
necessitate sub p̄cepto subuenire etiā
inimicis. Sc̄do meritorū esse pōt q̄
quis talia bñficia et dilectōis signa ex-
hibeat inimico oī cōgruo tpe et opor-
tunitate se offerēte. h̄ tñ extra casū ne-
cessitatis nō est de ncc̄tate salutis. nī-
si fin p̄parationē animi. D̄porter etiā
vt hō paratū aim habeat q̄ si occurre-
ret necessitas in illo casu inimico suo
taliam bñficia dilectōis exhiberet p̄pos-
se. Et tenet exhibere etiā talia inimico
quicūq̄ cas⁹ ncc̄tat⁹ occurrerit et opor-
tunitas adest et plus tenemur amico
in ncc̄tate. S; q̄ aliquis ex casib⁹ ncc̄-
tat⁹ h̄mōi bñficia alicui inimico exhi-
beat ē superogatiōis et cōsiliij. **Q**uo
ad sc̄dū an sit mag⁹ meritorū inimi-
co q̄ amico bñfacere. H̄. n. q̄ sic. q̄n vi-
delicet idē hō eā intēsis actibus. et ex
eql̄i charitate et ceteris parib⁹ diligit
vno tpe amicū et alio tpe iūmicū vtrū-
q̄ bñfacit. vel si vn⁹ diligit amicū et al-
ter diligit iūmicū et cetera sunt paria. s.

q̄ diligit eā intēsis actib⁹ et ex eql̄i cha-
ritate. et sūt eql̄it̄ dispositi. tūc dilectio
inimicū bñficia ei⁹ sūt magis merito-
ria q̄ dilectio bñficia amici. vñ Gre-
go. fuita q̄nto sunt min⁹ debita. tāto
sunt mag⁹ accepta. S; min⁹ debitū ē
inimicū diligit q̄ amicū. Cui⁹ ē rō.
q̄ fin Tho. ij. q. xxvij. Et fin docto-
res i. iij. vis. xxvij. q̄nto sunt q̄ augēt
in n̄ris bonis actib⁹ meritū. Primus
est libtas. Quāto em̄ hō opat⁹ plus h̄z
rōnē et voluntatē nō nālīter mere nec
coacte. tāto ceteris parib⁹ plus meret⁹
h̄ in dilectōne inimicū nec natura nec
bñficia inimicū mouēt ad diligēdum
imo magis ad odiū. **S**ecundus est
difficultas. q̄ q̄nto act⁹ aliquis ex se est
difficilior. tāto ceteris parib⁹ ē magis
meritorius. Et dī notat⁹ ex se. q̄ duplex
est difficultas in opando. Vna pue-
niēs ex ipso ope ex se. vt ieiunare in pa-
ne et aq̄ ē difficilior q̄ cū vino et piscib⁹
Et pauperē dare denariū de ncc̄ariis
est difficilior q̄ diuitē dare denariū de
supfluis et h̄ difficultas augēt meritū.
Alia ē pueniēs ex idispositōe opant⁹
solū. puta q̄ se neglexit ad bonū dis-
ponere. vñ male se habituauit. et h̄ nō
augēt meritū. Vñ p̄z q̄ sepe plus me-
ret⁹ cū modico gūamine ieiunās reli-
giōsus q̄ male assuet⁹ mereat⁹ ieiunā-
do cū maiore labore. S; certū ē q̄ fa-
cilior ē amicū diligit q̄ iūmicū. Tertius
est charitas. Nā nullus act⁹ ē merito-
rius nisi a radice aliq̄ mō p̄cedat cha-
ritat⁹. et q̄nto act⁹ ex maiori charitate
p̄cedit tāto ē deo acceptior. et mag⁹ p̄-
p̄is eo meremur. h̄ dilectio iūmicū ex
charitate cāf tōlīt solū depēdet ex di-
lectiōe dei actuali vel hitualit̄ nullaz
aliā cām mouentē h̄z nisi deū. Amicū
vō dilectio multas alias cās h̄z. puta
bñficiū et alia. Quartū ē conat⁹ ad bo-
nū. q̄ vbi maior conat⁹ ē ad bonū ibi
mai⁹ ē meritū. Vñ. j. Coz. iij. Vnus-

quisque mercedē accipiet sūm suū labo-
rē. Et certū est maiore conatū exigi i di-
lectiōe inimici q̄ amici. ergo. **¶** Quid
ad tertiū de difficultate rancore dimitte-
ribus notandū. q̄ q̄dam sunt tā discor-
des q̄ raro vlt nūq̄ remittūt iniurias.
Isti sunt valde mali xpi tria. Primo
q̄ nō sunt veri xpiani. q̄ inungunt in
baptismo ad habēdum cor molle ad
pletatē. s̄ sunt iudei dure cervicē. et in-
circūcisi cordib⁹ et aurib⁹ resistētes sp̄
spūscō. vt ait b̄tus Stephan⁹ Act.
.vij. volunt h̄c oculū p̄ oculo. dentē
p̄ dēte. Leuit. xxiij. Scdo sunt sicut
holoserpes gētilis. De q̄ Iudith. iij.
dī q̄ ferocitate animi ei⁹ mitigare nō
poterant. Tercio q̄ pet⁹ est. sunt sicut
diabolus. De q̄ dicit Grego. q̄ nullo
pōt placari obsequio. Contra hos est
q̄d de Alexandro magno legi. q̄ dum
offensus a quodā nullaten⁹ ire cedere
veller. ei ait suus mag⁹ Aresto. Nobis
lissimū tibi adhuc documentū trade-
re possum. Alexandro autē dicere. p̄sto
sum audire. ait Aresto. Quis ē qui
regna supauit. nōne cor tuū et potētia
s̄ maiore victoriā acq̄ris hodie. animū
xpianū si viceris. si autē neglexeris. aliū
victorē habebis. Ad q̄ verba placat⁹
est. Vñ Prover. xvi. Qui dñat anio
fontor ē expugnatorē viciū. Sic legi-
tur de Iulio cesare q̄ nullis solebat
obliscisci nisi iniuriar. Certū ē etiā Ge-
necā maḡm Peronis ad eū scripsis-
se librum de clementia. q̄ est sūm Tullii
virtus p̄ quā anim⁹ in odiū alicui⁹ cō-
citat⁹ benignitate retinet. Scribūt nā
les leonē p̄cere p̄stratis. nec regē apū
aculeū h̄c. Ergo miserāda res ē xpia-
nū in rācore pmanere. vbi monarche
mūdi placant. gētilis librum scribit. et
sialta bruta docēt. Preterea dīc ap̄s
Col. iij. Donātes vobismetipsis si q̄s
aduersus aliquē habet querelā. Item
Matth. v. sanctorū est nō solū remitte

re. s̄ etiā bñfacere inimicis. Itē Chri-
stus p̄ssime orauit p̄ crucifixoribus
Luc. xxiij. **¶** Longe ergo sunt ab apo-
stolica doctrina. a sanctorū vita et xpi
exemplo. q̄ remittere nolunt offendē-
tibus eos. Sunt autē alij quidā disci-
puli culpas offendentiū q̄ multas
prendunt difficultatē in remittendo.
modo q̄ magne sūt offense. modo q̄
multotiens cōmissē et remissē multo-
tiens. Nō sic facit deus. imo magna
remittit Iohel. ii. Prestabilis sup̄ ma-
licitia. Malticia em̄ sonat in culpā gra-
uē. Multa etiā dimittit. q̄ multus ē
ad ignoscēdū Esa. lv. Et multotiens
Matth. xxiij. Non dico tibi septies s̄
vlt⁹ septuagesies septies.

Capitulum. x.

¶ De detractiōe que ē filia inui-
diē. Nunc dicēda sunt tria p̄n-
cipaliter. Primo q̄d sit. et quā-
do pctm. Secūdo cur sit fugiēda p̄p̄
ei⁹ magnū malū. Tercio quōd peccet
detractores audientes. **¶** Primum ad p̄-
mū. notandū sūm Tho. ij. q̄. lxxij.
et Alex. in summa. ij. parte. q̄ detrac-
tio est aliene fame per occulta verba
denigratio. hoc est ablatio vlt diminn-
tio fame alterius p̄ verba que dicunt
absente alio vel ignorāte eo cōtra quē
dicunt. Nā detrahēre est de aliquo to-
to partē tollere. Vñ detrahens. aliqd
de bono. p̄mū trahit. q̄ imaginē dei
virtutes et naturalia de proximo non
potest trahere que sunt bona homis.
sed famā eius potest diminūere aut
tollere. **¶** Fit autē detractio sex modis
sūm Tho. directe quadrupliciter. Pri-
mo cum quis p̄ vba sua alteri falsum
crimē imponit adinuenit. Est ē pes-
sima detractio. De qua Eccl. xj. Alitē
de tibi a pestifero. fabricat em̄ mala.
Secūdo cū pctm alterius suis verbis
adaugēt. vt cū pctm d̄ primo narrat.
quod forte verū est et alius adaugēt.

Preceptum V Cap. X

verbis suis agguando pl^uq^{ue} sit i se. De
 q^{uo} Ecc^l. xj. A scintilla augetur ignis. z
 doloso auget sanguis. id est p^{ec}at^{um}. Ter
 tio q^{ui} q^{ui} occidit reuelat ita q^{uo} p^{ec}at^{um} al
 teri^{us} veru^m h^{oc} occultu^m manifestat. non
 puato ordie charitatis z fraterne corre
 ctiois a d^{omi}no i eu^{an}gelio i^{sti}tuto. Coⁿtra
 illu^m Ecc^l. xvj. Qui denudat arcana
 amici fide^m p^{er}dit. Quarto q^{ui} illu^m q^{uo} est
 bonu^m dicit mala iⁿterio^{re} facit. vt cu^m
 q^{ui} ieiunat. orat. z s^{er}u^{it}ia facit de genere
 bono^{rum}. alter n^{on} pot^{est} accusare opus
 accusat intentione^m q^{ui} iⁿ corde est. z qua^m
 scire n^{on} pot^{est} nec h^{ab}et ad h^{oc} s^ufficientia.
 Sic Luc. xj. iudei dixeruⁿt x^po. In be
 elzebub p^{ri}ncipe demonio^{rum} eijcit de
 monia. Quo^{modo} Ecc^l. xj. d^{icit}. Bona iⁿ
 mala p^{er}u^{er}tes iⁿsidiat. z i electis po^{nit}
 macula^m. Indirecte at^{que} sit detractio du
 pliciter. P^{ri}mo negado bonu^m alteri^{us} vt si
 de aliq^{uo} vere bona dicit. q^{uo} sit doct^{or} vir
 go nobilis p^{ro}uosus s^{er}u^{it}ia. ego d^{ic}am.
 n^{on} est talis. Vel si a me q^{ui}rit. v^{er}u^m p^{ro}fata
 bona iⁿ p^{ri}mo sint. z ego r^{es}ponde^{ndo} ne
 gem. cu^m iⁿ scia sibi iⁿesse. sic Job. ix.
 iudei negabaⁿt. p^{ri}mo miraculu^m de illu
 minatio^{ne} cecⁱ. Sec^{un}do bonu^m alteri^{us} re
 sic^{en}do maliciose. sicut si de p^{ri}mo sit ser
 mo qu^o bona fecerit me p^{ro}p^{ri}e. v^{el} a me
 q^{ui}rit de tali. z ego maliciose taceam ex
 odio v^{el} inuidia. sic milites taceⁿt x^pi
 resurrectioⁿem z iudei Matth. xvj. **C**
 Sec^{un}do notadu^m est Tho. q^{uo} p^{ec}at^{um} bono^{rum}
 sunt maxie ex iⁿterio^{re} loqueⁿti^{us} diu
 dicada. q^{ui} q^{ui} aliq^{uo} d^{ic}it de alio illa iⁿter
 tio^{ne}. vt p^{er} h^{oc} auferat v^{el} minu^{at} fama^m ei^{us}
 tuc vere d^{ic}it p^{ro}p^{ri}e ei detrabe^{re}. Et h^{om}i
 detractio est p^{er} se loqueⁿdo p^{ec}at^{um} morta
 le. Q^{uo} p^{ro}bat p^{ri}mo. q^{uo} Ro. j. d^{icit}. Detra
 ctio^{res} deo odibiles. Q^{uo} id addit. vt
 dicit glo. ibid^e. ne p^{ro}pter leue est p^{ec}at^{um}
 p^{ro}p^{ri}e q^{uo} p^{ro}stat iⁿ v^{er}bis. Sec^{un}do sic p^{ro}bat
 Nam p^{ec}at^{um} q^{uo} co^mitunt coⁿtra p^{ri}mu^m
 pensaⁿda sunt penes nocumeta que
 per ea p^{ro}ximo inferuntur. sed per de

tractionem malis nocumetu^m infer
 tur p^{ro}ximo q^{uo} p^{er} furtum aut rapina^m.
 eo q^{uo} p^{er} detractioⁿes auferuntur homini
 fama. z p^{er} furtum diuitie. Fama aut^{em}
 multo p^{re}ciosior est diuitijs. P^{ri}mo Pro
 verb. xxiij. Melius est nomen bono^{rum} q^{uo}
 vnguentu^m p^{re}ciosum z diuitie multe.
 Et Ecc^l. xij. Cu^m habe de bono no^{me}re.
 hoc est magis p^{er}manebit tibi q^{uo} mille
 thesauri magni z p^{re}ciosi. Na^m per defe
 ctum fame a multis bonis homo im
 pedir^{et}. tam iⁿ sp^{irit}ualibus q^{uo} iⁿ corp^{or}ali
 bus. P^{ri}mo quia infamati doctrina
 minus sapit iⁿ p^{ro}ximo. Sec^{un}do iⁿfa
 matus p^{ro}uoc^{at} est ad peccandu^m. quia
 coⁿspectu^m se honorem p^{er}didisse. Tercio
 vno infamato alij multi possunt iⁿfa
 mari. vt patet iⁿ monasterijs religio
 so^{rum}. iⁿ domibus z ciuitatibus. Quar
 to iⁿ tp^{or}alibus contractibus matrimo
 nijs. mercantarijs z h^{om}iⁿi homini mi
 nus credit. p^{ro}p^{ter} que homines inter
 dum mori parati sunt causa defende
 di fama. sicut iⁿ duellatibus p^{ro}p^{ter}. ergo
 plus est mortale q^{uo} furtum v^{el} rapina
 tp^{or}alium. **S**unt aut^{em} tres gradus de
 tractoro^{rum}. Quidam mali. qui detrahunt
 simplicibus p^{ri}mis. alij p^{er}iores. qui
 detrahunt deuot^{is} v^{el} religio^{sis}. v^{er}u^m. iij.
 Reg^{um}. ij. cu^m p^{ro}ueri male loq^{ui}ret de De
 liseo p^{ro}ph^{eta}. q^{ui} vira^m duxit sic religio^{si}. di
 cetib^{us} p^{ro}uer^{is}. Ascende calue. statim exiue
 runt duo v^{ir}i de illa occidentes q^{uo} dra
 gtrabuos p^{ro}ueros. Tercij pessimi. q^{uo} de
 trahunt p^{ro}lat^{is} z p^{ro}ib^{us} sp^{irit}ualib^{us} v^{el} carnalib^{us}
 b^{us} deliberate. iⁿterio^{re} nocedi. z maxime
 iⁿ his q^{uo} p^{ro}in^{er}it ad eo^{rum} off^{en}su^m vt d^{ic}it Alex.
Quo p^{ro} p^{ro}. Exo. xxij. vbi d^{icit}. D^{omi}us n^{on}
 detrahet z p^{ri}ncipe^m p^{ro}p^{ri}i tui n^{on} maledi
 ces. vbi p^{ro}lati di^ui no^{ui}ant. q^{uo} diu^{er}sos ho
 mⁱⁿes suis facis z doctrinis fac^{er}e p^{ro}ut.
 siue b^{oni} siue male v^{er}u^mat. It^{em}. Numeri
 xliij. de^{tr}actio^{res} facta^m p^{ro}lati repu
 tat sua^m dices. Qu^oquo detrahit mihi
 populus iste. Tercia igitur eos pest^{is}

lentia. **Ite Ecclesiastes. x.** In cogitatione tua regi ne detrahas. glo. simplr monet ne ira vel leuitate animi maiorib⁹ nris maledicam⁹. **Scdo p illd. ij.** **Re. gū. vj.** vbi **Dza** a dño pcuss⁹ ē. qz manū suā ad arcā dei extendit. h religioſi vñ denotiv⁹ plati sūt arca dei pfectioz. in qb⁹ pñet māna dulc⁹ solatio virga correccioz scia discretioz. nec imerito tal⁹ a dño pcuss⁹ q irreuerēter manu lingue tēplū dei tāgit. **Dñ Greg.** **Qñt** dñ plus vitā sacerdotū q suam discutiūt i erroris foneā dilabunt. minus pſiderātes q nō eos vitā sacerdotū lederet si hūiliter bonis sacerdotūz **F**admonitōib⁹ aurē accōmdarēt. **T**ertio pz idēz i **Cham Gen. ix.** q **Doe** patris sui verēda detegēs. i seie suo maledictōez suscepit. vbi alij frēs bñdictōez receperūt. **Maledict⁹ inqñ Chanaan** puer. seru⁹ fuoz erit frīb⁹ suis. **Sunt** etiā alij gradus iustie. qz qdam detrahūt vbo. alij pei⁹ scpro. alij cātilentis. **Cū** tñ aliqz dic⁹ aliq⁹ vba p q minuitur alteri⁹ fama. z nō intētiōe nocēdi alteri in fama. h dic⁹ ex incōsideratiōe aut ai leuitate. aut pñt aliquā cāz. h nō necessariā. tñc manet pctm veniale. nisi vbi detractatorū a deo sit gñe q notabilē hois sſamā ledat. pñpue i his q pñt ad honestatē vitēz dispositōz bonāvolūtatē. **Hoc. n. ex ipso genere** vboz hz rōnē pcti mortā dicit **Tho.** **Maz** vñ dicitū ē pcepto p. c. xliij. **D.** Si qz leuit ex pñis signis firmiter credit de pñio pctm mortale. ipse in h peccat mortalitē. h aliū de tali mortali accusare etiā ex leuitate sine nccariā rōnā bilī cā pei⁹ est z mal⁹ nocumētū hois nō solū p charitatē. h etiā p iusticie eqtatē. q a fortiori ē pctm mortale. vñde etiā ad restitutōz. sic dicit isra pcepto. vij. c. vij. **Exēplū** ē ad ppositū. **Si** em aliqz ex leuitate animi i reb⁹ vñ in cor pore magnū dānū isferret. gñis culpa

etiā secliarib⁹ iudicijs iudicaret. vt si ludēdo necaret vulnereret. aut domū incineraret. **Sic** ē de detractorib⁹ ex leuitate in magnis reb⁹ vt dictū ē. **Et Alexander.** Qui aut mala ea p q minuit pñi fama māifestat. nō oibus indifferenter. h debitis circūstantijs pñt aliq⁹ bonū vñ necessariū ei q pñt nō obesse h pdesse. z h facit cā correccioz pñi nō cā nocēdi ei. talis ser uato ordie corrigēdi euāgelico. de q **Matth. xviij.** nō peccat h meret. **Dñ Aug.** i speculo ecclie. **Si** frater tuus vulnus hz in corpe qd velit occultare dñ timet secari. nōne crudelē a te sile refz miscōiter indicaret. **Qñt** g magl debes manifestare. ne deterius putrescat i corde. **Adū** ad scdm pñcipa. **G**le. **Qñ** detractio ē valde detestabile viciū pñt septē. **Primo.** qz valde cōis est z pñueta malicia. **Dñ** sup illd **Pro uer. xliij.** Detractorib⁹ ne pmiscearis dñ glo. **Hoc** spālī vicio pñclitāt fere totū humanū gen⁹ fm **Tho.** **Cum** qz stultoz infinit⁹ ē numer⁹. **Cū** qz pauci sūt q pñā salutis ambulāt. **Cū** etiā qz pauci aut nulli sūt. qui nō aliq⁹ ser modoz positoz detrahunt. pñio suo. aut intētiōe nocēdi. aut ex leuitate ai. aut ex cā nō necessaria. pñt qd **Iacob. iij.** dicē. **Sic**qz in vbo nō offendit h pfectus ē vir. **In** oī aut ira aut inuidia hoies pñpñssimi sūt ad detrahendū aio nocēdi. qz ira ē appetit⁹ vindicte. z inuidia tristitia de alieno bono. **Silr** vbi hoies pñentunt. statim aliena facta pñonūt incaute. **Id** **Pro uer. xliij.** dñ ctū ē. **Cū** detractorib⁹ ne pmiscear. et in pñ. **Detrahentē** secreto pñio suo hūc pñqbar. **Quapropē** sup illo pñ. **Pro** eo vt me diligēt detrahēbant mihi. glo. **terribilē** dic⁹. **Plus** nocent in mēb⁹ detrahentes xpo q animas creditoz interficiunt q qui eius carnem mox resurrecturam pñmerunt.

Alexander dicit. q. si compatio intel-
ligitur q̄tum ad mortuū p̄ncipiū. ve-
ra est autoritas. q. detractores ex cer-
ta malicia faciūt. non sic crucifigentes
xpm occiderūt. Sed nō debet intelli-
gi compatio in genere. quia gen^o p̄cti
xpm crucifigentiū fuit maior q̄ de-
tractio sit. Scđo detractio detestabile
est viciū. q. non sufficit detractore pe-
nitere de peccato ifamē. sicut de qui-
busdā alijs peccatis. s. oportet etiā re-
stituere interdū cū confusioe. ut pate-
bit in septimo p̄cepto. Tercio q. ma-
gne crudelitatis est detractor. qui ce-
cum. id ē. absente. et surdū. id ē. nō au-
dientē p̄sequit. Cōtra illud X̄n̄i. xij.
Non maledices surdo. nec corā ceco
pones offendiculū. sed timebis domi-
nū deum tuū. Quis illa sint ad ifam
crudelia. tñ fm glo. surdo maledicit.
qui absenti detrahīt. Sic etiā ceco. id
est. audiente detractioē offendiculū
ponit credēdo facilliter. et iudicādo re-
meriter postea detrahēdo proximo
Quarto detractor mltis malis assi-
millat. P̄rio. porco. qui tota die rosty-
tenet in luto viciōy. Vñ Mar. v. De
mones dixerūt. Mitte nos in porcos
Serpēti assimilatur qui ē animal pro-
ditiosum in silentio mordēs et tortuo-
se incedēs. Vnde Ecclesiastes. x. Si
mordeat serpēs in silentio. nihil eo mi-
nus habet q̄ occulte detrahīt. Est etiā
bestia similis vīse quaz vidit Daniel.
Eiusdē. vij. tres ordines dentū habē-
ti in ore. q. necat animā p̄p̄iam. famā
proximi. et inficit audientes detractio-
nem. Detractor em̄ est filius hominū. et
est bestia humanū sanguinē. id ē. pec-
catū sitiēs. nūc aperta bona dimini-
uens. nūc occulta reuelans. nūc vō fal-
sa imponēs. Est sepulcrū patēs. fm
p̄s. Guttur eius et lingua ei⁹ gladius
acutus. Sūt em̄ detractores dapiferi
diaboli qui carnes humanas boibus

comedēdas pponūt. Vnde sup illud
Prover. xxiij. Noli ēē in cōtinuis po-
tatoz. nec in cōmestatiōib⁹ eoz q̄ car-
nes advescēdū conferūt. glo. Carnes
advescēdū pferūt q̄ in collocutiōibus
crūcia. p̄mo p̄vicissim dicere studēt
Quinto detractores mltis nocent. **3**
Deo cuius iudiciū vīspāt. Luc. vi.
Nolite iudicare et nō iudicabimī. no-
lite cōdēnare et. Proxio nocēt quem
auditu corūpūz cui detrahūt. Sibi
q. sufflāt i puluerē alienoz defectuū.
et se cecāt fm Greg. Nocēt etiā ecclie
q. detractores faciūt a bonis interdū
cessare. Sexto puniunt graniter. Nā
Nūeri. xij. Maria soror Moysi lepra
inficit. q. et detraxit. Nūeri. xliij. De-
traxerūt filij israel terre p̄missiōis i ma-
lum suū. Daniel. xij. Duo senes Su-
fannā in famātes turpiter occisi sunt.
Septio dissuadēt exēpla scōy et pho-
rū multipl̄. Regit q. beatus Aug. in
mensa s. detractores versus illos scri-
ptos habuit. Quisq. amat dictis ab-
sentū rodere vitā. Hāc mēsa versam
nouerit ēē sibi. Quos etiā delere mi-
nat⁹ ē quibusdāz ep̄is detrahētib⁹ nisi
cessarēt. In vitaspātrūz legit. Cū frēs
de multoz absentū loq̄rent vicijs. ab-
bas p̄ior sacū plenū arena a tergo et
minore in pectore pēdēs. egrediebāt.
a quo cū cām q̄sissent. ait. p̄p̄ijs p̄ctis
magnis oblit⁹. aliena parua p̄tracto.
orate q̄so ut mihi mea dimittant. quo
audito tacuerunt detractores. Refert
beat⁹ Greg. j. libro dīal. q. cū beatus
fortunat⁹ ep̄s demonē a quodā eiecī-
set. demon in specie peregrini sero cla-
mitabar p plateas ciuitatis. Virum
sanctū Fortunatū. pegrinū a suo eie-
cit hospicio. tūc qdā pegrinū istū ho-
spicio recepit. Et cū is q̄ fictū pegrinū
susceperat. p̄sente vīore paruulū p̄pe-
ignē haberet. demon paruulū inuasit
et in ignē proiectū cōcremavit. Et dīc
p

Gregori⁹. q. mala & detractoria inten-
tione iste pegrinū hospitauit. ac si epi-
scopus immisericors fuisset. Sic i vi-
tis phorum de Socrate dicitur. q. ali-
quando seriose suis detractoribus au-
ditū prebuit. Causam autē sciscitanti-
bus reddidit. Nam si eorū que insunt
dixerint corrigemur. si vero non. nihil
ad nos. oportet inquit ita fieri ut si bñ
dicunt. corrigamur. si male nihil ad
nos. Sic cū quidam Diogeni diceret
de amico suo. quō Diogeni maledi-
xisset. Rēdit Diogenes. an amic⁹ ista
dixerit nō iudico. sed certū est te ista
mihi de amico meo retulisse. Sic enā
Xenocrates pbs tantū a senatu bono-
ratus ut testis nunq̃ iurare cogeretur
cū in presentia quorundā detractorū
taceret. eis causam querentibus. Re-
spondit. Ne dixisse aliquādo penitu-
rit. tacuisse vō nunq̃. ¶ Quo ad tertiu
sciendū. q. nō solū peccāt detrahentes
sed alij plures. & interdum plus q̃ de-
tractores. fm Tho. Primo qui alius
ad detrahendū inducit. Secūdo qui de-
tractores audit. & sibi detractio placet
ppter odiū ei⁹ cui detrabit. vlt⁹ ppter aliquā
aliā maliciā. vterq̃ illoꝝ peccat. & non
min⁹ q. detrahētes. Vñ Ro. j. Nō so-
lū q. talia agūt. supple. sē morte digni
sētis qui facientibus p̃sentunt. Itē
inducens & complacens detractori fa-
cit p̃tra charitatem proximi. quia pri-
mus ledit famā. & secundus cōplacet
in p̃mi malo. Vñ Bern. ij. ll. de cō-
sideratione ad Eugeniū. Detrahēte
aut detrahentē audire quid hoꝝ dam-
nabilius sit nō facile dixerim. Quāq̃
asit contingit q. aliq̃s audit detrahen-
tem & nō placet sibi detractio. nō tamē
repellit detrahentem. nec ei resistit. &
hoc ppter aliquē humanū timorē aut
ppter negligentia vel verecundia. tunc
ad huc peccat. qz ea rōne q. q̃s tenetur
subleuare a sinuꝝ alterius iacentē. sub

offerere p̃cipit. Vñ. xxij. Eadez rōe
tenemur nō pati detrimētū fame pro-
ximi. iō si possum⁹ inuare tenemur.
Vñ Hiero. Si eēt in nob̃ diligentia
ne passim obrectatoꝝb⁹ crederemur
iā oēs detrahēte timerēt. Et i epla ad
Neopositaniū. Hiero. dicit. Nemo in-
uito auditore libenter detrabit. Sagitta
in lapide nō figit. s. interdū resistēdo
percutit dirigentē. Discat detractor duz
te videt nō libetē audire nō facile de-
trahere. Et dicit Tho. q. talis non resi-
stens ex causis iā dictis. peccat plerū
q̃ venialiter. Quāq̃ etiā sit p̃ctm mor-
tale. vt cū alicui ex officio incūbit de-
trahentē corrigere. vt forte superiori re-
spectu inferiorū. vel cū de tali detracti-
one natū ē seq̃ magnū piculū nisi pbi
beat. vlt⁹ ppter radicē. s. timorē hūanū. q.
pōt eē p̃ctm mortale. ¶ Sūt autē rep̃-
hēssibiles trib⁹ de causis q. detrahētes
audiūt. & eis nō resistūt & libetē audi-
unt. Primo. q. vidēt frēs suos a cani-
b⁹ dilacerari & nō resistūt salte clamorē
cū p̃nt vel lapidib⁹ correctiois. qd si
nō faciūt bestie vident. Vñ Eccl. xij.
Que cōcilio sc̃ti hoīs ad canē. Se-
cūdo nō resistētes placabilis se ad de-
trahētes habētes falsā eis ministrant
q. frēs comedūt. qz detractoribus sine
audientū letovultu comestio carnis
humanū in detractōe insipida foret.
Vñ Hiero. Nēo inuito auditore libet
narrat. Vñ Prover. xxv. Vñ aq̃lo
dissipat pluuia & facies tristis lingua
detrahētē. Tercio audiētes detracto-
res libetē iuste agūt s. legē nāe sc̃ptu-
rez hūanā. qz frequēter credūt vni testi
cū tñ in ore duoz vlt⁹ triū testū ster oē
vbi. Et qd p̃t⁹ ē citi⁹ interdū s. bono
viro credit vni ribaldo q̃ decē p̃bis ad
p̃trariū vbi ē vitas mera. Prop̃ hoc
Bern. dicit. Lingua detractoris ē vip-
pera ferocissima q. letalit̃ tres interfi-
cit vno flatu. s. detrahētē. cui detrabit.

Ne ipm q detractionib⁹ delectat. **S**z dubitat quō hō debeat resistere oī de-
trahēti. cū dicat Eccl. iij. Nō cōtradi-
cas vbo vitaris vilo mō. qñqz aut ali-
quis detrahāt verba veritatis dicēdo:
Nū. q si detractorē scio falsuz de alio
dicere possum sibi sic resistere. qz eū p
vba arguā de falsitate. Si aut scio eū
verū dicere de alio. tūc nō debeo eū d
falsitate arguere. h̄ debeo vbi corri-
gere. de h̄ q peccat fratē detrahēdo.
vel salte debeo oīdere q mibi displi-
cet detractio. Et h̄ debeo principalit
oīdere p tristitiā faciei. Qui ei detra-
ctori hilarē oīdit facie. facit eū puta-
re q placeat sibi detractō sua. z sic au-
dacioz fit ad detrahēdū. Qui aut tristē
sibi exhibet facie. facit eū cit⁹ obmire-
scere. Propt h̄ dī Prover. xxv. Vtr⁹
aqlo dissipat pluvias. z facies tristis
linguā detrahēt. Sz p̄dicta faciūt
quidā. Nā qñ aliq detractores corri-
piunt a bone p̄cie viris statim rīdēt.
Ego vitarē dico d̄ isto. z si p̄s eēt cui
detraho sibi i facie dicerē. Rīdēt q ta-
les qñ errāt qz putāt q i facie aliqū
cōsiliari leui⁹ p̄m sit. cū tñ p̄s i vi-
ciū h̄ detrahēre. vt oīstuz ē de p̄ume-
lla in materia de ira. Scdo rīdendū
est talib⁹. q nō sufficit ad vitādū p̄m
dicere vitarē. h̄ oportet vt debeat cir-
cūstātijs dīcat fm illud. Qd iustū est
iuste exeq̄ris. Deut. xvj. Tertio rīdēt
q rap̄ ē apd qsdā detractores. illa eos
audere i facie dicē. q a tergo euomūt.
Capitulū. xj. de correctōe fraterna.
Quia fraterna correctio prefer-
uat interdū infamātē. q nō dī
detractor h̄ poti⁹ aie. p̄m de
morte p̄ti suscitator. z qz occidit fratē
in ei⁹ dīmissiōe vt Aug⁹. dīc. Idcirco
nunc tria sunt dicēda de fraterna cor-
rectiōe. P̄mo qñtū noceat omissiō ei⁹
z p̄ficiat eius exercitiū debitiū. Scdo
quō fieri debeat. Tertio qz ad eam re-

neat. **S**ecūm ad p̄mū. notandū. p̄
mo. q fraterna correctio ē fm docto-
res amonitio fr̄is de emēdatiōe deli-
ctorū ex frāna charitate. Dī p̄mo am-
monitio. qz obliurgatio vbi z castiga-
tio vboz p̄inet ad p̄latū. h̄ amonitio
p̄ solū verbū p̄inet ad oēs. Dī etiā de
emēdatiōe delictorū. qz ille finis ei⁹ eē
debet. Dī ex charitate. ex q̄ pcedere
debet. Scdo notandū q valde picu-
lose peccant dīmittētes sine rōnabil
cā fraternā correctionē. qd p̄z tripl̄r.
P̄mo qz sicut loquēdo qz peccare
p̄or. ita tacēdo. Est em̄ vt dī Ecclesia-
stes. iij. Tps tacēdi. z tēpus loquēdi.
Dī Esaias. vj. lamētaē se tacuisse dī-
cens. De mibi qz tacui. glo. qz Dīa
z alios libere nō rep̄hēdi. Scdo quia
scī de h̄ terribilitē sentētiāt. Dī Gre-
go. Qui p̄mī mala p̄spiciūt z silē-
tio p̄reūt q̄s p̄spectis vulnerib⁹ vsuz
medicaminis subtrahūt. z ideo mor-
tis auctores fiunt. q vulnera qd cura-
re poterāt nolūt. Et Aug. Tu vulnera
frat̄is cōtēntis. tu eū perire vides z ne-
gligis. p̄tor es tacēdo. q̄ ille cōmittē
do. Tertio oēs doctores p̄corditer te-
nent q reus ē cum fure. q scit furtū. z
nō indicat corrigēdū Et eadē rō videt
de participatiōe cuiuslibet delicti. Cū
ḡtātus p̄pha peniteat sup̄ hmōi. cūz
scī tā ḡue h̄ iudicēt. z cū h̄z oēs m̄gros
h̄ reputet p̄sensu i delictis. dīc b̄t̄s
Aug. Innocētes q̄ppe n̄ estis si v̄os
fr̄es q̄s iudicādo corrigē potest. tacē-
do p̄re p̄mittit. Et vere nō sūt tales
innocētes tripl̄ci de cā. qz nocēt sibi
peccātū z socijs. P̄mo nocēt sibi labia
pollnēdo delicto alieno. vt nō sint dī-
gni deū laudare. Esa. vj. De m̄ qz ta-
cui qz v̄r pollutis labijs ego suz. i. ex
ista taciturnitate. glosa. qz Dīa z ali-
os non corripit. iō cū angelis deū lau-
dare nō meruit. ne dicat mibi. Quare
tu enarras iusticias meas z assumis re-

fratētz meū p os tuū rē. Secūdo no-
cent ei qui ē corrigēdus. Vñ Auguſt.
in epīſtola ad Hierony. Obſecro te p
māſnetudinē Jeſu chriſti. ſi leſi te di-
miſtiſ mibi. nec me viciffim ledēdo
reddas maluz pro malo. Iedes autē
ſi tacueris mibi. errorē meū quē in fa-
ctis meis. vñ in dictis inueneris. In
pretariue g̃ tot occidim⁹ quorū ad mor-
tē ire tepidi ⁊ tacētes videm⁹. Tertio
nocēt ſocijs q̃ eorū exēplo tacētes idē
pctm̃ taciturnitatis incurrunt. Sicut
etiā econtra peſtilēte caſtigato ſtul-
tus ſapiētior erit. ſi autē corripueris
ſapiētē. intelliget diſciplinā. Prover.
xix. Porro ex frātina correctiōe ſe-
xuplex pōt ſeq̃ fruct⁹. Primus ē aīe
liberatio. Si (inquit Chriſtus) te au-
dierit. lucratus es animāz fratris tui
Matth. xviij. Si autē te nō audierit.
ſaltē lucrāt⁹ es aīaz tuā. Vñ. Ezech.
iij. Tu vñ aīam tuam liberaſti. ſcili-
cet poſtq̃ dixiſti ſimplo ſimpletātē ſuā
⁊ noluit cauere. Scōs ē diaboli fuga-
tio. Fugit em̃ ſicut lupus. dum excla-
mat. Quo cōtra dicit. Bern. Secur⁹
accedit tēptator vbi nullus timet reſ-
penſor. Tertius ē pcti cognitio. Fre-
quēter em̃ cōmittēs culpam non ad-
uertit quod fecit. aut ſi aduertit non
cogitat ſe malum feciſſe. aut ſi maluz
nō multū male. Quartus ē cautela d̃
futuris. Quintus ē puritatis augmē-
tatio. Vas em̃ aureū vñ argēteū q̃nto
plus confricat⁹ tanto magis purificat⁹
Ita boni viri ⁊ religioſi. Et iō intelli-
gētes hoc non ferunt grauiſ. Eccl. x.
Vir prudēs ⁊ diſciplinatus nō mur-
murabit correctus. Exēplum de Au-
guſtino qui dixit. Ego ſenex ⁊ epīſco-
pus paratus ſuꝝ ab om̃ibus corrigi ⁊
emēdari. ⁊ illū amicū meū eſtīmo cu-
ius lingue bñficio ante diē extremi iu-
dicij aīe mee maculas tergo. Sextus
eſt amicie acq̃ſito. Quis em̃ religio-

ſus correctus interdū ſerat moleſte in
pncipio. ad cor̃m reuertēs amicū itel-
ligit. Vñ Prover. xxvij. Qui corri-
pit hoīez inueniet grāz poſtea ap̃d illū
magis q̃ ille qui p̃ lingue blādimēta
decipit. Propt̃ iſta bñs Aug. quēlibet
hortat. ad correctiōz frātīā omel.
.xliij. ſup Iob. ſic dicens. Quis co-
medit zelo dom⁹ dei. niſi q̃ oīa q̃ ibi vī-
det puerſa ſatagit corrigē ⁊ cupit emē-
dari. ſi emēdare non pōt tolerat ⁊ ge-
mit. nō ē maior dom⁹ tua q̃ domus
vbi habes ſalutē eternā. ſi q̃ in domo
tua. ne puerſuz aliqd fiat ſatagis. i do-
mo dei vbi ſalus p̃poſita eſt ⁊ requies
ſine fine nō debes pati q̃ntuz in te ē ſi
qd forte ibi puerſuz viderē. Verbi
grā. Vides fratrē tuūz currē ad thea-
trū. phibe. mone. preſtare. ſi zelus do-
mus dei comedit te. vides alios cur-
rere ⁊ inebriari velle. aut alia q̃ non li-
cēt ppetrare. phibe q̃s potes tene q̃s
potes. terre q̃s vales. q̃bus nō potes
blandire. noli tñ deſcere. fac q̃cqd po-
tes. veniat in mētē ſuus ille q̃ abſcō-
dit talentū ⁊ noluit ſuperogare. nūqd
accuſatus fuit q̃ p̃didit. ⁊ nō poti⁹ q̃
ſine lucro fuauit. Sic g̃ fratres mei
nō quieſcatis. nolite quieſcere lucrari
xpo. q̃z lucrati eſtis a xpo. hec Augu.
Sed q̃reres q̃n correctionis frātne
omīſſio ſit pctm̃ ⁊ quādo nō. Rñ. fm̃
Tho. ij. ij. q. xxxij. q̃ aliquādo ē meri-
toria. Aliquādo pctm̃ mortale. aliq̃n
veniale. Nam tripliciter contingit cor-
rectionē omītti frātīā. Vno modo
meritorie. vt cū quis differt correctio-
nē vſq̃ ad oportunitz tēpus. vel ideo
omīttit. quia non ſperat eorū emēda-
tionē. ſvter ſimiliter eſtimat q̃ ex hoc
p̃pter impatientiā ipſi corrigēdi dete-
riorēs fiāt. aut q̃ aliqd aliud maluz
ex b̃ ſeq̃tur pei⁹ q̃ correctio ſit bona.
aut ex aliq̃ alia cauſa rōnabili. Si tūc
omītiſt ex charitate. tūc omīſſio ē me

ristoria. **P**ri^o Aug. j. de ciuit. del. Si p-
pterea qd oburgādisz corripēdis
male agētib⁹ parcat. vt oportuni⁹ tem-
pus inqrat. vl elusdē ipis metuit ne
deteriores ex hoc efficiant. vel ad bo-
nā vitā piā erudiēdos impediāt alios
infirmos pūēt ac auertāt a fide. nō
videt eē cupiditatis occasio qd pūiluz
charitatis. Et dicit notāter. qū nō spe-
rat emēdatōnē fratris qverisit putat
deteriorationē vt forte qd pūteret me
vel pūperet graue odiū cōtra me. aut
aliō pctm pūmitteret p qd pēloz fieret.
qd pūmū pctm. Tūc em nō solū lau-
dabile. qd etiā debitū eēt cessare a corre-
ctōe. qd ordinat ad bonū fratris. z nō
ad malū. Et illud vult scriptura Pro-
uerb. ix. Et Greg. sup eodē vt postea
ponet. Nisi em ex correctione verisit
meli⁹ aliqd pūeniret. qd pūenit ma-
iora mala qd odiū illius sit malū. tūc
eēt odiū quozdā aliqū timendū. Et
cū melius bonū ex correctōne sequit
qd sit odiū maloz. tūc odiū maloz est
cōtemnendū. In quo casu Iohannes
Verodē correxit ppter edificatōez ali-
oz. vt vult Chrys. Et sic interdū etiā
sancti correxerūt tyrānos sup psecuti-
one xpianoz. cū tū sciterūt ex hoc o-
dia magna generari in eos. z aliqū cō-
sequēter in martyresz in se seq pūiaz
mortē. **S**cdo pūgit correctionem
fraternā omitti cū pctō mortali. vt cū
quis delinquēs occurrit z oportuniū
tēpus corripēdi. z sperat ei⁹ emenda-
tio. nec timet aliqd aliud malū pūus
inde pūenire. z nō ē aliud pūis cui ex
officio incūbat corrigere. vel si ē pūis.
negligēs tū apparet. si tūc hō hōi
delinquentē omittit corrigere. forte
ppter timorē humanū vel mundanū.
vt qd sicut dicit Aug. vbi. s. Iudicūz
timet vulgi aut carnis excruciationē.
vel etiā pemptiōnē. vel aliud tale mi-
nus malū qd pctm illius p quo corr-

gi deberet. tūc videt peccare mortalit.
Quia ex quo sperat emēdatōz frat-
z omittit corrigere ppter timorē. tūc
contēnt diuinū pceptum. Et videtur
hōi quoz amissionē timet charitati
fraternē salutē. pūm pponere. cū tū
fm ordinē charitatis aia pūm plus
sit diligēda qd pūm corp⁹. Exēplum
de elemosyna corpali. Video hōiem
famescentē qd non hz. nec ex se habere
pōt vū pascāt. nec apparet aliud illud
faciēs. nec potēs facere. ego teneor ta-
lem fm meā possibilitatez nutrire. qd
si negligo. pecco mortaliter. z ei⁹ occi-
sor reputor. Sic si videro pūm ten-
dentē ad pctm mortale. p qd moreret
in aia. z spero ipm pōsse corrigi p ant
monitionē meā. z nō ē verisimile qd se
quant alia pēiora. nec ē aliud qd eū cor-
rigat. teneor ex pcepto multo plus sū-
uente aie ne pereat qd corpi in casu p-
cedēti. **P**ri^o Greg. in omel. sup Cū au-
disset Iohānes in vinculis zē. Plus
est aiam in eternū vlturā pabulo vbi
reficere. qd ventrē carnis morture ter-
reno pane satiare. Vel scirem aliquē
esse in pctō mortali. z habere spem qd
emēdaret ad correctionē meā. nec ti-
mere aliud pūus secuturū. z nō ē mē-
biverisile qd p aliū corrigat. aut qd per
seipm emēdetur. qd qverisit i isto pec-
cato mortat. tūc ex pcepto teneor eū
corrigere ne cia mortatur eternaliter.
Tertio hōi correctōis omissio est
pctm veniale. videlz qū timorē cupidi-
tas aliqū tardiorē faciūt ad corrigē-
dū delicta fratris. nō tū ita qd si ei con-
staret qd fratrē posset a pctō retrahere
ppter timorē vel cupiditatem dimitte-
ret quibus in animo suo pponit chari-
tatē fraternā. Et hō aliqū etiā vlt
sancti negligūt corrigere delinquentes
Et dicit in pdictis notāter. si sperat e-
mēdatio fratris pcurari p hōi corre-
ctionē. qd finis fraternē correctōis est

emendatio fr̄is. et ista itētiōe fieri debz.
Ubi dō p̄babiliter timef. q̄ ammoni-
tione ip̄e frater non recipet. s̄ ad peio-
ra laberet. nec aliō bonū inde p̄ueiret
vt alioz edificatio q̄ scādaltzati s̄t. aut
scandalizant̄ verisim̄. tūc eēt ab h̄mōi
correctiōe desistēdū. q̄ q̄ ordinant̄ ad
finē habēt rōnem boni ex ordine ad fi-
nem. **U**n̄ **P**rouer. ix. **N**oli arguere
derisorē. ne oderit te. **U**bi dicit glo. et
est **G**reg. **N**ō est timendū ne is q̄ ar-
guis contumelias tibi inferat. s̄ p̄ po-
tius p̄uidendū ne tractus ad odium
inde peior fiat. Et dīc̄ **T**ho. ubi p̄us.
Diligēter p̄uidendū ē ne ex correcti-
one sequat̄ odiū ex n̄ra culpa. p̄t̄ in-
discretā correctionē. Si autē sine n̄ra
culpa ad odiū p̄uocet. ex illo ex q̄ de-
beret ad dilectionē incitari. nō est cu-
randū. p̄cipue q̄n̄ ei p̄ctm̄ in damnum
alioz vergit. vel etiā damnum sequens.
vel p̄ctm̄ ip̄m est grātius odio q̄ in
nos excitamus. vel q̄n̄ speram̄ q̄ odi-
um paulatim tepescet. et tū correctio
sequat̄. **Q**uia sic dicit **G**reg. **M**eli-
us est odiū p̄pter deū q̄ amicitia que est
p̄ter ip̄m. **C**ū em̄ p̄pter ip̄m amamur
debitores dei sumus. cū odio p̄pter ip̄m
habemur. debitore eū nob̄ facim̄ hec
sentētiā **T**ho. **C**ācellarius parisi-
ensis maḡ **J**ohannes **G**erson tradit
regulas tres in de florib⁹ regulaz mo-
raliū. **P**rima. pene sunt restringende
sic q̄ absq̄ utilitate reipublice vel eius
cui infligit̄. neq̄ institui neq̄ institure
exequi deberēt. et peccāt opposituz fa-
ciētes. vel eos cū instituerint non tol-
lentes. **S**ecūda. in om̄i republiā tolera-
ri p̄nt̄ aut dīr̄vicia. que absq̄ deterio-
ri periculo neq̄ corrigi neq̄ extirpari
valēt. **T**ercia aut̄ illud ē q̄ nō. difficile
est et sepe impossibile generaliter diffi-
niri. nisi p̄t̄ circūstātijs p̄ricularibus
inspectis p̄lati supiores et sapiētes de-
terminabūt. **E**xēplū est de meretrici-

b⁹s. v̄surijs et similib⁹. q̄ q̄n̄ p̄mittūt
Et ita de p̄cubinarijs sacerdotib⁹ p̄o-
loco et tpe staret forte esse faciēdū. **T**er-
tia. **D**is error facit ins. ad hūc sensus
vel intellectū et siles. q̄ p̄lati et p̄ncipes
sepe aliqua faciūt aut p̄mittūt iustissi-
me ob errores subditoz cōem q̄ als si
fierēt aut p̄mitterētur. ad culpā eisdē
obligarēt. **S**ed cū teneamur corri-
gere p̄ximū p̄ mortalibus. dubitatur
etiā an de venialib⁹ p̄ctis. **A**n̄. **D**ūber-
tus in expositiōe regule b̄i **A**ug. **D**e
n̄talia sunt dispositiō ad mortale. **S**ed
quedaz sunt dispositiō remota. q̄dam
p̄p̄inqua. v̄l rōne multitudinis. sicut
ille qui assidue h̄mōi sine numero cō-
mittit. vel rōne magnitudinis. sic sūt
aliqua mēdacia et aliq̄ detractiones et si-
milis. vel rōne cōnexionis cū morta-
li. sicut sunt colloquia et impudicus vi-
sus et h̄mōi circa mulierē. **S**icut ergo
aliquis vidēs aliquē aliū incedentē p̄ vi-
am p̄ quas credit q̄ statim incurreret
periculū mortis. peccaret nisi retrabe-
ret eū. **I**ta pōt aliquis peccare mortalit̄
nisi corrigat fr̄em de h̄mōi venialib⁹.
que sunt dispositiō ad mortale et de ta-
libus ē perulantia oculoꝝ. **T**enemur
ergo interdū ad correctionē de venia-
libus. non in q̄rū venialia. s̄ q̄tū ad
mortale ductura. **S**iste **Q**uo ad se-
cundū p̄ncipale. s̄ quō fieri debeat fra-
terna correctio **M**orādū q̄ sex in mo-
do sunt attēdēda cū maxia diligētia.
Primo ibi agit de cura aīe nobilissime.
que si nō firyt oportet p̄iicē aīa in per-
petuā damnationē. et infiniti boni dei
minister occidit. **A**git etiā creb̄o ibi
de bono fame. que est inter ip̄alia bo-
num maximū. **U**n̄ primo fieri debet
cū lenitate. q̄ delinquentes sunt quasi
infirmi. **A**d **G**al. vi. **I**nstruite h̄mōi
in spū lenitatis. **S**ecūdo cū humilitate.
Sup̄bus em̄ est animus. et ideo cum
quis ei sup̄be loquit̄. sequūtur iurgis

nō fructus. Juxta illud *Prover. xij.*
Inter supbos semp sunt iurgia. Ter-
 tio cum cōpassione. Nō em̄ ē vere lu-
 sticie indignari p̄ctōib⁹ s̄ compari. et
 ex cōpassione eos corrigēdo dirigere
 p̄s. Corripit me iustus in misericōdia. s.
 cōpassionis. Quarto cū discretiōe. qz
 aliter sūt corrigēdi maiores. aliter pa-
 res. aliter minores. aliter graua p̄ctā.
 alit̄ leuia. aliter occulta. alit̄ māifesta.
 In oibus obseruādus ē locus et ip̄s et
 oportunitas. q̄ nō obseruantes qdam
 emulatiōē dei qdes habēt fm̄ aplm̄
 s̄ nō fm̄ sciaz *Ro. x. Vñ Bern.* Zelū
 tñū refrenat scia. s. discretiōis. Quito
 cū moderamine. Nō em̄ de festiuis. p̄
 p̄mo p̄ sunt trabes faciēde. s̄ faciūt
 illi q̄ docti sunt in culpis alioz aggra-
 uādīs. *ij. Thimoth. ij.* Seruū dei cuz
 modestia corripientē. i. cū debito mō
 Est aut̄ debet⁹ mudus. ut poti⁹ semp
 culpe allentent q̄ aggrauent. Cōtra
 qd̄ quidā faciūt om̄i frangere cupiē-
 tes securi. et ad extinguenđū muscas
 querūt gladiū. Sexto fieri debet cuz
 trāquillitate. Correctio em̄ q̄ fit cū tur-
 batus ē anim⁹ frequēter ē qdā impatie
 effusio mētēs se correctionē. Exēplū
 p̄ i *Platōe* q̄ dixit suo dñz offendētī
Alsi eēm irat⁹ te verbararē. Modos
 p̄fatos innūt vba bti *Aug.* fm̄ōe dñi
 in monte. *lt. j. cū inq̄t.* Necessitas nos
 cogit aliq̄e rephēdere. Primo cogi-
 tem⁹ vtrū tale vnq̄ viciū habuim⁹. Et
 si nūq̄ habuim⁹ cogitem⁹ nos hīe po-
 tuisse. hoies em̄ sumus. Si vō habui-
 mus. tāgar mēorā cōis infirmitas. ut
 rephensioē illā nō odiū s̄ misericōdia p̄-
 cedat. Et si nos idē viciū habem⁹ in
 quo ē ille quē rephēdere volum⁹. nō
 rephēdam⁹ illū. s̄ ingemiscam⁹. et nō
 illū ad obrēperandū nobis. s̄ ad partē
 ter conādūz inuitem⁹. hec ille. Sed
 dubiū est. q̄ causa sit q̄ tā caute est in
 correctiōe fraterna p̄cedēdū. *Rñ. fm̄*

Tho. vbi p̄us. Cū q̄s peccat. illō nocet
 aīe. et si publicabit̄ et nocet fame. Et
 qz prudēs medicus nūq̄ sanare vnū
 membrū sine lesione alteri⁹. Ideo sic
 debem⁹ p̄ fraternā correctionē conari
 ad hoc ut sanem⁹ fratris aīam sine le-
 sione fame q̄ntū fieri potest. Et si nō
 pōt oīno sine lesione fieri. tunc fiat cū
 minori lesione qua fieri pōt. Verū qz
 aīa p̄ciosior est fama. Ideo si aliter nō
 pōt frater sanari. tūc oportet eū poti⁹
 in tota fama dānificari p̄ publicā de-
 nūciatiōē ut aīa salua fiat. Est aut̄
 tribus de causis summe cauendū in
 correctione ne indebite ledatur fama
 peccātis. Primo quia melius est no-
 men bonū q̄ diuitie mīte. *Prover. b.*
.xxij. Ex q̄ patz q̄ q̄ aufert famā. plus
 nocet q̄ qui tollit diuitias. Secundo
 diuitie ablata possunt restitui. s̄ vix fa-
 ma. qz forte post diffamatiōē excusari
 nō crederet. Vñ bene dicit̄ in glo.
sup Lucā. q̄ fama ē res lubrica. Sicur
 em̄ lubricū elapsū vix rehabit pōt.
 ita fama. Tercio q̄ infamat n̄ solū reū
 infamat. s̄ etiam ledit oēs audīētes.
 sicut q̄ lutū mouet nō solū se. s̄ om̄es
 astātes inficit. Vñ *Ambro.* Tolera-
 biliores sunt fures q̄ vestes et alia bo-
 na rapiūt. q̄ qui famā. Tuz qz magis
 recipiūt. Tuz qz nūq̄ restituiūt. Tūc
 etiā qz nō vni. s̄ multis nocēt. Vñ su-
 per illud *Luc. j.* Ad virginē despon-
 satam. dīc̄ glo. Maluit dñs aliq̄s de
 suo ortu q̄ de virginis pudore dubita-
 re. Ecce q̄ntūz Christus curauit de fa-
 ma aliena.

*Capitulū. xij. de ordine fraterne cor-
 rectionis.*

Ordine ergo corrigēdi dicē-
 dum est modo. Vbi tria sunt
 videnda. Primo quottuplex
 est correctio. Scdo q̄s ordo sit debi-
 tus p̄cedēdi in correctione fraterna
 Tercio q̄s ad correctionē fraternā re-

Neat. **Q**uoniam igitur ad primum notandum
fm Tho. ubi prius. q. xxxiiij. et in. i. iij.
dis. xix. q. duplex est correctio. Queda
est potestativa. qua non solum intendit
emendatio fratris. sed etiam intendit pec-
ratio boni communis. Et illa non fit so-
lum per simplicem ammonitionem. sed etiam
quicquid per penam in infractionem ut ipse frater
vel alij timeant et a peccato desistant. Et
hec correctio solum pertinet ad platos
et superiores et iudices respectu inferio-
rum suorum. et nunquam ad inferiores respec-
tu superiorum. Et de hac nihil dicemus
hic. et aliquid dictum est in primo capitulo.
Alia est fratrum correctio. et est simplex
ammonitio fratris de emendatione de-
lictorum. Et ista correctio proprie ordinatur
in emendationem fratris delinquentis. et
est actus charitatis. qui maxime malum
proximi. id est peccatum per correctionis limum tol-
lit. Et pertinet correctio hec ad quemlibet
adultum in charitate existente in casu
sive sit superior sive inferior. et etiam respec-
tu superiorum et inferiorum. **S**ecundo
notandum quod ordinem corrigendi ponit
Christus Matth. xvij. dicens si frater
tuus peccaverit in te. Et fm doctores
prioratos et alios communiter intelligi-
tur sic. Peccatum proximi tui. aut est oc-
cultum. aut manifestum. Si est publi-
cum. sic quod non peccat in me solum. id est.
me solo sciens. sed etiam alijs scientibus. tunc
illud peccatum est coram eis coram quibus fa-
ctum est. et ad quorum noticiam venit publi-
ce arguendum. **U**n. j. Thimoth. v. Pec-
cantem coram omnibus argue ut ceteri timorem
habeant. **N**on intelligitur de peccatis publi-
cis fm Aug. in sermone domini in monte.
Non dicitur est. quia correctio talis famam
non minuit rei coram eis coram quibus fit
cum prius sciant et etiam possunt eorum scanda-
lo. Si autem peccatum sit occultum tamen. tunc
quia etiam de peccatis occultis potest parari of-
fensa proximorum. **A**d id dicendum est. quia aut
est in nocumendum civitatis seu multorum

aut paucorum. Si in multorum seu civitatis
corpale vel spirituale. puta cum quis occulte
tractat cum aliquibus. aliter civitas sit
tradenda hostibus. vel si hereticus pri-
vate homines a fide auerteret. tunc non est
expectanda secreta ammonitio. sed statim
aut alteri qui potest potest per plato. vel al-
teri superiorum qui tale periculum precavere
potest. est denunciandum. conservando famam
illius quantum potest cum salute republice et
non aliter. **P**er si ille cui rector civitatis
plus confidit. cui claves tradidit esset il-
la nocte traditur hostibus vel aliquo
homini. et nullo modo vult desistere. nec po-
test isti periculo aliter provideri. tunc esset
istis noticiam dicens. **C**aveatis ne cla-
ves illi hac nocte tradatis. quia perditur
est civitas. **N**on dicitur est. quia bonum contra-
tus preferendum est bono privato. Sic cum
fama sit de maximis bonis religiosorum
vnde si unus religiosus scandalizet alios
et secreta ammonitio non inuat. plato di-
cendum est. ut provideat fame civitatis.
Sic etiam de heretico est intelligendum.
Nisi aliquis forte firmiter estimaret quod
statim per secretas ammonitionem possent
homini mala impediri. Et idem iudicium est
habendum de sibi casibus. **U**n. Hie-
ro. Que misericordia est parcere vni multos
in discrimine adducere. polluit populum ex
vno peccatore sic ex vna ovis universus
grex. **I**gitur bonum multorum dicitur preferri bo-
no vni. **S**i autem peccatum proximi occultum
est in nocumendum vni vel paucorum. tunc si
est in nocumendum tam parvum quod melius sit il-
lud parvum parare quam alium diffamari. quia si
forte modo non corrigatur. postea forte cor-
rigetur. ut si esset ei factum damnum modicum
et in modico valore tunc dicitur corrigere si co-
nvenienter potest. sed non dicitur revelare. Si autem
est notabile nocumendum vnde quod vult occi-
dere nocte vel homines spoliare cum laceat
in camera. vel vult decipere filiam. vel viro-
re abducere. domum comburere. vel hominem
silia facere. et non sperat quod per secretas am-

monitionē possit huiusmodi dānū impediri. nec p aliquē aliū modū. tunc melius est innocētē seruare indemne q illi pseruare famā. Illud tñ sic dicitur dū est in secreto z sub sigillo secreti. q nō possit agere ad illi infamā reuelando. nec ad penā ipm denūciando.

D h solūmodo ad sui castelā. **S**i autē pctm fratris sit occultū. q nō est infamatus de illo. nec pōt sufficēter pbari corā iudicio illi q habet corrigere. z si est solū in nocumētū peccātis. z forte eius in quē peccat. q ab eo ledit vlt p solā noticiā. tūc ad hoc solū tendendū est vt fratri subueniat z emēdet. z ideo si sperat q p correctionē corrigatur vt ē pmissus. tūc pmo corripied est secrete. vt innocētā recuperet z famā nō pdat. Et h voluit dñs. cū dixit. Corripe eū inter te z ipm solū. nō solū semel h pluries. z ip secrete. z qdū p. babiliter spes habet q p eā corrigat. Cū aut p. babiliter estimat q secreta ammonitio non p. ficiat. nec ē verisile q ex testiu inductione aliq p. l. sequitur h verisimilit. p. ficit ad frs correctōes tūc est vlt. p. cedendū. vt pmo patet vni vel duob. monstret pctm fratris. q possunt p. desse. z de qbus non credit q ob sint diffamādo. vt sic saltē sine multitudinis infamia emēdet.

Et illi testes adhibent p. ncipaliter. Primo vt fratrē amoneāt z corrigāt. Scdovt amonitionis frs sint testes. Tertio vt negantē corā supiore p. uincant de actu. si actus iteret. Sunt em testes inducēdi vt actū iteratū videāt fm Aug. Si aut iteratū ostēdi testib. nō possunt. debēt tñ adhiberi vt corā ipsia reco. g. scar. vel saltē. vt ipsi eū amoneant. z vt obligatio plurimoz ipm corrigat. Et has duas causas tāgit glosa sup vbo. Adhibe tecū vnū. vel duos testes. Si aut ad talia testiu inductionē nō corrigis. tūc q p. sciētia

p. ferēda ē fame. debet i publico denūciari supiori. vt sic tñ cū dispendio fame a pctō libere. Et h voluit xps cū dixit. Dic ecclie. id est. plato. vlt alteri supiori p publicā denūciationē. z ille pōt pctm eius publicare. vt alij scient se ab eo custodire ne inficiant. Et pōt eū punire in reb. vlt in corpe vel p. cōmunicationē vt respiscat a pctō. z ppter cōmunē iusticiā vt alij vidētes penā illi caueāt sibi. etiā timore pene a similib. pctis. qz pene sunt medici. nales. **Q**ñ fm Aug. in regula. Si q. oculi petulātā i aliq aduerterit. P. l. mo statim d. amonere fratrē ne cepta p. grediant. Scdō si nō emēdat. plato tanq. p. l. si habere indiscandū est. vt secreti correct. nō innotescat ceteris.

Tertio si nō inuat. testes debēt adhiberi. Quarto in publicū p. duci p. uincendus ē si negauerit. S. duo media dñs in vno cōprehēdit. Sed Tho. in tracta. de fratria correctōe. sic p. cedē docet. z p. ceptū d. correctōe fratria fm q. p. tiner ad oēs sic d. fm eū d. doctore q. s. exeq. Cū d. Si peccauerit in te. i. s. te. tūc ē p. ceptū de dimittēdo. vel in te. i. sciēte te. Et h pōt fieri dupl. vlt te solo sciēte. tūc corripe eū int te z eū solū. Si te audierit. lucrat. es aiaz fratris tui. Si te nō audierit. nō debes vlt tra. p. cedere. Nō em potes addere vnū vel duos. cū nullus alius sciat. tñ potes ei dicere q. pōt p. desse non obesse. Si autē p. tingat q. alij postea sciāt. et sit adhuc in illo pctō. tūc debes vnū vel duos adhibere ad eū corripiedū. z sic ē p. cedēdū si pctm ē occultū. Si aut sit māifestū ita q. plures sciāt. tūc est sic p. cedēdū. Si peccauerit in te. i. te sciēte nō tamē solo. corripe eū ante te z remaneat. Si te audierit lucrat. es aiam fratris tui. Si aut te non audierit. adhibe tibi vnū vel duos scz de illis q. sciūt. nō scz p. audiri h. p. vltimū

vt dicit glosa. vt q ad vñ^o monitionē
corrigi noluit. multoꝝ oburgatione
resipiscat. Si te nō audierit. dic eccle-
sie. i. plato. tunc potes ea dicere denū-
ciando. et tunc vñ^o adhibēdus est. qā
in denūciatōe vt qdam dicūt sufficit
vñ^o testis. Sed si sic. videt q publicet
pcām occultū. An. q pcām dī occultū
tripit. Primo si hō scit vt solus deus
et nō alio mō. vel vt hō loco dei. sic ille
q ex sola sacramentali pfessōe scit. tūc
nō pōt corrigere vel aliqd facere. Ita
cēre. sic q nescit. Secōdo mō si scit pcām
vñus solus hō vt hō. tūc debet eū cor-
ripere inter seꝝ ipm solū. nec debet vl-
tra pcedere vt dictū est. Tertiō mō dī
occultū si pauci sciūt. et tunc occultū
et manifestū nō cōtradiciunt. Si tunc
te audierit. nō est pcedendū. Si non
tunc adhibēdus ē vñ^o vel tres. Si nec
vñū nec tres audierit. et plures nesci-
ant. quomodo tunc dicet eccle. q sic
videt alteri^o pcām publicare. Dicēdū
q ecclesia nō dicit hic congregatio si-
ne multitudo fidelium. h̄ dicit eccle-
sia. prelatus cui pōt dicit. eo q pōt pdesse
non obesse. vnde nō est publicatio cri-
minis. hec de Tho. vbi prius. Alter
aut esset pcedendū quādo correctio
esset potestatiua. plati videlicet. vt ibi
dē dicit. Quo ad tertiū principale.
G q corripe teneat. An. fm Tho. Fra-
terna correctio p̄ter ad quēlibet adul-
tum regularit̄ q charitatez h̄z. siue sit
platus siue subdit^o. p̄t qd dī. xliij.
.q. liij. Tam sacerdos q reliq oēs fide-
les summā debēt h̄re curā de his qui
pereūt. qren^o eoz redargutiōe aut cor-
rigant a pctis. aut si incorrigibiles ap-
pareant ab eccle. seꝝent. Imo sic infe-
rior debet corripe plati suū. aut alius
superiorē. q est opus mie. qd maxie p-
lato debet. Vñ Eccl. xviij. Vnicuiq
mādauit deus de primo suo. Tū cū
modestia debet fieri ad platos. fm il-

lud. j. Thimoth. v. Seniore ne incre-
paueris. h̄ obsecra vt p̄cni. Dictū est
aut notant q correctio p̄tinet regula-
riter ad quēlibet. q in casu nō p̄tinet
ad qsdaz. Vñ Gorra sup Matt. xviij.
q in qnq casib^o qd absoluit a p̄cepto
fraterne correctiōis. Prim^o cū nō est
aliq spes correctiōis. Vñ Diero. Frā-
stra niti et nihil aliud q odū q̄rere ex
extreme demētie ē. Et Prouer. ix. No-
li corrigere derisorie ne oderit te. Se-
cūdus cū timeat defect^o pbatōis et cri-
minalit̄ agit. vbi. s. obligat actor ad ta-
lionē si in pbatōne defecerit vel defi-
ciat. Terti^o cū plato tanq̄ iudici notū
est factū. q ille notori^o vel p̄dictus ē.
Quart^o cū meliori ope vel ad minus
eque bono vacat. sic monachi qui nō
obligant. in dispēdiū aiaz suaz extra
monasteriū vagari. Quin^o cū m̄liti-
do vel p̄as est in culpa. vbi correctio
plus noceret eccle. q pdesset. Vñ
versus. Non spes. nō testis. plebs. p-
sul scit monachus sum.

Capitulum. xiiij. de scandalo.

Expedita materia correctionis
fraterne. qua qd intendit aliū
emendare in anima vniūfica-
re. Tractandū est de scādalo qd dire-
cte contrariat correctioni fraterne. qd
p scādalu qd vere vñ interpretat̄ intē-
dit aliū in morali vita corrūpere. De
quo scādalo tria sunt p̄ncipalit̄ dicen-
da. Primo qd sit. qntum et q̄nplex.
Secōdo qn sit pcām morale. veniale. vl
nullū. Tertiō q sint p̄t scādalu vt-
tanda vel faciēda. Et nū ad primū
notandū fm Tho. scda. ij. q. xliij. Et
in. liij. dis. xxxviiij. q scādalu fm Pie-
ronymū sup Matt. xv. est dictū vel
factū vel om̄issum minus re cū p̄bēs
occasione ruine. Dicit primo. dictū.
nō cogitū. q cogitatio nō opponit̄
alicui. vt offenditū. P̄t secūdo ob-

Preceptum V Cap. XIII

ctum vel factum vel omisum. qz istud mo-
dis potest perimere ruinam pati a nobis. Di-
cit tertio. minime rectum. non quod ab aliquo su-
perat in rectitudine. sed quod habet aliquem re-
ctitudinis defectum. vel quod est secundum se ma-
lum sicut peccatum. vel quod habet spiritum mali. id
de se non sit malum. sed per tamen occasionem
ruine. ut patet de inclinante se idolo non
guersa interiore. Unde apostolus. j. Thessal.
v. Ab omni specie mala abstinete vos.
Unde quarto. habens occasionem ruine.
Nihil enim potest homini esse sufficiens causa pec-
cati. quod est specialis ruina. nisi ipsa vo-
luntas. ideo dicta vel facta alteri potest esse
causa imperfecta occasio peccandi. Vocatur
autem scandalum grece. latine offensio. im-
pulsio. vel ruina. Quia sic contingit quod
aliquis obex ponit alicui in via corporali.
cui impingens disponit ad ruinam. et ta-
lis obex dicitur scandalum. Sic fit in pro-
cessu vite spiritualis contingit aliquem dispo-
ni ad ruinam spiritualem. per dictum vel factum
vel omisum alteri. in quantum. scilicet. aliquis
sua ammonitio vel inductio. aut ex-
emplo alium trahit ad peccandum. et hoc
propter dicitur scandalum. Est autem scanda-
lum valde detestabile peccatum. ut ostendit
christus multipliciter. Matthei. xviii. ubi di-
cit. Qui scandalizaverit unum. ergo plus
peccat quam multos de pusillis istis. scilicet. in-
firmis. Hieronymo. ibi dicit quod recte dicitur pu-
sillus. quia qui magnus est. robustus in
fide et charitate moveri non potest. Pro-
verbis. xii. Non contristabit iustum quicquid
ei acciderit. qui in me credunt quia ma-
gis fidelium scandalum est cavendum. Ecce
iam peccatum scandalum positum est. Nunc se-
quitur primo pena. Expedit ei. scilicet. minus
malum ei foret. ut suspenderetur mola asina.
in collo eius et demergatur in profundum
maris. Et secundum Hieronymum. loquitur secundum ritum
palestine. ubi per maiorem criminibus
ligato saxo ad collum solebat homo in ma-
ri proijci. Mola asinaria. scilicet. quicunque
gravis lapis. ut est asinus vel qui one-

rat asinum. Et dicitur mola quod voluit affi-
ni vel equi cum rota in molendinis. Secundo
alta pena innuit. De mundo a scanda-
lis. Nam rotas aiax moris percurat quod scan-
dala sunt ut exponit Bernardus. illud Esa.
xxxviii. In pace amaritudo mea a-
maritudo mea amarissima. Amara
in nece martyrum per tyrannos amaro-
rum in persecutio hereticorum. et amarissima
in scandalizantibus falsis christianis. Tertio
ponit spiritale malum peccati mortalis ibi. De
homo per quem scandalum venit. Quarto ostendit
malum scandalum in multiplici pena. et spiritale
ignis eterni. Unde sequitur. Melius est tibi
et. quod mitti in ignem eternum. Quinto
alta pena addit de verme. Matthei. ix.
ubi de maiori scandalum dicitur. ubi scilicet in
gehennam vermis percussit se et eorum non mo-
rietur. Sed potuisset quod a christo quiescere. Si
ita malum est alios scandalizare. cur permittit
scandala euentre. Idem respondit christus. Ne-
cesse est. id est. expedire ad aliorum probationem.
vel necesse si mundus vult male vivere
Secundo potuisset quod iterum quiescere. Si
est necesse. ergo scandalizantes non sunt pun-
tiendi. Unde. quod imo. quod ubi homo illi per quem
scandalum venit. Et ista omnia dicta sunt de
scandalo activo seu dato. quia illud est
aliquando spiritale peccatum. Est autem
duplex scandalum. Unum activum seu da-
tum quod diffinitum est. et isto dicitur quod scan-
dalizare. Aliud est scandalum passivum
seu acceptum in eo quod ex dicto vel alteri
facto ruit. et istud non est spiritale peccatum.
sed generale. et ipso dicitur quis scanda-
lizari. Item non dicitur quod dictum vel factum ali-
cui potest alteri esse occasio peccandi du-
pliciter. Uno modo per se. alio modo per acci-
dens. Per se quoniam quis intendit suo ma-
lo exemplo verbo vel facto alium ad pecca-
tum inducere. vel etiam si ipse hoc non in-
tendit ipsum factum est tale quod de sui na-
tura habet ut sit inducitur ad pec-
candum. ut patet cum aliquis publice facit
peccatum. vel aliquid quod habet similitudinem

peccati. Et tunc iste qd facit pprie dat
alteri occasione ruine. porissime qm b
intedit. et vocat scandaluz actiuu. Per
accidens vo ybu vel factu vni est alteri
ca peccadi. qm pter intentoz opantis
pter pditione opis aliqs malus male
dispositus inducit ad peccadu. puta cu
qs uidet bonis alioz. Et tunc iste qd fa-
cit tale actu rectu. no dat alteri occasi-
one peccadi s ali sumit. Et io hoc est
scandalu passiuu sine actiuo. qz iste qd
recte agit n dat occasioz ruine qz alter
parit. Et de passiuo scadalo loqt xps
vbi pns Matih. xviij. Si oculus tuus
scandalizat te. si man. si pes etc. Contin-
git qd qnqz qd sit sit scandalu actiuu inno-
z passiuu i altero. puta cu ad inducti-
one vni alter peccat. Qnqz est actiuu
sine passiuo. puta cu qs inducit aliuz
verbo vel facto ad peccadu. et iste non
consentit. Qnqz vo est passiuu sine acti-
uo. vt pns dictu e de dicto vel facto p
accis in malicioso. Qm ad pnci-
pale. qm scandalum sit pcrim veniale. et
qm mortale. et quot modis fiat pcrim est
hec conclusio fm Tho. et alios. qd scada-
lum actiuu seu p se nunqz est sine cul-
pa scandalizantis. et scandaluz passiuu
nunqz est sine culpa scandalizati. Acti-
uum tn bn est sine culpa scandalizati. et
passiuu sine culpa scandalizantis. Pna
pars pz. qz omne scandalu actiuu vel est
pcrim vt hz spem pcr. si e pcrim pz ppo-
sitiu. si vo no sit de se pcrim s heat spz
pcrit vt comedere idolatru cora infir-
mis. dz dimitti ex charitate ad tollen-
du lesionem primi. Et qui no dimittit.
pra charitate agit. sicut dic apls Ro.
xiiij. Si ppter cibum frater tuus peristat.
ta no fm charitate ambulas. Item pz
Matih. vbi. s. Ille tres pres patet ex
vltio notabili pcrato pcedeti articulo
E An aut scandalu sit spale pcrim vel ge-
nerale. Rndet Thom. qd scandalu acti-
uum per se quando videlicet procedit

ex intentione agentis. vt cum aliquis
suo dicto vel facto intedit aliud trahere
ad pcrim tunc est spale pcrim. Tum quia
ibi ex intentione spalis finis sonit roez
spalis peccati. eo qd finis dat spem in
moralib. Tum etiā qz spali vni op-
ponit. videlicet charitati put impat cor-
rectione fraternā. qz scandalizans in-
tendit aliuz corrumpere. vbi fraternalit
corriges intedit aliud emendare. Scan-
dalum vo actiuu qd fit pter intenti-
one agentis. puta cum aliquis suo fa-
cto vel verbo inordinato no intedit al-
teri dare occasione ruine. s solū sanis-
facere sue voluntati. et sic no est specta-
le pcrim. qz quod e p accidens no pstitui-
t spem. s est tunc circumstantia aggrauas
scz qd in publico fit. Scandalu aut pas-
siuum no potest esse speciale peccatu
qz ex dicto vel facto alterius contingit
aliquē ruere fm qdcunqz genº pecca-
ti. Sed quando scandalu est peccatu
mortale vel veniale. Rndet Thom. Scā-
dalum actiuu p se fit mortale peccatu
Primo quando quis intedit aliud indu-
cere ad peccandum mortaliter. Scdo
quando quis intendit inducere aliuz
ad peccandum venialiter p actu pecca-
ti mortalis. Tercio aut est veniale qm
quis intendit alium inducere ad pec-
candum venialiter p actuz pcrim venialis
Scandalu vo actiuu p accis. qm. s. qd
no intedit alium trahere ad peccatu.
Primo est mortale peccatu. quando
aliqs actum peccati mortalis comit-
tit. Scdo quando quis suo actu con-
temnit salutem proximi. vt cum pro ea
conservanda no pretermittat aliqs fa-
cere qd sibi libuerit. Pn etiam in scri-
pto dic Tho. qd qm qd comittit actum
in quo no intedit primi nocumētu. qd
actus alis est veniale. vel indifferēs ha-
bens tn similitudinē pcrim mortalis. tunc
scandalu actiuu eet pcrim mortale ex ali-
quis circumstantiis cōcurrētib ex quib

bus estimari probabiliter posset q̄ infir-
mi aspicientes peccaret mortalit̄. **De-**
niale aut̄ p̄t̄ eē dupl̄r. Primo q̄n q̄s
actu cōmittit p̄cti venialis. Sc̄do q̄n
quis actum cōmittit. qui nō est fm se
p̄ctm̄ se habet aliquā sp̄m̄ mali cum
Galiq̄ leui indiscretiōe. **Q**uā aut̄ passi-
uum scandalū sit mortale v̄l veniale.
Rōndū q̄ cū scādālū ip̄ortet ip̄actiō-
nē q̄ndā p̄ quā aliq̄s disponit ad rui-
nā. iō scādālū passiuū q̄nq̄ ē peccatū
veniale. q̄n habet impactionē tm̄. pu-
ta cum aliq̄s ex inordinato dicto vel
facto alteri cōmouet motu venialis
p̄cti. **Q**uāq̄ v̄o ē mortale q̄si cū impa-
ctione habēs ruinā. puta cū aliq̄s ex
inordinato dicto v̄l facto alteri p̄ce-
dit v̄q̄ ad p̄ctm̄ mortale. **I**s de **T**ho.
Quo ad tertiu p̄ncipale q̄ bōa sint
dimittēda v̄l nō dimittēda p̄t̄ scāda-
lū videlz passiuū. i. ne aliq̄ scādālizef.
Rōndū p̄mo q̄ triplicia sūt bōa. Pri-
mo q̄dā sp̄ualia q̄ sūt d̄ nēcessitate salutis.
Sc̄do q̄dā sp̄ualia q̄ nō sūt de nēcessita-
te salutis. Tercio q̄dā tp̄alia. Sc̄do no-
tādū q̄ tria sunt ḡna hoim̄ in q̄b̄ scā-
daliz̄ oūri p̄t̄. Priō q̄dā ex malicia
p̄p̄ia scandalizant̄. puta cū aliqui vo-
lunt impedire bona sp̄ualia p̄mo vel
secūdo modo dicta. Et illud d̄ scāda-
lū phariseor̄. Alij scandalizant̄ inter-
duz̄ ex ignorātia. puta q̄ ignorāt opa
q̄dam esse licita que tamē sunt licita.
Et tertio alij ex infirmitate scādālizant̄
non vt p̄m̄ ex malicia p̄p̄ia. et talium
videlicet. secūdo et tertio mō d̄ scāda-
Ilū pusilloz̄. **Q**uādo ergo querit̄
que bona sint dimittēda ne q̄s scāda-
lizetur. **R**ñ. fm̄ **T**ho. p̄ma bona q̄ vi-
delicet sunt de necessitate salutis. pu-
ta que non possunt p̄termitti sine pec-
cato mortali. talia nullus debet dimit-
tere ne aliq̄s scandalizef̄ etiā quicūq̄
Ratio est. q̄ quilibet tenet se diligere
p̄ius et plus q̄ al̄ez̄. et ergo ea q̄ sunt

de necessitate salutis nō debēt dimitti
p̄pter scādālū alterius vitandū. **U**n-
de p̄t̄ q̄ q̄n cōsilioz̄ observatio et im-
pletio operū miscōie tp̄aliam vel sp̄i-
ritualiu est de necessitate salutis. tunc
talīa non sunt p̄pter scādālū alicui⁹
dimittēda. vt p̄t̄ in his qui aliqua cō-
silia vouerūt. et in his q̄bus iminet ex
debito defectib⁹ alioz̄ subuenire tp̄a-
lib⁹ vt pascēdo esurientiē. vel sp̄ualib⁹.
vt docēdo ignorāte. siue h̄mōi fiant d̄-
bita p̄pter iniūctum officium. vt pat̄
in p̄lat̄is. siue p̄pter necessitatē indigē-
tis. quia de talibus eadē rō est sicut d̄
necessarijs oim̄. Non solū aut̄ p̄ctm̄
mortale vnq̄ est facendū p̄pter vitā-
dum scandalū cuiuscūq̄. sed etiā nec
veniale peccatū est vnq̄ cōmittendū
vt videt̄ scandalū alterius. licet aliq̄s
actus q̄ alias esset p̄ctm̄ veniale vt ver-
bum ociosum aut simile. fieri posset
nullum peccatū p̄pter vilitatē alteri⁹
Dicit̄ em̄ br̄s Hierony. q̄ dimittē-
dum est scandalū om̄e q̄ potest p̄ter-
mitti. salua triplici veritate scz̄. vite ius-
ticie. et doctrine. **Q**ue declarās sc̄tus
Tho. in. liij. vbi supra sic dicit̄. Nullo
modo aliq̄s peccare debet vt p̄ctm̄ al-
terius vitet̄. q̄cūq̄ aut̄ veritatē relinq̄t
peccat̄. Veritas em̄ de q̄ loq̄mur con-
sistit in hoc q̄ homo in dictis et factis
suis rectitudinē diuine siue diuine le-
gis regule se conformet. cui quidē hō
p̄formari debet. et i his q̄ ad cognitio-
nē p̄tinent. et hoc p̄tinet ad veritatē do-
ctrine. Et in his q̄ ad actionē spectant.
siue ea debeat aliquis p̄ seipm̄ agere.
q̄d p̄tinet ad veritates vite. siue ea de-
beat ab alijs obnuāda p̄mulgare. q̄d
p̄tinet ad veritatē iusticie. q̄ consistit in
rectitudine iudicij. **N**ō in quicūq̄ p̄-
termittit aliquid in quo se diuine legi
conformari p̄t̄ veritatē dimittit. q̄ il-
lo remoto vitas adhuc remanere po-
test. **S**ed tūc dicit̄ aliquis veritatē di-

mittere. qñ omittit vel facit aliqd quo
obmisso vel facto veritas non manet.
qd sine pctō esse nō pōt. Et ideo veri-
tas nullo mō ppter scādalū passiū al-
terius dimittēda est. hec Tho. Unde
Ray. dicit. Doctor vel p̄dicator nō de-
bet falsum docere p aliq scādalo. tace-
re tñ pōt et debet. si oēs abstinent sunt
ita q deteriorēs efficiant. Vñ ex. li. v.
vñlī scādalu nasci pmittit q̄ veritas
relinquat. Veritas scz. doctrine vite.
et iusticie. Scdō vō mō bona spūalia
que non sunt de necessitate salutis. vt
sunt consilia. Unde pmo dico. q illa
nō sunt dimittēda. nec ad tēpus. nec
semp ppter eos q scandalizant ex ma-
licia. Pico secūdo q vbi periculū nō
imminet. bñ sunt differēda vel occul-
tāda ppter eos q inde scandalizaret. p-
babiliter nō ex malicia. s̄ ex ignoran-
tia vel infirmitate. Tādū aut ppter ta-
les opa que nō sunt de necessitate sa-
lutis. vbi periculū nō imminet. sunt oc-
cultāda vel differēda. qñq̄ debite red-
dita rōne instruantur alij q nō debent
ex talib⁹ scādalizari s̄ potius edifica-
ri. Et si post reddita ratiōne hmoi scā-
dalū durer. tam videt scādalu esse ex
malicia. nō ex ignorātia vel infirmita-
te. Unde in sc̄ptō dicit Tho. q ppter
tale scādalu passiū p̄silia sunt ad tē-
pus intermittēda. vel occulte agenda
nō aut oīno dimittēda. qz hō plus si-
bi q̄ p̄mis in spūalib⁹ puidere de-
bet. Et ignorātia si diu durer in mali-
cia p obstinatōz cōputat. Tñ attēden-
da est q̄ntitas scādali et boni qd p̄in-
git ex cōsilio seruato. et fm hoc altqñ
cōsilia sunt intermittēda ppter scādalu
pusilloz. vel scādalu p̄tendū ppter
cōsilia. hec Tho. ¶ Sed quid de ope-
ribus alijs a cōsilijs seu superogatio-
nis operib⁹ q vocant idifferētia ex ge-
nere. vt comedere carnes. bibere vinū
tēporalia modo licito acquirē. acqut-

sita custodire. debita repetere. et sic de
alijs. nunqd sunt ppter scādalu dimittē-
da. Sūt em̄ triplicia opa. Quedā ne-
cessaria ad salutē. Alia vō idifferētia ex genere
Rñ. Rich. in. liij. dis. xxxvij. Opa in-
differētia ex gñe quoz omissio nulli
alij p̄iudicat nisi opanti. et etiā in tem-
poralib⁹ tñ omittēda sūt ad vitandū
scādalu p̄imi pueniēs ex infirmita-
te vel ignorātia. qñ p̄babilis apparet
q nisi tale opus omittat. p̄im⁹ scāda-
lizabit. Et si p̄babile ē q scādali zetur
mortalit. tñc omissio illi⁹ opis ē in p-
cepto. Si aut p̄babile ē q nō scādali-
zet. nisi venialit tñc omissio isti⁹ opis
est in p̄silio postq̄ m̄ p̄rio ē oīsum q
ex tali ope scādalizari nō debet et debi-
to mō suatum vt nō scādali zet. sic nō
tenet omittere istud opus ppter p̄imi
scādalu vitandū. qz scādalu post talia
orū horamēta pueniēs p̄rie eēt ex
malicia. vñ ppter istud nō est dimittē-
dum. Rñ. Rich. Et dicit. Duran. in. liij.
dis. xxxvij. Que sunt idifferētia sic
comedere carnes. vel abstinere ab eis-
dē. oia dimittēda sunt. qd diu durat scā-
dalū pusilloz. Rñ. ille. Et pbat p Aug.
in fmone oīi in mōte. Pandū ē rē. vt
postea patebit. Et dicit notāter qd diu
durat scādalu pusilloz. ppter eos q in-
formati i scādalu phariseoz incidunt
ex malicia. vt involētib⁹ impedire bo-
na. sepe apparet. Itē vt statim dicit fin
Tho. et oēs cōiter. Tēporalia nō sunt
dimittēda ppter scādalu oruz ex mali-
cia. s̄ multomin⁹ abstinētie et hmoi.
qdam plus seruiciū virtuti q̄ spūalia
¶ Et dicit Guill. sup Ray. q nō debet
quis esse facilis ad credēdū q alij scā-
dalizent de bono ope quod facit. nec
debet quis facile ppter metū scādali
cessare a bono ope. qz d̄ p̄sum ere de
alijs pot⁹ q sint boni q̄ q mali sint.
semp em̄ iudicādū ē in idifferētib⁹ in

partē meliore. Tū dūrate pſcia q̄ alij ſcandalizet dū dimittere vlt opus occul-
tare. Et ō pmi dicitur videt. q̄ p̄t ſcāda-
lū oriū ex malicia nō debeat q̄s dimit-
tere opa bona pſilij. q̄ ſi p̄t malicias
talij bona deberēt ip̄ omitti. malis bo-
na frequēter impedirent occasio da-
ret malis malignādi. Vñ hoc scanda-
lum est phariſeorū qd etiā xps docuit
nō curare. Vñ poſtq̄ xps Mat. xv.
p̄tīb ſcribiſet phariſeis p̄dicat q̄ xpo
discipuli diſperūt. Scis q̄ phariſei au-
diſto hoc vbo ſcandalizati ſunt. At iſte
rīdēns ait. Vñ plātatio quā nō plan-
tauit p̄r me celeſtis eradica-bit. Sini-
te iſtos. cecī ſunt z duces cecorū. Cec-
aū ſi ceco ducatū p̄ter ambo in foue-
am cadūt. Et ō ſecū dīvidet q̄ vbi peri-
culū non imminet. opa ſuperogatiōis
ſunt diſſerēda vel occulta da. p̄t ſcan-
dalū ex ignorātia vel infirmitate. pue-
niēs quouſq̄ tales informēt. z aliq̄
mō cōfortent. Et in quā est iſta. q̄ ex
occulta-tōe opis ſuperogatiōis. vlt ex
dilatatiōe p̄tīm malū vitat. qui infor-
mabit. z p̄tīm bonū nō minuit. Vñ
dicit Rich. ſup. iij. diſ. xxxv. q̄ tunc
merito p̄tīo nō p̄iudicat. q̄ ſic op-
ſuperogatiōis intermittere meret e-
q̄. le p̄tīm. p̄tīm debito opi ſupero-
gatiōis q̄ omittit. vel maius. vnde
talīs omiſſio niſil minuit de p̄fectiōe
charitatis. ſ. magis ad eius augmētū
diſponit. Vñ xps hoc ſcandalū puſil-
lorū Mat. xv. vitare iubet. vt pa-
tuit ſupra. Et Mat. xv. De ſcāda-
lizaret drachma petētes. iſtud p̄ſoluit
Et idem ſupra patuit de aplo Rom.
xiiij. Ex p̄dictis p̄t q̄ frequēter am-
ci qui ſcandalizant de ingreſſu alicui-
in religione ſcandalū habēt phariſeo-
rum. Propter qd Hieronym⁹ i epla
ad Heliodorū dicit. Licet in limine ſa-
ceat. pater ſiccis oculis ad vexillū cru-
cis euola ſolū genus p̄tatis ē. in hac

re eſſe crudelem. Tercio modo bo-
na temporalia quādo ſint dimittēda ne
alius ſcandalizet. diſtinguendū est.
Nam bona temporalia ſm Thom. aut
non ſunt noſtra ſed nobis p̄re alijs cō-
miſſa ad conſeruandū z diſponendū
pro cōltate. ſicut bona eccleſie cōmit-
tunt p̄relatis. z rectoribus reſpublice
cōmittunt bona cōmunia reſpublice
talīa nō ſunt p̄pter ſcandalū dimitten-
da. q̄ talij conſeruatio ſicut de poſi-
torū. iminet his q̄bus ſunt cōmiſſa ex
necitate p̄cepti tuendū. z ſi nō ſunt
p̄pter ſcandalū dimittēda. ſic nec alia
bona p̄ma q̄ ſunt de neceſſitate ſalutē
Vñ beat⁹ Thomas Cātuarſen. repe-
tiſt res eccleſie cū ſcandalo regis Aut
bona tpalia ſunt n̄ra quorū nos dñi
ſum⁹. Tūc itē diſtinguendū ē. q̄ cū
ea dare nō volum⁹ vel apd aliū detēta
repetere. Aut ſcandalū oriū ex ma-
licia alicui⁹ alienū volētis vſurpare vlt
detinere qd ē ſcandalū phariſeorū. Et
illud ſcandalū nō ē curandū. z bona
temporalia tunc ſunt repetenda. Tū q̄
noceret bono cōt. Dare ē illis occa-
ſio rapiēdi aliena. Tum etiā q̄ noce-
ret rapiētibus iniuſta rapiēdo. vel re-
tinēdo alienū peccarēt. Vñ dīc Gre-
gori⁹ in moral. loquēs de raptoribus
alienorū. Quedā ſeruata. equitate p-
hibēda ſunt. nō ſola cura. ne n̄ra ſub-
trahat. ſ. ne rapiētes ſua ſemetipſos
perdāt. Aut ſcandalū oriū ex ignoran-
tia vel infirmitate aliorū qd dicit ſcan-
dalū puſilloz. Tūc p̄pter illud dimit-
tenda ſunt temporalia ad tempus. quo-
uſq̄ ſedeſ ſcandalū per admonitiōē
vel p̄ aliquē aliū modū. Vñ beatus
Aug⁹. in ſermone domini in monte.
Dandū est q̄ nec tibi nec alteri noce-
at quātū ab hoīe credi pōt. z cū nega-
uerit qd petit. idicāda ē ei iuſticia z me-
li⁹ ei aliqd dabis cū petēt iuſte corre-
peris. Si aut poſt ſufficiēte amonitiō

scandalū est hoc nō sū pusilloꝝ s; pha-
riseoꝝ acceptū. s; nō datū. Quarta re-
gula. Quilibet ab omī actu cui nō est
astrictus alius de tenet desistere. q̄ aut ti-
met aut timere d; s; in vehemētē conle-
cturā scādālū pusilloꝝ. quousq; de il-
lo cōpescēdo. diligentiā cōplenerit. nī
si forte p cōiutilitate. vinctio spūācti
doccat illud tūc agēdū. v; xps fecit in
publicatiōe vitans sacramētū.

Capitulum xliij.

Petere est derisores seu striso-
res magis mala faciunt in ecclia
occidētes pceptū spūales bo-
noꝝ opeꝝ. de irrisione vicio tria pīnci-
paliter vidēda sunt. Primo q̄le viciū
sit. et qd sit irrissio. Secūdo q̄derisibile
sit. Tertio vix rissus sit licit⁹. **¶** Quid
ad pīmū notat Tho. ij. ij. q. lxxij. et se-
quētib⁹. q̄ in iuriaz in iusticia sit vbo p
quinq; vicia. Sūt em̄ q̄ntuplicia bona
hoīs q̄tū ad ppositū sufficiūt. videlz fa-
ma. honor. amicitia. glia seu testimo-
niū cōscie. et bōa nāe et fortune. Detra-
ctor famā recipere nitit⁹. Cōtumeliosus
seu pūicator honorē. Sussurro amicitia
inter aliquos vult tollere. Derisor
ad pūisionē conat⁹. pīmū. et eripe vult
gloriā bonoꝝ aīe. Maledicens vbo pe-
nā impcat. et si pīmū alicui optat. tū il-
lud facit in penā pīo. Et q̄tuor pīma
vicia eo ordie quo ponunt se excedūt
in malicia q; detractor ē malus. peioꝝ
pūimelīa inferēs. q̄nē excedit sussurro
q̄ amicitia recipere gēst. Et adhuc peioꝝ
est irrissor. intellige semp ceteris pari-
bus. s; etiā interdū pessimi sunt male-
dicti. **¶** Quid autē pīmū sit irrissio et ab
alijs distinctū. Nōdū scdo s; Tho
vbi pūs. q. lxxv. q̄ pētā verboꝝ sunt p-
cipue pēlanda s; in intentionē pferen-
tis. Et iō s; m̄ diuersa que quis intēdit
cōtra aliū loquens. h̄mōi pētā distin-
guuntur. Sicut em̄ aliquis cōnclan-
do intendit cōpūctat honorē depīme

re. et detrahēdo dīminuere famā. et sa-
lurando tollere amicitia. ita etiā irri-
dendo aliquis intendit. q̄ iste qui irri-
detur erubescat. Naz de ope virtuoso
aliquis apud alios et reuerentiā mere-
tur famā. et apud seipm bone pscien-
tie gloriā. s; illud. ij. Cor. j. Glia no-
stra hec est testimoniū pscieñtie nostre.
Vnde ecōtrario de actu turpē vicio-
so apud alios qdē tollit hoīs honor et
fama. et ad hoc cōtumeliosus et detra-
ctor de allo dicit. Apud seipsum autē
per turpē que hic dicunt aliquis per-
dit cōscieñtie gloriā per quandā con-
fusiōē erubescētā. et ad hec turpē
deijct derisor. et q; hic est finis distin-
ctus ab alijs. iō etiā peccatū irrisionis
distinguit ab alijs peccatis. Securi-
tas em̄ cōscieñtie et quies istius magnū
est bonū. s; illud Proverb. xv. Se-
cura mens quasi iuge cōtinuū. Et s; qui
cōscieñtiā alicuius inquietat cō-
fundēdo seipm. aliq̄d spāle nocumen-
tum ei infert. **¶** Quando vō sit pīmū
mortale. Rñ. ibidē sic. Irrissio non sit
nisi de aliquo malo vel defectu. Ma-
lum aut si sit magnū. nō pro ludo ac-
cipit. s; seriose. vnde si in ludū vel rissū
vertat. ex quo irrissio vel illusiōis
nomen sumit. hoc est. quia accipit vt
parū. Potest aut accipi aliq̄d malū
vt parū dupl. Vno modo s; se.
Alio modo rōne persone. Cū aut ali-
quis alterius psonē malū vel defectū
in ludū vel rissū ponit qd s; se par-
uum malū est. veniale est et parū pec-
catū s; genus suū. Cū aut accipitur
q̄si parū rōne persone. sic defect⁹ pue-
roꝝ stultoꝝ parū ponderare solem⁹
sic aliq̄d illudere vt irridere est eū di-
no parū pendere. et eū tam uilem esti-
mare vt de eius malo nō sit curandū.
s; sit q̄si p ludo hūius. Et sic derissio
est pīmū mortale. et grauius q̄ pūime-
lia. que similiter est in manifesto. quia

cōtra melius voluit de pēpe malū alteri
us seriose. Irriſor aut illud ita vide
tur eē maior cōtempn⁹ et dehonozatio
Et fm hoc illuſio ē grane pētm. et tan
to grauius. q̄nto maior reuerentia de
betur pſone q̄ illud it. **I**n grauissi
mū est irridere deū. et ea q̄ dei sunt fm
illō Esa. xxxvij. Cui exprobraſtis quē
blasphemasti. et sup quē exaltaſti vocē
tuā. Et post subdit. Ad sanctū israel.
Deinde fm locū tenet irriſio parētū.
In Prouer. xxx. Oculū qui subſan
nat patrē. et despiciat partū matris sue
effodiant eū corui de torrib⁹ et come
dāt eū filiū aquile. Deinde iuſtoꝝ de
riſio grauis ē. q̄ honor ē virtutis pre
miū. Et p̄ hoc dicit Job. xij. Deri
des iuſti ſimplicitas. Que quidē de
riſio valde nocua est. q̄ p hoc hoīes a
bū agēdo impediunt. fm illō Greg.⁹.
Nā in alioꝝ actibus bona exori cō
ſpiciūt. mox ea manu peſtifere expro
braſiōis euellūt. Et q̄uis ludus non
importet aliq̄d p̄rariū charitatī reſpe
ctu eius cuꝝ quo ludit. Inter amicos
em̄ interdū ludit. pōt tñ importare a
liq̄d cōtrariū charitatī reſpectu ei⁹ de
quo ludit p̄p̄ cōtēptū vt dictū ē. hec
de Thom. **Q**ue ad scōm p̄ncipale.
Deriſio ē valde detestabile viciū tripli
ci de cā. P̄mo. q̄ p irriſores diabolus
occidit. necat. et ſuffocat paruulos ec
cleſie. cū bonū inchoatū p̄pter eos di
mittit. et interdū plus nocēt q̄ hereti
ci. Vñ ſunt ſicut Pharaō q̄ ſubmer
ſione paruuloꝝ populū israel delere
voluit Exo. j. Sunt ſicut Herodes q̄
xp̄m puulū occidere voluit. et paruu
los poſtea occidit innocētes Matth.
ij. Scōdo irriſores malis aialibus aſſi
milant. et eis peiores ſunt. Draco em̄
ſtetit Apoc. xij. ante mulierez q̄ erat
paritura. vt cū peperiſſet deuoraret fi
lium eius. Sed irriſores partū matr̄
non expectāt. videlz eccleſie fructum.

q̄nē poſito bono cōceperūt eius Rde
les. Sūt vulpecule vineaz dñi demoli
entes. Cam. ij. Capite nobis vulpecu
las paruulas que demolunt vineas.
Sūt etiā buſones. q̄ nō pūt odorem et
florē bone vite ſuſtinere. Tertio irriſo
res nocēt multis impij ſunt in om̄s.
In deū. q̄ rurſum crucifiūt filiū dei
heb. vij. Et fm p̄s. Sup dolorē vulne
rum eius addūt. dñz aīas p̄ q̄b⁹ mor
tem ſuſtinuit ei auferūt. Sunt deriſo
res impij in p̄ximū. dū vulnus ei⁹ ſp̄i
rituale iam p̄ penitētiā ſanātū. itez re
nouāt cōcidūt Job. xvj. Cōcidit me
vulnere ſup vulnus. Sūt impij in ma
trem eoz eccleſiā. tam in militantiē q̄
triūmp̄hātē. dū defraudāt eā gaudio
q̄d habere debuit de conuerſione pec
catorum. Magna reuera crudelitas
necare iniuſte filiū quē mater propria
genuiſſet magnis dolorib⁹. Sic in p̄
poſito magna est crudelitas peniten
tem magnis ſletibus eccleſie conuer
ſum puertere irriſionibus. Nāz Job.
xvj. Mulier cū parit triſticiam habet
Sunt et impij in ſe. quia cum in mari
mundi ſcilicet naufragētur p̄pter eoz
peccata. tamē penitēte tabulā ſecun
dam poſt naufragiū contemnūt vel ſi
lipendūt. **I**n ſacra ſcriptura p̄ra
irridentes granes penas ſulminatas
cōmemorat. Nam. j. Reg. xxv. Na
bal verba nunciōū Dauid deridens.
ait. Quis eſt filius Iſai: Hodie in
creuerūt ſerui qui fugiūt dominos ſu
os. Vñ poſt pauca miſere mortu⁹ eſt
deo eū necate. prius aut Dauid iura
uerat eū et domū ſuā totaz interficere.
Sic. ij. Reg. vij. Poſtq̄ Dauid luſe
rat añ arcā dñi et ſaltauerat. egreſſa eſt
in occuſū Dauid Nichol ei⁹ vxor et
deridēdo ait. O glorioſus fuiſt rex israel
hodie diſcooperiēs ſe añ ancillas ſuo
rū ſuoz. et nudatus eſt quaſi ſi nudat
vñ de ſcurris. Igit Nichol filie Saul

non est natus filius vsq; ad diē mortis sue. Et. iij. Reg. ij. cū descēderet belisens p viam. pueri parui egressi sunt d ciuitate. et illi debāt ei dicētes. Ascē de calue. ascēde calue. Egressi sunt duo viri de saltu et lacerauerūt ex eis quadraginta duos pueros. Luc. xvj. postq; xps pdicauit. Nemo pōt duo bus dñis seruire. nō potestis deo seruire. et māmone. Sequit. Audiebāt autē hec oīa pharisei qui erant anari et deridebāt eum. Et ait illis Iesus. Vos estis qui iustificatis vos corā hoibus deus autē nouit corda v̄ra. Pñ Act. ij. discipulis deuotissime sp̄m sc̄m accipit̄. alij eos irrīdebant. dicētes. Quia multo pleni sunt. ideo sp̄s sc̄o cecī manētes caruerūt. Quo ad reritū dubiū. vix ridere sit p̄ctm. Rñ. fm Alex. de hal. parte. ij. Quidā ē risus qui causat ex locūditate sp̄uali. et iste non est p̄ctm. h̄ est meritorius vel effectus meritorie cōplacētie. Est em̄ fructus sp̄s de q̄ ap̄s ad Gall. v. loquit̄ ubi numerat etiam gaudiū. benīgnitātē. et alia. Et Phil. iij. Gaudete in dño sp̄s iterū dico gaudete. De q̄ risu etiā dicit̄ de mīlere font. Proverb. xxxj. Ridebit in die nouissimo. Dic risus nō est cū cachinno. Pñ beatus Benedictus tertii gradus hūilitatis ponit non esse p̄mptū ad risum. Sic etiā modestus risus in eutrapella meritorie fieret. Pñ Alber. sup. Luc. vj. De vobis q̄ rideris dicit. Bonus hō non cachinnis. h̄ moderate vix ridet. Et Seneca. Scito q̄ verū gaudiū seuerā res ē. fm illud Eccl. xxi. Fatu⁹ in risu exaltat vocē suā. sapiēs autē vix tacite ridebit. Scōs ē q̄ causat ex māsuerudine nature. et ē passiois hūane p̄p̄ effect⁹. et pōt fieri sine p̄ctōz merito. vt in dormientib⁹. in pueris. et in quibuscūq; tā subito vt rō puenire nequeat. sic alie q̄daz passioes. Tertio ē

q̄ puenit ex cordis lascīnia seu ex iordinata delectatōe. et si tūc hō delectat̄ in creatura ppter se. et ibi p̄stituit vltimus finis hōis. sic dictū fuit supra p̄cepto p̄mo. c. v. b. tūc est mortale peccatū. Sicut si morose delectatōis consensum h̄z in actū p̄cti mortalis. vt dicit̄ in penult. p̄cepto. Sicut si cōplacet deliberatē i cogitatōib⁹. vbi vel opib⁹. q̄ alias sunt mortalia p̄ctā. De isto risu dicit xps Luc. vj. De vobis nunc rideris. q̄ flebitis. De autē dicit p̄ctm mortale. Si autē ex surreptione q̄s rideret. v̄ sine p̄sensu in mortale h̄ tūc ex q̄dā leuitate animi. veniale fieri posset. Sic Sara Gen. xviij. De p̄ri risu q̄ ē p̄ctm mortale sup. illo Luc. vj. De vobis q̄ nūc rideris. dicit̄ expositores cōter. Qui rideris sc̄z p̄ inceptā leticiā ad p̄ctm mortale delinātē fm illud Proverb. ij. Qui letant̄ cū malefecerit. et exultāt in reb⁹ pessimis Ordine ḡ p̄rario faciam⁹ mō lugēdo vt p̄solemur. Pñ in malis Proverb. xliij. risus dolore miscebitur. et extrema gaudij luctus occupat. h̄ in detortis Matth. v. Beati q̄ fletis qm̄ ridebitis. Et p̄s. ait. Euntes ibāt̄z flebant mīrētes semina sua. Veniētes autēz veniēt cū exul. et. Luc. xliij. Nonne sic oporuit pati xpm et ira intrare in gloriā suā. Amen.

Sequit. vi. p̄ceptum. Capitulum. I.

Nunc de sexto p̄cepto occurrit dicendum in q̄ dī. Nō mechaberis. Mechia autē p̄p̄e dī adulterii viri. Adulterii vō ē oīs iordinat⁹ p̄cubit⁹ maris et femie. q̄ pligalis thoms violat. In h̄ q̄ sexto mādato dñs volēs phibere oēm iordinatū p̄cubitū. nō dixit ḡnāliter. Nō adulterabis h̄ sp̄alit. Nō mechaberis. Est. n. p̄p̄e mechia adulterii viri. Nō dī p̄o

sunt ppter dno. **P**rio ad significandū
q̄ adulteriū viri aut alter eius illicit⁹
cōcubir⁹ est pmo et pncipalit⁹ phibit⁹
tāq̄ illd qd de p se ē mai⁹ pctm q̄ mu
lieris adulteriū vñ fornicatio. **P**ir em
fm Aug. de adulterinis coniugijs ē for
tior ad resistendū p̄cupie. hz rōnē ma
iorē. et mulier ē sibi ad regēdū cōmis
sa. id peccat directe et p se gūl⁹ fornicā
do q̄ mlier. licet vtrūq̄ sit mortale vi
delicet viri et femie fornicatio. **V**i aut
nōnt directe et p se. qz p acc̄s illicita
mulier⁹ fornicatio et marie adulteriū
sit gūtor ppter ea q̄ nata sūt ex ea seq. vt
plis occisio. impeditio pcept⁹. exhe
reditatio filiorū legitimorū. gñs i gbl
litatio. pcuratio abortiū. et cetera hu
iusmodi. ppter q̄ in maledictōe relinq̄t
memoriā ei⁹. et dedec⁹ illi⁹ nō debeat
Ecc̄. xliij. **S**ecdo dixit in spālī. Non
mechaberis ad excludendū hūane p
ueritatis op̄inione q̄ viri nō nūq̄ pu
tant nō indecēs vel turpe si fornicent
imo de incōtinētia gl̄iant. et p opposi
tum mulierē velut infamē psequunt
Vñ Aug. de decē chordis dicit. Ad
hoc dilapsa ē hūana pueritas vt vir
habeat q̄ victus ē a libidine et non ha
beat pro viro qui ē libidinis victor.
Hoc ḡ mādato nō mechaberis fm
Aug. **Ego. xx.** phibet etiā ois illicit⁹
cōcubir⁹ et etiā oim genitaliū mēbro
rū. siue fiat p p̄cubitiū siue sine p̄cubi
tu. siue illicit⁹ et inordinat⁹. siue etiā
innaturalis vsus. vel cōtact⁹ q̄ sit ad
pcuratiōē libidinis. et causa exp̄ien
tia venereę delectatiōis. **D**e hoc etiā
luxurie vicio tria pncipalit⁹ sūt vi
denda. **P**rio q̄ detestabile illud viciū
sit. **S**ecdo de remedijs ptra luxuriā
Tertio de falsis excusationib⁹ quorū
dam dicentū se nō posse continere.
Quam ad primū notandū q̄ hoc
viciū in se ē abominabile ppter quinq̄
Est em nociuū q̄ntupl⁹. et ē ppter tri

plices eius effectus miserabile. **A**b
ominabile est pmo. qz est angustiatū et
penitentiā inducēs. **P**tero. **A**ppetit⁹
fornicatoris anxietas ē. societas vñ pe
nitētia. **Vñ pcedētia** sūt anxietates
multe q̄s dñs spinas vocat. **D**isc. ij.
dicens. **S**ep̄tā. viā tuā spinis. **S**pine
sunt vigilie. timores exp̄se. et sollici
tudines. **S**ecdo ē erubescibile viciū
Vñ Job. xxiij. **O**culus adulteri ob
seruat caliginē. **I**llō natura p̄clamat
Et **Seneca** cōtra **Progenē**. q̄ canin⁹
dī. vt **Aug.** dīc in de ciuit. dei. **T**ertio
est fetidum. **Vñ Tobelis. p.** **I**umēta
cōputruerunt in stercoreib⁹ suis. **Vñ**
fm **Greg.** **S**tercus luxuria et cōp̄ure
scere est mou. **N**am etiā ad lram dicit
Guil. de vicijs viri spūales fetorē h⁹
p̄cū interdū sentiūt. vt scholaris q̄ p
sentia scortī i sua domo sentiebat p fe
torē. **E**t archidiacon⁹ quidā in seruū
sentiebat quando fornicatus fuerat.
Quarto est fedū seu maculosus. **Vñ**
sup illud. j. **Cor. vj.** **D**ñe pctm qdā
q̄ fecerit hō extra corpus est. qui aut
fornicat in corpus suū peccat dīc glo.
Cetera pctā tm aiam maculāt. forni
catio non tm aiam. s̄ etiā corpus cō
taminat. **E**t **Seneca** in voluptate ni
hil est magnificū nisi qd naturā deo
primā doceat. qz mēbroz villū ac tur
pū ministerio vehemēs delectatio
exitum sedat. **Q**uinto ē infame. **Vñ**
Ecc̄. xl. vij. **I**nclinasti femora tua mu
lierib⁹. et postea maculā dedisti in glo
ria tua. **E**st igit luxuriosus tā q̄ si qdā
infernus habēs ignē p̄cupie. fetorem
immūdicie. et vermē p̄cie. **S**ecdo
luxuria est quinq̄ generib⁹ nociua
vel displicibilis. **P**rimo deo. cui⁹ tē
plum violat et polluit. **Vñ de. j. Cor.**
ij. et vj. **N**escitis qz tēplum dei estis
vos. et sp̄ritus domini habitat in vo
bis. si quis aut tēplū dei violauerit
disperdet illū de⁹. **E**t **Isa. lvi.** **E**mp̄i est

Preceptum VI

Capi.

I

preco magno. glorificaret portate pe-
 um in corpore. Sup. quovltimo vbo
 dicit glo. Si nō parcis tibi ppter te. vñ
 parces tibi ppter deū. q̄ sibi fecit te do-
 mū. Scdo displicet angelis oibus. qz
 hō relicta spūali natura. ptem iumen-
 tinā sociat sibi z eidez se copulat. Vñ
 in vñspatru. Angelus ad aspectū for-
 nicatoris naves obturavit. nō aut ad
 fectū cadaveris. Displicet aut valde
 pmo angelo. Quia fm ps. Angelis
 suis ds mādavit de te. vt custodiāt te
 Multū em displicet iuneni cui tra-
 didisset in custodiā rex fillam suam si
 custodis negligēt violaretur. Dicit
 ergo Bern. In quontis angulo. i quo
 nūc dūctio rō reuerētā exhibe ange-
 lo tuo. z ne audas illo pñte qd me vi-
 dēte nō auderes. Tertio luxuria in
 iuriat multū pmo. quia rapit ei nō
 sua s̄ seipm. Iō Prouer. vi. Nō grā-
 dis ē culpa cū q̄s furat⁹ fuerit. Aurat
 em vt esurientē impleat aīam. dephe-
 sus quoqz reddet septuplū. Qui aut
 adulter ē ppter cordis inopā pder aī-
 mā suā. Inops em ē adulter corde. qz
 in spēs carēs dei sapia. Inops etiam
 qz nullū fidē seruat alteri. vt pz in Da-
 uid. ii. Regl. xij. q̄ fidelē militē pcura-
 uit occidi fact⁹ adulter. Quarto nocz
 luxuria pmo subiecto in reb⁹. vt patz
 Luc. xv. in filio pdigo. q̄ consūpsit lu-
 xuria oēm substantiā suā. Nocet i cor-
 pore. qz senescere facit. vitā adimīt. vt
 res enervat. Iō interdū etiā mlti ppter
 vñ luxuriā interficiunt. vt pz de Si-
 chen filio Emor. Gen. xxxij. Nocet
 etiā in fama. Vñ Gen. penult. Au-
 ben ppter luxuriā. p Jacob puar⁹ est
 pmo genitura. Ruben inquit pmo-
 genitus me⁹. Et post. Prior i donis.
 mator in impio. supple eē debueras.
 h sequit. Nō crescas. Quito luxuria
 est displicibilis. qz valde placet diabo-
 lo. vt pz in demonibus incubis z lux-

ubis. Vñ Job. xl. legst behemoth in
 locis humidis dormire. Naz in luxu-
 rie pctō demon semp binos hoies lu-
 crat. z emit pvlissimo p̄cio fede z mo-
 mētanee delectatōis. Tertio luxuria
 est abominabilis ppter irsplices el⁹ ef-
 fectus. Prim⁹ est. qz luxuria ē multū
 efficac ad capiedū hoiem. Vñ Nūc-
 ri. xxiij. Balaam eā elegit ad vincēdū
 israel quē aliovincere nequīt. Sapien-
 tissimos cecavit. vt Salomonē Da-
 uid. Fortissimos deiecit vt Samsonē
 Scōns ē. qz luxuria est potēs ad reti-
 nendū in malo. Vñ Prouer. xxiij.
 Fovea profunda os aliene cui tratus
 est dñs incidet in eaz. Qui em h vicio
 laborat. vix pōt capere ea q̄ dei sunt. j.
 Cor. ij. Animalis hō nō capit ea que
 sunt dei. Et Daniel. xliij. in sensibus de
 quib⁹ dicit. Declinauerūt oculos su-
 os vt nō viderēt celū. nec recordarenē
 iudicioz iustoz. Vnder quipxorem
 duxit. non se excusauit. cū alij se excu-
 sarēt deventēdo ad consiliū. vt patet
 Luc. xliij. Tertius effectus ē qz duris-
 sime seruunt subijcit. Animā em no-
 bilissimā facit seruire corpori z ei⁹ tur-
 pissimo mēbro totū corpus sine ho-
 minē facit fūre mulieri. Vñ Tullio
 Ego nullū liberū dico cui mulier im-
 perat. leges imponit. vocat. veniendū
 est. abijcit. abeundū est. hūc ergo non
 mō seruū. s̄ nequissimū seruū in dico
 Malicia etiā h⁹ vicij pz ex septē fili-
 abus. quas enumerat Gregor. xxxj.
 moral. q̄ sunt cecitas mētis. incōside-
 ratio. p̄cipitatio. amor sui. odiū dei. af-
 fect⁹ pñtis seculi. horroz despario fu-
 turi. Quaz ppterates ondit sanctus
 Tho. ij. ij. q. cluj. d. Quā inferiores po-
 tēte vehement afficiūt ad obiecta su-
 p̄is ē qz superiores vires deord inēz im-
 pediant in suis actib⁹. Perviciū aut
 luxurie appetit⁹ inferior scz p̄cipisqz
 bilis vestimentū inēdit obiecto suo.

delectabili ppter vehementiam delectationis. et ideo consequens est quod per luxurias maxime superiores vires deordinantur. scilicet ratio et voluntas. Sunt autem rationis quatuor actus. Primus quidem simplex intellectus qui comprehendit aliquem finem ut bonum. Et hic actus impeditur per luxuriam. secundum illud Danielis. xiiij. Spiritus deceptor te. et concupiscentia subvertit cor tuum. Et quantum ad hoc ponitur cecitas mentis. Secundus actus est assilium de his que sunt agenda propter finem. et hic etiam impeditur per concupiscentiam luxurie. Et quantum ad hoc ponitur precipitatio que importat subtractionem consilii. Tercius est iudicium de agendis. Unde Danielis. xliij. Senes auerterunt sensum suum. ut non recordarentur iudiciorum istorum. Et quantum ad hoc ponitur inconsideratio. Quartus est preceptum rationis de agendis. quod etiam impeditur per luxurias. ne exequatur quod decreuit esse faciendum. Ex parte autem voluntatis consequitur duplex actus inordinatus. quorum unus est appetitus finis. Et quantum ad hoc ponitur amor sui quantum scilicet ad delectationem quam inordinate appetit. Et per oppositum odium dei. In quantum deus prohibet delectationem concupiscentia. Alius est autem appetitus eorum que sunt ad finem. et quantum ad hoc ponitur affectus peccatis seculi. in quantum scilicet in eo vult frui voluptate. Et per oppositum ponitur desperatio futuri seculi. quia dum nimis detinet carnalibus delectationibus. non curat pervenire ad spiritualia sed eas fastidit. Quo ad secundum principale notandum est. quod contra luxuriam septem sunt remedia. Nam cum luxuria sit ignis quidam. ollam seminalium vasorum calefaciens. oportet ut quis vel aquam frigidam in ignem projiciat. et ligna subtrahat. vel ollam ab igne moveat. Unde primum remedium est contra luxuriam ut ad aquam recurrat frigidam ad lram. se infrigidando. vel lachrymis se riget.

IV
vel aliquam aquam tribulationis sibi intendit. ut disciplinam bonam quis sibi det. vel flagellet se fortiter. vel capillis se trahat barbe vel capitis. tribulationes inferni vel alterius saltem imaginetur. Ideo Ecclesiastici. xj. Malicia vni horum oblivione facit luxurie multe. Sic in vita patrum pater qui mulierem hospitalem tentabatur cadela accensa omnes digitos combussit dicens. Si hunc ignem sufferre neque. quod sustineres infernale. Unde non mirum si quorundam aie domus luxurie ignis cremat. quia aqua tribulationis assumere tardat. Secundum remedium. ut tentetur malitia luxurie ut sunt cibi et potus noctui per abstinentiam subtrahat. Et sic deridendus foret qui diceret sibi displicere domum suam incinerari. qui accense domui continue fasciculos flammigeros inijceret. sic quia luxuria ardet carnes vinum et cetera superflua non vitat. Nam secundum ligna sine exardescit ignis. et secundum virtutem hominis sic tractanda illi erit dicitur Ecclesiastici. xxvij. Tercium remedium ut quis se elonget ab igne luxurie visu. auditu. tactu et cohabitacione mulierum quantum valet. Quod iubet apostolus. i. Cor. vi. dicens. Fugite fornicationem. Vbi Ambrosius. Cum aliis nepe vicis potest expectari afflictus. hac fugite ne appropinquetis. quia non potest aliter melius vincit. In cuius exemplum Ioseph fugiens pallium in manu mulieris relinquit Genesim. xxxix. et salvabat animam eius. Quartum remedium cum luxuria non sit quilibet ignis sed infernalis. oratione oportet. Et sic patietes hunc ignem qui infernalis dicitur. vel seti Anthonij. non recedunt de ecclesia sancti Anthonij nisi libenter. sic tales nisi iuvenent ab oratione non cessent. et adiutus deberet quod sancto gratias agere quod eum iuvit. Hoc remedium docet Sapientia. viij. Scitum quod non possum aliter esse primum nisi deus det. et hoc ipsum erat sapientie seire cuius esset hoc donum. Ad id quod dicitur de peccatis sum illud

Specialiter aut virginitas virginum hic
 feruendū est. hāc vultis stultis et indit
 secretis canendū. Quintū remediū
 est occupatio seu labor. Sunt em̄ tria
 in homine occupanda. videlicet mēs
 principalissime. sensualitas. et corpus.
 ne otiū habeant. alias p̄ has tres par
 tes velut p̄ rimas tēptatio intrat. Vnde
 in vitaspatriū. patres dixerūt occu
 patū vno. oculos vobis plurib⁹ demo
 nibus temptari. Et Bern. Omniū tē
 ptationū et malariū cogitationū senti
 tia ē iners otiū. Et Hiero. ad Rusti
 cū. Semp̄ aliqd̄ opis facto vt te oia
 bolus inueniat occupatū. Mens em̄
 occupāda est meditatione scripturarū.
 Vnde Hiero. ad Rusticū. Ama scriptu
 rarū studia et carnis vicia nō amabis
 Sensualitas aliq̄ tristabili castigāda
 est. vt in p̄ mēbro dicitur ē ne lasciuat.
 Corpus etiā corporali labore grauā
 dū est interdū. Vnde in vitaspatriū. Pa
 ter cū esset arte figulaz nimis impu
 gnaret a fornicatione. figurauit de lu
 to vrozē. corpqz dixit. Ecce nūc p̄ te
 et vrozē laborare oportet. et post pau
 cos dies cū tēptatio nō cessaret figu
 raui de luto filiam dicēs. Ecce nūc et
 filiā nutrire oportet. Cūqz labore nō
 mltū veraret dixit corpi pprio. Si hūc
 laborē ferre non vales. noli fornicari.
 quā diligētiā vidēs vs. ab eo tēptatio
 nē fugauit. Sextū remediū ē elemo
 syua. Vnde. j. Timoth. iij. Pietas ad
 oia vtilis est. Vbi glo. Amb. Si quis
 miam sequit si lubricus carnis patiat
 vapulabit qdem. h̄ non peribit. scrius
 Tho. in. iij. dist. xl. vij. dic. Nō peribit
 id est. disponet p̄ talia opa mie ad nō
 perennā. Septimū remediū ē ar
 tē custodia memorie. cū inuocatio
 ne dñie gr̄e ne inimic⁹ mēti cogitatio
 nes luxuriosas inserat. et si inuenerit
 statim expellam⁹ conata et oīone. sic em̄
 caput serpentis percutim⁹. sic fin p̄s. bea

tas q̄ tenebit et allidet parvulos suos
 ad petrā. Vnde fin cōe dictū. Princi
 pijs obsta. tarde medicina parat. sic
 ei facillit comi i hosti tuo nidificātes
 expellunt si phibēt cū sola ligna. sine
 stipulas cōportare inceperint. diffici
 litus si oua genuerit. h̄ difficillime cū
 ope pullos habuerit. sic etiā facilliter
 cogitatio resistit q̄s. difficillit dilectio
 h̄ difficillime p̄sensit seu operi. Opti
 mū est q̄ gr̄a stabilitate cor. Heb. xij.

Quo ad tertiū p̄ncipale nōndū. q̄
 multi luxuriosi sunt q̄ dicūt se nō pos
 se pr̄nere. qd̄ nō ē verū si ad p̄fata me
 dia tēderēt. pbat tripliciter. Primo au
 toritatib⁹ scripture. Nam Gen. iij. ad
 Chayn de⁹ dixit. Sē te erit appetit⁹
 tu⁹ et tu dñaberis illi⁹. Itē Eccl. xv.
 deus dicit hoi. Apposui tibi ignem et
 aquā. ad qd̄ volueris pone manū. aut
 hominē vltaz mors bonū et malū. qd̄
 placuerit dabit illi. Et ap̄ls. j. Cor. x.
 Fidelis de⁹ q̄ non p̄mittit vos tēpta
 ri supra id quod potestis. Et Christ⁹
 Matth. xj. Iugum meū suauē est. et
 onus meū leue. Et quomodo leue
 si iponabile. Et. j. Joh. v. Nec ē cha
 ritas dei vt mādāta eius custodiam⁹.
 et mādāta ei⁹ grauisa non sunt. Et He
 rony. Maledictus q̄ dicit deū p̄cepit
 se impossibile. Et Augustin⁹. Nemo
 peccat in eo qd̄ vitare nō pōt. qz fin
 eundē peccatū est adeo volūtariū. qz
 si nō esset volūtariū nō esset peccatū. Et
 ne dū ista theologū. h̄ etiā tradūt p̄bi.
 Nā vt dic p̄bs. iij. Eib. sum⁹ dñi oīm
 n̄fay opationū a p̄ncipio vsqz in finē
 Et seneca. Om̄te excusarōes. nemo
 peccat inuit⁹. Secūdo idē ostēdit expe
 rientia hūanorū actū. nā ab actu lu
 xurie facit cessare verecūdia. de visio
 ne paucorū hoīm. cur ergo nō attente
 imaginata a tēptato visio dei et oīm
 angelorū et sanctorū. Ideo Boetius i. fi
 nt. v. de p̄sola. p̄bte. Magna nobis ē

dissimulare nolum⁹. Indita est necessi-
 tas pbritatis cu3 ante oculos iudicis
 agam⁹ cūtra cernētis. Itē ab actu for-
 nicationis cessare facit timor mortis
 nris vel mortis corporalis intēse ima-
 ginat⁹. vt pater in istis q fugiūt mor-
 tem ad loca vbi nulla ē mulier. cur er-
 go nō idem faceret timor mortis eter-
 ne. z vtriusq; hominis. **Vñ** Prover.
 .xx. Dolor vulneris absterget mala.
 Item ab actu luxurie compesceret
 amor pecunie. vt si ex pntinentia lucra-
 ri deberet q3 castrū vñ mille marthas
 cur q nō pntinerem⁹ ppter regnū celo-
 rū: ppter qd qdā se castrauerūt. Matt.
 .xix. **Id** Berth. dixit. Ignosce dñe ex-
 cusam⁹ tergiversamur. vix est aliq3 q
 in eis q ad te sunt vellet expiri qd possit
 etiā qd pmpitissime pōt fm carnē. vñ
 fm seculuz. siue timor impulerit siue
 cupiditas traxerit. **Tertio** p3 idē a
 simili in irrōnabilib⁹. Nā piscis se tē-
 ptare potest ab esca si hamū suspicat.
 Auis a cibo retis si dolum suspicat.
 Anialia a laq3 canēt abscondito. Cur
 ergo homo se nō tēperaret a veneno
 luxurie. a cibo delectatōis. z a laq3 de
 mortis cū talia vere cognoscat. Vnde
 Eccl. vij. Inueni mulierē amatores
 morte. mulierē. id est. voluptatē. que
 corpus necat z anīmā.

Capitulum. ij.

Item de spēs⁹ luxurie z eiusdē
 fomētis tria sunt vidēda. Pri-
 mo q sint species luxurie. Se-
 cūdo q sint occasiones graues luxu-
 rie. vt cātus. ractus. z oscula. z qñ sint
 pctā chozee z hmoi. Tertio qñta pctā
 sint tact⁹. oscula. z hmoi. quo ad gra-
 dus. **Primum** ad primū notandum.
 fm Tho. secunda. ij. q. clxij. q plures
 sunt differēte seu species luxurie. que
 ponūt. xxxv. q. f. c. lex illa. Et excedūt
 se in malicia fm q gradus hic annu-
 merant. Prima ē simplex fornicatio

Secūda peloz adulterii. Tertia ince-
 stus. z vnanq; aggrauat rapi⁹. Quar-
 ta sacrilegiū. Quinta viciū z naturā.
 Dibus istis peccat pira sextū pceptū
 Prima ē simplex fornicatio q est co-
 cubit⁹ soluti cū soluta pri⁹ corrupta.
 qd dī ppter stuprū. qd nō simplex forni-
 catio. Intelligit fm Alex. de hal. in
 suo tertio. solut⁹ z soluta a vinclo ma-
 trimoniij. sanguinitatis. ordinis rel-
 gionis. z voti pntēte. Vñ fornicatio
 ppter dī luxuriosus vsus. viduaz. me-
 retriciū. z pccubinaz. z tam corruptariū
 altariū. Nec simplex fornicatio semp
 est mortale pccm. Qd patz. i. Thobie.
 .liij. vbi Thobias ait. filio suo. Atten-
 de tibi ab oi fornicatione z pter vxorē
 tuā nō passat⁹ crimē scire. Crimē autē
 importat pccm mortale. Itē Gal. v.
 pmissa fornicatione z alijs qbusdā vi-
 cijs. dī. Qui talia agūt regnū dei non
 possidebūt. Et. i. Cor. vj. Nolite erra-
 re. neq; fornicari neq; idolis seruientes
 neq; adulterari. z cetera plura ibi po-
 nit. Et sequit. Nō sez tales regnū dei
 possidebunt. Eph. v. Scitote qm ois
 fornicator aut immūdus. aut auarus
 qd est idolorū seruū. nō h3 hereditatē
 in regno dei. Vñ Numeri. xxy. legitt
 q cū fornicat⁹ cēt ppl3 israel cñ filia-
 bus Moab. iussit de⁹ cūctos pncipes
 ppli suspēdi i patibulis p solē z occisi
 sunt de pple viginti quatuor milia. Ex
 quo patz q oēs sequētes spēs luxurie
 sunt sp pccā mortalia. qz quelibet spe-
 cies sequētū est maior q simplex for-
 nicatio. **Secūda** spēs ē stuprū. q est il-
 legitim⁹ pccubit⁹ q virginis itegrit-
 tas corrupit nulla pactiōe. s. pūgali p-
 cedēte. Et ē gūtor q simplex fornica-
 tio. Nā valde mltā mala ex stupro se-
 quunt. Prio qz iniuriat vgnū si eā vi
 opprimit. vel si eā nō opprimit vi. tñ eā
 seducit. ppter qd si eā vi opprimit vñ sedu-
 cit. tenet in foro pscie. vt eā ducat. aut

ei satisfaciatur. vel se cū ea cōponat. **Vñ**
Epo. xxiij. Si seduxerit q̄s v̄ginē non-
dum desponsatā. dormieritq; cū ea. do-
tabit habebit eā in vxorē. Si aut pa-
ter v̄ginis dare noluerit. reddat pecu-
niā iux̄ modū dot̄ quāv̄gines recipere
soluerit. Et si q̄s v̄ginē rapuerit stu-
puauerit. adhuc graui⁹ est peccm̄. Et si
militer sit vi oppressus. Secundo infamīā
pōt coruptiā incurrrere. Tercio v̄go p
stupr̄ sepe ipedit a legitimo m̄fimo-
nio phēdo. qz ppter infamiā eā nullus
ducet facili⁹. Quarto ponit in via me-
retricadi. qz fama pdita ⁊ virginitate.
promior fit ad malū. Quinto in corpore
⁊ aniā destruit. Sexto sequit nōnūq;
voluntaria impeditiō plis p venena-
sterilitatis ⁊ pcubir⁹ indebitos pecca-
ti contra naturā. Septimo voluntaria
pcuratio abortiuū. ⁊ occisiō plis nō-
dum baptizate interdū. Octavo stu-
pians sic deteriorat terras virginis. q
ista q poterat reddere fructū centesi-
mū. solū reddit sexagesimū. vel trice-
simū. Nonο recipit thesaurus irrecu-
perabilis yrginitatis. cū q nō dispen-
sat. qz a nemine reparat. Vult⁹ pecca-
ti magnitudinē ostendit scriptura Gen̄.
.xxxiij. dicens. q Sicheu filius emor
qui dynām filiā Jacob deflorauit. id
interfect⁹ est cū patre suo ⁊ toto pplo
vrbis sue. Tertia spēs luxurie ē ad-
ulteriū. Est aut adulteriū illicit⁹ cōcu-
bitus q coniugalīs thorus violat. Et
dicūt adulteriū qsi accessus ad alterū
thorū. Et semp est morale peccatū.
Et si veraz psona est in matrimonio
constitutā. est graui⁹ q si solū altera.
aggrauat etiam p violentiā. vt si ali-
culus vxorē rapiat de domo mariti
Et iterū sit graui⁹ si vxor raptā vi per
violentiā opprimat. Iterū etiam ag-
grauat peccatū p alias circūstantias.
videlicet si vna psonaz fuerit religio-
sa. ⁊ alia i m̄fimonio pstituta. aut vna

fuerit in sacris ordinib⁹. & alla in ma-
trimonio. aut si fuerit adinuicē san-
guinee. Viri etiā vt s. patuit. ceteris
parib⁹ plus peccāt q̄ mulieres q̄rū de-
berēt eē rectores. **¶** Primum aut malū
sit adulteriū p̄z et. vii. Pr̄io qz assimi-
lat homicidiū q̄dāmo. & ē mai⁹ oī pe-
cunie furto. & sic fit iurta aut coniūgi-
p̄fite. aut aliene. Cū em̄ vir & mulier
sint vna caro. q̄ aufert vxorē suā alicui
idē ē. ac si ei seipm̄ auferret. Vñ adul-
teriū exuperat oē furtū. qz qd̄ aufert.
videlicet creatura rōnalis meli⁹ est q̄
q̄cunq; terrena suba. Idcirco phibi-
tio adulterij immediate ponit i decalo-
go post phibitionē homicidiū. & ante
phibitionē furti. vñ Clemēs papa dē-
cit. Quid in oib⁹ pctis adulterio gra-
uius: Secūdū in penis tenet locū. s̄
fur suspēdit. p̄ parua re. & adulter q̄i
nihil patit. Etā adulter q̄ peccat cum
soluta se furat vxorē legitime. Sedo
fit p̄ adulteriū iurta magna deo. cui⁹
sacm̄ violat & maculat qd̄ in paradi-
so instituit. incarnatus approbavit. &
passus sanctificauit. Cōtra illud Col.
iij. Viri diligite vxores v̄ras. sicut et
xp̄s ecclesiam suā dilexit. p̄ q̄ videlicet
sanguinē fudit. & de cui⁹ xp̄i latere sa-
cramēta oia fluxerūt. Adulter em̄ q̄s
de⁹ p̄tunxit separat. Tercio ex adalte-
rio sequūtur homicidia sepe. Vñ. ij.
Reg. xj. Statim postq̄ Dauid adul-
teriū cōmisiit. pcurauit occidi fideles
Driam milite suū. Quarto tales in-
fortunati sunt sepe in trāstionib⁹ reb⁹
vt p̄z in codē Dauid. cui. ij. Reg. xij.
de⁹ post adulteriū dixit. Non recedet
de domo tua gladi⁹ vsq; i sempiternū
eo q̄ despexeris me & tuleris vxorem
Vrie ethel. Quiro interdū ex adalte-
rio exhereditatio filioz legitimoz in
malū magnū tpale eoꝝ. & in malū aīe
adultere que tenet restituere. Vnde
Ecc̄. xxiij. Mulier ois relinq̄s vīz

suū peccabit. statim hereditatē ex ali-
eno infamatio. Propt̄ hec omī lege
phibet̄ adulteriū. ⁊ grauib⁹ penis pu-
nitur. Ideo sexto adulter p̄ra oēm le-
gem peccat. P̄rio p̄ra legē nature. q̄
dicit. Qd̄ ubi nō vis fieri alteri ne fe-
ceris. Nullus aut̄ est q̄ vellet vel velle
deberet q̄ alius cū sua vxore vel filia
luxuraret. Ideo Gen. xvi. Abime-
lech statuit q̄ nō fuit de lege circūciso-
rū. vt quicūq; vxorem Isaac tangeret
occideret. Et lex romanorū fuit vsq;
ad Theodosij xpiani tpa. adulterā p̄-
petuo antro clausā manere. Et ff. no.
li. x. c. liij. Lex hūana punit adulteriū
pena capitis. qd̄ hodie seruaf i q̄bus
dā xpianorū terris. Lex etiā vet⁹ diuina
sic dicit̄ Gen. xx. Si machar⁹ fuerit
q̄s cum vxore alteri⁹. ⁊ adulteriū p̄pe-
trauerit cū vxore primi sui. morte mo-
riat̄. Et Nūer. v. p̄ iudiciū zelotypie
adultere dicit̄. Si declinasti a viro tuo
ac si polluta es ⁊ concubisti cū al-
tero viro. his maledictioib⁹ subiacēbis
De te de⁹ in maledictionē exēplūq;
cūctorū in pp̄lo. patrescereq; faciat se-
mur tuū ⁊ rēmēs vterus tu⁹ dirūpat̄.
Septimo quodāmodo infames effi-
ciunt̄ adulteriz adultere. Vnde vt su-
pra ap̄d romanos vsq; ad tpa Theo-
dosij. adultera perpetuo clauso antro
tenebat̄ ⁊ ea vt scortis lenones vt po-
terāt. h̄ Theodosius impator hāc pe-
nā in aliā cōmutauit. **Q**uarta spe-
cies luxurie est incestus. q̄ est illicitus
concubitus cōsanguineorū ad inulcem
in gradu phibito. siue sit inter cōsan-
guineos siue int̄ affines. Et peccatus
hoc tāto est grau⁹ q̄nto gradus con-
sanguinitatis est p̄pinq̄or. Q̄rtum au-
tem peccatus istud sit detestabile. p̄t̄
p̄ aplm. i. Cor. v. q̄ tradidit sathane il-
lum fornicatōrē q̄ cū nouerca sua for-
nicat⁹ fuerat. Et ij. Reg. xij. Aman
qui sororē suā corruperat a fratre suo

Abolon interfecit⁹ ē. **Q**uinta spēs
est sacrilegiū. qd̄ est illicit⁹ p̄cubitus q̄
continentia deo sacrata ledit̄ siue viola-
tur. Et dicit̄ Alex. de hal. q̄ cōtinētia
deo sacrata dicit̄ cōtinētia de religio-
sis p̄fessis siue vris siue mulierib⁹. ⁊
in his q̄ susceperūt sacros ordines. ⁊
qui votū p̄nēse emisserūt. oīm ergo
taliū p̄cubitus sacrilegiū est. Dicit̄ em̄
sacrilegiū violatio siue lesio. vel irre-
uerētia vel illicita vsurpatio sacre rei
inuito dño. Et dī sacrilegiū q̄s sacri-
ledium. id est. sacrum ledens. Quelibet
aut̄ dictarū cōtinētiarū est res sacra.
q̄ deo oblata. Et est actus religiosis
ipsa obseruatio talis castitatis. q̄a ad
diuinū cultū est ordinata ⁊ p̄ concubi-
tū violat̄ inuito domino. scilicet deo.
cui oblata est. Est aut̄ hoc peccatū val-
de grande ⁊ grane p̄pter q̄d̄inq;. P̄rio
mō quia fit semp cum circūstantia vo-
ti fractionis. Et fm̄ apostolū primam
fidem tales irritam faciunt. Secūdo
quia ibi semp cōmittit̄ furtum vel ra-
pina. quia deo sacrat⁹ eo inuito. au-
fertur. quod tanto peius est. q̄nto sub-
tractū donū est incomparabili⁹. P̄rio
Ecc̄. xxvj. Omnis ponderatio nō di-
gna est anime continentis. Tercio q̄a
vase deo sacrato imūde q̄s abutit̄. Si-
cut em̄ loco sacro q̄s luxurians v̄ pec-
cans aliter plus peccat q̄ extra tales
similia faciēs. Sic etiā plus peccat q̄
cū p̄sona deo sacrata peccat q̄ macu-
lat. p̄ra illd̄ Esa. liij. Quidamini q̄ fer-
tis vasa dñi. P̄rio sicut q̄ calicē in lutū
p̄iceret. sic ⁊ istī corpus deo sacrat⁹
in lutū peccati p̄iciūt. Quarto de an-
gelo dñi. q̄ deo seruire deberet facit
demonē spurcissimū. P̄rio Malachie
.ij. Labia sace rdoris custodiūt scien-
tiam. ⁊ legē requirūt ex ore ei⁹ q̄ an-
gelus dñi exercitū est. Quinto de vi-
uino facit hominēz bestialē. Deo em̄
sacrata p̄sona. vocatur deus. Vnde

Preceptum VI Cap. II

Ero. xxiij. Dñs nō detrahes. Potest
em̄ sacerdos conficiēdo qđ nullus va
let angelus. z similiter dñm̄tēdo pec
cata. **S**exta species luxurie est pec
catū contra naturā. Per quā intelli
gitur omnis inordinata effusio semī
nis extrayās sibi debitū in ordine ad
generationē. Predicando aut̄ de hoc
vicio publice debet quilibz can̄ esse.
et tñ in genere de ipso loq̄. taliter ta
men qđ qui rei sunt ex hoc valeant co
gnoscere culpam suā. s̄ spēs z modos
hui⁹ turpitudinis nō expedit corā po
pulo particulariter explicare ne pure
aures maculent. z ne qđ facere discat
qđ ignorabat. Quilibet tamen distin
cte in confessione si re⁹ est se dz a censa
re. z cōfessor prudēs de hoc caute vbi
oportet rimari. Sūt aut̄ hui⁹ nephant
dissimil peccati multi modi s̄m̄ Tho.
vbi p̄r. **P**rim⁹ vocat immūdicies si
ne mollesces. puta qñ sine concubitu
volūtate procuratur pollutio cā dele
ctationis venere. z fit p̄ cōtractū p̄prij
genitalis sine alieni. z p̄ qđcūq̄ alios
modos illicitos quibus h̄mōi pollū
tio procurat volūtate p̄prij experiri de
lectationē venereā. **S**ecūds modus et
peior fit qñ nō servat modus natura
lis cōcubendi. z hoc fit qñtū ad instru
mentū. vel qđ nō ad debitū vas scz qđ
a nā ad generandū deputatū est. aut
qñtū ad alios concubendi modos be
stiales aut monstruosos. **T**ertius est
peior secūdo z p̄prij vocat sodomiticū
peccatū. qđ fit p̄ concubitu ad non debi
tum sexū. puta cū masculus cōcūbit
cū masculino. aut femina cū femina. de
hoc peccatō loq̄t ap̄ls. **R**om. i. Quartus
est pessimus qđ dicit bestialis. s. z fit per
cōcubitu rei. non elusidē species. vt cū
qđ cōcūbit cū bestia. **H**oc peccatū sexte
speciei videt̄ viciū contra nām est gra
vissimū inter oīa peccata carnis s̄m̄
Aug. de adulteriis coniugijs. Et p̄

hoc tripl̄r. **P**rimo qđ gravissimē hoc
peccatū punitur qđ causa dñm̄tū fuit s̄m̄
Methodium. **D**ñ Gen. vi. Dñs caro
corruerat viam suā sup̄ terraz. Om̄is
caro. i. homo. Et Gen. xix. Dñs pluit
sup̄ sodomā gomorrā ignē z sulphur
de celo. Et Gen. xxxvij. Dñā funde
bat semen sup̄ terram. Idcirco percussit
eū domin⁹. **S**ecūdo leges pena mortis
hoc peccatū. **D**ñ Levit. xx. Qui dor
muerit cū masculino cōitu semineo mo
riat. **T**ertio infra bestiam hominem
mergit. **N**ulla em̄ bestia similla facit.
Non ergo mirū si v̄ sancti dicunt. et
Hier. presertim in nocte natiuitatis
Christi. oēs sodomite occisi sunt. z se
re incarnari deus p̄pter hoc viciū de
siit. **S**ecūdo principaliter videndū ē de
fomētis z nutrimentis specierū luxu
rie. Et sunt plura qđ vix sine peccatō luxu
rie fieri p̄nt. vt v̄sus mulieris incaut⁹
auditus. cantus. locutio de venereis z
tactus. oscula. amplexus. z h̄mōi. nō
solū autē fornicatio z species luxurie
sunt peccata mortalia. sed etiaz p̄fata
impudica actū carnalis copule p̄
cedentiā ad eū allicientia sunt pecca
ta mortalia quādo sūt libidinose citz
aliena muliere. vt quando qđ cū non
sua facit talia illa intentiōe vt p̄ hoc in
se vel muliere excitet concupiscentiā ei⁹.
aut ipsam inclinet ad sui cōcupiscenti
ā. **Q**đ patz. qđ **M**arth. v. dicit. Qui
viderit mulierē ad concupiscēdū eaz.
id est. eo animo vt concupiscat. **I**llud
em̄ nō est tam rigillari solū s̄ plene cō
sentire libidini. z sequit̄. **M**echat⁹ est
eam in corde suo. **S**up̄ qđ dicit **C**hy
sosto. **Q**đ viris dñs hic loquit̄. s̄ etiaz
de feminis dñ. qđ mltomagis osculū
libidinose tactus s̄ illa sūt mortalia
z p̄ra p̄ceptū. **N**ō mechaber. **I**đ **E**
prian⁹ in de s̄ginitate dñ. **C**erte ipse cō
cubitus ipse amplexus. ipsa confabula
tio. z osculatio. z sēda dominatio.

crimen est. Itē nō solū deliberat⁹ con-
sensus in actū pcti mortalis ē morta-
le. s. etiā p̄sensus deliberat⁹ in delecta-
tionē pcti mortalis in veneris ē spe-
ctale mortale pcti. vt patebit ī nono
p̄cepto. q̄ plus p̄stāt tactus z visus. z
h̄mōi. Dīc̄ tñ Tho. ij. ij. q. clīij. Pec-
catū mortale dīc̄tur aliquid dupl̄r.
Vno mō fm spēm suam. Et hoc mō
osculū. amplexus v̄ tactus fm suam
spēm nō noiant pctm mortale. p̄st. n.
hec absq̄ libidine fieri. vel p̄pter con-
suetudinē patrie. vel p̄pter aliquā ne-
cessitatē aut rationabilē causā. Alio
mō dīc̄t aliquid esse pctm mortale ex
sua causa. sicut ille q̄ dat elemosinā.
vt aliquem inducat ad heresim. z isto
modo tactus z h̄mōi vt dīc̄tū fuit p̄s-
us. sunt mortalia peccata. quia sunt
p̄pter delectationē morosam in ve-
neris. Tertio principaliter notandū
q̄ sicut malus pctm est adulterium q̄
simplex fornicatio. z sacrilegiū mal⁹
q̄ adulteriū vt p̄ius dīc̄tū est. Sic
etiā tactus. oscula. z h̄mōi inter a-
dulterantes. vel quēcūq̄ alie impudē-
tise maiora peccata sunt q̄ inter ta-
lla que sunt soluti cū soluta. Et sic de
osculis sacrilegorū maiora sunt q̄ a-
dulterorū.

Capitulum. iij.

Et p̄terea aliud malū pec-
cato luxurie deseruiēs. videlz
chorea. De q̄ videnda sunt tria
Primo q̄ periculosus ludus sit. Se-
cūdo an possit fieri sine peccato. Ter-
tio q̄ sit peccatū mortale. Quid ad
primū notandū. q̄ chorizare est p̄sen-
sibus ludus valde p̄pter septem. Pri-
mo q̄ chorea diabolica habet exor-
diū. vt refert maḡ hystoriarū. Nam a
sareptano quodam demone sic dicto
exordiū habuit. qui demon in simili-
tudine iuauit gerentis in humeris si-
gnum lūne coniculare albe egrediēs

de flumine ab egyptijs in die quodaz
festo cū tympanis z choreis ē venēra-
tus. Et sareptanus iste in finitē n̄-
ll ibidē gest⁹ ondu saltādo q̄s egyptij
secuti sūt in terra chorizādo. Postq̄
aut sareptan⁹ eos excitauerat ad cho-
rizandū euanescebat. P̄t nūc loco
sareptan⁹ vitula aliq̄. id ē. puella aliq̄
p̄re ceteris dūcīt. Secūdo q̄ scriptu
ra de maximis malis refert q̄ choreas
secuti sūt plurimū. Nā Exo. xxxij.
cuz Moyses appropinquasset ad ca-
stra. vidit vitulū z choreas. irat⁹ est val-
de. z protexit de manu tabulas. z con-
fregit eas ad radicē mōtis. deinde as-
cūptis secū filiis leui interfecit viginti
quattuor milia hoīm. Nam hodie in
choreis vitulus p̄ quē designat lascī-
uā venerat neglecto dei seruitio. Sic
Matth. xliij. saltatrix fecit amputa-
ri caput Iobis baptiste. q̄ maior int̄
natos mulierū nō surrexit. Et Ezech.
xxv. dī. Pro eo q̄ plausisti manu z p̄-
cussisti pede. z gaudia es ex toto affe-
ctu sup̄ terrā. ecce ego extendā manū
meā sup̄ te z tradā te ī dīreptorū z inter-
ficiā te de poplis. Tertio diuadēda est
chorea q̄ ibi demon h̄z valde multa ar-
ma ad occidendū aias. Mulier. n. vt
ait Plero. gladi⁹ ē igne⁹. ibi em̄ videlz
in chorea tot sūt gladij q̄t ad captēdū
vestib⁹ ornati. Ibi em̄ gladij acutio-
res. q̄ ad aspectū aū. retro. ifra z fursū
p̄riorēs. ibi ē gladij flāmei luxuriaz
accēdētes. ibi insup̄ arma fortiora ad
vincēdū. q̄ mulier ibi quā demon ele-
git ad Adā. Samsonē. David. Salo-
monē. Iob. Thobiaz. ad filios isrl̄ se-
ducēdos. Mulier. n. ornata ē sagena
diabolī p̄ quā m̄stitū dīne infinita stul-
torū caput ad iteritū. Sic etiā ecōuerso
de viris ē intelligēdū. Diabolus. n. in
p̄pria specie nimis horribil⁹ est. id p̄ vi-
ru vel mulierē seducit. Quarto. q̄ in
chorea q̄dammodo p̄tra omnia sacra

menta ecclesiastica excedit. Nā in ba-
ptismo patrinus ait loco baptizandi.
Acrenūcio diabolo et oibus pompis
eius. sed in chorea est pcessio diaboli.
vbi fistulatoz est cantoz. scholares pec-
catores. et trāsitus ad sinistrā cōtra or-
dinē fit. cuius causa yspas. smones.
et hmoi tales negligūt. Matrimonij
ibi fides facilliter etiā visu violat. Cō-
firmationi. q̄ p chrisma signuz crucis
imposuit fronti. iurata fit p feta et pepla
et cetera illicita q̄ sunt signa demonis
Penitētie sacro insuratur qd in q̄dra-
gesima receperat et iā se demonū exer-
citiū immiscet. Eucharistiā quā susce-
perat. sicut Judas. pccis statim ma-
culant. Extreme unctioni hī q̄ susce-
perunt ingrati sanitate collata. abutū-
tur in corpe toto. et spālter manib⁹ et
pedibus. ¶ Quito chorizātes oibus
q̄ncq̄ sensib⁹ et mēb⁹ peccare pnt. vī
delicet. gressu ornatu. cantu. visu et au-
ditu. Nā supbia et auaricia pūcat in
nō habentib⁹ filia sic ipsi vestimēta.
luxuria ibi cōs est in corde. indigna-
tionē pcurat cū mulieres et puelle vo-
lunt a maritis vel parētib⁹ hē pcciosa
inuidia ibi pcurat cōtra eos q̄ magis
excellūt. gula nōnunq̄ sequit. et potis-
sime accidia. q̄ sicut gustato spū desi-
pit ois caro. fm Greg. sic gustata car-
ne desipit dei famulat⁹. Sexto. q̄ mlti-
ta dissuadēt ineptam leticiā choree et
alioz. Sum⁹ em̄ in exilio sursum respi-
ciēdo. suspirādū ēēt q̄ sum⁹ exules et
incerti de reditu. Infra infern⁹ quem
intrare possum⁹. Et terra i quā sepul-
ti pueremur. Ad dextris pspira. et a si-
nistris aduersa. q̄ nos peccare faciunt
fm illud ps. Cadēt a latere tuo mille
et tergo sunt nra pccā q̄ fecim⁹. Ante
in q̄ cadere possum⁹. Intra mordens
psciētia cū carne infecta. Et ex demo-
nū mltiplex pugna. Dñi Hiero. Gla-
diū tenet hostis vt me perimat. ex oī

pte sunt pscula. ¶ Septio dissuadēt
choreas. scōz et prudētū exēpla. Nā
refert Greg. li. iij. dialogoz. q̄ v̄gint
denore. Maria virgo apparuit nocte
ei oñdens coenas in albis puellas. q̄-
bus cū v̄go se adiūgere veller. Maria
ait vt nībil vltra leue ageret. a risu et lo-
cis abstineret. sicq̄ tricesimo die eis
lūgere. qd factū ē. nā visio disparuit
virgo se a pccatis abstīnuit. parētibus
mutationē miratib⁹. visionē aperuit
vigesimo q̄nto die febre corripit. et tri-
gesimo die in hora exitus Mariā cū
puellis pnoiatū vidit. quā virginē cū
Maria vocaret moritura clamauit vt
potuit. Ecce dñā venio ecce dñā venio
et sic eadē voce spm red didit Ex q̄ p̄z
q̄ choree inepte leticie ab igressu re-
gnū ipeditur. Dñi i vitis phoz de So-
crate legūt q̄ ceroniā veniit. pplm⁹ ibi
in luxuria lapsum auctoritate sua ad
visū frugalitatz reuocauit. matronas
a viris separatas. et pueros a pntibus
ad pudicitiaz ad debita societatz obse-
quia suo studio reduxit. idūcūq̄ ma-
tronas vt auratas vestes ceteraq̄ sue
dignitatz ornamēta. vī luxurie instru-
mēta deponerēt. et i Junonis edē de-
lata ipsi deē psecrarēt. docēs vera ma-
tronz ornamēta pudicitia eē. ¶ Quo
ad. ij. pncipale. An chorizare sit pccm
Rñ. fm Alb. i. iij. dif. xvj. q̄ chorea et
hmoi ludi sine fiat cantu. siue music⁹
fm se nō sūt mali q̄ pnt bñ fieri atq̄
Sed ex triplici cā pnt fieri mali ex cir-
cūstātia. Quaz vna et pcpua ē mala
intētio. vt qñ sūt ad oñdendā lactatā
et pūcādāz libidinē. sic vere oēs mō
exercent. et iō etiā ecclēstice psonē ta-
lia deposuerūt. q̄ etiā insignis gaudij
nō ē cōscandū cū pccōib⁹. Alia cau-
sa est qñ nō sūt suo tpe. vt tpe tristicie
q̄ sicut dicit Eccl. xij. Musica i lu-
ciu importuna narratio. Et h mō inf-
licit penitēti ne sit i ludis. q̄ dñ peni-

tet. tēps est flendi. Tercia causa ē ex officio psonē supra. sic clericis interdī cū venatio. et alij ludī. qz in forte dñi electi alijs exercitijs debēt occupari. Puto aut q qnqz cōcurrētib⁹ ad choream. nō sit reprehensibilis. Primū q sit debito tempore. scz gaudij. sicut in nuptijs. vel tēpore victorie. vel liberationis hominis. vel patrie. vel aduentus amici de terra longinq. Scdm ē q sit cū honestis psonis. de qbus nō oritur psumptio mali. nō cum leccatoribus vñ meretricib⁹. Tertiū q fiat a psonis secularib⁹. qz monialib⁹ monachis et clericis. ppter hoc q in alijs debent occupari oēm choreā puto illicitā ēē. Quarto q honesto mō fiat. nō gestulationib⁹ nimis inhonestis vñ inordinatis. Quintū ē q cantus excilians in talib⁹ et musica nō sint de illicitis. s. de morib⁹ vel de deo. De melodis aut nō est curādū. vt puto. qz in talib⁹ necesse est fieri melodis leuē q aliquatiter expmat modū chorizandi.

¶ Quo ad teriū pncipale qñ chorizare sit pccm. Querit virū peccent moraliter choreatrices ducendo choreas huiusmodi illicitas. siue in festis siue in pfectis dieb⁹. Rñ. Guil. sup. Ray. Credo q sic. si hoc faciāt causa incitādī vñ se vñ alios ad libidinē. aut si choreas ducunt de pñetudine. licet b nō faciūt corrupta intētiōne vt dictus est peccant moraliter. siue in diebus festiuis hoc faciāt. siue pfectis. cū inspicētes adeo pñocēt ad libidinē q dicat Hiero. in quadā ome. q non credit viro si dicat se illesum euasisse a spectaculis talib⁹. cū Dauid ex eo qvī dicit Bersabee. lauātē se ad libidinē pñocatus sit. Si aut aliq vñ aliq mulier raro et siue aliq corrupta intētiōe immisceat se hmoi choreis. nō audeo dicē q sit mortale pccm. s. nec audeo eū vel eā excusare et affectuare a pccō

mortalī. cū se ingerat pñculo pñocādī alios ad libidinē. et ipso facto videat approbare choreas. et exēplo suo auctoritatē alijs similia faciēdi prestare. hec ille.

Capitulum. liij.

¶ Hinc de actu pñgali qñ sit in mñimonio videnda sunt tria. Na fm Alex. de bal. et Tho. in mñimonio triplex est in genere pñbilitus. Prim⁹ licit⁹. Scds fragilis. Tertius impetuosis. Licitus sit tripliciter. Primo cā suscipiēde pñs ad diuinū cultū educāde. et sic ē in officiū multiplicāde nāe. Dñ. j. Timoth. v. Volo iuniores nubere. filios pcurare. Est igit cōcubit⁹ in mñimonio meritorius et virtutis actus. q dicit castitas cōugalīs. qñ sit solū cā pñs pereādē. et religiose educāde ad ampliandū cultū diuinū. et sic tūc assunt alle debite circūstantie. ē actus virtutis q dñ religio. Scdo est meritorius et virtuosus actus mñimonialis. qñ alias est bñ circūstantionar⁹. et sit solū cā reddēdi debitū alteri pñgū. qz tūc est act⁹ iusticie q vñ cuiqz reddit qd suū ē. Dñ. j. Cor. vij. Proxi vir debitu reddat. Tertio est meritorius qñ alias nihil illicitū intētiōne. et sit solū ab vno pñgū pñt vita re fornicationē i altero quā alias i eo facili⁹ canere nō posset. Et sic ē in remediū cōcupie. j. Cor. vij. Vnusqzqz hēat suā vxorē zc. vt si vir videat vxorē de alio tērari. et adhibita diligētia sufficiēti i cōsibēdo adhuc. timet de malo fornicatōis ei⁹. et ad eā nō petētem accedit nō ppter plenū s. tñ vt ponat remediū fornicatōis ei⁹. Aut ecō verso si mulier videt vñ in adulteriū inclinari. et ab eo peti debitū zc. tales merent. Sic etiā meret mulier moderatū ornatū portādo. solū iō ne marit⁹ pñt vxoris pñemptū adulteret. vñ. j. Cor. vij. Mulier q nupta est cogit

Preceptum VI Cap. IIII

eat q̄ mūdi sunt quō vīro placeat. Ex-
tra illos tres casus ē p̄ctm act⁹ p̄inga-
lis interdū petēti solū. interdū reddē-
tē p̄scētī. interdū veniale. interdū
mortale. **De** p̄t. de palu. poit in
liij. sit licit⁹ act⁹ q̄to q̄n q̄s petīt debi-
tū p̄pter vitāda fornicationē in semet-
ip̄o. **S**z q̄rit p̄t scdm modū. **Q**trum
vterq̄ p̄ugū teneat sub p̄cepto alteri
reddere debitū. **R**ñ. **f**m Tho. **S**co. et
m̄gm i. liij. dī. xxxij. q̄ q̄libet p̄ugū
tenet ex p̄cepto alteri petēti reddere
cōiugale debitū. exceptis casib⁹ rōna-
lib⁹ postea exp̄mēdis. **P**ri⁹ p̄ba ma-
gistri dicentis. vbi p̄us. **C**ū in oib⁹ vir
presit v̄rozi vt caput corp̄. **E**st em̄ ca-
put mulieris. **I**n soluēdo tñ debitū
carnis pares sunt. **I**o apls vtriq̄ p̄c-
pit in hac cā sibi inuicē subijci. dicens
j. **C**or. vj. **V**ir v̄rozi debitū reddat.
sūz v̄rozi v̄ro. q̄ mulier nō h̄z p̄tēz
corp̄is sui. s̄z v̄r. sūz v̄r nō h̄z p̄tēz cor-
poris sui s̄z mulier. **E**x q̄b⁹ p̄z q̄ in con-
tractu m̄rimoniij v̄r dat corp⁹ suū v̄ro
et ad actū m̄rimoniālē cōuerso mu-
liervi. **V**n sicut ex v̄tino p̄cepto z
de rigore iusticie tenet hō nō auferre
alienū iusto dño. **I**ta tenet ex p̄cepto
z iusticia alienū reddere petēti. q̄ cūz
vnus p̄ugū petīt corp⁹ alteri⁹ ad actū
m̄rimoniālē h̄ fm debitū vsū. tunc
tenet reddere nisi habeat legitimā ex-
cusationē. alio facit p̄tra dei p̄ceptum.
nō restituēdo alienū. **E**t si alter p̄t h̄
incidit in fornicationē. etiā nō reddēt
aliquo mō impurandū ē. **E**t intelligē-
dum ē illud siue explicitē debitū pe-
tatur vt p̄ba. siue implicitē. vt p̄ aliq̄
signa. **S**ūt aut̄ hi casus i q̄bus etiā
petēti nō tenet reddere. **P**rimus. q̄n
petēs amisit ius petēdi. vt q̄n fornica-
tus ē. z hoc alter p̄ publice constiterit.
t̄p̄c em̄ nocēs p̄didit ius petēdi. z t̄bo
innocēs p̄t eū repellere. nec tenetur
reddere nisi postq̄ ip̄m nocentes sibi

recōciliant carnaliter sibi cōmīscēdo
Rñ dicit ē. q̄ ex quo non seruauit iū-
cens siue fornicā s̄ fidē. alter nō tenet
ei seruare fidē. nisi vt nō cōmīscēat al-
teri. **V**n dicit **Th**om. iij. dī. xxxv.
ar. j. **V**ir p̄p̄lo arbitrio p̄t dīmittere
v̄roze quo ad thozū debitū videlz ne-
gando. q̄cito sibi cōstat de v̄rois for-
nicationē. nec tenet ei reddere debitū.
nisi p̄ ecclesiā cōpellat. **Q**trum v̄o ad
cobabitationē non p̄t dīmittere v̄ro-
rem fornicariā nisi iudicio ecclīe. hec
ille. **E**t cōuerso de v̄roze respectu v̄ri
De isto loquitur x̄ps **Mat**. v. **C**ui
dīmiserit v̄roze suam nisi p̄t fornica-
tionēz. **S**cōs casus ē. quando nōdū
acquisiuit ius petēdi debitū. vt in t̄pe
post matrimoniū contractū. s̄ non dū
consummatū. quia interim p̄t intra-
re religionez. **I**mmo fm **Guilb**. pec-
cat mortalit̄ qui aī b̄ndictionē nup̄t
alē v̄roze cognoscit in locis vbi cōsue-
tum ē b̄ndictionē adhiberi. **T**ert⁹ ca-
sus ē fm **Th**om. quādo marit⁹ reddidit
impotēs ex causa ex m̄rimonio secū-
ta. puta si prius debitū reddidit. z ex
hoc factus ē impotēs ad iaz reddēdū.
tūc mulier nō h̄z ius petēdi. z tunc in
petēdo magis se meretricez ostēderet
q̄ cōiugē. **Q**uartus ē q̄n quis maiorē
vinculo astrictus ē ad nō reddēdū. eo
q̄ vergit in notabile nocumētū sanita-
tis sue. tenet homo plus ad p̄seruatio-
nē sui q̄ ad redditionē debitū. vt quia
p̄sona infirma ē. aut p̄babilit̄ timeret
ex reddidōe ei⁹ infirmitas. **D**icit autēz
Tho. **S**i mulier infirmat certum ē q̄
ex carnali coitū ei periculū imminet.
Quintus ē q̄n uerisimil̄ vt probabiliter
timet de p̄culo extinctionis fetus aut
abortus. tūc neuter tenetur reddere al-
teri. quia maiorē vinculo tenet ad ca-
uendū occisionē fet⁹ in v̄tero pregnan-
tis. aut vt nō nascat abortus. q̄ tene-
tur reddere debitū. **S**extus non te-

nec reddere debitu i sacro loco. qñ nō
sacer locus et apt^r haberi pōt. qz al^s ir
reuerētia fieret loco sacro q pollueret
et recōciliatōe indigeret. vt tenet Jo.
an. Posti. Archi. de psecra. dis. j. eccle
sijs. ex. c. j. qñ alius loc^o q sacer ha
beri nō possz. tūc ibi teneret quis fm
Alb. reddē debitū. Nec etiā reddere
licz debitū. nec qz tenet i loco etiā nō
sacro q est i publico. vt deducit Aug.
de ciui. dei ptra Diogenē. Septim^o
casus. qñ cōiuges pari cōsensu uonef
cōtinentiā in domo. tūc neuter tenet
alteri debitū reddere. imo neuter pōt
votiū renocare. vt p3 p Aug. ad Edici
am. Et ponit mgf in. liij. dis. xxxij. Rō
est. qz uterqz resignauit iuri suo. Otr
nus ē. fm De. de palu. q dicit in. liij.
Generaliter verū ē. qvbi pūgt alicui
nō pōt puideri alter de securitate vi
te sue nisi aliū pūgem dimittēdo. nō
tenet ei debitū reddere. nec cohabitā
re cū pīculo corpis sui. Bonus ē. vbi
vna pars copule ē infidelis v^t incidit
in heresim. De qbus tñ ista ē pīnatio.
qñ duo tpe legis euāgelice cōtraxe
runt mīmoniu extra legē xpianorū.
si alter eorū solū puerit. tūc non tenet
cōuersus reddere debitū infideli. nec
eidē cohabitare. q statim dñt separari
si admonitus noluit conuerti. Si vō
inter xpianos vñ cōiugū heresim in
cidit. alter pōt eum dimittere quoad
cohabitationē tpalem quousqz corri
gat. Svt dicit Tho. Rō ppter vnum
actū infidelitatis pōt dimittere. q ppter
cōsuetudinē que pīnaciā offidit. qz ex
tali infidelitas pficit. Ex supradic^t p3
q vnus cōiugū tenet debitū reddere
alteri cōiugū qñ oīno vult debitū
exigē. etiā lepro. i. l3 ei cohabitare nō
teneat. Item menstruata qñ vir scit et
oīno instat. Itē tpe quātūcūqz sacro
qñ maritus non vult desistere. In tali
bus aut exactus d3 per moderataver

ba ab incōtinētia retrahere anīmū al
terius si pōt sine pīculo fornicatōis al
terius. Dia ista diffuse tangit Thom.
in. liij. Dñ si in talibus reddens debi
tū nō faciat illud causa cōcupiscen
tie. q solū ppter reddere debitū. sic ob
ligat. meret. et grauiter peccaret si nō
redderet. Patet igit pū qñ videlicz
actus pīnalis sit licitus et meritor^o.
Dicitū est scō q alius ē actus fragi
lis mīmonialis. Et fit multiplex. et sp
est peccatū veniale ad minus. Primo
qñ sit cōcubitus solū causa delectatio
nis experēde in cōiuge. ita tñ q non
vellet p tali delectatiōe experēda ac
cedere ad assensū. si tūc nihil aliud in
ordinatū interueniat ē veniale pīnū.
Itē qui cognoscit vxorē causa mīta
tis peccat. qz qñt p ineptū mediū san
tatē. sicut qui p baptisimū quereretur sa
nitatē. Itē cognoscenayxōrē causa vl
tandē fornicatōis in se peccat. fm Au
gustinū. Itē qui cognoscit vxorē post
partū ante purificatiōē ob hoc pre
cise nō peccat mortaliter. Itē qui i die
festo peti debitū sine contēptu tps
et euāgelice exhortatiōis nō peccat
mortaliter. Itē qui petit debitū in lo
co sacro qñ aliū locū habere non pōt
peccat venialiter fm Alb. si exigit cū
gemitū. qz scz sine vsu mīmonij esse
non pōt. In his casibus cōiter docto
res tenet qactus mīmonialis potest
sine pīto mortali fieri. Sed sunt alij
casus in qbus pīculū est. vel nō tam se
curū an sit veniale vel mortale exigere
et reddere debitū. Prim^o q reddat de
bitū ante bñdictionē nuptialē. vel an
teqz in facie ecclie cōtrahat. Itē q exi
git a muliere menstruata q est nālter
mēstruata. Itē de mēstruata nālter
que voluntaria reddit et cōplacenter.
Itē qui peti in loco sacro cū aliū lo
cum habere poffet. Dicitū est tertio q
quidā mīmonialis actus ē impetuo

sus. et fit cōmuniter cū peccato mortali. Primo qui querit delectationem in actu mīmoniali extra limites matri monij. sicut videlicet q̄ paratus ēē idēz facere cū vxore etiā si nō ēē cōiūx. et est mortale p̄ctm. Et dicitur ardētior amator vxoris. Secūdo impetuosus est. qui fit cā satīande libīdīnis. et hō se ad hoc p̄uocat p̄ meretriceas blandicias vel de industria vīf calidis et valde incentiuitis. aut p̄ aliū modū hūmōi actus a se quasi exigit p̄pter satietatem delectationis. Tercio fit cōcubitus cōtra naturālē modū. vī cū omittit debītū vas. et hoc semp est mortale p̄ctm. q̄z proles sequi non potest. et intentio nature totaliter frustrat. Quarto est impetuosus. q̄n fit cōtra naturālē modū etiā ad debītū vas nature. vbi tamē dī spōsīto corpīs bñ sustineret naturālē modū. Est aut modus talis f̄m Alb. multiplex. Primus modus ē malus q̄n concubitus lateraliter fit. Secūdus p̄tor q̄ fit sedēdo. Tercius adhuc p̄tor qui fit stando. Quartus ē pessimus q̄ a tergo. Vbi dicit Tho. Vbi omittit debītū modus concubendī solū quo ad sitū nō est semp peccatus mortale vī quidā dīcūt. et est q̄nq̄ sine peccato. sicut q̄n dīspōsīto corpīs alīum modū nō patit. hec ille. S; alij dīcūt f̄m Albertū. q̄ ē p̄tra intentionē nature. et impedit p̄ceptio. et est signū cōcupiscētie mortalis nisi dīspōsīto corpīs alīū sitū exigeret q̄ naturalis situs est. vī fieri posset p̄pter egritudīnem vel pīnguedīnem vī periculū suffocādi ferū. aut p̄pter altā causam rationabilē. Quinto fit cōcubitus impetuosus cū sit tpe p̄hibito. et potissime peccat ille q̄ petit. Sexto cū sit in loco indebito. vī in sacro vel in publico in scandalū aliorū. Septimo q̄ accedit ad impregnātā vicināz partū vbi timor est de abortu. Octauo cū q̄s ac

cedit ad mēstruatā saltē nālīter menstrū habentē. Vbi videt f̄m Sco. q̄ perēs scīēter peccat mortālī. q̄z vī dīc nō est verisimile q̄ lex noua mīn⁹ intēdat castitatē q̄z vetus. f̄m Leuit. xx. dī. Qui cōierit cū muliere in fluxu menstruo et reuelauerit turpitudīnē eius. ipsaq̄ aperuit fontē sanguinis sui. interficientur ambo de medio pplī sui. Hoc aut f̄m Sco. nō infligit nisi pro mortali. Gorra tenet sicut Scor⁹. sanctus Tho. ad idē declinare videtur in. iij. Vñ glosando illā auctoritatē dīc. q̄ intelligit q̄n vterq̄ volūtariē cōsentit. Nono videt impetuosus in eo q̄ petit debītū postvotū continentie a se emissum parī cōsensu aut ante matri moniū emissum. cū quo nō est dispensatū. In p̄fatis casibus oībus act⁹ matrimonialis est p̄ctm mortale vel multū p̄pinquus mortali. Notādū tñ pro intellectu noni modi. q̄ ille qui vouit castitatē et p̄trahit mīmoniū intētiōe cōsumandi p̄ carnalē copulaz peccat mortaliter. secus si solū aio cōiugalīs societatis. Itē q̄n quis q̄vōit continentia p̄petuāz nō peccet mortaliter post p̄mū actū mīmonialē. petēti p̄ugi simplicite vel explicite debītū reddendo. f̄m multos tñ peccat mortālī debītū a p̄uge petēdo. nisi secum fuerit dispensatū. Itē sicut neuter p̄ugū potest p̄tinentiā vouere sine p̄sensu alterius. sic etiā probabilius est q̄ neuter possit vouere nolle petere debītū sine alterius consensu. Omīa illa sunt de mente sancti Tho. in. iij. Itē qui vouit cōtinentiā perpetuā etiā peccat mortaliter. Primo actu matri monia li p̄ quē consumat matri moniū. quia votū seruare poterat post p̄tractū religionē iurādo qd non fecit.

Capitulum v.

Quoniam ventris ingluuies sit cati
sa mechiez luxuriei patuit in

primis parietibus qui post cibum statim
 erubuerunt Gen. iij. Et Ro. xij. Non
 ambulemus in comessationibus et ebri-
 tatibus. Et sequitur. Non in cubilibus et
 impudicijs. Idem parit in sodomis-
 tis. Vnde Ezech. xvj. Hec est iniquitas so-
 domis tue sodomie. superbia. saturitas
 panis et abundantia et otium ipsius et filiarum
 eius. Idcirco devotio gula tria sunt vi-
 denda. Vnde saluator Luc. xxi. ait. At-
 tendite ne grauentur corda vestra crapula
 et ebrietate. Crapula id est cruda epu-
 la. Ideoque devotio videndum est. Primo
 de gula in genere. Secundo de sobrieta-
 te. Tercio de ieiunio quod ad illud tene-
 mur. Quartum ad primum tria dicuntur pri-
 cipaliter. Primo quod sit temperantia et
 quid gula. Secundo que sint species gulae.
 Tercio quoniam sit mortale vel veniale pec-
 catum. Quartum ad primum notandum quod ad intel-
 ligendum quod sit vitium castitatis con-
 gruit scire quod abstinentia sit. Est autem
 abstinentia sumptus vel subtractio cibi
 vel potus secundum quod recta dicat ratio. Vnde
 ii. Pe. j. Ministrare in fide via virtutem.
 in virtute autem scientia. In scientia
 autem abstinentia. Ex quo patet abstinentia fieri
 oportere secundum scientiam. videlicet quantum
 oportet sumendo. Quia oportet. ubi o-
 portet. quoniam oportet. et propter quod oportet pro
 congruentia hominum bonorum cum quibus vi-
 uit homo. et pro congruentia persone sue et
 pro suae valitudinis. consuetudinis. etate.
 laboris. roboris. et incommoditatis neces-
 sitate vel congruentia. ut dicit Augustinus. in li.
 de quod euangelij. Et secundum regionem in qua
 quis degit. quia in una citius sumit cibum
 quam in alia sic de tempore. **S**ecundo notandum.
 quod corpus nobis datum est ut seruiat spi-
 ritui nostro ad opera bona que in hac vita non
 potest spiritus exercere sine corporis ministe-
 rio. sed cibus. potus. somnus et homines
 sunt nobis data. ut per eorum usum con-
 seruemus corpus pro posse in tali ha-
 bitudine ut sit bene dispositum ad spiritum

ralem seruandum. sicut instrumentum bo-
 num et aptum deseruit expedite artifi-
 ci ad laborandum. Est ergo regula quod
 tunc homo temperate vivit in cibo et po-
 tu. quando in eis talem modum servat
 in quantitate et qualitate vicibus. et sic de alijs
 circumstantijs. quod per hoc corpus suum
 in tali statu et robore ponit. et conservat
 quod ipse possit facere ea que sibi competunt
 secundum officium ad vitandam vicia. et de die
 in diem proficiendi in virtutibus. Ideo
 intelligendum de somno et vigilia. otio et
 exercitio. et similibus ad corpus pertinenti-
 bus. vult Augustinus. in li. de moribus eccle-
 sie. Vnde autem signatur quod sunt inspicenda
 etas. complexio. consuetudo. et silia. quia iu-
 uenis valet quod non valet puer. sanus quod
 non valet infirmus. pauper valet quod non
 dives. Vnde si dives delicate nutritus.
 statim vellet grossa sumere. infirmare-
 tur. Idem dicit de divitijs Augustinus. de verbis
 domini. Vt autem dives consuetudine infir-
 mitatis sue. sed doceant se aliter non
 posse. melius enim vellet si aliter posset.
Tu ergo dives vivere cibus electis et pre-
 ciosis. quia sic consueveris. et aliter non po-
 tes. quia si consuetudinem mutas egrotas.
 Concedit ergo tibi vivere subtilibus. da
 pauperibus superflua. vivere preciosis. da
 pauperibus vilia hec ille. Sic etiam senex
 indiget melioribus quam iuuenis fortis. Si
 militer delicate complexionatus indiget pro
 bono statu sui corporis subtilioribus et
 magis delicatis quam robustus et grossi cor-
 poris homo. quem panis et legumina plus
 accenderet quam aliter carnes. sic etiam secundum
 officia antedictum est. quia fabrum vel siles me-
 chanicum plus et crebrius oportet come-
 dere. et si forte grossiora sufficiunt quam in-
 sudanti studio aut spirituali exercitio
Tercio notandum secundum quod aliqui varias
 intentiones habent qui sumunt cibum
 aut potum moderate secundum hoc etiam sunt
 diverse abstinentie. Et sunt sex. quarum
 una sola virtus est. Vnde versus. Absti-

net eger. egens. cupidus. gula. simia. virtus. **P**rima abstinētia dicitur medici-
nalis q̄ fit solū ppter sanitatē corpis cō-
servandā aut recuperandā. et nō est vir-
tus. quia ibi deficit optima circūstan-
tia q̄ est finis debitus in secūdo notabi-
lissimus. Dicitur autē solū. q̄ si abstineret
ppter sanitatē corpis nō ibi sistēdo. s̄
etiam in bonis virtutibus dei obsequium
ordinādo esset meritoria. **S**ecūda di-
citur abstinētia avaricie q̄ fit solum ad
parcendū expēsis. nec virtus est. **T**er-
cia dicitur solū. q̄ si abstineret ppter mi-
nus expēdere nō ibi sistēdo. s̄ ulterius
referēdo in fines debitos. ut ppter mi-
sericordiā opā faciēda. vel sibi rōnabi-
liter in futurū providēdo. vel ad laudē
dei et ad similia. tūc virtus eēt q̄n saltē
alīe circūstātie debite illi eēt. **T**ercia
dicitur paupertatis. q̄ fit solū ex necessita-
te pecunie. nec ista est virtus nisi pau-
per non habēs unde laute viueret ab-
stineret contentus de his q̄ habet. ta-
men cum illa intētiōe q̄ si etiā mul-
ta possideret. nollet laurius vivere. ex
quo illud sibi sufficit p cōueniēti cor-
poris valitudine. s̄ si vellet sic viueret
ppter deū illa esset vera virtus absti-
nētie. **Q**uarta vocat abstinētia hypo-
crisis q̄ fit ppter hominū inanē glori-
am. et hec est semp mala. **Q**uinta ē re-
ligionis q̄ fit s̄m dictamē recte rōnis
ppter deū. modo dicto in notabili se-
cundo. **S**exta addit cū quis rōne gu-
le se iunat. id est. q̄n quis abstinēt solū
vel pncipalit ppter hoc vt postea dele-
crabilis comedat. **Q**uarto notan-
dum q̄ gula opponit t̄pante et absti-
nētie. Et est actual duplex gula. **O**mnis
interior q̄ est animalis et imoderata ap-
petitio imoderate edēdi aut bibēdi
ppter p̄cupiscētiā cibi aut potus dele-
crabilis. aut ipsius delectatiōis. **S**ed
exterior actualis gula ē immoderat⁹
eius aut potatio ab interiori iordina-

ta edēdi aut potādi appetitiōe impe-
ratus. Dicitur pmo q̄ est animalis appe-
titio. ad differētiā famis et sitis que
sunt appetitiōes nāles. nec subiiciū-
tur rōni. **G**ula autē est appetit⁹ anima-
lis. quia ē appetitio actualis existēs in
voluntate aut in sensualitate. a volun-
tate tū aliquo modo depēdens et rō-
ni potēs subiici. Dicitur secūdo appeti-
tio nō delectatio. **P**ro quo notandū
q̄ circa sumptiōē cibi aut potus tria
sunt considerāda. **P**rima ē ipsa dele-
ctatio q̄ est in sumptiōe ciborū aut po-
tuum. et ista delectatiōē virtus t̄pante
seu abstinētie non aufert. nec vide-
tur eam moderare. quia naturalis est
huiusmodi delectatio. et ē maxime in
abstinētib⁹. quib⁹ panis plus sapit
q̄ gulosis pisces aut carnes. et h̄ pro-
pter naturalē appetitū necessarij cibi
sibi. **S**ecundū ē concupiscētia. et illa ē
amor et desiderij delectatiōis q̄ est in
ciborū et potū sumptiōe et esu. **D**e-
lectatio em̄ expta in cibis et potib⁹ cau-
sat amorē et desiderij sui. Et ista p̄cu-
piscētia moderat virtus abstinētie ne
sua magnitudie faciat excedere circa
cibos et pot⁹ ptra bonū rōnis eos su-
mēdo vel appetēdo vltra debitā q̄nti-
tatē. q̄litatē. tēpus et similia. **T**ertius
est actus interior et volitio sumēdi ci-
bū. aut exterior actualis sūptio ab in-
teriori volitioe impata. q̄ volitio cau-
sat habitū abstinētie p̄mpte et facili-
tate inclinat ad debite sumēdū victū. **P**ri-
ma gula nō ē delectatio causata ex sūptio-
ne cibi aut pot⁹. s̄ est animalis appetitio
seu p̄cupiscētia iordinata. Dicitur tertio
q̄ ē appetitio inordinata. **N**ō em̄ ois
appetitio edēdi aut bibēdi animalis est
gula. sed appetitio inordinata. vt cui⁹
quis voluntarie vult appetit cibum
vel potum aliter q̄ s̄m dictamē recre-
ratiōis. vt scilicet si plus q̄ oportet.
ante tempus. et sic de alijs circūstātijs

Dicit quarto propter concupiscentiam el-
bi delectabilis. Nam si quis excedit
in qualitate. in quantitate. aut finem altam
circumstantiam. ita quod appetat aut sumat
cibum plus debito aut delictatorem quam ne-
cessarium sit. aut ante debitam horam. et hoc
non propter concupiscentiam. sed estimans sibi
necessarium. non pertinet hoc ad gulam. ut di-
cit **Tho.** scda. ij. q. cxi. vij. sed ad quasdam
imperitias. nec est semper peccatum. quia non po-
test semper ab homine vitari. **Unde dicit Gre-**
go. iij. moral. Quia per esum voluptas
necessitati miscetur. quod necessitas perat
et quid voluptas superpetat. ignoratur
Et Aug. x. p. f. Quis est dominus qui aliquan-
tulum extra meras necessitatis cibum
non sumat. Sed si quis propter concupiscentiam.
id est. amoris et desiderii delecta-
tionis quod habet in edendo et potando
excedat mensuram in edendo et potando.
hoc est gule. siue sit exterior superfluitas si-
ue sola interior volitio vel appetitio. et
semper est peccatum. **¶** Secundo principaliter
videndum est que sint species gule.
Sunt autem plures. Quintus ponit glo.
et **Grego.** super illo **Gen.** xxv. ubi **Esau**
ait **Jacob.** Da mihi de hac coctione rufa
Et sumit ex. xxx. moral. Et omnes sunt
fines omissionem defectum circumstantiarum
principalium quod requirunt in virtute ab-
stinente. **Unde dicit Christus.** Pre. prope laute.
nimis. ardenter studiose. Prima est cum
ante debitam horam sumit cibum aut po-
tus sine rationabili causa. sed solum ex in-
ordinata concupiscentia ciborum aut potu-
um. De talibus dicit apostolus **Phil.** iij.
Quorum deus venter est. quia primo querunt
regnum dei sui Regnum autem dei eorum esca
et potus est. Secunda est quando homo querit lau-
tiores et pretiosiores cibos. quos non requi-
rit supradicta sui corporis validitudo. nec
bonestas statum aut persone. sed in eo cau-
sat inordinatum amoris delectationis quod in
talibus est. Sic filii israel **Numeri.** xj. car-
nes desiderabant. et puniti sunt. **Et Lu-**

ce. xvj. dicitur epulo epulabatur quotidie
splendide. Quo dicit **Seneca.** Pala-
tum tuum fames excitet non saporis.
Tertia quando homo ea quod in cibis aut potibus
sumenda sunt vult et appetit ea nimis
accurate preparari. frigendo. assando.
elixando. et per diversa exquisita condimen-
torum genera. ut homines ad superfluum sumen-
dum non solum incidit gustu per diversos
et delictatos saporis. sed etiam visu per va-
rios colores. et olfactu per multimodos
odores. Sic fecerunt filii belij. j. **Reg.**
ij. quod ut dicit magister in hystoria. scholasticus.
antequam adoleret adipem. tollebat ab of-
ferentibus crudas carnes. ut lauti sibi
percurrerent. Tales sunt sicut bestie ru-
minantes studiose. videlicet medita-
tes de accuratis. Sed differunt ab eis
quia bestie post cibum. isti autem ante rumi-
nant. Quarta est quando homo nimis in quan-
tate excedit in cibo vel potu plus su-
mendo in quantitate quam sibi necesse sit aut
conueniens. magis propter delectationem
se implet quam reficiens. Hec una fuit causa
subversiois sodomie. **Unde dicit Ezech.** xvj.
Ecce hec fuit iniquitas fororis tue so-
domie superbia. saturitas panis et abun-
dantia et oculi ipsius et filiarum eius. et ma-
num egenam et pauperem non porrigebat
Quinta. cum homo nimio desiderio et au-
ditate vitium quodammodo vorat sicut lu-
pus vel canis famelicus. Sic fecit **Esau**
Gen. xxv. Nam **Jacob** coquere pulmen-
tum. venit **Esau** lassus de agro dicens.
Da mihi de coctione hac rufa. Et sequi-
tur **En** mortuus. et sic accepto pane et le-
tis edulio vendidit primogenitum suum. **¶** Non
dicit **Augustinus.** Melius est pisci-
bus vesci more domini quam lenticulam
more iumentorum. **¶** Item idem. Mallem
piscem comedere cum domino. quam lenticu-
lam cum **Esau.** Sexta species est cum
quis nimis frequenter sumit cibum aut
potum. Hec fuit una causa damnationis di-
nitio **Luci.** xvj. quia epulabatur quotidie

Preceptum VI Cap. VI

splendide. Sufficit enim homini sano quod non est puer aut infirmus labore quam bis in die sumere cibum, aliter facere morem porcorum et bestiarum est seruare. Est enim pro uerbis uulgare. Semel sumere cibum est diuinum, bis humanum, ter et ultra bestiarum. Septima est noua et incosuetasumere. Dec est enim causa quare finem suum perit odium bestie diutius uiuit quam homines quod uiuat quorum periodus, id est, spatium uite est finis. In ipsius septuaginti annis si autem in poteratibus octuaginta annis amplius eorum labor et dolor, quod homines quod noua et incosuetasumere cibaria, bestie uero se eadem uivacca ferunt. **De Eccl. x.** Bis poteratibus breuis uita. Octaua est quod homo multis et variis ferculis et potibus uulturi, non ad sustentandum animam, sed ad irritandum gulam. Sic fecisse uidetur Aesuerus rex gentis Persarum, de quo factio conuulso solennissimo dicitur. Bibeant qui inuitati erant aureis poculis et alijs atque alijs uasis cibi inferebant. **Non** est cum preciosa uel sumptuosa nimis quod procurat non habere respectum nisi ad hoc quod sunt magis saporosa. Propter quod diuis uidetur quinquaginta milibus non rara, sed comia in ista terra in qua fuerunt, procurasse, cum de quibus panibus hordeaceis et duobus piscibus saturauit eos. **Non** enim legitur quod potius uini dederit, carnes aut de pane triticeo, quod comibus comia sufficiunt et plures non minus perficiunt. **Quo** ad tertium principale dubitatur, quod gula peccatum sit mortale uel non. **Respondeo** in hoc, ubi dicitur. **Quia** homo tantum amat et desiderat delectationes in cibis, ut propter eos persequendos deum premitte parat agere uel contra agens contra diuinum preceptum hominum delectationes consequatur, tunc est mortale peccatum, quod preponit hominum delectationem deo. **Quia** uero quod amat hominum delectationes plus debito, contra tantum deum, quia licet amet et desideret plus debito hominum delectationes, tamen nequaquam uellet propter eas agere contra

legem dei, tunc est uentiale peccatum. Et hoc uult Augustinus in sermone de igne purgatorii, ubi dicit. Quoties aliquis in cibo aut potu plus accipit quam necesse sit ad minima peccata nouerit primere. Et hoc intelligitur cum propter amorem delectationis hoc contingit quam plus debito amat, licet contra deum. **Quando** autem gula quo ad potum sit mortale patebit statim. Ex premissis patet quod gula est peccatum mortale quando propter crapulam ieiunia ecclesie uel missa in diebus dominicis uel magnis seu precipuis festis negligitur. **Secundo** possit esse mortale, quod conscientia alicui probabiliter dictaret, quod comedere uel bibere ultra tale mensuram esset destructio nature, uel soluere ieiunium tali die, et comedere tales cibos, esset contra preceptum ecclesie, uel scandalizaret notabiliter proximum. **Tercio** possit esse mortale, quando quis comederet uel biberet sine dispensatione uel necessitate contra illud quod uenit. **Patet** ista, quia in omnibus istis homo paratus est facere contra dei preceptum propter gulam.

Capitulum vi.

Actus est in precedentibus de uis specie temperantie, uidelicet de primonia seu frugalitate quod est moderata sumptio uel subtractio cibi secundum rationem. **Iam** dicendum est de alia specie, uidelicet de sobrietate, que est uirtus disponens hominem ad habendum se bene circa usum potus inebriare uolentis. **De** qua tria tanguntur. **Primo**, quod necessaria sit sobrietas, et quid sit uirtutum sibi oppositum scilicet ebrietas. **Secundo** de illabus gule. **Tercio** de remedijs uidebitur gule, tam quo ad primoniam quam quo ad sobrietatem. **Primum** ad primum notandum quod sobrietas est uirtus inelinans hominem ut dicitur est, ut uisum potum temperare in quietare, in quamitate, et sic de alijs, ut dicitur fuit in primo et secundo.

Isto modo non est culpa cum sit voluntaria. nemo enim vult huiusmodi ebrietatem saltem per se vel solam. sed est defectus quidam culpam consequens. Alio modo actum dicitur. quo quis in hunc defectum incidit. ut est interior voluntas potandi immoderate. aut est ipsa mer exterior potatio immoderata et inebriatio. Et potest ista ebrietas contingere tripliciter. Primum quod homo nesciat potum esse immoderatum et inebriare potest. quod forte ignorat fortitudinem vini et credit se tanto indigere potu sic inebriatur. sic de Noe videtur esse factum Gen. ix. Et hodie contingere possit. ut si quis sit itinere peregrinando multum fatigatus et calefactus. nesciens fortitudinem vini illius terre biberet in quantitate quantum crederet se indigere. et tamen propter nimiam fortitudinem vini quam oino ignorat inebriatur aliquoties. Similiter contingere posset de aliquo simplici qui putaret se debile vinum bibere quod tamen sibi per industriam fortissimo lymphatum esset. eo penitus ignorante. et sic potest esse ebrietas si ne peccato. precipue si non ex aliqua negligentia hominis contingat. Secundo modo sic quod homo percipiat esse immoderatum potum non tamen estimat ipsum inebriare potenter. et sic esse potest cum peccato veniali. eo modo quo superius dictum est de gula. Tercio modo potest contingere quod aliquis tamen percipiat potum esse immoderatum et inebriare. et tamen magis vult ebrietatem incurere quam abstinere. et sic est peccatum mortale. quia talis volens et sciens prius se vitare rationis. quod est optimum hominis. et sine quo nec virtutes operantur. nec vitia declinat. Et Beatus Augustinus. in sermone de purgatorio ubi dicit. quod ebrietas si sit assidua est peccatum mortale. non interduces per quod ebrietas fiat mortale per solam iterationem. sed ideo quod non potest esse quod homo assidue inebrietur quin sciens et volens ebrietatem incurret dum sepe experitur fortitudinem vini et suam habilitatem ad ebrietatem. **¶** Quo-

ad secundum principale notandum. quod dicitur quod ponit Gregorius. xxxi. moralium. filias. que ex gula vicio generantur que etiam sunt cause vel occasiones aliorum multorum malorum corporis et anime. Prima est hebetudo sensus circa intelligibilia. Accidit enim rationis obtundit. et hebetatur per immoderatam ciborum et potuum summptionem propter fumositates inde surgentes et capiunt perturbantes. Quod sicut fenestra obstructa limbo obtenebratur. sic intellectus cibis et potibus obscuratur. Secunda est inepta leticia. Cum enim per immoderatam cibi et potus quasi sopitum est rationis gubernaculum. tunc sequuntur ut plurimum multe deordinationes in appetitu et male iordinate passionibus. et specialiter vaga quedam leticia et inepta. Tercia filia est multiloquium per quod intelligitur potest inordinatio locutionis siue quod ad superfluitatem verborum. siue quod ad honestatem eorum. utrumque enim oritur ex inordinata summptione ciborum et potuum. Unde Gregorius in pastoralibus. Nisi gula deditos immoderata loquacitas caperet. diues ille qui epulatus quotidie splendide dicitur in lingua grauius non arderet. Quarta filia dicitur scurrilitas. id est. quidam leuitas in exterioribus moribus et gestibus. siue quidam iocularitas que risum mouere solet ut dicitur glossa. Eph. v. Unde dicit Gregorius omnes de diuine epulone. Prima male conuiuantibus culpa fabulat loquacitas. loquacitatemque ludendi sequitur leuitas. Scribit enim. Sedite populus manducare et bibere et surrexite ludere. Quinta filia est imundicia corporis que potest attrahi secundum inordinatam emissionem quam cumque superfluitatem. et maxime seminis. aut procreantem. Sequuntur etiam alia plura mala anime et corporis ex gula. Primo auaritia. quia plura fercula volentes habere vel delicata victualia facilius conantur per phas et nephas acquirere. et passia. Unde Hieronymus. Delicie et epu-

Preceptum VI

Cap.

VII

Sed scdm scz abstinentia i certis cibis
et potib⁹ certis horis nō semp necesse
est seruare. s. qñ ieiunium indicit. vt po
stea dicet. Scdo notadū q qñduplex
ieiunium seu abstinentia est. scz nature p
sacramēto eucharistie in sano necessa
riū. Scdm ē spūale. videlicet abstine
re a vicijs. fm Hiero. etiā ad eiec
tione demonū necessariū. Tertū est me
roris. vt discipuloz xpi i triduo mor
tis xpi. Et etiā alioz qbus dulcedo
spūalis subtrahit. Quartū est gaudij
vt discipuloz xpi in eius p̄sentia et de
uotoz in p̄sentia solariis spūalis.
Quintū ē ieiunium ecclesie. quo tñ se
mel certa hora et certis cibis qd absti
net. et qd est fructus. de hoc solū est ad
p̄positum. ¶ Tertio notandū q gulo
si qdam dicunt ieiunium minimum vru
tis esse actum. Quo p̄tra fm Tho. in
111. dis. xv. fructus duodecim vtilita
tes ieiunij in sūma ponit. Prim⁹ est
diminutio fomitis quē ab Adam et pa
rentibus praxim⁹. q licet p̄m nō sit.
s. valde inclināt ad p̄m nisi ieiunij
et alijs opib⁹ virtuosis sibi resistat.
Dic fomes ignis est viciatū opa de
struēs. si ligna cibo et potu inordi
nate sibi ministrant. Id apls ait. j. Cor.
ix. Castigo corp⁹ meū et in fuitē re
digo. ne cū alijs p̄dicaueri. ipse repro
bus efficiar Castigat etiā domat cor
pus vt fuit aie facili⁹. et vicijs nō la
sciuat. Scds ē deletio p̄ti. qz em ait
Greg. Caro leta nos trahit ad culpā.
afflicta ducat ad veniā. Id filij isrl. p
p̄ti ieiunauerūt. Iudic. xx. Tertū
est acquisitio p̄ti et augmētatio. Pū
qz em t̄pante v̄tutē obstinemus nisi
t̄pate p abstinentia iteratis actib⁹ insu
dem⁹. vt dicit p̄s i. 111. cib. et. ii. Doma
to etiā corpe facili⁹ seruit spū ad v̄tu
tes. obedis etiā in Eccle. et sic mere
mur p obedientia. Quart⁹ est corporalis
doris i patria augmētatio. Corp⁹ em

resurgēdo erit lucidū. subtile. inpassi
bile. et agile. et in corpali pulcritudine
et alijs s̄tib⁹ vñ⁹ erit alijs excellēti⁹
Hic aut q sunt xpi. corp⁹ suū crucifixe
runt cū vicijs et p̄p̄tētijs ieiunādo
Gal. v. verissimilit̄ erunt excellēti⁹
in talib⁹ dotibus q sunt accidētale p̄
miū. Vñ apls. j. Cor. iij. Vñusqz
accipiet p̄tā mercedē fm suū labōrē
Quis ē mētis eleuatio. vt p̄t i He
lla q post ieiunium qdraginta dierū vi
d̄tvisionē magnā. iij. Reg. xix. Ieu
ni em ad litteras intellectū acuti⁹
sunt. qz p gulā aia corp⁹ nimis imergi
tur. que p abstinentia ad sup̄na eleuat.
Sic videm⁹ q fm p̄m aues paucar
carnū apti⁹ et alij volāt et vidēt. Et il
la qñqz t̄gunt in p̄fatiōe. Qui corpa
li ieiunio vicia cōprimis. q ad p̄m et
secundū. mētē eleuas q ad qñqz. vir
tutē largiris q ad terris. et p̄m q ad
quartū. Sextus ē corp⁹ sanitas. Vñ
Hugo de scrō victore. Natura hūana
in modico p̄tenta ē. p̄suetudo p̄o mul
ta addidit. et voluptas plurima aggre
ganit. Et ad litterā ieiunātes sanctiores
sunt q diuites crapulosi. in qbus na
turalis ignis tot victualia nō valens
cōsumere cito sic materialis ignis ex
tinguit. Septim⁹ est satisfactio nota
bilis p p̄ti. Sicut. j. Reg. vij. filij isrl
qui offenderāt dominū ieiunauerūt.
dicētes. Tibi peccauim⁹ domine scilicet
et eligēdo regē. Rōne cuius est pars
penitentie ipsa abstinentia. Et ceteris
parib⁹. t̄to plus de purgatorij pena
minuit. qnto plus ipsuz corpus ledit.
Octauus est q ieiunium et abstinentia
est ad cautelā p peccatis futuris. Pu
niri em citius recordant ne offendant
de futuro q tam penalit̄ puniti sūt de
p̄terito. vt patuit Ione. iij. in ieiunio
hiuitarū a rege iniūcro. Bonus ē. qz
p ieiunium fit defmīnatio t̄pē qdā. vñ
beatus Greg. dicit in omel. Ductus ē

Iesus in desertū. Dignū ē est vt q̄
tot dieb⁹ vltra semel refici possim⁹ in
corpe etiā abstinēam⁹ interdū a corpa
libris vt recreemur in mēte. Decim⁹
est q̄ ad sacramēta pparat⁹ fructuo
sius sumant. Iō tota q̄dragesima le
iunat⁹ vt in die pasce deuote cōicetur.
Prop⁹ q̄ etiā ecclia pcedit a nō ieiū
no sine nēcessitatē articulo nullū debe
re cōicari. Vndecim⁹ est q̄ p ieiunū
xpo passo multū pformamur q̄sicut
ad horā nonā in cruce est p nobis pas
sus. sic nos p̄t eū vsq̄ ad eandē ho
ram nos cruciādo ieiunemus. vt dīc
Tho. in. iij. dis. xv. Duodecim⁹ ē q̄ fa
cili⁹ p nobis et alijs ea q̄ petim⁹ a deo
obtinem⁹. Sic daniel oratur⁹ ieiuna
uit Danielis. x. et sancti multi. **Q**uod
aut ieiunia ab ecclia iustituta sint rigi
de obseruāda ad hoc multa inducūt.
Primo ritus iudeorū q̄runda q̄ adeo
rigide fuabāt suas abstinētiā vt po
tius mori eligerēt q̄ abstinētiā idictā
soluerēt. vt par. ij. Machab. vi. et vij.
Q̄ta q̄ verecūdia est xpianuz tpe grē
faciliter soluere ieiunū. Scdo q̄ nō
inuenit aliquod peccatū hūanū gra
uius punitū q̄ fructu abstinētiē im
posite. vt p̄t in p̄mis parētib⁹ Gen.
iij. Q̄ta ergo pena infligēda est faci
liter abstinētiā non seruātib⁹. Iō
Zach. xij. Adam exēplum meum ab
adolescētia mea. Tertia abstinētiā mī
tos malos h̄z impugnatores. Eā caro
impūgt. Itē creature visu pulcre et ad
vescēdū suaves. Itē diabolus. vt p̄t
in xpo et p̄mis parētib⁹. Imo ip̄z im
pugnat rō q̄ est maximū. q̄ facile cō
tra eā repit multa argumēta. Itē so
cietas hominū. Ideo tanto vniūsoz
est act⁹ abstinētiē. q̄nto plures h̄z im
pugnatores. Vñ p̄s. Viriliter agite
et p̄fortet cor v̄m oēs q̄ speratis in do
mīno. **S**ecundo principaliter ma
gis in speciali videbit⁹ q̄ sit p̄ceptūz

ieiunare et abstinere. Q̄liter tenēam⁹
ieiunare. et an ieiunū sit dispensabile.
De p̄mo fm Tho. scda. ij. q. cxiij. Ie
iunū cadit in cōmuni sub p̄cepto le
gis nature. Primo inq̄ntum p̄inet ie
iunū ad necessariā cōhibitionē a pec
cato. Scdo inq̄ntum p̄inet ieiunū
ad satisfactiōē i penitētiā. et sic cadit
sub p̄cepto diuino. scz p̄t inuēct⁹ ē
in penitētiā simpliciter et sic est p̄s sacra
mēti. Tercio cadit sub p̄cepto eadem
abstinētiā inq̄ntū p cibū aliq̄uē pbabi
liter q̄s sanitate corpi et vita p̄uaret.
Quarto cadit sub p̄cepto legis diuine
q̄n q̄s vult ieiunare. Quinto sub p̄ce
pto ecclie cadūt ieiunia ab ecclia insti
tuta. et p̄cipue ieiunū q̄dragesimale
q̄tuor tēporū. vigiliārū oīm ap̄loz. p̄
ter vigiliās. Iohis euāgeliste. et Phi
lipptz Jacobi. et similia ieiunia q̄ ab
ecclia iustituta sūt. vñ p̄ gūali p̄uēct⁹ dē
ne ecclie tāq̄ ieiunia necessario obser
uāda approbata sūt. Ista cadūt sic s̄
p̄cepto q̄ q̄ ea sine nēcessitate et legitima
cā trāsgredit⁹ peccat mortalit⁹. modis
immediate p̄ sc̄m Tho. exp̄mendis.
Vñ. j. q. vij. si q̄s omnē eccliaistica tra
ditionē scriptā vñ nō sc̄pā violat. ana
thema sit. Nullus nisi p̄ morali ana
thematisat. Et Tho. vbi p̄ns dīc. q̄ si
q̄s autoritatē legislatoris p̄emnit p̄
ceptū eius trāsgrediēs ex p̄emptu. vñ
si q̄s trāsgredit⁹ hoc mō q̄ impediāt
finis quē intēdit legislator. tunc pec
cat mortaliter. Si aut aliq̄s ex aliqua
rōnabili cā statutū nō fuer. p̄cipue in
eo casu in q̄ legislator si p̄ns eēt decer
neret nō eē seruādū. tal̄ n̄ peccat mor
talit⁹. Et in sc̄pto sup. iij. dis. xv. dicit.
Intētiōi legislatoris obuiat q̄ ex cō
temptu vel sine aliq̄ rōnabili cā ordi
nationē nō seruat. Si autē in aliquo
casu ordinationē nō seruat in q̄ p̄ba
biliter credi pōt si legislator adesset eū
obligari nō vellet. tal̄s nō est reputā

Preceptum VI Cap. VII

Quos transgressos precepti. Et si non est necessarium quod quicumque aliquem diem ab ecclesia institutum ieiunare omittit quod mortaliter peccet. Potest enim hoc aliquis oino sine peccato contingere. Aliqui autem sine mortali cum veniali. quod intelligit quod rationabilis causa subest. Aliqui autem cum mortali et hoc finem diversas occasiones quibus homo ducit ad ieiunium frangendum. **Thom.** Concordat **De. de pa. in. iij. dis. xv. dicens.** Ieiunium ecclesie cadit sub iure positivo. unde eius transgressio sine causa est peccatum mortale. ut in **Adā.** Et olim anima que se non afflixerit videlicet **Exo. xij. abstinendo a fermentato peribit de populo suo.** Quod autem fractio est cum causa non ex toto sufficienti. est veniale. ut de his qui legunt matutinam in completo rito. Quod simpliciter nulla culpa est. ut in necessitate. **Quomodo autem ieiunare teneamur.** notandum finem eundem. quod ieiunium tripliciter potest solui. Primo quod quis comedendo etiam semel per totam mensam transcit male vel gulose comedit per totum. vel huiusmodi facit quod est contra virtutem temperantie. Secundo quod quis etiam semel comedendo. non continet. sed in parte excedit peccando. ut in si ne gulose comedendo. vel in parte transcedendo et pro tanto solui potest ieiunium non pro toto. Tertio qui die qua ieiunant circumstantias necessarias violant. Ieiunium enim debet fieri cum septem circumstantiis. Primo. ut quod die ieiunabili ultra semel non comedat ea per que alio manducatio solet compleri. An autem peccet toties quod mortaliter quoties die ieiunabili plures quam semel comedit sine rationabili causa. Quidam dicunt quod sic. Alii quod non. Tu tamen tene finem Augustini. certum et dimitte incertum. Hoc tamen certum est finem utriusque opinionem. quod peccatum ex pluralitate comestionum amplius potest gravari. ut plus peccet qui die ieiunabili quater comedit quam qui ter. ceteris paribus. quod statueret quod quis hora prima diei comedit flus cum modico pane. et sic secunda hora. tertia. quarta et quinta. et sic quinquies comedit modicum semper. Alius vero comedit post prandium. et in cena eandem cenam usque in crastinum protelando in cibis et potibus. Apparet quod secundus plus peccet quam primus. quod secundus plus intentionem legislatoris facit quam primus. quod primus plus lascivias corporis reprimat quod intendit legislator quam secundus faciat. Secundo non debet ieiunans horam prandii pervenire notabiliter sine causa rationabili. Est autem hora prandii in ieiunio ecclesie alicubi duodecima. Alicubi forte aliter finem consuetudines varias a maioribus partibus bene approbatas. In primitiva tamen ecclesia fuit hora nona diei. que est secunda hora post meridiem. quod patet finem plures doctores videlicet primo christum mortuum fuisse in cruce. in cuius recordationem nos cruciamur ieiunio. in quadragesima tamen strictius videlicet ieiunium esse servandum. Unde in calcedonensi. per illud sic dicit. In quadragesima nullatenus credendi sunt ieiunare. qui ante manducaverint quam vespertinum celebret officium. quod quadragesimali tempore post nonam dicit. Et de consuetudine. dis. j. Solent plures qui se ieiunare putant in quadragesima mori ut signum audierint ad horam nonam manducare. qui nullatenus ieiunare credendi sunt. si ante manducaverint quam vespertinum celebret officium. Occurrendum est enim ad missas. et auditis missarum solenniis. vespertinis officiis. largitis elemosinis ad cibum accedendum est. Si quis vero aliquam necessitate prestrictus fuerit ut ad missam venire non valeat estimata vespertina hora et completa oratione sua. ieiunium solvat. **ibi.** Addit **Thom. in. iij. de hora ieiunii.** Hora ieiunii in comedendo non oportet stricte considerare. sed sufficit grossa estimatio. scilicet quod sit circa horam debitam. nec multum nocet si ex aliqua causa

ret quod quis hora prima diei comedit flus cum modico pane. et sic secunda hora. tertia. quarta et quinta. et sic quinquies comedit modicum semper. Alius vero comedit post prandium. et in cena eandem cenam usque in crastinum protelando in cibis et potibus. Apparet quod secundus plus peccet quam primus. quod secundus plus intentionem legislatoris facit quam primus. quod primus plus lascivias corporis reprimat quod intendit legislator quam secundus faciat. Secundo non debet ieiunans horam prandii pervenire notabiliter sine causa rationabili. Est autem hora prandii in ieiunio ecclesie alicubi duodecima. Alicubi forte aliter finem consuetudines varias a maioribus partibus bene approbatas. In primitiva tamen ecclesia fuit hora nona diei. que est secunda hora post meridiem. quod patet finem plures doctores videlicet primo christum mortuum fuisse in cruce. in cuius recordationem nos cruciamur ieiunio. in quadragesima tamen strictius videlicet ieiunium esse servandum. Unde in calcedonensi. per illud sic dicit. In quadragesima nullatenus credendi sunt ieiunare. qui ante manducaverint quam vespertinum celebret officium. quod quadragesimali tempore post nonam dicit. Et de consuetudine. dis. j. Solent plures qui se ieiunare putant in quadragesima mori ut signum audierint ad horam nonam manducare. qui nullatenus ieiunare credendi sunt. si ante manducaverint quam vespertinum celebret officium. Occurrendum est enim ad missas. et auditis missarum solenniis. vespertinis officiis. largitis elemosinis ad cibum accedendum est. Si quis vero aliquam necessitate prestrictus fuerit ut ad missam venire non valeat estimata vespertina hora et completa oratione sua. ieiunium solvat. **ibi.** Addit **Thom. in. iij. de hora ieiunii.** Hora ieiunii in comedendo non oportet stricte considerare. sed sufficit grossa estimatio. scilicet quod sit circa horam debitam. nec multum nocet si ex aliqua causa

sa illa hora aliquārolū pueniat. vel si
forte ppter infirmitatē vel etatē vel aliqd
hmoi tali hora comedere cederet ali-
cui i magnū grauamē. eēt cū eo de ie-
iunio dispensandū. vel vt aliquātolū
pueniret hora. **De. de pa.** etiā dīc q le-
iuniū frāgit nobili hore anticipatiōe
sine cā. **Dico** nobili. nō de illa q vocat
spēs gule. **Dico** etiā horā nonā oī tpe
Cardinus tū dīc edī i quadagesima q
in alijs ieiunijs. In qdragesima ergo
post officiū vespaz aū horā vespertinā
nō licet edere. **Ex q** cōstat q hora no-
na trāsit sic in alijs ieiunijs. Post of-
ficiū em̄ none aū horā none. dū tamē
cōstat horā sextā transisse vel esse. **hec**
De. Vocāt autē doctores pnoiat hō-
ram sextā meridiē. **Tercio** fm **Tho.**
vbi pūs i sūma z scripto. **Elus** carnū
generalit̄ in oī ieiunio phibit̄ est. **Rō**
est. qz generaliter magis est delectabilis
z ad humorem luxurie magis ceteris
opat̄. **Cōcordāt** **Inno.** z **Hostien.** **Dū**
etiā in sexta feria necessario ē abstinē-
dū a carnib⁹ z etiā i sabbato. fm quo-
rundā cōsuetudines. In qdragesima
hō interdūcunt vniversālī cūa z omīa
lacticia. In alijs autē ieiunijs circa
hec comedēda vel dimitēda diuerse
psuetudines existūt apd diuersos. qd
qdqz obſuare dī fm morē eorū int̄ qd
cōuersat̄. **Dū** **Hiero.** loquēs de ieiu-
nio dicit. **Quaqueqz** pūincia abūdat
in suo sensu. z pcepta maiorum leges
applicas arbitret̄. **Sed** nunqd diebus
ieiuniorū pōt qd de castore comedere.
Rū. **Guil.** in rōnali. par. vj. ca. de vñ
ca. iij. aduēns. **Cū** quidaz pīscēs sint
hītes ex vna pte formā quadrupedis
animalis. z ex altera pīscis. vt bīnet⁹.
in ieiunijs pnt comedi. ex pte q pīscē.
ex alia vō minime. **hec** ille. **Tū** dīc. iij.
deniqz. dīc sic de ieiunio. **Nequaqz**
sumptuosiora marinarū beluarū. id
est. monstruoz z cetia cōiūia prepa-

ret. **Quarto** circa vsum issorū ciborū
que als cōiter nō sumunt̄ vt electuari-
orū z speciez sic qd se debz habere vt si
modicū sumat. nō tū in hoc dī exorbi-
tare. videlz q querat solū delectatōez
in eis. vñ multū sumat. **Dū** fm **Tho.**
in. iij. **Sumptio** electuariorū modica
etiā ad delectationē ieiunij ecclesie
nō soluit. **Quis** hō possit totaliter vel
in pte ex hoc meritū ieiunij pdere vel
etiā mortaliter peccare si sit immode-
rata libido. nō tū est trāsgressor pcepti
ecclesie nisi in fraudez sumeret. aut si
eis qd alijs cibis vteret̄ ad famem ex-
tinguēdā. **Per** electuaria em̄ vt in sū-
ma dīc. nō soluit ieiunij. sic nec p all-
as medicinas. nisi qd i fraudē electua-
ria sumat in magna qntitate p modū
cibi. **Quinto** in potu nō dī qd exorbi-
tare. **Sam** vt **De. de pa.** dīc in. iij. z
Tho. in. iij. pot⁹ etiā aū z post nō sol-
uit ieiunij nisi in fraudē fiat. **Qñ** autē
dī q pot⁹ **hec** aū nec post soluit. illud
intelligo dīc **De.** qñ nō pīcīc ex illis
que psueuerūt sumi in cibū. vt potus
ceruise. **Qñ** autē pot⁹ cōfīcīc ex illis q
psueuerūt sumi in cibū. vt in amigdo-
larū brodiū. z hmoi. que etiā ante i ei-
bum sumunt̄. secus forte est vt in pur-
rera. **hec** ille. **Et** **Alb.** ii. de. iij. co. eius
tenet q potus aū pīdiū sumptus sol-
uit ieiunij. **Innoc.** tenet qñ ppter cō-
suetudinē. **De. de pa.** vbi pūs addit.
Sī qd nō ppter famē vel voluptatē. sū-
more ne deficeret p inanitate. sicū aut
purretaz aut aliqd hmoi prelībare p
modū medicine. sic nō est fractū ieiu-
niū. **Sexto** dī ieiunās locū z terraz
cōsiderare in qua forte vult ieiunium
soluere. **Dū** dīc **De. de pa.** vbi pūs.
Si consuetudo est in aliq diocesi q le-
iunet certo die. illi de diocesi tenet iei-
unare sicut tenentur si ep⁹ as indice-
ret. **Rō.** quia consuetudo rationabilis
z pscripta obligat. dīc. xij. ca. illa. **Et**

hoc intelligo quo ad indigenas. non aut sic faciunt consuetudine ribaldie mali licet plures sint numero qui nec cetera ieiunia observant. quia non est consuetudo ratione obtrita. sed corruptela. Alienigene vero si veniunt animo inhabitandi ligant etiam ieiunio consuetudinario sicut scripto. hec **De.** Si autem solum transeunt per terram. tutissimum esset ut servarent ieiunia terre proprie et aliene. Et secundum prefatum doctorem tenent servare ieiunia proprie terre in alienis locis. Et si ieiunia consuetudinaria aliene terre quas pertranseunt ieiunare nolunt. tamen tenentur non scandalizare bis comedendo. Unde publice non debet bis comedere. **Ideo. j. Cor. viij.** Si circa scandalizet fratrem meum. dicit apostolus. non manducabo carnes in eternum. Ad illud est illud quod habet. **dis. xij. illa. vbi Aug.** interrogavit per matrem beati Ambrosii. qui respondit. Cum rhoma venio sabbato ieiuno. cum Mediolani suum. non ieiuno. Sic et tu ad quacunque ecclesiam veneris eius morem serva si cuius non vis esse scandalum nec quicquam tibi. Et qui sunt versus. Cum fueris romae rhomano vivito more. Cum fueris alibi vivito sicut ibi. Secundo debet a ieiunante inspicere tempus. Nam secundum **Tho.** in summa. die officia ieiunare non conveniunt. quia dies est leticie. Vbi si quis tunc ieiunaret contra consuetudinem populi christianis faceret. qui pro lege secundum **Aug.** habenda est. Addit **Bonaventura. li. de evangelica perfectione.** Nisi valitudo aliud requirat vel familiaris instinctus spiritus sancti aliud requirat. **De. pa. et Tho.** dicunt. quod etiam in festo natiuitatis dicitur quod ieiunare possit. ut patet in multis religionibus. et qui vouissent. plus tunc tenent. Que dicta sunt de ieiunio in aliena terra servanda. etiam intelligenda sunt de abstinentia a carnibus vel lacteinijs ne scandalizet quis. Vnde ex. de obser. se. c. expli carl. dicit. quod in festo natiuitatis christi si

in sexta feria venerit a carnibus abstineret tenent qui ad hoc obligantur voto vel regulari observantia. Et quod etiam hi non sunt reprehendendi qui primum ob deuotionem voluerint abstinere.

Capitulum. viij.

Sed adhuc queritur. qui teneant ieiunare et quando in ieiunio dispensari possit et quod. **Vbi notandum secundum Durum. Tho. et De. de pa. q. nullus auctoritate sua debet soluere ieiunium. quia nullus est iudex in sua causa si commodum habere possit recursu ad superiores suos. Et secundum **Hostium.** non sufficit licentia simplicis sacerdotis si possit habere episcopos. Alias si non possit commodum habere episcopos. possit curare dispensare. Tunc in summa **Tho.** addit. In talibus recurrendum est ad superioris dispensationem. nisi forte ubi ista consuetudo est quod ex hoc ipso quod plati dispensant annuere videntur. Sunt autem quinque cause principales rationabiles et legitime propter quas possit quis dispensare in ieiunio vel in pueniendo hora. vel in comedendo alium cibum quam ieiunantes fortes primum comedant. Et sunt. Etas. infirmitas. necessitas. labor. et miserium. Prima causa est etas. Vnde secundum **Tho.** usque ad finem vigesimiprimi anni non tenent ieiunare iuvenes. quia indigent ut plurimum ante illud tempus de nutrimento. duplici de causa. videlicet ut nutriantur. et etiam ut crescant. tunc infra predictum tempus decem est ut ad aliquam abstinenciam se exerceant plus et minus secundum modum sue etatis. Sed quia quanto ad terminum predictum appropinquat. tanto virtus nature magis roboratur et augmentum tardius preedit. cum in primis quinque annis pueniat puer ad medietatem augmenti. ut patet dicitur. Tunc secundum quod magis appropinquat ad predictum terminum sunt eis ieiunia magis commensuranda. dicit **Tho.** Vnde creditur tenendum de senibus valde propter debilitatem suam digestiue. si tanta sit quod nullo modo possit digerere tantum cibum.**

boni una digestionē quāto sufficeret
ad p̄seruationē nature. Plurū etiā
terraꝝ p̄seruatio h̄z q̄ i ieiunijs p̄fat̄
vsq̄ ad septēniū. p̄ueris dant ouaꝝ la
cticinia. dicit quidā doctor. Secunda
causa est infirmitas vel debilitas. q̄ an
tem dicit. decretat. Debilibus ⁊ infir
mis nō p̄iudicet. Dicit De. pa. in. liij.
Intelligit nō ipso iure. s̄ disp̄satione.
Vñ nō dicit. q̄ tales si ligent. s̄ q̄ eis
non p̄iudicet. Debet autē esse euident
infirmitas. Vnde etiā canones p̄mit
tunt necessitate exigēte cum infirmis
in esu carniū disp̄sare. ex de obser.
ieiū. consiliū. Et videt q̄ etiā debiles
qui non possunt tñ comedere vna vl
ce q̄ natura p̄seruet. non teneant stric
te dñ saltē ieiunare eadē rōe q̄ supra
de etate dictum ē. Iste casus contin
git s̄ in pauciorib⁹. Pro q̄nta autē infir
mitate vel debilitate solui possit ieiū
nium ab infirmis vl debilib⁹. arbitrio
boni viri potius limitandū est q̄ per
aliquā doctrinā generalē. ut dicunt do
ctores. De mulierib⁹ p̄gnantib⁹ ⁊ nu
tricibus. si timeat p̄babiliter de picu
culo earū si ieiunauerit de fetu in vte
ro. vel de puero adybera. nō solū pos
sunt. s̄ etiam tenent soluere ieiunium
C Tercia causa est euidentis necessitas
penurientie. q̄ pōt eē duplex. Vna
magne paupertatis. ut qñ aliquis cogit
hostiam medicare. ⁊ nō pōt habere
m̄ de cibo q̄ sufficit p̄ vna refectioe
ille pōt pluries comedere. alias si po
test habere simul satis p̄ vna refectio
ne. teneat ieiunare. Cōcordat Tho. in
sc̄ptō ⁊ in sūma. Et addit. q̄ qñ q̄s p̄p̄
p̄cedentē inediaꝝ ita debilitat⁹ esset q̄
ieiunium sustinere n̄ posset. etiā excusat
Alia penuria posset esse ex magna ca
ristia. ut si in q̄dragesima vl in p̄fatis
ieiunjs nullus ali⁹ cib⁹ h̄r posset. ni
si carnes. vl in exercitijs. vl alias. si nō
posset simul h̄re cibū sufficientē. s̄ solū

successivez interpellatim. In talib⁹
casibus pluries comedēs. vel carnes
edens a p̄cto mortali excusaret. q̄ ta
mē sufficiētia carniū h̄ret. in tali casu
fm q̄sdam tenerent ieiunare. sc̄z tñ se
mel comedēdo. **Q**uartā causa ē la
bor⁹ necessarius ⁊ pius quē hō vsq̄ ad
aliud tēpus differre nō pōt. ⁊ quē co
gitur cū magna fatigatione p̄tinare
In tali labore nō tenent ad dicta ieiū
nia. maxie q̄ nō sunt ita fortes q̄ siml
possent ieiunare ⁊ laborare. Ex q̄ p̄z
q̄d teneant pegrinātes. itinerātes. la
borātes i vineis. agris ⁊ artib⁹ mecha
nicis. Vñ in. liij. dicit Tho. Si sit talis
peregrinatio q̄ posset sine incōmodo
differre d̄z pegrinationē hō differre si
siml cū ea nō pōt ieiunare. Si autē pe
grinatio cōmode differri nō pōt. vl q̄
tēpus ieiunij boiem in via p̄occupat.
vl q̄ dies festus alicui iminet ad quē
ex deuotiōe hō p̄gere cupit. vl q̄ mo
ra in penitētia piculū h̄z spūale vl cor
porale. pōt fm disp̄sationē sui sup̄lo
ris oibus p̄dictis pensatis pegrinari
⁊ ieiunium soluere. Hoc tñ intelligitur
de his q̄ labore itineris adeo affligun
tur q̄ siml cū ieiunio itinerare nō p̄nt
Nec obstat q̄ p̄ceptū debet p̄poni cō
silio. q̄ in iētio h̄mōi p̄ceptū dātis nō
est alias p̄las ⁊ magis necessarias cau
sas excludere. Nec intentio maioris
lucris nō necessarij laborātes corpora
liter eos a peccato excusat si ieiunij
frāgunt. Nec illi iterū a p̄cto imunes
sunt q̄ oparios cōducere nolant nisi
tali pacto ut ieiunium soluant. nisi forte
causa sit necessaria q̄ festinationē ope
ris pro q̄ laborat exposcat. hec Tho.
Quinta causa p̄ueniēdi cibū ē in
necessariū. Vñ seruientes nobilib⁹ dñ
mēsam p̄trahētib⁹. si ex causa necessa
ria p̄ueniāt aliquantulū horā comedēda
comedēdo ex toto. vel si p̄libāt modū
cui ne deficiāt in seruēdo. ⁊ hoc se

Preceptum VI Cap. VIII

cliant positis tam mensa vel parū ante
ita q̄ ppter cōtinuationē t̄p̄is totū de-
beat reputari vna mēsa. nō credūt qui
dam doctores q̄ peccēt. sicut nec pec-
cent seruitores medio crisi psonarū q̄
surgūt de mēsa dñorū suoz vt vadant
ad portandū vinū. vel vt portēt exenia
et reuertētes itez comedūt. De regu-
laribus q̄ dñt legere ad mēsam in refe-
ctorio idēz dicendū sicut de seruitori-
bus nobiliū. dūmodo hoc licētati fa-
ciūt. **¶** Quo ad tertiū p̄ncipale notā-
dū. q̄ multavir⁹ abstīnēdi est in hoīe
quā paucicissimū experitū. nisi corp⁹
suū exerceat ieiunijs abstīnētijs et si-
milib⁹. **¶** Ad p̄mō i abstīnētijs pho-
rū paganorū. Quā vt legī in viris phoz
de Socrate. Socrates tamtēperatū
fuit in victu vt fere p̄ omnē etatē suam
infirmīte caruerit. et in peste q̄ atbe-
nas vastauit ille sus trāsiret. Itē cum
quosdā hospites tenui cena pcurasset
amicus eius ei hoc iustimaret. Rēdit
Socrates. si boni sunt eq̄nimit ferēt
si mali nō ē curandū. Itē docebat il-
los vitādos i cibo et potu q̄ vltra sitim
famēq̄ sedandā. puocare se noscerent
Sic Carneides phs. vt refert Valer⁹
Intarū cogitatōibus et studio inhesit.
vt ad mēsam sedēs. manū ad mēsam
porrigere obliuisceret. et famula quaz
loco vrozis habuit dextrā pbi necessa-
rijs vrb⁹ appodiarer. et tñ p̄mō cēressi-
moz decimo sue etatis annovsuēdi et
pbandi finē dedit. Et Epicurus volū-
ptatis assertor vt ait Hiero. dixit. Ole-
ribus. pomis et vills⁹ cibis vtendū. q̄
carnes et exquisite epule ingēti cura et
solicitudine misera preparate. maio-
rem penā hñt inq̄rēdo q̄ volūptates
in abutēdo. vbi aq̄ et panis sunt. et cete-
ra similia. ibi nāe satis factū est. q̄cqd
supfuerit. nō ad vite necessitatē s̄ volū-
ptatē p̄tinet. hec de vita phoz. **¶** Si
gentiles hoc fecerint. quāta verēcun-

dā est xpianū non abstīnere. Secū-
do q̄ntū valeat in abstīnēdo humana
natura. Iñ Adā sit debilitata. patz
in abstīnētijs magnis et longis q̄s su-
stinent inuiti in carcerib⁹. et q̄s faciūt
aliq̄ pro sanitate acq̄rendaz cōseruan-
da. Tertiū patz in abstīnētia quā fece-
rūt viri sāci q̄ nob̄ siles fuerūt. immo
et mulieres sancte fragillioris nature.
Et q̄ patz q̄ hoīes multa possent. si vel-
lent se pbare in abstīnētijs. S̄ sunt
ben multi q̄ se pbant in p̄ciēdo lapsi
dē. luctādo. saltādo. currēdo. pugnan-
do etiā ad monē. s̄ in abstīnētijs pau-
ci se pbant. Dñ dicit Berni. Ignosce
dñe ignosce. dissimulam⁹. tergiversa-
mur. et i his q̄ ad te p̄inēvix est q̄ ve-
lit expiri qd possit. **¶** S̄ q̄reret aliq̄s
est ne aliqñ ieiuniū vlt abstīnētiā vicia
vlt p̄ augmētū dñt. Rñ. Tho. in. liij.
dis. xv. q̄ sic i triplici cāu. p̄ qñ q̄s sibi
straheret nēcāria i cibis. q̄ p̄tinet ad
nēcitatē vite. s̄ em̄ nō lz. sic nec inter-
mere seipm. s̄ h̄ nēcāriū ovalde modi-
cū. q̄ modicis nā p̄tenta ē. De h̄ dicit
Diero. Nō differt vix magno vlt p̄no
tpe te interimas. Scdo est necessariū
ad cōseruandū valitudinē corpis i sta-
tu q̄ accipit fm̄ sufficientiā. habito re-
spectu ad ea q̄ incūbūt ex officio. vel
ex societate eoz ad q̄s q̄s p̄uinit neces-
sario agēda. et tale necessariū strahit
nō dz. q̄ h̄ eēt de rapina hostiā offerre
si q̄s ppter ieiuniū impediret ab alijs
opibus ad que alā obligat. Dñ Hiero-
nym⁹ dicit. De rapina holocaustis
offert q̄ vel cibozū nimia egestate vel
māducādū vel somni penuria immo-
derate corpus affligit. Tertiū si sit tā-
ta abstīnētia q̄ hō ab opibus vtiliori-
bus impediat q̄us ad ea ex necessita-
te nō teneat. in discretū est ieiuniū et si
nō sit illicitū. Dñ Hiero. dicit. Rati-
onalis hō dignitatē amittit q̄ ieiuniū
charitati vel vigiliis sensus integr-

Rati prefert. Querit scdo. an ieiunia possint redimi p pecunia vel alio mō. Rñ. fm Innoc. q triplex ē ieiunium. Vñ ab ecclia mādātū. de quo supra. et hoc nō pōt redimi. nisi cāvel necessitas in ieiunare sōsit. Alia ieiunia sūt voluntaria. id est. votua. et talia sine cā que in ieiunare subit dūmodo als sit vñle redimi pñt auctoritate supioris. Tertio sunt ieiunia in penitētiā inflūta. et de istis idēz est sic de voluntariis.

Preceptū. vij. Capitulum. i.

Modo vidēdū est de septimo precepto. Non furtū facies. Vbi nō solū deus phibet furtum s rapinā. omne infidelē emptōz. venditiōē. laborē. et oēs modos qbz hō voluntarie infert alteri damnu in rebus suis tpalibus. Quod notauit Aug. cū in questiōibz sup Exo. dixit. Furti noie intelligit ois vsurpatio rei aliene. Non em rapinā pmisit q furtū phibuit. s apre totuz phibere voluit. Vñ ptra auariciā hoc mādātū tradit. De q videnda sunt tria. Primo qd sit auaricia. et qle pctm. Scdo qd deresta bilis sit. Tertio cor diuile q sunt infima bona tātū diligūt ab hoie. **P**rimū ad pmū sciendū. q auaricia caplt fm Thom. ij. ij. q. cxvij. duplt. Vno mō est inordinatus appetit seu amor habēdiz possedēdi aliēna. Ex q amore mouet homo ad volēdū seu possidēdū aliēna indebite. vidēz surripēdo ea aut retinēdo. et sic auaricia opponit tur iusticie. Et sic accipit Ezech. xxij. Principes eius in medio ei qsi lupi rapiētes predā. Allo mō accipit auaricia. put est inordinat amor et appetitus ad diuitias pprias. Et cū quis nimis amat res vñles extēiores et ppter hoc nimis desiderat eas acq̄rere. aut nimis complacet in tam possessis. et

ideo nimis retinet eas. Quis nō velle rape aut retinere aliēna. Et sic opponit liberalitati. que moderat hñmōi affectiones circa pprias diuitias. s auaricia semip est pctm. Vñ De b. viij. dē sint mores. id est. vita sine auaricia. cōtenti pñtibz. id est. nō sint cupidī nō habitoz. vbi glo. Auarus ē qui tenax est in largiēdo. cupidus in accipiēdo. Ex quo pz. q auaricia nō solū est in diuitibz q plus debito acq̄runt diuitias. aut retinet. s etia est in pauperibus. q lz nō habeāt supflua. tamē sic inordinare amār diuitias q ex hoc mouent ad desiderandū eas supflue. aut supra debitū modū. aut in paup diuitijs sic amore herēt vt indebite in eis delectent. aut eas indebite retineant. Vñ sup illud ps. lj. Videbūt iustiz timebūt et sup ipm ridebūt et dicēt Ecce homo q nō posuit deū adiutorē suū. s sperauit in multitudine diuitiarū suarū. dicit Aug. Audiuist aliquis paup pphetā dicentē. sperauit in multitudine diuitiarū suarū. et cōtinue at. tēdit pānos suos. respexit forte iuxta se diuitē ornatus indutū. et ait in cor de suo. de illo dicit. nunqd de me. Cōtra qd subdit Aug. Noli te inde exalpere. noli te inde separe nisi videris et timueris pctā rideas. Naz quid tibi prodest si egeas facultate et ardeas cupiditate. hoc ergo attēdit ne passim diuites respēdatis et rursū de paup tatez egestate psumatis. Et q̄ulo ita sit de paupibus vt dictū ē. tñ auaricie supflus amor frequentius et magis abundat in diuitibus. qz ex hoc q aliquis diuitias possidet. allicit animus eius ad earū amorē. Sicut etiā ex cōtinua cohabitatiōe mulierū efficit q̄s incōtinēs. eo q vterqz materiā sui criminis hz pñtem. Vnde Aug. in epla ad Paulinū et Theresiā dicit. q terre na artius diligunt adepta q̄ concupi

Preceptum VII Cap. I

ta. Nam cur ille iuuenis discessit nisi
qz magnas habebat diuitias. Alio est
em nolle incorporare qz desunt. aliud
saz incorporata diuellere. Illa em velut
extranea repudiant. Illa vo velut me
bra pscindunt. Et Chryso. sup. Mat.
Apposito diuitiaz maiorem accedit
flamam vehementer sit cupidus. **Q**u
autem ille due auaricie sint pctā morta
lia vel nō. Notādū fm Tho. q auari
cia. Prio mō videlz put opponit su
sticie q ad acq^o suos est de genere suo
pctm mortale qz acq^o eius sunt iniusta
acceptio. z retentio alieni. Et sic pñet
ad rapinaz z furtū. q sunt mortalia. vt
parebit in sequētib⁹. Scdo mō aua
ricia. capiēdo eā put opponit liberali
tati p amore inordinato diuitiaz pñi
arū. sic ē aliqñ pctm mortale. aliqñ ve
niale. Quia vt dicit sanct⁹ Tho. scda
ij. q. cxvij. si hō diligit diuitias super
fluez plus debito. nō tñ plus qz deus
hō citra deū. nec vellet pñ diuitias ali
qd facere qd eēt pñariū amoris dei aut
proximi. tunc talis auaricia ē pctm. qz
immoderat⁹ amor z p rectā rōnē. hō est
veniale. eo q nō ē pñarium charitati
dei. aut pñi. Si aut amor exterior
rep sit tam immoderat⁹ z magnus. q
hō plus diligit diuitias vl rem aliquā
vtile qz deū. vt qz plus vult carere dō.
qz tali re. vl qñ pñ amorē diuitiaz nō
veret facere p amorē dei aut proximi
tūc talis auaricia est pctm mortale. sic
cū amore nō necessarij lucrit sine cau
sa rōnabili violaret dñe dñicū. aut mul
tū solennē diē. aut pñrat aut damni
cat pñmū. z sic de alijs auaricie filia
bus. Et hūit apls Rom. i. vbi cū pre
misset. Repletos oī iniquitate. fornic
tione. auaricia. z siliabus. subdit. Qui
talia agunt digni sunt morte. **Q**uo
ad scdm pñcipale notādū. q auaricia
est valde detestabile viciū ppter qñqz.
Primo. quia est capitale viciū. ex q

filie valde nocive oriunt fm Grego.
.xxxj. moral. Differūt aut mortale vl
ciū capitale. Quia mortale est qd li
bet prius hominē vita anime. quod
est gratia. z vita eterna priuat. cui pec
cato debet p pena mors eterna. z ta
lia mortalia sunt valde multa. Sed ca
pitale ē ex quo multa alia pctāve fre
quēter oriunt p modū pñcipijz cau
se efficiētis. Vñ sicut caput est pñci
pale mēbrū. z tanq pñcipiū a quo
alia quodā mō oriunt z dirīguntur. Et
sic dux exercitus pñ pñcipalitē ali
os regit. Sic ad similitudinē talis. que
dam sūt vicia q ppter pñcipalitatem z
depēdentiā aliorū ab ipis dicunt cap
italia. Et sunt septē. quoz vnū ē auari
cia. De q Tho. ij. q. cxvij. declaran
do filias auaricie. qz vbi pñs enume
rat Greg. dicit. q auaricia est super
fluis amor habēdi diuitias. Et in du
obus abundat. Primo in retinendo. z
ex hac parte ex ea orit obduratio con
tra misericōdiaz. qz scz cor nō emollit mi
sericordiā vt diuitijs suis sbueniat mi
seris. Scdo auaricia abundat in accē
ptendo. Et fm hoc auaricia pōt cōsi
derari dupl^r. Vno mō fm q est in af
fectu. z sic ex auaricia orit inqētudo.
inqētum ingerit hōi sollicitudines. et
curas supfluas. Alio modo potest cō
siderati effectū. z sic in acqēdo alle
nauit aliqñvi. qd pñet ad vtolentiā.
Quqz aut volo q si fiet in vbo erit fal
lacia pñ ad simplex vbu. pñrū aut
si addat pñmatio iuramēti. si aut vo
lus pñmrat in ope. sic qñ ad res erit
fraus. qñ ad psonas erit pñtio vt p
de Iuda qui pñdit xpm ex auaricia.
Scdo facit ad detestatiōz auaricie. E
q nā illd viciū dissuadet. q terrā volu
it cē infimā z oīm pñculari pedib⁹. pe
cunia autē z oia appēlabilia pecunia
sūt tra rubra vl alba. fm Bern. vl ter
rena. In cuius signū legit Act. iij. q

primitiui de ecclesia scia domozū vel
 agroꝝ suoz ponebāt ante pedes aplo
 rū. **Adz** Joseph ibidē fecit. Sup quo
 glo. dicit. Docet calcandū esse aurū z
 subdi pedibꝝ aploꝝ. Itē aia fm natu
 ram ē sublimioꝝ purioꝝ celo. vtpore
 deo similioꝝ. Pñ in li. de causis dicit
 esse in orizonte eternitatis. ad est. me
 dia inter corpalia seu ipalia z eterna. q̄
 sunt angeliz deꝝ. idcirco dz eē exalta
 ta a terrenis. z si terrenis inheret. tūc
 celū terrā tūgit ptra nām. Itē aia fm
 Berni. celū ē in q̄ deꝝ habitat terra vō
 scabellū dei. fm illō pphē. Celū mibi
 sedes ē. terra aut scabellū pedū meoꝝ
 Esa. lxvj. Absurdū ē celū. i. aiaz terre
 nis repleri. **Tertio** facit ad detesta
 tionē auaricie ve multiplex p scripturā
 cōminati. **Un** Esa. v. De q̄ ptingit
 domū ad domū. z agrū agro conula
 tis vsqꝫ ad terminū loci. nūqd habita
 tis solt vos i medio terre. **Abacuk. ij.**
 De q̄ pgregat auaricia malas domū
 sue. **Amos. vj.** De q̄ opulenti estis in
 syon. **Luc. vj.** De vobis dicitur q̄ hīc
 hētis p̄solationē vīaz. **Jaco. v.** Agite
 nūc diuites. plorate vlulātes in mise
 rijs vīis q̄ adueniēt vob. diuitie vīe pu
 trefacte sūt. z vestimēta vīa a tineis co
 mēsta sūt. argētū vīm z aux eruginauit
 z erugo coꝝ i testioniū vob erit. z mā
 ducabit carnes vīas sic ignis. **In epla**
Jude dī. De hīs q̄ in vīa Cayn abieci
 t auaricia secuti sūt. errore Balaam
 mercede effusi sūt. z in p̄diciōe Cho
 re abierūt. **Apoc. viij.** De. ve. ve. habi
 tātibꝫ in terra. Habitātes aut in terra
 admodū talpaz sunt auari. **Nec mī**
rū cuz aplo dīcat **Eph. v.** Auaricia est
idoloz fuit. **Quarto** detestabil est
 qz tria q̄ debemꝝ dare deo fidē. spem z
 charitatē. dat diuitijs. **Fidē** dat. quia
 plus credit de diuitijs q̄ de deo. eo qz
 putat sibi diuitias debere. pcurare ne
 cessaria. q̄ si deꝝ curā n̄ habeat de suis

suis. **Ptra illud Matth. vj.** Considerate
 lilia agri. volucres celi. staturā agri. et
 similia. **Spem** dat. qz putat p̄solationē
 veras diuitias cōferre. z virtutū diui
 tias tristitias facere. contra illud xpi
Joh. xvj. In me pacē habear. in mū
 do p̄ssuraz hēbitis. **Et Matth. xix.**
Dis q̄ reliquerit domū. vel frēs. aut
 sozozes. aut patrē. aut matrē. aut vxorē.
 aut filios. aut agros. p̄t nomen
 meū. cōtēplū accipiet z vitā eternā pos
 sidebit. **Charitatē** diuitijs tradit. quia
 vbi ē thesaurꝝ tū ibi ē z cor tū **Mat.**
vj. **Quito** facit ad detestationē auar
 icie. qz inf infirmitates spūales ipsa
 vna ē de peioꝝ. **Un** Ecclesiastes. v.
 Est infirmitas pessima quā vidi s̄ so
 le. diuitie p̄seruare in malū dñi sui. pe
 reūt em̄ in afflictioe pessima. **Merito**
 dīc pessima. qz infirmitas mala ē debi
 litas coꝝ. s̄ h̄ in bonū cedit aie. **Est**
 infirmitas peioꝝ p̄cū veniale. z q̄daz
 mortalia. qz aiaz vulnerāt. p̄pter q̄ vul
 nera xpm medicuꝝ venire oportuit. s̄
 auaricia ē infirmitatum pessima q̄ ad
 plura. sic z infirmitas magna coꝝ.
Primo qz diuturna eo qz mā vīx p̄fe
 cte enacuat. vt p̄t in diuitie inuene. q̄
 noluit relinquere oia. **Scdo** qz conti
 nua. **Ecclesiastes. iij.** **Un** est z secūduz
 nō h̄z. nō filiū. nō fratrē. z tñ laborare
 nō cessat. **Tertio** qz acerbē affligit i re
 tinēdo. **Guī** i acq̄redo. **Guissime** vō in
 amittendo. **j. Timoth. vj.** Radix oim
 malozū est cupiditas. **Et statim** sequi
 tur. **Quam** quidē appetentes errane
 runt a fide. z inuenerunt se multis do
 loꝝ. **Quarto** qz peltis est vniuersa
 lis. **Nā** iunenes z senes. diuites z pau
 peres. infirmos z sanos. stultos z sapi
 entes. clericos inficiz z seculares. non
 sic aut ē de luxuria. **Vnde** **Hiere. vj.**
A minor vsqꝫ ad maiorem omēs stu
 dent auaricie. z a p̄pheta vsqꝫ ad sacer
 dotem. cuncti faciūt dolum. **Seneca**

Quid stultius q̄ deficere viciatū augere. Quinto q̄ celestis medicus hanc infirmitatē ad mortē q̄si iudicauit. Matth. xix. dicens. Nūc dico vob̄ q̄ dñs difficile intrat in regnū celorū. Sexto. q̄ hec auaricia expulsiuio et potētissimo medico a cura abstulit vñ infirmū. Iudā videlicet. Septio. q̄ celestē medicū irrisit. et ad vltimū interfecit. Dñ. Luc. xv. Audiebāt verba hec pharisei q̄ auari erant. et irridebāt eū. Octauo. q̄ hec infirmitas n̄ m̄s varia est vt peritissimi aiarū m̄. Ici vix eā cognoscāt. vt ptz in vsurarijs cōtractib⁹. symonijs et mercatoribus. Tot em̄ inuentiones et modos inuenit humana malicia in acq̄rēdo tpalia rē. Vnde Gen. xx. Abimelech dedit Sare mille argēteos in velamē oculorū. Nono. q̄ xps h̄c infirmitatē indicat q̄ nullus ei⁹ discipulus esse possit nisi renunciet oib⁹ q̄ possidet. 3. Luc. xliij. Quo ad tertiū p̄ncipale. Cur diuitie nō satiet appetitū. fm̄ qd̄ dicit Ecclesiastes. v. Auar⁹ nō implebit pecunia. Et fm̄ p̄m. li. polt̄. appetitus pecunie ē in infinitū. Dicēdū q̄ h⁹ sunt q̄nq̄ cause. P̄ia ē capacitas aie infinita. q̄ aptitudinata ē ad solū deū recipiēdū si d̄z satiare. vii. Aug. li. p̄f. Fecisti nos dñe ad te et inq̄etuz est cor n̄m donec req̄scaat in te. Et Sap. xj. Cū oib⁹ terrarū sit aī deū q̄si gutta rois aī lucant. q̄ descēdit i terrā. Quō finitū posset satiare infinitū. Scda cā est infirmitas iordinati affect⁹ et finetās rex tpaliū q̄ ad n̄ra pueria desideria. Nullo em̄ fine mēsurat affect⁹ ei⁹ q̄ cupit oīz gloriāz ḡraz h̄e ac suppletionē defectū. qd̄ tñ cuilibet impossibile ē. vt ptz in xpo p̄fectissimo hoīe. de q̄ Job. vii. quidā dicebāt. q̄ bon⁹ ē. alij dixerūt nequaq̄. sed seducit turbas. Cū aut̄ finitū nō possit replere v̄l p̄porionari infinito. nec ē vt desideria rē-

poraliū dīminuam⁹. et tūc pauca sufficiūt. vt ptz in aialib⁹ brutis. Et. j. Timoth. vi. Habētes alimētū et q̄bus regamur his p̄tēti sim⁹. Ideo Seneca. Si vis te diuitē facere nō pecunie est adijciendū s̄ cupiditati subtrahendū. Tertia cā ē. q̄ noua tpalia acq̄sita sp̄ vel frēq̄nter aliqd̄ vacuū req̄runt in q̄ recipiant vel vt custodiātur. vel pot⁹ habēt defect⁹ ānerus. Exēpli ḡra. Si acq̄ris aurū indiges scrinio. sēra et camera. si vaccā. indiges stabulo feno et famula. Si adijcis tpalia. plura vis h̄e fercula. familiā. et ita de sibiis si mille ē iudiciū. Ideo Ecclesiastes. v. Vbi m̄te sūt opes et m̄ti sūt q̄ comedūt eas. Tales em̄ faciūt sicut multū sitiētes q̄ ad exstinguēdū sitim aquaz aquā saliaz bibūt. nā i eo q̄ aq̄ ē sitis habet exstinguere. s̄ q̄ salia ē. sitim h̄z p̄uocare. Sic tpalia aliquē defectum tollūt. s̄ ad alia plus affectū accēdūt. Ideo Job. xliij. Qui biberit ex aq̄ hac sitiet iterū. Quarta cā est. q̄ errant in satisfaciēdo potētē que sitiet defectū principaliter patit. puta intellectus q̄ vult p̄mū verū fm̄ Auerroim super illo. p̄. metaph. Om̄is bō natura scire desiderat. Et p̄mū bonū. fm̄ illud. j. ethi. Om̄ia bonū appetunt. Sed auari si sitim p̄ncipalē vellent exstinguere scientiā et virtutes deberent p̄mo acquirere et tūc cessaret sitis respectu aliorū. fm̄ illud Job. xliij. Qui biberit ex hac aqua quam ego dabo. nō sitiet in eternū. Quia vō auari nō sic faciūt sed tpalia q̄ nec in intellectu nec in affectū possunt ponere s̄ bñ in cistā vel stomachū. id nūq̄ satiant. sicut nec ille corpalem sitim sedaret q̄ potuz in calcū doliū pedes aures v̄l h̄mōi poneret. Quinta causa est. q̄ ania ē spiritualis et tpalia sunt corpalia. talium aut̄ nulla ē p̄portio. Vñ sicut cista nō pōt eē p̄portio n̄a sapie. sic nec ania

In tpalibus **T**ertio pncipaliter qritur
 Vñ pueniat tātus affectus ad diuiti-
 as cum tñ tot curis malis acqñant &
 possideant & amittant. Rñ. q ex trib⁹
 Primo qz hoies multū diligūt corp⁹
 honores. pñdētiās. & hñōi. & fin hu-
 manā estimatiōē putat q p pecuniā
 talia adipiscant. Sed videant hi exē-
 plum. Luc. xij. diuitis q multis diui-
 tijs cōgregatis ante sue Vam gau-
 de epulare & letare. qz reposita habes
 multa bona in annos plurimos. & ei
 dicit. Stulte hac nocte reperem aiaz
 tuā a te. & que cōgregasti cuius erunt
 Secūdo qz hoies nō cogitāt mala pñe-
 niētia ex diuitijs pus tacta. Vñ apls
 j. Timoth. vi. Radix oim maloz est
 cupiditas. id est. auaricia. Et iterū ibi
 dē. Qui volūt diuites fieri incidūt in
 tentatiōes & in laqos diaboli. & in de-
 sideria inutilia noctua q mergūt ho-
 mines in interitū & in pñitionē. Exē-
 plū b ptractib⁹. laborib⁹. & hñōi. **T**er-
 tia cā est qz vt pus tactū nō cupiditatē
 detrahē studēt hoies h pecunie adij-
 ciunt. Vñ fere tā impossibile est quē
 cū auaricie obiecto carere auaricia. si
 cut luxurie obiecta habēdo. id est. mu-
 lterū frequētiaz castū esse. Ideo sicut
 ignis nō extinguit h incendit si mate-
 ria lignoz aptoz sibi ministrat. Sic
 auaricia. Non g mltū q dñs diuitias
 spñs compat Math. xij. dices. Sol-
 licitudo seculi & fallacia diuitiarū suf-
 focāt verbū dei. Diuitie em fm Aug.
 velut bitumē autū sunt. & si eas nō ca-
 pñat. in multarū premlationū pñia
 pñuat. Vñ Cesar⁹ diuites in suo sta-
 tu compat apñissime nauē in mari tē-
 pestatib⁹ quassate. que aut perit. aut
 mergit. aut iactura onerū vacua ad li-
 tus venit. Sic reuera diuitū stat⁹. aut
 ad infernū trahit. aut in purgatoriu
 mergit aut plurimū glie gñib⁹ pñat.

Capitulum. I.

Obduratione q est filia ana-
 ricie. et de miscdia q opponit
 obdurationi videbunt pncipa-
 liter tria. Primo qd sit obduratio. qd
 miscdia. qd elemosyna. & q ei⁹ fruct⁹.
 Secūdo qd possit elemosynā dare. quō
 debet dari & qd. **T**ertio q sint elemo-
 syne spūales. qz & quō corpalius ele-
 mosynis sint meliores. **P**rimo ad p-
 mū nōndū q obduratio ē qdaz a mie-
 opib⁹ obstinatio. Est aut mia fm Au-
 gustinū. ix. li. d. ciui. del. allene miserte
 in corde nro cōpassio cui cū possum⁹
 subuenire cōpellimur. Sūt aut dupli-
 ces pñmoz defect⁹. Quidā spūales
 qbus sbuenit p spūales elemosynas.
 de qbus i tertio pncipali dicitur. Alij
 sunt corpales. qbus sbuenit p corpa-
 les elemosynas. vt sūt septē opa mie-
 corpalia pñenta Math. xxv. Et h ver-
 su. Vñ. cibo. poto. redimo. rego.
 colligo. condo. **M**odo auaricia q est
 inordinat⁹ amor diuitiaz facit cor du-
 rū & nō pcipe miserorū defect⁹ nec cō-
 pati. aut nō m qñtū deberet qd p tpa-
 lia effectu vñ salte affectu. **E**st aut ele-
 mosyna fm Tho. ij. ij. q. xxxij. art. j.
 opus q indigēti dat aliqd ex cōpassio-
 ne ppter deū. Et sunt elemosyne effe-
 ctus fm Tho. in qrtro pncipales & ma-
 gni. **P**rim⁹ q satisfact p pñis q hic
 aut in purgatorio luere deberemus.
 Vñ fz doctores. Duran. De. Pa. &
 etiā alios in. iij. dist. xv. elemosyna in-
 ter tres ptes satisfactōis. q sūt ieiuniū
 & oīo. est cōmitatiue magis satisfacto-
 ria. supposita pari gñaz charitate. **R**a-
 tio. qz in elemosyna vtualiter pñent
 alie partes. vt ieiuniū & oīo triplici de
 causa. **P**rio. qz cui dat elemosyna cō-
 stituit eū debitorē ad ieiunādū & oran-
 dū & ad faciendū alia bona. q pōt qui
 dedit. loqñdo de debito morali nō ci-
 uili. **S**ecūdo. qz elemosyna ppter deū
 data est qñ qdam oblatio deo facia.

Preceptum VII Cap. II

Unde i. iij. eib. dī. q. dona hnt aliqd simile deo sacratls. Oblatio aut facta deo vīm orōis habet. frequēter enim plus impetrat deum q̄ supplicatio. Tercio cū bona exteriora ad cōseruationē corpis ordinent. subtracō eorū p elemosinā cōtinēt et ieiunium. et plerūq; contingit q̄ aliqd artius vult ex h̄ q̄ sua dedit. q̄ elemosyna p̄leat habere vīm satisfactōis q̄ oīo vel ieiunū. Et idcirco elemosyna idcirco etiaz per scripturā. vniuersalis medicina p̄ci. Luc. xj. Date elemosynas. et oīa mūda sunt vobis. Et Thobie. iij. Elemosyna ab oī p̄cō liberat a morte. et nō patiet aīam ire in tenebras. **E**cū dū effect⁹ seu fruct⁹ elemosyne est q̄ misericordes p̄ opa miscōte frequē a magnis p̄ciis resurgūt. Vñ **M**at. x. Beati misericordes quoniam etc. Et **M**at. xxv. discipulatio fiet de misericordie opib⁹ que sibi enumerat. Et. i. **T**imoth. iij. Pietas ad oīa valet. dīc glo. **A**mb. Oīa sūna discipline xpīane in miscōtaz pietate est quā aliqd se quēs si carnis lubricus patit. sine dubio vapulabit. h̄ non peribit. Quā aut tōtātē **Th**o. in. iij. dīc. xlvj. exponēs dīc. q̄ sic intelligi pōt. q̄ invita ista existentes. illi q̄ ex fragilitate sūt carnalia p̄cā incidūt mortalia scruenialia per opa miscōte ad p̄iam disponunt. vñ talis nō pibit. i. disponetur p̄ talia opa ad nō pereundū. Ad idem ē **Aug**. in ep̄la ad Eunodiu. vbi refert **Aug**. se a **Ginnadio** medico audiuissē q̄ **Ginnadius** cū iunior eēt elemosynas magnas daret. et cū de vita post mortem dubitaret. dormiēte **Ginnadio**. apparuit ei iuuenis pulcherrim⁹. et se sequēte duxit ad ciuitatē i q̄ sonos audiuisset ad dexterā supra modū suaves. q̄s cū a iuuenē audisset fore gaudia beatorū enigilauit **Ginnadi**. Illa aut nocte. iuuenia itez dormiēti. apparens q̄rit.

an se. i. iuuenē cognoscat. Qui r̄dit. q̄ sic. Et iuuenis p̄ que? R̄dit **Ginnadius** p̄visionē alteri⁹ noctis. Et iuuenis. Nunquid vides me in somno? R̄dit **Ginnadius** q̄ sic. Et iuuenis. Vbi ē mō corp⁹ tuū? R̄. **Ginnadi**. In cubiculo meo. Et iuuenis. Scis ne in eorū corpusculo ligatos oculos tuos h̄iez nihil eis mediātib⁹ videre? R̄. **Ginnadi**. scio. Et iuuenis. qui q̄ sūt oclī q̄b⁹ nūc me vides? Et ille non sumentēs q̄d r̄deret obmutuit. Et iuuenis alt. Sic oclī carnis tue iam me nō vidēt h̄ oclī tue mētis. sic post mortē corpe lacēte. aīa vinit et oclīs tuis videbis. noli eē ammodo incredulus. Quia ex vīdē oīs dubitatō a **Ginnadio** recessit. opib⁹ miscōte. dicit **Aug**. adiut⁹. Vñ **Piero**. dīc. Nō memini me legisse male mortuū. q̄ libēter exercuit opa pietat⁹. H̄abz. n. m̄ltos intercessores. et ipossibile ē multorū p̄ces non exaudiri. Et **Leo** papa. Quicqd in opa pietat⁹ expēdit nō minuit h̄ augēt. nec vnq; apud deū p̄ire potuit q̄d fidelis benignitas erogauit. dū q̄d cuiq; tribuit id sibi ad p̄mum recondit. **T**ertius effect⁹ elemosyne ē meritū p̄mij cēntialis et accidētalīs. et h̄ fm q̄ mag⁹ dat de tpalib⁹. vñ fm q̄ ex maiori charitate dat. Vñ dīc **Th**o. i. iij. dīc. xv. tractando questionē. An plus mereat de p̄mior fructu. q̄ dat multū de tpalib⁹. vel an ille q̄ dat modicū ex magna charitate. sic r̄det. Elemosyna efficiā h̄z ex ipso faciēte inq̄tum est q̄ddā opus meritorū. et ex recipiēte inq̄tū obligat ad orandū p̄ illo qui elemosynā dedit. Si q̄ consideret elemosyne efficiā ex parte recipientis. sic maior efficiā in maiori dato consistit inq̄tū p̄ hoc plures et mag⁹ debitorēs efficiunt. Ex p̄e aut dantis sic respectu p̄mij cēntial efficiā elemosyne magis p̄sat ex affectu q̄ ex dato.

sed respectu fm̄ ij accedētis. vtp̄ta
remissiois pene. vel alicui⁹ hmoi ma
gnificatur efficacia elemosyne ex ma
gnitudine dati. nisi ex altera pte inten
tio volūtat̄is magnitudinē exterioris
dati p̄poderet. pōt tū tam intēsa ef
fectuolūtas. q̄ etā oēm penā absorbere
Ereatum sicut dicit de contritiōe. **E**t
fm̄ hoc intelligit illa glo. sup illō ps.
Qui seminat in lachrymis. **M**agna
inqr volūtas multū dedit. multū semi
navit. **I**n hac volūtatē illavīdua q̄ mi
nuta dno misit nō pax seminavit. hec
glo. **2** **T**ho. **E**t sup. ij. dis. iij. dīc. **A**ct⁹
exterior nīl adiūgit ad p̄mū cēntia
le. tū em̄ meret q̄ hz pfectā volūtatē
aliq̄ bonū faciēdi q̄ntū si faceret illō
Iō vbi supra idē **T**ho. dīc in. iij. **N**ul
lus ab elemosyna excusat. q̄ si pecu
nia deest obsequiū pōt facere v̄ opus
mīscōle spūale. **2** si h̄ deesset. volūtas
cōpleta sufficeret. **2** **T**ho. **E**x p̄dictis
p̄z q̄ elemosyna hz tres effectus. **D**e
quib⁹ **E**ccl. xix. **P**erde pecunias p̄p̄
frat̄e. pone thesauros i p̄ceptis altis.
simi. **2** p̄derit tibi magis q̄ aurū. quo
ad p̄mū effectū. **Q**uo ad sc̄m sequit̄
ibidē. **C**ōcludē elemosynā i syntu pau
peris. **2** ip̄a p̄ te orabit. **Q**uo ad tertiū
dicit ibidē. **E**t curabit te ab oī malo.
Verū q̄ hos effect⁹ elemosyne potis
sime dīuites negligūt sepe. **P**ōndā
fm̄ **A**rmicanū fm̄ de eph̄ia. q̄ trā
sūt ḡia hoīm h̄ntiū dīuitias. **P**rimū
q̄ i vita sua nīl post mortē i elemosy
nā dādū ordināt. **2** i vita modicā ele
mosynā aut nullā donāt. p̄uēti morte
aut al̄s p̄pediti cītra mortale peccatū
Alii sunt q̄ i vita nō dant. h̄ i vita or
dināt vt elemosyne post eoz mortem
dent. **T**ertij sūt q̄ i vita dant elemosy
nas. **P**rimi sunt desides. **S**ecū sim
plices. **T**ertij prudentes. **D**e p̄mis **2**
tertij sciēdū. q̄ vtilius ē hoi vt det q̄s
denariū vnum i vita sua. q̄ vt totius

mūdi dīuites alterius ordinatiōe so
lum post eius mortē dentur pro eo i
elemosynam. **Q**uia pro vno denario
dato ex charitate i vita. dāns meret
vitā eternam. vel specialem gradum
cēntialis p̄perui gaudiij. **T**este **M**art.
x. vbi dicit xps. **Q**uicūq̄ dederit po
tū vni ex minimis istis calicē aque
frigide tū i nomine discipuli. amen
dico vob nō p̄det mercedē suā. **Q**uan
to ḡ maḡ meret q̄ ampli⁹ dat i noīe
discipuli. i. ex charitate qua quisq̄ xpi
discipulus efficit. **P**er nullū aut̄ bo
nū datū pro eo post mortē alteri⁹ do
no. etā si dare mūdus corpore⁹. pōt
defuncto mereri gradus perpetuus
gaudiij i vita eterna. sed tū dimīnu
tio purgatorij aut ei⁹ totalis pene ab
latio. **Q**uia fm̄ omnes doctores theo
logie. nullus potest alteri mereri ex
cepto xpo augmentū gr̄e. **2** p̄ cōsequē
glorie. h̄ quilibet solus sibi. licet aliq̄s
alteri mereri possit diminutionem pe
ne. **D**e stulticia ergo p̄mōz **2** secun
dōz licet minor sit. dicit **S**alomon
Eccl. i. **C**onsideraui **2** reppe
ri aliā vanitatem sub sole. vnus est **2** se
cundū nō habet. nō filiū. nō frat̄e. **2**
tamē laborare nō cessat. nec satiantur
oculi eius dīuitijs nec recogitat dicēs
Qui laboro. **2** defraudo aīam meā bo
nis. **D**e secūdis etā p̄z. quomō aīam
suā defraudat. compando actū dona
tionis denarij i vita **2** ordinatiōis re
rum post mores. **N**am virtus vt dicit
p̄b. ij. et̄b. est circa difficile. **E**t regnū
celoz vīm patit̄ **M**art. xj. **E**t **M**art̄.
vij. **I**ntrate p̄ angustam portā. q̄ la
ta portā spaciōsa est via que ducit ad
p̄ditionē. **2** multi sunt qui intrāt p̄ eā.
Angusta portāz artavia est q̄ ducit
ad vitā. **2** pauci sunt q̄ inueniūt eam.
Ex quo p̄z q̄ etā meritū exigit
acum difficilem saltez ex parte opis.
sed i ordinatiōe tpe pecunie dā.

de post mortem nihil est difficile tibi. Quid enim pateris cum post mortem primo distribuere pte. quo necessario velis nolis carebis. dario autem voluntaria vni quo denarij i vita saltē aliquā molestia tibi infert. qz amatum tradis. Multū g aiam defraudat bonis q in vita dare potens ordinat pmo post mortē dandum. Est tamē aliterū meritorij hta- men longe minus pmo. Raro em he- redes ppter auariciam exequunt fide- liter ordinationē.

Capitulum. iij.

Uidendum est nūc qn teneamur dare elemosynā vel non. Vbi sciendum q dare elemosynā fm Tho. ij. ij. q. xxxij. aliqui est pceptū. ali- quī cōsiliū. aliqui phibitū. de qbus tri- bus vidēdū erit. Preceptū est. Pri- mo. qn primus ē cōstitutus in vigēte necessitate pculo vite aut gravis in- firmitatis. et iste q videt nō habet tunc illā necessitatē q supflua q ad illā ne- cessitatē indigēt tūc dare et fm possi- bilitate subueniri isti i sua necessitate in victu et vestitu cadit sub pcepto. vt cū qd occurrit in tali articulo cōstitutus q circa eū apparēt pabilia signa ex- treme necessitatis future nisi ei subue- nias si tūc nullus apparet i pempto q possit aut velit ei subuenire. tu teneris qntū tibi ē possibile de tuo dādo. aut aliūde ordinādo. qd si negligis. pec- cas mortalitē pceptū de dilectiōe p- ximi. vñ Amb. Pisce fame moriēte. si nō panisti occidisti. Ita etiā de qli- bet alia nēcessitate intelligēdum est. Io Basilius. Est panis famelicū quē tu te- nes. tunica nudī quā pseruas. indigē- tis aux v argētū qd possides. q circa tot inuirtatē q exhibē valeres. Et ad- dit Tho. dis. xv. Obligat pceptū qn apparēt pabilia signa extreme nēcita- tis future. nisi ei subuenias. vt cū qd vi- det aliqz ipotētes v pigros ad subue-

niendū. et pauperē indigētē cibo et po- tu et alijs vite nēcessarijs. nec sibi satiffa- cere posse. Nō em ē expectāda vltima nēcessitas. qz forte nō posset iuuari nā tā fame vel sitē psumpta. Dic em Chryso- stomus sup Job. Nō oportet pauperē vltimū tē deceptorē vocare. Rō aut dictor ē qz charitas plus diligit vitā pnti q oia bona tpalia. etiā decētia statū. Vñ bñs Martinus cū in decētia vestit⁹ sui vestit pauperē. Et hē pceptū Jobā nis baptiste. Luc. iij. Qui hz duas tu- nicas. qd ē de nēcessitate. det vnā nō ha- bent. qd ē nature. qz ex paradisu nō pōt vīnere nudus. Videm⁹ etiā bñ- ta nāliter subuenire patiētib⁹ necessita- tē. Vñ gallina nutrit alienos pullos et catti qdam alienos fetus. Sic etiā bñs Dñic⁹ necessaria q ad statū suū. et supflua q ad psonā. libros. et oēm su- pellectilē vēdidit. ppe famē pauperū palētē. Qd qz et epulo nō fec. de quo Luc. xvj. Idcirco sepult⁹ ē in inferno. Secdo elemosynā dare ē pceptū qn quis hz supflua. Duplicia em sunt tē- poralia. Quedā sūt nēcessaria boi. Alia supflua. Necessaria sunt adhuc dupli- cia. Quedā simplr sine qb⁹ hō esse nō pōt aut vīnē. Alia sunt necessaria nō simpliciter. s sine qb⁹ pueniēter vita trā- sgit nō pōt fm statū et cōditionē psonē ppe. et alia psonay qruz cura ei in- cumbit. Et tunc q vltra necessaria hec sunt dicunt supflua. Vñ qn qd tanta habet supflua ista. fm Armicanū sub pcepto tenet distribuere i elemosynā pauperū. aut in alios pios vsus. qd si quis nō facit trāsgredit mādatū dei et peccat mortaliter. Qd patet. qz Luc. .xj. dicit Christus. Qd superest dare ele- mosynā. et ecce oia mūda sunt vobis. Et loquit pceptū. Ideo Christi⁹ ad ignē eternū pdeinat eos q eluriētes nō pauerūt. sitietes nō potauerūt. et ita de alijs Matib. xxvj. Qd nō dice-

III
rerur nisi elemosynā dare caderet sub
pcepto. et nō de necessario nisi in casu
necessitatis igit de supfluo. Idez vult
beatus Ioh. in. ij. ca. j. vbi nō solum
affirmat. s. etiā probat. q. qui in reser-
uatione diuitiarū supfluarū claudūt
viscera pietatis necessitatē paritib⁹.
peccāt mortaliter. q. dicit. q. charitas
dei nō manet in eis. eo q. nō diligunt
proximū ope et veritate. s. in verbo et lin-
gua. Item pbat Tho. scda. ij. q. lxxj.
idem sic. Ea q. sunt iuris humani nō
possunt derogare iuri naturali vel di-
uino. s. fin naturale ordinē ex diuina
providētia institutū. res inferiores sunt
ordinare ad h. vt ex eis subueniat ho-
minū necessitati. Et ideo p rerū diu-
sionē et appropriatōē de iure huma-
no pcedentē nō impedit qn hois ne-
cessitati subueniendū sit ex hmoi reb⁹.
et ideo res q. aliq. supabundanter ha-
bent ex naturali iure debent pauperū
sustentationi. **¶** Tūc de istis q. supflua
diuitiarū cōgregat dicit Aug. li. de de-
cē cordis. Seruat tibi pater tu⁹. fuas
tu filijs tuis. seruāt filij tui filijs suis.
et nullus ē seruatur⁹ pceptū dei. Qua-
re illi nō seruas oia qui ter alios fecit
ex nihilo. neq. em meli⁹ cōmittis pti-
monij tuū filijs tuis q. creatori tuo.
hec ille. Verū. q. ptes dicūt se excu-
sando tpalia se retinere amore filiorū.
qbus puidere volūt. vbi tñ auaricia
sepe est in cā. Idcirco subdit Augus.
Amittat amator sine furore diuitiarū
filiū suū. tūc vtq. si ppter filiū seruabat
mittere post illū patrē suū. quare illā te-
net in seculo et reliq. filij ab anio. red-
de illi qd suū est. redde illi qd fuabas
si ppter ipm sic agebas. mortu⁹ neces-
sit ad deu. pars illius debet paupib⁹.
Illi em det ad quē prexit quē dixit.
Qd vni ex minimis meis fecisti. m feci-
stis Videte fratres q. mēdaciū est q.
hoies dicunt. scz filijs meis seruo. q.

aliarū sunt hoies Ideo diuitijs excede-
ti sit mētiunt. hec de Aug. Idem pty
de pte q. si i diuitijs filiū aut filiā hiet
qui reformate religionis locū intrare
vellet. pater ei min⁹ q. alteri in seculo
maneri daret de pecunijs. nec de res-
duo elemosynā faceret. ex q. pty pty aus-
ricia. Vñ pcludit Armericanus. vbi. s.
Basilus. Chrysost. Hiero. Augus.
Amb. Grego. et Bern. p cereris qntū
ego intelligo ex eoz scriptura sentētia-
liter tali argumēto vtunt. Quicqd est
tibi supflūū in bonis pauperū cōpu-
tat. cū igit supflūū illd eis subtrahis.
tunc subtrahis qd eis debet. et p cōse-
quens non eis irrogas solū iniuriā. s.
etiā cōmittis rapinā. et si ex illa cā mo-
riunt paupes. sic subtrahendo qd eis
debet. eos occidis. **¶** Sed queritur.
Quid sit supfluum. Rñ. fm eundem
Armericanū ibidē. et Pe. de pa. in. iij.
dis. xv. et alios q. etiaz mirus loquunt
de pposito. Supflua bona sunt q. nec
necessaria sunt persone nec statui. nec
nec psona accomoda ad hoc vt psona
status et honestas seruet. Ex quo pty
q. in hoie sunt qtuor psideada. qruz
qollbet aliqd requirit de diuitijs p que
pōt qd rimari an et q. habeat supflua.
Primū ē psona ppta qntum ad eius
temporalē vitā. cōplexionē sensus. et
oia naturalia. vt hō cōseruet in cōue-
nienti habitudine. et in vultudine cor-
porali. q. sufficit ei ad exercitiū operū
spūaliū anie. et etiā exercitiū corporaliū
operū. q. sibi ex officio statui. aut socie-
tate. et eoz cū qbus viuūt necessario in-
cūbunt faciēda. necessaria sunt ei aliq.
tpalia. vt cib⁹. potus. vestis. hospitij.
et cetera hmoi sine qb⁹ h fieri nō pos-
sent. et iste diuitie ad h. requirit dicūt ne-
cessarie psona. et ad sic cōseruādū pso-
nā in bona dispositōe naturalī et cō-
ueniēti vultudine vn⁹ plus indiget q.
alter. Aqua em rustico sufficit. q. sola

Preceptum VII Capi. III

potata infirmaret dñiū aut debillē in
cōplexiōe. Simplicia z modica vesti-
mēta sufficerēt forti q̄ tñ nō sufficerēt
debili z sic de alijs. Et qđ scđo ē neces-
sariū pmo eēt supflū. Et sunt pfata
nō solū intelligēda de necessarijs vni
psone soli. s̄ de necessarijs psone pñct
pali et oib⁹ q̄rū cura sibi necessario
incūbit. vt vxoris z filioz similiū. Et
notāter dñr necessario incūbit. qz non
est sic de psonis sponte assumptis ad
pompā vñ aliā supfluitatē. Ex q̄ p̄ste-
rū q̄ vñ plurib⁹ indiget q̄ ad b̄ q̄ alē
q̄ habēs infirmā vxorē plus indiget q̄
habēs sanā. **S**ecūdū in hoīe p̄side-
randū. est honestas psone. q̄ ē excellē-
tia psone in aliq̄b⁹ bonis. q̄ ei insunt.
rōne q̄rū reddit psone honore digna
qz **Th.** scđa. ij. q. cxlv. dicit. Honestū
est aliqd ex hoc q̄ est honore dignū.
Vñ fin **Ys.** honestas dñr q̄rū honor
status. Sed qz honestas hōis maxie
p̄siderat fm virtutēz opa vñuosa. **I**ō
inter oia hōis bona vñutes reddūt eū
magis honore dignū. Vñ p̄bs. p. et h.
dicit. q̄ honor est p̄mū virtutis. Et in
istū. In v̄itate soli boni sunt honora-
di. **I**ō etiā honestas psone maxie ē vir-
tus psone. z opa eius bona. Vñ si no-
bilitas generis z aliq̄ exteriora faciūt
hoīem excellentē aut honore dignū.
hoc ē solū i op̄niōe hōim erratū. aut
in q̄ntūz inuāt hoīem ad virtutū opa.
Et dicit notāter. q̄ vera honestas pso-
ne p̄sistit in his q̄ faciunt vere honore
dignū. vt sunt vñutes sciētie z opa vir-
tutū. qz honestatē psone nō faciūt m̄-
te diuitie. grādes familie. vestes p̄cto-
se. apparatus mēse. dom⁹ gloriose. z si-
milia exteriora. s̄ magis inhonestū fa-
ciūt z signa sunt supbie z auaricie in-
satiabilis sic etiā indicia virtutū easdē
ostendūt. **T**ertū in hoīe p̄siderādū
est status eius seu officiū vel artificū.
vel alia habitudo ipsius in cōitate. qđ

totū cōprehendit sub statu. **A**d statū
autē sepe multa requirunt. q̄ officia ta-
lū exigūt. Vñ magister ciuitū plūs in-
diger ceteris parib⁹ q̄ simplex ciuis.
Plus dux q̄ comes. plus eps q̄ ple-
banus. z sic de alijs. **I**te mechanicus
vñ indiget de instrumētis sue artis.
de materia quā faciat. z vñ talib⁹. Vñ
ad b̄ q̄ hō exequat pueniēter p̄tinentia
ad statū suū necessaria sunt sibi pfata
vñtra duo p̄ima. z illa dicunt necessa-
ria statui. **Q**uartū in hoīe p̄sideran-
dum est honestas status. Et sic hone-
stas psone p ea que dicta sunt secūdo
mēbro. nō est grādis familie z hñmōt.
Sic nec honestas status z hñmōt.
di. s̄ est virtutes tali statui debite z fa-
ctio operū tali statui debitorū. z p̄m-
cipaliter opera exteriora rōni recte cō-
mensurata. que homini ratione stat⁹
sui vel officiū faciēda incumbūt ad re-
gimē aliorūm z p̄fectum temporaliū
z spiritaliū. Et ad cōseruandū tales
status honestatē sepe vñtra p̄dicta tria
que sunt necessaria. requirit aliquālis
familia. aliq̄ue vestes. z aliqua hñmō-
modi. Et diuitie ad hoc req̄sire dicunt
tur honestati status necessarie z accō-
mode. Et illa necessaria sunt differen-
tia fm dñtiam statuum. Status em̄
honestior plura in talib⁹ requirit. Et
nota q̄ q̄nto virtutes ad statū p̄tinen-
tes sunt excellentiores. z opera ad q̄ ho-
mo tenet rōne status sunt p̄stantiora
tanto status videt honestior. Et ita sta-
tus ep̄i cui p̄ncipalit̄ incūbit regimē
oim i diocesi honestior est q̄ stat⁹ ple-
bani. q̄ solū subministratiōe quorūdā
habet. ideo etiā licite eps recipit vñtra
necitatē psone z stat⁹ aliquā familiāz
z vestes z plures q̄ status plebani. Et
sic d̄ plebano respectu altaris. Et du-
cis respectu militū. Et militū respectu
rustici. Et sic q̄ ep̄o q̄ntum est ex par-
te istius conditiōis fm rectā rationēz

III Ihesu IV
sunt necessaria in diuitijs. essent sim-
plici plebano supflua. et e converso. De-
bet tñ illò qd impedit p honestate sta-
tus et psonne esse moderatū. qz fm Au-
gusti. li. p. de ciuit. dei. de rōne honesta-
tis est vsus rerū modestus et recte rō-
nis moderamie mēsuratus. qz Aug.
ibidē exponit. honeste vti rebus p vti
modeste. sobrie. temperantē et pie. Et
am honestas virtusqz videlicet status
et psonne pāncōrentat. Curiositati vō
pompe et vanitati vtriusqz status to-
tum min⁹ est. Ita oia deuorāt pa-
uperib⁹ nihil relinquūt. et faciūt q mul-
ti diuersis modis illicit⁹ laborāt quō
congregēt diuitias qbus supbiat vō
luprantes suas nutrant et dilatēt. Istis
igit qtuor pensatis ea tpalla q resul-
tant ex ist⁹ quaduplicib⁹ necessarijs
dicunt necessaria homini ad trāsigen-
dum cōueniēter vitam suā fm exigē-
tiaz status sui. et pditionē psonne pprie
et alior⁹ qz cura sibi necessario incum-
bit. Et de istis necessarijs loquitur apłs
.j. Timoth. vj. dicēs. Habētes alimē-
ta et qbus regamur his ptenē simus.
Et Salomō Proverb. xxx. dīc. Dñe
diuitias et mēdicatē ne dederis mī. s.
tñ victui meo tribue necessaria. Pro
qbus fm Aug. ad Probā oram⁹. pa-
nē nrm quotidianū da nobis hodie.
Et homo quicqd sup illa qtuor hz
supflūū rapuerit et in pios vsus distri-
buar. qz pceptū est. Et dicit De. d. pa.
dīc. xv. i. iij. q habēs talia supflua nō
solū tenet subuenire paup⁹ extremaz
paupratē patiēti. s. etiā patiēti necessi-
tatē in vite honestate. Ratio est. quia
quilibet debet velle ex charitate pro-
pimo qd sibi. vñ cōtra charitatē face-
ret si seipm dehonēstaret. eo q crude-
lis est q famā negligit. Ideo etiā ptra
charitatē pmi facit si ei⁹ honestati de-
sic supfluo nō subuenit. Ideo beatus
Nicolaus vicin⁹ q se dehonēstare vo-

luit pstitnēdo filias subuenit. Exem-
plū de latrone q liberant vrozē vni⁹
detēti de carcere et. qñis videret ma-
ior nēcitas vitadi pcrim. Et Reemia
et Esdra qñi de mortali reprehendunt
israelite de b q fratres possidebant in
seruos ancillas dātes eis vicin⁹ vesti-
tū. qz nō tenebāt eos fm decentiā sta-
tus sui cū essent liberi et non serui. Et
de supfluo q eos tenebāt seruos. pote-
rant eos tenerev liberos. vel mutua-
do vt Thobias fecit Gabelo de sua
abūdātia dādo primo. vel ad decēter
filias suas maritādas. sicut fecit beatus
Nicol⁹ fm De. pa. Verū cū me-
diū tpantiē nō consistat in indiuisibi-
li. s. in latitudine quadā. nō oportet q
pūctualiter pdicta necessaria sciant.
Sed exempli grā. Si centus florent
sunt necessarij pcrise ad quatuor pfa-
ta. tamē qui sine dolo et fm rōnem re-
ctam et inuestigationē diligenti. cen-
tum et duos florentos putaret necessa-
rios nō magna vis esset. qz punctua-
le mediū nō est necessariū scire. Ex q
ptz qmulti sint inuisti possessores tē-
poraliū fares aut raptōres q supflua
habent. de quorū numero fuit epulo
diues qui non legit illicita acqsisse. et
tamē est in inferno sepultus. quia su-
perflua non dedit. Preditis satis cō-
cordat Tho. scda. ij. q. xxxij. art. v. Et
addit q nō oportet q diues vel alter
cōsideret ad oēs casus q possunt con-
tingere in futurū. hoc em esset de cra-
stino cogitare. qd dñs phibet Math.
.vj. s. debet iudicari supflūū et necessa-
riū fm ea q pbabiliter et vt plurimū
occurrūt. Sed diceret aliquis diues.
Cuiuslibet licet re sua vti et eaz re retine-
re. s. recipiēdo rem suā aliq⁹ elemosy-
nā nō dabit. q nō est pceptū dare ele-
mosynā. Rūder Tho. vbi supra. Do-
na tpalia q hoi diuisim⁹ cōferunt elus
quidē sunt qntū ad ppteratē. s. qñ-

tam ad usum nō solū ēē dñr ei⁹. s. etia
 alior qd ex eis sustēnari pñt ex eo qd ei
 supfluit. **Dñ Basil⁹.** Si fateri ea di-
 uini⁹ tibi puenisse. s. bona t'palia. an
 inustus est de' ineq'aliter nob distri-
 buens. Cur tu abūdas. ille vō mendī
 car. nisi vtr tu bone dispēfatiōis meri-
 ta cōsegris. ille vō patiēti meritis de
 coref. **Est panis famelici quē tu tenes**
nudi tunica quaz in cōclauis pseruas.
 discalcia calcius q penes te marces-
 cit. indigētis argētū qd possides ibi-
 matū. quocirca tot iniuriarū. qd dare
 vales. **Hec ē xpī mēs Aug. xvj. dicē-
 tis.** Facite vobis amicos de māmōa
 iniquitatē. vt cū defeceritis recipiāt vos
 in etna tabnaculo. **Dñ Aug.** Dis bō
 sua dedit de' duob' hoib'. diuisib' ter-
 rena. paupib' celestia. S; de' volens
 vtrūq saluare p'stuit vtrūq hic diuites in
 sua hereditate recipiāt paupes. ⁊ pa-
 peres eos in sua hereditate collocent
 vtrūq p aliū collocet. **Est autē ele-
 mosyna dare aliqñ fm Tho.** ibidem
 pcm ⁊ phibituz. videlz de necessario
 certo dare. **Vbi** notat. qd necessarium
 dicit aliqd duplr. **Uno mō** sine quo
 aliqd ēē nō pōr. de tali necessario oīo
 elemosinā dare nō d; qd. puta si aliqd
 in nccitatis articulo cōstituit' haberet
 solū vñ sustentari possent filij suis aliq
 ad eū p'tinētes. de hoc em elemosynaz
 dare eēt sibi sūstentā subtrahere. s. h
 dico. nisi forte talis casus inueneret. vt
 subtrahēdo sibi daret alicui magnę p-
 sone p quā ecclia vel res publica sustē-
 taret. q. p talis p'sone liberatōe seipm
 ⁊ suos laudabiliter morti exponeret.
 cū bonū cōe sit pprio p'serēdū. **Vnde**
lij. Regl. xvj. vidua vicini suo ⁊ filij
 p'p'osui victimū **Helye** dicētis. **Fac**
mihi submerciū panē. ubi autē filio
 facies postea. **Laudabiliter** em p'serre
 poterat' **Helye** q cur' fuit israelz
 sagitta ei⁹. ⁊ morti se exponere. **Et sic**

patet q̄ etiaꝫ duo casus sunt in q̄bus
leemofyna est in phibitōe. Prim⁹ rōe
dantis qui eq̄līter indiget. vel plus in
ppria p̄fona. Rō est. q̄ charitas ordi
nata incipit a seip̄a. Vnde Eccli. xxx.
Miserebre aie tue placēs deo. Secun
dus casus q̄n indiget p̄ suis. Vnde. i.
Timorib. v. Si q̄s suor̄ z maxime do
mesticoꝝ curā n̄ h̄z. fidē negauit. z est
infideli deterior. Vñ Aug. Si q̄ouult
filios exhereditareꝝ ecclesiā iſtituere.
aliū q̄rat q̄s dēus. p̄ filio. z intelligit
casus nisi alia rōuillantis publice cō
trariū suaderet. vt sup̄a dictum est.

Quero vero elemosynā dare sit consti-
tuitur. z qñ quis pōt de necēarij elemosy-
nā dare. illis docet vbi pñs Tho. dīcēt
q scđo mō alīqd dī necēsariū . sine q
nō pōt puenīēter vitā trāsigi fm cōdi-
tione vel statū psonē pñiet altaz pso-
naz qñ cura ei incūbit. Omōi neces-
sarij termin⁹ nō ē in indīpēdēti pñitū-
tus. s; mltis additis nō pōt dīludicārī
ēē vltā necēsariū. z mltis subtra-
ctis adhuc remanē vñ possit aliqd cō-
uenīēter vitā trāsigere fm statū pñitū
De hīcōi ē elemosynā dare ē bonū. z
nō cadit sub pcepto s; sū pñilio. Inor-
dinatū āt cēt s; aliqd mī sibi de bonis
pñis sūtraheret vñ alijs largiret q de
residuo n̄ possit vitā trāsigē cōuenīēter
fm pñitū statū z negotia occurrentia .
Nullus .n. incōuenīēter viuere dz. Sz
ab h̄ trīa sūt excipēda. Quoz pñm⁹
est. qñ aliqd statūz mutat. puta p reli-
gionis ingressum. tūc em̄ oīa sua lar-
gientis pñf xp̄m. op⁹ pfectionis facit se
in alio statū pōnēdo. Scđo qñ ea q sū
bi subtrahit si sint necēsaria ad pue-
nīētiā vitē. tñ facillē resartiri pñt vt nō
seq̄tur maximū icōueniēs. Tercio qñ
occurreret extrema necēssitas alicui⁹
pūate psonē. vel etiā aliq̄ magna ne-
cessitas reipublice. In hīs em̄ casib⁹
laudabilē aliqd p̄mitteret id qd ad

Preceptum VII Capi. III

scat. Intellige tñ hoc nisi talis esuriret ad mortē. **¶** Vñ dicit Petrus de palu. Ribaldo panis. nō pecunia dāda est. ne luxuriet. Iusto ergo sancto ē dāda elemosyna. in illud Eccl. xij. Da misericordi et ne susceperis pctōrē. nī si solum vt foneat. natura non culpa. **¶** Propter decē enim iustos olim pepcisset de⁹ pētapoleos. Gen. xvij. **¶** Vñ ergo bonis fm Aug. creata sunt. peccator aut pane dignus non est q̄ vesci tur. **¶** Propter q̄tas etiā fm Aug. li. p. de doctrina christiana debet inspicī. quia illi qui sunt nobis magis cōmūci quasi quadā sorte nobis obueniūt vt eis magis puidere debeam⁹. **¶** Tristitas etiā inspicienda est. q̄ expectat a psona cui subuenit. vel ab eis data est p̄dicato ribus nanq̄ p̄lati ex debito subuenit. **¶** Vñ de sacerdotibus p̄bis annona olim dabat de publico. quia multitudo sapientū sanitas est orbis terrarū. Sap. vj. **¶** Et lenite etiā nuerle bant de bonis cōibus. vt p̄z Aeuif. in multis locis. **¶** Magis autē p̄dicato rib subueniendū est. Vñ. j. Corinth. ix. Non alligabis os bonis irruantīs. **¶** Ideo dicit Tho. vbi p̄us in sūma. q̄ circa hec est discretionis ratio adhibēda fm cōiūctōis differētā sanctita. tis et utilitatis. **¶** Cui autē magis sit dāda elemosyna et plus bene faciendū dicit Tho. in. iij. vbi p̄us. **¶** Nō est facile determinare ppter multas diuersitates boni et necessarij. vt dīc p̄bs. ix. et hī. tamē hoc ē tenendū. q̄ semp magis est reddendū debitū q̄ beneficiū impēdendū. vt ipse p̄bs ibidē dīc. nī si ex parte altera assit maior bonitas vel necessitas. et iō paritib⁹ et p̄pinq̄ et bñfactorib⁹. et eis a q̄bus spūalia accipit. magis debet homo elemosynā facere si indigeat. et ceteris parib⁹ meliorib⁹ magis et magis indigētib⁹. **¶** Et sic fm has tres p̄ditiōes debz gradus

in elemosyna p̄stitui. scz hz necessariū honestū et debitū. **¶** Assignare autē i singulis. qñ vnū alteri p̄ferat. est imposibile. qz singulares cōditiones q̄ attēdende sunt. sunt infinite. et nō cadunt sub arte. de his autē vinctio docet pudentis cōsiliū. hec Tho. **¶** Tercio p̄ncipalit̄ videndū est de elemosyna spūrituali q̄ vt dīc Tho. in sūma vbi p̄us est sextuplex. et sunt docere ignorantē contra defectū intellect⁹ speculariū. cōsulere dubitāti. p̄tra defectū intellectus practici. corrigere peccatē. cōtra inordinatā voluntatē p̄imi. remittere offendētī inq̄ritūz. p̄xim⁹ peccat in nos. cōsolari tristē. cōtra passionē appetiue p̄is inq̄ quas maxia ē tristitia. portare onerosos et graues. contra sequelā peccati. **¶** Ex inordinato em̄ actū grauatū et cōiūctēs etiā p̄ter peccātis intētiōnē. fm illud Roma. xv. Debem⁹ nos firmiores infirmitates aliorum portare. imo nō solum tales fm q̄ infirmi sunt graues ex inordinatis actibus. s̄ etiā quelibet eoz onera sūt supportada. fm illud Gal. vj. Alter alteri⁹ onera portate. **¶** Vltimūz ē oīo p̄ quam poscim⁹ auxiliū a deo. **¶** Vñ de p̄s. **¶** Cōsule. castiga. remitte. solare. fer. ora. **¶** Et sub li consule cōphēditur doctrinaz cōsiliū. **¶** Querit autē vtrū elemosyne spūrituales sint meliores q̄ corporales. **¶** Rñ. Tho. ibidē simpliciter loq̄ndo q̄ sic. **¶** Primo ex parte doni. qz illud qd exhibet ē nobilius scz donū spūale qd p̄eminet corporali. **¶** Secūdo rōne eius cui subuenit. quia spūs nobilior est corpe. **¶** Vñ sicut hō sibiip̄si magis debet puidere q̄p̄ū ad spūritū. q̄ q̄ritūz ad corp⁹. ita etiā p̄ximo quē dīz tāq̄ seip̄z diligere. **¶** Tercio q̄ritūz ad ip̄os actus p̄ q̄oz q̄bus subuenit. p̄ximo. qz act⁹ spūales sūt meliores corporalib⁹ q̄ sunt qdāmodo seruiles. **¶** Ex quibus patet q̄ ditiōres

sunt p̄dicatores et docētes sacra sc̄ptu-
rā ex compassione p̄pter deū pure et
q̄b⁹ aurū et argentū deest. q̄ de sp̄s
libus opib⁹ mie plura facere possunt.
Nō plus merent tales nobiles euā-
gelici canes vlcera Lazari. i. pctōis
sanando. q̄ diues epulo mereri pote-
rat micas dādo. Et ecōuerso plus pec-
cat abscondēs talentū dñi. sc̄z verbū dei
q̄ diues negās micas tp̄alis substatie
Nō Ezech. iij. Sanguinē ei⁹ videlicet
peccatoris de manu tua req̄rā. Qñ er-
go medici visitāt infirmos. aut aduo-
cati defendūt pupillos. et doctores le-
gum docent inscios. q̄uis nō sit pec-
catum. tñ nō est elemosyna si sit p̄pter
lucrū. q̄ nō sit ex compassione et p̄t
deū. Si aut grat⁹ hoc facerēt. et p̄pter
deū. elemosyna esset nō sp̄ualis. s̄ cor-
poralis. q̄ ille scientie lucratiue sunt
p̄ncipalit p̄t indigētias corporales sup-
plēdas. Possent tñ sp̄uales elemosy-
ne cōpari corporib⁹ fm aliquē parti-
cularē casū. et tūc p̄ferri corporales spi-
rituali. puta mag⁹ pascēdus eēt fame
monēs q̄ p eo orādum. Sic etiā fm
p̄bm. Meli⁹ ē indigēti ditari q̄ p̄ba-
ri q̄uis b̄ simpliciter sit meli⁹. ¶ Que-
rit etiā quō elemosyne sint dāde. vt
fructuose dent. Rñ. p̄mo sunt ex cha-
ritate dāde. j. Cor. xij. Si distribue-
ro i cibos pauper⁹ oēs facultates me-
as. charitatē aut nō habēā nihil m̄p-
dest. i. ad essentialē p̄miū in celo. licet
alias multipliciter p̄sit. Sc̄do dāde sūt
ex bona intētiōe. nō p̄pter inanē glo-
riā. s̄ tanq̄ deo. q̄ qd vni ex minimis
xp̄i sit xp̄o sit Math. xxv. Nō Mat.
.vj. Qñ facis elemosynam nesciat si-
nistra. id est. inanis gloria. qd faciat de-
stra tua. id est. recta intētiō nō impe-
diatur p̄ sinistra intētiōē. Tercio vt
ordinate fiat p̄mo tibi. secundo pro-
ximis. tertio alienis.

¶ Capitulum. liij.

De furto prope dicto q̄ directe
cōtrariat p̄cepto septimo. tria
p̄ncipalit videnda sunt. P̄mo
vbi exp̄sse cōmittat furtū vel rapina
et q̄t modis. Sc̄do vbi talia cōmittan-
tur velate. Tercio quō in reb⁹ inuētis
Q̄tum ad p̄mū diffinit Ray. et Vl
ricus in tracta. iij. Furtū. q̄ est cōtre-
ctatio rei aliene mobil. corporalis frau-
dulosa. inuito dño lucifaciēdi grā. v̄
ipsius rei. vel etiā vsus eius possessio
nisve. Dicit p̄mo cōrectatio. q̄ sine
ea nō est furtū p̄rie. licet interueniat
volūtas verbū vel sc̄ptura. alias si cō-
cupiscat q̄s res alienas illicite et sine
cōrectatione ē trāsgressor alteri⁹ p̄ce-
pti. sc̄z. Nō cupiscas rem p̄mi tui.
Dicit rei aliene. q̄ nō cōmittit furtū
in re plenissime p̄pta. Plenissime di-
co. q̄ si ali⁹ h̄et in re illa ius. puta cre-
ditor cui res ē p̄gnēti obligata. vt cō-
modatari⁹. id est. ille cui est aliqd cō-
modatū. vel soci⁹. vel filius p̄sona alia
et dñs furtive surripies alicui tali p̄so-
ne furtū cōmitteret. D̄ mobilis cor-
poralis. q̄ in reb⁹ immobilib⁹ vel i cor-
poralib⁹ vt sunt actiōes et fuitures fur-
tū nō comittit. q̄ talia nō p̄t p̄recta-
ri p̄pter sui imensitatē et incorporeita-
tē. D̄ fraudulosa. q̄ si aliqd credebat
rem eē suā. et credebat sibi licere rē su-
am surripere. nō cōmittit furtū l̄ alia te-
neat restituē si nō fuit sua. et tō si cre-
debat se facē dño volēte nō facit furtū
q̄ nō facit dolū. D̄ inuito dño. q̄ si
credebat dñm p̄missurū et subest iusta
causa credēdi. nō tenet. si v̄o nō s̄best
causa q̄re debebat credere de h̄ tenet.
Et dicit dñs inuit⁹. etiā si videat rem
auferri. q̄uis nō p̄dicat. Si aut putat
facere inuito dño et in dño vult. furtū
quidē facit q̄ntū ad intētiōē. et mor-
taliter peccat. s̄ nō tenet ad restitutio-
nē. nec dñs pōt petere. obstāte sibi sua
voluntate. Dicit lucifaciēdi grā. q̄

si quis alienā ancillā. vel meretricē ra-
puerit. vel celauerit. nō cā lucrifacien-
di. s. cā libidinis exercēde. nō pmittit
furtū. licet al's grantiter peccet. Dicit
ipsius rei. vel vsus ei'. possessionisne.
q. nō soluz cōmittit furtū. qui rei do-
minū vult lucrifacere sic furtiue. sed
etiaz qui vsū. vel possessionē ei. Ad-
dit Tho. ij. ij. q. lxxj. q. sicut furtū cō-
mittit in occulta acceptiōe rei aliene.
Ita in occulta detēōe iniusta. **E**st
aut tā furtū q. rapina. vt docet Tho.
vbi pū pcrū mortale. q. d. diuinū p-
ceptū. vt patuit supra. Et d. iusticiam
quā vniciq. reddēdū est qd suū est. z
p. charitatez de diligēdo. p. ximū. q.
rapina z furto hūana societas periret.
Et tam furtū q. rapina aggrauat. ex
circūstantijs loci tps. p. sone z simili-
bus. Vt si rem sacrā in loco sacro au-
fert. tūc ē sacrilegiū. aut alia spēs. aut
si debito tpe oīoni aufert alienā rem.
Si etiā p. sone damnificata paup. fue-
rit in sevel in statu suo. aut in suis be-
redib'. ex hoc graue damnu patiat.
Sed q. res. **E**st ne pcrū mortale. si
q. s. alteri furec acū vel pēnā ad scriben-
dū. vel talē parūā rem. Rū. fm Tho.
vbi pū. q. in talib' reb' minimis hō
cui aufert res nō reputat sibi damnu
inferri. z iste q. accipit pōt psumere b
nō ēē d. ei' voluntatē cui' res ē. z si esset
p. s. tpe nō dissentiret. q. si q. s. hōi ref
furtiue. id ē. alio nesciente accipit. pōt
excusari a pcrō mortali. Si aut habe-
at aim farādiz alteri inferēdi damnu
pōt in talibus minimis ēē pcrū mor-
tale. sicut in sola voluntate furādī ē mor-
tale. vbi etiaz extrinsecus nullū noci-
mentū inferit. **E**x q. bus p. q. mltis
modis d. septimū mandatu peccat ho-
mines. Prio. q. q. rem alienā iuste
aufert alteri. ignorāte illo cui' est. z eo
inuito. sic q. si b. cognosceret. sibi dis-
pliceret. Et nō solū p. hoc septimū

preceptū peccat. s. etiā tenet restituere
iniuste ablatū. **S**cdō seqt fm Tho. **E**
q. q. rem suā apd aliū iniuste detentaz
occulte recipet. peccaret q. de. furtim
auferēdo. nō q. grauat illū q. detinet.
nec tenet ad restituendū aliqd. vel ad
recōpensandū. sed peccat cōtra cōmū-
nem iusticiam dū ipse vsurpat rei sue
iudiciū iuris ordine p. rmissio. Et id
tenet deo satisfacere. z dare opam vt sit
inde ortū fuit scādālū p. ximo. q. illd
sedet. **S**z Petrus aureoli. quod li. iij.
.q. xxj. dicit. q. hec op. nio videt habe-
re vitatē in casu in q. p. sone puata pōt
per iudicē siue p. personā cōm sat. de
facili recuperare rem suā. **S**z i casu vbi
talīs p. iudicē nō posset rem suā recu-
perare bono mō. vel quia iudex non
est presens. q. nia factū ad eius notici-
am puenire nō potest. aut quia iudex
nō audet inq. rere. vel ille cui' res deti-
net nō audet alium accusare. vel alio
mō cōsimili. in tali casu vnusquisq. sit
q. si minister iudicis z executor leg. ita
q. rem suā vel equalēs accipe pōt. nec
peccat in re accepta. nec in mō accip-
endi. s. ille. Et pbat p. Aug. in epla ad
Macedoniū. z p. rationē. Eandē op-
inionē **P**e. de pa. recitat. nec cā impro-
bat. **T**ertio peccat p. septimū prece-
ptum. qui p. ximo suo nec in se nec in
re sua eā nō quidē sibi vsurpādo z reti-
nendo sed siue occulte siue manifeste
destruēdo z corūpendo. vt q. cōburit
alterius domū. interficit aialia. aut de-
struit agrū ei' z silia vastat. **Q**uis em
nihil de illa re apud eū maneat. tū q.
p. ximū iniuste damnificat. peccat cō-
tra b. preceptū z tenet damnu recōpē-
sare. **Q**uarto peccat d. hoc preceptū
qui hōi damnu p. ximo iniuste illa-
tum sibi nō recōpensat quātū pōt. qd
vtiq. tenet nisi alter q. damnificat' est
sibi illd voluntarie remittat. aut ab eo
habeat voluntariā dilationem. aut im

possibilitate restituendi. vel simile ex-
cusationes licitas. Et qd p3 ratio ad qdā
alios casus. **¶** Quid est. quid si aliq3 ac-
cipit equū vel aliā rem accommodatam
vsq3 ad certū locū. et ipse illū locū
pcedat cū illa re. **Rn. fm Ray.** qd fur-
tum cōmittit. nisi in casu qū. s. crede-
bat dñm nō fore inuitū si sciret. **¶** Quid
si aliq3 rem sibi ad vtendū cō-
cessa3 ali3 cōmodauit. **Rn. Ray.** qd fur-
tum vtq3 pmittit. qz nō erat ei cōcessa
ad vsū istū. **¶** Alius casus. Vtrū cre-
ditor cōmittit furtū si pignore sibi ob-
ligato vraf. **Rn. Ray.** qd sic. **¶** In h autē
casu et sibi3 sc3 cū furtū cōmittit i vsu
rei. tenet fur ad estimationē vsus rei.
etiā re ipsa domio restituta. **fm Ray.**
¶ **¶** Quinto peccat ptra h pceptū
qūlineā agrū. hortū. aut qd cūq3
aliud sue culture pmissum infideliter
aut fallaciter colit. et p hoc primū suū
damnificat. et tenet ad damni restituti-
onē. Idem intelligēdū puro de quolibet
infideliz fra uulēto laboratore. s.
carpētatore. muratore. primū damni-
ficat in iuste. Sexto peccat qd terminos
agroz suoz. vineaz. hortoz. pratorū.
vel similitū possessionū sciēter dilatat.
in damnu3 primū sui. p hoc aliqd sibi
de sua possēsiōe auferēdo. et tenet ad
restitutionē nō solū ablati s. etia3 fru-
ctū q3 inde pcepit. et quos pcepisset
dñs rei si eam possedisset. de dñcis in
expēsis factis p fructib3 querēdis cō-
gregādis et pseruādis. **¶** Septimo pec-
cat index qd ex cupiditate. rōre. odio.
amore. aut ex quacūq3 aliā cā sciēter
male iudicat et sentētiat in damnu3 pro-
ximū sui. Et fm Ray. tenet illi qd sic
in iuste lesit ad omne interesse. Simi-
liter intelligēdū ē de illo qui licet sit
ignarus. et ad talē cām iudicandā in-
sufficiēs. tñ presumit eā iudicare sine
cōsilio alioz magis peritoz. qui suffi-
cientes reputati sunt. et sic cōtingit cū

per ignorantia in iuste iudicare. et pro-
ximū damnificare. Peccat enī tal cō-
tra hoc pceptū in iuste iudicādo. et per
hoc ledēdo proximū. et in foro pscien-
tie tenet lesio ad restitutionē. Eodem
mō dicendū est de illo qd sufficiens fu-
it ad iudicandū. s. neglexit adhibere
diligentiā debitā. qz nō studuit et vidit
que studere et videre debuit sic ex sua
negligētia male iudicauit in primi le-
sionē. **¶** Octauo peccat aduocat3 aut
pcurator3 qd sciēter defendit cām iniu-
stā. vt dicit **Tho. scda. ij. q. lxxij.** qd
iniustū est et illicitū sciēter alius coo-
perari ad malū faciendū. siue cōsulen-
do. siue adiunādo. siue qdlibet cō-
sentiēdo. **¶** Vnde **Ro. j.** Digni sūt mor-
te. nō solū qd faciūt. s. etia3 illi qui cōsen-
tiunt faciētib3. Tenet etiā ad restituti-
onem eius damni qd ptra iusticiā per
eius auxiliū altera pars incurrit. Si
vero in pncipio credidit cām fore in-
stā. et in pcessu apparer sibi iniustā.
debet causā deferere sine aduersarij
damno. vt dicit **Tho. vbi pus.** Nono
peccat aduocatus aut pcurator si par-
ti aduerse cām bonā auferit et eā gra-
uat. aut damnificat in expēsis. aut im-
pedit in executiōe iusticie in hoc qd pe-
tit dilaciones supfluas. aut pducit sci-
enter falsa instrumēta. aut falsos. aut
corruptos testes aut iudicat fm falsas
leges. aut quascūq3 falsas phibitōes.
Et fm Ray. tenet parit aduerse quāz
sic iniuste lesit ad restitutionē omnū
que p eius patrocinū iniustū amisit.
¶ Decimo peccat qui census et tallias
cōsuetas et telonea vectigalia. vngeltas
et similia iuste instituta. aut ab antiqua
cōsuetudine cuius cōtrariū nō est in-
memoria introductas nō soluit. sed in-
toto vel in parte dñis fraudulēter sub-
trahunt. et tenet ad restitutionē. **¶** Vnde
decimo qd plebano et alijs subtrahunt
aut eoz ecclesijs debita. vt qui nō sol-

Preceptum VII Cap. III

nunt decimas. sed eliter. aut oblatio-
nes consuetas. aut alia hmoi. et tenent
ad restitutionem. **Quod** decimo famuliz
famule q bona dñor aut dñariz in-
deliter dispēsant alijs. aut sibi ipsi in-
uitis dñis appropriādo. aut q nimis
late in pñosvltus talia assumunt. vel
etiā qui de bonis dñor suoz ipsi in-
uitis elemosynas faciūt pñra supñra.
R. dñra. Tercio decimo mulieres q bo-
na viroz suoz furant. aut ea maritis
nescitibus. aut nolētib⁹ nimis sum-
ptuose cōsumūt in vltus pñios. vñ etiā
de ipsis bonis viroz suoz elemosynas
faciūt pñra eoz expñsam phibitionez.
et cōtra: ea q supra de elemosyna tacta
sunt. **Quarto** decimo peccāt mulieres
adulterātes q filios illegittimos nu-
trunt sub expñsis eoz q putant pñes
taliū filioz et nō sunt. et sic faciūt filios
suos illegittimos succedere ad here-
ditatem legitimor. q tñ soli ius hñt in
paternis bonis. **Talis. n. mulier** talit
pñuat legitimos vel maritū in bonis
advtrūq vel alter pñinētib⁹. **Quinto**
decimo testamentarij q elemosynas.
aut alia legata nō assignāt qbus ex te-
stamento assignāda sunt. scz q sibi retē-
nent. aut pñia voluntate alijs donant
q illis qbus notatim p testatore ordi-
nata fuerūt. p hoc em in iuste damnifi-
cant pñmū in re sibi debita. et tenent
ad restitutionē ei. **Sexto** decimo pec-
cat pñra septimū pceptū etiā q rapinā
cōmisit. videlz rem alienā in iuste au-
ferēdo alteri vi vel violētia alio cuius
res est sciēter inuito. et tenet talis vltra
restituere qd alteri sic abstulit. etiam
damnū recōpensare qd in iuste in iuste
Et illud ē ge. tale in oibus in iustis
damnificatori. Et notāter dictū est
qut in iuste. qz si fieret auctoritate iudi-
cis iuste indicātis. talis occulta et ma-
nifesta receptio nec furtū foret nec ra-
pina. qz nō iniusta. Sicut et filij israel.

deo iubente egyptioz bona licite rece-
perūt. Verūt si talis in publica au-
toritate possit auferret alteri res pñi-
olentiā iniuste. talis peccaret et cōmit-
teret rapinā. et teneret ad restitutionē.
Sic etiā nec furtū cōmitit nec rapī-
nā qui auferit furtoso occulte gladiuz
ne occidat. nō iniuste. qz nō in alteri⁹
nocumētū. **Decimo** septio peccant
dñi q a subditis suis p iniustas tallias
aurea cōtiones indebitas. supñtuas. in-
cōsuetas subditos suos grauāt. et ab
eis pñata exigūt. Sūt m aliq casus pñ
Ray. et Hosti. i qd⁹ licitū ē dñis vltra
censuz debitū aliqd subsidij modera-
tū exigere. **Prim⁹** ē p defēsiōe pñte
vt cū patria iuste ab hostib⁹ inuadit
tūc em subditi nō solū tenet suas res
impartiri. s etia tenent corporalit et tota-
liter inuarez laborare. **Secū** dus si do-
minus vult ire in exercitū indictū ab
ecclesiā vel pñce pñra hereticos vñ pa-
ganos. nec sufficit ad expñsas. potest
a subditis petere subsidij. **Tertio** si in
bello ex pacto suo iusto fuerit captus
ab hostib⁹. et si sufficit se redimē absq
damno graui. **Quart⁹** si debeat filiaz
maritare. aut filiū desponsare. Et si a-
liqua alia cā filis emergat. **De** qd⁹ vi-
de latinus in sūmis. pñt licite a subdi-
tis petere auxiliū s moderatū. Si vo-
dñs extra tales et siles rōnabiles cau-
sas vltra cōsuetū exigere veller. teneret
ad restitutōez fm Ray. et alios. **De. n.**
cimo octauo peccāt interdū q in pñra-
ctu cōductōis mercenariū de pñcio
suo nō statim soluendo damnificant.
Qu dicit Alex. de bal. in sūma. Talis
tenet restituere damnū. et etiā tantū
quātū mercenariū nocuit. **Qu** dicit Leu-
tici. xix. Nō morabit opus mercēna-
rij tñt apud te vsq mane. id est. operis
merces. Et Eccli. xxxij. Qui defrau-
dat mercedē mercenarij. et q effundit
sanguinez fratres sunt. Et Jacobi. v.

dicif dñisib⁹. Ecce merces opariorū
vestroz q̄ fraudata ē a vobis clamat.
z clamor eoz in aures dñi sabaoth in-
trauit. Pōt aut ille cui p̄ciū solui de-
beret multipliciter damnificari nō so-
lutus. aut q̄ tñ tenet eadē nocte sol-
uere. aut alimonīā z alia necessaria e-
mere. vel p̄ncipi obnoxii fieri. aut ali-
ud hmoi incurrere p̄pter carētiā si-
bi debite mercedis. ¶ Decimonono
peccat q̄ defraudat dños aut ciuitates
in stauris licite impositis. imo inter-
dū illicite p̄ tyrānos extortis. Exem-
pli grā. Dñs alluit ciuitatis sibi sub-
dite imponit ei aliquā exactionē in-
iustam. h̄ rectores dicte cōitatis p̄ se
cōitate vt manus malū euitēt p̄mittūt
eidē dño quāda pecunie summā sta-
tuūt quendā modū recipiēdi sine col-
ligēdi dictā pecuniā a singulis de illa
cōitate. imponēdo cuilibet certā pecu-
niā soluendā fm multitudinē bonoz
suoz vel aliter. Posito etiā. q̄ aliq̄s
ciuiū dictā summā pecunie vel simul
vl p̄ partes p̄mittēs soluere dicto mo-
do recipiat ad firmā pecuniā imposi-
tam cōitari dicto modo colligendam
Demū posito q̄ aliq̄ de dicta cōitate
existimātes hmoi exactionē iniustāz.
z iō nō soluendā nisi p̄uolentia z co-
actionē aliquam pecunie summā eis
impositāz clam vel occulte retineant.
Querit ḡ Goffred⁹ q̄lib. vii. q. xv.
Vtrū sic retinētes illud qd est impo-
sitū eis teneant illud restituere. z hoc
illi qui recipit dictā collectā ad firmā
Rñ. Debitū est vt vnusquisq̄ tanq̄ ps-
tribuat ad cōmune bonū conseruan-
dum suam portionem. Sicut etiam
quisq̄ pro salute propria tenetur dare
tyranno bona exteriora. vel perdere
plus q̄ permittat se periri ab eodem
Et bene stant simul in proposito casu
z in alio. q̄ aliquid iniuste ab aliquo
recipitur. z tamē iuste pōt ab alijs exi-

gi. vt si dñs a tyranno capif. si captus
sine subditoz bonis redimi nō pōt. z
tñ tyrānus iniuste p̄ciū recipit z resti-
tuere tenet. z subditi bñ faciūt dñm li-
berādo. Sic est in pposito. vbi oēs de
cōitate sunt sic vnus corp⁹. z rectores
cōitatis qñ rōnabiliter subditis aliqd
soluendū imponūt tenent soluere als
cōitatē defraudant. ¶ Vicesimo pec-
cant q̄ scienter tradūt hominibus ma-
las pecunias. vel alias res. pro bonis
postq̄ ab alijs sic ad ipsos pueniūt.
Tales em̄ nec dant p̄ciū iustū. nec fi-
deliter agūt. nec bñ intendunt. h̄ hoc
quo ad pecuniā p̄cipue intelligendū
est. qñ dat pecuniā que est falsificatio
monete cōis. scilicet si non eēt falsifica-
ta moneta. h̄ in vno grosso plus de ar-
gēto a casu q̄ i alio minus de cupro
¶ Vicesimo primo peccat fm plures
qui meliores denarios eligūt de mo-
neta nō pure argētea. z resoluūt in ar-
gentū. vel vendūt p̄ciosius. z leuiorē
eque chare vēdunt. Paret. q̄ tūc mo-
netam reddūt minus acceptam. z ta-
les faciūt interdū libram denariorum
ita leuem sicut p̄ciosiores monete. qd
tamē omnino illicitū est. ergo nocent
cōitati eadē rōne interdūz. Sicut isti
de qbus Prouerb. xi. dicif. Qui fru-
menta abscondit maledicet in pplis.
¶ Scdo p̄ncipaliter vidēdū ē de pal-
liatis furis z rapinis. De qbus est p̄-
ma regula magistrī Marthei li. de cō-
tractibus. Quicūq̄ exhibet se quales
scit se non esse cui p̄pter hoc p̄ncipali-
ter q̄ credit eē talis qualē se exhibet.
dat. mutat. vendit. vel fit aliqd boni
qd nō daret aut fieret si sciret nō esse
talē. illud ipse iniuste p̄cipit. z ad re-
stitutionē tenet. nisi sibi aliud de cōpe-
tat de iure. vel ipse p̄babiliter ignoret.
q̄ hac rōne sibi detur vel fiat. Paret
ista. Quia si non debetur als de iure
non dat sibi vplūtarie. immo inuolū-

tarie: quia ex ignorantia cui? ipse est cā
p suā falsā exhibitionē et simulationē
sequit q ipse fraudulenter recipiat. Si
iuxta hanc regulā discerneret se hoies
o q multi inuenirent se iniustissimos
occupatores q de diuitijs suis gloriā
tur et aspernāt ceteros vt malos. Pri-
mo em pncipes qui habēt defendere
terram et subditos eisq. puidere de iu-
sticia ad q cōtributione subditorū q si
picio conducti sunt. de qnto defensio-
nem debitā et iusticiā negligūt. de tan-
to cōtributionē iniuste recipiunt. Se-
cundo idē iudiciū est de his q se cler-
icos pbo dicunt vel habitū vel officio
exteriori ostendūt nō sunt tales qua-
les rōne clericatus esse deberēt. Et q
em ille quē ep̄s nō acceptauit et ordi-
nauit in clericū iniuste recipit bñficiā
ecclesiasticā. et fructū eorū. q modo ille
corā deo iuste recipiet quē de? nunq
in clericū acceptauit. Quō aut est cre-
dibile q de? illū vnq in clericū acce-
ptauerit. q nunq vt clericus vitare vlt
vt talis deo seruire pposuit. s si aliqd
de his que ad clericū pnter assūp-
sit aut facit. hoc pncipaliter ideo facit vt
per hoc facilliter redditus et pecunias
possit obtinere. et p illas seculares ha-
bere honores. cōtusa. luxurias et va-
nitates seculi exercere. Et si aliqñ bo-
nū ppositū hz. et pnc iure pcpit. nō
ne etiā tunc qn mutat ppositū et ope-
cōtrariū implet iterū pcpiedī ius p-
didit. Tercio similis est iudicandū de
religiosis habitū. et irreligiose viuēti-
bus. Quis em credit. puto aut q nec
ipsimet credere pnt hoies id eis bona
dare. construere monasteria. elemosy-
nas et oblatōes porrigē. vt inde de ta-
libus s deū et regulā viuāt. Cuz q ip̄s
solū sub p̄textu hmoi et colore perant
et recipiāt. et hoc intuitu eis de. vt vi-
delicet fm statū assumptū deo finiāt
et viuāt. Ip̄s nō habēt ius cōuertēdi.

data in aliud. maxie cōtrariū q ad id
ad qō data sunt. et ip̄s receperūt. Et cō-
tra ergo quispiā religiosorū sciēter cōn-
tra ea facit. q ad statū religiosorū de ne-
cessitate salutis pntent. iniuste pceptit
et abutit oibīs monasterio donatis.
etiā pane vel habitatione. nisi mutet
intentionē. et velit eis vti sicut debet. ad
restitutionē tenet. Quarto pformis
potest dici q qui sciēter comant vt res
q cuiq. ventalis melior appareat q est
bona quā emptor. p̄ hoc emit pnci-
paliter q talē credebāt eaz esse qualis
apparebat cōmuni iudicio. tñ tenen-
tur restituere qntū recipiūt vltra v-
ci? valorē. Et si reddat eis res eorū in-
tegra. totū reddere p̄cium tenebunt.
q nō fiebat emptio nisi p̄ tali re q̄lis
fm iudiciū cōmune apparebat. Sili-
ter sentiendū ē de his qui rem bonā
esse venalē ostendunt vt vinū clarū et
sapidū in vitro et pōtea turbidū. vel
alias malū vasis vinū in fundūt. De
de p̄fato Mattheo. Quinto fm p̄di-
cta iniuste agunt mercatores. vel aliq
qui accomodāt pecunias ab alijs et
decipiāt. vestes et apparatus habēt p-
ciosos vt eis credat. cū tñ pbabilis sol-
uere debita nō intēdūt vel nequeant.
Secūda regula eiusdē. Quicūq. inde-
bite est alicui hōi causa timoris vere-
cundie. tristitie. vlt alterius passionis
sibi oīno inuolūtaria. cuius qdē pas-
sionis occasione ille hō mouetur ad
dandum mutuandū vlt aliqd velle sibi
faciendū. Ip̄s iniuste recipit de tāto
de qnto illa datio ex illa inuolūtaria
passiōe pcedit. et ad restitutionē tenet
nisi forte sic p̄actū est. illō sibi ex aliq
iure debeat. vlt nisi bona fide pbabili-
ter ignoret an inuolūtaria sibi de. sed
pbabile habeat p̄sumptionē de volū-
tario. Illud patz. qz qn iste non habet
ius. et scit illū dare nō volūtaria. et vltra
hoc est indebite eā illius dationis. q

Preceptum VII Cap. V

de rex diuisione. Quisq[ue] thesauros in loco suo inuenit. Hadrian[us] nālem eq[ui]ta re secur[us] ei p[re]cessit q[uod] inuenit. ac si q[uod] in alieno loco. nō data ad hoc opa s[ed] fortitū inuenit. dīmīdū i[n]uētor. et dīmīdū dñō soli p[re]cessit. **C**alle sunt res q[uod] de p[ro]p[ri]etate in alieu[us] fuerat bonis. et sūt ab eo derelictę. Et istas si q[uod] inuenit et eas accipit nō aīo retinēdi s[ed] eas restitūdi dñō eay[us] q[uod] eas nō h[ab]et p[er] derelict[us] ille nō cōmittit furtū. nec in re cū sint derelictę. nec voluntate. cū eas derelictas sciat aut credat. Sicut in veritate nō sunt derelictę. ipe tū inuētor bona fide p[er] credit[us] accipit etiā aīo retinēdi tūc ignorātia facti cū excusat. ut dicit Alex. Si aut[em] nō credat eas derelictas et accipit eas aīo retinēdi. tūc furtum cōmittit. q[uod] contractat rem alienā. Et de h[oc] intelligit illud Aug. in q[uod]dā ome līa sic dicit[ur]. Si q[uod] inuenit nō red didist[is] rapuist[is]. Dicit tūc Pe. pal. i. liij. de p[ro]p[ri]etate thesauros vbi cūq[ue] inuenit[ur] sit ē p[ri]ncipis. et sic ille solus p[ro]p[ri]etate cere elemosynā. Est em̄ thesaurus vetus depositio pecunie cui[us] memoria nō extat. S[ed] quomōdo restituent inuenit[ur] q[uod] nescit cui. Rñ. fm Ray. Faciat inuētor publice dici p[re]cones. vel p[er] ecclesias vbi rem inuenit. Et fm Hosti. anteq[uam] dñō restituat si dubiū ē cui[us] sit certificari d[icitur] inuētor p[er] circumstantias res. als forte mlti nō dñi eā perier[unt].

Capitulum. v.

De emptiōe et venditiōe. circa q[uod] sepe plura valde illicite acquirit[ur]. tria uūc sunt vidēda. P[ri]mo q[uod] requirant ad talia. Scđo q[uod] p[er]iculosum ē habere officiū mercatorū. T[er]tio q[uod] l[icet] se debeant habere bñ ut saluent mercatores. **Q**uā ad p[ri]mū notādū. q[uod] fm Vincen. in spe. hysto. li. ij. mercator p[ro]p[ri]etate Cāy p[ri]mus habuisse videt[ur]. qui simplicitatem vite hominū ad inuentionē mensurarum

et ponderū pmutauit. atq[ue] ad calliditatem et corruptionē perduxit terminos terre p[ri]mus posuit rapinis. et violentia opes cōgregās suos ad latrocinia iuitauit. Quis igit[ur] negociatio ut hodie res se h[ab]et. de se non sit illicita. q[uod] ip[s]a mediāte bona terrarū quarundam alijs terris talit[er] carentia habentibus aduehū. et ecōuerso. tū ibi magne fraudes sunt. **U**nde scđo notandū. q[uod] fm Tho. scđo. ij. q. lxxvij. et Sco. in. liij. dis. xv. duplex est cōmutatio. Vna economica quādo cōmutat[ur] intēdit[ur] recipe rem nō ut merces in ea. s[ed] ut ip[s]a v[er]at. Alia ē cōmutatio negocii arithmetici cōmutans intēdit[ur] lucrari de re quā acquirit. Emit em̄ rem non ut utatur ea. s[ed] ut vendat charius. Ad p[ri]mam cōmutationē ut sit iusta quinq[ue] requirunt. Et ad secundā ut sit iusta eadem. Et adhuc duo alia requiruntur. P[ri]mo igit[ur] ad contractū emptiōis et venditiōis. et ad quēcūq[ue] cōtractum requirit[ur] liberavolūtas iutroq[ue]. scilicet vendēdi in vno et emēdi in altero. id ē. q[uod] vāus velit trāsferre. et recipiēs velit accipere rem trāsferendā. Scđo requirit[ur] libertas iutroq[ue]. ita q[uod] neuter ip[s]orum phibeat lege supioris. nec p[er] actū alterius a quo dependeat. Et p[ro]p[ri]e defectum huius nō potest monachus sine licentia supioris. nec filius familias sine licentia patris emere vel vendere. T[er]tio requirit[ur] ut fiat pmutatio sine fraude interueniente bona fide. Ideo. s. Thesal. liij. Nec ē volūtas dei ne quis supgrediat[ur]. neq[ue] circūuentat in negocio fratrem suū. Per li supgrediat[ur] inequalitatē iusti precij excludit. de q[uod] post pauca dices. et circūuentat p[er] fraudē. **F**it aut[em] fm Tho. fraus triplicis. P[ri]mo in substantia rei vēdite. ut cū quis rem vni[us] speciei sciet[er] vendit pro re alterius speciei aut substantie minus p[re]ciosa. ut aurichalcū pro auro

aut aqua pro vino. aut mixtu p puro.
aut denariu cupreu pro aureo. pra il
lud **Esa. j.** Argenti tui versum est in
scozia. vinu tuu mixtu e aq. **Secdo** co
mittit fraus in qntitate. q p mensuras
cognoscit. siue res mesuret p pondus
siue p alia mesura corpale. vt modius
vel sextariu. siue sit in liquidis siue a
ridis. Et silt in libra z podere. Et i oi
bus istis vniuersaliter oportet ee iusta
mesura inuendendo z emedo. als inu
stum fit. **Jo Deut. xxv.** dicit. **No** ha
bebis in sacculo diuersa podera mai
z min. nec erit in domo tua modius
maior minor. abhominatur em dñs
eu q hoc facit. z aduersat omne inu
sticia. **Tertio** pmittit fraus in qlitate.
puta cu qs animal infirmu vendit qñ
sanu. aut vinu corruptu qñ sanu z pu
ru. aut crocu mixtu cu re viliori. Ex q
pz q q faciut res inutiles z defectuo
sas. defectusq earu ex industria stu
diose obtegunt z occultat. tenent ad re
stitutione illi qd occasioe talis occul
tatiois eis dat p reb niss res no obsta
te defectu sanu valeat qntu datur. Et
silt est de hñibus res venales iudica
du. **Dia** ista pbantur ex de iniurijs z
damno dato. **Qui** em dat occasioez
damni. damnu dedisse videt. s defra
dans aliu in substantia. qlitate. z quan
titate. dat ei occasioe damni. als em
no pmutaret. Et in his omibus dicit
Tho. no solu peccat qs iniusta vendi
tione faciendo. s etia ad restitutionez
tenet. **Quarto** exigit q ad min ha
bitualit inredat si veracit agnouit re
no fuisse tale qualis fin contractu esse
debuerit. q b velit sicut ronabile fue
rit emedare. Si em veditore ignozate
aliqs p dictoz defectuu i revedita fue
rit. vedito: qde no peccat. tenet in cu
ad ei noticia puenit veracit saltem
damnu recopere emptori. Et qd di
ctum e de veditore. etia intelligedu est

ex parte emptoris. **Coring** it em qñq
venditorē credere rem ee min pfecto
sam qntu ad spem. puta si qs aurū ve
dat loco aurichalci. emptor si iqls co
gnoscat iniuste emit. z ad restitutione
tenet. Et eadez ro est de defectu qlita
tis z qntitatis. vt si qs simplex pegri
nus credēs equū suū valde infirmū. ex
hibet eū venalē. z emptor astut qñq
noscat defectū esse puū aut forte p no
crem sanabilez. z tñ emit eū p paruo
precio qñ valde infirmū. ille sciēter et
iniuste dānificat pximū suū. z peccat
cōtra hoc mādatū. z tenet ad restitu
tione. **Quinto** requit eqlitas valo
ris int res pmutatatas. aut inter rem
emprā aut veditāz pñū. **Nā** rem cha
rius vēdere aut vili emere qñ valet i se
vel estimatioe hoim. est i iusticia fin
phm. j. polit. Et illud qd xps dicit
Matth. vij. **Dia** qñq vultis vt faciāt
vobis hoies z vos facite illis. s nullus
est q sibi veller rem charius vēdi qñ va
leat. qñ sic dānificaret vt plurimuz vel
semp. **Dñ August.** xij. li. de ciui. del.
Velle velle emere z chare vēdere reue
ravictū ē. **Di** aut q no lz rem charius
vēdere vt vilius emere qñ valeat i se vt
in estimatioe hoim. In trib em casib
licet rem chari vēdere qñ sit emprā sō
qñ aut res meliorata ē in se. vel in esti
matione hoim. aut rōne seruicij circa
rem emprā exhibit. **Prio** em res em
pta pōt meliorari aliqn nāliter. vt qñ
fit de ipuro vino pñp. z de gēili ligno
forte. z de equo triū annoz octennis.
Aliqn artificialit fit empte rei melio
ratio. vt melior ē pñp i tunica forma
t qñ simplex pñus. **Aliqn** fit nālit et
artificialit vt meli ad ignē valēt ligna
sicca qñ būida. **Secdo** pñcipr res em
pta pōt meliorari nō i se. s in opinioe
hoim. aut qñ sciebatnr pñs qñ bona
cēt. aut qñ est ia indigētia ei qñ pñs nō
fuit. vt patet de pillulis pestilentiall.

bus extra tps pestilencie et in tpe pesti-
lencie. et in multis alijs modis. Et tñ
in pmo q̄ in scdo melioratiōis modo
pōt res charius vēdi q̄ empta ē. Ter-
tio pncipaliter idē fieri pōt ex pte ven-
dētis. videlicet rōne seruicij. qd̄ circa
eā fecit vel officij qd̄ circa eāz habet. et
hac rōne collectores hospitij. campso-
res. institores caupones. penestici. et q̄
cunq̄ stationarij. pōt rem eīaz nullo
modo mutarā nec in se nec in estima-
tione hominū vēdere charius q̄ eme-
runt. et hoc ppter sumptus labores. in-
dustrias. curas. pericula. et alias occu-
pationes rōnabiles. Et multo plus q̄
adducunt res a longinq̄. **Nō** est. qz. j.
Cox. iij. Quisq̄sq̄ recipiet mercedē
fm̄ suū ppiū laborē. Eadē em̄ rō est
de mercatore sicut de alio laboratore
q̄ sibi merces detur pro suis labore.
industria. cura. et sibi bus. **Nō** tam
fm̄ diuinā q̄ naturalē legē illicitū re-
putat si in emptiōe et venditiōe nō sit
eq̄litas iusticie seruata scient. et ille q̄
plus habz postq̄ innotuerit sibi illud
tenet recōpēsare ei q̄ dānificat? ē si sit
notabile dānū. **Nō** dico. qz iustū pre-
ciū rez. q̄q̄ nō ē pncipaliter determi-
natū s̄ magis in quadaz estimatiōe
consistit. ita q̄ modica additio v̄l mi-
nutio non videt tollere eq̄litate iusti-
cie. vt Tho. dicit. Et addit Scorus. q̄
quādo cōmutantes p̄sata necessitate
mutua reputāt hinc inde equalēs da-
re et accipere. ita q̄ vterq̄ cōputat tantū
dare quātū recipit. et ecōuerso. recipe
quantū dat. si tunc aliq̄ modicū defi-
cit ab indiuiduali eq̄litate. nō erit ius-
ticia reputanda. qz q̄n ex tali estima-
tione de datiōe et receptiōe equalen-
tis mutuo sūt p̄renti. tūc mutuo sibi
volunt remittere. verisimilē si i aliq̄ de-
ficiat ab illa iusticia recepta. Et sic isto
rū cōtractū quēlibet cōcomitat aliq̄
donatio p̄ditionalis. vt si aliqd sit am-

plius in re data. **Verū** tamē si aliq̄s
multū indigeret de re aliq̄ et aliq̄ ledat
si ea careat. et p magnā instātia ille in-
ducit ad vendendā rem suā. vel ad p-
mutādū p re alteri. tunc cū possit se
pseruare indēnem erit i casu tali iustū
p̄ciū nō respiciēdo solū ad rē q̄ vendit
s̄ etiā ad dānū qd̄ venditor ex venditi-
ōe incurrit. et sic licite pōt aliqd chari-
vēdi q̄ valeat fm̄ se. q̄uis nō vendat
plus q̄ valeat habēti. Si vō aliquis
multū inuet ex re alteri quā accepit
ille vō qui vēdidit nō dānificet caren-
do re ista. nō debet eā sup̄cedere. quia
utilitas q̄ alteri accrescit nō est ex ven-
ditiōe s̄ ex cōditiōe emētis. nullus
aut debet vēdere alteri qd̄ nō est suū
licet posset ei vēdere dānū qd̄ patit
Ille tñ qui ex re alteri accepta mul-
tū inuat. pōt p̄pria volūtate vēden-
ti aliqd superogare. qd̄ p̄tinet ad eius
honestatē. **Et** sic p̄z q̄ q̄nq̄ requirunt
ad cōmutatiōē economicā. s̄ ad ne-
gociatiōē adhuc sup̄ p̄sata. requirunt
alia duo. Prius si debeat eē iusta ōz q̄
tal cōmutatio sit vtil̄ reipublice. sic est
de mercatorib̄ illi q̄ afferūt res de p̄ia
vbi abundāt ad p̄iaz vbi deficiūt. q̄rū
tūv̄sus est ibi necessari. **Et** etiā q̄ res
emptas cōseruāt vt p̄mpte inuentianē
venales a volētib̄ eas emere. tales ha-
bēt actū vtilē reipublice. **P**ortet em̄
q̄ nec aliq̄s credat nec credēdi rōnem
habeat emptiōē esse cōmunitati vel
reipublice p̄iudicialē. **P**ropter defe-
ctum illi cōditiōis sunt aliq̄ vitio-
biliter negotiatores. puta q̄ nec trāsfe-
runt nec cōseruāt. nec eoz industria
meliorat res venalis. nec certificatur
aliq̄ simplex d̄valore rei emēde. s̄ em̄
mō vt statim vēdat sine oib̄ iā dicē
cōditiōib̄. **T**alis eēt exterminādis
a re publica tanq̄ nociu? cōmunitati.
eo q̄ phibet imediatā cōmutatiōē
volētium economicē cōmutare. et sic

faciūt quodlibet venale vñale chari-
emēti q̄ deberet esse vñlus vendēti.
z sic dānificāt vtrāq̄ partē. Paret etiā
q̄ illi qui frumēta vel alias res vñles
cōmunitati vñ necessarias z bonas ad
ad h̄ pñcipalit̄ emūt. vt nō desint ciui-
tati patrie. vñ aliqua alia bona intētio-
ne. nō intēdentes caritātiā inducere.
h̄ quādo cūq̄ necessitatē vel notabi-
le grauamēn pauperū viderint. vñ de-
re iuxta cōmunē z rōnabilē estimatiō-
nē. Tales em̄ licite z merito sic pñt h̄
facere. z aliquādo caritātiā impedire.
Sed illi q̄ in cōgregādo talia nec cō-
munitati pñt nec vñlitate ei⁹ in-
tendūt. h̄ soluz lucrū suū nīl nisi ca-
ritātiā expectādo grauissimē peccant.
Ratio est. qz q̄libet in cōmunitate vi-
uēs rōne charitatē pñt z rōne emo-
limentū. vñpote solatiū defensiois z si-
milis debet cōitari esse vñlis z maxie
nō nocu⁹. Et fm̄ iura turpis est pars
q̄ se nō conformāt suo toto. Pñt aut̄
vñq̄ pñssioz se ex hoc pñsiderare. qz
qui intēdit caritātiā dolet q̄ frumētoz
copioso prouēni. Alius vñ ex hoc vñ
letus ē. vel cōtēt⁹. z nō tristis. ¶ Se-
cundū requisitū ad cōmunitatiōē nego-
ciatiā est vt vēdens pro re vendibili
recipiat iustū pñciū. Est aut̄ iustū pñ-
ciū cōsiderandū fm̄ q̄ res vendibiles
valēt ad vñm hominū plus vel min⁹
fm̄ necessitatē rerum interdū fm̄ de-
sideriū hominū q̄ habent ad res.
Et licet difficile sit dare de valore rei
sufficientē z generalē regulam. tamē
hanc regulam quidam doctor tradit.
Sicut estimatio que verisimilit̄ bo-
na fide credit̄ erronea ē nō est seq̄n-
da. sic cōmunitis estimatio in q̄ nullus
error verisimilit̄ apparet seq̄nda est.
sive in specie. sive in singulari. vbi vñ
nulla est. vel nō vñ non vera estimatio
ibi recurrit ad ratiōē pñsando labo-
res. sumpt⁹ z cetera statim dīcēda bo-

na fide prout melius pñt fieri. nec nō
mellozationē vñ pēlozationē sine rea-
lem sine estimatā. z iuxta hoc res vē-
dat. talis negociator iuxta diligētiā
suā z industriā z pericula accipiat
in cōmunitatiōe pñciū correspondēs
Quod declarat S. co. quia vñūquēq̄
in ope honesto seruientēz rei publice
oportet de suo labore vñuē. h̄ talis af-
ferēs. vel etiam cōseruās honeste z
vñlitate rei publice. igit̄ zc. Se-
cundo. quia vñūquēq̄ industriā suā
z sollicitudinē suā potest iuste vēdere
Industria aut̄ magna requirit̄ in tali
transfēte de patria in patriam. q̄ pñt
iuste sustentationē suā pro se z fami-
lia sua ad illam necessitatē deputatā
recipere pñciū correspondēs sue indu-
strie. Tercio etiā correspondēs aliqd
suis pñciis. Semp̄ tñ lucrū debet ēē
moderatū. ne tal̄ cuplēs nimis dīnes
fierī vñciū auaricie incurrat. ¶ Ad hoc
vñ q̄ vēditio vñ emptio sit bona mate-
rialiter requirūt̄ conditiones z cir-
cūstantie cōmunes. sicut in alijs acti-
bus moralib⁹. potissime finis. q̄ non
sit in scandalū. in malū exēplum. con-
tra votū. vñ ex auaricia. ¶ An dīc scūs
Tho. q̄ emēs nō dīz lucrū statuerē tā-
q̄ finē suū. vñ suoz operū. h̄ lucrū q̄
q̄rit vñteri⁹ ordinatē i aliū finē necessa-
riū vñ honestū. vt ad sustentationē do-
mus sue vñ ad subueniēdū indigētib⁹
si sit negotiatio licita. vñ etiā cū q̄ ne-
gociationē intēdit pñt publicā vñlita-
tē. ne se z res ad vitā necērie desint pa-
trie. z tñc lucrū expetit nō tāq̄ finē h̄
q̄si stipēdiū laboris. ¶ S. ē dubiū. vñ
vēditio teneat dīcē vñciū rei vēdēde.
¶ An fm̄ Tho. quod li. ij. q. x. z. ij. q. q.
.lxxvij. arti. iij. Si res vēdēda pñt vñ-
ciū q̄ h̄ reddit̄ minoris valoris. vñ ei⁹
vñs reddit̄ impedit̄ vñ noxi⁹. sic cūz
equ⁹ claudicat. vñ dom⁹ ē ruinosa. aut
cib⁹ corrupt⁹ vñ venenos⁹. si tñc h̄mōi

viciū est occultū. et veditor nō detegit
 ē si tā chare vedit ac si nō esset viciosa
 erit veditio dolosa. et veditor tenet ad
 dāni recōpensationē. Si viciū sit ma-
 nifestū. puta cū equ⁹ sit monoculus.
 vel tale manifestū viciū habet resvē-
 denda. vel cū viciū rei licet nō pueniat
 vni veditori. pōt tñ pueniēs eē alteri. et
 si tñ ipse veditor p̄t h̄mōi viciū sub-
 trahat de p̄cio quātū oportet. tunc nō
 tenet ad manifestandū viciū rei. quia
 forte h̄mōi emptor vellet plus subtra-
 hi de p̄cio q̄ eēt subtrahendū. vñ pōt
 licite veditor indēntari sue p̄sulere vī-
 ciū rei reticendo. Verbi gr̄a. exēplifi-
 cant doctores alij. Tu vedis m̄ equū
 oīno malū et q̄ nīhil valet ad equitan-
 dū. et das mibi eū p̄ tanto p̄cio. quan-
 tum sola cutis valet nīhil inuistū faci-
 mibi q̄ equ⁹ nō valet ad eq̄randū. nī-
 si ego in p̄tractu interrogarē. an equ⁹
 valeret ad eq̄randū et tu dicerēs q̄ sic.
 tūc em̄ cōtractus iniust⁹ est et fraudu-
 lentus. Si aut̄ ego ex simplicitate. vñ
 inaduertētia nō considerarē illū defe-
 ctum. nec inq̄rerē. tu tñ bene scires q̄
 ego p̄ncipaliter ad equitandū eū eme-
 rē et ex simplicitate vñ inaduertētia id
 nō dicerē. tu q̄dē peccas p̄ me. nō ius-
 ste adextra veditio. s̄ minus fideliter
 et charitatue circa me agendo. Nec ē
 sentētia Tullij q̄ narrat d̄ Antipatre
 p̄bo acutissimo. q̄ dixit. Dia vicia em-
 ptori pandēda sunt. Et post plura ei⁹
 vba pcludit. Tullij. l. iij. d̄ offi. Nīhil
 debet veditor emptori celare. Si in-
 crepādi sunt q̄ reticent. q̄d de his esti-
 mandū est q̄ fucatiōis vanitatē adhi-
 bent. Sed q̄d de his mercatorib⁹ et
 cōtrahētib⁹ q̄ scūt verisimilē inuistū p̄-
 ciū et tñ signū vel vbo vel silētiū rē su-
 peruēdūt. Si. q̄ tripl̄ p̄t tales viciū
 cōmittere. Primo si vidēs hominem sim-
 plicē et inexpertū circa rē. nō facit dili-
 gentiā fidelē. vñ ei nō sup̄uēdat. q̄ em̄

inexpertus hō nescit rē estimare. s̄o ven-
 ditor nō pōt se fm̄ illi⁹ exhibitionē in-
 veditio regē. s̄ tota ei⁹ estimatio sibi
 incūbit. et q̄ nīsi fidelē diligentia adhi-
 beat nō ē sine p̄cto si rē sup̄uēdat. Se-
 cū aut̄ est q̄ vedit res hōi intelligēt
 et p̄pro circa rē. Sc̄do q̄ emptor. aut
 veditor est artat⁹ nēcitate. vñ inordina-
 ta affectōe impulsus. tūc nequaq̄ pōt
 alter dubi⁹ de valore rei tāsecura con-
 sciētia durus esse erga eū ceteris pari-
 bus. sicut erga lib̄ et om̄i tali impul-
 su carentē. habet em̄ timere q̄ ex illa
 artatione charitis emat q̄ alias face-
 ret emptor. vel q̄d venditor vedit re-
 missius. Tertio q̄ veditor aliqua ar-
 te vel cautela verborū etia⁹ si vā sint et
 nō falsa inducit emptorē ad emendū
 charius q̄ alias emeret. vñ si venditor
 rem q̄ vix valet vñū denariū scient ex-
 hibeat p̄ q̄ttuor. et emptor ex verecun-
 dia vñ q̄ nō credit sup̄exhiberi rem in
 q̄druplū. exhibeat et det plus q̄ vnū.
 venditor corā deo tenet ad restitutio-
 nē ei⁹ q̄d plus vno recepit. Tenet em̄
 ad restitutionē si rem scienter sup̄uen-
 deret. etia⁹ si illū nullo mō induceret.
 q̄nto magis q̄n hoc p̄ cautelas efficit.
 et maxie p̄ falsitates et mēdacia h̄ p̄cu-
 rat. Sc̄do p̄ncipalit̄ videndū est q̄
 periculosū sit mercari vel negotiari.
 Et hoc p̄t ex septē q̄ eam reddūt pe-
 riculosā. Primo ignorātia interdū
 valoris rerū. et q̄nti estimādi sint la-
 res. cure pericula. et cerera h̄mōi q̄ ne-
 gociantes habēt circa venales res. in
 quarum estimatiōe merito quilibet
 est sibi suspectus. vñ p̄te index in p̄o-
 pria causa. Et in hoc min⁹ periculose
 stant q̄ vendunt res apud multos in-
 uenibiles et venales. q̄ facili⁹ et p̄p̄in-
 quius pōt haberi estimatio. et homines
 nō sunt artati ad vñū. Quisq̄s vō ha-
 bet rem venalē. vel exercet officiū aut
 laborē nō possibīlē apud aliū haberi.

Sicut aliqui solū vn^o est notari^o. me-
 dicus. apothecari^o. v^l ali^o talis. hic de-
 bet sibi multo magis eē suspect^o z val-
 de cauere ne i necessitate hoim exi-
 gat aut recipiat vltā rei aut laboris sui va-
 lore. Secunduz redēs negociationē
 pīculosaz. est diffidētia de pīmis. q̄
 surgit ex cantellis z fraudib^o oī die cō-
 tingerib^o. p^o qd vendētes multo cha-
 rius exhibēt res q̄ valēt. z emētes mlt^o
 to minus q̄ velint dare. z sic vtroq̄
 multa falsa dicunt. z nō pauca mēda-
 cia. z q̄ pīria cōmittunt. Tertiū ē
 inordinat^o timor dāni. z lucri deside-
 riū excessuū ac affect^o res cito vēdēt
 Ex q̄bus orit^o p̄suerndo laudādi ven-
 denda. z emēda vitupandī. q̄ quidem
 timor z desiderū ipe cōtrac^o sic mē-
 tem vident z occupāt q̄ modicus vel
 nullus respect^o ad deū v^l iusticiā solet
 hūi. Quartū pīna z anxīa sollicitu-
 do z occupa^o o cū talib^o reb^o extrisec^o
 z diuersis hoib^o. q̄ raro mētis recolle-
 ctionē admittūt. z in q̄bus tāta habet
 diligentia q̄ debitū deo futū z cura
 pīe salutis omittit. Quintū est ma-
 lum exemplū qd q̄s videt in maiori
 parte mercātū. p̄pter quoz multitu-
 dinē homo plane volēs pcedere vix
 pōt aliqd lucrari mercādo. Sextū est
 cōtinua occupatio cum vero obiecto
 z materia auaricie. scz cum tpalibus
 bonis z etiam cum forma ei^o. qz cum
 mō acquirēdi eadē nec nō cū auaris.
 circa q̄ videt tam difficile auariciā vi-
 tare. sicut assidue cōuersando cū p̄ci-
 cibus mulieribus cōtinentiā seruare.
 Septimū est raritas pure intētionis.
 qz v^l de rarum est v^l q̄s recte intēdat
 in mercādo vtilitatem pīmo. z sic
 fm vtilitatē officij vel obsequij sui vi-
 tum mereri. que tamē intētio tā ne-
 cessaria est q̄ sine tali intētionē acua-
 li vel habituali nullus actus negocia-
 tionis est meritori^o apud deū. etiā si q̄

ad hoies nihil iniūsti fiat. sino dubiū
 z disputabile est. an iste q̄ nō intendit
 in mercādo hominū vtilitati seruire
 etiā si vtilis sit. possit aliqd fm deū p
 labore suo recipere. **T**ertio pīcipalit^o
 vidēdum est quō mercator cupiēs sal-
 uari debeat se tenere. **R**esponso. q̄ de-
 bet ante omīa intēdere non plus debi-
 to recipere. v^l minus dare scienter z vel-
 le supplere vbi pcepit defectū. z fideli-
 ter seruēdo. aut prodesse his a q̄-
 bus vult vicium acquirere. z cum ti-
 more lucrum recipere. fm nobilitatem
 z grauitatē z vtilitatē cure laboris. in-
 dūstrie. z sumptū q̄s z quas pīngit
 habere. nec nō fm magnitudinē. mul-
 titudinē. aut pīo sitatē rerū in q̄bus
 seruit aut ministrat hoib^o. nec tm ne-
 gotiatiōi intēdere v^l p hoc aliqd eorū
 negligat q̄ sue sunt necessaria salutē.
Dico aut nobilitatē zc. qd dato q̄ ne-
 gotiatoris merces adducētis tantus
 esset labor sicut militis defendētis ter-
 rā. nobilior tm ē labor milit^o ceter^o pa-
 rib^o. q̄ alter^o. qz ad nobilitatē finē tē-
 dit. sic etiā staret q̄ labores curet cete-
 ra eēnt eque nobiles z q̄ues z tm vn^o
 esset magis necessari^o alio. p isto cer-
 te sibi magis deberet. **D**ico etiaz fm
 multitudinē. magnitudinē pīo sitatē
 rerū. qz penestica vēdēs. s. pīū z olera
 z de vno florenō cōtatū fūiens. nō pōt
 tm lucrum recipere. sic institor vendēs no-
 biles z multū viles res. **N**ec institor
 inq̄te qd dāno residens ceter^o parib^o
 pōt tātū lucrum recipere. etiā d eque mag^o
 pecunia. sic res eque bonas d pībus
 longinq̄s adducēs. **E**t iō si q̄libet fm
 statu suū veller viuē. z fm meritū suū
 lucrum recipere. oīa staret eo meli^o. **S**z qz
 penestica de modico pīo z labore tm
 vult lucrari. q̄ q̄tidie bonis cibis z po-
 tib^o repleta sit. z vltra b cōtinue plus
 discet. q̄ si debite p̄pēderet. vix nuduz
 pane mereret. **E**t institor de modico la-

bores precio respectue vult se et suos
tam delicate nutrire et precise vestire sic
vult de multo maiori summa. gratio-
ri et utiliori labore cōstituti seruiles. et ita
discurrendo de alijs. Hinc ē qd qsi oēs
auaricie et supbie et voluptatis morbo
laborāt p q tantū excecant q credunt
ita esse debere ex h q illa sūt cōiter laz
cōstituta. et q qsi oēs sic agūt. cū tñ nul-
la cōsuetudo possit excusare in his q
sunt p rectā rōnē. h solū in indifferēti-
bus q pnt fieri bñz male. Nulla autē
recta rō videt dictare h bonuz q filia
simplicis militis aut burgenis. qntū
lib ero pulēta deferat tam pcciosaz ve-
stem. cingulū aut coronaz. q pro statu
sufficeret culuscūq; magne pncipisse
aut regine. Nec hoc q qntūlibet di-
ues mercator. tam splendide in vestibz
tā magnifice in sumptibz viuat q suffi-
ceret regi vel pncipi bñ magno. Et hoc
modo multa sunt q sub dissimulacōe
transcunt. nec reputant tā mala q tñ si
recte pensarent. manifeste viderentur
excessiua recto iudicio rōnis. Ex qbz
p3. q qntificatio precij iusti pensanda
est in libra rōnis recte attendendo bo-
na fide. id est fideli intencōe suam in-
dustria circa rem. sollicitudine. neces-
sitate. et nobilitate rei vēdibilis. ma-
gnitudinem. multitudinem. labores
pericula et sumptus.

Capitulum. vi. de usuris.

Usuris modo et alijs cōtracti-
bus tria ponent. Primo quot
modis usurarij faciūt cōtra se-
ptimū preceptū. Secūdo quanta ma-
la ludos comitentur. Tercio quō pec-
cant lusoires. **Q**uartum ad pñm pno-
tanda sunt quattuor. Primo qvura-
rij tenent ad restitutionē vsure. et ad re-
stitutionē damni p vsuras alicui illa-
ti. Omnis em vsura cōmittit circa mu-
tuacionē vel concessionē. Est autē mu-
tuatio actiua seu cōcessio. datio gratu-

ita rei quam vel equalens tenet red-
dere recipiens iuxta pactū. **M**utua-
tio vō passiva ē talis rei receptio. **D**i-
cit autē mutuatō qsi meum tuū facto
hoc tñ qd tibi mutuo modo simpli-
citer desinit esse meū. h solū ad tēpus
debet eē tuū. **D**iveraciter dicere pos-
sum me tantū habere apd te. et ille nō
diceret oīno paup cui debitorēs bñ so-
luturi tenerent multa. **D**i autē mutua-
tio pecunie. vñ hmoi datio. qz dñtum
trāsfert. **D**i in scriptura vocat mutu-
atio datio. **E**xo. xxi. **D**eut. xv. **L**uc.
vi. **S**i inqt mutū dederit his a qbz
spatis recipie. q grā ē vobz nāz pctōres
pctōribz fenerant vt recipiāt eqūlia. Et
statim seqt. **M**utūz date. nihil inde
spantesz erit merces vā multa. et erit
tis filij altissimi. qz ipse benignus ē su-
per ingratos et malos. **D**icit gratuita
datio. qz sicut pura et simplex donatio
fit grat sine limitacōe sic ista d3 grati
fieri salua ista limitacōe de reddendo
Di xps vbi. s. dicit. **N**ihil inde span-
tes. supplē. vltra redditiōē rei. **A**ddi-
tur quā vel equalēs tenet reddere. qz
nisi h eēt. pura et simplex foret dona-
tio. **D**i vel equalens. qz aliqñ res eadē
non pōt reddi qz dīstrahit. vt pecunia
vel pñt aut perit. vt equus aut dom⁹
Dicit etiā iuxta pactū. qz mutuo reci-
piens non tenet rem mutuatam sim-
pliciter reddere. nisi ita sit pactum.
Pōt em tale pactū fieri q restituat si
petitū fuerit. vel si aut duz venerit ad
pinguiorē fortunā. et tūc si nō venerit
cōditio reddere nō tenet. **S**ecūdo no-
tādū q qvis mutuas possit tūc rem
mutuatā vel valorem eius recipere et
repetere. nihil tñ pōt vltra h ab hoīe
rōne rei mutuate vel mutuatōis repe-
tere. recipere vel sperare. sed bñ pōt reci-
pere q a mutū recipientē. nō p mu-
tuo. h sponte. vel ex alia iusta cā datur
aut pñt. **P**rimū patet. quia recipiens

mutuum nullū suū habz ad rem nisi ex
cōcessiōe mutuāris. S3 mutuans nō
dedit aut mutuauit nisi ad certū tem-
pus ultra qđ inuito dño tenere nō dz.
Sedm pz. qz qñ mibi mutuasti pecu-
niā. vel hñdñ. tunc res ista interim est
mea facta. z ei⁹ vsus ē meū op⁹. Cui⁹
signū est. qz si apud me pđitur pecu-
niā vel res. mibi ē perdita non tibi. vt
oēs volunt. S3 ptra rōnem est. qz ego
tibi debeam dare aliqd de vsu labore
meo quē habeo de pecunia mea. licet
postea teneat tibi dare pecuniā tuam.
aut equiuales quā a te mutuauit. z qñ
hoc facio. tūc tuū tibi restitūz satisfice-
ci. **S**ed diceret quis. cñ ille cui mu-
tuo añ hoc mibi potuit dare vñ floze
nū volūtariē. cur ergo p mutuo nō po-
test dare vñ florenū? Rñ. id. quia nō
vendibile nullus pōr vendere. s3 quili-
bet bñ pōr dare suaz rem q saltē liber
est. s3 mutuatō cu3 sit actus volūtatis
elicitus vel imperatus. quo qsvult qz
res sua sit alterius ad bñplacitū eius
q bz potestates sic disponēdi de re. vel
vtrūqz scz actū interiorē z exteriorē
comphendēs nullū taliū est vendibi-
le. eo modo quo vsurarius cupit. Ex
quo etiā ptz. qz vsura ptra legē nature
est. Tertū pz. qz non ē peioris cōditi-
onis. qui mutuum pstitit alicui post
mutuatōnē q ante. s3 potuit recipere
sponte. vel ex alia pia aut iusta causa
data ab eo q haberet prātē dandi. qz et
postea bz. immo recōpensationē eorū
que pecunia nō mēsurant licite pōr p
mutuo qz exigere. fm mltos puta be-
nivolentiaz z amorē eius cui mutua-
uit vñ aliqd hñdñ. Sed diceret adhuc
vsurarius. Si nihil possum recipere p
bono qđ tu habes ex pecunia. vel vsu
eius. tñ tu teneris mibi p damno qđ
habeo. qz interim q tu habes eaz. ego
non possum emere censum p ea. nec
possum vti ea. nec cū ea lucrari. qđ to-

tum possem habendo pecuniā ipsam
Cur nō p tali damno aliquid recipiā.
Rñ. Quidēqz est certū damnū qđ mu-
tuans ex mutuatōe incurrit. tunc nisi
illi perierit sit tanta necessitas. p q iste
mutuans teneret illud damnū subire
ipse bñ pōt sibi denegare mutuatōz.
si aut iste perens voluerit illd damnū
in se recipere. ad vīandū suūz grātius
damnū. hoc mutuas licite potest face-
re indētrari sue puidere. nec recipit
hoc rōne mutuatōis. sed ad vīandū
damnū. qđ sibi ex mutuatōe immi-
net. **O**bi dō nō est aliqd certū damnū
ibi nihil certi pōt recipi. Et multo mi-
nus qñ equeverisimile ē occasiōe mu-
tuatōis bonū venire sicut malū. vel
damnū vitare sicut incurrere. Suffi-
cit. n. p possibile damno possibile lu-
crum. **O**ñ sic arguit cōtra vsurariū.
Si hoc ē damnū tuū. qđ nō potes lu-
crari cū pecunia tua. tunc hoc ē lucrū
vñ bonū tuū. qđ nō potes pdere pecu-
niā tuā ex spolio. furto vñ alijs dol. vel
mercādo dānificari cū ipsa. vtrūqz. n.
est eq possibilez ptingēs. q si tenet tñ
bi p ista. tu teneris mibi p isto. z sic sit
recōpensationē. **T**ertio nōndū q habēs
subam hui⁹ mūdī sic tenet interdū s3
pcepto. aliqñ s3 pñlio dare aliqd sim-
pliciter. vt elemosynā indigēt. vt. s. ha-
bitū ē de elemosyna. pcepto. v. Itē. s.
ca. ij. pñz pcepti. Sic etiā tenet i casti-
tatem suā dare ad tēp⁹ qđ ē mutare ea
dem rōe. qz. j. Job. ij. Qui habuerit
subam hui⁹ mūdī z viderit frēm suū
necitatē patierē clausit qz viscera sua
ab eo. quō charitas dei manet in eo.
S3 certū ē q pñuz tenetur qz facere
libere qñte. z nihil p eo sperare pro
datic n. vel recipere tanqz debitū ciuile
qz tal elemosynari⁹ possit licite itē-
dere. qz ali⁹ pñt ad spm orādo p eo
Paup em in veritate obligatur rōne
operis pferatis orare vel pius esse pio

benefactor. q̄ z secūdu debet fieri sic libere videlicet minū. vbi res dat ad rēpus. Q̄pa em̄ pietatis debet gratis fieri. **¶** In **Lu. vi.** Estote misericordes sicut z pater vester misericors ē. q̄ videlicet gratus ē. Et ibidē. Si bñfeceritis hīs q̄ vobis bñfaciunt que vobis est grā.

¶ Quarto notandū fm̄ **Tho. ij. ij. q.** **lxviii.** q̄ q̄dam sunt res quarū vsus nō est p̄sumptio earū. vsus domus est inhabitatio z dissipatio eius. vsus equi est ei⁹ eq̄tatio vel alter ei⁹ labor. z in talib⁹ pōt vsus cōcedi seruata p̄prietate. Et p̄ taliū rerū vsu pōt hō licite recipere p̄ciū. vt sit in earū locatiōe. Illie sunt res quaz p̄ncipalis vsus est earū cōsumptio. vt sunt pecunia. panis. tritici. z h̄mōi. Vsus em̄ panis. est cōmestio. p̄ quā p̄sumit. Sic etiaz de vino z silibus. Sic vsus p̄ncipalis pecunie ē eius distractio fm̄ q̄ in cōmutatione expēdit. Et in talib⁹ nō debet nec vsus p̄ncipalis p̄cedi sine dñio q̄z illis p̄ mutū sit trālatio dñij. Si em̄ mutuo tibi pecuniā. illa erit tua p̄ mutū. Nā mutū dī q̄si d̄ meo tuū. Et ideo si mutuatū p̄dit ipm̄ p̄dit illi qui mutuo recepit. licet teneat reddē equualēs. similis de pane. vino. z similibus intelligēdū est. **¶** His q̄ prenotatis concludit. q̄ q̄nis vsura in nullo casu sit licita. tñ in q̄busdā casibus pōt q̄s licite recipere vltra valores rei mutuate. nō p̄ mutuatōe. s̄ alia d̄ causa. **¶** Prīmū p̄t. quia videt̄ eē cōtra legē nature. vt iā patuit. z etiā est p̄tra declarationē ecclie. ex de vsu. li. v. fere p̄ totum. Et contra diuinā legē. **¶** Q̄. Qui pecuniā suā nō dedit ad vsurā. Secundum patet. p̄mo casu. si q̄s detinet iniuste p̄ violētiam bona mea. z mutuo sibi pecuniā. recipiēs eadē bona in pignus. si qui fructus ventunt de illa re impignerata. ego iure recipio. non ratione mutui s̄ quia p̄tine-

bat ad me etiā sine omī mutatione. **¶** Secundus casus. si ante tempora tibi mutuaui z hodie debes solūē z q̄a non soluis. ego ex legitima causa cogor tñ pecunie sub vsura recipere. tunc illud q̄d p̄ vsura teneor soluiere. tu debes dare. z ego iure recipio. nō p̄ mutatione. quia iā finē h̄z. nec tu tenes rē illā ex mutuatōe s̄ detines violentē vt me iniusto. z q̄z ex ista iustitia tua habeo dānum. tu teneris mihi illud refundere. **¶** Terti⁹ casus ē. si ego fideiussor p̄ te ei qui tibi mutuaui. z tu tpe solutionis non soluis. nec liberas me a fideiussione. mutuas q̄z recipit pecuniā sibi debitā sub vsura vt p̄ns. z p̄t p̄missionē meāz obrinet iure a me illud q̄d dedit p̄ vsura. tu teneris m̄ illud reddere. nec ego recipio vsuram a te. nec tu das illud residuū rōne mutui s̄ p̄pter dānū q̄d ego ex negligētia tua incurri. **¶** Quartus casus ponit. **¶** ex de vsuris. salubiter. Si socer q̄ dif fert dare genero dotē. obliget sibi i re cuius vsus nō est eius cōsumptio pignus p̄ dote quaz mox dare deberet. tunc gener nō tenet fructus q̄s de bonis impigneratis p̄cipit cōputare in sortē. **¶** Itellige cū marit⁹ sustinet onera m̄rimonij. alias nō. Et dī notant iure cui⁹ vsus ē. q̄ fm̄ multos nō pōt de decē florenis vnū recipere. q̄z p̄tra naturā pecunie ē q̄ generet. fm̄ p̄bm̄. s̄ tñ hoc nō pōt eē p̄pter hoc q̄ gener expectat. z dat indicias socero nūerādi vel soluēdi dotē. q̄z hoc eēt p̄ mutuo recipere. s̄ hoc videt̄ eē licitū. q̄z ius p̄sumit q̄ q̄n q̄s dat alteri filiā suā nō velit eos deficere vel perire. imo subleuare in oneribus m̄rimonij. **¶** Unde p̄sumit ex charite facere quicqd̄ facit. **¶** Vel quia papa q̄s habet p̄uidere salutē hoīm ordinauit hoc in penā differtūm dotē. vt in fauorē m̄rimonij. z q̄z b̄ mōs acceptauit q̄libet tale pignus

obligas videt renūciare qdāmodo lu-
ri suo. Quintus casus h̄ dubi⁹ apud
q̄sdā est. et t̄git. ex li. iij. d̄ fen. ca. in si-
nuatōne. q̄n vasallus bona feudalia
impignerat dñō feudā. q̄ tūc fm legi-
stas et canonistas dñs nō tenet cōpu-
tare in fortē pcepta de bonis p̄dictis.
etiā si p̄cipiat aliqd̄ vltra labores et im-
pensas. maxie q̄n interim nō exigit ser-
uitiū. Tñ in h̄ casu securior est opinio
Innoc. dicētis. q̄ ibi oportet fruct⁹
cōputari in fortē. ¶ Paret ex p̄missis
q̄ multis modis usurarie peccat quis
contra septimū pceptū. Primo q̄ ali-
cui pecuniā mutuat et p̄ solo tali mu-
tuo exigit lucrū tpale in pecuniā aut
in alia re cuius valor potest pecuniā
mēsurari. Dico notāter pro solo mu-
tuo. q̄ fm Tho. q̄ mutū dat. pōt abs-
q̄ p̄cto in pactū reducere cū eo q̄ mu-
tū accipit recōpensationē dāni. vt pa-
tuit in sc̄do notabili. et in q̄rto p̄ casus
Dico etiā. q̄ exigit lucrū. q̄ fm cun-
dem Tho. si mutuas accipit aliqd̄ ab
eo cui mutuat. nō q̄si exigens. nec q̄si
p̄ aliq̄ obligatione tacita vel exp̄ssa. h̄
sicut gratuitū donū nō peccat vt s̄. pa-
tuit. Sc̄do cōtra hoc mādātū peccat
p̄ usurā qui p̄ quacūq̄ re q̄ vsu cōsu-
mitur mutuat accipit ex pacto vltra
fortē pecuniā aut aliā rem. cui⁹ valor
pōt pecuniā mēsurari. q̄ cūz talē rem
mutuat alteri. tūc amplius nō est sua
sed istius qui eam mutuo accipit. si q̄
exigit p̄ ea lucrū. tūc exigit lucrū p̄ re
non sua. Ex q̄ patz q̄ usurā cōmittit q̄
p̄ mutuo exigit munus ab obsequio
vel a lingua. q̄ virtus q̄ valor pecuniā
mēsurari pōt. vt p̄z in laboratib⁹. ad-
uocatib⁹. et similib⁹. Tertio peccat cō-
tra hoc pceptū p̄ usurā qui mutuat de-
cem et octo libras pro vna. vel cētum
etiā p̄ vna. cum pacto de illa soluē-
da. imo sola spes de lucro ratiōe mu-
tū facit usurariū. fm illud Auē. Mu-

tuū date nihil inde sperantes. Ex hoc
patet q̄ talis sperans lucrū p̄ mutuo
fit usurari⁹ mentalis. verū est. q̄n spes
lucrī ē causa mutuatōis. ita q̄ alias nō
esset mutuat⁹ nisi de lucro recipiens
do speraret. aut aliq̄ alio emolūmēto.
vt de p̄pina vel simili lucro. Si quis
vō p̄ncipalit̄ moueret ex charitate ad
mutuū. et cum hoc speraret de retribu-
tione alicui⁹ lucrī. illud nō eēt usura.
nec vitiosus. vt dicit Alb. sup̄ illo Auē.
vi. Mutuū date nihil inde sperantes.
Obligat̄ em̄ ex beneficio q̄ mutuum
recepit. fm illud Auē. ibidez. Prout
vultis vt faciāt vobis hoies et vos fa-
cite illis similis. Et dixi. notant. si q̄
mutuaret decē octo libras p̄ vna. q̄ si
nō mutuaret realiter. Semeret vnā li-
bram p̄ decē octo sup̄ aliq̄ re immobili
annui census et decē octo libras eēt in-
stuit p̄ciū p̄ vna p̄petui cēsus vel ad
reemendū. tūc cōtractus nō eēt usura-
rius. ¶ Quarto usurā cōmittit q̄ mu-
tuat alteri sub tali pacto vt etiam sibi
postea remittat. q̄ vult aliū obligare
ad pecuniā estimabilē. licet em̄ licitū
sit et dignū. q̄ mutuāt vnum mutuet
aliud. nō tñ est licitū aliū p̄ mutū
obligari ad remutuādum. ¶ Quinto
usurā cōmittit qui habēs molendinū
mutuat p̄storib⁹. aut alijs illo pacto
q̄ molāt solū in suo molēdino. Acci-
pit em̄ vltra fortē i tali mutuo. scz istā
cōmoditatez q̄ est pecuniā estimabilis.
et aufert eis libertatē alibi molendi. et
tenet eis ad satisfactionē. Sexto com-
mittunt usurā q̄ mutuantur res suas
ad certū terminū q̄ veniēte nolunt da-
re p̄longationē nisi data pecuniā p̄
mutuū vel alio equalēti. Sūt em̄ usu-
rarij etiā si exp̄sse nihil petāt. ¶ Septi-
mo usurā cōmittit q̄ re carū vendūt
q̄ sit instū p̄ciū ipsi⁹. p̄t h̄ vt empro-
ri d̄ pecuniā soluēda expectēt vsq̄ ad
certū terminū. vel quia rem xlii. emi-

q̄ sit eius iustu p̄ciū. p̄pter hoc quia pecuniā soluit p̄us anteq̄ sibi res posset tradi. aut etiā q̄ tpe collectiois blad̄i vintz cōsimiliū cū min⁹ soluere solēt vendi talia p̄ p̄cio quod valitura sunt circa pasca. aut alio tpe. in q̄ plus soluere cōsueuerūt. et sic singulis modis palliare vsure p̄ra septimū. p̄ceptum sit. Et tenet in oib⁹ talib⁹ q̄s ad restitutionē damni p̄cio sic sibi in iuste illati. **O**ctauo qui mutuāt ad vsurā noie alieno. et h̄ maxime eueruz de iure p̄curatores filib⁹. q̄ i hoc nō prestant nudā misterii. s̄ etiā auctoritatē. et sic vsuras acceptas noie alieno tenet h̄mōi restituere. si iste cui⁹ nomi ne accepit nō ē in soluēdo. aut si non vult restituere. Idez intelligo p̄ oia de vitricis eccle. et de his q̄bus p̄mēda. ta sunt hospitalia aut alia loca religio sa et pia. Nec excusat eos q̄ h̄mōi lu cra cōuertant in p̄osvsus q̄ ē regula iuris. Nō sunt faciēda mala vt euent ant bona. Et q̄ fin seysura est mala. nunq̄ p̄ferri b̄n. sicut alia similia. vt dicit Aug. li. 5. mēdaciū. **P**ono pec can oēs isti ciues cōtra hoc p̄ceptum quoz auctoritate. p̄silio. vel cōsensu a licit⁹ cōitatis mutuāt ad vsuram. Et oēs q̄ auctoritatē p̄stant. aut p̄ceptum ad h̄ dāt. aut p̄siliū. sine q̄ ciues h̄mōi vsurā nō cōmississent. tenet ad restitu tionē in solidū. Ceteri v̄t cōsentien tes p̄pter emolimētū q̄ eis ex hoc ac crescit. tenent ad restitutionē ei⁹ p̄is q̄ ad eos puenit. aut q̄ntū releuari sūt in expēsis q̄s alii fecissent de suo aut q̄s eos soluere oportuissz. Notat aut̄ do minus **Ab.** sup̄ illo **Luc. vi.** Mutuū dare nihil inde sperantes. Cōtra mutuū in q̄t multis modis peccat. P̄mo indi gēti n̄ vādo. **P̄n. Eccl. xxix.** Fenerare p̄cio tuo i tpe nēcitat̄ illi⁹. Scdo da tū nimis ip̄ortune repetēdo. q̄n h̄o nō p̄t soluere. Contra quod **Esai. lvij.**

Omnes debitorēs repetitis. **Obi glo.** Qui repetit nō habentē deo facit vio lentia. Tertio pignera nēcāria v̄t deti nēdo. vel destruendo. De q̄bus **Job xxij.** Abstulerūt p̄ pignore bonē v̄ due. Et **Ezo. xxij.** Porcio tuo pign⁹ aut vestimētū ei⁹ aū solis occasus red des. Quarto. cū vsura exigēdo vt h̄. Et **Ezech. viij.** Ad vsuraz nō cōmodane rit. q̄ videlz ad virtutē iustū. necessario pertinet. **Ezo. xxij.** Si pecuniā vede ris mutuo non vrgebis eū. necessaris opprimes. Quinto. p̄ dilatiōe termi ni solutionis munera accipiendo. de quo p̄s. Qui pecuniā suam nō dedit ad vsuram. **Q**uā ad secundū p̄nci pale queritur. Vtruz ea licite possint recipi et retineri q̄ acquirunt p̄ ludos alee. schacoruz. vel alios. et alios. et ex pactis mutuis hoim. de cursib⁹ equo rum. galloz. et alioz aialū moribus. bellis v̄t duellis etiā hoim. v̄t de dura tione pluue vel siccitatis. vel quocū q̄ alio incerto futuro. v̄t v̄nā partes cōtradictōis. alio aliā eligente. Et po nat casus. **Exēpl. gra.** Sint **Petr⁹** et **Paulus** ambo sui iuris signo. verbo vel facto tale pactū faciunt mutuo. q̄ **Petrus** debeat dare florenz in casu quo **erastina** die non ceciderit pluuia vel si in rasserenerint tres oculi. Et cōtra **Paulus** **Petro** in casu q̄ ceciderit pluuia vel q̄tuoꝝ oculi venerint in rasserē. **P**onat etiā v̄terius q̄ veniat illud q̄ **Petrus** elegit. tūc q̄ritur vtrū isti peccēt sic paciscendo. hoc est q̄ v̄nus eoz obligatē sic alteri ponē do rem suā in tale dubiū et fortunā. et q̄ recipit reobligatiōē ab alto. et vtrū impleta p̄ditōe quas **Petrus** elegit. **P**aulus possit licite retinere rem suā v̄t an teneat eā dare **Petro.** et an **Petrus** possit eā licite iure recipere et tene re tanq̄ suam. In istis. n. cōsistit tota vis ludi. **P**ro quozū intellectu notan

dam. q. nō oportet dubitare. an licitū
sit ludicrari iocosa exercere pro recre
atione. et q. si p. quada. de re vultis aia
lis. cu. tam theologi q. phi. circa hoc
ponat. vult. eutrapolite vel iocunditat.
h. q. talia q. p. alleviatione. mētis inue
ta sunt. sūt p. acquisitione pecunie. pecu
nia. estimabiliū. idcirco dubiū motus
est. R. si. ergo ad dubiū septē sunt tenē
da. Prīmū ē. q. hō hīs dñum rei pōt
licite se obligare ad dandū eā sub tali
conditioe fortuita. nisi forte q. habe
ret dñum quo ad hoc restrictū. vel ni
si cōditio vel obligatio vel ambo siml.
aliqd. mali implicaret. Patz. q. talis
pōt simplr. libere dare sic et quō vult.
et statim. ergo pōt etiam dare impleta
cōditioe. que nihil male includit. Qd
aut pōt q. licite facere ad hoc facien
dū pōt se pacto v. p. mīssio restringere.
Sed hic advertēdū est q. talis obliga
tio pōt etiā male fieri. utpote q. quis
fm rectā rōnem deberet p. se aut suis
servare. siue q. obligaret se ibi vbi sc
rervēire in malū. Scdm ē q. hōiem
obligare se sic ut predictus est in pīlo
precise p. pncipaliter p. simili re obliga
tione. iniquū et iniustū est. sūt et talem
exigere obligationē p. obligatione sua.
Probat q. ibi in cōtractu non servat
equalitas eo q. obligatio Pauli ē. Pe
tro lucrosa. h. obligatio Petri ē. Pau
lo nihil. Et hoc est qd. Petrus deside
rat. intēdit. Paulus hō cōtrariū. licet
nō psequat. intēdit. ergo nullus eoz
intēdit equitatē. que tñ necessario in
omī p. tractu nō gratuito requirit. Itē
probat ex alio. Quilibet ludēs talis
habet inordinatū. desiderū ad tpallā
et nō subiectum deo sicut d. q. ludēs
de quo agit desiderat venīre illud qd
ipse eligit. intēdit q. si oīno nō venerit
tristat. maledicit aliqñ. et blasphemat.
que sunt manifesta signa magni desi
derij et nimis inordinati. Manifestus

aut est q. casus oculorum in tassere. vel
pluvia. vel similia sunt actus natura
les a deo. respectu cuius nulla est for
tuna directe. licet voluntas mala ut sic
nō sit a deo. Ecce quomō. lufor. dolet
de illo qd. deus facit. In hoc aut. ma
gis piculose stant q. talia eligūt. que si
venirēt eēt cōtrati damnosa. ut q. nō
veniat pluvia. vel q. nix vel gelu. dū
duret. et q. prebēt sibi ipsis occasiones
desideradi id qd. deo nō placet. vel cō
munitati nocet. Itē p. aliter. Patz.
duo q. simul ludūt volūt habere denz
ad impossibilia. Quilibet em. vult q.
ipse finaliter lucret. hoc aut. in eodem
ludo impossibile ē fieri. Ideo q. lufor.
posuit se ad hoc q. impossibile ē. denz
vtriq. placere. et sic agere q. vtriq. stet
eo bñ cōtentus. Ad cuius p. rariū de
berēt oīno cōari. q. aliter nō pnt esse
deo placētes et grati dicēte Aug. Nē
mo placet deo nisi placeat sibi deus.
Ecce quantū malū vult vnus luforuz
alteri. dū quilibet vult q. de. alteri nō
cōplaceat. q. quis ostēdāt se qñq. tales
quasi sint socij amici. Item ex alio.
Tales ludēs abutūt donis dei. de.
em. dedit nobis tpallā. nō ad aliud cō
vertēda. nisi ad laudē suā. vtritatē no
stram aut p. ximi. nūc aut. ludēs auer
tit se v. cōiter p. ludū a laude dei et ei.
memoriat. necessario v. habz. dammū.
vel dammificat p. ximū. et hoc vltimū
pncipaliter intēdit. ergo sic ludere est
abuti donis dei. Tertium est q. le. p. cū
sit ludus p. dictus. R. si. q. ludere pnci
paliter intētioe lucri v. talis et acquisi
ta retinere sola vel pncipali hac occa
sione ē ex genere p. cū mortale. quia
est p. cha. ritatē p. ximi. immo et dei.
v. h. ex p. cedēti dicto. Pōt tñ aliquis
sic ludendo. peccare ventraliter. sicut si
luderet puer ex toto desiderio lucram
di. p. globulo vel lapillo. aut alia tam
parua. re. q. p. ximo non noceret.

Preceptum VII Cap. VI

Quartū est q̄ Paulus in casu p̄nci-
pali nō pōt iuste retinere rem de qua
pactum fecit. Probat. Paulus p̄di-
dit ius suū qd̄ habuit ad illam rem. z
nō acq̄sivit aliqd̄ nouū iuris ad eā. igit̄
tur nō debet sibi. z p̄ p̄ns non pōt reti-
nere eam sibi. Prīmū videlz q̄ p̄didit
ius suū p̄z. q̄ Paulus poruit iuri suo
renūciare renūciavit. q̄ p̄didit. Altd̄
pro p̄ma pte p̄z ex casu. Pro sc̄da pte
probat. Paulus ex quo p̄sensit in lu-
dum. consensit exp̄esse vel tacite. q̄ si
sic enenerit sicut Petrus elegit. q̄ res
nō esset sua. q̄ renūciavit rei illi si sic
enenerit. h̄ sic venit. igit̄ zc̄. Sc̄dm̄ vi-
delicet q̄ nō acq̄sivit nouū ius pater.
q̄z perdēdo illud nihil iuris acq̄sivit.
z nihil aliud interuenit iuxta casum.
q̄z p̄ illū oīa alia excludunt. Quinūz
est q̄ Petrus nō iuste occasione ludī
recipit rem istā ad sibi retinēdā. Pro-
bat. Petrus nullū ius habet ad rem
in hoc casu. z non datur sibi gratiūte
vt casus inuuit. ergo p̄mū videlicet
q̄ nullū ius habeat ad rem patz. quia
nemo ex iniusto fundamento suo po-
test in aliqua re ius acquirere. eo q̄ si-
cut nemo colligit de spinis vias. nec
de tribulis ficus Mat̄h. vii. Sic nec
ex iniusto pōtvenire ius. nihil em̄ dat
qd̄ nō habet. h̄ Petrus ad acq̄rendū
rem Pauli habet iniustū fundamen-
tū. eo q̄ facit iniustam obligatiōē. et
dammificat. p̄mū. z abutit̄ donis dei
vt in sc̄da p̄batiōe patuit. Sextum
est q̄ res p̄ casum lucrata ad cuiuscun-
q̄ manus deveniat occasione ludī sci-
entis q̄ res talis sit. ē ad p̄ios vsus cō-
uertēda. vel auctoritate sup̄ioris q̄ sibi
talē dispensatiōem reservauit. vel si
nullus sup̄ior sibi talia reservasset.
sp̄e p̄ se d̄z facere v̄l disponere q̄ p̄ aliū
fiat. P̄z q̄ oīa temp̄alia sunt ordina-
ta a deo. z ordinanda ab hominibus.
vel immediate ad laudem dei. vel ad

utilitatē hominū. in qua tamē etiam
laus dei intendēda est. si ergo ordina-
tur ista res immediate ad laudem dei.
manifestū ē q̄ in p̄ios vsus cōvertitur
cū pietas sit cultus dei fm̄ Auḡ. Si
aut̄ ad utilitatē hoim̄ rōnabiliter ordi-
nat. cū nulli debeat de iure. planū est
q̄ enī dat. datur ex miscōtaz pietate. z
sic itez in p̄ios vsus cōvertit̄. Sz que-
reret aliqs. Ex quo res ista d̄z in p̄ios
vsus cōvertit̄. vtrū hoc spectet ad Pe-
trum vel Paulū. vel aliq̄nē aliū. R̄s.
q̄ vterq̄ eorū d̄z ad hoc conari. q̄ q̄li-
bet eorū est causa q̄ res sic conuertē-
da ē. z p̄pterea etiā vterq̄ eorū debet sa-
cere diligentia z impedire ne eliter cō-
uertat̄. Vñ si Paulus timet q̄ Pe-
trus nō sic cōvertat. debet q̄ntū de iu-
re pōt. p̄videre q̄ nō veniat ad manus
eius. notificādo videlz sup̄iori ad quez
pertinet dispositio. v̄l ponēdo ad ma-
nus cōes. vel pcurando arrestatiōē.
vel aliquo alio mō iusto aut benigno.
Silt̄ d̄z facere Petrus ne res veniat
in manus Pauli si cōformiter timet
de ipso. Si vō nullus talis iuridicus
modus locuz haberet. q̄z tñ Paulus
pactū fecit se daturum Petro si plue-
ret hodie. tūc ex quo pluit videt̄ securi-
us q̄ de vel dimittat Petro possessio-
nem rei q̄z q̄ sibi reseruet pacta em̄ ser-
uanda sunt quātū p̄nt sine pctō. max̄
me q̄n dubiū est quō Petrus rem cō-
uertat. q̄z tūc p̄sumendū est de bono.
vel q̄n nō pōt iuridico v̄l benigno mo-
do indebitam conuersionē quā perdi-
dit impedire. nō. n. videt̄ q̄ Paulus
ad impediendā illam conuersionē rei
indebitam. etiā si verisimiliter timeat
de ea debeat se periculo exponere vel
pugnare. aut se ponere ad scandalum
vulgare. vt notet̄ de nō obseruatione
pacti. mendacio. vel falsitate. nisi si z
quantūz aliquid istoz de iure debitu
est vel fm̄ iusticiam expedit. Septimū

mū est q̄ occasiōe ludi nīl oīno pōt
 de aliena re accipit vel tenet d̄ iure nīl
 quān psumit de volūtaria pōtēis da-
 tione. etiā si nō pderet. Sic em̄ fit int̄
 amicos q̄ aliqui sine ludo plus dāt q̄
 p lūdū amittāt. Et iō q̄ ludū i solatio
 pēssibilib⁹ vel potabilib⁹. vel alijs reb⁹
 tāto securi⁹ sumūt acq̄sita. q̄nto veri⁹
 p̄sumūt pōtēis volūtarios ad dādū
 ex amicitia etiā sine ludo. igit se non
 lucrū s̄ solatiū de victoria itēdere. De
 tāto vō insēcutores de q̄nto illos in-
 nite dare intelligūt vel se lucrū vel lucrū
 intēdisse. **S**z q̄reres. p̄nt ne i aliquo
 casu p̄dentes in ludo de iure p̄dita re
 petere. **A**n. q̄ sic. **N**ā q̄i furiosi mīno
 rennes. maxime pupilli. mente capti.
 surdi. cecī. muti. et morbo perpetuo la-
 borātes. serui. religiosi. filijs familias.
 qui nīl h̄nt nisi a patre. vxores q̄ nō
 h̄nt parafernalia p̄dūt aliqd ludo. hec
 iure p̄nt repetere debēt restitui. vel illis
 vel eorū tutorib⁹. curatorib⁹. dñis. mo-
 nasterijs. paribus aut maritis. Item
 p̄z fieri si administrator rex ecclesiasti-
 carū de rebus eccl̄ie aliqd ludo perdi-
 disse. s̄nt repetere possēt reddi debe-
 ret. Si aliq̄s inuite ludēdo et ad ludū
 coactus aliqd p̄didisset cōformit̄ cre-
 derem rep̄ti possēt reddi debere. Si
 quis solū cōsensisset in simplici et pla-
 nū ludū et alius p̄ falsitatē quā iste nō
 agnosceret lucraret. ludēs em̄ talit̄ nō
 iuste p̄dit rem suā. nisi p̄ p̄sensum in il-
 lud mediātē q̄ p̄dit. ut patuit. ille autē
 de q̄ hic dicit̄ non p̄sensit in fallaciā p̄
 quā lucrās obtinet qd̄ itēdit. **Q**uā
 ad sc̄m p̄ncipale notādū. q̄ ad dete-
 stationē ludi tria faciūt. Primo mul-
 titudo p̄ciōz. q̄ in ludo accidere p̄nt.
 Primo cupiditas. q̄ fm aplm. j. i.
 moib. vj. est radix oīm malorū. Nec
 est ibi q̄cūq̄ cupiditas s̄ rapina. vult
 em̄ p̄limū spoliare reb⁹ suis. Secun-
 dū est p̄ditio. Vult em̄ spoliare illuz

cum quo comedat bibat. Tertiū ē im-
 misericordia. Vult em̄ cū spoliare si
 posset etiā carissia. Quartū ē. q̄ vsu-
 rariū excedit in malo. q̄ infra mensem
 de. x. flor. vñū lucrāt. s̄ iste statim lu-
 crāt eadē die. Quintū ē afflictio p̄is
 dei. quē intrādo et imprecādo debone-
 stat. Sextū est mādatur eccl̄ie. quod
 quodamō p̄ntit. De his duob⁹ Pro-
 verbioz. xix. Qui affligit p̄iez et fugit
 matrē. ignominiosus erit infelix. Se-
 ptimū ē scādaliū p̄imi. corūpūt em̄
 mlti q̄ ad ludū vidēdū pueniūt. Octa-
 uum ē omissio multoz bonoz q̄ debe-
 ret q̄s facere tempe q̄ ludit. Nonū est
 p̄ctm p̄iurij. Decimū frans quā p̄mit-
 tit i aliez. Undecimū ira et p̄iuratio
 p̄ciōz. Duodecimū ē fractio solēntia
 iū in q̄bus plus pueniūt. Decimūter-
 tiū interdū homicidiū etiā p̄ modico
 verbo. Decimūquartū ē idolatria. q̄
 sup illō Ph̄l. iij. Quoz de⁹ v̄ter est
 dīc̄ glo. Hoc ab hoīe colit qd̄ p̄ceret
 ab eo diligit. Scdō faciūt ad detesta-
 tionē ludi q̄ in eo q̄i oīa p̄cepta deca-
 logi trāsgrediunt̄. P̄io illud. Nō ha-
 bebis deos alienos. ut iā tactū ē. Se-
 cundū nomē dei iurantiū facillit̄ assu-
 mit. Tertiū sabbatū sepe iolat. Quar-
 tum et alia facillit̄ patenti p̄ter. Nō me-
 chaberis. qd̄ ad min⁹ spūaliter trāsgre-
 dit̄. q̄ adherens alicui alij a deo p̄tra-
 deū fornicationē cōmittit. amorē aīe
 cū creatura cōt̄ inādo inordinare. imo
 sepe tales socij sunt fornicatoz ad lit-
 terā. Tertiū faciūt ad detestationē ludi
 multiplex ibi cōmissa stulticia. q̄ p̄i-
 morilissime futuri se luso: subiicit ta-
 xillis videlz ossib⁹ forte canis. Scdō
 largit̄ ad p̄ceptū taxilloz. qd̄ nō daret
 ad dei p̄ceptū. Tertiū q̄ consentit q̄
 viliissimū sibi nobilissimū recipiat. vi-
 delicet tempus. Quarto oībus nocet
 q̄ facit qd̄ sibi est damnosuz. primo
 scādaliusuz. et deo cōtumeliosū. Quā

to q: velut infans p:is manib: se
ibi quis interimit.

Capitulum. vij.

Quia vero detinere alienum est
contra septimum preceptum. Ideo
nunc de restitutione tria sunt prin-
cipaliter dicenda. Primo quod sunt re-
stituenda bona materialia rerum et cor-
porum. Secundo quod bonum fame sit resti-
tuendum. Tertio quod bona anime sunt re-
stituenda. **Primum** ad primum notandum
q: restitutio ope vel voluntate est quod-
dam pambulum necessarium ad correctionem.
Et qui alium iniuste damificavit. aut
aliena detinet. tunc est peccator mor-
talis quod non vult restituere. p: posse
dicere beatus Augustinus in epistola ad Macedo-
nium. **Secundum** res propter quas peccatum est non
reddunt. si reddi potest penitentia non agit si
fingit. si autem veraciter agit. non dimittit
tunc peccatum nisi restituat ablatum. Ex quo patet
q: quod si homo non restituit. p: posse si inte-
rum sacramentum aliquod sumit. novum
peccatum peccat. quia indigne sacramentum su-
mit. et si manens in tali peccato implet
penitentiam sibi a sacerdote p: peccatis sic
confessis iniunctam nihil p: satisfaci-
deo finit multos. Secundo notandum q: de-
tinere alienum iniuste domino. est ideo pec-
catum mortale. quia contra septimum preceptum
scilicet. Non furtum facies. Certum est enim q:
auferre alienum est contra idem preceptum et ea-
dem ratione retinere alienum. quia damificat
in utroque dominus rei et ab usu sue rei inu-
tus impeditur. Est etiam contra iusticiam virtutem
q: reddit vicium quod iustum est. Est etiam
contra fraternam charitatem. q: vult alteri
bonum retinere alienum vult alteri malum
vult eadem ratione q: detinens viciorum alteri
non est capax penitentiae. sic etiam q: bona alie-
na iniuste domino. Tertio notandum q: de re-
stitutione sunt multa dubia doctrina-
lia q: determinat scriptura. **Thomae** et **Scoti** in
1. 2. 2. q. 1. 2. **Primum** dubium est. q: re-
stuat restituere. **Secundum** q: primo et principa-

liter ille q: rem abstulit. aut damnum iniuste
intulit et hoc est certum. Et propter illud
sunt multi alij q: ad restitutionem obliga-
tur q: comprobantur in his vbi. Jus-
sio consilij. consensus palpo. recursus.
Participas mutus. non obstat. non ma-
nifestas. Et **Thomae** exponendo hos ver-
sus. vbi posuit. 2. 2. q. 1. 2. dicit. q: in illa
q: in his vbi enumerata sunt. quinque
obligat semper ad restitutionem. **Primum**
est iussio. ut cum quis iubet aliquem depre-
dare aut alias iniuste damificare. si ex eius
iussione fit. tenet ad restitutionem totius
Secundum est. consensus in rapina. aut
in alia iniusta damificatione. et hoc fit
eo sine cuius consentus talis rapina. aut
alia damificatio fieri non poterat. Tertium
est recursus. scilicet quando quis est receptor latro-
nis. et prestans patrocinium. nam qui rece-
pit latrones et tunc eos. aut re rapta
vel furata dolose zelat. ita q: p: hoc im-
pediatur restitutio rei. ille tenet in solidum
cum his q: abstulerunt. Quartum. partici-
pans. ut cum quis particeps est in crimine
furti. p: de vltimis similibus. ut qui latroni se so-
ciavit ad spoliandum et patre accepit.
Et ille qui participat in crimine tenet
in solidum de toto. si ille q: participat non
in crimine. si solus in re accepta. ille solus
tenet restituere quod de re scienter emit vel ac-
cepit. Quintum non obstat. cum scilicet bonum
spolijs latrocinij. et ceteris malis. ex of-
ficio obstat tenet. ut princeps terre. q:
iusticiam p:servare tenet. si non obstat cum
obstat possit et sic p: eius defectum inale-
scunt latrones et ceteri malefactores ad
restitutionem tenet. Sicut intelligat de
non manifestare. cui puenit ex officio
manifestare. Aut finit **Scoti**. q: in iudi-
cio requisitus taceat ubi res finaliter posset
restitui ei cuius est. et dicendo veritatem ubi
non immineret sibi periculum status ani-
me. Et similiter p:dictis intelligendum
est de non reprehendere. et cui hoc compe-
tit ex officio. ut dicit **Thomae**. 2. 2. q. 1. 2.

Et sedit. q. pncipib⁹ terre ex h⁹ immet
piculū. p⁹ h⁹ em p⁹ate publica poru-
tur. vt. s. sint iusticie custodes. In alijs
aut enūeratis in d⁹ib⁹. nō tenet hō ad
restitutionē nisi i certis casib⁹. scz qñ
hō p⁹abiliter credit. qd suū p⁹illū fuerit
efficax. z q alias sine suo p⁹illio nō fu-
isset facta oblatio. S⁹ nō oīs palpo
vel adulator tenet. s⁹ ille q adulādo in-
citāt ad auferendū. landās p⁹ illo. z di-
cēs signū eē strenuū. Et maxime
tunc tenet ad restitutionē qñ p⁹abiliter
credit q sua adulatio fuerit cā iniuste
ablatiōis. Idē intelligat de detrahēte
si p⁹ detractiōē ipse audiēs puocat
z dānsificat iniuste eū cui detractū ē. Et
dicit sc⁹us Th⁹. ii. q. lxij. q pncipa-
liter restituere tenet illi q sunt pncipa-
lioies in facto. Primo qdē pncipiens
dānsificationē fieri. z secūdario ipse exe-
quens. z psequēter oēs alij obligant
p ordine. qñ tñ vn⁹ restituit illi dānu
q damnu passus est. tūc est eidē totali-
ter satisfactū. nec alijs eoz tenet eidē
aliqd vlt⁹ restituerē. s⁹ illi q sūt pnci-
pales i facto z ad qd p⁹neit res tenet
satisfacē illis alijs qd restituerūt. Qd
si nō facerēt. tūc ceteri tenent. vt videt
singuli p p⁹ib⁹ suis q i solidū satisfecē.
Notādū hic q sic sunt nouē aliena
pctā in d⁹ib⁹ tacta. qbus pctis qd p⁹l-
ceps efficit alienis delictis in demerito
hic z i accidetali supplicio i futura vi-
ta. Ita ex opposito sūt nouem aliena
merita. qb⁹ p⁹imū virtutes n⁹as qdā-
modo facē possum⁹ hic z i futuro acci-
dētia p⁹ima habebim⁹. Q⁹io cū in-
bem⁹ z imperam⁹ bonū alijs. vt parē-
tes pueris. dñi fuis. mag⁹ī discipulis.
Plati s⁹ditis. i⁹perātes bona. Sc⁹do. cū
p⁹illa dam⁹ p⁹imis. vt vitēt aliq vicia
vel operēt meritoria. v⁹ v⁹tnosa opa.
sic q⁹libet pōt docere p⁹imū v⁹bo z exē-
plarivita. qb⁹ tot merit⁹ alienis p⁹ici-
pam⁹ q⁹ opa bona alij ex n⁹is bōis fa-

ciant. T⁹rtio cū p⁹sentim⁹ i bona alio
rū. vt dñi p⁹nos manumittēdo p⁹ sacer-
dorio z religione adpiscēdis. parētes
similit. Quarto cum ex laude alicui⁹
virtutis in alio talis p⁹ficit. vt fit in in-
grediētib⁹ religione. vel p⁹ginitatē. v⁹
viduitatē laudātib⁹. Q⁹io cū defen-
dim⁹ iniuste veratos. vt aduocando.
hospicio recipiēdo. v⁹ sex opa miseri-
cordie exhibēdo. Mat⁹. x. Qui p⁹phe-
tā. id est. p⁹dicatore recipit. mercedem
p⁹phe⁹te hēbit. Sexto cū cooperamur
alioz bonis. vt pegrinando. scribēdo
libros. corrigēdo eodē. eccliasz p⁹mo-
nes visitādo. Septimo qñ silētio n⁹o
altos edificam⁹. z lūcuriōe alioz v⁹u-
tes discrete attollim⁹. Octauo qñ nō
obstam⁹ virtuosis alioz exercitijs. s⁹
ecōuerso fraīna correctione. z sex ope-
ribus miscōie spūalibus i⁹uamur ad
bonum. Nonō qñ manifestam⁹ alto-
rū misērias. vt eis subuentat. Sunt
etiā tertio nouē demerita aliena in
alijs pctis q sūt illa vbi tpaliter dānsi-
ficat. p⁹im⁹ p⁹ scādālū multiplex. q fa-
ciliter replet. Et sic sūt triplicia nouē
Primo in restituēdis. Sc⁹do i meren-
dis. T⁹rtio in demerēdis p nouē mo-
dos scādālizādī p⁹imū. Secūdu
dubiu est. quid sit restituendū. H⁹ñ. q
omne alienū qd qd iniuste abstulit. aut
iniuste detinet et iniusto dño rei tenet
restituere. Circa qd notādū. q triplici-
ter p⁹tingit quē iniuste aliena auferre
vel detinere. Primo cū alteri ex cā li-
cita ad aliqd obligat rei nō soluit alio
iniusto. vt cū non reddit depositū rite
repositū. si restituit accōmodatū. nō
soluit mutuū. nō reddit p⁹ciū mercen-
nario. aut nō soluit alia debita. vt sūt
vectigalia telonea. cēsus. decime. z hu-
iusmōi. ad q solūda qd iuste obligat
Sc⁹do cū qd iniuste aliq acq⁹siuit q⁹cūq⁹
modo. siue p⁹ viuram. siue p⁹ furtum.
siue p⁹ rapinam. siue p⁹ defraudationē

Preceptum VII Cap. VII

In mensura liquidorum. vel aridorum. siue per pōdera falsa. siue per fraudē vel falsitatem. in rei substantia. quantitate vel qualitate. ut supra dictum fuit. Tercio cum et aliquid tale datum ē in munere. aut relictum in hereditate. aut in testamento. aut ē sibi uēditū ab eo q̄ ius i eo n̄ habuit. eo q̄ res sua nō fuit. aut p̄tate eā dādi nō habuit. De igitur tale oportet restituere. alio p̄ceptū h̄ agitur. q̄ uiter peccat. et istis addit q̄ q̄ alteri iniuste nocuit. et dānū in rebus intulit. tenet sibi dānū recōpēsare. et ita si idē nihil habuit. ut si cōbussisti domū meā iniuste. teneris mihi ad recōpēsatiōem totius dāni. quous nihil de domo apud te remāserit. Secūdo dicitur q̄ nō solū iniuste ablatū ē restituendū. s̄ et ita fructus ei⁹ si sit res de se fructifera. ut ager. uinea. et h̄ dicitur eē uex de possessore malefidei. et de fructibus q̄ sup̄ sunt deductis expēsīs q̄ fuit ḡra fructuum q̄rendorum. cōgregandorum. et cōseruandorum. Si autē ablatū sit res q̄ nō est de se fructifera ut pecunia tunc auferēs uel iniuste detinēs tenet ad restituētiōem equālem. et ad recompensatiōem dāni q̄ ille passus ē ex carentia pecunie sue. nō tū oportet q̄ tantū restituat q̄ntū ille lucrari potuisset cū pecunia. s̄ fm estimatiōem lucri q̄ accidere cōsueuit. p̄sato labore et infortunijs q̄ in lucro alio accidere potuissent. Lucrus. n. nō solū pensat uel causat ex pecunia uel labore. Nam fm Tho. ij. ij. q. lxxij. Quid datio alicui⁹ illicita ē. et p̄ leges. ut cum q̄s symoniacē dedit. tūc nō pōt repetere. s̄ meret illud datū amittere. nec d̄ sibi restitutio fieri. et ali⁹ q̄ symoniacē accepit. nō pōt retinere. s̄ d̄ in pios usus puertere. Terciu⁹ ē dubiū. cui sit restituendū. R̄. doctores q̄ illi q̄ uer⁹ dñs rei est. aut iniuste damnicat⁹. si est uir⁹ et nō scit. S̄ si nō est p̄ns. d̄ expectari aduentus eius. et tunc sibi restitui. si

saltem speratur aliqui reuersurus. Si autē nō sperat reditus eius. tunc si res est magni valoris. d̄ sibi transmitti si pōt cōmode fieri. Nec obstat dīc sac⁹ Tho. si remittēs dānū remittendo patiat. q̄ ipse sibi ipsi hui⁹ dāni causa fuit. p̄ hoc q̄ alteri suum iniuste abstulit uel detinuit. Si autē trāsmittē nō possit aut si forte res nō sit magni valoris. ita q̄ nō possit sibi remitti sine maiori incōmodo q̄ res eēt sibi uilis si eā haberet tūc pōt eā dare aliquibus cognatis ei⁹ p̄pinq̄orib⁹. q̄ p̄sumit lege nāe. q̄ ille uelit magis restituētiōem fieri p̄pinq̄s suis q̄ alienis. Et si nō haberet cognatos. aut nō noscerent. posset rem p̄mittere in cenobio cū tali p̄testatiōe q̄ reddere teneat. si uicq̄ requisierit uel cōparuerit. aut et ita restituat heredibus suis si uicq̄ tales cōparuerint. Si autē dñs rei restituēde. uel ipse dānicat⁹ oīno incert⁹ sit. et ignot⁹. nec poterit sciri. et sicut heredes ei⁹ ignorant oīno. nec sciri pōt adhibita sufficienti diligētia. tūc paupes sūt heredes earū rex restituenday. Mō. n. ille iniustus ablatore uel detentore alienay rex p̄ hoc deobligat⁹ a restituendo. nec pōt sibi ipsi retinere. s̄ tenet dare p̄ aīa illius cui restitutio debeat. si uo dñs rei restituēde ē mortuus. de heredibus suis. Et si nō sciunt heredes nec facta diligēti inq̄siōe scire pōt de paupib⁹ p̄ salute aīe sue fm modū p̄missum. Cui. n. non pōt temporaliter reddi. reddat spūaliter. Redditio autē spūalis fit cum dat⁹ paupibus p̄ ipso et p̄ ipsius aīa. Quartū dubiū ē. Per cuius manus debent talia distribui pauperibus et reddi. R̄. q̄ p̄ manus cōfessoris uel alicuius alterius de cuius fide litare confidat. Sed dicit Sco. q̄ non inuenit. quis necessario determinatus sit mediator i distribuēdo paupibus illa. Et addit. Videt mihi q̄ tal⁹ p̄

seipm possit paupib⁹ reddere ⁊ distri-
buere. consilio tñ alicui⁹ boni viri. qz
posset cōtingē qz daret tali mediatori
de cui⁹ fidelitate p̄fideret. ⁊ qz talis tñ
sibi ipsi applicaret. vñ alijs vñb⁹ qz de-
beret. Vñ ubi lex diuina vñ ecclesiastica
nō ligat psonā. sequēda ē rō nālis. Al-
la aut mag⁹ dīcat qz psona q̄ tenetur
magis restituat p seipam q̄ p aliā. nō
tñ excludēdo p̄siliū boni viri. s̄ magis
Includēdo. **Q**uīnū dubiū. qñ sit re-
stituendū. Rñ. qz quilibz tenet statim
restituere alienū. nisi dilatonē volun-
tariā habeat ab eo qui ē dñs rei. quia
vt dictū est p̄us. sicut ē cōtra iusticiā
⁊ dilectionē p̄imi ⁊ p̄tra p̄ceptū vel
auferre alienū. Ita ē p̄tra iusticiā. con-
tra dilectionē p̄imi. ⁊ p̄tra diuinū p̄-
ceptū tenere alienū iniuste. id est ma-
gnum p̄c̄m. s̄ cōstat qz p nullū tēpus
h̄ p̄c̄m cōtinuare. s̄ q̄libet tenet p̄c̄m
statim deferere. tā q̄ ad actū volūtatis
elicitū. q̄ q̄ ad actū exteri⁹ imperat ū
Iuxta illud Eccl. xxi. Quasi a facie co-
lubri fuge p̄c̄m. Igit̄ quilibet tenetur
statim restituere ablata. aut quecunqz
aliena in qbus nō h̄z ins. nisi ipse obli-
neret voluntariā dilatonē a dño rei.
qz nō h̄z detinere alienū. id ē. eo nolen-
te. Ab isto tñ excipit Sco. aliq̄s casus
in qbus fm cū licitū est differre resti-
tutionē exteriōrē. dūmō assit interioz
restitutio. id ē. firma volūtas restituē-
di q̄ cito occurrēt circūstantie oportu-
ne. Et illi casus cōphēdunt̄ sub hac
maxima. Vicitū est detinere rem alle-
nam. qñ ille scz dñs rei rōnabiliter de-
beret velle eā detineri. s̄ in aliqb⁹ casib⁹
rōnabiliē deberet velle qz rem suā
detineri defacto. q̄ tñ h̄z firmā volun-
tatē restituēdi. posuit̄ sibi ad h̄ circūstā-
tīs oportunis. Prim⁹ illorū casus fm
Sco. est. qñ restitutō ad statim eēt no-
tabilis damnoſa cōstati. tñc nō tenet
ille statim restituere. qz in tali casu al-

ter deberet velle restitutōes nō statim
sibi fieri. qz magis d̄z velle bonū cōtra-
tis. ⁊ id d̄z rōnabiliter velle aliquale
dilationē illius restitutōis boni vñl.
Sc̄d⁹ casus. qñ restitutio eēt damno-
sa ei cui d̄z fieri. vt reddere gladiū fu-
rioso q̄ mediatē se vñ aliū interficiat. et
dicit sanct⁹ Tho. ii. ii. q. lxiij. qz si res re-
stituēda apparet p̄ nūc tñter noxia il-
li cui restituēda foret vñ etiā alteri. tñc
non d̄z restitui ei. qz restitutio ordinat̄
ad vñlitatē illius cui restituit̄. Quia em̄
q̄ possident sub rōne vñlis cōtinent̄.
Nec tñ qz d̄z sibi eā appropriare i ta-
li casu. s̄ d̄z reservare vt cōgruo tpe re-
stituatur. vel alicui tradere tñt⁹ p̄seruari
dā. Terti⁹ casus ē. qñ immediata resti-
tutio eēt diffamatoria restituētī. sicut
fur occultus non tenet statim defacto
restituere. s̄ pōt captare tēpus in q̄ si-
ne sui diffamatiōe restituatur. D̄z tñ h̄z
volūtātē restituendi q̄ cito oportune
possit. ⁊ d̄z ad h̄ diligētiam adhibere.
Addit etiā Sco. qz qñ ablatio fuit oc-
cultā. tñc nō tenet ablator se prodere.
nec tenet p seipm restituere s̄ pōt hoc
facere p aliā psonā discretā ⁊ fidelem.
⁊ expedit p p̄fessorē cui p̄us ē p̄c̄m in
cōfessiōe detectū. supposito qz sibi cre-
dat̄ de fideliter restituēdo id qd̄ sue fi-
dei cōmissum ē. Et etiā qz caute resti-
tuatur sine manifestatiōe eius q̄ p̄us ab-
stulit. ⁊ nō restituit. Et in tali casu pōt
restitutio differri quousqz voluntas et
oportunitas talis p̄sone medie possit
haberi. **Q**uartus casus. qñ accele-
ratio restitutionis eēt multū damno-
sa restituere debēt. ⁊ brevis dilatio re-
stitutionis nō eēt dānosa. vñ non mul-
tū damnoſa ei cui fieri deberet. tñc tñ
rū nō tenet statim restituere defacto.
s̄ sufficit qz statim ex affectu restituatur.
cū cessabūt ipedimēta hincinde. **Q**ui-
tus casus qñ qz ē oīno impotēs ad re-
stituendū. Talis em̄ p̄tūc nō tenetur

¶ Et cū puenit ad pinguiorē fortunā. Actio em̄ nō extinguit p̄ inopīā. s̄ s̄o-
pit. Et talis debet h̄re fontē voluntatē
restituēdi. si aliqui potēs erit ad hoc.
Et sanctus Thō. ij. ij. q. lxij. dīc. q̄ i hoc
casu debet hō remissionē petere ab eo
cui restituendū ē. vel saltē voluntariā
dilationē. et h̄ petat aut p̄ se. aut p̄ aliū
Evidet q̄ pari rōne sit faciendū i casu
p̄cedētī. Nec sunt dicta de restitutione
facta. et de bonis fortune. ¶ Sed q̄rit.
quō restitutio sit faciēda d̄ bonis cor-
poris q̄ q̄s aufert. R̄n. S̄co. ubi p̄us.
q̄ q̄ occidit aliquē iniuste sibi p̄ illo
a iudice s̄m legē istī lo ci infligit mors
vi sic vitā reddat p̄ vitā. debet illā pa-
tiēter sustinere. et sic soluere penā illā.
S̄i autē sibi a nullo infligit iudice. tūc
expedit sibi vitā suā exponat in cau-
sa iusta. vi s̄ infideles et inimicos ecclie
p̄ restitutionē faciēda illi cui vitā abstu-
lit. Qd̄ si nō velit tantā restitutionē fa-
cere. nō pōt tū a restitutionē oīno imu-
nis ēē. sicut qdā dicit S̄co. absolunt
homicidas. nec eis restitutionē neces-
sario incūbentē iungētes. q̄ si facili-
possit trāsire homicida q̄ canicida. v̄
bouicida. q̄ si q̄s occidit bonū p̄xi-
mi sui vel canē. nō absolueret sine re-
stitutionē. Tenet q̄ ille ad restitutionē
faciēda equalentē vitē quā abstulit. et
hoc eo mō q̄ pōt equalētia i talib⁹ ēē.
Nec hoc solū tenet. s̄ v̄ addit S̄co.
Si interfectus sustētabat aliq̄s. v̄ pa-
trem matrē vel p̄pinq̄s tenet interfe-
ctor oībus illis ad tantā restitutionē
quā eis abstulit p̄ interfectionē illi⁹
¶ De mutilatione v̄o. aut alia corpo-
rali lesione. dicit S̄co. debet fieri resti-
tutio per pecuniā. et illa debet respon-
dere non solum dāno quod q̄s incur-
rit p̄ mutilationē pro toto tēpore vite
sue quo v̄surus fuisset mēbro abscisso.
s̄ etiā debet respōdere expēsis apposi-
tis i curatiōe. et v̄ltra h̄ placationi lesi-

que requireret etiā si nō ēēt talis muti-
lacio. et p̄solatiō sic afflicti. q̄ p̄petua
est sibi desolatio de tali mutilatione.
¶ Plus etiā s̄m S̄co. pōderāda ē muti-
lacio paup̄is q̄ diuitis. q̄ paup̄ plus
indigebat mēbro abscisso ad victū ne-
cessariū acq̄rēdū. De talib⁹ restitutio-
nib⁹ s̄d̄is p̄ vitā ablata. aut p̄ muti-
lationib⁹ mēbroz. aut lesionib⁹ et dā-
nis corporis. dīc̄ sanctus Thō. ij. ij. q. lxij.
q̄ in q̄ nō pōt recōp̄sari equalēs. suf-
ficet q̄ recōp̄set qd̄ ē possibile. sic p̄z
de honorib⁹ q̄ sunt ad deū. et ad parē-
tes. q̄bus nō pōt reddi equalēs. v̄ d̄
.viij. C̄bi. Sic etiā in p̄posito q̄n illd̄
qd̄ ablatū est. nō ē restituibile p̄ aliq̄d
ēgle. debet fieri recōp̄satio ēglis pos-
sibilis ē. puta cū aliq̄s alieni abstulit
mēbrū. debet ei recōp̄sare i pecunia
vel in aliq̄ honore. et s̄ilib⁹ p̄siderata
cōditōe v̄triusq̄ p̄one. et s̄m arbitriū
boni viri. ¶ S̄co p̄ncipalit̄ dicēdū
est de restitutione bone fame ablate in
toto v̄ in p̄te. Vbi notādū s̄m Thō.
et S̄co. in. llij. dīl. xv. Ex dictis sancti
Thō. ij. ij. q. lxij. q̄ q̄drupliciter p̄tingit
aliquem damificare alium in fama.
Primo verūz crimē suū de eo mani-
festando et iuste. vi cum q̄s maliciā al-
terius manifestat ei q̄ corrigere habet
Aut si incorrigibilis ē. manifestat in
cōspectu ecclie. et hoc bona intētiōe. s̄.
v̄ cōfusus a p̄ciō desistat. vel saltē v̄
aliq̄ discedat ab ei⁹ p̄sortio infectiuo et
corruptiuo. seruato tū ordine iuris et
fraterne correctionis. Et q̄ isto modo
manifestat crimē alteri⁹. et sibi aufert
famā. nō peccat in hoc. nec tenet sibi
famā restituere. S̄co dānificat quis
aliū fama. et hoc iniuste. s̄z falsum cri-
men sibi imponēdo. id est. falsē eū co-
rā alijs accusando de crimē de q̄ non
est reus. Et q̄ illo mō accusat. p̄ximū
dānificat i fama sua. gravit̄ peccat. q̄
malus ē auferre famā q̄ rēporaliā. et

qui auferit tpalia alteri gratis peccat.
vt dictū fuit supra pcepto. v. ca. viij. q.
.x. Et pcepto. vj. ca. ij. **B.** g. gūl^o peccat
q sic iniuste aliū dānificat i fama. Ho-
mines em plus diligūt famā suā q re-
poralia sua. Talis em sic false z iniuste
dānificās primū. tenet sibi famā suā
restituere. z hoc illo mō q verbū suū
retractet absolute apud oīs ad q̄s p
eū puenit. dū mō sciat z possit. Debet
em apud oēs p̄fiteri falsum se in h de
illo dixisse. vt dīc scūs **Tho.** Et **Sco.**
dicit. q debet sic famā restituere q re-
tractet verbū suū seu illud qd sibi fal-
se imposuit. z hoc ita publice sicut si-
bi imposuit. qz alias nō suat iusticiāz
in reddēdo. primo qd suū ē. Ex quo
hō tenet restituere tpalia. vt dictū est.
multo a fortiori tenet restituere famā
sic iniuste ablatā q est multo p̄ciosior
tpalibus. **Un** **Prover.** xxij. dī. **Me-**
lius est nomē bonū q diuitie multe.
Sed diceret aliq̄s. **Nō** imponit ta-
le crimē in publico asserēdo illud de
eo. s. murmurat incante z indiscete
loquit. vel alicui corā plurib⁹ loquit.
z narrat h mōi nō tanq̄ sibi certū. s. di-
cit se sic audiuisse. **In** talis teneat fa-
mā illi restituere. **Rn.** **Sco.** dīcēs. **Ha-**
ra fides. Ideo qz multi mītra loquunt.
Et ideo sic murmurās. aut incante lo-
quēs de alio falsum crimē. scz dicēdo
apud alios. forte ille fecit. **B.** certe pōt
esse q q fecerit. aut dicēdo. ego audi-
ui q ille fecerit hoc. Et h nisi ex mō di-
cēt talis oīdat aliquam certitudinē
maiorē qz ex relatiōe cōi. nō auferit ex
nā actis illi in opinione illoz audien-
tiū. qz si illi firmit p̄cipiant z credāt ex
hoc illū de q est fmo criminosus ē. le-
ues sunt. qz q cito credit leuis ē corde
verūtāmē qz a scādalo pusilloz opor-
tet cauere. **Iuxta** illud **Pauli.** i. **Cor.**
viii. **Si** esca mea scādalizet fratrē me-
um. nō mādncabo carnes inctnū. Et

multi sunt tales pusilli leues ad cre-
dendū mala. z iō p̄culosus ē corā ip̄is
talia audita ex relato referre. Et si hoc
fiat ex intētiōe mala. vt scz aior intē-
tiōe ledēdi famā illi⁹ de q fmo ē. tūc
nō est facile excusare qn sit p̄ charita-
tē. z p̄ psequēs morale. **Si** aut fiat co-
rā talib⁹ pusillis z leuib⁹ ad credendū
mala. z fiat ex incōsideratiōe. dūz est
dicere q exeat genus p̄cti ventalis. qz
lingua i lubrico posita ē. z q nō offen-
dit p̄bo hic p̄fect⁹ ē vir. Et dīcūt aliq̄
q si q̄s ex alicui⁹ talis relatiōe notaz
infamie icurrisset apud illos apud q̄s
sic locut⁹ ē. tenet ille sibi restituere fa-
mā. z dicere apud eos se falsus in h de
isto audisse. z min⁹ caute se locutū fu-
isse. vel q sibi nō fuerat credēdū. cū ta-
le p̄ primū dixit qm illud retulit p̄ra
bonū. p̄tmi de q nullam certitudinē
habuit. v. aliq̄ p̄simili mō restituit. p̄-
rimo famā. p̄t meli⁹ potuerit. **Ter**
tio p̄tigit q aliq̄s dānificat. primū in
fama. z hoc verū de eo dicēdo. s. inu-
sto mō. vt cū q̄s occultū crimē alteri⁹
p̄dit p̄ra debitū ordinē. seu cū verus
crimē alteri⁹. s. occultū nō seruato or-
dine iuris p̄ra eū in publico p̄ponat.
De hoc dīc scūs **Tho.** tenet illi dā-
nificata in sua fama restituere famam
inq̄ntuz pōt. tū sine mendacio vt q se
dicat male dixisse. v. q iniuste eū diffā-
mauerit. vel alio tali cōmodo mō. Et
si nō pōt famā sibi restituere. debet si-
bi illud dānū aliter recomp̄sare. p̄t
etiā de alijs dānis sup̄ius fuit dictuz.
Et **Sco.** de h dīcūt. q talis nō tenet re-
tractare verbū suū. qd p̄posuit i publi-
co qz sic faciēdo mētiret. cū sciat illud
qd p̄ra eū p̄posuit ē verū. z iō nō de-
bet mētiri p̄t qd cūq̄ bonū alteri red-
dendū. imo in nullo casu ē mētendū
s. tenet alio mō licito sibi reddē famā
vt p̄ h mōi vba nō credatis eū esse talē
Male enim dixi z fatue dixi. z illud

suū dicitū tunc est verū. qz nō seruato ordine iurē ppositū in publico. qd nō fuit verū publicū. z qz in hoc male stultē z fatue dixit. z illa suasio scz nō reputetis eū esse talē est bona. qz qlibet psumēdus est bon⁹ donec pbeet ptra-riū. Juxta illud Extra de scrutinio in ordie faciēdo. Mūana fragilitas istuz quē indignū eē nō nouit dignū debet estimare. Sed illud nō ē pbat⁹ ma-lus corā illis. z qz hoc psumendū ē eis vt eū nō reputet indignū z malum.

¶ Quarto ptingit quē dānificare aliū in fama. scz verū crimen. s. occultū in publico sibi impositū negādo. qz ipz qz sibi crimē imponit ondit in hoc mē dace. z notat eū d calūnia. id ē. de fal-si criminis impositione. Et de illo dicit Sco. qz ille sic negans nō tenet retra-ctare negationē suā qz negatū i publi-co verū crimē sibi impositū. qz vt dīc nō tenet in publico qd nūqz statim in iudicio pferi se reū. nisi fuerit conuictus. Tenet tū p qdam vba sobria. vt statim an b dicitū fuit restituere famā illi accusanti. qz indirecte notauit d calūnia. videlz dicēdo. Nō habeatis eū p calūniatore. qz credo qz habuit inre-tionē bonā in pponēdo. vel forte ipse credidit se pbare posse intentū suū et decept⁹ ē. Ex qbus piz quā periculo-sum z magnū pctm sit aliqūē ifamare

¶ Tertio pncipaliter dicendū est d dā-nificare aliū in aia sua. id est. in bonis anie. quō restituere tenet. Vbi notan-dū fm Sco. p bona anie intelligēda bona moris qz acq̄sita corrūpūnt z ac-quirēda impediunt. p vitia em z pctā virtutes tā acq̄sita corrūpūnt. z qz de-berēt ex bonis actib⁹ generari. p vitia impediunt ne generent. In ill' bonis aie. s. virtutib⁹ z actib⁹ virtuosus nō pōt vn⁹ aliū directe dānificare auferendo ea sibi sic auferunt exteriora bōa. aut infundēdo sibi p̄ia. s. vicia z pctā. qz

pctm intātū ē pctm inq̄ntuz ē volūta-riū. nā si nō eēt volūtariū nō eēt pctm vt dicit Aug⁹. in de vera religiōe. igit solavoluntate p̄ia pōt qz sic directe dānificari. s. in seipso causando volutio-nes molas z pctā. Pōt tū vn⁹ dānifi-care aliū indirecte. scz trahēdo ex intē-tione a bonis opib⁹. z sic impediēdo a generatiōe virtutū. z inducēdo ad mala opa qbus virtutes corrūpūnt. z vicia generant. Et tal' inductio ad ma-lū z retractio a bonis cōtingit multis modis. videlz inbēdo. p̄sulēdo. p̄sua-dēdo. rogādo. deridēdo bona. z lau-dando mala. z sic de alijs modis. Ad ppositū igit p̄mo dicendū. qz q aliū sic dānificat in illis anie bonis grauit peccat. qz cōtra dilectionē dei agit. eo qz retrahēdo a bonis minuit honores qui deo exhiberet. z inducēdo ad ma-la auget dei inhonorationē z offensaz Agit etiā d dilectionē pximi. cui de-beret velle z facere bonū. s. vult z fa-cit sibi malū. z pctm ē tanto grauius. quāto damniū ē maius qd pximo in-fert. Exempli grā. grauius peccat ce-teris parib⁹ qz dānificat pximū i libra qz si in solo denario. cuius aut bonū aie sit inestimabiliter meli⁹ bonis corpis aut fortune. sic aia incōparabiliter meli⁹ or est corpe. sequit qz mltō graui⁹ pec-cat qui dānificat aliū in bonis aie. vt in virtutib⁹ z opibus bonis qbus me-ret eternū bonū. qz peccet qz dānificat in bonis corpis aut fortune. **¶** Secūdo dī. qz sic dānificās aliū in bonis aie te-net sibi ad restitutionē modo possibi-li. vt dicit Sco. Et patet. qz cum bona virtutuz sunt maxima bona inter oīa humana bona in p̄sentivita fm Aug. libro p̄mo retractionū. plus dānificat pximū qm in istis cum dānificat. qz in quibuscūqz alijs. z p psequēs plus te-net fm iusticiā ad restitutionē suo p-pximo de tali faciēda. quātū sibi possi-

bile est. q̄ de alijs bonis. Talis aut̄ re-
stitutio fiat sic vt ille dānificās illū dā-
nificatū suadēdo. inducēdo. exhortā-
do. et alijs bonis modis efficacit̄ idu-
cat ad p̄niam ad vite emēdatiōē. ad
actus bonos. virtutū generatiuos. Et
si nō sufficit sua p̄pria p̄suasio. aut ex-
hortatio et similia. adducat alios effi-
caciores. dūmodo tñ ill nō p̄dat p̄c̄m
illī occultū. Et si nō sufficiunt p̄sua-
siones h̄mōi et inductio ad bonū. q̄
facilī est p̄uere q̄ cōuere. tñ te-
net vltra hoc quantū pōt impetrare
illī p̄uersionē p̄ oīones p̄p̄as. et p̄ oīa
tiones alioz p̄ ip̄m impetratas. p̄cu-
ratas alijs sibi. aut meliorib⁹ mo-
dis possibilib⁹. dānificās igit̄ aliq̄ez
in bonis aie tenet sibi restituere quā-
tum sibi ē possibile. semp tñ sic agēdo
q̄ nō publicet illius occultū peccatū.
et ei⁹ p̄sonā quā nōscunt. aut nōscerēt
verisimiliter pro futuro. Ex his ē dīli-
gēter cōsiderandū q̄ magnū p̄c̄m est
solicitare et inducere aliū ad peccādū
q̄ i se est magnū p̄c̄m. et vltra h̄ tenet
homo illi restituere et dānū recompē-
sare. q̄d homo vix pōt facere ad cōdi-
gnū. eo q̄ volūtātē tam electā ad ma-
lum vix pōt homo reducere ad virtutē
¶ Pauci etiā sunt q̄ sic restituere tenen-
tur. cū tñ multi sunt q̄ sic restituere te-
neant. Creberria em̄ ē illa dānificatio
et maxie circa iuuenes viriūq̄ sexus
q̄ sepiissime inducunt ad mala supra-
dictis mōis et nōnūq̄ maiorū exēplis
pessimis corūp̄unt. ¶ Sed q̄d facien-
dū est d̄ eo q̄ dānificat aliū retrahēdo
eū a religiōe. ¶ R̄. S̄co. q̄ si q̄s abstra-
xit a religiōe aliq̄ez tā obligatū ad re-
ligiōē p̄fessōis obligatiōe tenet̄ age-
re restitutiōē. dānificatū. n. religiōez
in illa p̄sona. tenet̄ agēre ille redeat ad
religiōē. h̄ si aliq̄ez dispositū ad irā-
diā religiōē retraxit. aut ip̄editit ne in-
traret. et h̄ nō fecit intētiōē cōsulēdi p̄-

p̄ile vtilitati h̄ sine fraude. aut ex aliq̄
rōnabili cā. h̄ fecit intētiōē nō cēdi re-
ligiōi. et tñ q̄ interest inter h̄c. et in-
ter p̄pe esse. iō nō tenet̄ ad tantā resti-
tutiōē religiōi. ad quantāz teneret̄
si ille fuisset in religiōe accept⁹ sc̄m
aliter. Tenet̄ tñ ad aliquā restitutiōē
vt ad inductiōē illī⁹ retracti. vt ad
hoc ingredidiā. vt ad inductiōē aliq̄
lem alicui⁹ alteri⁹ aliquāliter equalē
tis. ita tenet̄ restituere religiōi iuste
p̄ eū dānificare. Personē vō p̄ eū in-
iuste dānificare. vt quā retraxit extra
religiōē. aut quā ip̄editit ne igrede-
ret. tenet̄ etiā ad restitutiōē. Tenet̄
em̄ eū oī dīligētia inducē ad intrādūz
mōnasteriū. q̄d si nō pōt efficere. aut
forte ille quē impedivit ne intraret po-
suit se ad statū nūc incōpossibile reli-
giōi. vt matrimoniū. tenet̄ sibi in sua
sionib⁹ et in alijs sp̄ualibus bonis ad
equivalentiā illoz bonoz in q̄bus eū
dānificauit retrahendo a religiōe. et
ad q̄ maiora p̄fecisset in religiōe q̄ in
seculo. Et hoc tenet̄ facere fm̄ modos
supra p̄positos de dānificato in bonis
aie quo ad virtutes. aut fm̄ alios me-
liores p̄p̄ poterit.

Capitulum. viij.

Cum vni satisfacere possint p̄
defunctis. et p̄ moritūris. et p̄
alijs viuis et illā negligēdo gra-
uiter peccēt. ¶ Idcirco adhuc de satisfa-
ctione. scz quō p̄ suffragia possum⁹ sa-
tisfacere pro mortuis tria ostendēt.
¶ Primo q̄ aie iuari possint p̄ suffra-
gia. S̄cdo q̄bus reb⁹ iuari p̄nt. T̄r-
tio q̄ eas iuare p̄nt. De p̄mo notan-
dū. q̄ sex sunt loca aīaz. vt dīc̄ m̄gr̄ in
.iij. circa dīl. xx. et xxi. Et Tho. cum
alijs theologis. videlicet celū. infern⁹
dānatoz. lymb⁹ p̄ueroz. lymbus pa-
trū. h̄ic mūdus. et purgatoriū. Et solū
in purgatorio. et h̄ic existētib⁹ p̄sunt
suffragia quo ad liberationem p̄ene.

In primis em locis exstibus nō pro-
sunt suffragia. s. exstibus i celo p mo-
dū indigēte q ad pmiū cēntiale. dicē
te brō Aug. Iniriā facit martiri qui
orat p martire. Prodest tñ eis suffra-
giū ad pmiū accēntale. qz gaudiū ē in
cel supyno p cōre pniām agēte. **Lūc**
xv. Orare em p talibus i cel infideli-
tatis ē. **Est autē certū** aliqū esse in
celis qntupl. Prio p bibliāz noui te-
stamēti de aplīs. dempto Iuda. Se-
cūdo de patrib⁹ veteris testamēti per
bibliā veteris testamēti. Tercio q susti-
nuit martyriū p fide. etiā si an pecca-
uit. vt de Cypriano refert Aug. qz falsy
martyriū abstulit vialta ab eo. Quar-
to si post baptisimū statū decedat par-
vulus. tūc si ipso pñte celebrat nū-
sa. dici dō p oibus defunctis vel alijs.
Si autē maior ifante morit. tūc pōt p
eo celebrari. cū beat⁹ **Greg. iij.** dialo.
dicat damnatū puey necdū ququē
Si etiāz adult⁹ statim post baptisimū
moreret orari pōt p eo. qz forte nō pe-
nituit nisi p mortalib⁹. tunc indiget
pventalib⁹. Quinto si ē canonizat⁹ p
ecclesiāz. In scōis locz nō pñt suffra-
gia. s. exstibus i dānatoz iferno. **Vñ**
Aug. Si patrē meū ēē in iferno scirē.
nō plus p eo qz p diabolo orarē. tē
ste ecclesia. In iferno nulla ē redēptio.
fm legē cōez. qd dī pī **Trayanū** quē
brōs **Greg.** liberasse legir d iferno o-
rādo. **Est autē certū** eē i iferno hereti-
cos p. scōo iudeos. itō paganos. De
xpianis autē si sic certū ē. qñs. n. pñm
eoz manifestū sit. nō tñ pena. vñ pō
eis orari i secreto. Et pñt suffragia fie-
ri p ill⁹ q seipos occiderunt. q in bello
iniusto mortui sūt. q diello iterferūt.
aut q i tomeamēt succubuerūt. aut cū
meretrice. **Dic. n. Aug.** in d cūra pro
mortuis hūda. Pro oib⁹ dō fieri oīo s
nō dō fieri publice pī scādālū. **Exem-
plū** habes de **Greg. iij.** dial. q. p pīte

tario orare dīa distūlit. **Silr** debet fie-
ri suffragiū p suspēsis t iuste dānat⁹ t
stīto mortuis. qz etiā latro i cruce pe-
nituit. **Si autē inueniat stīto mortu⁹.**
qui pñs bone vite fuit. publice oīo dō
fieri. qz iustus si morte pōccupat⁹ fue-
rit. i refrigerio erit **Sap. iij.** In tercio
nō pñt suffragia. s. exstibus in lym-
bo pueroy. qz nō sunt in statu disposi-
to. sicut nec isti in inferno. qz nō sūt de
cōitate fidelīū. Est em vñ vñtūersalis
ecclesia in charitate dīucta. q ē societas
t amicitia spūalis. de q in symbolo.
Sanctoy cōionē. Et pñ. **Participem**
me fac deus oīm timentīū te x. **Deo**
quicqd vñus lucrat p oīones penitēs
hiey i illa societate est oīm. aut q ad
cōgratulationē. aut quo ad subuēti-
onem. s. isti in inferno damnatoz sunt
de societate diaboli t velut mēbra pu-
trida. t q in lymbo pueroy sunt. a so-
cietate sanctoy sunt exclusi. tō nō pro-
sunt eis nra suffragia. In qrtio nō p-
fuerūt. s. exstibus in lymbo patrū. nō
quo ad meritū. qz nullū est post hācvi-
tam. nec ad satisfaciendū. qz nō habe-
bant satisfacere. nisi p debito huma-
ne nāe totius. qd solus xps p infinitū
meritū tollere potuit. **In qnto loco**
exstibus. s. in h mūdo suffragiū pdest
scz tam illi q facit qz isti aīe p q facit. si
est in purgatorio. Prio em. id ē. satis-
faciēti pōt pdesse tripl. Vno mō ad
merendū si sit in charitate. Nihil em
minus meret de gaudīo celesti qz si p
se fieret suffragiū. fm illō pñ. **Oratio**
mea in sinū meū cōuertet. Immo qñ
q plus meret qz orādo vel celebrādo
p alio qz si p se faceret. qz maior fer-
uore charitat⁹ succēsus videt q scintil-
las fernois mittit ad alios. maxie ad
inimicos. In cui⁹ enidētiā xpo orante
p inimicis latro pñsus ē ad pñiam
Et fm **Aug.** **Stephano** orante pro
inimicis. **Paulus** tandem conuertit

Alio modo prodest facienti ad satisfaciendum p se indirecte. qz si iste p quo suffragiu fit nō indiget. vt qz est in celo. aut qz nō est capax. vt si est in inferno. qñ tñc suffragiū faciēs est talis intentionis habitus. q p se faceret si non crederet pdesse illi. tñc suffragiū satisfaciē p faciēte si indiget. Si autē nō indiget. dicitur De. pa. dñ. xlv. qñ. tñc in suffragio dñz semp eē implicita intentio facientis. vt alijs pñt indigentibus hic vel i purgatorio. Si autē sunt suffragia multaz spālia p illo q nō indiget. vt qz ē in glia. vñ in inferno supereest. vñ qz minus indiget. tñc diuiditur indigentib⁹ p deū. sic fm Aug. i regula dñ. Cū dat vestis i monasterio. vñ aliud nō indigēti. dat abbas illi q indiget. Et idē dicit Tho. Et pbat ex fmōe quodā Dam. de dor. Tercio mō indirecte pdest facienti q ad orōnis subsidium qz iste cui suffragiū prestat. siue sit in celo siue in purgatorio. tenet orare salutem cū liberat⁹ fuerit p faciēte suffragiū als eēt ingrat⁹. Vñ Math. x. Si quidē fuerit filius pacis. residuebit sup illū parvū. sin autē ad vos reuertetur. Quarto mō tñ nō prodest directe ad satisfaciendū. Vñ si tibi iniūctum est vñū psalteriū. z defuncto iniūctū fuit aliud psalteriū. si dico p defuncto vñū psalteriū. adhuc sum obligatus ad dñcedū aliud p me. Sile est in humanis debitis. si debeo vñū florū. Johan. ni. z frater me⁹ eidē etiā vñū. dando vñū p fratre nō me acquitanti. In purgatorio autē exñtes sunt in magnis debitis erga deū. que debita si nemo eis subuenit luere oportet pñtis. z sic satisfacere. Ex pmissis pñ. q mñtis modis meli⁹ est orare p mortuis fidelib⁹ q̄ proximis. qz mortu⁹. aut ē me ignorāte in inferno. z tñc qdū glie merui p opus bonū. si sum i charitate z satisfactio cedit mihi. Si autē sum extra cha-

ritates. p actum suffragij dispositi me ad charitatē aliqñter z op⁹ feci ad minus pmeritorū z si nō meritorū. aut est i purgatorio. z tñc lz fm oēs nihil mihi mereri possit nec sibi. tñ fm multos p me pōt exaudibilis orare. sicut Hieremias. ij. Mach. xv. orauit exaudibilis p isrl. Et fm oēs ad min⁹ orabit p me cū venerit ad celū. Aut iā est in celo. vñ vt iā dictū ē. erit ibi. tñc scient illos q p eis orauerunt. z p eis orabunt. imo etiā si suffragantes ppter pñā suā ill nō pñuissent. adhuc p eis orabunt. Et rō ē. qz amicitia i vñoso cōsiderat affectū plus q̄ effectū. sunt autē tñc bñi in charitate pfecta. p quō oēs eoz expñsa audis facit. Sec⁹ autē est deuotio qñ p eo oro. qz forte ignorat q p eo oro. z sic non orabit p me. Itē forte ē pñtor. z sic modicū valebit. Itē si ē iust⁹ nō tñ in voto semp exaudis. In sexto exñtib⁹ loco. s. in purgatorio pñt suffragia. Tū qz charitatē hñt q facit eos capaces. Tū etiā qz de nra fidelium sunt societate. vt tñc fuit de exñtib⁹ i lympo puero rum de cōsone ecclie. De loco hñtus purgatorij sex stvidēda. q tradit Tho. sup. iij. dñ. xij. Pño q sic pbat auctoritate scpture. p illō. ij. Mach. xij. Sācta gē salubris ē cogitatio p defunctis exorare. vt a pñtis soluant. g purgant. Itē pbat Greg. iij. dyal. p exēpla plura. Et p illud. j. Cor. iij. Si q̄s edificauerit sup fundamentū hoc. id ē. xpm aurum argētum z lapides pñciosos. et seqtur fidelz lignum. fenem z stipulā vñtuscuīsqz opus qle sit ignis pbat. Itē Dionysius vlti. ca. cel. hierar. cōmemorat ritū pñtiue ecclie orantem p mortuis. Itē auctoritate phoz Socrates. n. libro q dñ phedron platonis. quecuqz inqt aie. pñdebūt me. diocrit egisse veniēt i locū vbi p penas absoluent. Et ponit aias bonas habere

renollā penā. medio criter bonas. me
diocre hie penā. malas aut magnas.
Ad idē ē *Alutēna*. ix. metath. sue. ca.
vltio. q̄ tñ machometista fuit. Ad idē
est *Hermes Termegist* ad *Escula*.
piū. Rōne etiā sic oportet satisfacere
quēcūq̄ penitētē. s̄ aliq̄ mortuū i cha
ritate q̄ nō satisfierit p̄ p̄ctis p̄terit. q̄
oportet i futuro alicubi satisfacere. s̄
est purgatoriu. Exēplis. pbat *Grego.*
S. iij. dial. **S.** Secūdo notat q̄ triplex ē
purgatoriu. Vnū in p̄nti vita p̄ tribu
lationes toleratas vt oportet. Aliud
in alia vita fm legē cōmunē. tā p̄pe in
fernū dānator. vt idē sit ignis q̄ dān
natos cruciat. z q̄ electos purgat. Si
cut ab eodē igne aurū purgat. z ferrū
cremat. vt exēplificat. Tertiū purga
toriu est fm dispensationē. z sic quan
doq̄ in diuersis locis aliq̄ puniri le
gunt. vel ad viuoz instructionē. v̄ ad
mortuoz subuentionē. v̄ v̄uentibus
eorum pena innotescēs p̄ suffragia ec
clesie mitiget. Tertio notat q̄ duplex
est pena aīarū i purgatorio. Vna sen
sus qua dīnia iusticia p̄ ignem punit.
Alia dāni q̄ cōsistit in p̄uatione visio
nis beatificē ad ip̄us. Et de vtraq̄ di
cit. q̄ minia pena purgatorij excedit
maximā penā hui⁹ vite. Vñ *Aug.* de
v̄a z falsa p̄nia. Sic ignis purgatoris
z si eternus non sit. m̄ro mō est ḡuis.
excedit em̄ omnē penā quā vnq̄ quis
passus est in hac vita. Nunq̄ in carne
tanta inuēta est pena. licet mirabilia
martyres passi sint tormenta. z multū
nequū iniquū quāta sepe sustinuerūt
supplicia. Itē *Aug.* libro de igne pur
gatorij. Dic aliq̄s. Nō ad rem p̄tinet
q̄dū moras habēa. tñ vt ad vitā eter
nē p̄ueniam. Nemo hoc dicat fratres
charissimi. q̄ ille ignis purgatorij du
rior erit q̄ quicq̄ potestis in seculo.
aut videre. aut excogitare. Et statim
subiungit. Ideo totis virib⁹ vnusq̄sq̄

laboret capitalia crimina z minuta pec
cata ita operib⁹ bonis redimere. vt ex
ipsis nihil videat remanere q̄ ignis
ille possit absumere. Exemplificat ibi
q̄dū sit hic digitus modicū in igne
tenere. q̄nto plus totā aīaz medullā.
Dicit etiā cōis theologoz opinio. q̄
purgatorij pena incōpabili ē maior
penis mūdi. De pena dāni. pbat. quia
quāto aliq̄d magis desiderat. tāto ei⁹
absentia est molestior. z q̄ affect⁹ q̄ de
siderat summū bonū post hāc vitā in
aiabus sc̄is intēsior est. q̄ nō retarda
tur affect⁹ molestia corpis. z etiā q̄ ter
min⁹ fructū tā summo bono aduenis
set. nisi aliq̄d impediret. iō d̄ tardatio
ne maxie affligunt. De pena sensus
pbat. q̄ cū dolor nō sit lesio s̄ lesio
sensus. tāto magis aliq̄s dolet d̄ aliq̄
lesio. quāto magis ē sensitiv⁹. Vñ
lesiones q̄ sūt in locis maxie sensibi
libus. vt in oculo z in s̄ib⁹ mēbris.
maximū dolorē causant. Et q̄a totus
sensus corpis est ab aīa. iō si in ipsam
animā aliq̄d lesiō agat. de necitate
oportet q̄ maxie affligat. Quarto
notat q̄ aīe volūtarie z cūz maḡ patia
sustinēt penā purgatorij. Patz. q̄ ha
bēt cor rectū. z p̄ p̄ns p̄formāt volūta
tē suā diuine voluntati z iusticie. Itē
ois sapiēs vult illud sine q̄ nō p̄t que
nire ad finē intētiū. s̄ sine illa pena nō
p̄t venire in celū. Itē petūt suffragia
cū maxio desiderio. fm illd̄ *Job. xix.*
Miseremi mei miseremi mei saltem
vos amici mei. Habēt em̄ aīe purga
torij q̄druplicē sc̄iaz. vnā p̄ sp̄s influ
ras a deo. sic alie s̄be separe. Sc̄oz p̄
ea q̄ hic didicerūt. Tertiā p̄ anias illic
adueniētes. Quartā p̄ āgelos bonos
reuelātes. Quintāz p̄ malos. sc̄z aliq̄
eas fm *Tho.* deridētes. Quinto no
tat. Boni angeli nō p̄nitiū aīas i pur
gatorio. q̄ eoz p̄ciues sūt amicissimi
tñ possibile ē q̄ eas ad loca penarum

deducāt. nec cruciant misterio demonū. qz aie eoz victores fuerūt. Possibile tñ ē. qz ipi demōes qd pētis hoīs le tant aīas comitent cū deducūt ab angelis scīs z assistant purgādīs. Tū vt earū penīs satient. Tū vt i earū exitu a corpe suū aliqd recipiāt. In h aut seculo qñ adhuc loc⁹ pugne ē puniunt hoīes a malis āgelis sic ab hostib⁹. vt pz de Job. z a bonis. vt pz de Jacob cui⁹ neru⁹ femoris angelo pcutiē re emarcuit. Gen. xxxij. Sola aut diuina iusticia aīas igne mediāte purgat. Sic aurifaber p ignē aurū. sic tribula granū z catterio medic⁹ morbū. Que dā etiaz ibi pētā lenta illuc deportata purgāt. vt dīc Greg. iij. dial. z Aug. de vera pnia. Omnes vō pene p pētis qñtūcūqz quib⁹ debite. qz penas nō plene delectū b cōtrito. ibi ignis purgabit. Sic pz qz i purgatorio sūt qdru plices pene. Prio carcer loci mal⁹. qz in fraz ppe ifernū. Secdo ignis vniformis h fin diuinā iusticiā diffomiter cruciās. Tertio demonū assistētia cruciatua. Quarto puratio bñitudis. Est at triplex ignis purgatorij. Prim⁹ ē in alio mūdo i purgatorio qz erit acerbissim⁹. Cui⁹ officiū ē triplex. videlz purgare a pētis venialib⁹. a penīs p mortilib⁹ pñtis. z pñtalib⁹ p qd b nō est satisfactū. z ab alijs scorijis aīe qz sūt habit⁹ viciofi. errores. z fomes. Scd⁹ ignis ē citi⁹ purgatorij qz erit i pflagratione mūdi. Tertio purgatorij ignis ē tribulatio pñtis vite. z ille mltro plus purgat z citi⁹ qz ignis i loco purgatorij. qz meriti etne pñe auget z modic⁹ multū de pñtōz penīs delet. z mortale culpā z veniale delere p qd ad penā. h ignis purgatorij pñi solū delet veniale pñtū z penas debitas p mortali bus pñtis. z venialib⁹. h nihil meret d gaudio. z icōpabilit tñ ē maior tertio.

Ignis. Sexto nōt qz vna aīa citi⁹ pur

gat qz alia. vt docet apłs. i. Cor. iij. ex empliācās d ligno fenoz stipula. qz qdā venialia sunt maioris adherētie qz alia. fin q affect⁹ magz ad ea inclināt z forti⁹ i eis figit. id talia tardi⁹ purgāt. Que aut aīe acerbis purgāt. vel qz tardi⁹ scīdū. qz acerbitas pene pñte rīdet qñtitati culpe. h diuturnitas respōdet radicatione culpe in subiecto. Vñ pōt pūgere qz aliqs in purgatorio diuti⁹ moret qz min⁹ affligit. z eodnerfo. Dia pfata sunt Ibo. vbi pus. Abbas Joachim li. 3 semie scripturaz dīc. Magni pñtōres qz vere i fine vite penitēt in purgatorio igne vsqz ad nō uissimū diē ites cremari opozē credē di sunt. Arnicar. li. d qñt. armenoz li. xij. dīc. Verisile ē mltos vsqz ad resurrectionē glōsaz oim electoz i purgatorio remāsuros qz mltā purgatiōe indigebūt.

Capitulum. ix.

Quo ad secundā pñcipale. p qv delictet anie defunctorū iuari possint. Rñ. fz Greg. iij. dial. Et doctores i. iij. dial. xlv. Pñoz ieiunij. Secdo pl⁹ elemosyna. Tertio plus oīo. Quarto maxime sacrificiū altari. sp intelligēdo ceterz parib⁹. Sub illis m quatuor plura alia compbēdunt. sic dictū est supra tertio pcepto de satisfactiōe. Primo valet ieiunij. vel vigilia. abstinentia a delectationib⁹. cibis vel alijs solatijs corporeis alias licit⁹. Silitet asperitas lecti z vestij. flagellatio. genuflexio z pegrinatiōes. pñtio. z hmoi. z hecaiaibus applicata valent p viā iusticie z p modū solutiōis pene. Vnde dīc. xij. q. iij. aīa. Ieiunia viuētiū sunt auxiliū defunctorū. sic qz de ea acceptat p aiabus defunctorū tanqz p ipsas hoc facit⁹ eēt. Vñ beatus Dñicus ferrea catena triplice disciplina omi nocte recepit. Vñ p se. aliā p defunctis. tertā p peccatoribus viuīs. Nā sūt in carcere existē

non posses soluere statim. x. florenos
 q's teneris. ego tot. p. te dādo. te libera
 re. sic etiā in xposito est de carcere pur
 gatorij. **E**x q' p' q' p'sultū ē valde hic
 p' talia purgari. p'sertim p' infirmitates
 z alia patient sustinēdo dū viuūt. q'z
 tūc spāle meremur in p'ia gaudium
 z satisfactiō. **Q**uā aut nob' defunctis
 q's p' nob' suffragat tūc meritū sibi ma
 net. s' op' satisfactoriū inq'itū tale solū
 subuenit nob'. **E**xplū de hic purgan
 do se. o'z p' **Greg.** i. ome. vbi refert. q'
Emilian' diues lapsus in quoddā vi
 ciū monasteriū intrauit. se mltipl' af
 flixit. maturinas in mōte extra mona
 steriū puenit. vbi abbas i medio no
 ctis sup eū lumē velut solē vidit. z cūz
 ab eodē dephensus esset postmodū z
 interrogatus in monasterio qd egissz
 tarde p'sessus ē. q' etiā in ip'a luce audī
 uit dimissus est pctm tuū. **P**auor etiā
 z timor mortis quosdam purgat hic.
Quā **Greg.** iij. dial. dicit. **P**lerūq' de
 culpis minimis ipse solus pauor egre
 diētes aias iustoz purgat. sic narrat
 de qdā scō viro frequēter q' ad mortē
 veniēs vehemēter timuit. s' post mor
 tem discipulis i scola alba apparuit z
 q'preclare sit suscept' indicauit. s' ibi.
Et bea' **Aug.** li. de visitatōe infirmo
 rū loquēs sacerdotib' de hoibus mo
 rituris sic dicit. **A**bsoluēdi sūt oēs abso
 lutionē dūtaxat rogātes. nec suspen
 dendī sūt a fidelī cōtione q'b' mors ti
 met sine dilatoe q's pctōz amara re
 cordatio. v' ei'ciet i lachrymis v' mer'
 mort' ducit ad veniā. sic seprura testat'
 z territi purgabūt. s'. **Job.** xli. s'. **Aug.**
E **S**cdo valet elemosyna etiā p'ia in
 stitiet p' modū redēptōis p' aiab'. **E**t
 illud melius ē q' ieiunū. q' bonū hu
 manū q'nto cōius tāto mel'. elemosy
 na aut plurib' dat interdū. **E**t sub isto
 cōprehēdūt oīa opa miscōie corpalia
 s'it'z spūalia impensa primo ppter

aīas defunctor'. **Q**uā datio onoz. can
 delarū. panū. z h'mōi p' mīstris ecclie
 valet defunctis. **D**ec aut hic p' se facta
 sicut dictū ē de ieiunio p' nob' valerēt
Explū poit **Greg.** i. iij. dial. de **Pa**
 scasio dyacono cardinali maximo ele
 mosynarioz l'ato valde. q' nō ex mali
 cia s' ex ignorātia duob' i papatu ele
 ctis. postea aio adhesit illi q' min' ius
 habuit. **P**ascasio igit defuncto. sanct'
German' epus capuan' de p'silio me
 dicoz i thermitis se laus revolēs. eū ser
 uientē i seruēt aq' reperit. a q' cū q'ssīz
 cām tāte fuitutis. **R**n. q' p' adhesio
 nē p'dictā. **E**t si inq' p' me oraueris. et
 reuerfus nō me hic iueneris. liberat'
 sum. **Q**uā factū ē. **E**t dicit **Greg.** q' ele
 mosynis **P**ascasi' meruit liberari ci
 ti' z **German'** p'ce. **T**ertio valet pro
 aiab' oīo z p' ceteris parib' q' pcedē
 tia. z h' p'ia g'et p' intercessionez mē
 broz xpi. **M**eli' ē. n. op' charitatis q'd
 dirigit in deū. v' oīo. q' q'd dirigit i se.
 vel in p'ximū. v' solū ieiunū v' elemo
 syna. **Q**uā dicit **Sco.** suo gōli. q. penul.
Int oīa meritoria oīo magis h'z rōnē
 meriti. applicabilis alteri. q' ip'a de ra
 tione sui est placatiaz recon ciliatiaz
 deo. z etiā isti' p' quo p' ipm orantē of
 fert. s' ille. **Q**uā fm **De. pal.** in. iij. dis.
 xlv. oīo sanctor' in p'ia valet p' aiab'
 quaz forte b'ificiis p'us adiute sūt. dū
 hic iuenerēt. **V**alēt enaz p'ces. p'sertim
 viator' iustoz. z p' oibus oīonib' bea
 ti **Anf.** vel alioz. valet q' ad deuotiōez
 oīo dñica. s'. **P**ater n'r. q'z iudex n'r fa
 ctus est aduocatus n'r. cui cēt oppro
 briū venire p'ra suū monitū. z infrin
 gere vel cassare q'd ibi docuit forma
 rit. vñ in cemiterio z alibi dicit d'z. q'
 etiā est oratio spūsancti q' fm ap'lm
 postulat p' nobis gemitibus inenarra
 bilibus. id ē. nos postulare facit. **V**a
 lent etiāz plus q' nostre orationes vi
 gilie defunctor' ab ecclia instituit. q'z

ex ope opato. id ē. ex ordinatiōe et iten-
tione ecclie. Exēplū de h̄ refert Vin-
cent. in spe. hysto. de sc̄o Iohanne ele-
mosynario p̄iarcha. Hūc em̄ quidā
dines dedit octo libras auri. petēs ut
oraret p̄ salute filijz fratris et nautarū.
et nautis. mortū filius et circa eadez tpa
nautis mergit cū oibus p̄tentis. nisi q̄
hoies p̄fati euaserūt. sup̄ quo cū ama-
ricaret dines. vidit in somnis similez
Iohāni elemosynario sibi dicentem.
Cur turbas. nōne p̄ salute petere ius-
sisti. fili? saluar? ē. et si uixisset inuēd? fu-
isset. alij in uita sūt tuiti. et nisi oīo et ele-
mosyna intercessissent oēs cū naut in-
terissent. exp̄gesact? igit dines optie
cōrent? ē. **¶** Quarto sup̄ oīa ualeat dīc
Greg. sacrificiū altaris. id ē. missa ce-
lebratio. et h̄ ualeat p̄ uia gr̄e et iusticie. q̄
mel? est op? charitatis cōs. s. totū ec-
clesie q̄ p̄uaret sp̄als p̄sone. et dī hīc
oblatio altaris idistincte. ut dīc̄ Sco.
ubi p̄us. siue sit p̄secratō siue receptio
eucharistie. siue opatio alia sacerdotz
celebratis in p̄sone ecclie. et nō accipit
precise p̄tento in eucharistia. q̄ etiā
sic i p̄tēde eēt. Nec aut oblatio ut sit
deo accepta. oportet q̄ offerat a p̄sōa
uel a personis acceptis deo. fm̄ illud
Gen. iij. Resperit de? ad Abel. s. p̄. et
ad munera ei? s. sc̄do. Dñ qñ q̄s cele-
brat missā. oblatio sit p̄mo a x̄po. q̄ sa-
cramētū illd sic instituit fieri. fm̄ illud
Job. xj. Panis quem ego dabo caro
mea ē p̄ mūdi uita. q̄ x̄ps ē summ? sa-
cerdos. q̄ h̄ imediate nunc nō offerat.
als eēt infinitū meritū. tū mediate of-
fert p̄ ministrū. Fit sc̄do a x̄pi passiōe
et ab ea h̄z efficaciā in q̄rū ibi speciali-
or p̄memoratio x̄pi passiōis habetur
verbis. signis. et meditatioib?. fm̄ illd
Luc. xxiij. Hoc facite in meā p̄memo-
rationē. Et. j. Cor. xj. Tertio fit et acce-
ptat rōne uolūntatis ecclie ḡnalis mili-
tantis. q̄ ille intelligit facere cui? noīe

ut uice sit. ut dīc̄ Dion. c. xxiij. cele. h̄e.
Quarto pōt acceptabili? fieri uel fru-
ctuosius sacrificiū rōne p̄sonalis me-
riti offerētis. puta sacerdotis offerēt.
Quito pōt acceptabili? fieri p̄ p̄ua-
tam p̄sōnā. fm̄ q̄ deuoti? petit missā
celebrari. Primū ex dictis tam in bo-
nis q̄ in malis sacerdotib? h̄z locū et
efficaciā. Quartū ē tū i bonis. Quin-
tū accidit. Dñ fm̄ Dur. et Tho. i. iij.
dis. xij. Eucharistia i missa celebratiōe
duos fruct? h̄z p̄ncipalr cōferre. vnū
in q̄tū eucharistia ē sacramētū dat re-
cipiētī eā deuote maiorē uisionem ad
x̄pm. fidē. sp̄em. charitatē et alia plura
in p̄p̄ia aīa recipiētis cōferat. Alio h̄z
dare eucharistia in q̄tū nō ē sacramē-
tum h̄z etiā sacrificiū quoddā deo acce-
ptissimū. p̄p̄ p̄efatas tres cās. ut q̄t-
tuor recitatas. et sic h̄z vim satisfactōis
ad tollendā penā debitā illi p̄ q̄ offert
in missa a sacerdote. siue sit p̄ peccato
mortalī siue ueniali. tā i uiuis q̄ i mor-
tuis. Et si q̄ris. quātū ḡ de pena tollit
eucharistie oblatio? Rñ. fm̄ Duran.
ibidē. Nō semp penā totā tollit. q̄ ef-
fecius hodiernē oblatiōis finit? ē. als
oēs de purgatorio vna missa liberaret
h̄ plus et min? tollit fm̄ q̄ se exēdit de
uotio mistri offerētis et h̄tus sacrificij
deo soli nota ē. et reat? fm̄ b̄uplacituz
dei. et fm̄ dispositiōē illius p̄ que of-
fert. Credit tū Ambrosiodoren. q̄ nulla
missa celebret p̄ qua nō plures de pur-
gatorio liberent. Qd̄ uitatez dicit h̄c
De. ps. ubi p̄us super. iij. Quia quicq̄
multi sunt in purgatorio sic dispositi
ut cito liberent. aut q̄ tā dñ ibi stee-
runt. aut q̄ pau. purgāda habuerūt
Et nōnduz q̄ q̄nto h̄ q̄ntuor suffragia
fiūt ex maiori charitate. tāto amplius
proficiunt. fm̄ De. de char. ubi p̄us.
¶ Quantū aut sacramētū altaris pro
aiabus ualeat. docet Greg. iij. dyalo.
ubi p̄mo refert de monacho noīe Ju-

Preceptum VII Cap. IX

istis qui in monasterio sancti Greg.
aliqui eiusdē medicus fuit. tres dena-
rios occulte habuit q̄s inuentētes mo-
nachi. in mandatis a brō Gregl. acce-
perūt. vt morturo Iusto nullus ad-
ser frater. ⁊ mortu⁹ i sterquilinio sepe
liret. morit̄ igit. s̄ penitēs Iust⁹ i ster-
quilinio sepelī. tricesimo aut̄ die sus-
cit Gregl. p̄ eo quotidie p̄ triginta di-
es missā vnā celebrari. ⁊ tricesimo die
Iustus apparuit vni de monachis di-
cens se aī inchoationē missarū dicarū
male habuisse. s̄ postea melius ⁊ tam
liberari. Scōo refert de quodā apud
hostes detēto. pro quo vxoꝝ certis die-
bus sacrificiū offerri pcurabat. longo
aut̄ post tpe liberatus innotuit vxoꝝ.
predictis dieb⁹ a vinculis fuisse solu-
tū. qñ sacrificiū altaris p̄ eo fuit obla-
tum. Tertiū refert de p̄sbytero qui in
thermīs calidissimis aliquoties se la-
uare p̄suevit. vbi frequēter reperit se
uitozē sibi oīa exhibētes. q̄ balneato-
res p̄sueuerūt. tandē rediēs ne ingra-
tus eēt. duas rotas. id ē. panes i q̄b⁹
poterat p̄fici eucharistia fuit ori obtu-
lit. Cui ingemiscēs ait. Hoc māduca-
re nō valeo. s̄ p̄ me q̄so consecrare di-
gnis celebrādo. Dñs em̄ sui loci hu-
ius. ⁊ p̄ meis pctis purgor. si rediens
me nō inueneris. liberari crede. Per
hebdomadā s̄ p̄sbyter q̄tidie celebra-
uit. ⁊ rediēs neminē inuenit. Quarto
refert de Agathone ep̄o cui nauigāti
romaz tēpestas nauim maxie q̄ssauit.
nauta aut̄ ei⁹ nauiculā in nauī pēden-
tem regere volēs cū nauicula fune fra-
cto in mare ferebat. die tercio veit ep̄s
cū quassata nauī in insulā hosticā vbi
celebrauit p̄ nauta quez putauit sub-
mersum. repataq; nauī tandē venit ad
romanū portū. vbi nauta ambulante
vidēs q̄s int̄ quō enasisset. Rūdit ille
Cū nauicula repleta eēt aq̄ ibi mansi
qua euerfa. charine sup̄ ped̄s put potui

Cūq; post dies qñq; fames labore fun-
dit^r deficerē. vidi quēdā mibi panes
porrigentē quo cōfortat^r vidi nauem
transeūtē. q̄ me huc aduexi. Quo in-
tellerit epus eandē diē fuisse sue cele-
brationis. ¶ Quo ad tertiu pñcipale
zēn suffragia facta p pctorēs valeant
desunq̄. Rōndū pmo fm Tho. vbi
pñ^r. q tria sunt q faciūt opavīnoꝝ ve-
lut cāne quedā ad aīas defunctor p-
uenire. Prīmū ē charitatissynio. Se-
cundū ē satisfactis seu satisfaciētis intē-
tio. Tertiu ē obsecrātis oīo. De p pñ.
qz charitas q ē vinculū vniōis mēbra
eccleīe sū solū se ad viuos extēdit q etiā
ad defunctos q in charitate decesserūt.
qz charitas ē vita q p mortē corpis nō
finīt. fm illō. j. Cor. xliij. Charitas nū
q̄ excidit. idcirco etiā amicitiaz socie-
tās dīuina intē bonos i charitate firma-
ta fundata p mortē nō desinit. s; ma-
ner inter viuosz mortuos i dño. z sibi
intē viuosz mortuos in dño. inter se.
¶ Nec charitatissynio facit aliq mō oīa
cōia intē hñtes eius societates. Itavt in
patria qlibz gaudet de bonis alteri^r
singul^r z in via qlibet deuotus gaudet
de singulis vere bonis pñmi. z i pur-
gatorio qlibet aīa de bonis alteri^r. de
quib^r ponit articulus Sanctoꝝ cōso-
nem. immo plus hñs de charitate. de
bonis certis alteri factis ampli^r gau-
det z gratulat^r fm interiorē p̄solatiōz
z delectationē q̄ gaudet alius q mi-
norē bz charitatē. z cui illud certū bo-
nū inest. De scdo videlz de satisfaciē-
tis intentiōe pñz. qz mortui in memo-
rijs hoīm viuūt. Dñ sicut viuos viuos
p alio in societate ciuili satisfacere po-
test. vt pñz in debitoribus. sic in socie-
tate charitatis apud deū viuos p intē-
tionē alteri pōt dare bona sua satisfac-
torio. inq̄ntum talia. siue sit viuos si-
ue defunq̄. De tertio videlz obsecra-
tis affectiōe seu oīone pñz. qz p viā oīo-

nis alijs alteri iterdū impetrat pmas
gratiam. licet nō mereat. Peccatores
etiā deus qñq; audit. qñ scz petunt ali
quid deo acceptū. qz deus nō solū in
stis s; etiā pctōribus bona sua pñdit.
vt ptz Matih. v. nō ex eoz meritis. s;
ex sua clementia. Iō sup illo Job. ix.
De pctōres nō exaudir. dīc glo. qz ce
cus loquitur nō inñctus. id est. vt ad
huc nō plene vidēs. Ad ppositū q; di
cenduz. qz suffragia siue hāt p pctōres
etiā seculares siue p iustos valere pñt
defunctis. z si nō p charitatis vnionē.
tū p impetrationē. licet p iustos facta
plus valeāt. Bācyā Tho. expresse te
neret idē super. ij. dis. xl. q. iij. vbi op
positā opinionē rectās pñtem sic ap
probat. Quia in qd efficacia suffragio
rū mēsurat fm charitatē eius p quo
fiūt cū tantū valeāt vnūq; qñtū me
ruit vt sibi valeret. vt Aug. dicit. Iō
ab alijs veri⁹ dicit. qz etiā ipsa opatio
siue charitate facta valet ei. p q fit vni
te charitatis eius z nō opantis. Ibi
Nec in quarto oppositū videt tenere
Cōcor. Guilb. in rōnali diuino. Et
De. pa. vbi prius ponit qñmōz gñus
valoris suffragioz operū bonorum.
Primus ē. maxime valet suffragium
boni factū pro bono. qz oībus modis
tribus pdictis pōt valere. Scdus mi
nus valet. licet valeat boni p malovī
no. qz p modū frequētis impetratōis
Tertius mali p bono. Quart⁹ mali
valet p malo. qz de pctōres nō exau
dit. id est. sic iustos. s; sicut petētes id
qd est cōforme diuine volūtatī. Ex pā
ctis etiā ptz rñsio ad aliud dubiū. quo
querit vtrū suffragia facta p multis oī
bus pñt. eq̄litter. Rñ. pmo qz suffra
giū factū p multis tātū valet q ad gau
diū cui libet in purgatorio. qñtū si pro
quolibet fieret. Et eadē rōne valz etiā
p istis aiab⁹ p qd nō fit. Pz ex pmo
mō. qz charitas fm aplm nō qñt que

sua sunt. id est. fm Aug. nō pñt cō
munib⁹. s; cōia pñs antepōit. Vñ
sicut religiosus bñ disposit⁹ plus gau
det de legato facto cōtrati qz de legato
sibi speciali. Sic ē in purgatorio quo
ad cōgratulationē. Scdō dico qz suf
fragiū factū p multis nō tātū valet sin
gulis q ad liberationē a pena. qñtū
valeret si fieret p vno vlt paucis ex in
tentione dirigētis. ptz qz opus satisfā
ctoriū ē finite efficacie in satisfaciēdo.
z qñto plurib⁹ cōdiuidit. tāto minus
singulis cedit. Et ē sile in policia hu
mana. Si. n. qñq; sūt in carcere. quo
rū qñbz tenet qñq; flor. si ex pte oīm
soluo qñq; flor. nō liberant in toto. s;
solū in vno. qz adhuc qñbz tenet qñtu
or. s; si qñq; flores darem p vno. ille
plene liberaret. sic etiā ē de incarcera
tis i purgatorio. Dubitat adhuc vtrū
tāntū valeāt suffragia successiue cōtinu
ata. qñtū simul facta. vt triginta mil
se p dies triginta dicte. qñtū triginta
vna die dicte. Et sic de elemosyna cen
tum flor. p vna die dato qñtū si an
niversariū pcurēt. z sic de alijs. Rñ.
De pa. tantū vel plus valet q ad meri
tū institutiōis. qz magis est ad honore
dei cōtinuatio talis anniversarij. et
hoc pñderās ecclia. sic instituit anni
versaria. tricesimosz septimosz hmoi.
s; quo ad celeriorē liberationē a pur
gatorio. z citius videndū deū. plus va
let accelerata multiplicatio. qz sacmē
tum in pposito habitū si ē suffragium
altaris. nunq; tantū valet ex opē ope
rato sicut actu habitum. Et forte an
ma nō erit tādiū in purgatorio. quo
usq; vltimū suffragiū p anniversarij
fiet. Vñ vtrūq; est laudabile. z potest
ex fonte charitatis manare. ita vt con
tinuans suffragiū diuine laudis con
tinuationē querat. z simul faciens ci
tius velit eū liberari. vt statim deo fru
atur. z ne diu crucietur.

Preceptum VIII Cap. I

Incipit pceptū. viij. Capitulum. I.

De octauū

A pceptum sic ponit Ex-
od. xx. et Deut. v. Nō
loqris pira prīmū tuū
falsū testimoniū. Sic
fm Aug. noie falsi testi-
monij p. prīmū dāt intelligit. phibe-
ri omē in gñali mēdaciū saltē pñcio-
sū. qd etiā innit text. Imit. xix. dicē
Nō mentiemī. nec decipiat vnusqz
prīmū suū. De q etiā intelligit illud
Sap. pmo. Ds qd mētē occidit aīaz.
Et ps. Perdes omēs q loquunt mē-
daciū. Imo fm Tho. ij. ij. q. cxxij. hic
phibent oīa pira ad locutionē pñne-
tia. qd saltē infert nocumētū. pmo.
vt mēdacia pñciosā. detractiōe blas-
phemie et hīnōl. De mēdacio igit trīs
pñcipaliter sunt vidēda. Pmo qd sit.
et qtu plex mēdaciū sit. et an omē mē-
daciū sit pñciū. Scdo i spālī q modis
q peccat mētēdo. Tercio q sit mor-
tale vñeniale pñciū. **Q**uius ad pñmū
norādū. q ad mēdaciū fm Tho. et do-
ctores cōiter i. iij. dis. xxxviii. duo red-
runt. Pmo falsa significatio. Scdo in-
tēno fallēdi. Et accipit intētio fallēdi
p intētiōe aliū decipiēdi aut sibi asse-
rēdi. qd dī pñt mēdaciū locosū. vbi
nō est sp intentio decipiēdi aliū. et fal-
sam sibi opīnionē generādī. put qbus
dā videt. Ex q pñt. q differētia ē inter
mētiri. et intē dicere mēdaciū. ad hoc
em q aliqz dicat mēdaciū duo pñ-
cia requirunt. h ad hoc q qd mētāt sur-
ficit secundū. sex q intēdat decipere. q
mentiri est pira mētē ire. Stat em q
qd aliqz verū qd credit eē falsū dicat
cū intētiōe aliū decipiēdi. tunc dīc p
mentē et tñ nō dicit mēdaciū. Cūqz
asseritio nō sit falsa. Exēpti gñā. Post-
ro q pñceps non sit Stenne. et qd cre-
dita eū sibi esse pñcat. volendo aliū de-

cipere. Princeps nō est Stenne. talis
mentit. q loquit p mentē. et tñ verū dī-
cit. Simile ē si qd dicit de re vendibi-
li quā credit malā q sit bona. cū in res
veritate sit bona. Scdo pñt ex pñctis
q oīs q dicit mēdaciū mentit. h non
ecōuerso. Patet tertio. q dicens falsū
qd credit eē verū nec mentit. nec loq-
mēdaciū. vt dīc Aug. cū nō habeat
duplex cor. nec decipere intēdat. Exē-
plū Aug. Si alicui gladiū cōmēdat
et dicat se redditurū. cū ille q cōmēdat
poposcerit. si forte gladiū repetat fu-
rens. manifestū est tūc nō eē reddēdū
donec restituat sanitas. nō em i ista p-
missione duplex cor habebat i. pñt-
tente. **S**cdo notandū q mēdaciū
sit nō solū p vba s p facta scripta. nu-
tas et signa. vt pñt de hypocrisis et de
religiosis falsis signis. **N**ū mēda-
ciū i genere sic diffinit. Est falsa signi-
ficatio cū intētiōe fallēdi. Sine q hō
significet falsū voce. sepro. manu līn-
gua. signo vel veste. et si hoc facit cum
intentione fallēdi. aut falsū asserēdi.
q ē mēdaciū. **V**ocale aut mēdaciū
sic diffinit. Est falsa vocis significatio
cū intētiōe fallēdi. **T**ercio nōndū
q nullū mēdaciū pñt fieri sine pñciō.
pñt Eccl. vii. Nōli velle mētiri oē mē-
daciū. assiduitas em illi nō est bona.
Ad idē est Aug. li. p mēdaciū dīcēs
Mēdaciōz multa sunt genera. h ea
vniuersalī odisse dēm. Nullū em est
mēdaciū qd nō sit pñtū vitari. **N**ā sic
lux et tenebre. pietas et impietas. pñtū
et recte factū. vita et mors int se pñtū
sunt. Ita inter se sunt vitas et mēda-
ciū pñtū. **N**ū quāto amam illā. tā-
to istāz odisse debem. **N**ū Plato in
Thimeo. Voces impōsūt sūt vt pñtū
fiant volūtatē iudicia. h mentēs pñtū
facit. Et pñt. iij. Ethic. dicit. q mēda-
ciū fm se malum est et fugiendū. **D**e-
pñt aut bonū est et laudabile. Et rō est.

qre omne mendacium est peccatum. quia causa super
indebita materia. maxime vocalis. et ictu
dit actum et circumstantias ipsius actus neces-
sario deformantes. sic est de furto et adul-
terio. et ceteris hominibus voluntis cum mali-
cia. ut dicit philosophus. ij. Ethic. Voces namque
institute sunt ad significandum alijs me-
tis preceptum. Unde indebitum est et hoc vocis
institute quod significet quod non ha-
bet in mente. Secundo omne mendacium ex sua
ratione dicitur intentione mala. scilicet intentione
non decipiendi. et hominibus impossibile est esse
bonum. **¶** Quo ad secundum principale nota-
dum. quod secundum Augustinum. li. 8. mendacio octo sunt
genera mendaciorum. Secundo. subdividit quin-
tum in duo. Primum vocat mendacium in
doctrina religiosa. scilicet cum quis cum intentione
fallendi significat aliquid falsum. Hinc his
qui fideles sunt. aut sacre scripture. aut etiam
contrarium his qui pertinet ad bonos et christiana
nos mores. Secundum genus mendacii est quod
fit solum ad nocendum alteri iuste. siue in
corpe. siue in rebus. siue in fama. siue etiam
in anima. Et vocat mendacium quod nulli pro-
dest et alicui nocet. Tertium est quod fit in pro-
fatis bonis ad nocendum vni. propter
utilitatem alteri. Et vocat mendacium quod
prodest vni et nocet alteri. Et hec triplici-
cia mendacia comprehenduntur sub mendacio
punitivo. Quartum vocat mendacium quod
fit ex sola libidine mentendi. ut cum quis
invenit solum quod sibi placet sibi et delectatur
atque gaudet in mentiendo. Quintum vocat
locosum. et est duplex secundum Augustinum. Primum
quod fit solum causa delectandi alios. sic narra-
re fabulas de quibus etiam audientes sciunt
quod non est verum. nec decipiuntur audientes ut
plurimum. cum etiam primo profectus non sit
talis quod naturaliter creditur ab audientibus. Ali-
ud quod fit causa loci secundum Augustinum. ubi dicitur. ut cum
quis locando intendit alium decipere. ita quod au-
dientes vere decipiuntur. non tamen in aliquo in quo
sibi magnam nocumendum inferat. In quo
locant illi qui sciunt eum decipere finaliter
propter etiam ipse de hoc locari. **¶** Quoad modum

disce Augustinus. fuisse de mendacio. Ioseph
qui veraciter voluit decipere fratres suos in
verbis istis. Exploratores estis. et ceteris
silibus posuit. Gen. xliij. Sextum est quod nul-
li obest. id est nulli alteri a se. et tamen alicui pro-
dest et hoc tripaliter rebus. Exemplificat Au-
gustinus. Velut si quis per alium pecuniam
invenit auferenda scilicet ubi sit. se nescire
mentis quod cumque interrogante. Septi-
mum est quod nulli obest et alicui prodest in
corpe. quia per ipsum impeditur alicuius mors
aut alia lesio corporalis. Exemplum Augustinus.
Velut nolens hominem ad mortem quantum
pordere mentis. Octavum quod nulli
obest et alicui prodest ad defensionem et
custodiam castitatis. Prima tria dicuntur
punitiva mendacia quod videlicet nocent vel
sunt nociva ex se cum mentior. vel de quo
mentior. Illa tria locosa quod nulli prodest
notabiliter nec obfunt. Sed tria ultima
officiosa. quod utilitatis gratia fiunt. et prodest
alicui et nulli obfunt. **¶** Primum ad ter-
tium principale notandum. primo dicitur
Augustinus. li. 8. mendacio ubi sic dicit. In his
octo generibus tanto magis quis peccat cum
mentior. quanto mentiendo accedit ad octa-
vum. Et tanto amplius. quanto mentiendo
accedit ad primum. hec ille. Et hoc. ij. q.
. q. cx. dicit. Si quis diligenter consideret secundum
ordinem predicte annumerationis per octo-
narium. sciet ordinem gradus culpe quod est
in istis mendaciis. Nam bonum utile profert
delectabili. et vita corporalis profert pecu-
nie. honestas etiam ipsi corporali vite. Unde
secundo notandum secundum eundem quod omne mendacium
de quo cumque genere mendaciorum sit quod dicitur in
dei iniuriam et in honorationem aut pretem-
tum. est mortale. ita quod propter hoc debet non
solum ut quis decipiat. sed ultra hoc debet ea
intentione et ad istum finem ut de hoc pro
in honorem. quia illud est directe contra dei
charitatem. Primum vero genus octo men-
daciorum inter cetera est gravissimum.
Unde omne mendacium de primo genere est
mortale peccatum. quia quodlibet tale contra-

Preceptum VIII Cap. I

Coꝛdat Gullb. in sū. victoꝝ dīcēs .
q̃ tres p̃me spēs sunt pctā mortalia si
ex deliberatōe dicant. **S**cdo ḡ z ter
tio genere mētēs nō solū peccat p̃tra
hoc p̃ceptū. viij. h̃ etiā si damnā intū
lit sic p̃mo. tenet sibi recōpensare .
De istis mēdacijz itelligit illud **P̃s**.
Perdes oēs q̃ loquunt mēdaciū. **E**t
Sapie. i. **D**s qđ mētē occidit aīam .
Mēdaciā vō altoꝝ q̃nq; genēz nō sūt
de se z de suo genere mortalia peccata
h̃ solū venialia. eo qđ nō sūt p̃pter finē
aliquē. qui cōtrariet̃ charitati dei. aut
proximi. vt p̃z de mendoso vbi inten
dit p̃p̃ia delectatio. z de locofo vbi in
tendit. aut altoꝝ leuis delectatio . aut
locus aliq̃s. z de officioso in quo iten
dit aliq̃ vtilitas primoz. **Q**uis autēz
fin **Augl**. vbi pus. h̃mōi q̃nq; menda
cia nō sūt mortalia de se. z ex suo ge
nere q̃n in eis nō intēdit finis qđ sit cō
tra charitatem. **P**nt tñ fin **Tho**. vbi
p̃ius z **Scō**. in trib⁹ fieri mortalia per
accidēs rōne scādalt. aut alicui⁹ dāni.
aut alteri⁹ talis nati seq̃. vt dū q̃s suo
mēdacio nō intēdit malū z tñ est veri
simile qđ ex mēdacio suo oriat̃ scanda
lū etiā pusilloꝝ. aut notabile damnū
proximo. z tñ p̃pter vitandū h̃mōi scā
dalū aut p̃mi damnū nō vult mēda
ciū omittere. **I**tē pōt fieri mortale ra
tione nimie libidinis. vt cuꝝ hō suam
aut alterius delectationē quā habet .
aut intēdit in mēdacio preponit dile
ctionē dei. aut mādato eius. ita qđ an
teq̃ velit ista desiderata delectatione
in mendacio carere parus est pot⁹ fa
cere p̃tra dei mādātū. **E**t ita pōt intel
ligi illud **Augl**. Nullū pctm̃ ē adeo ve
niale quod non fiat mortale si placer.
Tez q̃uis mēdaciū locofoz z offi
ciosoz de se nō sūt mortalia. nec vī
ris impieci. nec etiā fin **Tho**. p̃fectis
qđ sūt in statu p̃fectōis acq̃dere. vt re
ligiosi sūt. nisi forte rōne scādalt. tñ

fm Sco. vbi pns. sūt mortalia vtracq;
mēdaciū vtriusq; exhibē in statu pfectio
nis exercēde. In exercēdo act⁹ q̄ com
petūt eis rōne talis stat⁹ pfectōis. puta
docere. iudicare. p̄dicare. Hō ē. qz per
vtracq; mēdaciā auferit bonitas doctri
ne quā p̄dicat. Iuxta illd Aug. i epla
fungamēn. Si ad scripturas sacras ad
mēta fuerint q̄ntūcūq; locosa. mēda
ciā n̄hil remanet i eis soliditatis. pu
ta si plar⁹ p̄dicet. misceat mēdaciū lo
cosum. n̄hil remanet soliditatis i do
ctrina illa. Pōt em̄ q̄cūq; dubitare de
quocūq; dicto ab eo. sic de alio. v̄ q̄
rōne nō assentire illi mēdacio locoso
pari rōne nec alij. Et ita p̄iret autori
tas doctorū ecclie in docēdo. perirent
etiā vtilitates ppli audientis consilij in
iudicio solēti. et intelligo ita q̄ nō per
cipiat illud mēdaciū eē dictū seorsuz
ab actu docēdi v̄ iudicādi. Dū em̄ ali
q̄s sedet ad iudiciū pōt aliquā trufam
admiscere q̄ ex mō loq̄ndi scilicet nō esse
de iudicio. h̄ Sco. Et sic p̄ q̄ntū per
culū sit plar⁹ p̄fatis vtriusq; i statu p̄
fectionis exercēde. q̄n exercēt act⁹ talis
status p̄fectionis. vt sunt predicare. iu
dicare. docere publice. p̄tūc mētiri lo
cosū v̄ officiose qz plures doctores cō
cedūt q̄ sint mortalia. Et videt idē te
nere sanctus Tho. vbi pns. Cū em̄ vt
dicit ponant in statu veritatis seruan
de. qz veritatē tenēt ex suo officio i iu
dicio vel in doctrina. p̄tra q̄ si mētāt.
erit p̄ctū mortale. i alijs aut nō opor
tet. h̄ Tho. Dic tū De. de pa. sup. liij.
dis. xxvij. Mētiri in iudicio cōsciētie.
id ē. in cōfessōe sacramentali semp est
mortale. sicut et pluriū deliberatū p̄p̄
dei irreuerentiā annexā. Nō sic aut in
foro exteriori simplex mēdaciū ē p̄ctū
mortale. nisi q̄n ledit p̄mū. vt si ad
vocatus ad vāā gl̄iam falso inducat
legē ad verā p̄clisiōz. h̄ ille. Est aut
ome mēdaciū q̄nq; de causis detestā.

dūm. P̄rio q̄ origo eius ē diabolica.
Dū Gen. iij. Neq̄q; moriemini. Job.
vlij. Dū loquit scz demon mēdaciū.
ex p̄p̄ijs loquit. qz mēdar ē. et p̄ ei⁹.
Et ibidē. Vos ex p̄e diabolo estis et
desideria p̄is v̄ vultis facere. Scdo.
qz inq̄nat mēbrū qd̄ maioris decentia
eēt dignus scz os. Prouerb. xij. Abom
inatio ē dño labia mēdaciā. Exem
plū de h̄ites os plenū muscis fetidis
Tertio qz ois mēdar q̄si quidaz p̄di
tor est. Vult em̄ q̄ ille cui mētū fides
sibi adhibeat. et tū fidem nō seruat ei.
Immovult decipe. vt p̄z in rōne mētū
ri. qd̄ est p̄tra mentes ire. Quarto. qz
valde nociuū ē toti ecclie. Facit em̄
vt vix alicui fides adhibeat. Dū p̄p̄
mēdaciā multiplicat p̄surā. diffide
tie. lites. et h̄mōi. Dū de mēdaciis.
Diere. ix. Sagittavulneras lingua eo
rū. dolū locuta ē. Quito qz ei⁹ v̄tatio
oīonē cito facit exaudiri. Exēplū i vi
taspatriū. vbi fratrib⁹ anglico mīsero
trāslatis p̄ flunū ad quendā heremi
tam. ab eo q̄rētib⁹ de ei⁹ v̄tā. h̄ a tē
pore p̄uersiōis nūq; de ore meo mē
daciū exiit. et quicqd̄ petij a domio
sine mora consecutus sum.

Capitulum. ij.

Primo de vidēda sūt adhuc tria
principalit. P̄rio de p̄ctis ois
in q̄b⁹ q̄s facilliter mētū. vel sp.
Scdo de mendacio in ope vel gestu.
Tertio dubiū de perplexitate. Q̄ntū
ad p̄mū pōt q̄s mēdaciū incurrere. p̄
misso. factatā et adulatōe lingue. P̄
mo p̄missiōe. Dū fm Tho. ij. q. q. c.
si ille q̄ aliqd̄ p̄mittit non habeat aim
faciēdi qd̄ p̄mittit mētū. si h̄o habeat
non mentitur. quia nō loquit p̄tra id
qd̄ gerit in mēte. Si h̄o nō facit qd̄ p̄
misit. tū videt infideliter agere p̄ hoc
q̄ animus mutat. Pōt tū excusari ex
duobus. P̄mo mō si p̄misit id qd̄ est
manifeste illicitū. qz p̄mittendo pec

Preceptum VIII Cap. II

canit. morado at ppositu bñ fac. Alio
mō si sint mutare cōditōes psonar z
negocia. Ad b em q hō teneat facere
qđ pmissit dicit Seneca. l. d. bñficijs. re
grit q oia imutata pmaneat. vñ z apls
nō ē mētū nō implēs qđ pmissit cuz
nō iuit Chorintū. ij. Cor. j. z b ppe im
pedimēta q supuenerūt. b Tho. Et
vident i pmissio simplici mltē pditiones
intelligi. sic z fm Hosti. i simplici iur
ramēto. Nā qñ iuro q facia. intelligit.
si deo placuerit. si pape vel plato pla
cuerit vñ nō displicuerit. si res i eodez
statu pmaserit. Vñ si apud me depo
nis gladiū z tibi pmitto restituē. si po
stea furis. res i alio statu ē. Itē si m fi
dē fuauer. Nō fuat em fidē n opor
tet fidē fuari. Vñ si nō facis m qđ p
missisti. nō tibi teneor. ex de iurciurā.
puenit. Itē si supior nō pderit. Itē
si facultas seu possibilitas se obiu
rit. vñ excusat nēctas vñ impossibilitas
Tū nō potēs soluē pus debet bonis
ce. re. vñ cū alio p posse cōcordare vñ
de. et cū illo cū obligat. Secūdo
mentit qđ factatā. De qvide in terla
specie supbie. pcepto pmo. ca. xij. A.
Iactator aut vt dicit pbs. iij. Ebi. sin
git de se maiora exatibz qñq nullius
grā. qñq aut grā glorie vel honoris.
qñq aut grā argēt. Vñ Tho. ij. q.
cxij. dicit. Iactatā ppe importare vi
det q hō verbis se extollat. Illa em q
hō longe vult iactare in altis eleuat.
Tūc aut qđ ppe se extollit qñ d se su
pra se aliqd dicit. Nō qđē ptingit du
pliciter. Qñq em loquit d se nō qdem
supra illud qđ in se ē. s supra illud qđ
de eo hoies opinant. Nō aplus refu
giens dicit. ij. Cor. xij. Precor ne qđ
existimet me supra id qđ videt in me.
aut audiat ex me. Alio mō qđ p vba se
extollit loquēs de se aliqd supra illud
qđ in se ē fm rei vitar. Et vtroq mō
dī iactatā. pmo mō m magis ppe. z

opponit iactatā vitar. Qñ aut sit iac
tatā pcm mortale. z qñ nō. dicit ibidē
Duplicitē iactatā pōt piderari. Vno
mō fm se put ē mēdaciū qđdā. z sic ē
qñq mortale pcm qñq ventale. Mor
tale qđē qñ qđ iactant de se pferit qđ ē
pra gloriā dei. sic ex psona Tyri regis
dicit Ezech. xxvij. Eleuatus ē cor tuū z
dixisti. deus ego sum. Vel ē pra cha
tatē pmi. sic cū aliqđ iactado seipm
pumpit i pumellas alioz. sic habet
Luc. xvij. d phariseo q dicit. Nō suz
sicut ceteri hoim. raptores. adulteri.
infusti. velut etiā b publican. Qñq
vo est pcm ventale. qñ sez qđ de se ia
ctat q neq sunt pra deū. nec pra pmi
mum. Alio mō pōt piderari fm suaz
causam. scz superbiā vñ appetitū lucrī
aut inanis glorie. z sic si pcedat ex su
perbiā vel inani gloriā que si sit pcm
mortale. tūc ipsa iactatā erit peccatū
mortale. alioqn erit pcm ventale. S
si quis pumpt in iactatā ppter ap
petitū lucrī. hoc videt tam ptinere
ad pmi deceptionē z damnu. Et idē
talis iactatā magis est peccatū mor
tale. Vnde dicit pbs. iij. Ebi. q tur
pior est qui se iactat causa lucrī qz qui
se iactat causa glorie vel honoris. Nō
est m mortale pcm semp. qz posset ēē
tale lucrū ex quo alius nō dāficaret
Tertio quidā meminit adulationē.
Est aut vt qdam ait. Adulatio. puerfa
laudatio. Vnde nomē laudationis z
adulationis eisdē litteris pstat. s non
eodē modo ordinatis Alex. de hal. in
summa dicit. Adulatio sic deservit.
Est peccatū ex fmone vane laudis al
teri exhibitiū intēione placēdi. Vñ
bitat qñ adulatio sit pcm mortale vel
nō. Nū. idē ibidē. Quedā adulatio ē
q sit in fouendo peccatōē in peccatō.
hec est semp mortale pcm. Quedam
vo sit intēioe vt pfit alientz nulli ob
st. z hec est ventale pcm. Quedā vo

est q̄ sit ex sola intentiōe placendi. nō
ut p̄sit vel oblit. Et hec aliq̄ veniale
p̄ctm̄ est. aliq̄ mortale. Qñ em̄ sit ex
animi lenitate. veniale est. Qñ s̄o sit
ex consuetudine ducēte in premp̄iū z li-
bidinē mortale. tūc est mortale. h̄ ille
hoc viciū x̄ps maxie fugit. Vñ glo.
sup̄ illo **Matt. xxi.** Relictis illis abiit
foras extra ciuitatē. q̄ paup̄ erat nul-
li adulatus. nullū in tāta ciuitate inue-
nit hospitē. h̄ apud **Azariū** recept⁹ est
Et ap̄ls. **j. Thessal. ij.** Neq̄ aliq̄ fui-
mus in simone adulatiōis. sic vos sci-
tis. nec occasione auaricie. deus testis
est. **¶** Est aut̄ adulatiōis viciū detestā-
dū multipliciter. Primo. q̄a adulator
nutrix ē diaboli. lactās diaboli filios
iacte adulatiōis **Thren. iij.** Lame nu-
dauērūt māmas. lactauerūt carulos
suos. **Lamia** em̄ dī q̄si lania suis feti-
bus crudelior. q̄ eos laniat q̄s videt
lactare. Sic adulator quē mulcer lau-
dādo in petō laniat i p̄tinacia. Scōo
est locusta. q̄ estate p̄speritatis canit.
et hyeme aduersitatis silet **Ecc̄. xiiij.**
Dives locutus ē. z om̄s tacuerunt. z
verbū ei⁹ vsq̄ ad nubes pducēt. Pau-
per locutus ē z dicent. q̄s est hic: Ter-
tio sunt adultores syrene fm̄ **Boetii**
vsq̄ ad exterminū dulces voce. h̄ ob-
strucis curib⁹ fugiēde. Quarto sunt
lotores capitū p̄ oleū. **Ps̄.** Corripiet
me iustus in misericōdia z increpabit me.
oleū aut̄ p̄ctōis nō impinguet caput
meū. Quinto sunt sacerdotes diabo-
li hoies viuos sepeliētes. Vñ **Greg.**
sup̄ illo **Matt̄. viij.** Dimitte mortu-
os sepelire mortuos suos. Mortui
mortuos sepeliūt cū p̄ctōr p̄ctōrē ag-
gere adulatiōis p̄mit. Propt̄ illa x̄ps
ait **Lūc. vi.** De vobis cui⁹ b̄ndixerint
vobis hoies. glo. Magna p̄s pene ē
peccatori sua scelera nō argui. h̄ insu-
per quasi b̄n gesta laudari. Et sup̄ il-
lud **Ps̄.** Deus in adiutoriū meū in-

tende. dīc̄ **Augu.** Plus nocet lingua
adulatoris q̄ man⁹ p̄secutoris. **Esate.**
ij. Popule me⁹ q̄ te beatū dicit. ip̄s
te decipiunt. **¶** Dubitat̄. q̄le remediū
sit adhibendū adulari dī. **R̄. Alex. f.**
vbi p̄us. q̄ triplex specialiter. Vñz
intra p̄p̄ie fragilitatis p̄sideratio. que
hoiem p̄fecte humiliat. Vñ **Thren.**
ij. Ego vir videns paup̄tatē meā. Et
Nichee. vj. Viliatio tua in medio
tui. Alia duo sunt extra. Vñz est ex
parte iusti hois. z dicit̄ fidelis z discre-
ta correctio. Vñ sup̄ illud **Ps̄.** Oleū
aut̄ p̄ctōis nō impinguet caput meū
glo. Sustinet̄ fidelis argui a viro ius-
to in misericōdia. z non laudari a p̄ctōre
Aliud ē ex parte p̄ctōis sc̄z detractio
que est remediū nō p̄ causam. h̄ p̄ oc-
casionē. Vñ **Greg.** Sciendū q̄ ne im-
moderatis laudib⁹ eleuemur plerūq̄
miro rectoris n̄ri moderamine detra-
ctionibus lacerari p̄mittimur. vt qd̄
vox laudātis eleuat. lingua detrahen-
tis hūiliet. **¶** Quo ad secundū p̄nci-
pale. sc̄z de simulatione. Notandū. q̄
differūt simulatio z hypocrisis. sic in
peri⁹ z inferi⁹. Simulatio ē p̄p̄ie mē-
daciū qd̄ in exteriorib⁹ signis factoris
cōsistit. vt dīc̄ **Tho. ij. q. cxj.** nō aut̄
refert. virū aliq̄s mentiat̄ vbo v̄l quo-
cunq̄ alio facto. Simulatio tñ largi⁹
capit̄ sepe p̄ quacūq̄ fictione. S̄z hy-
pocrisis est nō quēcunq̄ simulatio. h̄
solū illa q̄ quis simulat p̄sonā alteri⁹
sicut cui⁹ p̄ctōr assimulat p̄sonā iusti.
De h̄ habes qd̄a p̄mo p̄cepto d̄ hypo-
crisi. De simulatiōe igit̄ dīc̄ **Sco. i. dīl.**
xxvij. Aliq̄s pōt simulare p̄ argu-
mēta p̄babilia assumēdo aliq̄ bona si-
bi inesse q̄ nō insunt. puta p̄ genufle-
xiones z adoraciones. deuotionē sibi
in esse q̄ nō inest. z talis simulatio ē hy-
pocrisis p̄ctm̄. aliq̄s etiā pōt simula-
re mala nō inesse. vel ostēdēdo signa
opp̄ita his q̄ p̄suevit. v̄l opp̄ita ma-

Preceptum VIII Capi. III

lis. vñ nō ostendo signa q̄ cōter p̄ue-
nerunt seq̄ illa mala. Et p̄mū istoz vñ
dē p̄uere ad hypocrisisim. puta si q̄s
luxuriosus audies d̄ mulierib⁹ spuat
in signū castitatē excreas. et tñ habeat
oppositū i corde. Secūdū nō ē malū
aliqd̄. imo si pōt ē i malo ē laudabi-
le. q̄ vitupabile ē publicare. eo mō q̄
dicit de q̄busdā q̄ p̄ctm suū publica-
uerunt et nō tacerūt. et si maluz sit in
corde interi⁹ tñ addere malū signū ex-
terius ē addere malū malo. In disse-
rentibus aut aliqd̄ pōt aliq̄ facere q̄ ex
nā sui sunt signa alicui⁹. Aliqd̄ em̄ p̄
facē illa que non sūt signa ex nā sui s̄
scit ea p̄cepta a p̄ntibus tāq̄ signa. puta
ex nā rei sudare ē signū fatigatiōis vñ
alicui⁹ resolutiōis corporalis. Spuma
re aut q̄ salua currat p̄ barbā nō ē ex
nā signū insanie mētis pōt em̄ cōpos
mētis emittere saluā vñ currat p̄bar-
bam. tñ a circūstātib⁹ pōt aliqd̄ scire
hoc indicādus sicut signū furie puta.
q̄ illa p̄uenerūt signa ē furiosoz in
terra illa. Vniuersalit̄ q̄ de simulatio-
nibus p̄ma et secūda dico. q̄ sunt p̄ctā
et frequēter mortalia. q̄ hypocrisis et
simulatio. Tercia dūmodo malū nō
cōcomitet̄ ē laudabilis. ita q̄ hō non
ostendat vnū malū p̄ aliud malū. Et in
indifferētib⁹ simulatio p̄ma si ē i ali-
quib⁹ ē forte mala. s̄ nō grauit̄. puta
si q̄s posset se facē sudare licet nō labo-
rasset. quēadmodū q̄daz ioculatores
vñt corporib⁹ suis ad aliqd̄ motus
significātes alias dispositiōes q̄ nō in-
sunt eis. nec p̄cesserūt. Simulatio alia
q̄ est scōa in idifferētib⁹ nec p̄ctm ē. et
talis fuit simulatio Dauid. i. Reg. xxi.
hec Seco. Circa tertiū p̄ncipale qd̄
sit faciendū in tali casu s̄ lib⁹. Aliqd̄
querit ad morte quē abscondit p̄fectus
vir. vñt apparitores. et q̄runt ab ab-
scōdere vbi sit latitās. aut rñdet ibi. et
tunc erit p̄ditoz. aut rñdet se nescire. et

sic mētis. aut tacet. et sic p̄dere videt. s̄
est p̄plexus. Rñdet Altisiodore. De-
bet deludere apparitores. sic dicebat
p̄positū. sic dicēdo. Credit̄ q̄ si ip̄e
esset hīc ego dicerē vobis. Vñ debet
rñdere sicut respōdit ille sanct⁹ ep̄us.
de q̄ exēplū ponit bñs Aug. li. i. mē-
dacii. qui abscondit quendā miserū q̄
querēbat ad mortē. et vñ ab ip̄o ep̄o
q̄rerēt apparitores vbi ille esset. Rñ.
nec possum mentiri. nec possum esse
proditor.

Capitulum. iij.

De falsitate hactenus dictū ē. s̄
mō de testificatiōe vidēda sunt
tria. Primo in q̄bus casib⁹ q̄s
tenet testificari. Secō an falsuz testi-
moniū semp sit mortale p̄ctm. Tercio
quō q̄s testificādo vel alias asserendo
possit iurare. et q̄ scire debeat q̄ iurat
testificando. Quo ad p̄mum notat
Tho. ij. ij. q. lxx. In testimonio seren-
do distinguēdū ē. q̄ aliqui requirūt testi-
moniū alicui⁹ aliqui nō requirūt. Si req̄-
rit testimoniū s̄bāti auctoritate supio-
ris. cui i his q̄ ad iusticiā p̄tinet obedire
tenet. et tūc nō est dubiū qn̄ testimo-
niū teneat ferre i his i q̄b⁹ s̄m ordinē
iuris testimoniū ab eo exigit̄. puta in
manifestis et i his d̄ q̄b⁹ ifamia p̄cessit
Si aut̄ exigit̄ ab eo testimoniū i alijs
puta i occultis. et de q̄b⁹ ifamia nō p̄ces-
sit. nō tenet ad testificādū. Si vñ req̄-
rat ei⁹ testimoniū nō auctoritate supio-
ris cui obedire tenet. tūc distinguēdū
est. Quia si testimoniū req̄rat ad libe-
radū hoiem ab iniusta morte. seu pena
q̄cunq̄. vñ falsa etiā ifamia. vñ etiā ab
iniq̄ dāno. tūc tenet hō ad testificādū
s̄ si ei⁹ testimoniū n̄ req̄rat tenet facē qd̄
in se ē vñ vitatē. denūciat alicui q̄ ad B
possit p̄desse. Dicit em̄ Ps. Eripite
pauperē. et egenū de manu p̄cōris li-
berate. Et Prover. xxiij. Erue eos q̄
ducūt ad mortē. Et Ro. p̄. Digni sūt

morte nō solū q̄ faciūt. s̄ z q̄ p̄sentit
 faciētib⁹. **O**bi glo. Cōsentire ē tacere
 cū possis redarguere. **S**up his vō q̄
 p̄tinēt ad dānationē alicui⁹ non tenet
 q̄s ferre testimoniū. nisi cū a supiore
 cōpellit fm ordinē iuris. qz si circa b
 vitas occultet. nulli ex b spāle dānu⁹
 nascit. v̄ si imineat piculū accusatori
 nō ē curādū. qz ipse se i b piculū spōre
 ingessit. **A**lla aut rō ē d eo cui piculū
 iminet eo nolēte. **T**ho. **S**z dubi-
 tat. an testimoniū possit licite fieri de
 his q̄ alicui s̄b secreto sūt p̄missa. **P**ro
 cui⁹ solutiōe notādū. q̄ triplex ē secre-
 tū. **U**nū qd s̄b sigillo p̄fessōis cadit.
Aliū qd sigillo secreti regit. **E**t sit du-
 plex. vno mō q̄ p̄mittēs exp̄mat se dicē
 s̄b sigillo secreti. **A**lio mō q̄ nō exp̄-
 mat. s̄ tñ nā fimonis vel rei illū expo-
 scat. videlz q̄ teneat s̄b sigillo secreti.
De his trib⁹ dīc̄ **D**e. pal. sup. iij. dīc̄.
 .xxj. **Q**uis frāgēs q̄libet horū. vide-
 licet p̄mo mō z scōdo mō dīctorū sigil-
 loz peccet mortalit̄. tñ graui⁹ frāgens
 sigillū p̄fessōis. **N**ec solū ē fractor si
 gillū p̄dītor cui ē aliqd exp̄sse cōmis-
 sum vt arcanū. s̄ etiā ex nā facti si vi-
 deat tale q̄ reuelario noceret. m̄n⁹ tñ
 ceter⁹ p̄b⁹ q̄ si ad b se obligasset. **N**ā
 seru⁹ auscultās a casu v̄ a p̄posito se-
 cretū qd tractat in curia dñi sui. z po-
 stea id reuelat forinsecus. cōmittit cri-
 mē p̄ dñm suū z curiā eius. **U**n talis
 seru⁹ fm ius civile grauiter puniret.
Sac̄m aut p̄nie seu p̄fessōis ē qd daz
 secretū qd secrete tractat i curia sumi
 regis. qz tractat corā illo q̄ rep̄tat p̄-
 sonā ei⁹. **Q**uilibet p̄d hō seru⁹ dei est
 s̄ ille q̄ audiret a p̄fessore p̄ctā cōfessa
 teneret ea celare. **S** **D**e. **E**t eadē rō v̄
 de illo q̄ p̄fētis alicui⁹ p̄ctā a dīfētē a
 casu v̄ a p̄posito. **A**lij doctores addū
 q̄m dolose audit p̄fētē mortali pec-
 cat. s̄ nō q̄ a casu. **A**mbo tñ tenet cēla-
 re. **N**ō p̄m qz p̄ legē nāc facit. z p̄ cha-

tatē p̄m. imo p̄ dei sac̄m. **E**t addit
De. de pal. **P**enitēs etiā si ex reuelā-
 tione iunctiōis p̄nie p̄babiliter crederet
 p̄fessore ledi. tenet celare. alio qn esset
 maledict⁹ s̄c̄ **C**ham q̄ discoopuit vel
 nō opuit. s̄ derisit verēda p̄tis. **S**i em̄
 ex b se q̄ret v̄ derisio simpliciter v̄ offen-
 sio. qz p̄hibuit loq̄ cū p̄sona suspecta
 nō d̄z dicē talē b̄ m̄ iur̄git. qz forte ille
 inficeret eū. **S** ille. **C**ad p̄positū du-
 biū. **R**ū. **T**ho. vbi p̄us sic. de ill q̄ hōi
 cōmissa sūt i secreto p̄ p̄fessionē. nullo
 mō d̄z testimoniū ferre. qz h̄mōi n̄ scit
 vt hō. s̄ tāq̄ dei mister. **E**t mai⁹ ē vin-
 culū sac̄i. q̄libz hōis p̄cepto. **C**irca ea
 vō q̄ talit̄ hōi s̄b secreto cōmittunt. d̄i
 stinguēdū ē. **Q**uāq̄ em̄ sūt talia q̄ statī
 cū ad noticiā hōis veniūt hō ea mani-
 festare tenet. puta si p̄tinent ad corru-
 ptionē m̄ltitudis spūalē v̄ corpālē. v̄
 in ḡue dānu alicui⁹ p̄sone. v̄ si qd ali-
 ud h̄mōi ē. p̄palare tenet. v̄ testificā-
 do v̄ denunciādo. z s̄ b debitu obligā-
 ri nō pōt p̄ secretū cōmissū. qz i b frā-
 geret fidē quā alteri d̄z. **Q**uāq̄ vō sūt
 talia q̄ q̄s p̄dere nō tenet. v̄ pōt obli-
 gari ex b q̄ sibi s̄b secreto cōmittunt.
Et tūc nullo mō tenet ea aliq̄s p̄dere
 etiā ex p̄cepto supioris. qz suare fidē ē
 de iure nālī. **N**ihil aut pōt p̄cipi hōi p̄
 id qd ē de iure nālī. **H**ec **T**ho. **S**ed dī-
 ceres. qdān tenet celare q̄ aliqd in cō-
 fessōe audiuir. **R**ū. **S**emp z p̄ semp.
Item q̄reres. quā penā incidit q̄ arca
 nū alicui⁹ p̄dit illicitē. **R**ū. **S**i quis
 publice reuelat aliqd secretum crimē
 imponit sibi aliqua pena. scz infamia
Impostor em̄ criminis culasē qd
 p̄bare non pōt p̄ calūniatore habe-
 tur. **E**xtra de calūnia. **E**t talis ē ille q̄
 reuelat qd cūq̄ secretū crimē qd p̄-
 bare non pōt. **D**ubitat cōsequēter.
 an quis teneat accusare p̄mū. **R**ū.
Tho. ij. q. lxvij. **D**ifferētia ē int̄ de
 nūciationē z accusationē. **I**n p̄mo ag-

Preceptum VII Cap. III

tenditur emendatio fratris. In secundum puniatio criminis. Bene autem patris vite non per se expetunt. quia non est hic vltimus retributio temporis. Sed iniquitas sunt medicinales conferentes. vel ad emendationem persone peccantis. vel ad bonum rei publice. cuius quod percurat per punitionem peccatorum. quorum primum incedit in denunciationem. secundum autem proprie pertinet ad accusationem. Et ideo si crimen fuerit tale quod vergat in detrimentum reipublice. teneat homo ad accusationes. dummodo sufficienter possit probare. quod pertinet ad officium accusatoris. puta cum peccatum alicuius vergit in multitudinis corruptelam corporalem siue spirituale. Si autem non fuerit tale peccatum quod in multitudinem reducat. vel etiam si sufficenter probatione non possit adhibere. non teneat ad accusandum. quia ad hoc nullus teneat quod non potest debito modo perficere. Sed contra. Non licet reuelare quod quis in secreto recepit. quia hoc est infideliter agere. si stat solum in secreto quod scire. primum malum. et cetera. Rationem. Reuelare secretum in malum persone infidelitas est. non autem si reuelat propter bonum commone quod semper preferendum est privato bono. Et ideo contra bonum commone. nullum licet secretum recipere. necesse est omnino secretum quod per sufficientes testes potest probari. Item Thomas. Sed non quod subditi possint accusare suos superiores. Rationem. ibidem. Subditi superiores suos accusare prohibentur. quia non affectio charitatis sed sua pravitate vult eorum diffamare et reprehendere quod vult. Vel si subditi accusare volentes fuerint criminosi vel heretici. item. quod. vij. alioquin fuerint alii idonei ad accusandum licet subditis ex charitate suos superiores accusare. Quod ad secundum principalem. virum falsum testimonium sit ipse peccatum mortale. Rationem. Thomas. item. quod. lxx. Falsus testimonium dupliciter habet deformitatem. Primo modo de perjurio. quia testes non admittunt nisi iurati ex hoc semper est peccatum mortale. Alio modo ex violatione iusticie

et hoc modo est mortale peccatum in suo genere. sicut quilibet iniusticia. Et ideo in precepto decalogi sub hac forma interdictum falsum testimonium. cum dicitur Exo. xxi. Non loquaris contra proximum tuum falsum testimonium. Non enim contra aliquem facit quod eum ab iniuria facienda impedit. sed solum quod ei suam iusticiam tollit. Tertio modo ex ipsa falsitate. finem quod omne mendacium est peccatum. et ex hoc non habet falsum testimonium quod sit ipse mortale peccatum. Dubitatur utrum iuramentum obliget finem intentionem recipientis. Rationem. Thomas. super. item. dist. xxxix. et. item. quod. lxxix. ar. ii. Iuramentum promissorium obligat de necessitate culpa cuiuslibet. unde obligat ad illud esse faciendum quo non facto incurrit culpa. Distinguendum est ergo in eo qui iurat. autem enim. simpliciter. autem dolose iurat. Si iurat de. o. se. ex duobus partibus potest culpa sequi. ex fractione iuramentum ex dolo. Quis ergo ex ipsa ratione iuramenti in quantum iuramentum non obliget ad servandum ipsum. nisi finem suam intentionem. ad obligationem emulatas requirit. sicut etiam ad votum. tamen ex necessitate iuramenti in quantum dolosum fuit obligat ad servandum taliter quod ex dolo ei aliter non ledat. et hoc est quod finem intentionem recipientis. iuramentum implet. unde debet servari finem sanum intellectum ei cui iuramentum prestat. Unde Iudith. Quotiescumque ante vestros quis iuret. deus tamen qui prescientis testis est hoc ita accipit sicut ille cui iuratur intelligit. Et quod illa verba intelligant de iuramento doloso. patet per ea que sic subdit. Duplicitate reus fit qui nomen dei invanum assumit. et primum dolo capit. Si autem simpliciter. id est. absque dolo iurat. tunc obligat in foro conscientioso solum finem intentionem iurantis non recipientis. Unde Gregorius. xxviij. moral. Hanc aures talia verba nostra dicant quia foris sonant. divina vero iudicia talia foris audiunt qualia ex intimis proferuntur. Sed talis sine dolo iurans in foro conscientioso ubi inten-

tio ignorat. obligat fin q vba cōter
 accipi solēt. h̄ ille. Et addit. Iuramen
 tū nō d̄z haberi nisi de aliq re de q ali
 quis firmiter cert⁹ est. z nō ē nisi cum
 magna cautela adhibēdū. Quidū tñ
 q in qbusdā casib⁹ p̄t aliq iurare qd⁹
 de re nō cōstat. nisi p fidē seu credulit
 ratē. Vñ maḡ in. iij. dist. xxxiiij. dīc.
 q si mulier causat frigiditatē mariti.
 ipaz ipse iurabit de eo q nunq com
 mixti sint. z sine fraude cū septia ma
 nu. p̄p̄in quoy. Sacramētales. n. tunc
 iurabit q credunt ecclesie vera iurasse.
 Idē iuris ē si separent ppter artitudi
 nē mulieris. Sicut etiā in li. v. de pur
 gatiōe. ca. xliij. iurare papa mādat p
 purgatione cuiusdā decani infamati.
 Silla habes i Sco. vi post dīcēt. S
 dubitat. quō dīr verba obligantiū iel
 ligi. h̄. Sco. q. penul. qdlib. sui. Ad
 istō dubiū habet r̄sio ex. de spon. ex
 literis. vbi dīc sic. Si alter nō intel
 xit qd alter pposuit ad cōem vbi intel
 ligentiam recurrat. z cogat vterq vba
 prolata in sensu illo retinere quē solēt
 recte intelligētib⁹ generare. Et glo. ad
 ducit illud. ff. d̄ suppel. le. l. labor. Nō
 ex opinionibus singulor. h̄ ex cōvso
 loquētiū verba sunt intelligēda. Ad
 dunt alij. Qñ verba sunt duplicia z in
 rans inrēdit in vno sensu. z recipiēs in
 alio. tūc vba multiplicia. aut plus pre
 tendū vñ istoy sensuū fin cōem vsū
 aut equaliter p̄rēdūt vtrūq. Si p̄mū.
 tūc illius inrēdiōi standū est q illū sen
 sum intellexit. Si secūdū. tūc standū
 est iudicio bonor vtroz q p̄satis con
 secturis rōnibus p̄descendere dñt sa
 nioriz puriori inrēdiōi. S; qd si qd sal
 sum testimoniū ferret ex ignorātia fa
 cti. h̄. Tho. ibidē. In testimonio se
 rēdo nō d̄z hō p certo asserere qd scī
 ens illud de quo certus nō ē. h̄ dubiū
 d̄z sub dubio pferre. z id de quo cert⁹
 est p certo asserere. S; qz cōtingit ex

labilitate hūane memoriē q rep̄tat
 se homo quōq certū esse de eo qd falsū
 est. vñ si aliqz cūz debita sollicitudine
 recogitās estimat se certū ēē de eo qd
 testat. illud testimoniū non ē falsum.
 nec peccat mortaliter hoc asserens. qz
 nō dicit falsum testimoniū p se ex in
 tentiōe. h̄ p accūs p̄ra illud qd inten
 dit. Dubitat adhuc. In indelibera
 tio in p̄rlo. z s̄ i mēdacio excuset
 a pctō mortali. h̄. Sco. sup. iij. circa
 finē. Peritū qd ē ex pleno cōsensu
 est p̄ra p̄ceptum p̄me tabule. z p p̄is
 immediate auertens a fine vltio. z ita
 nihil sibi deficit de rōne pcti mortalis
 siue p̄rū fiat ex habitu siue nō siue
 semel siue p̄suetudinarie. Si aut p̄rū
 fiat indeliberate quantūcūq fiat
 frequēter. cū accūs meritor⁹ requiratur
 q si plene hūan⁹. z ita ex deliberatiōe
 plena. z demeritor⁹ nō minus requiratur
 idēz. nō. n. de? est p̄rior ad puniendū.
 qz ad p̄māndū. p̄t dīc q illud p̄rū
 um indeliberatū etiā quoniescūqz ite
 ratū nō ē pctū mortale. Quidū tñ. q
 virtuosus brenē h̄z deliberatiōez. que
 nō videt deliberatio. qz h̄z prudentiaz
 magnā. z promptus est ad deliberan
 dum q̄si in tpe impceptibilī. Ita pos
 set aliqz ex habitu opposito prudentie
 acq̄rere facultatē deliberādi p̄m
 pte de opposito q̄si in tpe impceptibilī.
 z illa deliberatio sequēs habitū ēēt
 sufficiēs ad rōnē pcti. sic p̄silis delibe
 ratio i bono ēēt sufficiēs ad rōnē me
 ritū. Nō ḡ distinguo q̄tū ad rōnē pcti
 mortalis. q̄tū ad raritatē frequētiaz
 p̄rū. h̄ in deliberationē z indelibe
 ratiōez. ita q deliberatio cōcurrēs red
 dit pctū mortale. z si sine vnicā siue ex
 p̄suetudie. Et indeliberatio excusat si
 ue semel siue quiescūqz. h̄. Sco. Idēz
 tener de mendacio ad h̄ q sit mortale
 vñ veniale. Vide etiā de hoc. s. ij. p̄ce
 pro per totum. Q̄tum ad tertium

Preceptum IX Capi. I

Principalis q̄rit. vtz adducēs deū i testē
vt sit in iuramento assertorio ad aliqd
qđ tñs credit eē verū. licet nō sic verū. s̄
ad aliqd d̄ q̄ aliquā h̄z op̄inōnē. t̄ tñ
maḡ assentit opposito peccet morta-
lit̄. **R̄n̄.** **Sco.** vbi p̄us sup̄ tertio dīcēs
Dico qđ ille cui iuraf. aut accipit ex le-
ge positiva. aut ex p̄suetudie iuramē-
tū tāq̄ simplr assertivū iurati. aut nō
tāq̄ simplr assertivū s̄ p̄babilē indu-
ctivū ad credēdū iuramēto. **P̄mo**
mō dico. qđ iurās q̄modo cūq̄ dubius
ē est qđ nō ē simplr certū t̄ deliberare
peccat mortalr. qđ ad p̄firmādū id qđ
asserit simplr eē certū verū. deū testē
inducit cū nō sit simplr certū. Et hoc
mō debēt intelligi oīa iuramēta illoz
q̄ aliqd iurāt i iudicio p̄ q̄ snia aliq̄ cō-
suevit ferri. q̄ snia oīno nō deberet fer-
ri. nisi illud assertū eēt simplr certū
Verbi gr̄a. Sentētia mort̄ nō debet
ferri nisi i crimie certo. s̄ iurās istū eē
criminiosū cū nō sit certū. quātūcūq̄
tñ p̄babilē p̄ecurēt eū eē talē t̄ i iu-
rans in tali foro vbi ex lege positiva v̄
p̄suetudie sequit̄ damnatio ad mortē
peccat mortalr. Cōsimilē i foro q̄cūq̄
vbi ex h̄ q̄ aliq̄s p̄uictus p̄ iurātes vel
iuramēta cōdemnat̄ tāq̄ reus. simplr
ibi nō tñ sit irreuerētia noi dei cōtra
p̄ceptum p̄me tabule. s̄ est p̄uictiosū
qđ nocturnū p̄mo. Et si dicas. Est
vile resp̄ publice alioquin mali n̄m̄is
m̄ultiplicarent̄. **R̄ndet dñs Deut. xvj.**
Iuste qđ iustū ē exeq̄ris. Sūt em̄ qđā
mala q̄ nō sunt puniēda p̄ hoīes s̄ re-
linquēda iurisdīctiōi diuine. puta oīa
in q̄bus homo vt homo nō pōt suffi-
cienter docere veritatē eo mō quo de-
beret doceri ad hoc vt iuste ferret snia
debita positiva. Nec in istis sunt soli
testes culpabiles s̄ etiam iudex. si ta-
men ip̄e sciat vt ex p̄suetudie testes nō
testificant̄ s̄ iuramēto s̄ s̄ credulita-
te. tūc em̄ nō deberet iste ferre sentētiā

qualis esset ferēda si culpa eēt simplr
p̄bata corā eo. **Sclt** em̄ ex cōsuetudie
culpā nō esse sufficientē p̄batā corā eo
vt tali pena puniat̄. Si aut̄ ex lege po-
sitiva habeat̄ v̄ p̄suetudie qđ iurāt nō
teneat̄ deponere de certitudie. s̄ d̄ cre-
dulitate. tūc etiā iurās nō peccat. dū-
modo ex signis p̄babilib⁹ cōiecturet̄
p̄ illā maḡ q̄ aliā. Sic habet d̄ scrū-
tīnō i ordine faciēdo. c. vnico. In p̄-
mortionib⁹ q̄ talib⁹ siue ad q̄cūq̄ dī-
gnitates per electiōes. aut ad ordies.
aut etiā i alijs collegijs puta vniuersi-
tatib⁹ ad collegiū. in religiōib⁹ ad pla-
tionē. v̄ alios act⁹. si p̄suetudo appro-
bata h̄z qđ r̄nsiones respōdentū s̄ iu-
ramēto p̄stito. vel s̄ fide data. v̄ sub
obediētia p̄missa. nō debēt intelligi ni-
si de credulitate q̄ntūz pōt hūana fra-
gilitas nosse. t̄ qđ r̄ndens nō nouit dī-
gnitatē i eo. debēt oēs tales r̄nsiones
intelligi fm̄ cōsuetudinē cōm̄. Nec
respōdētes peccāt i aliq̄. qđ p̄suetudo
est. vel lex positiva qđ talē testificatio d̄
credulitate sufficiat. Et ita fit i fauora-
bilib⁹. **Universalit̄** aut̄ siue i fauora-
bilib⁹ siue i odiosis iurās d̄ illo cui⁹
oppositū maḡ credit̄ q̄ aliud. iurans
etiā de illo de q̄ simplr est dubi⁹. i. nō
magis assentit vni parti q̄ alteri. pec-
cat mortalr. qđ adducit deū tāq̄ in te-
stē illi⁹ qđ neutro mō est sibi certū. qđ
debet eē certū. Pōt em̄ p̄suetudo eē abs-
q̄ mētrī. puta si aliq̄s simpliciter dubi-
tans iurat partē p̄ qua dubitat. quaz
forte dicēdo nō mentiret̄. qđ nō h̄z op-
positum in mente. aut saltē in aliq̄ ca-
su vbi iurās tenet̄ esse certus de iurat̄.
si nō est ibi certus. t̄ tñ si illud asse-
ret sine iuramēto credens illud plus
q̄ oppositū. nō mētr̄et̄. Periculosū
est ergo frequēter h̄re iuramēta i ore
qđ in multis finonib⁹ sine iuramento
nō peccaret q̄s. vbi addito iuramen-
to peccat q̄s t̄ grauit̄. si fiat ex delibe-

ratione. Propt qd est velle illud pñtū
Matth. v. Sit fmo vester. est est. nō
non. hec de Sco.

Preceptum. ix. Capitulum. I.

Receptum

Ponū. Non pñtū pñtū
prore pñtū. Exo
di. xx. z Deut. v. Hoc
mādato z seqnti. hō i
seipō ordinat i affectū

Abns. **S**ed qz scia seu noticia pcedit
affectū. z carētia scia necessarioz q vo
cat ignorātia. causa ē multoz pñtū.
Idcirco pmo dicēda sunt de ignorā
tia tria pñcipalit. **P**ria qd sit. z qd sci
re tenemur. z qmplex est. **S**cdo quā
do ē pñtū. qñ auget vñ diminuit pñtū
Tertio qmplex sit ignorātia. **C**ōmū
ad pñmū notandū qz necessariū est de
ignorātia tractare. qz ignorātia qñqz ē
pñtū mortale. z scire est pñtū pñtū in
pñtū. pñtū pñtū illud Matth. xxv. Esuri
ui z nō dedistis mī māducare. Et stari
dicēt hedi. **O**biuidim⁹ te esuriētē. qñ
dicerēt. Ignorantim⁹ te pascere i pau
perib⁹. h̄ xps dicit. **E**dū nō fecistis
vñ d̄ minorib⁹ istis. nec mīhi fecistis
Et iterū. **D**iscēdite a me maledicti in
ignē eternū. **I**dem parz. j. **C**or. xliij.
Ignorās ignorabit. h̄ q ignorat a deo
est pñtū signū charitatis. z dñat
omī fatūis h̄ginib⁹. qñbus xps clausit
tam ianuā dicens. **N**escio vos. **I**dcir
co orat **P**s. Delicta iunētūis mee et
ignorātiās meas ne memineris. **S**c
cūdo notandū. qz ignorātia q est pñtū
est pñtū scie debite quā qz pñtū h̄c.
z scire tenet. **D**icit quā pñtū habere. qz
si est impossibilis. excusat. qz inuinci
bilis. **D**icit debite. qz si nō cadit s̄ de
bito. nō ē pñtū. **T**ertio notandū qz
ex debito tenent diuersi diuersa scire.
Sūt aut septē qz qñlibet adult⁹ scire te
net. aut operā dare ad talia addiscēdū

Prima tria ponit **T**ho. tractatu v. p.
pñtū. **P**rimo qñlibet tenet scire cre
dēda q in symcolo tenent z docent. **S**c
qd⁹ pñtū pñtū dicitū est. ca. ij. **S**cdo
desideranda. q de oñe dñica etiā in
pñtū pñtū dicitū sūt. **T**ertio opanda
q docent hoies leges. **E**st em hō s̄ tñ
pñtū lege. scz sub lege nature. diuina. z
sub positua. **L**ex nature nñl aliud ē
qz lumē intellect⁹ nob infusū a deo. p
qd cognoscim⁹ qd vitare. qd ve agere
debeam⁹. **E**t hāc dedit nob de⁹ in cre
atione. a q multi p ignorātiā se excusa
ri purāt. **O**ñ **P**s. **M**ulti dicūt quis
oñdit nob bona. **R**n. **D**avid. **S**igna
tū est sup nos lumen vñtus tui dñe.
Hec lex i oib⁹ est. **I**ndeis. paganis z
xpianis. **E**t inclināt ad talia z filia. q
vultis. **S**upple. fm rōnē rectā. vt faciāt
vob. **S**upple. ex debito hoies. eadē fact
te eis. **E**t q nō vultis. **S**upple. fm rōnē
rectā vob fieri. **S**upple. idēbit. alijs ne
faciāt. **O**ñ bonū ē faciendū. nullū
malū est faciendū. z filia. **D**e qd⁹ **R**o.
ij. **G**ētes q legē. **S**upple. sc̄ptā nō ha
bēt nālter ea q legis sūt faciūt. h̄mōt
legem non habentes ipsi sibi sunt lex
qui ostendūt opus legis sc̄ptū i cor
dibus suis. **T**estimonū reddente illis
pñtū ipsoz. **S**cdo est qñlibet sub lege
diuina q tradit i sc̄pturis sacris noui
testamēti pñtū. in q sūme necessa
riū ē scire decē pñtū. **A**d q sciēda vt
dīc **C**ācella. i. triptito. tenet qñlibet p se
vt p aliū talē diligētā apponē p pñtū
stētatiōe ponēt. z eo maiorē q imortal
aia est pñtū corpe. **R**ō ē. qz sine pñtū
ceptoz noticia nullus pñtū pñtū
vitare pñtū. aut ab eis resurgere. **D**oy
em ignorātia ex desiderio. pñtū nō
excusat. h̄ accusat z dñat. **T**ertio qñ
bet hō est etiā sub lege positua eccle
sie. **O**ñ **T**ho. i. liij. dis. xl. ar. vlt. dicit.
Ecclēsie pñtū habet eandē vñtū

obligadi sicut diuinu pceptu. **Dñ** Lu
ce. x. Qui vos audit me audit. z qvos
spernit me spernit. Talis lex pñciae
in prochijs die dñico de ieiunando. se
stiuado. z ex cōicatos vitando. Tres in
die palmaru qñ indicat quis non de
Dbeat cōicare. **D**ubitat hic. vtz leges
hūane imponat hoi necessitate qñuz
ad forum cōsciētie. siue sint iuste siue
sint iniuste. **Rñ**. Tho. i. ij. q. xcvi. arti.
liij. Leges impositae hūanitus. vñ sūt
iuste. vel iniuste. Si quidez iuste sint.
habērim obligandi in foro cōsciētie
a lege eterna. a q derivant. **Dñ** Pro-
uerb. viij. Per me reges regnāt legū
cōditiōes iusta decernūt. Dicunt autē
leges iustez ex fine. qñ scz ordinantur
ad bonū cōez ex auctoritate. qñ scz lex
data nō excedit ptātem ferentis. z ex
forma qñ fm eq̄litate pportionis ipo-
nunt subditis onera ad bonū cōe. cuz
em vn⁹ hō sit pars mltitudinis. qñlibz hō
hoc ipm qd estz qd bz est multitudinis
sicutz q̄libet ps ē id qd est tot⁹. **Dñ**
z nō aliqd detrimētū infert parti vt sal-
uet totū. Et fm hoc leges bñōi one-
ra pportionabiliter ferēda imponētes
iuste sunt. z obligāt in foro cōsciētez
sūt legales leges. **I**niuste autē sūt le-
ges dupl⁹. **O**no mō p p̄arieratē ad
bonū humanū. ecōtrario p̄dictis. scz
vel ex fine. sicut cū al iqs p̄siciens le-
ges imponit onerosas subditis. nō p-
tinētes ad vtilitatē cōem. s̄ magis ad
p̄p̄iā cupiditatē. aut gl̄iam. **V**el etiā
ex auctoritate. sic cū aliqs leges fert v-
tra cōmissam sibi auctoritatē sine po-
testate vel etiā ex forma. puta cū ineq̄-
liter onera multitudinis dispensantur.
etiā si nō ordinentur ad bonū cōe. Et
bñōi sunt magis violētē q̄ leges. ra-
les nō obligāt in foro p̄sciētie. nisi for-
te p̄p̄vitādū scādālū vñ turbatiōz. p̄p̄
quod etiā homo iuri suo cedere debz.
fm illud **Matth. y. Qui te angaria**

nerit mille passus vade cū eo alia duo
z qui abstulit tibi tuniā. da est palliū.
Alio mō leges pnt esse iniuste p pra-
rteritatem ad bonū diuinū. sicut leges
tyrannoz inducētes ad idolatriā. vel
qōlibet aliud qō est cōtra legē diuinā
z tales nullo mōdo licet obſuare. qz
sic dicit Act. iij. Obēdire oportet deo
magis q̄ hoibus. **I**tho. **S**z q̄lter
peccāt leges iniquas statuentes. **R**n.
Ray. in ſūma. Qui cōdunt leges in-
quas vlt̄ ſtatuta s̄ legē dei vel s̄ libera-
tē eccl̄iaſtica. vt ſolēt facere pleriqz p-
cipēs cōſtitates circa ſuras ſoluēdas
vel nō repetēdas corā iudice eccl̄iaſ-
tico. z multa alia eq̄pollētia ipſo iure
nō valēt leges ſue ptra maiore ſcz dei.
Faciētes igit̄ z pſentiētes peccāt mor-
talit̄. z eoz heredes niſi deſtrūāt. nul-
la pſuetudine obſtare. imo niſi admo-
niti tales leges omiſſerint. excoīcari ſt.
Itē q̄ damnificati ſunt occaſione talīū
legū tenent̄ ſtatūētes heredes eoz
ad reſtitutionē. Tenent̄ etiā in ſolidū
q̄ induxerūt pncipē ad cōdēdū tales
leges. Itē oēs obſuātes peccāt mor-
taliter. z tenēt̄ ad reſtitutionē oīm eo-
rū q̄ talīū legū occaſione lucrati ſūt. **I**s
de ſu. **J**oh. li. ij. **Q**uarto ſcire tenēt̄
ſinguli hoies dicit **T**ho. j. ij. q. lxxvij.
ar. ij. ea q̄ ad eoz ſtatū p̄tinent vel offi-
ciū. vt religioſus ea q̄ ſunt religionis.
ſacerdos. ep̄us. iudex. ſcabin⁹. artiſex
mechanicus z ſiles. ea q̄ ad eoz offi-
ciū p̄tinent. ſine quoz ſciētia non po-
teſt quīſqz debitum actum exercere.
Quinto q̄libet ſcire tenēt̄ aliq̄lī tē-
pore q̄ vult eucharistiāz recipere. an ſit
ſine p̄cō mortalit̄r nō. qz alis indigne
māducās ſibi iudiciū māducarz bibit
De q̄ ſcia loq̄t ap̄ls. j. **C**or. xj. Prober
aut̄ ſeipm̄ hōz ſic d̄ pane illo edat. id
ēſt. examinet p̄ diſcuſſionē cōſcientiāz
ſuā. Que qualit̄ fieri oporteat habes
ſupra tertio p̄cepto de cōmunionē. Et

vt Cancellari⁹ dicit tractatu de pollutōe
 nocturna. sufficit tal certitudo q̄lez in
 mā morali cōsueim⁹ experere. q̄ cer-
 titudo vocat morali sine ciuilib⁹. Et ad
 hāc certitudinē morali sufficit vt plu-
 rimū q̄ si hō accedēs ad missam cele-
 brandā discusserit p̄sciam suā sic fecit
 set p̄ magna re lucrāda. aut icō modo
 grauivtado. Et q̄ nō sit sibi p̄sci⁹ post
 hanc discussiōē de pctō mortali. aut
 de p̄posito peccādī mortali. qd̄ insup
 nō noscat se aliqd̄ impedimētū legit-
 mū p̄ excoicationē aut irregularitatē
 habere. s̄ ille. Ad idem tradit idē tres
 reglas in suo trip̄rito. q̄s habes. s̄. de
 sacramēto p̄nie. **S**exto q̄libz tenet
 scire b̄nficia manifesta sibi a b̄nfacto-
 re suo imp̄rita. q̄ al̄s viciū ingritudis
 incurrit. Vbi p̄mo nōndū. q̄ oportet
 p̄ virtutē gratitudinis b̄nfaciētī aliqd̄
 retribuere. qd̄ fieri neq̄t nisi b̄nficiū
 agnoscat. vt pbat **Tho.** i. iij. dī. xij.
 z. ij. ij. q. vii. z sequētī. q̄ quis iste qui
 donat liberaliter nō intēdat debitozē
 cōstitūere illū cui gr̄is donat debito ci-
 uili seu legali. videlz vt pacto firmet
 q̄ tātū p̄ tāto tribuat. tñ p̄stituit eū de-
 bitozē debito morali seu honestatē. q̄
 ad v̄tutē gr̄itudinis p̄inet retributiō q̄
 fit ex solo debito honestatis quā. s̄. alī
 q̄s spōte facit zc. Scdo nōndū q̄ tres
 sunt gradus nō dico spēs gr̄itudinis.
Prim⁹ ē q̄ hō b̄nficiū acceptū reco-
 gnoscat. Scdus q̄ laudet z gr̄as agat.
Tertio q̄ retribuat p̄ loco z tpe s̄z suā
 facultatē. **S**z dubitat. vtz q̄s plus
 teneat ad gr̄es reddēdas deo penitēs
 q̄ innocēs. **R̄n.** **Tho.** in. iij. dī. xij. z
 .ij. ij. vbi pus. Gr̄arū actio respicit q̄n-
 titatē donit modū gr̄uite datōis. z ex
 vtroq̄ mēsurā recipit. q̄ tam maior
 dono q̄ magis gr̄is dato maior gr̄az
 actio debet. Cōsiderādo q̄ q̄ntitatem
 doni. sic innocēs magis tenet. Tum
 q̄ malus donū ei dat. videlz innocen-

tia q̄ sit restitutio iusticie. Tum etiaz
 q̄ magis p̄tinuat gr̄a i eo ne cadat ce-
 teris parib⁹. absolute loquēdo. De s̄
 dīc **Aug.** ij. p̄fē. Quis hōim cogitās
 suā infirmitatē audervitib⁹ suis attri-
 buere castitatē atq̄ innocētā suam vt
 min⁹ amet te. q̄si min⁹ fuerit ei necessa-
 ria miscōia tua donās pctā contreris
 ad te. Et subdit. Et iō tantū dez immo
 ampli⁹ te diligit. q̄ p̄ quē me viderā
 tis pctōz meoz languorib⁹ exui. p̄ eū
 se videt tātis pctōz languorib⁹ nō im-
 plicari. De scdo dīc ibidē. Gr̄e tue de-
 puto z miscōie tue. q̄ pctā mea tanq̄
 glaciē solui. gr̄e tue deputo z q̄cūq̄
 nō feci mala. Quid em̄ nō facere po-
 tui z oia mihi dimissa eē fateor. z que
 mea spōte feci mala. z q̄ te duce nō fe-
 ci. Alio mō pōr dīci maior gr̄a. q̄ ma-
 gis dat gratis. z fm̄ h̄ magis tenet ad
 gr̄arū actiōes penitēs q̄ innocēs. quia
 magis gratis dat id qd̄ ei datur a deo
 Cū em̄ dignus eēt pena. dat ei gr̄a. Et
 sic licet illō donuz qd̄ dat innocētī sit
 absolute p̄sideratū maius. tñ donum
 qd̄ dat penitētī ē maius in comparōe
 ad ip̄m. Sicut etiā parvū donū pau-
 perī datū ei ē maius q̄ diuiti magnū
 Et q̄ actus circa singularia sunt i his
 que agēda sūt. magis p̄siderat qd̄ hic
 est v̄l nūc tale q̄ qd̄ ē simplr tale. vt dī-
 cit p̄bs. iij. ethīc. de volūtariōz inuolū-
 tario. Vñ **Luc.** vii. Qui plus dimittit-
 tur plus diligit. **T**ertio notandū q̄
 multis tenemur grati eē aliq̄ p̄dictaz
 retributiōe. P̄mo deo. Scdo parētī-
 bus. Tertio p̄lati sp̄ualib⁹. Quarto
 p̄lati sp̄ualib⁹. Quinto alijs q̄ nob̄ b̄n-
 fecerūt. Et int̄ p̄fatos q̄ntuoz adhuc
 sunt nouē genera hōim q̄bus possz vī-
 deri q̄ b̄nficia essent eis totalit̄ subtra-
 hēda. z tñ sunt eis cōicanda in prevel
 in toto. P̄mo q̄ dant cū p̄messa z tar-
 ditate vel cū tristitia. Nā boni ai est
 vt magis attēdat quis ad bonū q̄ ad

Preceptum IX Cap. I

malū. et tō si aliqd bñficiū dedit nō eo modo quo debuit nō oīno debet reci pīs a grātiāctōe cessare. mīn tñ q̄ si mō debito p̄stitit. q̄r **Seneca** dī est. li. ij. de bñficijs. Multūz celeritas fecit. multūz abstulit mora. Scōo de istis q̄ aliq̄ bñficia dant p̄pter suā vtilitatem. De q̄bus dicit **Seneca** li. vj. de bñficijs. Multū interest. vtrū aliquis bñficiū det nob sua cā. an suaz nra. Ille qui totus ad se spectat nob p̄dest. q̄ aliter sibi p̄desse nō pōt eo loco mī hī habēdus videt q̄ qui pecori suo pabulū p̄piciit. si me confortiū admisit si duos cogitavit. ingratus sum et inuictus nisi gaudeo hoc illi p̄fuisse q̄ p̄derat mīhi. sūme malignitatis est nō vacare bñficiū. nisi q̄ dantē aliq̄ incōmodo afficit. Tercio de istis q̄bus nō est necessariū eis aliqd det vtrū vultibus. Rñ. fm **Seneca** li. ij. de bñficijs. q̄ quātūcūq̄ q̄s sēte sit. tñ pōt sibi fieri recōpensatio bñficij p̄ exhibitionez reuerētiez honoris. Vñ dīc p̄hs. viij. et hīc. q̄ supercellēt q̄dē debz fieri bonoris retributio. indigēt aut retributio lucri. Et. v. li. dicit **Seneca**. Reddere possum⁹ felicitē fidele p̄siliū. assiduā p̄nerationē. fimonē cōem. et sine adulatōe locundū. Etia q̄ gratus beneficij accipit. vtrū dicit li. ij. p̄maz eius pensionē soluit. Egrate autē ad nos bñficia puenierint iudicem⁹ effusis affectibus q̄ nō ipso tñ audire. h̄vbiq̄ testemur. H̄ ille. Quarto de p̄coribus Nā si isti q̄ bñficiū dedit in p̄cōis mutatus est. debet tñ sibi fieri recōpensatio fm statū ipsius vtrū scz ad virtutē reducat. si sit possibile. Si autē insanabilis p̄pter maliciā. tñc alter ē effect⁹ q̄ prius erat. et tō debet ei recōpensatio bñficij sicut p̄us. Et tñ quātūcūq̄ fieri pōt salus honestate memoriaz haberi p̄stini bñficij. vtrū p̄z p̄ p̄hm. ix. et h̄. Sexto d̄ suis respectu dīoz. Rñ. Se

neca li. iij. de bñficijs. Quidā sermo p̄stat q̄d a suo exigi solet. misterū est vbi plus q̄ a suo necē ē. bñficiū ē. et tō eris vltra debitū facientib⁹ grē sunt habēde. Septio de inḡtis. Vbi dīc distinguēdū ē. Nā i inḡto duo p̄sanda sunt. Prio q̄dē q̄ dign⁹ sit ip̄a pati. et sic certū ē q̄ meret bñficij s̄bractōnē. Alio mō p̄siderādū ē q̄d oporteat scz bñficiū facē. Prio nāq̄ nō v̄z eē facilis ad inḡitudinē iudicandā. q̄ frequenter aliq̄s vtrū dīc **Seneca**. qui nō reddat nō sp̄ inḡtus ē. q̄ forte nō occurrat ei facultas. aut debita oportunitas reddēdi. Scōo v̄z tēdere ad h̄ q̄ de inḡto gratū faciat. q̄d si nō pōt p̄ bñficio facere. forte faciat scōo. Vñ **Iuc.** vj. Mitissim⁹ benignus ē sup̄ inḡtos et malos. Si v̄o ex bñficijs multiplicatis inḡtitudinē augeat et peior fiat. v̄z a bñficiōrū exhibitōe cessare. Octano de isto cui bñficiūz imp̄suz inutile foret. aut nociuū sibi fieret. Rñ. Recōpensatio bñficij p̄cipue p̄det ex affectu. et tō eo mō v̄z fieri recōpensatio. q̄ magz sit vtilis. si tñ postea p̄ ei⁹ incuriā in damnuū ipsius vertat. nō imputat recōpensanti S̄z q̄d si q̄s inuit aliū peccādo. tenet ne gratus eē. Rñ. Tho. Gratiūdo respicit bñficiū. Ille autē q̄ alicui auxillat ad peccādū nō p̄fert bñficiū. h̄ magis nocumētū. et tō nō debet ei grātiā actio nisi forte p̄p̄ voluntatē si sit deceptus vñ credit adinuare ad bonū. et adiuvit ad peccādū. h̄ tñc nō debet recōpensatio tal⁹ vtrū adiuvet ad peccādū. q̄ h̄ nō eē recōpensatio bonū. h̄ malū q̄d p̄iat gr̄itudi. Dono an sibi q̄s debeat bñficiū p̄stare. Rñ. q̄ respectu sui nō ē p̄p̄e bñficiū h̄ methaphorice. inḡtū videt fm p̄hm. v. et h̄. accipit dī uerse p̄tes hoīs sic diuerse p̄sone. Vñ Misere aie tue placēs dō **Ecci.** xxx. Quarto nōndū q̄ mīhi sūt q̄d inḡtitudis. P̄m⁹ i eo q̄ nō retribuit bñfi-

alium acceptū ope aliquali. **S**ecūdas
 in eo q̄ retribuit bñficio mala. **T**ertio
 in eo q̄ dissimulat q̄ si nō demonstrās
 se bñficiū accepisse. vñbo non grates
 referēs. nec laudās. **Q**uartus in eo q̄
 bñficiū vitupat. **Q**uinto in eo q̄ nō re-
 cognoscit. siue p̄ obliuionē. siue quo-
 cūq; alio mō. **I**ntellige nō qdē de ob-
 liuioē q̄ puenit ex nāli defectu. qz il-
 la nō ē pccm. qz nō subiaceruolūtatī. s̄
 de illa q̄ ex negligētia puenit. **D**e q̄
 Seneca. iij. de bñficijs. **A**pparet illuz
 nō sepe de reddēdo cogitasse cui obte-
 rit obliuio. **H**ic q̄nūs gradus respe-
 ctu pcedētū ē granissim⁹. **S**ext⁹ ē in
 eo q̄ bñficiū quasi maleficiū reputat.
Primi duo opponunt tertio gradui
 gratitudinis supra recitato. medijs duo
 scō. et vltimi duo pmo. **E**st aliū mo-
 dus ingratitudinis improprie dicte qū
 quis bñficiū recipit. et ignorat q̄s de-
 dit. **N**ō em̄ talis peccat. nec ingratus
 est si bñficiū nō recōpensat. vñmō sit
 parat⁹ bñficiūz recōpensare si noscat.
Est aut̄ laudabile qñq; ut ille cui dat̄
 bñficiū ignoret q̄s prestat. **T**um ppter
 inanis gl̄euitationē. sicut beatus **A**-
 colaus aurū i domū vicini sui furtim
 p̄iiciens. qz vitare voluit hūanū fano-
 rem. **T**ū etiā qz in hoc ipso ampli⁹ be-
 neficiū facit. qd cōsulit verecūde ei⁹
 qui bñficiūz accipit. **I**o Seneca. ij. de
 bñficijs. **I**nterdū q̄ iunat fallēdus ē.
 ut habeat nec a q̄ cepit sciat. **Q**uinto
 notādū q̄ ingratitudo aliquā est pccm
 mortale. **Vñ. ij. Timoth. iij. Parēti-**
bus nō obediētes ingrati scelesti. **E**st
 etiā aliquā veniale. **N**azv **T**ho. vbi. s̄.
 dicit. q. cxij. **I**ngrat⁹ dicit aliq̄s dupl̄r
Vno mō p solā omissionē. puta quia
 nō recognoscit. vel nō laudat. vñ nō re-
 tribuit vices p bñficio accepto. et hoc
 nō ē semp mortale. qz debitiū gratitu-
 dinis ē. **vñ. s̄. dicitū ē. ut hō etiā libera-**
liter tribuat ad qd nō tenet. et sō si illō

pretermittit nō peccat mortaliter. est
 tñ pccm mortale. qz hoc puenit ex ne-
 gligētia quadā. aut ex aliq̄ dispositōe
 hoīs ad vitiū. **P**ōt tñ ptingere q̄ etiā
 talis ingratitudo sit pccm mortale. vñ
 propter interlozē ptempiū. vel etiā
 ppter p̄ditionē eius qd subtrahit bñ-
 ficio. quod ex necessitate ei debet. siue
 simpliciter. siue in aliq̄ necessitatis ca-
 su. **A**lio mō dicit aliq̄s ingratus. qz nō
 solū premituit implere gratitudinis de-
 bitū. s̄ etiā p̄trariū eius agit. **E**t b̄ etiā
 fm̄ p̄ditionē eius q̄ agit. qñq; ē pccm
 mortale. qñq; veniale. **S**ciendū tamē
 q̄ ingratitudo q̄ puenit ex peccato
 mortali. habet perfectam ingratitudi-
 nis ratioē. **I**lla vñ q̄ puenit ex pec-
 cato veniali imperfecta. **N**ec omnia ab
 initio illi⁹ materie de gratitudine sunt
 de mēte **T**ho. vbi p̄us.

Capitulum. ij.

Primo debet q̄libet scire aliq̄
 liter suas infirmitates et miseri-
 as. qz alio sup̄biret. **Vñ Bern.**
fm̄. c. xxxvij. sup̄ Cant. **N**emo absq;
 sui cognitiōe saluari pōt. de q̄ nimis
 mater salarū hūilitas orit̄. et timor dñi
 quē tpe sicut initū ē sapie. ita et salu-
 tis. nemo dico absq; illa cognitiōe sal-
 uat̄. q̄ tñ etate h̄z et facultatē cognoscē-
 di. qd ppter puulos loquor et ppter fa-
 ctos quorū alia ē rō. **Q**uid si ignoras
 deū. poterit ne spes esse salutis. nec b̄
 quidē. **N**ec em̄ eū potes amare quē
 nescias. aut habere quē nō amaueris.
Nouer⁹ p̄inde te vñ deū timeas. noue-
 ris ipm̄ vñ eū diligas. **I**n altero int̄-
 rlar ad sapiāz. i alioz p̄m̄mar. qz litū
 sapientior dñi. et plenitudo legis et cha-
 ritat̄. **T**ā ḡ vtracq; igratia cauēda ē. li-
 bi q̄ sine timore amore dei salu⁹ ē nō
 potes. **E**t quēadmodū ex noticia tui
 veniet i te timor dei. ex dei noticia. atq;
 dei timē amor. sic ecōtrario de ignorā-
 tia tui sup̄bia. et d̄ dei igratia despera-

rio. tui g. ignoratia z del maxie fugie.
Bda est. hec **B**erū. **A**d cognoscendū
 aut se notāda sunt tria pncipalit. Pri
 mo quanti sint defecti nri. Scdo cur
 tā difficile sit hūiliare se. Tercio quō
 sub omnibus nos debemus hūiliare.
Primo ad pmiū notāda sunt tria. Pri
 mo de antecedētib⁹ pccū actualis ma
 liciā. Scdo de ipso pccō. Tercio de cō
 sequētib⁹ malicijs. De pmo aduerte
 q pmiū nostrū fundamētū ē nūllū
 tas z vanitas ex ex pte nostra. qz sicut
 corp⁹ nrm habet patrē z matrē. Sic
 aia sicut patrē matrē q dāmō habet
 In aia em duo sunt. videlz ea q sunt
 bona z pfectiōis. z illa a solo deo pte
 emanauerūt. Et ea q sunt impfectiōis
 z illa a nre nostra q est nūbilitas p
 nensūt. De vtroqz dī **J**ob. p. Omnia p
 ipm facta sunt z sine ipso factū est nū
 bilit. Pmiū ē dei. nō nri. nisi inqntuz
 deus. dedit. fm illud **J**acobi. p. Dne
 datū optimū z oē donū pfectū de sur
 sum est descendens a pte luminū. volū
 tarie em genuit nos vbo. veritatis vt
 simus inltū aliqd creature etas. **D**ī
Gall. parib. li. suo de aia. Et magi li.
 de causis. z **A**bb. sup eodē pbant. imo
 demōstrāt q cū de⁹ sit solū vn⁹ z vnt
 eus fons essendi bonitatis sciētie. po
 tētie. z similitū pfectionū. idcirco nul
 libi. alias inuenit in qcūqz creatura eē
 bonū. virtus. sciētia z talia hūmōi nisi
 a pmo fonte habeat. **V**nde dicit sal
 uator. Nemo bonus nisi solus deus.
Vnde creature oēs sunt solū cānalia
 quedā p q ad nos flunt vicia bona.
Exemplū de vnico fonte mūdi existē
 te. nullus nūc aqua hiet nisi dī isto fon
 te. **A**liud exēplū est de solo q ē fons
 lumis. **P**er igit nō illuminat. s. tamen
 ofert. **A**liud exēplū de vnico diuite.
 oibus exūtib⁹ miser. pūc nullus dī
 uitias hiet. z nisi ab eo q p nūcios do
 na dirigeret. **P**ri aplo. j. **T**imoth. p.

Regi seculorū immortalī inuisibili soli
 deo honor gloria. **E**xēplū sicut d vnt
 co sapiēte potes applicare. **S**ecundū
 videlicet nūllū est pte nostrū cū omi
 bus impfectiōib⁹ nūbilitū seqntib⁹. **E**t
 est fm **T**ho. pmiū est fundamētū
 oim nostraz opationū inqntuz sunt
 impfecte z deficientes. z mōstruose. vt
 pbat dñs **A**bb. i li. suo d causis. **H**oc
Po. vidit cū ait. **E**go aut tāq nūbilitū
 an te. verūtāmē vntērsa vanitas ois
 hō vntōs. **H**oc exēplū ē sapiētissim⁹
Salomon. cui⁹ pmiū verbū lib. i **E**c
 clesiastes est illud. Vanitas vanitatis
 z oia vanitas. supplē. sunt. ecce mater
 Sed qd d bonis a deo senferint pclu
 in vlt. vbo elusdē lib. i. **F**inē loqndi
 oēs parit audiam⁹. **D**eu time. z man
 data eib observa. hoc ē ois hō. cuncta
 q sunt. adducet in iudiciū p offit erro
 ro sine bonū sine sit malū. **V**bi nō
 tandū. q vbi cū nos inspicim⁹. tunc
 repim⁹ nos nūllū esse. **I**n nobis em
 qnqz plderare possum⁹ videlz fieri. eē
 cogitare. velle. z opari. cū pficere. qm
 nullū ē ex nob inqntuz aliqd bonū ibi
 est. s. inqntū defectuosū ibi aliqd ē **D**e
 fieri pti pmo **R**o. viij. Vanitati crea
 tura subiecta est. **V**n create diffinit p
 aliqd de nūbilo facē. **D**e scdo videlicet
 eē. **G**al. vi. Qui se existimat aliqd eē
 cū nūllū sit. ipse se ducit. **E**t fm **G**reg.
Ois creatura in qlibet instāri i nūbilitū
 decideret nisi mān dei sūstineret **E**sa.
 .xl. Omis gētes qsi nō sint sic sūt corā
 deo. z qsi nūbilitū z inane reputare sunt
 ei. **D**e tertio videlz cogitare. ij. **C**or. iij.
Nō sam⁹ sufficētes cogitare aliqd a
 nob qsi ex nob. **D**e qto z qnto. s. velle
 z pficere **P**hil. ij. **D**e opat i nob velle
 z pficere **E**sa. xxvj. Omia em opa nra
 opatus es dñe. **E**t si velle habem⁹ tñ
Rom. vij. dī. Velle adiacet n. pficere
 aut bonū nō inuenio. **D**e facere pater
Job. xv. Sine me nūllū potestis facē.

Ex quo patet primo. quod pro nihilo nostri saluamur. Ps. lv. Pro nihilo saluos facies illos. Nec desipere debemus. q. ij. Corinth. iij. fiduciam tale habemus pro christum ad deum si quod sufficientes sumus cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis. sed sufficientia nostra ex deo est. Et plena est scriptura quod in deo spem ponamus. Unde Isai. xliij. Perditio tua israel ex te. tantummodo in me auxilium meum. Ad idem christus Job. xv. Ego sum veritas vera. et pater meus agricola est. Et post pauca Vos palmites. qui manet in me et ego in eo. hic fert fructum multum. quod sine me nihil potestis facere. Si quis in me non manserit. mittet foras sicut palmes et arefcet. Nec duo videlicet cognitio sui et dei sunt causae vere deuotionis secundum Thome. Iterum vere humilitatis hec quicunque frequenter cogitaret de nihilo nostri omnia vicia facilius vitaret. Quid enim superbiat quod nihil habet nisi nihil: quid auare cuperet cuius omnia bona sunt dei: quid voluptati operam daret quod se pro peccatis in nihilum redere crederet. Secundum Augustinum. Quando irascet qui deum iuste promittere omnia credit. et se reus cognoscit quod denique torpescit quod se omnibus bonis priuatum credit. Sed notandum est valde. quod modicum proficit talis solo intellectu cognoscere. videlicet imperfectioes et mala nostra nisi etiam voluntatem moueamus ad preceptum nostri. et ad deum pro gratia et adiutorio recurramus cum gemitu. et ad humilitationis signa et opera operamur. **P**ro secundo humiliter et scire debemus. quod totalis in peccato originali in utero aui sui mus et nati. Est autem peccatum originale carentia originalis iusticie cum debito habendi eam vel equalens. videlicet gratia. Quo peccato originali sic inficimur. Nam Adam et Eva in paradiso positi a deo receperunt donum originalis iusticie pro se et suis posteris iure hereditario sub tali pacto. ut si obedientes deo essent in suis mandatis etiam posteris idem donum

haberent. si non. tunc ipsi et heredes dono originalis iusticie priuati essent perpetuo. nisi dei filii reciperent. quod iusticia originalis priuati patet. et nos fuisset immunes a culpa. Prius decorati deo lete seruientes. sine fame et siti. et bruta nobis obedissent. nihil nobis nocuissent. et tandem sine morte pena in celum translati fuisset. Sed hoc donum ipsi perdidit per theoplasiam. et nos eorum filii nati eodem dono caremus. Et ideo secundum apostolum Omnes nascimur filii ire et miserie. et sic aiamur non dum nati. Tertio humiliter debemus propter fomitem peccati pro originali peccatum. quod fomes est quidam adhuc relicta infectio omnia membra corporis et anime inclinans ad vicia et ad virtutibus retrahens. non tamen est fomes iste peccati. quod originale peccatum per baptismum sacrum christi passione coopante deletur est. sed est quidam debilitas relicta in homine. hominem etiam iam sanato. Sicut relique febres febze cessante manent in artubus ab expedito mortu retrahentes. et in inercia quando inclinantes corpus sanatum. Hoc christus in parabola tangit Luc. x. ubi dicit. Non quidam descendebat ab hierusalem in hiericho. id est. de paradiso in terram iumentorum. quod incidit in latrones. id est. suauis demonum. quod spoliauerunt eum. supple. gratuitis videlicet iusticia originali. quod quantum oratione potestas profecit. voluntate iusticia. intellectu prudentia. irascibile fortitudo. et concupiscibile temperantia. et plagis impostis. supple. naturalibus bonis vulnerant abierunt seminu relicto. Vbi secundum Bedam. et Thome. i. q. lxxxv. quatuor principales vulnera quilibet anima in originali peccato modo contrahit. scilicet malicia in voluntate. ignorantia in intellectu. infirmitas in irascibili. et intemperantia in concupiscibili. Per iusticiam enim originalem profecte ratio inferiores anime vires continebat. et ipsa ratio a deo perficiebatur et subiecta. Nec autem originalis

Preceptum IX Cap. II

iusiicia subtrahit e p pcrim pmi hois
pmo sibi. deinde oib. Ade filijs. z io
oēz vites aie manent qd ammo ppro
ordie destitute. q ordinant nāliter ad
vires pstatas ad alias. ipa aut desti
tutio nāevulneratio vici. De scdo
videlz de ipo pctō in se in pncps ef
fectib. sciedū p. q peccare v pcrim hie
est de se malū z turpe. z io a rōe recta
nullo mō eligibile. Velle em peccare
fm inf. Cur de hō. est infinite fugi
bile cuilibet creature rōnali. h ad hūc
sensū. qz infinitū malū p qntiscunq
bonis pndis vel malis effugiēdis nū
qz eligi. vel acceptari. nec rōnabilit
pōt fieri v cōmitti. Tā immēsa aut fu
gibilitas pcti surgit ex eo. tū qz malū
de se. tū ex immēsa inhonorabilitate
dei in z p oibus reb. honoradi. tū etiā
ex indispsabili debito nroz obligati
one ad ei honorē. Pctm siqdē est vī
inhonoratio. z respectu tal infinite fu
gibilitatē oia pctā sūt eq fugibilia nō
tū omia pctā sunt eque mala seu gra
ua. qz mortale ē grātū veniali. Mali
cia em pcti attēdit penes habitū itēsi
orē volūtatis z pēptus. delectationē.
qz difficultatē z laborē quē habem
in opib. qb. de inhonorat. qz fm hec
spoliāmur donis. affligimur penis. et
in nālīb. vulneramur z ledimur. Se
cūdo malicia pcti pz ex eo q illud de
sapientissim. maxie odit. imo nec dia
bolū nec pctōrem odit nisi p pcrim.
Vñ Sap. j. Nihil odisti eoz q fecisti.
Et qd ampli. de nullū rāonū hz a
micū qn si peccet efficit sibi ad mortē
inimic. vt pz de angliis peccantib. q in
nālīb. erāt pulcerria ps mudt. z in De
tro eū negante. z qd maximū videt. vt
pctm occideret de filiū suū voluit oc
cid. Esa. liij. Propt scel. ppli mei e
go percussi eū. Deū igit pctm qsi iratus
pstituit furibundū. fm illd ps. Dne
ne in furore tuo arguas me. Tertio pz

pcti malicia in eo q nihil pōt nocere
homini nisi pcrim. fm illd qd cant ec
clesia. Nlla nocebit aduersitas si nul
la dñetur iniquitas. Rō. viij. Scim. qm
diligētib. deū oia cooperant in bonū
Diabolus em si nō peccam. tentado
nob. fm Bern. coronas eternas fabri
cat. hō inimic. psequēdo nos purgat
z aduersa cūcta vritib. roborat. De
tertio videlz de nocumētis z effectib.
pcti. nōndū. q. xij. mala insert. q mala
deus ex mag. bonitate z charitate erga
nos ordiauit. vt vllis tot malis ad eū
redeam. Exēplī grā. Vite p maxime
conuinceret filiū diligere. q pcuraret
vt ab eo fugientē filiū null. bñ h male
tractaret ad finē illū. vt ad patrē redi
ret. Prīmū malū ē q aia pus pulcer
rīma oim creaturaz infra angelū ma
culas tot p pcrim ptrahit. qz pctā pmit
tit. vt declarat fm Tho. j. ij. q. lxxvj.
Sic. n. i corpālib. macula dī qn aliqd
corp. nītidū vel pulcrū pdit nītoz ex
pactu alteri. corpis. sic veltis. aurū. ar
gentū z filia. Sic i spūalib. etiā fit ma
cula. qz aia duplicē nītoz hz. Vñ ex
refulgētia lumis nālīs rōnis p quā dī
rigit in suis actib. Aliū ex refulgētia
diuini lumis. s. sapiez grē p quā hō p
ficat ad bñ z decēter agēdū. Est at qdā
cōtact. inherere aliqb. reb. p amorem
Cū igit hō peccat inheret aliqb. reb.
ptra lumē rōis z diuine legis. vñ ipm
detrīmētū nītoz ex tali cōtactu. pue
nīēs macula aie methaphorice dī. De
Eccl. lxxij. de Salomone dī. Dediti
maculā in gloria tua. Et Ephe. v. Vī
ri diligite vxores vras. sic xps dilexit
ecclesiāz semetipm tradidit p ea. vt il
lam sacrificaret mūdās eā lauacro aq
in verbo vite. vt exhiberet sibi glōsiam
ecclesiā nō habētē maculā neq rugā.
Sūt aut triplices macule pctā cōco
mitates z qlibet illaz mltiplex. Prīa
macula est priuatio nītoz aie. Scda

quo dicit p̄cipm̄. necessitatē sportat
z transgressor peccat mortalit̄. Decim⁹
est. q̄ ecclesia suffragiis spoliatur q̄ face-
ret interim q̄ peccat. z anias sicut z
peccantē p̄uat bono ope. Dēs em̄ aīe
hic z in purgatorio cū p̄s. orare debet
dicēte. Participē me fac deus oīm tē-
mentū te z custodientū mādara tua
Undecim⁹. peccatū bestijs assimilatur
q̄ p̄s. hō cū i honore eēt nō intellexit
cōpans ē iumentis insipientib⁹ z. Pec-
cator em̄ rōne nō recte vitatur discretē
bonū eligēdo. ad terrā inclinatur terre-
na amādo. ad celū nō erigit vīna p̄e-
plādo. ipetū ire fert z carnali p̄cupia.
Duodecim⁹ aīam quā deus creauit z
dorauit pulcherrimē z sanissimā fecit
atq̄ post angelū oīm creaturā p̄fe-
ctissimā p̄cū demurbar. infirmat. z in
p̄iculosissimo statu oīquaq̄ poit. Nō
aīa peccatrix dēpingit imaginari pōt
velut dgo vel sentia q̄ eēt inflata p̄ su-
perbiā. vulnerata p̄ auariciā hydropli-
ca p̄ luxuriā. ferida p̄ gulā. feb̄icitans
p̄ irā. intorricata p̄ inuidiā. oībus mē-
bris p̄fecta p̄ accidiā. hec ceca est per
ignorantiā. surda p̄ indemonstratiōē. muta
p̄ recte locutiōis carētiā. nuda p̄ virtutis
carētiā. s̄ sedet sup vacuo z nihilo. in
cui⁹ dorso fert corp⁹ qd̄ corripit z eā
aggrauat. sub ei⁹ pedib⁹ infern⁹ i quē
pōt cadere. quā circūdāt hostes inu-
merabiles. intus vicia z p̄cupia. eē de-
monia. z circūquaq̄ mūdus. Que vi-
dēs apls ad Ro. vii. exclamant dicēs
Infelix ego hō qd̄ me libabit d̄ corpe
mortis h⁹. grā dei p̄ Iesū xp̄m dñm
nrm̄. ¶ Quo ad secundū. cur tā diffi-
cile sit ad hūilitatē puenire. cū tā tota
nra nā ad illud inclinare videat. De q̄
dēcurimus tracta. de hūilitate. tres
causas assignat. P̄mo illud p̄tingit ex
p̄p̄ia arduitate. q̄ dñs quāto ē ma-
gis ardua z p̄fecta. tāto ceteri parib⁹
est inaccessibilior nris viribus. z tāto

oportet eūz maiori conatu assurgere
ad eā. Scdo ex forti impulsu mlti ap-
petibilitate sui dñi vehementer p̄dicata
in nā rōnali. q̄ nō ē plena s̄vacua deo
z p̄p̄is ē inflata plena viciosa estimā-
tione suūp̄s. Altitudo em̄ p̄p̄is z
p̄sidenē z singularis p̄cellētē z nulli
subesse nulliusq̄ legib⁹ coartari. s̄ i oī
bus p̄p̄ia volūtate seq̄. hec se exhibet
mēt̄ tali vt qd̄ dñs dñm eēt posse vt
qd̄ q̄i glia dei. z iō ē difficillimū ra-
dices sup̄bie i tali medullit̄ inhsbitas
a se eradicare. Tercio ex eo q̄ cōtēpt⁹
sui p̄fert qd̄ dñs imaginē ineffabil̄ mortis
annihilatiōis z annullatiōis. z iō grā
dē sui p̄p̄tū horret hō sic sui annihila-
tione. Tm̄ em̄ se sentit hō esse vt iūē in
cordib⁹ altorū qm̄ sentit se app̄ciari
ab eis. z sicut tñ se sentit hō vīuē sibi
quātū sibi occurrit vt gl̄osus z vt res
magis altiorū valor. Quātū aut̄ hōmō
app̄ciator fama tollit aut minuit z a
q̄ cordib⁹. tāntū a tot cordib⁹ sentit se
hō mortis annihilari. Cōtēptus etiā ad
dit vltra p̄sentis p̄culcatiōis z deie-
ctionis z tāq̄ abominabil̄. z h̄ est qd̄
modo p̄l⁹ eē q̄ nihil. Nec ē cā tante
difficultatē ad tolerādū vt amādū grā-
dē p̄p̄tū sui vel infantiā. z iō p̄fecta
humiliatio ē summū gen⁹ martirij. z
holocaustū apd̄ deū. Quo ad tertiū
dubitat. q̄ mō hō veracit̄ se possit
reputare oib⁹ hoib⁹ iferiorē z vltiorē.
Rñ. ibidē q̄ q̄ntupl̄. P̄mo cōpando
id qd̄ ē tibi. p̄mū ad alia fin q̄ sunt
opa dei. Tibi em̄ p̄p̄ia ē eē de nihilo
z tēdere i nihilū qm̄ in te ē. z ea sunt
tibi p̄p̄ia. d̄ qd̄ dicit̄ ē circa p̄cipiū
hui⁹ ca. Ea em̄ q̄ h̄nt rōnē entis z boni
sunt a deo ab ip̄o deo p̄cipiaria. Si
ergo h̄ mō cōpas te illis iusentes te in
infinitū vltiorē illis. Hanc viā docet
Anselm. Secunda viā pōit beatus
Aug. sup̄ illo Phil. ii. Supiores in-
uicē arbitrātes. dīc. Nō hoc debem⁹

estimare ut estimare fingamus. h. vere
estimem? posse aliquid occultum esse in alio
quo nobis superius sit. et si bonum nescimus quod
ipso videmur superiores non sit occultum.
Dicit enim Ambrosius li. de virginitate. Quod quidam
plerumque habet multa bona exte-
riora sed intra minora. Quidam vero habent
paucos exteriores sed habent multa occulta in-
terius. quod prevaleret omnibus illis. utpote alii
quis plures habet habitum martirij et vir-
tute sufficientem ad sufferendum martyrium quam
alii quodammodo alii non habent. aut non in quantum
alii? **Idem Gregorius** super illud Job. Si sim-
plex fuero et ipse ignorabit anima mea.
dicit. **Sed** minus dicit homo estimare dona
sua quam dona alteri? Tercio fit per forte
affectum et gustum suorum defectum. Sic enim
patiens dolore dentium estimat se per alium
patiri. non quod per rationem videat dolore suum
esse maiorem. sed quod intimus et fortis dolor
suum sentit quam aliorum. Sic etiam in proposito
debet esse homo. **Paulus** doctor gentium
et vas electiois. i. Timotheus. i. dicit. se pri-
mum et maximum omnium peccatorum. Quarto
potest fieri comparando illud quod tu reddis
deo respectu gratiarum quod deus tibi fecit
ad illud quod alii reddidit respectu eorum quod a
deo recepit. aut ad illud quod redderet si
tanta et talia sic ipse a deo recepisset.
Hoc modo beatus **Franciscus** dicebat se ma-
ximum peccatorum omnium. quod estimabat non esse
ribaldum quod non esset gravior deo si tanta beneficia
gratiarum a deo accepisset sic ipse acceperat.
Quinto modo fit ex consideratione divinorum
iudiciorum. et nostre variabilitatis. quod fit
Gregorius xxv. moral. super illud Job. xxxiiij.
Coteret multos et innumerabiles et alii
os stare faciet per eis. dicit. **Saepe** prin-
cipit ut quod videtur stare humano iudicio tam
in conspectu divini iudicii faceat et quod hic
coram hominibus facit tam in conspectu divini iu-
dicij stent. Et exemplificat de **Juda** et eius
apostulatu. et de latrone in cruce. Et ad-
ducit illud **Apocalypsis** iij. Tene quod habes
ut nemo accipiat coronam tuam. Et illud

i. Cor. x. Qui se estimat stare videat
ne cadat. Et quod fortasse illi quod despici-
mus tarde possunt incipere. et vita nostra
ferventioribus studiis perire. ut ibi etiam
tangit.

Capitulum. iij.

Secundum principale de ignorantia
declarendum fuit. quoniam ignorantia
fit per causam. quando excusat a peccato
et quoniam non. **Pro** intellectu huius notan-
dum finem **Thomae** et **Durandus** in. ij. dist. xxij.
et **Thomae** i. q. lxxvj. et finem alios tam theolo-
gicos quam iuristas ac philosophos. quod quintuplex
est ignorantia. Prima est ignorantia ele-
ctionis. et hec quodammodo affectum peccati
persequitur. ut quoniam ex concupiscentia peccati quam
voluntas non repugnat absorbere iudicium
rationis in particulari operabili finem quod dicit
vi. **Et** ibi. quod delectatio corrumpit existima-
tionem prudentis. et finem hac ignorantiam
omnis malus seu peccatus dicitur ignorans.
Sed dicitur ignorantia concomitans. et
hec se habet ad actum concomitantem. ut quoniam
quod ignorans aliquid facit et nihilominus
faceret si non ignoraret. et hec se habet per acci-
dens ad actum. id est nec excusat per causam. nec
alleviat nec aggravat. Signum autem quod
quod talis ignorantia habuerit est. cum quod
non penitet vel dolet postquam actum perfecit
aliquem. ut si quod inveniret flor. quem pu-
taret suum fuisse quod non fuit suus et refuaret
eum et nihilominus fuaret eum etiam si non
putaret eum suum fuisse. **Sed** si aliquis cre-
dens accedere ad unam mulierem. accede-
ret ad alteram ad quam tamen accederet si ea
non ignorasset. Tercia est ignorantia invincibi-
lis. videlicet eorum quod non possunt quod sciret quod
studio vinci non possunt. talis est in omnibus quod non
possunt ut ratione ad ipsos. vel spiritus. ut in pueris
minoribus. maniacis. demoniacis.
ebriis et ignorantibus privatis ratione ex comesti-
one cicure vel insipientis. ignorantiaque in-
vincibilis. si finis finem suam causam fuerit in-
vincibilis. excusat in toto. propter quod non est
voluntaria aliquid modo. et ideo non est nec fuit

Preceptum IX Capi. III

in pte alieni? ea repellere. ut in pue-
ris minoribus. **S**ed qd de hntib? igrā-
tia inuincibilē. qz i pte aufert vñ rōnis
hñ. qz i talib? excusat in tato vt i pue-
ris qz fm pte sūt dolcapaces z pcepti
dini. z i furiosis hñtib? lucida inuincibilis.
Et dñ norant. si fm se z fm suā cām
fuerit inuincibilis. pñt ebriū ex ebrieta-
te peccatē cui? ignorātia inuincibilis ē
fm se. qz tñc nō pōt iudicare qd agen-
dū sit vñ agēdū. tñ nō ē inuincibilis
fm suā cām qz potuit se nō iebriare et
ita nō ignorare. Et id nō ē oīno excusa-
tus a toto fm **T**ho. z multos. hñ a tato
si inebrietate aliū occidit vel simile fa-
cit. Si autē qd incidit in igrātia inuinci-
bilē. puta i puatōne vsus rōnis p op-
licitū. vt si p vigiliās z abstīnētiās alī
quis infans factus ē vñ ex debilitate
cōplexiōis vel ex sumptione cibi quē
nō tenebatur scire puatū vsu rōnis
tūc iterū excusat a toto. Si etiā qd in-
cidit igrātiā inuincibilē p opus p qd
venialit peccauit. etiā excusat a toto.
vt si feruor excessus pctm veniale fu-
it in vigilando. abstīnēdo. z in hñtib.
Si autē qd incidit in igrātiā inuinci-
bilē ex culpa sua mortali. adhuc excu-
sat fm multos a toto si saltē nullū hñ
vsu rōnis qñ actū facit. q alias esset
pctm. puta si occidit. Et hñ opīnō ē p-
babiliōr z vñor. **A**ug. z **A**mb. z **A**ay.
eē videt. **D**ibus tñ talib? si liberati fu-
erint ē pñia ipōnēda hñ leuioz qz si fa-
ni talia cōmississent. vt ps. xv. q. j. si qd
Et hñ sit ad cautelā. z ne disciplina ec-
clesie defera. Cui psonat pbs. ij. et hñ.
vbi dñt qz ebrius meret duplices ma-
ledictiōes. Et. iij. politic. iubet tales
ebrios plus alijs puniri. nō q pctm sit
grau? hñ qz talia sūt frequēti? z pñius
Tho. excipe videt ebriūz vbi s. j. ij. q.
lxxvj. Et forte sic ē ebriū dictū ē q ad
culpā. si ē de isto qui ex culpa sua
grauē efficeret demoniacus. vel furi-

bundus. vt sit interdū p maledictiōes
z iras. qz tales in infantia aliqd faciētes
alias illicitū nō in toto. hñ excusarent
in tato. **D**icit **T**ho. j. ij. q. lxxvj. ar. iij. Si
eēt talis igrātia q totalit excluderet
vsu rōnis oīno a pctō excusaret. sic
ptz in furiosis amētib? hec ibi. **P**er
talē etiāz igrātiā inuincibilē excusat
fm **V**ricū iste q in aliq agēdo dubio
magis pños pñulit. de q nullā auto-
ritatē expñsam habet vñ ita sit vñ nō
dūmō former sibi bonā pñciāz postqz
magis pños pñulit. z si res alit se hñ
qz ipse sentit excusat. qz fecit qd potu-
it. de? autē nihil impossibile requit ab
hoie. **D**icit etiā **G**uil. sup **A**ay. qz i ha-
bētib? vsu rōnis q ad ea sine qd? nō
eē salus. nulla ē igrātia inuincibil? sim-
plicis z oīno. qz si nō inueniret hoīem
a q doceret vñcio doceret eū. nisi sta-
ret p ipm. **Q**uarta ē igrātia vñ-
uersalis fm pños. z fm iuristas dicit
igrātia iur. videt eoz q qd scire tene-
tur. vt patuit circa pñcipiū pcedēt. ca.
in septē sciēdis. **U**nus em scire tenet
qd alter nō. vt ibidē dictū est. qñ talitū
igrātia directe z p se ē volūtaria seu af-
fectata. vt si qd aliqd sua spōre nesciat
vt liberi? peccet. hñ igrātia i nullo ex-
cusat. hñ est spāle pctm z actū aggrauat
qz auget volūtariū z p pñequēs pctm.
Ex intētiōne em volūtatis ad peccan-
dū puenit. q aliq vult subire igrā-
tie dānū pñter libertatē peccādi. **D**i-
stinguunt vñtū ibi aliq de igrātia
affectata. qd pōt haberi duplicis. **P**ri-
mo cū igrātia tētiōis. vt cum qd
tenet ad aliqd. hñ nescit an teneat vel
nō. Et hñ excusat aliqñter licz modicū
Et illa fuit in **P**aulo. j. **T**imoth. p.
Misericordiā cōsecut? suz qz ignorās
feci in incrudelitate. vt de se dñt. **N**llo
mō pōt haberi cū pñciētia tētiōis hec
in nullo excusat hñ dānat. **U**nde **P**s.
Noluit intelligere vt bñ ageret. **Q**uā

do de talis ignorantia que est causa peccati.
non est directe voluntaria seu affectata.
sed indirecte vel per accidens que dicitur sim-
plex ignorantia. puta cum quis propter la-
borem vel propter alias occupationes ne-
gligit illud addiscere per quod a peccato re-
trahatur. talis enim negligentia facit ipsam
ignorantiam esse voluntariam et peccatum di-
rectum modo sit eorum que quis scire tenetur et potest.
talis ignorantia non totaliter excusat a
peccato. Similiter cum aliquis non vult labo-
rare in studio. vel negligit discere vel
querere vel sermonem audire. ex quo se
quis enim ignorare. Vel cum aliquis
vult bibere vinum immoderate. ex quo
sequitur cum inebriari et discretionem ca-
rere. talis ignorantia diminuit voluntari-
um secundum Thomam. et per consequens peccatum. et sic
non excusat a toto sed a tanto. Cum enim
aliquid non cognoscitur esse peccatum. non potest
dictum quod voluntas directe et per se feratur
in peccatum. sed per accidens. unde est ibi minor
contemptus. et per consequens minus peccatum.
¶ Quidam igitur de ignorantia iuris que ad-
leuitate et gravitate ponitur gradus ta-
les. Primum sunt quidam que habent igno-
rantiam simpliciter talem que ignorant que tenentur
scire sed laborant ut sciant. Et hec habent
aut sine transgressionem legis. et tunc est
pena peccati tantum. Aut cum transgressionem. et
hec non excusat a toto sed ut multum. quia
invincibilis est ut nunc. licet non simpli-
citer. et sic sunt duo gradus. Alii sunt
habentes ignorantiam crassam. vel supinam
que ignorant negligenter scire cum possint. sed
sunt indifferentes ad utrumlibet. et hec mi-
nus excusat. Exemplum istorum trium de illo
que nescit claudere in infirmitatem esse peccatum
bitum. vel non esse ducenda in infirmitatem
quam polluit per adulterium. Alii sunt que ha-
bent ignorantiam affectatam sine conscientia ten-
tionis. ut paulus. et hec minus excusat
quam tertia. Alii vero habent affectatam cum
conscientia tenionis. et ista in nullo ex-
cusat sed omnino damnatur. et sic sunt quinque

gradus. **¶** Quinta est ignorantia parti-
cularis dicta a philosophis. haec a iuristis dicitur
facti que est ignorantia particularium cir-
cūstantiarum in actu. Exemplum gratia. in illo
syllogismo. Nullus pater est peccator.
iste pater est. igitur iste. ignorantia ma-
ioris esset ignorantia iuris sine consuetudine
salis. haec ignorantia minoris esset ignora-
ntia facti sine particularis. Similiter
ignorantia particularis sine facti est. ut
si nescis hanc rem quam tollis esse alienam.
vel nescis hanc mulierem tuam. Hec distin-
guendum est. quia aut ibi est adhibita et per-
missa debita diligentia. et datur opera rel-
licite. tunc ignorantia facti omnino excu-
sat. quia talis ignorantia est causa facti taliter
quod si sciret hanc circūstantiam in pec-
catis trahentem non faceret actum. cuius si-
gnum est quod postea dolet. quando intelligit
peccatum. Hec inquam excusat a toto ut
Jacob qui cognovit Esau. eamque perperam
Rachel in quam solum consenserat. Si autem
rem non est adhibita debita diligentia
licet aliqualis adhibita sit. vel non datur
opera rei licite. hec non excusat a toto. sed a
tanto potest tamen plus et minus alleviare. si
non fuerit directe affectata. unde non excu-
satur in toto Iameth qui occidit Cain.
putans se feram occidere. Si autem nulla
adhibita est diligentia. tunc in nullo excu-
sat. De ignorantia ponitur cancellari. vii.
regulas in floribus regularum moralium.
¶ Prima Ea que tibi precepit deus cogitare
semper. Hec quod quilibet obligatur scire illud
absque cuius notitia non potest cultare
peccatum. Secunda Culpabilis ignorantia
iuris divini non cadit in faciem illud
quod in se est. Hec est. quia spiritus sanctus
tale hominem de necessariis ad salutem que
vires suas excedunt docere immediate
paratus est. Tertia ignorantia in vincibilis
excusat in eis preteritis que sunt facti.
non autem crassa vel supina que preuenit ex ne-
gligentia sciendi vel faciendi quod in se est.
Dicitur autem in vincibilis non quando potest

Preceptum IX Cap. III

vinci. aut q ex ea necesse sit tunc opari
qz operas sufficiēter fini casus even-
tū diligētia appositū sciēdi illud qd
nescit. **Quarta.** Ignorātia iuris hū-
ni sufficiēter pmulgati. nō liberat sub-
ditos a pena in foro exteriori. licet fre-
quēter quo ad deū excuset a culpa qd
dam ignorātes. **Quinta.** nō qlibet te-
net scire de quolibet pctō morali an
sit tale. licet expediat illud inquirere.
et scire iuxta viū salutis qvires. et statu
et plus ecclesiasticos q laicos. Et inf
ecclesiasticos plati ex officio tenet q
sint parati omni pōcētī reddere rōez
de ea q in eis est fides spe. **Sexta.** nul-
li facienti qd in se ē hoc ē hū vident do-
nis dei tā habitis. de talē hoiez parus
est docere in necessarijs ad salutē siue
sint illa credēda siue opanda. **Septia.**
Demovēs rōne diu ab ignorātia pū-
ciploz moraliū excusat. qz forte mo-
rula ad cōsiderādū apponere vas hz.
¶ Cācel. Dubitat hic pmo de emen-
te rem aliquā furtivā vel raptā vel pdi-
tam quā ignorat ē talē. vel a pōvicio-
sam sūt. **¶ R. h. Ray.** Qui sciebāt vel p-
babiliter credebāt ē de iusto simplr.
nō tenet ad restitutionē in aliquo du-
rante. s. bona fide qm ad illos qui
credebāt. Qui vero temere credebāt
vel ignorabant ignorātia crassa vel su-
pina vel ex negligētia vel propter fatuā
simplicitatē nūbil sup hoc cogitabāt.
tenent ad restitutionē. Dicis aut igno-
rātia crassa vel supina p methaphoram
hois crassi vel supini. qui nō videt etiā
ea q corā eo sunt. qz nullā diligentiam
facere vult. Sic q publicaz manifesta
se dicit īgnare. ei etiā non facile credit.
xvi. dis. qd dicitis. **Exēpli gfa** Igno-
rātia crassam et supinā haberet q eme-
ret rem spoliataz ab eo q spoliavit in
bello iusto taliter q audiret omēs vi-
cinos. vel p maiorē pte vel etiā paucio-
res h sapiēiores audierat dicere il-

lud bellum ē iustum et ptra deum vel
forte quia ecclesia prohibebat vel excō-
municabat publice auctorez et partici-
ceps illius belli. talis teneret ad resti-
tutionē. qui em de tali vel simili furto
vel rapina emerit in iudicio aie nō ex-
cusat siue dicāt se habuisse īgnātia iu-
ris siue facti. siue ignorātia crassa. Si
vero scivēditore iuste vel ex iusto bel-
lo habuisse. licet pōt emere. nec tenet
ad restitutōz si etiā nesciebat de iusto
bello ēē h credebāt p babiliter. nā oēs
vicini sui vel maior pōvel ad min⁹ sapi-
entes ita credebāt. put ipivēditore vi-
debat. ipe nō tenet restituere durante
hac bona fide. S. si postea sciat rem
ēē de rapina d. restituere i foro pnia
li tenebit sibi vēditore ad interesse. siue
est Ray. Si dō emit bona fide. s. volū-
tate restituēdi. tūc postq pperit rem
fuisse viciosa. pōt retinere expēsas qz
exis in bona fide fecit circa rem pfer-
uādā vel mellozādā. et nō tenet de fru-
ctib⁹ p bone fidei pceptis. Tenet tū
de fructib⁹ illi qui nō essent adhuc con-
sumpti extaret ex q icipit habere ma-
lam fidē. **¶ Concordat Hosti.** **¶ Dicitur et**
¶ Guil. Et si durante bona fide res pe-
riit. nō tenet. qz nō erat in mora. S. si
si alienavit eā. qz nō dolo desijt possi-
dere. S. nunqd ille q emit bona fide
scilicet credens rem non ēē furtivam
si postea inueniat rem esse alienā pōt
petere a dño pciū. **¶ R. h. Bartho.** pisa-
nus in sūma. Certe nō. **¶ C. de fur. l. i. c.**
¶ uillē. h agat ptra vēditore. **¶ Dubitat**
¶ vix ignorātes excusent p ignorātiā
a statutis ordinariū. **¶ R. h. q** igno-
rantes non excusantur cōmuniter lo-
quēdo a statutis et observantiā legum
nisi sicut dicitū est supra. distinguēdo
de ignorātia iuris et facti. h tū a senten-
tijs platis p statuta ordinariū excu-
sant ignorātes. qz nō ligant illis nisi
eoz ignorātia fuerit crassa vel supia

li. vi. de cōst. vt aīaz. **Q**uo ad tertiū
 pncipale nōndū. q̄ quis peccātes ex
 ignorātia nō sp̄ grauissime peccent. tñ
 p̄culosevalde peccāt. q̄ q̄ nescit mor-
 bū nō q̄rit remediū. **I**ō sup̄ illo Ro.
 .ij. Ignorās qm̄ benignitas dei ad pe-
 nitētiā te adducit. dīc̄ glo. z est Amb.
 Grauiissime peccas. i. p̄culosissime si
 ignoras. **S**z dubitat p̄mōv̄ veniat
 quis in ignorātiā. Rñ. q̄ cause eius
 sunt plures. **O**na est nālis hebetudo
 intellectus. h̄ illa ē pena nō culpa. tales
 ignorantia h̄nt mīnorēnesz pueri. de
 quib⁹ dñs ait ad Jonā. **J**one vii. Tu
 doles sup̄ edera in qua nō laborasti.
 neq̄ fecisti ut cresceret que subvna no-
 cte nata est. z subvna nocte perijt. Et
 ego non parca r̄in̄ue civitati magne
 in q̄ sunt plus q̄. cxx. milia hoīm. qui
 nesciūt qd sit inter dextrā z sinistram
 suāz lumēta m̄lta. **A**lia est incōsidera-
 tio z negligētia discēdi. **E**sa. xxvj. Im-
 pius non discet facere iusticiā in terra
 sanctorū in q̄ gessit nō videbit gloriāz
 dñi. **T**ertia ē passionū sensibiliū p̄tur-
 batio. **V**n̄ fm̄ p̄m. j. eth. iuvenes et
 passionū insecutores nō sunt bone sci-
 entie moralis auditores. **Q**uarta est
 affectioz cura nimia de bonis trāsire
 r̄ijs. **C**ōtra q̄ **M**atth. vi. Primū q̄rite
 regnū celoz z iusticiā ei⁹. **Q**uinta ē cu-
 ra carnis i desiderijs p̄ crapulāz ebrie-
 tatē. p̄ra aplm̄. q̄ talia vias imagina-
 tiue z fantastice obrurāt z obnubilāt.
 vt in nabal paruit ebrio. q̄ fuisse legi-
 vlt maliciosus dur⁹ z pessim⁹. z scdm̄
 nomē suū stult⁹ ē. z stulticia sua cū eo
 est ait vxor sua **A**bigail prudētissima
 j. **R**eg. xxvj. **D**ubitat scdo. **C**uz o-
 missio sciēdi sit p̄ctm̄. peccat ne sp̄ hō
 q̄dū ignorat id ad qd sciēdū tenet. et
 si nō sp̄. qm̄ q̄ z qm̄ nō peccat ignorās?
 Rñ. **T**ho. **P**receptū affirmatiuū cui
 ommissio opponit obligat sp̄ h̄ nō pro
 semp. z iō ois illa ommissio p̄ illo tēpo-

re est p̄ctm̄ in actu in quo qd p̄ prece-
 ptum obligat z quonies illud tēp⁹ rei-
 terat. totiens p̄ctm̄ multiplicat. **E**x q̄
 p̄z q̄ ille q̄ p̄cipit se ignorasse in cōfes-
 sione. d̄z dicere diuturnitatē tēporis.
 p̄ qd ignorātia stetit. **D**ubitat tertiō
 quō qd possit delere ignorātiā p̄ pe-
 nitentiā cū ignoret se ignorare. Rñ. q̄
 postq̄ qd fecit diligentiā discutiendo
 consciām suā modis sup̄ratis. p̄ce-
 pto. iij. de cōf̄t̄ōe. d̄z etiā in generali
 dolere de ignorātiā si aliqua haberet
 p̄ctā ignorāte. q̄ p̄s. dicit. **D**elicta qd
 itelligit ab occultis meis zc. z tūc igno-
 rātiā inq̄tum est p̄ctm̄ p̄ p̄niam quo
 ad reatu⁹ deletur. manet tñ ignorātia
 actu. q̄ qm̄ desinit eē voluntaria desi-
 nit eē p̄ctm̄. nō tamē desinit eē simpli-
 citer. **D**e hoc habes. iij. p̄cepto. ca. de
 cōf̄t̄ōe. **D**ubitat quib⁹ modis qd
 possit ignorāte vitium exire. Rñ. fm̄
Chriso. sup̄ **M**atth. omel. xxxix. p̄ q̄-
 tuor. **Q**ui em̄ posse suū faceret ad sci-
 endū differētiā virtutū z victor hic p̄i-
 mo deū p̄ isto oraret. **V**n̄ **J**acob. j. **S**i
 quis indiget sapientia postulet a deo
 qui dat oib⁹ affluenter. z nō improp-
 erat z dabit ei. **S**cdo libens legeret
 vel audiret verba diuina de necessarijs
 docētiā. **I**ō. ij. **T**imōt. ij. **I**ntellige. id
 est. inrus lege q̄ dico. dabit em̄ tibi do-
 minus in oib⁹ intellectu. **T**ertio que
 scit eē bona faceret z mala dimitteret
 moralia. q̄ fm̄ **G**regl. **N**ō est dign⁹
 dandis q̄ nō ē grat⁹ de donis. fm̄ illō
 p̄s. **I**nitiū sapie timor dñi. Et si mor-
 taliter peccaret statim deberet penite-
 re. qd q̄rtū pōt eē requisitū. **V**n̄ fm̄ eun-
 dem **G**regl. **P**ctm̄ qd per penitētiāz
 nō delet. mox i aliud suo pondere tra-
 hit. **P**ctm̄ em̄ cecatz obduratōne mē-
 ret. **V**n̄ p̄s. **I**ntellēctū tibi dabo z in-
 struam te i via hac qua gradieris. **P**re-
 seruus tu⁹ sū ego. da mihi intellēctū vt
 discā mādāta tua. **Q**uarto in dubijs

bonorum et malorum sibi non consideret. Et
dei sacerdotes prudentes et timoratos
quereret Christi exemplo Luc. ij. qui
etiam sedens in medio doctorum primo in
terrogabat. Et Pauli et Thanas accen
sit. Et Cornelii Petrum. De hac mate
ria habes. S. pcepto. l. ij. c. viij. F. G.
¶ Dubitat quarto cum negligentia sit
causa ignorantie. quoniam negligentia sit peccatum
mortale. et quoniam non. R. n. fin. Tho. ij. ij. q.
liij. ar. liij. negligentia puenit ex quodam
remissione voluntatis. per quam pringit quod
ratio non sollicitat ut perficiat ea que debe
ret vel eo modo quo deberet. Potest
autem dupliciter contingere quod negligentia
sit peccatum mortale. Uno modo ex parte
quod premititur per negligentiam. quod quidem
si sit de necessitate salutis siue sit actus
siue sit circumstantia est peccatum mortale.
Alio modo ex parte cause. Si enim volun
tas intus sit remissa circa ea que sunt dei
vel totaliter a charitate dei deficiat. ta
lis negligentia est peccatum mortale. et hoc
peccatum pringit quando negligentia sequit
ur preceptum. Unde Prover. xij. Qui ne
gligit precepta sua mortificabit. Alioquin si
negligentia persistat in premissione ali
cuius actus vel circumstantie que non sit de
necessitate salutis. nec hoc fiat ex con
temptu sed ex alio alio defectu feruoris qui
impedit interdum per aliquod veniale peccatum
tunc negligentia non est peccatum mortale sed
veniale. hec Tho. **¶** Quid autem mala sit
sit negligentia et tepiditas etiam que est ve
niale peccatum ostendit Bernardus. in fmo.
ne de ascensione domini. dicens. Per
niciosa nimis et molesta tepiditas. in
ferno enim. prelia. et umbra mortis su
re censet. Sana est videre homines pu
sillanimes et remissos deficientes sub
onerari. virga et calcaribus indigentes. quod
breuis et rara punctionio. aialis cogita
tio. tepida conuersatio. obedientia sine
deuotione. fmo sine circumspetione. oratio
sine cordis intentione. locutio sine ed

ficatioe. q̄s deniq̄ vt viderē^r vix gehē
ne met^r inhiβet. vix pudor cohibet.
vix frenat rō. vix disciplina coeracet.
Et hmoi si dñi ita pmanerint aut op
primunt sub onere ⁊ succubūt. aut q̄
dāmodo in inferno sunt vt nūq̄ ad ple
nū respicerēt ī lūmie miserationū dñi
nō in libertate spūs q̄ sola facit iugū
suauet onus leue. **I**nde aut pñiciosa
tepiditas manat. q̄ volūtas cor nō
dum purgata est. nec bonū sibi volūt
nec nouētia p̄p̄ia concupiscētia abstra
cti ⁊ illekti. **I**māt em̄ cū carne sua ter
renas consolacionulas in vbo signo
vel facto. ⁊ si hec interrūpūt aliqñ. nō
tñ penitus rūpūt. **H**inc ē q̄ raro af
fectiones suas dirigūt in deū. ⁊ coruz
cōpunctio nō p̄mua s̄ horaria ē. **I**m
pleri aut miserationib⁹ dñi aia hmoi
nō pōt. **E**t quāro magis illis euacua
bit. tāro magis istis implebit. vñ si for
te magis p̄bas. nūq̄ iste illis miseri
poterint. nō em̄ spūs ⁊ caro. ignis ⁊ te
piditas in vno domicillo cōmorant.
p̄ferim cum tepiditas dño sole arvo
mitū p̄uocare. hec **Bernhardus.**

Capitulum. iij.

Capitulum. iij.
Sic igit de ignorantia pmissis declarandum est preceptum nonu. Non concupisces uxorem primi tui. Et suo modo est intelligendum qd nec femina concupiscat vir alienum. Et ponit Exodi. xx. et Deut. v. Circa que tria principaliter sunt videnda. Primo intellectus huius mandati. Secundo ad quod actus se extendat ambitus huius mandati. Tercio conspicuosum sit delectabilis imorari. **Q**uarto ad primi intellectum. notandum primo qd peccatum inieritis in voluntate de peccatis cordis. et peccatis exteriori de peccatis operis. et quasi ista sex peccata cordis et operis coniunguntur. tunc sunt sic unum peccatum. ut determinat. ij. Sen. dist. xliij. tunc etiam uno precepto prohibentur. ut dicunt doctores. iij.

Sess. circa diss. vii. Cum aut peccator
in corde solū non pueniēdo ad actū
exteriorē ppter aliquod impedimētū
forte. tūc peccatū cordis separatur a
peccato opīs et recipit specialē phibi-
tionem. Ad ppositū igit concupiscē-
tia mulieris aliene ad venerea pōt du-
pliciter p̄siderari. Uno mō p̄t ex ea
causari et oriri exterior actus mechādī.
et tūc phibet eadē phibitiōe cū exte-
riori actu. sexto mādato. Non mecha-
beris. Alio mō p̄siderat inq̄ntū ex ipsa
p̄cupia nō sequit̄ act⁹ exterior. q̄ for-
te impedit. ne q̄s putaret h̄ desiderū
nō eē p̄c̄m. debuit sp̄ale p̄ceptū. vide-
licet nonū dari. Vñ sicut p̄ p̄ceptū se-
xtum. Nō mechaaberis. phibet om̄s
v̄sus illicit⁹ mēbroꝝ exteriorꝝ ad vene-
rea. Sic p̄ illud nonū. Nō p̄cupisces
uxorē prīmū tui phibet oīs illicita cō-
cupia venereoz turpiū. q̄ cōp̄tū ē ex
vehemētī imaginatione venereoz si-
ne actu exteriori. vñ dicit Aug. semen
defluxisse i vigilis. qd̄ est p̄ naturā pec-
care. et p̄c̄m mutū vulgarit̄. **S**ecūdo
nōndū fm̄ Tho. i. ii. q. xxx. q̄ p̄cupia
p̄p̄e loq̄ndo ē passio q̄daz appetitus
sensitui. Est em̄ in sensu appetitio ali-
cuius delectabilis sensualis absentis
Et q̄ntū ad p̄positū sufficit h̄mōi p̄cu-
piscētia ē duplex. Una carnis scz ap-
petitio delectabiliū fm̄ tactū. vt surue-
nerea. Alia oculorū. videlz appetitio
tpaliū bonoz quātū ad possessionē et
v̄sum vilitatē eoz. Secūda p̄tinet ad v̄-
tū p̄ceptū. P̄tia ad p̄ns. **T**ertio
nōndū q̄ p̄tia p̄cupia dī p̄cupia carnis
Et trip̄t accipit fm̄ tres ei⁹ mor⁹ p̄n-
cipales in ḡne. Quidā nullū sūt p̄c̄m
Alij sūt veniale. Tertij mortale. **P**rimo
p̄mo aliq̄ dicūt p̄mī mor⁹ isti⁹ p̄cupie
carnis. et sūt tales q̄ p̄sūt i fra liuitet
nature v̄ sensualitatē. sic q̄ nullo mō
dependēt a voluntate. et tunc nullum
p̄c̄m sūt. **E**xēpli gr̄a. Fiūt em̄ aliq̄

motus quidā nāles in carne sequentes
cōditionē naturalū qualitātū q̄s fre-
quēter nec sensus apprehēdit nec h̄o
aduerit nec delectat. et tales ullo mō
sunt p̄c̄a. h̄ aliq̄i seq̄la p̄c̄i. fm̄ Tho.
Vt cū q̄s ordiāte comedit et calefacit
mouet sine imaginatione alicui⁹ ve-
neret. Fit etiā aliq̄i ex fomite motus
quidā titillatiōis in carne ad libidīnē. i.
ad carnalē p̄cupiāz quā titillatiōē ap-
prehēdit sensus. et dicit mor⁹ ille p̄p̄e
titillatiōis fm̄ Henricū de gandano
q̄dli. vi. Et est talis motus ipsa sensit-
ua apprehensio delectabilis. v̄ delecta-
tio i apprehenso. Et si ille mor⁹ totalit̄
p̄ueniat voluntatē. ita q̄ voluntas nō de-
lectat i eo. nec manet. nec rō aduerit
eū. et sic fm̄ Bonauent. videt veniale.
Sed fm̄ aliq̄s adhuc nullū ē p̄c̄m. q̄
nihil est p̄c̄m nisi inq̄ntū est aliquo
mō voluntariū. fm̄ Aug. Et fm̄ eun-
dem. Nō est in p̄tate n̄ra ea libere re-
spuere vel acceptare. Sicut p̄tingit ali-
q̄i hōiem inspicere mulierē. audire v̄-
tāgere eā vel de ea cogitare et sine cul-
pa. et tū ad h̄mōi aspectū auditiū. tactū
vel cogitationē mox seq̄t et nāliū i ap-
petitū ei⁹ sensitui p̄cupia q̄daz de-
lectatio v̄ mor⁹ desiderij ad p̄sequēdū
illud ope respectu eiusdē mulieris. q̄
cōcupia dicit̄ passio et p̄mī mor⁹. et
talis cū sic totalit̄ p̄uenit rōnis actūz.
nec ē p̄c̄m mortale rōne p̄dicta. q̄ nō
est i p̄tate n̄ra q̄ afficiamur vel nō sen-
sualiter. Et oēs p̄fati p̄cupie mor⁹ ol-
cunt p̄mī. Vñ Aug. li. ii. de nup. et cō-
cupiscētijs. Cōcupia nō ē p̄c̄m q̄i ad
illicita opa nō p̄sentit. qd̄ intelligēdūz
est q̄i voluntas nullaten⁹ p̄sentit. **S**e-
cūdo sunt aliq̄ mor⁹ cōcupie carnis q̄
p̄c̄a venialia sūt. vt p̄z in p̄o exē-
plo. postq̄ h̄o h̄mōi cōcupiscētiā taz-
in anio orit̄ p̄cipit aliq̄l rōne et volū-
tas mouet motū delectatiōis cōdele-
ctando appetitū sensitui. aut si mo-

Preceptum IX Cap. IIII

nerur motu in delectationē. aut quan-
do mouet desiderio pſensus surrepti-
tij ad pſequendā illud in op^o. licet in
nullū horū dictorū deliberare et plene
cōsentiat. s; pmitit pſcupiscētiā in aio
ortā morari cū quadā morosa delecta-
tione. sine tñ pſensu volūtatis delibera-
to et pleno in op^o. aut in delectationē.
In istis sit pcrū veniale. nisi q̄s cōsen-
tiet interpretatiue. De hoc statim dice-
tur. q; impurat negligētē volūtatis q̄
non phibet nec excludit pſata. sed ne-
gligenter pmitit in aio morari h mōi
concupiscētiā ad mortale pcrū incli-
nantē. Tertio modo sunt alij motus.
qui dicuntur concupia carnis. et tūc ac-
cipit pſcupia carnis pvolūtāt/ delibe-
ratino pſensu. Qñ em̄ consequitur in
voluntate deliberatiōis cōsensus in
opis venerēū phibitū sexto pcepto. It-
cet nūq̄ egrediat in opus vel etia; qñ
pſensit in pſati opis delectationē. vere
vel interpretatiue. qui pſensus dicit cō-
sensus in morosam delectationē. tūc
ille cōsensus est pcrū mortale. Et ista
prohibentur pſe isto nono pcepto.
Pbi nōndū fin Tho. q. de veritate
.q. xv. Et bonauē. sup. ij. dis. xiiij. q. an-
teq̄ quis pſgrediat in op^o venerēū. se-
xto pcepto phibitū. sc; nō mechabe-
ris. v; anteq̄ pſentiat in opus tale. po-
test quis peccare mortalit̄ triplici con-
sensu pſra hoc nonū pceptū pſenti-
endo in venerēa morose. Vnus pſen-
sus vocat̄ interpretatiuus. Alter expſ
sus seu verus in delectationē. Tertius
in opus nefarium si posset. Que de-
clarat Bonauē. vbi pſus sic. Et sumi-
tur ab Aug. originaliter. li. xij. de tri-
ni. et a magro dis. pſata. Vñ pſgressus
venariōis delectatōis dicit Bonauē.
talis est. Primo em̄ delectabile offert
sine pſcipit. Secdo vero delectatio ad-
uertit̄. Tertio in id ad qd trahit de-
lectatio consentit vel dissentit. Dele-

ctabile pſcipe ē sensualitatis. delectati-
onē aduertere. est inferioris partis ra-
tionis q̄ interiores mot^o et affect^o habz
disiudicare et cognoscere. hoc em̄ non
est potētē sensitīue. diffinire aut an
sit amplectendū an respuendū ē sup-
oris pris rōnis in q̄ residet autoritas
iudicarie potestatis. Contingit autē
delectari ad apprehensionē delectabi-
lis ante aduersionē delectatōis. et hoc
est sensualitatis. et absq; dubio ē venia-
le peccatū. Contingit iterū delectari
post apprehensionem delectabilis. et
post delectationis pceptionē ante ple-
nū consensum et deliberationē. et hoc
est inferioris partis rōnis. et ē aliquan-
do mortale. aliquando veniale. et tunc
dicitur comedere sola mulier. Contingit
iterum tertio delectari post appre-
hensionem delectabilis et aduersionē
delectationis. et post plenū consensum
deliberationis. et tunc dicit comedere
vir. et tūc est mortale peccatū. In his
generibus peccatorū quorū actus sunt
in phibitōe ppter plenū pſensum et de-
ordinationē. Vñ cū tentatio inchoat
a sensualitate. planū ē ēē veniale. Cū
cōsumatur in supiori parte rōnis. pla-
num est ēē mortale pcrū. Cū vō sola
mulier comedit pōt ēē mortale vel ve-
niale. s; difficile est discernere quando
sit mortale vel veniale. Potest tamen
hoc modo discerni. q; cū pſcipit de-
lectatio. aut statim repellit aut retinet.
Si statim repellit. tūc lenē ē pcrū. si
vō retinet. hoc pōt ēē tripliciter. Vel
quia placet ipsa delectatio et opis con-
summatio ita q̄ adest vplūtas facien-
di in cogitatōe. et etiam in ope si facul-
tas adesset. et tūc est ibi plenus consen-
sus et peccatū mortale simul concur-
rentē viri et mulieris comestione. Vel
q; placet delectatio. s; tñ displicet pcrū
cōsumatio. et tūc ē pſensus semiplen^o
et dicit māducare mulier nihilomin^o

tamen peccat mortaliter. cū in istā delectationē cōsentit. **¶** Del q̄vtrūq; displicet. s. ip̄a interior delectatio et op̄is cōsummatio. tūc aut aduertit piculū. aut nō aduertit. Si nō aduertit piculū delectatiōis nec repellit eā peccat. s. nō mortalit. grani⁹ tū peccat q̄ si statim mulier repulisset. Si aut aduertit piculū. et delectationē istā nō repellit. s. mentē in talib⁹ cogitatiōib⁹ reuoluit. et tunc dicunt magistri q̄ peccat mortalit. q̄ quis etiā ibi nō sit cōsensu verus. est tū ibi p̄sensu interpretatiuus. et comedit sola mulier. nihilominus tū illud p̄ctm̄ imputat viro. q̄ cū eā cōpescere debuisset tenere. nō tū cōpescuit. Hoc tū q̄ nūcyltmo dicū est nō ē vsq; quaq; certū. **¶** Negat em̄ alii qui eē mortale in negligētia reprimēdi vbi ē displicētia. Quis quis piculū aduertat. S. tū securioria tenēda ē. quicqd sit reueritas. Et si alicui hoc contingat. sanū est p̄siliū q̄ de ipso vt de mortali peniteat. In dubijs em̄ securioria eligēda ē. Et nota q̄ nō de quacūq; delectatiōe loq̄mur. vtpore de ip̄a qua quis delectat cogitādo de pulcritudine mulieris. s. de ista q̄ confurgit ex delectatiōe illi⁹ op̄is nefarij. **¶** Bona. Sanctus Tho. q. de veritate vbi p̄us etiā sic dicit. Simpliciter cōcedimus p̄sensū in delectationē fornicationis vlt alteri⁹ p̄cti mortalis eē peccatū mortale. Ex q̄ etiā sequit q̄ quicqd hō agit ex p̄sensu tal delectatiōis ad hō vt hōi delectationē nuriat vel teneat. sicut sunt turpes tactus. act⁹. et libi dinosa oscula. vel aliqd hōi. totū est mortale p̄ctm̄. **¶** Idez dicit. j. ij. q. lxxij. ar. viij. Et itez vbi p̄us de veritate declarat qd sit cōsensu interpretatiuus sic dicit. Ante q̄ rō delectationē ppendat aut no cumentū ip̄i⁹. nō hz interpretatiuū p̄sensum etiā si nō resistat. s. q̄i tam perpendit ratio delectatiōe insur

genter de nocturno consequēte. vtpore cū p̄cipit hō totaliter se p̄ hōi delectationem in p̄ctm̄ inclinari. et in p̄ceptis rueri. nisi expresse resistat. vlt de p̄sentire. et tūc p̄ctm̄ ad rōnez trāsfert. vt p̄ actū eius. q̄ agere. et nō agere. cū quis agere dicit. ad genus act⁹ reduciunt s̄m q̄ p̄ctm̄ omisiōis ad peccatū p̄missiōis reduciūt. **¶** Ibi Cācellarius nouus dat q̄tuor regulas de talibus et alijs s̄sibus. Prima ē. Nullū est p̄ctm̄ mortale actuale absq; p̄sensu libero rōnis vero vel interpretatiuo. In interpretatiuū p̄sensum tūc eē dicim⁹ dūz habuit ratio tēpus sufficiēs deliberādi et refugēdi ea circa q̄ vitanda eē p̄uigil tenebat. qualiter dicit lex forensis. Qui tacet p̄sentire videt. dum videt licet repugnare deberet. **¶** Secūda Cōsensu in delectationē luxurie circa oblectum sibi p̄hibitō. ē mortale p̄ctm̄. siue sit in cogitatiōe. siue in verbis. aut in visu. aut in tactu. aut nutib⁹. aut in opatione. **¶** Nobrem familiaritas magna hoim carnaliū. p̄sertim ad nutus quātūcūq; sint eiusdē generis aut sex⁹ diuerse etatis. piculo prima ē. s̄oq; vitanda ē. **¶** Tertia. Hō qui tenet rep̄mere illecebrā anteq̄ sit mortalis p̄mo q̄ omisit rep̄mere et curare ei imputatur ad culpā mortale in p̄mo instanti nō eē ḡer esse p̄cti mortalis et ante nūq̄ fuit verū dicere. iste mortaliter omisit. **¶** Quarta. nullū desiderū rei illiciti factū t̄mmodo sub p̄ditione actuali vlt habituali adhibita ē de se mortale delictū. p̄ accūs tū p̄pter appetit⁹ sensualis cōmōtionē nimiam qua scienter dimittit inualescere. ex talis desiderij p̄nuatōe libera pōt ip̄m inter mortalia deputari. q̄ q̄ amat piculū peribit in illo. Dubitatur circa dicit. **¶** P̄mo p̄ Bonatiē. vbi p̄ius. An sola mora deventali faciat mortale p̄ctm̄. Et h̄i. Mora temporis q̄tum est de

se non facit. ut quod prius erat veniale. fiat mortale. si solum occasionaliter. videlicet quod inducit consensum verum interpretatum. Tunc autem inducit sensum verum quoniam ex diuturnitate delectationis. crescit libido adeo ut homines omnino in interiori delectatione persistere morari. Tunc vero inducit sensum interpretatum quoniam homo ad vertens periculum delectationis retente negligit eas repemere. hoc autem non fit absque precepto salutis. propter quod ex eo quod discrimini se committit exponit. Illa enim delectatio subintrat sic serpens venena diffundit per quam rationalis spiritus incurrit mortem culpe. Sic igitur salutem corporalem negligenter qui serpentem iuxta se sceleret collocaret. sic qui in tali delectatione aduertens periculum debet aduertere voluntate versat. exponit se discrimini quoniam negligit repellere. Et per rationem dicit magister ubi. scilicet ipsum peccare mortaliter. hoc autem non facit mora de se si sit ratione consensus vel conceptus.

Sed Bonaventura. Sed dubitat per eundem scilicet. Quanta mora hoc faciat. si fiat de veniali mortale. Respondeo. In generali determinat hoc in quantum in qua adeo crescit delectatio et libido quod superuenit conceptus et consensus. vel adeo est repellendi negligentia vel propter salutem incerta quod superuenit conceptus et consensus interpretatus. Si autem in speciali quanta sit illa mora. utrumvisus hoc vel dimidie vel amplius spacium. non potest respondere dari. quia aliquando est maior. aliquando minor secundum diversos status et conditiones personarum. unde hoc non determinat scilicet vel lectio. sed potius prescientia recte et vinctio. Unde quoniam aduertit conscientia recta se non modicum ledi ex morosa delectatione consensus superuenit vel preceptus. quod si non aduertat aliquando propter tenebras et involuciones affectionum in se. securior est parte debet eligere et consistere pure. sic et dolere quoniam mortaliter peccasset. Per quod apparet etiam responso quid faciendum sit quando quis

dubitat an venialiter vel mortaliter peccaverit. et qualiter sit ei consulendum. **De** bitat tertio per eundem scilicet Bonaventura. unde in alijs generibus peccatorum etiam sit ita periculosum et durum sic ita de peccato carnis dictum est. Exempli gratia. de homicidio et homicidii qualiter sit ei consulendum. Respondeo. In omnibus peccatis delectatio morosa vigilanter strenue vitanda est. Et in verbis Augustini. posita quod. li. xij. de trinitate. ponuntur. Et dicitur. xliij. ubi dicit. Sic in illo consilio primorum hominum et cetera precipue videtur intelligi in peccato carnis quod hoc ex carnis incertitudine. delectationem sibi magis coniunctam ad quam homo facillime incurrit. Et ideo cum magis diligenter vitanda. non solum autem hoc. sed et peccatum. multa. et frequenter creditur esse venialia quod sunt mortalia. et difficile est in his tamen discernere. et ideo quoniam a facie colubum hoc homo quod vult saluari peccatum fugere hoc ille. Sed sanctus Thomas. j. ij. ubi prius videtur diffinire dubium prestatum. quod in alijs morosis delectationibus in his videlicet peccatis immorando. quod secundum se sunt peccata mortalia. possit quod peccare mortaliter. sed distinguit. Unde sic dicit de fornicatione cogitans de duobus potest delectari. Uno modo de ipsa cogitatione. Alio modo de ipsa fornicatione cogitata. Et sic sunt due delectationes. una de cogitatione. alia de fornicatione cogitata. Delectatio de cogitatione ipsa sequitur inclinationem affectus in cogitationem ipsam. Cogitatio autem ipsa secundum se non est peccatum mortale. Immo quicquid est veniale tamen. sicut cum aliquis inutiliter cogitat. Quicquid autem sine peccato. puta cum aliquis utiliter de ea cogitat. sicut cum vult de ea predicare vel disputare. et ideo per prius affectio et delectatio quod sic est de cogitatione fornicationis. non est de genere peccati mortalis. sed quicquid est peccatum veniale. et quicquid nullum. unde nec sensus in tale delectationem est peccatum mortale. Quod autem aliquis cogitans de fornicatione delectetur de ipso actu cogitato hoc con-

ingit ex hoc q affectus eius est incli-
natus ad huc actū. **¶** Si cū aliq̄s p̄sen-
tiat in talē delectationē. hoc nihil ali-
ud est q̄ ip̄e cōsentiat in h̄ q̄ affectus
suis sit inclinatus in fornicationē. nul-
lus. n. delectat nisi i eo qd̄ ē conforme
appetitui ei⁹. **¶** Qd̄ aut̄ aliq̄s ex delibe-
ratione eligit q̄ affect⁹ suis p̄formetur
his q̄ s̄m se sūt p̄ctā mortalia ē p̄ctm̄
mortale. vñ talis p̄sensus in delectati-
one p̄cti mortalis ē p̄ctm̄ mortale. Et
ad q̄ntū argumētū dic̄. Cōsensus i de-
lectationē q̄ p̄cedit ex cōplacētia ip̄i⁹
act⁹ hoicidij cogitatus ē p̄ctm̄ mortale.
nō aut̄ p̄sensus in delectationē q̄ p̄ce-
dit ex cōplacētia cogitatis de homi-
cidio. Et in scripto. ij. dic̄ dñs. xxiij. Si
cū in fornicatōe si q̄s cōsentiat in de-
lectationē q̄ appetitū cōcupiscibilē re-
spectu fornicatōis seq̄t̄ erit p̄ctm̄ mor-
tale. ita etiā multo ampli⁹ si cōsentiat
in delectationē q̄ appetitū irascibili-
lis respectu hoicidij sequit̄ erit p̄ctm̄
mortale. **¶** Si p̄hs. x. eth. vult q̄ idē iu-
diciū ē de opatiōe delectatiōe. h̄ ibi.
¶ Dubitat q̄to. qd̄ si q̄s imaginē de-
lectatiōē venereā cū aliq̄ quaz vellet
ēē vxorē suā nulla lege sibi copulari p̄-
hibita. et in hoc delectet. nolens tñ cū
ea corporaliter delectari nisi ēē vxor sua
pōt̄ ne p̄ctm̄ mortale ibi cōmitti p̄sen-
tiendo in morosaz delectationez. **Rñ.**
¶ Si De. pa. sup. ij. dic̄ q̄ p̄us. qñ nō est
actu vxor tñ licet eā castitate p̄ugali
vel simplici aio desiderare vxorez nisi
aliūde sit p̄hibita. **¶** Jacob em̄ seruivit
pro Rachel quā diligebat Gen. xix.
et sic nō esset mortale. h̄ anteq̄ sit vxor
in eā exardescere. vt in cogitādo de ea
velit hō delectari videt̄ mortale. **¶** Pos-
set. n. ēē libido tamnehemēs q̄ semē
emitteret. q̄ nemo dubitat esse morta-
le. et ad crimē mollitiei p̄tinēs. nō mi-
nus absorbēs rōnem q̄ si exteri⁹ p̄tra-
naturaz p̄curaret. **¶** Dubitat q̄to. qd̄

si quis imaginē delectatiōē venereā
cū aliq̄ q̄ actu ē vxor sua. sicut em̄
actu eā cognoscere nō est mortale. sic
nec eā cōcupiscere. **¶** In oppositū ē pe-
riculū pollutiōis. **Rñ.** **¶** De. de pa. Sic
nō licet cognoscere vxorē extraordi-
arie nec appetere ad sic cognoscendū.
sic nō licet morose delectari in appeti-
tu cuiuscūq̄ femine ex q̄ talis turpitu-
do p̄tra nām seq̄ pōt̄. **¶** Si Aug. Quis
em̄ maritus vxorē illā nō appetat nisi
s̄m nām et licite. et licet nō sit illicitum
ex pte obiecti. est tñ illicitū ex pte me-
diū modi subiecti. **¶** Ex p̄missis ap-
paret q̄ p̄cupie carnalisz alioz p̄ctōz
sunt decē gradus vñ undecim. quibus
itur ad mortē aie. sicut etiā in infirmi-
tatibus corp̄is vñ ē infirmitas mori
p̄p̄inquoq̄ q̄ alia. **¶** Qd̄ ē prim⁹ vbi nul-
lum ē p̄ctm̄. **¶** Scōs vbi ē veniale. **¶** Ter-
tius ē p̄sensus interpretatiuus. et moro-
sus in delectationez venereoz. **¶** Et fin-
aliq̄ ē mortale p̄ctm̄. **¶** In hoc et seq̄n-
ti mortua est aia vel agontzavel mori-
tur vel ē mori p̄p̄inq̄ssima. **¶** Quart⁹ est
cōsensus verus exp̄ssus seu morosus
in delectationē. et ille etiā s̄m theolo-
gos cōiter ē p̄ctm̄ mortale. **¶** Quint⁹ est
cōsensus in opus nefariū qd̄ fieret. si
oportunitas haberet. et s̄m oēs illud
est mortale p̄ctm̄. et certū est q̄. it. p̄ce-
pro p̄hibet. sequētes vñ sunt p̄. vj. p̄ce-
p̄tū. vñ h̄ aia ē mortua. **¶** Sext⁹ est opis
intēti p̄p̄eratio exterior vbi facultas
adeat. hic extra ad monumentū portat̄
¶ Septim⁹ ē cōsuetudo q̄ causat ex fre-
quētia act⁹. hic feret̄. **¶** Octan⁹ ē despa-
tio de nō posse dimittere h̄ p̄ctm̄. h̄ se-
pelit clausa duro lapide. **¶** Non⁹ est ob-
stinatiz obduratio i p̄ctō tali. q̄ p̄ctōz
cū in pfundū p̄ctōz venerit cōtēnit. vt
p̄zi **¶** Pharaone. hic a memoria hoim
quorūdā sanctorū labit̄. **¶** Decimus ē fi-
nalis impenitētia in quibusdā. hic tri-
plici morte moriunt corp̄is et anime et

infernaliū demonū ppria efficit. **¶** Unde decim^o ē ingressus actualis p^o mortē in infernū. Prefati gradus sic se hnt q^o temp^o sequēs pōt ee petor priore. Hi sunt gradus q^o itur ad infernū. q^o pri clipsis obsta. tarde medicina pat. Qui vult prefata p^odicare vulgo cauit^o sit in multis ne p^osciētias ledat inordinate timoratas. bñ ē declarare. aut l^orationib^o talia cōmittat. **¶** De scdo principali. ad q^o se exēdat phibitio noni pcepti notandū. q^o in h^o mādato phibet. Pri mo ois volūtari^o cōsensu volūtatis in q^ocunq^o opus venerēi sexto mādato phibitū vbi voluntas nō erit in actū exteriorē. q^o volūtas tūc p^o facto reputat. Ex q^o pat^o q^o sunt multa p^otā venerea int^o i corde et tot quor fuerūt enumerare spēs et modi exteriores venerei in sexto mādato. q^o respectu cit^o insubet pōt hū volūtas deliberata il^o ad faciēdi si nō timere^o ifamta. v^o ali ud hūmōi. Et aduertēdū p^oter q^o sicut sunt g^odu in grauitate p^ocorū luxurie q^o ad act^o exteriores sexto mādato phibitos. q^o exteri^o adulterēi graui^o p^octm est q^o simplex fornicatio et sic de alijs. v^o i sexto mādato dictū ē. Et s^o i^o incestus tāto ē grauior. q^onto sit inter p^osonas gradu p^oanguinitatis p^opinq^o res. et ita d^o alijs. Ita etiā sunt g^odu in grauitate p^octi luxurie q^o ad actus interiores h^o phibitos. Vñ volūt^o adulterij grauior est q^o volūt^o simplicitis fornicatiōis. q^ouis viraq^o sit mortale p^octm Et sic intelligēdū est de alijs. Scdo h^o nō solū phibet volūtari^o p^osensu in opus venerēi. in sexto mādato phibitū. s^o phibet etiā volūtari^o p^osensu in delectationē ad tale opus de p^o se icli^o mantē. Cōtingit em^o q^o hō nollet extrinsecū op^o aliq^o mō p^opetrare. et tū delibe^o rare vult illā delectationē libidinosa p^o p^o affect^o su^o ē de p^o se ad hūmōi op^o phibitū iclinat^o. v^o si q^o nollet fornicari

ri forte p^o timorē. aut verecūdiā. aut p^o aliā talē cām. vult rñ cogitare de fornicatione. aut de alijs libidinosis ad eā incitātib^o. v^o de osculis et tactib^o et alijs hūmōi ipudicis et ipudice. s^o p^o delectari i obiecto cogitato. Iste p^octm sus ē p^octm mortale s^ont Tho. et Aug. xij. li. de trinit. **¶** Iō etiā ille p^osensus est hic phibit^o. **¶** Tercio non solū hic phibet p^osensus in op^o et in delectationē s^o oēs modi et gestus mali q^o vna p^osona aliā sibi nō m^oimonalit^o cōiunctā trahit^o sollicitat aut sollicitare nititur ad luxuriā. siue hoc fiat p^o internū cū siue p^o missionē s^oay. siue p^o minas. p^o missiōes. munera. mēdacia. adulatio nes. aut p^o sup^oflūū. aut lasciuū vesti^o mētoz ornātū. siue p^o fucatū et mēdace^o faciei colorē. q^o em talia fecerit potissi^o me tali inuētiōe v^o p^o hoc aliā p^osonā nō m^oimonalit^o sibi p^oiunctā attrahat in sui p^ocupiant phibitā. peccat mortalit^o et s^o h^o nonū mādātū agit. etiā si nūq^o fiat p^ogressus in aliq^o extrinsecū et phibitū opus. Vñ Chryso. super illo Matth. v. Qui viderit mulierē ad cōcupiscēdū eā tā mechā^o est eā i corde suo. Si mulier aliq^o ornādo se ornata salte^o sup^ofluo aut ipudico. v^o oculos hoim ad se attrahat et viroz aspectib^o placeat ad cōcupiscēdū. etiā si nulli plagam intulerit. penā extremā patiet. venenū em p^ofecit. et si nullus inuē^o sit q^o bibat. S^ont intellige de virtis respectu mulierū. **¶** Quarto etiā hic phibetur oscula. aspect^o. amplex^o. affat^o. tact^o et filia impudica. actū carnalis copule p^ocedētiā. et ad eū allictiētiā. q^o talia sūt p^octā mortalia cū inter p^osonas nō cōiunctas m^oimonalit^o sunt libidinose et tali inuētiōe v^o vna earū aliā p^o hūmōi inciter in sui p^ocupiscētiā. aut ad illictiū aut phibitū venerēi actū. aut v^o in se puocet delectationē ad hūmōi actū iclinantem. de quo etiam dictum est

sexto mādato. Quinto nō solū hic p-
 hibentur exteriora talia libidinosa .s.
 oscula. tactus. et sūta. s. etiā phibet vo-
 luntas talia faciēdi. sine volūtariō cō-
 sensus i ea. q. sicut exteriora illa oscu-
 la tact⁹ et hūmōi. sunt grata pcta. vt di-
 ctū ē. et h mādato phibita. ita etiā vo-
 lūto deliberata talia faciēdi est graue
 pctm. et hic phibitū. etiā si effect⁹ nūq̃
 sequret exterior⁹. **¶** Quo ad tertiu p-
 cipale q̃ pculosus sit delectabilibus
 malis imorari pferim luxuriosis. il-
 lud pmo pz p ea q̃ iacta sūt i pmo mē-
 bro pncipali. Scdo pz ex eo q̃ volun-
 tas valde facillit curuat ad peccādū. et
 rōis iudiciū cecat p delectabilia. Pn-
 phs. ij. etb. ca. vlt. int regulas p virtū-
 bus acq̃rēdis et vicijs vitādis poit. iij.
 regulas. Pria ē vt q̃s magis fugiat il-
 lud viciū qd plus viciū certe pūat. vt
 r̃pantie plus pūat in r̃pantia q̃ insen-
 sibilitas. et plus liberalitatis repugit. seu
 miscōie auaricia q̃ pdigalitas. Hō ē.
 q. tale viciū plus inficit virtutē. Exē-
 plū ē devolente sanari q̃ plus nocuū
 magis h̃vilitare. Scda ē vt q̃s p̃sideret
 ad qd malū plus sit inclināt⁹ a nā vel
 p̃p̃titudine. et p̃ illud plus conet. Hō
 est. q. ad qd cōplexio inclināt vlt p̃sue-
 tudo. facillit trahit ad trāgressionē me-
 dii virtutis. ad qd aut q̃s sit plus incli-
 nat⁹ patere pōt ex delectatiōe vlt tristi-
 cia q̃ q̃s circaviciū certū h̃z. Ista scda
 via efficacissima ē p̃ viciū. S̃z via sto-
 cor. vt Tulli⁹ narrat. fuit min⁹ efficax
 q̃ docebat lente a vicijs cessare debere
 qd p̃p̃te ē repidoz. optet em̃ fm theo-
 logos sūt oia mortalia vicia dimittere
 s̃ nō oportet oia p̃fectiōis opa statim
 opari. Exēplū devolētib⁹ bestias aliq̃
 docere oportet q̃ cur magno conatu
 opent p̃ nālem inclinationē. vt q̃ vult
 canē docere ābulare duob⁹ pedibus.
 Tertia regula est int oia maxie ē dele-
 ctatior delectabile qd cūq̃ cavēdum.

Hō ē. q. mālter ad delectabilia telma-
 mur talia appetim⁹ pposita statim pla-
 cāt. et sic p̃cupia si p̃sentant mala statim
 mouet. volūtas curuat. et rō cecat. Si-
 cut etiā exēpli g̃ra p exteriora mune-
 ra iudicia iustoz p̃uertunt. Ita etiā p
 delectationē q̃ h̃z sp̃m interior⁹ mune-
 ris. sūt fieri pōt facillit. Et differt illa
 regula a scda. q. scda sumit penes id
 qd ē p̃p̃tū viciū. s. ista tertia penes
 id qd oib⁹ puenit. Quarta regula ē. vt
 qd p̃sideret supabundantiā et defectū q̃
 opponunt viciū. et p̃p̃dar q̃lia sint et
 q̃ mala sint pctā. et sic facillit remediū
 viciū diligēt et mediū inueniet virtutis.
 Tercio q̃ fugiēda sint delectabilia mū-
 di docet loc⁹ in q̃ sum⁹ vallis miserier
 lachrymar. Hō em̃ fm Aug. de⁹ ele-
 cit hoīem de paradiso vt h̃ paradisu ha-
 beat. s. vt laborem⁹ et in sudore vult⁹
 cum Adā vescamur pane. et cur Eua
 erūnas patiamur. vt h̃ mereamur et-
 num gaudiū. hic em̃ mixta sūt meror
 et gaudiū. in celo solū ē gaudiū. s. i in-
 ferno tantus pena. Quarto idē docet
 tēpus. Nam fm Berū. Vniuersum
 tēpus est puie et vigilia qdā solēntat
 magna sabbati in celo. vigilia aut̃ exi-
 git ieiunū et tribulationē. Quinto idē
 docet exēplum xp̃i q̃ p oia elegit. fm
 Berū. penosa opa et vtuosa. vt pz in
 eius paup̃tate multiplici quā habuit
 nascēdo. p̃uersando moriēdo. Ego in
 quit ps. Medit⁹ sum et paup. qd fm
 glo. ibi ad l̃ram de christi p̃sona dixit.
 Hoc inqt glo. xps dicit d se in p̃sona
 serui. Sexto idē docet exēpla scōrū
 veteris et noui testamenti multiplicia
 Heb. xi. Circulētū in mēstoria. i. pel-
 libus caputis egētes. angustiat. af-
 flicti. qd⁹ d̃ign⁹ nō erat mōs. Septio
 docet idē nocumēta q̃ hoib⁹ ex volu-
 pratis⁹ pueniūt. vt pz in Eua circā
 esum phibitū. De salomone q̃ isamle
 mortu⁹ est De Dauid et Sampsonē

differentia: p[er]tinet mortalis a veniali. &
quod sit aliq[ui]d mortale tripliciter. **E**st
q[uo]d d[icitu]r veniale mortale p[er]m[od]o. **P**ri-
mo q[uo]d voluntas ferit in aliq[ui]d q[uo]d s[ibi] se repu-
gnat charitati p[er] qua[m] h[omo] ordinat in vlti-
mū finē. p[er]m[od]o ex sua specie. genere seu
oblecto h[ic] q[uo]d sit mortale. siue sit p[er] dile-
ctionē dei. sicut blasphemia. p[er]iurū. &
h[er]esi. siue p[er] dilectionē p[ro]ximi. sicut a-
dult[er]iū & s[im]ilia. **Q**uicūq[ue] vero voluntas
peccatis ferit in illud q[uo]d in se p[er]tinet
quādā inordinationē. non t[ame]n p[er]trahit
dilectiōi dei & p[ro]ximi. sicut v[er]bu[m] ociosū.
risus sup[er]flu[us]. & alia h[er]esi. talia s[un]t p[er]t[ine]ntia
venialia ex suo genere. s[ed] q[uo]d act[us] mora-
les recipiūt rōnē malū & bonū. nō solū
ex oblecto s[ed] etiā ex aliq[ui]a dispositiōe a-
gētis. p[er]tingit q[uo]d q[uo]d illud q[uo]d ē p[er]t[ine]ntia ve-
niale ex genere rōe sui obiecti sit mor-
tale ex p[ar]te agētis. v[er]o q[uo]d in eo p[er]t[ine]ntia si-
ne vltimū. v[er]o q[uo]d ordinat ip[s]m ad aliq[ui]d
q[uo]d ē p[er]t[ine]ntia mortale ex genere. puta cū
q[uo]s ordiat v[er]bu[m] ociosū ad adult[er]ium
cōmittēdū. **S**ic etiā ex p[ar]te agētis cō-
tingit q[uo]d aliq[ui]d p[er]t[ine]ntia q[uo]d ex suo genere
est mortale sit veniale p[ro]pter h[oc] q[uo]d actus
est imperfect[us]. i. nō deliberat[us] rōne q[uo]d est
p[ri]ncipiū p[ro]p[ri]ū mali act[us]. **S**ecūdo notat
q[uo]d p[er]t[ine]ntia veniale posse fieri mortale tri-
pliciter p[ot]est p[er]tingere. **P**rimo q[uo]d v[er]o
ad act[us] numero p[ri]mo sit p[er]t[ine]ntia veniale
& postea mortale. s[ed] h[oc] ē nō p[ot]est. q[uo]d p[ri]-
ncipalit[er] p[er]t[ine]ntia p[er]sistit in actu voluntatis.
sicut q[uo]libet act[us] moral[is]. v[er]o nō d[icitu]r vnus
actus moral[is] si voluntas mutet[ur]. **Q**uod
etiā actio fin[em] nām sit cōtinua. **S**i aut[em]
voluntas nō mutet[ur] non p[ot]est ēē q[uo]d deve-
niali fiat mortale. **S**ecūdo m[od]o p[ot]est intel-
ligi v[er]o id q[uo]d est veniale ex genere. fiat
mortale. & hoc q[uo]d ē possibile ē in q[uo]d
in eo p[er]t[ine]ntia finis. vel in q[uo]d t[em]p[or]e refert ad
mortale p[er]t[ine]ntia sicut ad finē. v[er]o d[icitu]r est.
Tertio m[od]o p[ot]est intelligi ita q[uo]d multa
p[er]t[ine]ntia venialia constituant vnu[m] peccatū
mortale. q[uo]d dupl[ic]it[er] p[ot]est intelligi. **P**ri-
mo

q[uo]d ex multis p[er]t[ine]ntia venialib[us] integrall[iter]
p[er]t[ine]ntia vnu[m] p[er]t[ine]ntia mortale. & illud
falsum ē. q[uo]d o[mn]ia p[er]t[ine]ntia venialia in di[n]o
p[ot]est h[ic]e tantū de reatu. de pena dāni.
nec sensus. q[uo]ntū vnu[m] mortale h[ic]. **E**t
tunc em[en] p[er]t[ine]ntia mortalis est eternus. veni-
alis v[er]o t[em]porane[us]. **M**ortale meretur
carētiā diuine visiōis perpetuā. nō aut[em]
sit veniale. **M**ortale etiā meret[ur] verine
p[er]se perpetuū. nō veniale. inf[er] q[uo]d o[mn]ia
nulla ē p[ro]p[ri]o. **A**lio m[od]o p[ot]est intelligi
q[uo]d multa p[er]t[ine]ntia venialia faciūt vnu[m] mor-
tale dispositiue. & sic v[er]o ē. q[uo]d q[uo]d peccat
venialiter ex genere p[er]mittit aliq[ui]d
ordinē. & ex h[oc] q[uo]d p[er]uenit voluntatē suā
in minorib[us] debito ordini nō subijce-
re. disponit ad h[oc] q[uo]d etiā voluntatē suā
nō subijciat ordini vltimū finis eligen-
do id q[uo]d ē p[er]t[ine]ntia mortale ex genere. et
sic libido peccadi intro ducit p[er] act[us] ve-
niales. v[er]o p[ro]p[ri]at facit in mortale. ex
quib[us] & alijs. s. j. & iij. p[re]ceptis posit[is]
& in. ix. p[er] q[uo]d ex veniali p[ot]est fieri morta-
le q[uo]ntupl[ic]it[er]. **P**ri-
mo q[uo]d in veniali p[er]t[ine]ntia
refert finis. **S**ecūdo q[uo]d veniale ordinaret
in mortale actū. **T**ertio q[uo]d veniale sit
cōtra consciā diffinitive iudicantes
aliquid ēē mortale. vel p[er]t[ine]ntia p[er]sentia
vehemēter dicantē v[er]o dubitatē. & plu-
ra argumēta h[ab]et q[uo]d sit mortale. q[uo]d
sit veniale. **Q**uarto q[uo]d veniale dispo[n]it
ad mortale. siue fiat p[ro]gressus in mo-
rosam delectationē siue ex dispositiōe
malor[um] habitū. **Q**uinto q[uo]d sit ex cō-
temptu sui. **D**e his intelligit Aug[ustinus].
Nullū p[er]t[ine]ntia est adeo veniale q[uo]d
dū placeat. suppl[et]. vno ex q[uo]d m[od]o
rū fiat mortale. **D**ubitat[ur] sc[ilicet] q[uo]d ma-
la faciat p[er]t[ine]ntia veniale. **S**ic. q. xi. **P**ri-
mo ad penā obligat aut eternā. si q[uo]s cum
eo dānat fin[em] **T**ho. aut purgatoriaz. si
hic nō satisfaciatur. aut t[em]p[or]ale hic faci-
endū. **S**ecūdo maculā quendam causat
in aia. v[er]o t[em]p[or]e ē sup[er]a p[re]cepto. ix. c. ij.
F. quam etiā purgatorū fin[em] **T**ho. h[ic]

delere. Tercio feruore charitatis minuit. sic aq igni infecta. licet non extinguat in feruore minuit. Quarto potestas aie lassat i bōis opib⁹. sic qñ ponit on⁹ su per equū min⁹ pmp̄te abulat. Quinto a glia retardat. oportet em̄ vt min⁹ qdrās p̄ci venialis soluat hic. vel in purgatorio. vel p indulgētiās. Sexto bona patrie celestis diminuit. nō qdē ea q̄ ibi habem⁹ reposita ex merito. s̄ q̄ deberent opib⁹ q̄ venialia faciendo om̄issim⁹. **V**enialis nāq̄ peccādo nō deo seruim⁹. nec meremur. s̄ demere mur. Septio occasiōes sūt ad mortalia p̄ciā faciēda. Octano q̄rē mētis i deū tollūt z spūalē dulcedinē ac deū a nob alienāt aliq̄lī. qz i mōdo p venialia delectamur. Nonō ḡfāz sc̄sp̄s interdū sugār. q̄z dedisset si nō venialib⁹ p̄ciis n̄re voluptati satisfecissim⁹. Decimo scādālizāt p̄m̄m. Undecio in demeritū accidētale tacitē aīaz. vt q̄ docuit loca venialia p̄iceps fiat alteri⁹ p̄ciā. **Q**uo ad tertiu⁹ p̄ncipale m̄t rānt qdā z murmurāt. Cur d̄s m̄seri cordissim⁹ p vni⁹ trāsgressiōe mādāt nō delere p p̄niam puniat p̄petua dānatōe fm̄ Jacobi apli sn̄iaz. cū tñ qdā p̄ciā tā cito fiant z breuit. hñ. q̄ dei d̄ h̄rōnabillissimā sn̄ia apparet iusta ex nouē p̄sideratiōib⁹ sumptis ex nā peccatorū. **D**ic em̄ br̄s Aug. xxi. li. de ci. dei. Nullus extitit gēn̄lū legislator q̄ cēseret. tā cito nocētū finēda eē tor mēta q̄ cito factū ē hoīcidū v̄ adulterīū vel sacrilegiū v̄ q̄libet altē scelus nō ip̄is lōgitudie s̄ in q̄rat z ip̄ietat magnitudie mētedū ē. **N**ec ibi. z p̄la tbi d̄ h̄rōnabillissimā p̄cludit. q̄ nihil irrōnabile p̄r occurrē hōi. si d̄s cui⁹ ieffabil est iusticia pro p̄ciō breuit tpe cōmissio det lōge duratiōis suppliciu. aut etiaz eternā iusticia penā. talia em̄ egrefere. tes si p̄siderat iusticia z nocētū p̄ci mortali. **Q**uo fm̄ Gull. p̄si. i de fide z

legib⁹. multis reb⁹ cōpat. **P**rio ē vbi neratio spūal anie. **I**ō ps. Libera me de sanguinib⁹ zc. Sic em̄ nemo miratur q̄ ex breui vulneratiōe corporali q̄s p̄petue corporaliuita p̄ morte p̄uat. Sic nec m̄ser q̄ p mortale crimē q̄s etnāliter corā deo maneat mortu⁹. **S**ecdo p̄ciū mortale ē qdā casus i pfunduz volūtari⁹. **D**e q̄ x̄ps ait Matt. xvi. **C**uius aut si ceco dīcatū p̄stat ābo in fo uēā cadūt. s̄ i tēu oculi q̄s se p̄cipitāre p̄r i foueā quā p̄p̄lo conatu nūq̄ exte p̄r. **T**ercio p̄ciū mortale ē trāsgressiō p̄cepti s̄ morte interdicta. fm̄ illud Matt. xix. **S**i vis ad vitā igredi seruata mādara. s̄ nullus mirat q̄ p trāsgressiōe hūanay legū tpanee factam. fur. larro z alij malefactorēs res publice eternālē p̄m̄tū suspēdiō vel tormento sūt. vñ s̄ Aug. xbi p̄us. octo penas s̄z tñ h̄ leges malefactorib⁹ infligūt. videlz dāni. viciā. vbera. rā lionē. i ḡm̄tā. exiliū. fustitē z mortē. z tñ q̄libet istay penay p̄ligit p hoīes iuste p̄petuo infligi p̄t p̄l̄r p̄missio. cur ḡ nō sūt p̄ p̄ciō mortali fieret. **Q**uarto p̄ciū mortale ē p̄ract⁹ qdā z emptio infernaliū tormentoz. necnō z veditio q̄ p̄ciō breuit voluptatē s̄p̄z tā i aīa q̄ in corpe vedit isama p̄ciōis. **Q**ui tales venūdā sunt vt facerēt malū. sic. iij. Reg. xxi. dīc Helias ad Achab. **V**enūdā⁹ es vt faceres malū. Nulli aut dubiū q̄ ex veditiōe z emptiōe quā tūcūq̄ breuit tpe sūt ius p̄petuū res empre acquirūt emptori. **Q**uinto p̄ciū mortalis p̄petratō ē lumis ḡfē extitit etioz lucerne q̄ lucet cognitōe z ardet amore. **C**uz aut nemo possit de se ista reaccēdere p̄petue nisi x̄ps. fm̄ illud Job. i. **E**rat lux v̄a q̄ illuminat oēm hoīez venētē i hūc mūdū. **I**dcirco ad illud p̄culū se p̄p̄ciēs merito puniet p̄petuo. **S**exto q̄cūq̄ addit sup p̄ciū suū impetentiā seu p̄manā. ad dīc

de iure etiam et pena et iustissime quantum
durat in vnoquoque dei iniuria. tunc dura-
re in eo debet pena. et existentes in in-
ferno super peccato suo addunt impietatem et
condemnationem perpetuo. et non solum iuste per-
petuo puniuntur eternum. et etiam intensi-
ue deus penam eorum augere posset. Ac-
cipimus finem Augustinus de ciuitate dei. li. xvi. Di-
gnus est pena eterna qui in se punit bo-
na eterna. et peccator mortalis est homini. quia
peccator ad perpetuum seruicium gratiarum actio-
nis tenet deo exhibendum. de quolibet me-
bro vel dono tam corporis quam anime. quod sibi
deus tam grosse contulit. hec autem omnia dia-
bolo per peccatum tradit deo recipit. et prope-
tuo puni debet. Si enim in humana pol-
licita qui furat cappam. meretur certam pe-
nam. qui furat centum floribus. Maiorem me-
retur. et qui perpetuum censum deo recipit quem
habet in membris anime et corporis. et quem in
patria letit deo reddere deberem de
membrorum obsequiis se puniri debet. Octa-
uo qui peccat in simplici proximo cum le-
dendo alapa meretur aliquam penam. qui in
principio meretur maiorem. ut dicitur. v. et ibi. et
qui in infinitum bonum peccat infinitam
quodammodo meretur penam. quilibet enim pec-
cator est de quibus dicitur in psalmo. Supra vo-
sum meum fabricauerunt peccatores. plon-
gauerunt iniquitatem suam. et dominus iustus con-
cidet cervices peccatorum suorum. Nono qui perdit
ex sua negligentia aliquod donum. exempli
gratia. qui perdit florenum domini sui meretur certam
penam. qui vero perdit decem florenum plus deme-
retur. et qui perdit infinitum bonum in infinitum
puniri debet. ut peccator facit. deus enim in
finitum bonum est. et nunc est per gratiam et glo-
riam. finem illud Genesim. xv. ubi deus ait
ad Abraham. Ego ero merces tua ma-
gna nimis. quam mercedem nobis tri-
buat qui solus cunctis bonis superabundat.

Capitulum. ij.

Nunc secundo principaliter de pe-
nis transgredientium decalogum tra-
ctamus erit de penis inferni. scilicet

quas incurrunt transgressores preceptorum.
ubi tria principaliter tractabuntur. Primum
de penis exterioribus danatorum sensibili-
bus. Secundo de penis interioribus eorum
Tertio de penis quas habent respectu su-
periorum. Quartum ad primum notandum
quod danatorum hominum ab authenticis doctori-
bus ponuntur quattuordecim pene finem quod
a diuersis creaturis exterioribus puniuntur di-
uersimode. ut in quattuor elementis. Pri-
mo a terra quod ad locum inferni. Secundo ab
aere. quo ad tenebras. Tertio ab igne
Quarto ab aqua. Quinto ab omnibus mundi
et elementorum ferulamentis. Deinde quod ad
quatuor sensus. Sexto puniuntur visu qua-
ruplicitate. scilicet quod ad fletum. fumum. oblecta
danatorum hominum. et demonum. et puatio-
nem omnium delectabilium luminum. Septimo
auditu quod ad clamorem preceptionum blas-
phemias. Octavo gustu quod ad puatio-
nem omnium comestibilium et potabilium. No-
no olfactu. quod ad presentiam sulphureorum
corporum. Decimo tactu quod ad rupes. scilicet ignis.
et diuine potestatis. ac demoniacae. et stridore
dentium. Undecimo per opposita
glossis dorum. Duodecimo per opposita
aureolarum. Tertio decimo per societatem pel-
limorum. Quarto decimo puatio de huma-
nitatis christi. Prima pena est locus
infernalis. Est autem duplex infernus finem
Gregorius in dialogo. Primum est vniuersalis
et est in media partem terre latissimum
et profundissimum orbicularis. et incommensu-
mus ac perpetue duraturus. Infernus
nunc sit probat scriptura. psalmus et poetria.
Scriptura per illud Matt. xxv. Tre male-
dicti in ignem eternum. Et in symbolo Alaba-
strum. Quot mala egerunt ibi in ignem
eternum. psalmus. Qui eripuit animam meam ex
inferno inferiori. Psalmus idem dicit. Quia So-
crates. i. li. quod dicitur perhedron Platonis
postquam noiauit grades peccatores. sic con-
cludit. Nos cooperes equidem porta fa-
cit in tartarum. vnde nunc exhibuit. Poete
sunt ut Virgilius in georgicis. et plures alii.

q̄ ponūt ibi flumīos ifernales et horē-
da. Dic ifern⁹ cuꝝ suo igne a p̄ncipio
mūdi par⁹ ē a deo. **Vñ** Matth. xxv.
Ite maledicti i ignē etnū q̄ par⁹ ē et.
Et Esa. lxx. Parata ē abheri tophet
a rege. parata ē glo. abheri. id est. ab in-
fio. tophet. i. vallis gehēne. Sed q̄re
de⁹ ifernū fecit. **Rñ**. De⁹ palaciū h̄z
ac regnū vniuerſi. in q̄ q̄ multi ſunt
malefactorēs cōgruētiffimū fuit vt lu-
ſiffim⁹ carcerē h̄zēt p̄ talib⁹. videlicet
ifernū. **Scdo** q̄rīt. q̄re ē ſb terra. **Rñ**.
p̄mo. q̄ iuſtū ē vt peſſimī maxime di-
ſtent ab optimis in p̄ſa. videlicet a bea-
tis. ſb hoc ſit p̄ mediū intra terrā. **Se-**
cundo cōgruū eſt eadē rōne. p̄t igno-
bilītatē loci. videlicet vt ignobiliffim⁹ lo-
cus a nobiliſſimo videlicet celo maxie
diſtet. **Tertio** rōne affect⁹. vt q̄ hic ter-
rena p̄ deo coluerūt perpetue in terra
claudant. **P̄s**. Adheſit in fravēter n̄r
Alī⁹ ifern⁹ ē p̄ticulari q̄rūdā añ diē
iudicij. q̄ poſtmōdū in iferīorē ifer-
nū detrudent. **Sūt** em̄ ſup terrā q̄ daz
locū patētia. vbi dānator aīe luūt pe-
nas. vt ethna et olle vulcani. **Id ē** fm̄
Iſid. li. xij. erymo. ſunt mōres ardētēſ
pleni ſulphureis flāmīs et horribilib⁹
q̄ in talib⁹ fm̄ poetas dicebat habitā-
re deus quē vocabāt vulcanū. ſb reue-
ra diabol⁹ ibi habitat cū ſuis. **De** iſtis
particularib⁹ ifernis narrat **Grego.**
etiā. liij. dialogo. **P̄ſmo** qd̄ heremita
ſanctus in iſula lipparis vidit aīam
Theodorici regis i ollā vulcani ibidē
p̄fectā p̄ dentes videlicet **Iohānē** papā
et **Sinacū** p̄ficiū q̄s p̄fat⁹ rex p̄us
iūſte occiderat. **Scdo** narrat de qdā
romano i extremis laborāri cui appa-
ruit nauis parata q̄ ipſe et qdā vicin⁹ ſu⁹
deducēdi erāt i ſiciliā. **Vñ** **Greg.** ibi
addit cām horꝝ locoꝝ dicēs. **Q̄** vo ſi
le mortēs ſe ad ſiciliā ducēdū teſtatur
eſt. qd̄ aliud ſentire pōt. niſi q̄ p̄ cete-
ris locis in cui⁹ terre iſulis eructuāri

igne tormētōꝝ olle paterūt. q̄ vt ſo-
lent narrare q̄ non erunt laxat q̄tidie
ſunib⁹ excreſcūt. vt mūdi termino ap-
propinq̄nte q̄ certū eſt illuc ampli⁹
exturēdos colligi. q̄nto et eadē tormen-
toꝝ loca aplius videant apiri. qd̄ om̄s
potēs de⁹ ad correctionē vniētū in ſb
mūdo voluit oñdi. vt mētes infidelitū
q̄ iferni tormēta eē nō credūt. tormē-
toꝝ loca videāt. q̄ audita credere recta
ſant. **Eadē** cām assignat **Gul.** p̄ſſeñ.
de vniuerſo pte. j. ca. xlvij. vbi etiā diē
q̄ in p̄fata iſula ſicilie ignis p̄noiat⁹
vniūꝝ intolerabili cruciat anias ap-
propinquātū ſibi et tū corpa nō ledit
Scda pena ſunt tenebre exteriores **C**
Vñ Matth. xxij. Ligatis manib⁹ et
pedib⁹ p̄ſcite cū in tenebras exterio-
res. **Vbi** notādū fm̄ **Tho.** in. liij. oſſ.
vlt. q̄ triplici d̄ cā erūt et ſunt in iferno
tenebre. **Vñ** ſic diē. **Diſpoſitio** iferni
erit talis. p̄t maxie miſerie dānatorū
cōuenit vel cōpetit. **Vñ** fm̄ **B** ſunt ibi
lux et tenebre. p̄t maxie ſpectat ad mi-
ſeriā dānatorū. **Ipa** aut viſio fm̄ ſe de-
lectabilis ē. **P̄mo** em̄ metaphiſice d̄.
q̄ ſenſus oculoꝝ eſt maxie diſſigibilis
eo q̄ p̄ ſp̄m plura cognoscim⁹. **Sed**
p̄ accidēs p̄tingit viſionē eē afflictivā
inq̄ntuz videm⁹ aliq̄ nobis no cūa vt
volūtatē n̄re repūgnātia. **Id** in iferno
B mō debz eē loc⁹ diſpoſit⁹ ad vidēdū
ſz lucē et tenebras q̄ nihil ibi p̄ſp̄cne
videat ſz ſolūmodo ſb quāq̄ vmbro-
ſitate videant illa q̄ afflictionem cordi
ingerere poſſunt. **Id** circo b̄tis **Gre-**
go. in morāl. li. ix. ſup illo vbo. **In** in-
ferno nullus ordo. ſz ſempitern⁹ hor-
ror. inhabitat diē. **Quis** ignis ille ad
cōſolationē nō luceat tamē vt magis
torq̄at ad aliqd̄ lucet. nā ſeq̄ces q̄s ſe-
cum traxerūt d̄ mūdo reprobi. flāma
illuſcēte viſuri ſūt. **Et** ſit ſup illud
p̄s. **Vox** dñi incidentis flāma ignis
diē **Baſili⁹**. q̄ vtute dei ſeparabitur

claritas ignis ab eius state adustina
et cedit i gaudiu scdoy. et vltimu ignis
in tormētuz dānatoz. **P**ri simpliciter
locus ē tenebrosus. **H**ic ex diuina di-
spōitōe ē ibi aliqd lumis qmz suffi-
cit ad videndū illa q aiām torqre pfit.
Et ad hoc satisfaciū nālīs sūus loci. qz
in terre medio vbi infernū ponit nō p-
t ē ignis nisi fetulēt⁹ et turbid⁹ et qsi su-
mosus. Quidā tñ tenebrarū hāz cām
assignāt ex cōmassariōe cōpōitōe cor-
poz dānatoz q ppe mltitudinē ita re-
plebūt locū inferni q nihil ibi de aere
remanebit. et sic nō erit ibi aliqd d dia-
phaneitate qd possit ēē subiectū lucis
nisi oculi dānatoz q erunt obtenebra-
ti. **H**o. Cui cōcordat ps. Sic ones
in inferno positi sūt mors depasceat eos
Tercia pena ē calor sūm⁹ p ignē. vñ
Matt. xxv. Ite maledicti in ignē eter-
nū. **D**eut. xxxij. dicit Moyses. Ignis
succēs⁹ ē i furore meo. i. a pncipio mū-
di. pmo ptra demones. et ardebit vsqz
ad inferni nouissima. denotabitqz ter-
rā. i. terrenos cū germie suo. et funda-
menta mōtū. i. supboz cōburet. **H**ic
ignis vt dicit **Alb.** sup **Prover.** vii. de
multere forti. vñt inter⁹ aiām et exte-
rius corp⁹. Qui ignis in imēsuz ē cali-
dior nfo igne. **H**ic ignis vt in scda pe-
na dicitū est calidissim⁹ ē. tenebrosus
simplr fm qd lucidus qsi fumosus et
virtute diuina et nālī actiuissimus. Et
Ho. in. liij. dist. xliij. dicit Ignis inferni
corporeus ē. vt pbat **Greg.** liij. dialo-
go. et maxie actiuus ē. eiusdē qdē spēi
cū nfo igne. **H**ic hz ppietates nltas dis-
ferētes a nfo. **T**ū qz succēsiōe nō in-
diger. nec lignis nutrit. **T**ū qz de⁹ euz
regit. **D**ñ **Esa.** xxx. **F**lat⁹ dñi sic tor-
rens sulphure⁹ succēdēs eā. i. a deo ē
accēsus q nām ei⁹ instituit nō ab hoie.
Ignis etiā ibi erit fortissime calidita-
tis. qz calor ei⁹ erit vndiqz cōgregat⁹
ppe frig⁹ et vndiqz spm circūstās. hec

de **H**o. **Q**uarta pena ē frig⁹ p aquā
De q et pcedētī pena dī **Job.** xliij.
Transibūt ab aqs nīuū ad calozē ni-
mū. Et in ps. Ignis sulphur et spūs
pcellaz ps calicis eoz. Et **H**o. p m-
tellectu hōz dīc vt pūs dis. vii. **D**āna-
ti transibunt ex vehemētissimo calore
ad vehemētissimū frig⁹. sine **H**o q i eis
sit aliqd refrigeriū. et qz eoz passio ab
exteriorib⁹ nō erit p spēs sensibiles co-
mō q **H**o. **H**z p actiōes spūales ipmēt for-
mas leuinas. vñ sequit enā sic in febrī
citātib⁹ stridor dentū. **D**e q **Iac.** xij.
Et vt **alb.** vbi pūs dīc. **F**rig⁹ int⁹ et
dānatos pseqt. Quia pena q patien-
ter ab oibz elemētōz fetulētis. **D**ñ
Ho. vbi pūs. **S**cđ m inqī **Basil.** in
vltima mūdi purgatione fiet qdam se-
paratio in elemētis. vt qdquid est pu-
rum et nobile remaneat supius ad glo-
riā beatoz. qdquid **H**o ē iqbile et fetu-
lentū in infernū pīctat ad penā dāna-
toz. vt sic ois creatura dei ē bñe ma-
teria gaudiū. ita dānatis ex oibz crea-
turis tormentū accēscat. fm illud
Sap. v. **P**ugnabit cū illo oibz terra-
rū p insensatos. hoc em diuie iusticie
cōpetit. vt sic ab vno recedētes p pēni-
in rebus materialib⁹ q sūt multae et
ria finē suū pīquētur. ita etiā materia
liter affligent ex multis. **S**exto p-
ntent q ad vīfū multiplī. **F**leu pmo.
Dñ **Iac.** xij. **I**gat⁹ pedib⁹ et. **Q**ui-
lis aut fletus in dānatis ē possit. do-
cet **Alb.** sup eodē. **I**n fletu inqī pmo
est cōstrictio cordis ex iusticia et sentē-
pene. **S**cđz ē pstrictio pāniculoy cere-
bri puentēs ex cordis pstrictiōe. qz pā-
niculi cerebri p telas neruas et venas
pcuruāt ad cor. et cū cor extrematē
suoz vīrtentoy pstringit pūnt pā-
niculi cerebri et alta mēbra i q pānicu-
li neruas venas diffundūt. **E**x q tertio se-
quit iordinata distractio figure et sit⁹ **R**
in facie. **H**ec ita sunt in fletu iustitiae

Quamvis autem non videtur effusio lachrymarum quod hic solum habet locum. Et Thome ubi ponitur sic dicit. In fletu corporali duo inveniuntur. quorum unum est lachrymarum resolutio. et alterum ad fletum corporalis in dānatis esse non potest. quia post diem iudicii descende motu primi mobilis. non erit aliqua generatio vel corruptio vel corporalis alteratio. In lachrymarum autem generatione opponitur illi humor qui generatur quod per lachrymas distillat. unde dicitur ad hoc in dānatis corporalis fletus esse non potest. Aliud quod inuenitur in fletu corporali est quod dānatio et turbatio capitis et oculorum. et dicitur ad hoc fletus esse poterit in dānatis post resurrectionem. Cor pora enim dānatorum non solum ab exteriori affligentur. sed etiam ab interiori. secundum quod corpus immutatur ad passiones anime in bonum et malum. et dicitur ad hoc fletus carnis resurrectionem indicat et refert delectationi culpe que fuit in aīa et corpore. Oculi etiam puniuntur fumo. ut in secunda pena tactus est de obiecto quod corpora dānatorum multum puniuntur. quia turpia erunt colore. et turbatio faciei. et stridore dentium. puniuntur etiam lumine solis. lune. stellarum. dicitur alioquin.

Septimo puniuntur auditu per clamores punitorum lachrymabilissimos. et blasphemias eorum. Unde dicit Thome. ij. ij. q. xij. Credibile est quod post resurrectionem in dānatis erit vocalis blasphemia. sicut in sanctis vocalis laus dei. et de interiori blasphemia nulli dubium. Unde de utraque dicitur Apocalypsis. xvj. Et auerunt homines estu magno. et blasphemaverunt nomen dei qui vivit per se super has plagas. Et Thome ubi ponitur idem ostendit. Ad rationes inquit blasphemie puniet deestatio diuine bonitatis. Illi autem qui sunt in inferno retinebunt per se voluntatem auersam a dei iusticia. in hoc quod diligunt ea in quibus puniuntur et vellent eas si possent. et odiunt penas que per homines peccatis infliguntur. Talis igitur deestatio diuine iusticie est interior et est blasphemia cordis. ex qua exterior blasphemie

missa secundum potest. Octauo puniuntur gustu quod ad punctionem omnium delectabilium. potentium ciborum. Unde Luc. xvj. Dives in inferno ait. Mitte lazarium ut intingat extremum digiti sui in aquam ut refrigeret linguam meam. Sed nemo habebit cum eodem quod desiderat. Ex quo secundum Gregorium. elicitur quod in illis membris peccatores in inferno puniuntur in quibus plus peccauerunt. ut chortizantes in pedibus. tagetes luxuriosi ibidem luxuriosi in genitalibus etc. Nonno puniuntur in olfactu. verisimilius enim puniuntur a doctoribus ut tactus est in quinta pena primum post iudicium inferni replendus est in iudiciis. spurciis. sterquilinis. et ceteris penosis abominabilibus. quod peccatum fecit ex elementis generari. Idcirco ut homines qui in hac vita floribus elementorum in optimis effectibus et fructibus abusi fuerunt. vilissimis eorum de fecibus et sterquilinis puniuntur. Quis igitur estimare possit. dicit Bernardus has. super Genesim. abominabiles infernali flammam sulphuream ac fetorem earum qui si existeret inferni corrumperet totum elementare globum. non igitur nunc exibat nec post. sed reflectit ex toto peccato inferni tre. Declarat illud Ieremias. i de miserie forti. allegas illud Iob. xvj. Putredini dixi. pater meus. mater mea et soror mea vniuersis. Non inquit fiet fetor exhalatione alicuius putredinis. quia non putrescunt ibi corpora. sed igitur bilis illa ibi aggregata dicitur putredine puncture penarum vermes. Unde Sapientia. v. Pugnabit cum illo oris terrarum et insensatos. id est quatuor elementa. frangendo. ignis urendo. aer obscurando. et aqua refrigerando. quicquid. n. igitur elementis inferni deglutiet. Decio puniuntur tactu ignis acerbissimi et a diuina iusticia intrat ex medullas cremare a demolitione torquentibus a dēnatis pōmētibus. ut tactum est primum secunda pena. Unde Chrysostomus. dicit de reparatione lapsi ad dēdamaticum. quod acerbitate huius ignis nulla lingua explicare valet. Undecio puniuntur

per opposita dorib⁹ btōm. **C**orpa em
eor⁹ erūt q̄drupl^r misera. **P**rio defor
mia. Est aut^m fm **Tho.** in .liij. dis. xliij.
duplex deformitas. **U**na ex defectu
alicui⁹ mēbr⁹. et tal^r in nullo dānatorū
erit. ut nulli dubiū est. qz oēs integris
mēbris resurgēt. **A**lia ē deformitas ex
idebita p̄tū dispositōe i q̄litatib⁹ q̄dē
ut febrevel podogra. et h̄mōi. nec talis
deformitas in dānatis erit. s̄ corpa eo
rū erūt sensibilib^r viiacia. qz n̄
sic tūc min⁹ sentirēt mala pene in iser
no. sic etiā si mutilati remanerent. qd
nō pcedit. Sūt igit^r deformes defecti
b⁹ ill⁹ q̄ ex nāl^r p̄ncipijs i hūano cor
pore nāl^rter p̄sequūt. ut ē pōderositas
tarditas. passibilitas. et opacitas. palli
ditas et h̄mōi. **U**n. q. viij. dī. q corpa
dānatorū erunt turpissima. **S**cdo igit^r
corpa dānatorū erunt passibilia valde.
Tū fm **Tho.** ubi p̄us. qz intēg mēbr⁹
Tū qz carētia impceptibil^r morib⁹.
Tū qz diuina iusticia reget in eis mām
ignis. **T**ū etiā qz nā eorū ē incorrupti
bil^r. Passibilia em erūt corpa eorū. sed
incorruptibilia. et spēs calorīs q̄ māl^r
ter sūt in igne recipient^r spūalit^r in dā
nato corpe. et sic ignis afflābit sibi ea.
nec tūc plumer ea. **P**ropt^r q̄ **Alpoc.** ix.
dī. **I**n dieb⁹ ill⁹ q̄rēt hoies mortē nō
inueniēt eā. et desiderabūt mortē. et fr
giet mors ab eis. **T**ertio erūt pōdero
sa et tarda. **S**z q̄rēt virū ne aliqñ tā dā
nati isernū exire possint s̄ hoib⁹ appa
redo. **R.** fm **Tho.** i. liij. dis. xlv. **D**ā
nati exire p̄t p̄p̄ia iserni receptacula.
fm dispositionē diuine p̄uidētiē aspe
ctib⁹ hoim apparere. nō tū ill⁹ p̄t p
p̄ia liberrare. s̄ diuina p̄uidētia ad cri
ditionē hoim et terrorē. **S**ist^r q̄ sūt in
purgatorio eadē rōe. et ut suffragia pe
tant. s̄ q̄ in celo sūt p̄t p̄p̄ia libertate
glie. dānati tū secū in isertā ferūt. **I**te
ibidē addit. **Q**uis aut^m aie dānatorū
p̄ncipal^r afflūybt apparet. nō tū cre

dendū ē s̄ sp accidere. **A**liqñ. n. h̄mōi
apparitōes sūt in dormiēdo vel in
glādo opatōe bonorū spūūz vel malorū
ad instructōz vel deceptōz viuetū. **S**ic
etiā uiu hoies aliqñ alijs apparēt et
multa dicūt in somnijs. cū tū p̄ter eos
nō ē p̄ntes. sicut **Aug.** p̄ mltā exēpla
probat li. de cura. p̄ mortis agenda.
Quarto dānati erūt grossi et nō subtil
es. et sic ones moribide in iserno posi
te q̄s mors depascet. **D**uodecīa pe
na ē deformitas q̄ daz opposita auree
et aureol^r. **U**n qdā antiqu⁹ doctor sup
liij. mouet hāc q̄nē. **C**ū rōne actū
excellentiū debeat aureola ad decorē
corpis et aie. ut etia p̄ actib⁹ excellent
mal^r et turpib⁹ debeat ip̄is malis p̄ pe
na aliqd p̄ modū deformitatis et turpi
tudinis qd rūdeat aureole in bonis et
verit^r dicat luteola. **A**nderi pōt. q̄ sic
qdā caracteres siue qdā deformita
tes rūdeat i q̄busdā dēnatis respectu
aureolarū in bōis. **P**iciū. n. sine p̄m
opponit **Strut.** **E**t sic aurea hēt p̄p̄vir
turē. ita lutea p̄pter viciū habebit. qd
statim non p̄ncipal^r opponit. **S** illav
ciavbi nō solū vir⁹ corrupit. s̄ etiā sta
tus cui debeat aureola. talia vicia de
merent luteolaz. **U**n ubi ḡa in ip̄is
corruptorib⁹ virgīnū. et sūt in ip̄is be
retic^r q̄ fidē corrupūt in alijs. et sūt in
hīs q̄ p̄ defensiōe sui erroris patiunt^r
mortē. **E**t ponūt ille deformitates nō
solū qz se aureol^r p̄uancēt male opan
do. s̄ qz etiā i alios peccauēt q̄ntū in
se fuit eos videlz corrupendo. **U**n sic
boni habebūt in celo accitale p̄mū.
ita ecōuerso mali an iudiciū accitale
demeritū. et post luteolaz. **D**e accitall
demerito dīc **Am.** q̄ pena **Arrū** nō
est adhuc finita. qz nescit q̄t p̄t mēt.
Tredēcīma pena ē perpetua societas
pessimorū oim demonū et hominū.
Sz dubitatur. ut ne in iserno sit
diferētia locorū in situ fm maiore

penarū. et minoritates. Rñ. q. sic. Vñ
 Job. xliij. In domo pñs mei māsio-
 nes multe sunt. q. a sibi in inferno. Dñe
 etiā Tho. in. iij. dis. xlv. Exñtes inqñt
 in inferno fm diuersitatē culpe diuer-
 sam sortiat̃ et penar̃ etiā fm q. grauio-
 rib⁹ pctis irretiunt dñari s; b. obscu-
 riorēz pfundiorē locū obtinēt in infer-
 no. vñ et supiores in qb⁹ minimū erat
 de rōne culpe. supmū et min⁹ tenebro-
 sum locū hñt oibus pñtēdis. hñlle.
 2. Dubitat scdo. vñ eterna sapia in
 locis penarū ifernalit̃ hoies siles hic
 in vicijs ad silia loca in inferno pñtē-
 dos trāsmittat. Rñ. fm Greg. iij. dia-
 logo. q. sic. Vñ Mart. xij. Tūc. i. in
 die iudicij dicit messorib⁹. Colligite
 zizania et ligate ea i fasciculos ad cobu-
 rendū. Super q. Grego. iij. dialogo.
 Quid ē zizania in fasciculos ligare nī
 si cōpares pib⁹ in tormētis silib⁹. so-
 clare. vñ supbos cū supbis. luxuriosos
 cū luxuriosis. auaros cū auaris. falla-
 ces cū fallacib⁹. infideles cū infideli-
 bus zc. Cū q. siles i culpa ad tormēta
 silia āgeli i locis penarib⁹ deputat. qñ
 zizaniar̃ fasciculos ad pburendū ligat
 bec ille. Et sic erūt tot ptiales i inferno
 mansiones. qñ pñcipalia vicia mora-
 lia. Nec obstat illd Job. x. vbi dñ. In
 inferno nullus ordo s; sempitē⁹ hor-
 roz inhabitat. qñ fm Greg. ibidē intel-
 ligit de intētiōis directiōe et recta opa-
 tiōe. qñ nēutrū ibi erit. Et tñ Sap.
 viij. dñ. Sapia attingit a fine vsq; ad
 finē fouit. et disponit oia suauiter. De
 cūa qñta pena est priuatio sensatiōis
 pñi fm hñanitatē. cui⁹ pulcritudo ē so-
 la qñtatiua visus. cui⁹ vox sola qñtat
 auditū odor olfactū. sapor gustū. et cō-
 iunctio tactū. Vñ i qñlibet qñtq; sensuū
 dñari tā interioz qñ extorioz remane-
 bit ppetua sñis qñdā nālis. qñ i pñi hu-
 manitate nñe hñanitatē cēntalis qñdā
 beuūdo pñstitit. Cū igit quinq; sensus

sint qñ qñlibet hñanitate pñi pñabst.
 et quāplex sñis. pñs i qñq; potētijs
 sensuū erūt decē ptiales pñe s; bñ mē-
 bro pñcipali cōphēse. Et erūt pñcte
 pñe tāto qñdāto grauiores. qñto pñi
 humanitas omia sensibilia excedit in
 amenitate. Capitulum. iij.

Q. ad secundū pñcipale de
 interioribus penis dñatorū
 notandū q. qñq; pñcipales pe-
 nas dñari habebūt. et iam pñm hñt
 q. sunt. Pñmo oim qñq; interior̃ sen-
 suū pñitio. qñbus delectabilia sñira-
 hūnt et tristia pñtabunt q. ad pñpiscel-
 bile. Scdo q. ad irascibile erit odiū et
 detestatio. Tercio intellect⁹ obceca-
 tio. Quarto vñis pñciētie remouitio.
 Quinto pcti et interioris blasphemie
 cōtinuatio. Pñma pena interior̃ erit
 in qñq; interiorib⁹ sensib⁹ q. sunt. sen-
 sus cōis. imaginatiua. fantasia. estima-
 tiua. et memoria sensitiua. Nā p. oculi
 los ingredient̃ ad sensū cōem ea q. vi-
 cta sūt i pena sepra. et sic p. auditū q. i se-
 ptima dicta sūt. et sic d. alijs sensib⁹. et
 cōgregabunt i sensu cōi eū marie cru-
 ciaria. Ad imaginatiua q. hñ insecta sūt
 pulcritudine mulierū. veniēt amarissi-
 me eedē imagines et pñie. vñ dicar. vñ
 nā vidisset p. māltere serpētē. vñ nā p.
 ebrietate gustasset cinerē. p. cātilenis
 audisset fmonēz sic d. alijs. Ad fan-
 tasiā veniēt horribiles visiōes. Ad est-
 matiua indicibiles timores. puta cū
 viderit aliquēz torqñi p. demonē. statim
 timebit sibi affutur eundē dolorē. sic
 fit circa rotādos successus. mēoria sen-
 situa cogitabit de mal' male. et d. cele-
 stib⁹ ifernalit̃. Nec oia pñant p. dictū
 Tho. i. iij. dis. vlt. dñcēt. Sic pñ pñe-
 ctā bñitudine sctōz nñhil erit i eis q. nñ
 sit gaudij mā. ita nñhil erit i dñari qñ
 nñ sit eis mārca tristitie. nec aliqd qñ
 ad tristitia pñnere possit deierit vñ sit
 eoz miseria cōsumata. Scda pena

quā de rebus speculabilib⁹ habuerūt
impetrā eēz amississe sūmā ei⁹ pfectio
nē quā poterāt adipisci. Deniq³ etia³
ea q³ hic agunt ostēdent eis q³ ad ea q³
in eis tristitia augere pūt. Nec dānati
penis acerbissimis torti abstrahent si
cut hic sit a p⁹sideratiōe tristabiliz. q³
in futuro nō abstrahet aia a corpe sic
hic sit. s³ quātūcūq³ corpus affligetur
tū aia sp⁹ cōsiderabit lucidissime illa q³
pūt eē ei cā meroris nec obliuio eē po
terit ex quantacūq³ diuturnitate t⁹is
post iudiciū. s³ ille. Secōdo tenebris q³
sunt puatio celestis visitiōis affligētur.
Dñ fm Tho. vbi pus. dif. vii. z. idēz
habet ibi i lra a brō Greg⁹. Dammati
aū diē iudiciū videbūt bonos in glia.
Dñ Luc. xvi. Divites vidit Lazarū in
finu Abrae. nō h⁹ mō q³ gliaz eoz q³lis
sit cōgscāt. s³ solūmō cōgscēt eos esse
in glia q³dā inestimabili. z. ex h⁹ turba
bunt. tū p⁹ invidia dolētes de bono
rū felicitate. tū p⁹ hoc q³ ipi glia m
le amiserūt. Dñ dī Sap. v. de impijs.
Videntes turbabūt timore horribili.
s³ post diē iudiciū oīn ovissōe brōz pri
habunt. Nec tū ex h⁹ eoz pena minu
et s³ augebit. q³ in memoria habebūt
gliaz brōz quā i iudicio v⁹ aū iudiciū
viderūt. z. h⁹ eis in tormentū. s³ v⁹teri⁹
affligēt in h⁹ q³ videbūt se indignos re
putari. et tū videre gliaz quā scī merēt
hie. s³ ille. Tercio affligēt tenebris cir
ca diuinā noticiā. Queritur igit⁹ an
dammati cogitabūt aliqd de deo. Rñ.
Tho. vbi. s. q³ sic. S³ nōn duz inq³ q³
de⁹ pōt dupl⁹ p⁹siderari. Uno mō fm
se. z. fm illud q³ ē p⁹riū ei. s. eē totius
bonitatis pncipiū. z. sic nullo mō p⁹
derari pōt sine delectatiōe. Dñ sic nul
lo mō a dānati cogitabit. Alio mō fm
aliqd q³ ē ei q³si accitale in effectibus
suis. vtpote punire v⁹ aliqd h⁹mōi. z. s³
hoc cōsideratio de deo pōt tristitiam
inducere. Et hoc mō dānati de deo

cogitabūt. Ipi. n. deū odio habent. et
de eo nō cogitabūt nisi rōe punitiōis
z. phibitiōis ei⁹ q³ male eoz volūtatē
cōsonat. Dñ nō cōsiderabunt eū nisi
v⁹ punitore z. phibitore. Quarta pe
na damnatoy interior ē cōtinua pec
catoz multiplicatio z. perpetua in odio
dei. primi. demonū. sanctoy z. anglo
rum. z. in blasphemā continuatio. de
q³bus dicitū ē. z. sic d⁹ deū ppetue puer
sam volūtatē habebūt. nō tū p⁹ie de
merent. p⁹ie loquēdo. q³ in termino
nō in via sunt. vbi solū ē meritū p⁹ie
z. demeritū. Dñ Tho. vbi pus. Non
p⁹ter h⁹ dānati excusant a demerito.
q³ necessitate peccādi hūt. s³ q³ ad sū
mū puenerunt maloy. Demones tū
aū iudiciū peccāt z. demerēt alios ad
pctā trabētes. s³ ap⁹ dānatoz hōim offi
ciū nō p⁹inet alios ad dānationē pra
bere. sic p⁹inet ad officiū demonū. rōe
cui⁹ demerent q³ntū ad secundariā pe
niā. hec ille. Quarta pena dānatoz in
terior sūt vermes p⁹icie. Dñ Esa. vii.
Ignis eoz nō exstinguet. z. vermis eo
rū nō moriet. Sup⁹ q³ Aug⁹. de ci. dei
li. xxi. plures expositiōes recitās con
cludit. In penis inq³ maloy inextrin
guibil⁹ ignis z. inanisim⁹ vermis. aliq³
p⁹ie ad corp⁹ ignē exposuerūt. tropi
ce v⁹ ad aiam vermē q³ ē p⁹abill⁹ v⁹
dei. Dñ fm Tho. vbi pus. dif. vii. et
Bona. ipa trāslatio vermis ad dolore
spūale manifestat in q³ z. quō sit ver
mis si attēdat rō trāsserēdi. In verme
em materiali cōsiderat origo z. inordi
natio. orig⁹ inq³ ex putrefactiōe. z. mor
der illud ex q³ orig⁹. Sic in spūali dolo
re nō q³libet dolor ē vermis. s³ q³ nascit⁹
ex putrefactiōe pcti. Si tunc pctm dī
putridū q³ aia in eo req⁹escit finaliter
Rursus oportet q³ sit i dolore remor
sio. B aut ē ex cōcursu duoy sibi inui
cem obulantiū z. resistentiū. Ista duo
mouētia sunt in homie volūtas nālis

et deliberatissima. ista cōcurrūt p̄ consel-
entia dīctante aliqd factū ēē in debitu
Et tūc obuiant qñ volūtas nālis dere-
stat in debitu z deliberatiue voluntati
placet. Tūc autē resistunt qñ utraq; in
suo actu vigent. Ex his p̄t̄ cur in qui-
bus dā vīcibus sit vermis cōscientie
modicus aut magnus. In damnatis
etiā patz sūlter q̄ ibi erit p̄cti putrefa-
ctio ex hoc q̄ p̄ctū finaliter remansit
in aia eoz. Ibi erit cōcursus p̄pter pec-
catoz ap̄tissimā visionē. Ibi erit obui-
atio p̄pter voluntatis deliberatiue ob-
stinationē perpetuam. z sinderisis re-
murmurationē. Ibi erit resistentia. qz
ipsa delectatio p̄cti erit ablata p̄ pene
acerbitatē. z ex hoc ip̄s sinderisis for-
tificata actio. z ex h̄ vermis mirabilis
rodēs z puniēs. v̄ba sunt Bonatiē.
Est autē quintuplex vermis sū omnes
doctores. Prim⁹ de p̄cto cōmissio a se.
nō qz p̄ctū. s̄ qz causa demeritoria re-
spectu pene damni. Secund⁹ vermis
est sū Sco. tristitia de obstinatione
sua in p̄cto que ē priuatio boni hone-
sti siue gr̄e per culpā. vel saltez tristat
de p̄cto qd cōmissū in vita sua in q̄ nūc
sine remissioe dimissus ēz derelictus
nō quidē tristat de hoc vel de hoc sū
se. qz talis est priuatio boni moralis.
s̄ qz demeritum respectu pene damni
Tertius vermis ē sū Alb. sup̄ missaz
de bono a seipso omissio qd si fecisset
minora mala sustineret. Et sū Alb.
ibidē. Si tres vermes nūq̄ perpetue
crescēt nec decrescent. qz sunt de p̄cti
toz de necessario. Quart⁹ vermis est
sū eundē de malo cuius ip̄s potuit
esse causat fieret in alio. z ille vermis
crescet mitigabit. Si em̄ p̄ malū suū
causa est mali in alio. toties crescet ver-
mis quoties crescet dilatā malū il-
lud in alios qd inuoluit. Et hoc sen-
su dicit Amb. q̄ ignorat pena Arrij.
qz nescit q̄ errore ei⁹ sunt subuertēdi.

Si autē cā fult vt bonū fieret toties de
crescit vermis quoties bonū illū mul-
tiplicabit. s̄ Alb. Quint⁹ vermis vt
dicit Tho. vbi p̄us est corpālis qdā
modo. P̄t̄ m̄t etia dicit q̄ p̄ vermē
spūalē caro affligetur. sū q̄ passioes
anīme redundāt in corpus. z hīc. z in
futuro. Vñ Eccl. vij. Vindicta car-
nis impij ignis z vermis.

Capitulum. liij.

Tertio p̄ncipali videlz de pe-
na damnatoz respectu supioz
Notādū. q̄ talis in genere tri-
plex ē. Prima est subtractio celestis so-
laciū hoīm beatoz z angeloz. z alliga-
tio ad carcere inferni in societate pec-
catoz z demonū. Secda ē priuatio triū
dotū aīe. z adeptio ip̄ius oppositiū.
Tertia est certitudo de interminabili
tate oīm p̄satiū penaz. z de redēpti-
one despatio. Prima inquā pena est se-
ptuplex. Prima ē q̄ palatio amenissi-
mi celi priuabunt. qd ē patria oī rōnali
creature desiderabilissima. Sic centrū
terre quib⁹. ita aīe centrū ē celū. Secda
est q̄ infernali loco igneo p̄petue con-
tēplando alligabūt. Vñ Matt. xxv.
Ite maledicti in ignē eternū. Tertia
est priuatio nālis societatis ad beatos
hoīes a qbus tot gaudia deberēt reci-
pere q̄ sūt beati homies. Quarta est
adeptio societatis damnatoz hoīm
de qbus tāto plures tristitias recipiēt
quāto plures damnati existūt. Quin-
ta est priuatio societatis angelice natu-
re. q̄ propinqua est n̄ ē aīe. de quoz
angeloz societate gaudere possent. sic
de hoīm societate. Sexta est introit⁹
ad societate demonū infinitoz qdā
modo. a quibus etia tot mala recipi-
ent. quot sunt deformissimi demones
Septima ē societas pessimi demonis
et turpissimi luciferi. Que omnia iro-
tatur ibi in verbis xp̄i. Qui parat⁹ est
diabolo. et angelis eius. Secunda

pena est puatio trium dotū anime. et adeptio oppositorū ei⁹. **A**ia em̄ bñōm̄ habebit p̄mōvisionē dei clarā. q̄ deco-
rat intellect⁹ in mun⁹ fidei hic habite. **S**cōdo cōprehēsiōnē dei q̄ pficiet me-
morā in mun⁹ sp̄s. **T**ertio fruitiōz dei delectabilissimā q̄ quietabit volū-
tas in mun⁹ charitatē v̄t docet **T**ho. in. iij. di. xlii. **S**ic aia dānati q̄nq; pe-
nas eduerso habebit q̄ruq; q̄libet qd̄-
ammō in infinitū excedet oēs p̄noia-
tas penas gehēne. v̄t dicit **C**hryso. de
repatōe lapsi. **S**ic creator excedit cre-
aturā. qz obiecta triū dotū sunt in in-
finitū. verū. ens et bonum. q̄ opposita
sunt. falsissimū. miserrimū et pessimū.
Sic igit de⁹ delectabilissimū et sumūz
bonū obiectū ē bñs. itaz diabolus scz
sathan ē sumūz et terribilissimū obie-
ctum dānatis. **C**ui⁹ em̄ obiectū ē opti-
mū. ei⁹ oppositū ē pessimū. **P**ria igit
pena ē puatio visibis bñfice et oim̄ ibi
scibiliū q̄ vidisset si nō in morali defū-
cijs cēt. **R**ōe hui⁹ puatiōis intellect⁹
perpetuā sitim nālem patiet aia dāna-
ta. qz sū p̄m. i. mecha. **D**is hō nālī
scire dōderat. **E**t p̄t p̄metator **T**uer-
rois exponit. nō quietat intellect⁹ nisi
sumūz vez fuerit adept⁹. **H**ac sitī aia
nō corp⁹ diuisis in inferno sitiebat. cuz
ait. **M**itte lazary vt intingat extremūz
digiti zc. **S**cōda pena corresponsdēs in
gratitudinē fidei ēvisio perpetua oim̄
demonūz et aiaz turpissimarū. p̄sertim
pessimi demonis. **D**e q̄ **M**atth. xxv.
Qui patus est diabolo et angel⁹ ei⁹. **E**t
sic punit intellect⁹ acerbissime. **Q**ua-
lis aut sit pessimi demonis facies. hāc
describit **J**ob. xli. sub s̄stitudine dicēs
Sternutatio ei⁹ splendor ignis. et oculi
ei⁹ sic palpebre diluculi. de ore eius lā-
pades p̄cedūt. sicut rede ignis accēse.
De narib⁹ ei⁹ p̄cedit fumus sicut olle
succēse atq; feruētis. anhelitus ei⁹ p̄u-
nas ardere facit flamma de eius ore

egredit. in collo ei⁹ morabit formido.
et facies ei⁹ p̄cedit egestas. **S**up quo
Alb. vbi. s. **S**ternutatio diaboli ē p̄f-
simus conatus malignādī. **S**plendor
ignis dicit nō a claritate. s̄ a terribili-
tate crematiōe. **O**culi ei⁹ tremebūdi.
vbi intelligit furia demonis sicut i tra-
ctis. **D**e aut q̄ loq̄t ad aiam emittit lā-
pades. qz incēdit aias. et cogitatōes in
malū. **D**e narib⁹ eius. i. a capite. vnde
procedere d̄z discretio. p̄cedit fumus
de mētis p̄cupiscētiez furor irrationis
Habit⁹ inq; volūtatis p̄unas ardere
facit. i. impios igne infernali succēso
Collū ei⁹ est cernicosa supbia ipsi⁹. in
qua est formido. qz plus audet supba
temeritas q̄ possit explere. **E**t egestas
oīs boni p̄cedet facies ei⁹. **T**ertia pena
est puatio sūme p̄fectōis diuine et etiaz
amicitiē quaz tñ oim̄s aia desiderat
nālīter qz a deo p̄mo p̄cessit. **V**nde
i. **E**th. **D**ia bonū appetit. q̄ optimū
maxie. **E**t i. confes. **A**ug. **F**ecisti nos
domine ad te. et inquietū est cor nostrū
donec requiescat in te. **E**rūt em̄ in sum-
ma distātia a celo. beatisz deo. quorū
adeptionē nūq; habebūt. **Q**uarta pe-
na ē adeptio sūme miserie. **I**ntus et ex-
tra. sup̄ et infra. a dextris et a sinistris
antez retro. **V**t sicut diligētibus deū
oia in bonū cooperabunt. **I**ra deum
odientibus oia cooperent in malum
corridēs sp̄s. quam in creaturas deo
postergato posuerunt. et sic memoria
dānatorū erit miserrima. **Q**uinta pena
loco fruitiōis delectabil⁹ beatorū erit
in damnatis tristitia et dolor oia p̄fata
dñs. **T**ertia p̄ncipal⁹ pena cōplens
oīm̄ miseriā est certitudo de p̄peruita-
te penay oim̄ supradictay xpo dicēte
Ite in ignē eternum. **E**t in symbolo.
Quinto mala egerūt ibūt in ignē eter-
nū. **E**t hec est fides catholica. quā nisi
q̄sq; integre firmis et inuolabiliter cre-
diderit saluus esse nō poterit. **E**t sicut

fm Aug. nō esset pfecte quis beatus
deū clare videns eo fruens nisi esset
de perpetuitate istoz certus. Sic suo
mō etiam certitudo de nulla redēptōe
cōplet miserā damnatoz. Et pōt dici
tristitia absorptiua fm Sco. sup. iij.
carētia beatitudinis qz eius desiderū
maxie specialit inest nature sibi sine
freno iusticie derelictę. etisdē em bea-
titudinis perpetua carētia pcepta cō-
tristat totū absorbēdo. h ille. **D**ubi-
tat circa pmissa. virū consideratio pe-
narū inferni plus moueat ad dimitte-
dū pctāz seruāda mandata qz pside-
tio gaudioz celi. Rñ. fm m̄gm lben-
ricū de bassia. sup. Gen. distinguēdo.
Sūt em tria genera hoīm. Quidam
carnales et inūdanī. Alij sunt sensua-
les et impfecti. Tertiū vō sunt spūales
et pfecti. De p̄mis ergo dicēdū q mū-
danos et carnales fidē habentes plus
mouet pene inferni qz gaudia celi. qz
i. Cor. ij. Nalis hō nō sapit ea q dei
sunt. imo talib⁹ gustū insectū hñtib⁹
spūalia desipit⁹ vsqz ad nauseam. P̄-
mos etiā plus mouet cōminatio pre-
sentis seculi qz futuri. quia pene p̄tis
seculi sunt cōiter p exp̄tentiā note. sūt
et bona puata sunt anide amara. De
secūdis dicēdū q pmissio bonozū tē-
poraliū plus mouet impfectos qz p-
missio celestīū spūalium. **E**obcām
in veteri testamēto vbi nullus celū in-
trauit qñ lex inspecta fuit. deus p̄mis-
sit spalia. et cōminat⁹ est penas graues
trāsgressorib⁹. h in nouo testamēto
p̄trariū xps fecit. laudādo paup̄tē.
et neminē occidēdo. qz lex est charita-
tis pfecte. Tñ sicut fm Aug. in veteri
testamēto pauci erāt pfecti. et p̄ tante
ad nouū testamētū p̄tinebāt q elus le-
gem in paup̄tate seruauerūt. Ita ho-
die in nouo testamēto multi sunt ad
veteris testamētū p̄tinentes morib⁹. qz
plus moueret ad dei seruāda mandata

promissio presentīū temporalīū qz fu-
turoz. et sūt cōminatio penarū ciuiliū
h hec xps nec dare hic nec p̄mitte-
re voluit. qz ob talē respectū mādata
implere. nō eēt salutare multū. h tūc
est salubre qñ ob dei bonitatē p̄ncipa-
liter pcepta fruamus. **D**e tertijs dicen-
dū. qz plurimū salubrius mouet iu-
stos et pfectos meditatio gaudioz celi
qz meditatio penarū inferni. licet vira-
qz salubriter moueat. **P**rimū p̄z quia
cōsideratio bñficioz excellētū et p̄nci-
palū est efficacior in causando amo-
rē dei intuitu sue bonitatis p̄ncisse qz
sit cōsideratio bñficioz min⁹ p̄ncipali-
um. **S**ecūdū p̄z. qz p̄p̄latio penarū
inferni facit bonos et iustos ferri i deū
p dilectionē inq̄tus sūme iust⁹ est. sic
meditatio gaudioz celi facit ipm ama-
ri inq̄tus sūme plus ē liberalis et bon⁹
Dicat aut notāter vir plurimū. qz p̄side-
ratio penarū pōt etiā haberi cū mori
no maxie dei bonitatis. Ipse em tāqz
p̄ssimus pater maxime nos diligēs
penas inferni idcirco instituit⁹ ab eo
p̄fugi ipis inspectis et vndiqz male su-
scepti ad eū redeam⁹. Et sic hñt pene
inferni rōnez maximī bñficij. et p̄ p̄as
charitatiue mouere ad deū.

Capitulū. v.

Dextremo de p̄mis seruantijs
decalogū. tertius tractat⁹ erit.
videlz de gaudijs future beati-
tudinis. De quibus tria etiam sunt vi-
denda. **P**rimo de gaudijs exteriori-
bus quinqz sensuum. **S**ecundo de in-
terioribus. **T**ertio de superioribus. ex-
teriora sunt i genere quattuordecim.
scz celi collocatio. mūdi renouatio.
qñqz sensuū actuario. dotū q̄tuor cor-
poris. et trium aie collaris. aureolarū et
fructuū datio. beatoz associatio et xpi
hūanitatē sensatio. **P**rimus ē celi
collocatio. Est aut celi in q collocant
beati fm doctores in. ij. dist. ij. dicunt

emplireū ob sui luminositatē non ob
calorē ē capacitatis qdāmo infinite. ē
et vni forme immobile et incorruptibile in
tra se splēdidissimū. ad exē n radiatū
ad nūm vltimū. licet fm Tho. in sūma
in ista inferiora nobilissime influat.
Dubitat. virū diuerse māiones sint
in celo emplireo. An. Tho. i. liij. dis.
xliij. q. sic. Obi tria fm eū notāda sūt
Prō q diuerſi sūt gđus i bñs q ad
eorū bñtūdines. Scđo q ad māiones
Tertio penes qd attēdant iste differē
tie. Prō sūt gđus bñtūdinis in bea
tis nō q ab obiectū. s. q ad opationez.
Beatitudo eū pñstis fm pñm. x. et b.
in duob. Primo in nobilissima opa
tione. scz in vidēdo dñlgēdo et fruēdo
deū clare. et nō clariū alio ista bz. Et
sic bñtudo bz gradus. Cui rō ē. quia
pñmū debet correspondere merito. sed
vñus plus q alius hic meruit. Dñ. j.
Cor. xv. Stella differt a stella in clari
tate. sit erit resurrectio mortuoz. Se
cūdo pñstis in obiecto nobilissimo. i.
deo. Et sic bñtudo nō bz gđus. q. de
est vñc q ab oib. videt. Dñ. Matih.
xx. dñ. q oīs acceperūt singulos de
narios. Scđo notādū fm eundē ibi
dem. q sūt etiā grad. in celo q ad mā
siones aīez corpis. vt docet auctoritas
Job. xliij. In domo pñs mei mansio
nes multe sūt. Et rō. q. in qlibet ciui
tate et qlibet palacio bñ. ordinatis est
mansionū distinctio. s. celū ē ordinatī
sima ciuitas. fm q Apoc. xxi. dñ. Pri
mo ostēdet fm Tho. mansio aīe. scđo
corpis. Pro intellectu pñm norandū.
q sicut māio in corpālib. ē loc. cor
pālis in q qēte qd habitat post mo
tū. Sic in spūalib. post qd hic qd mor
tū drutū laborauit tādē i loco suo vi
delicet deo qesceat dulcissime velut in
domo ppria. dicere brō Aug. j. psal. Se
cisti nos dñe ad te. et in qerū ē cor nūm
donec requiescat in te. Et. Matih. xi.

et ps alt. Venite ad me oīs q laborat
et onerati estis. et ego reficiā vos. Dñ
affectio vltimū finis appetitū mor
nri dñ māio. et iō diuerſi mōi assequē
di finē vltimū dicunt diuerſe māioes
et tñ cū de. adept. est. vñca ē oīm mā
sio et dom. et vñtas dom. respōdeat
vñitati bñtūdinis q ē ex pte obiecti. et
pluralites māionū respōdeat differē
tie. q est in bñtūdine ex pte brōz. Sic
etiā videm. in rebus nālīb. q idē ē
locus sursum oīm leuū ad quē redūt
s. vñquodq. ptingit. pñmū fm qd
est leuū. Et ita bñt diuerſas māioes
fm differētiās leuitatis. et hec qdē di
cta sūt de loco spūali aīe. S. d. loco
corpis dic. Tho. in. liij. di. xliij. Loc.
cōgruus vñcuiq. corpi glorioſo depu
tatus fm gradū sue dignitatis pñet
ad pñmū accidētale. non tñ oportet q
diminuat aliqd de pñmō quātūcūq. ē
extra illū locū. q. ille loc. nō pñet ad
pñmū s. q actu pñet cor. locatū cū
nihil influat in cor. glorioſus. s. magis
recipiat splēdorē de ipso fm q debet
est p merito. vñ gaudiū de tali loco
maiet etiā ei q ē ex locū illū. s. Tho.
Tertio natandū q q ad pñmū eē.
tiale ille simplr i celo dñ pñqorē ha
bebit māionē q b pl. hñt d charitate
Cui rō ē s. Tho. ibidē. q. tota rō me
redēti actu aliq. pñcipiū merēdi ē cha
ritas. Et iō fm ei. diuerſitatē pñia dñ
stinguent. Quis etiā ex ipso gñe actus
possit aliqd gđus i merēdo pñderari.
nō qdē respectu pñmū essentialis qd ē
gaudiū d deo. s. respectu alicui. pñmū
accidētalīs. quod ē gaudiū de aliquo
bono creato. Dñ q hic plus habet de
charitate. i. illius cor amine et oculi aīe.
in patria erunt aptiores ad recipiēdū
maiorē habitū lūminis glorie. et q cla
ritas videt. plus diliget. et q plus di
liget plus gaudebit. et deo propin
quior erit. hec d Tho. in summis. Ex

quibz ptz pmo qz maritata ppinqui
 deo i pta ptingent z simplr inat^o gau
 diu habebit qz virgo mioris charitat^{is}
 Difficile tñ est maritatā maiore chari
 tatē hie qz vginē. qz fm aplm. i. Cor.
 vij. mulier cogitet ea qz viri sunt. Vñ
 alibi dī. De vginibz pceptū dñi nō ha
 beo. pñliū aut po. Patet scdo qz in do
 mo celi empirret corporalit^{er} plus ap
 propinqt hūanitati xpi fz qz plus me
 ruit hic. vt pbabile videt. Et si ppinq
 tati aie ad deuz corrūdet ppinqtas ad
 xpi hūanitatē. tūc maritata etiā sic pñ
 plus hūanitati xpi appropinqre qz te
 pida virgo. Vñ xps Marie magda
 lene familiarior fuit. Patet tertio qz
 aliquo alio respectu vginēs sunt pro
 ppinqtissime quo ad accidētale pñtiū.
 videlicet aureolā. de qz videbit de au
 reolis postea. qz Apoē. xiiij. Sequun
 tur agnū quocūqz lerit. Deinde vidue
 z postea pūgate. z demū alij cōtinen
 tes. z postremo pueri. Pro illo videt
 facere qz xps in cena Johānt ppinq
 re sibi z familiariorē in sessione ostēdit
 E qz Petro xpi vicario. **S**ecundū pñ
 cipale extrinsecū gaudiū est mūdi vi
 sibilis purgatio z innuatio. De quo
 notat Tho. in. iij. dī. xlvij. vbi causaz
 purgatiōis mūdi iferioris assignat sic
 qz mūdus aliqz mō pñt hominē fac^o
 est. oportet qz qñ hō glouificat fm cor
 pus. etiaz elemēta hui^o mūdi oportet
 qz ad statū meliorē mutent. vt sic loc^o
 sit pueniētiōz aspectus delectabilior
 Ad hoc aut qz gloriā corpis hō pñqñt
 oportet pus remoueri ea qz gloriē op
 ponunt. qz sunt duo scz corruptio z in
 fectio culpe. qz vt dī. j. Cor. xv. corru
 ptio incorruptelā nō possidebit. z a ci
 uitate glie oēs imūdi forserūt. Apoē.
 vii. Et similiter. oportet mūdū a pñis
 dispositiōibz aīqz in nouitate glie ad
 ducant. pportionari ei qd d hōie dictū
 est. Quis aut res corpālis subiectuz

infectiōis culpe eē nō possit. tñ ex cul
 pa qdā incōgruitas in rebz corporeis
 relinqt ad hō qz spūalibz dedicent. Vñ
 videm^o qz loca i qbz aliqz crimia sūt cō
 missa nō deputant ad aliqz sacra i eis
 exercēda nisi purgatiōe qdaz pmissa.
 Et fm hō ex pñtis hoim quādā inido
 neitate ad glie susceptiōnē ps mūdi re
 cipit qz iusuz nfm cedit. vñ quātū id B
 mūdatiōe indiget. Et silt circa mediū
 locum ppter elemētoz cōtactū multe
 sunt corruptiōes z generatiōes z alte
 rationes qz puritati eozū derogāt. z sō
 ab hīs oportet elemēta purgari. Sed
 diceret p qd purgabit. Rñ. fm Aug.
 .x. de ciui. dei. z habet in glo. j. Cor.
 vij. Figura hui^o mūdi pñerit. dīc glo
 Pulcritudo huius mūdi. mūdanoz
 ignitū coflagratiōe peribit. Qd decla
 rat Tho. vbi pus dīcēs. Illa mōi pur
 gatio vt dīctū ē remouebit a mūdo in
 fectiōnē ex culpa relicta z ipuritatē cō
 mixtiōis. z erit dispositio ad glie pñe
 ctiōnē. Et sō qñtū ad hec tria cōueniē
 tissime fiet p ignē. **P**rio qz cū ignis
 sit nobilissimū elemētoz habet nāles
 pñterates siles pñteratibz glie. vt ma
 xime ptz d luce. Scdo qz ignis nō ita
 recipit cōmixtiōnē extranei pñt effica
 ciam virtutis actiue sicut alia elemē
 ta. Tercio quia spera ignis remota est
 a nostra habitatiōe. neqz ita cōmunis
 est nobis vsus ignis sicut terre. aquae
 aeris. vñ nō ita inficit. z pñt hōz ma
 gnā efficaciam ad purgandū z ad idem
 subtiliādū. Etiā circa finē mūdi regna
 bit viciū cupiditatis. mūdo tā qñ se
 nescēte. qz vt dī. Marth. xxiij. Tūc re
 frigescet charitas mltioz. Vñ tūc etiā
 purgatio pueniēter fiet p ignē. Sz dī
 cerez. vsqz qz ignis attinget. Rñ. fm qz
 dīctur. ij. Pet. iij. tñ ascendet iudiciū
 ignis quātūz aq diluuij scz qñdecī tū
 bitis sup oēs mōtes. Per ignē em po
 terūt pñmi ipuritates elemētoz qz ex

eorum committitur. pueniunt. huius autem in
puritates precipue sunt circa terrarum
ad medietatem aeris interstitium. ubi visus ad
illud spatium ignis ultie pflagratis e-
lemēta purgabit. Tunc etiam aqua diluuij
ascēderunt. quod probabiliter estimari potest
ex altitudine montium quos determinata
mēsurā trāscēderunt. Sed dicere quod lo-
ca purgatione indigent. Rū. Infernus non
purgabit. quia totum quod est fedum in elemen-
tis per ignem ad locum dānatorum pgregabit
ubi ad infernum purgamentum adducunt.
Celū vero purgatione non indiget. quia licet
diaboli ibi peccauerunt. tamen cum statim dia-
boli inde eieciti fuerunt non fuit locus pec-
candi. Eadem ratione nec paradysus. nec sphe-
re ignis. nec superior regio aeris. Sed
diceres quod ordine erit purgatio per ignem
iudicij aduentus. Rū. finem eundem ibidem
Primo pflagratio ignis quod mundum pur-
gabit iudicij pcedet. Unde ps. Ignis autem
ipsum pcedet. Secundo ut dicitur. xlviij. quod
per totum. tamen bonorum quod malorum hominum cor-
pora tunc videntur incinerabit si differet
quod in mortali ptime manentes penose
cremabunt in venalibus exites purga-
bunt penose et utiliter. si mundi resoluunt
sine dolore. Tertio omnium tamen malorum quod
bonorum resurrectio mortuorum fiet. et re-
surrectio bonorum et eorum corporum glifica-
tio si erit. Unde. j. Cor. xv. Seminat in
ignis illitate. et resurget in gloria. Si autem cum
corpora gloriosa sanctorum glificabunt. etiam
tota creatura suo modo renouabit. ut per
Ro. viij. Ipsa creatura liberabit a fuit
ture corruptio in libertate glie filiorum
dei. Quarto boni in terra oculi sapient
ppia virtute agilitatis dote obuia christo
in aera. j. Thes. iij. Et ptime christus su-
derveniet. et ignis finem illud ps. Infla-
mabit in circuitu inimicos eius scilicet christi.
Quinto per iudicij suam ignis inoluēt
malos virtute dūia Unde Daniel. vij.
Fluvius igneus rapidus egrediet
a facie eius. glo. ut piores trabat in ge-

hennā. Et loquitur eadem glo. de igne de
quo nunc est mēto. ut per per quandā glo.
quod ibi dicit. ut bonos purget et malos
punit. Unde quod grossum est in igne et
fedum sepabit a puro igne et retrudet in
infernum. quod autem pulcrum est nobile et
subtile et lucidum in superioribus reservabit
tur ad gloriam sanctorum. ut dicit glo. Ba-
silij super illo ps. Vox dñi intercidētis
flāmā ignis. Unde Lx. iij. Cuius supple.
iudicij veritatem in manu suā purga-
bit areā suā et pgregabit triticum suum. id
est. electos in horreum. paleas autem. i. re-
probos comburet igne inextinguibili.
Sed diceres. Quomodo innouabunt alia
corpora ptime ex quo non purgabunt oia.
Rū. f. Thes. et alios super mā dñi. xlvij.
in. iij. Quedā corpora purgabunt ut ele-
mentar corpora brutorum. Unde terra erit tunc
ut cristallus. et planabit. Aer erit clarus
et. nec habebit obscuritatem. ventos im-
pressiones alias. nec sūia. Quod ignis si
erit purior et manebit finem sūitatis et
qlitates pprias. quod sensus sanctorum mul-
cebunt luce pspicitate. pntis qlitati-
bus. non autem nocebunt. Alia autem corpora
innouabunt supius. quia sol stabit in orbe
te. luna in occidente. et motus omnium celorum
cessabit ipis descētib. et oia ampliori
luce illustrabunt. et sic a motu et a mino-
ri luce liberabunt. Unde Esa. lxx. Ecce
ego creo celum novum et terram novam. et non
erunt in mēoria pōra. Et Apoc. xxi. Vi-
di celum novum et terram novam. Unde Esa.
xxx. Erat lux lune sicut lux solis. et lux
solis erit septēplū sicut lux septē dierum in
die qua alligaverit dñs vultu populi sui.
ubi glo. interli. post iudicij. et celus erit
novus et terra nova. oia enim ppter hoies
facta in eius lapsu peiorata sunt. et sol et
luna suo lumie miorata. h. ibi. Super quod
dicit Thes. dñi. xlviij. quod quidā illā miora-
tionē ad f. az. probabiliter intelligunt. h. alij
probabiliter ut dicit. dicitur quod mioratio illa
facta sit quod ad vultu hoies non in ipis celis

sic qd hō post pētm nō tm cōmodū cō
 secur⁹ ab eis sic aū. Per quē modū
 etia⁹ Gen. iij. terra maledicta dicitur
 in ope Ade. vt sic sit minoratio i reb⁹
 nō fm substantiā s⁹ fm effectū. Nō hō
 aū pētm tantū cōmodū habuit ex lu
 mine lune. sic nunc ex lumine solis. sed
 post resurrectionē lux lune augmēta
 bit fm reueritatē. Et dicit. tūc luna
 lucebit tantū quātū nūc sol lucet. sol
 aut in septuplū plus q⁹ modo luceat.
 Quātitas aut melioratio s⁹ mod⁹ il
 li soli cognita ē qui erit melioratiois
 actor. oia sūt Tho. Dia etiā pfata tan
 git ap⁹la. Ro. viij. dicit. Scim⁹ qm cre
 atura ingemiscit⁹ parturit⁹ vsq⁹ adhuc
 .i. ad modū igemiscētis⁹ parturiētis
 se h⁹ mortū gūatōe. corruptōe⁹ et mltis
 alijs. Seq⁹ ibi. Nō solū aut illa s⁹ nos
 ipsi pmtias spūs hūtes et ipsi itra nos
 gemim⁹ expectātes redēptiōē corpīs
 nrī. spe em salui facti sum⁹. Cū igitur
 tāta inouatio fiet. bñ xps ait Luc. xxi.
 Celū et terra trāsibūt. supple. q⁹ ad spēs
 quā nūc hnt. nō q⁹ ad substantiā. Et. j.
 Cor. viij. Præterit figura hui⁹ mundi
I Dubitat. cur ista inouatio fiet. Rñ.
 fm Tho. ibidē. Primo vt habitatioes
 cōueniētes glificatis corpib⁹ dedicēt.
 Scdō vt p labore q⁹ hōi iussu dei serui
 erūt remunerent. Tercio vt bti deū in
 inouatio tanq⁹ in speculo mundi
 speculēt. Dubitat. vix aialia plante et
 mineralia maneāt fm substantiā post
 iudiciū. Rñ. idē q⁹ nō. s⁹ tm bñ nās eoz
 cognoscēt optie. vt in tertio dicit⁹ gau
 dio. Rñ q⁹ nō manēt. Dia q⁹ illa q⁹
 manēt dnt de sui nā esse ppetua vt ho
 mini tūc assimilēt. s⁹ pfata nō sūt hu
 iusmōi s⁹ hō celi. angeliz elemēta. Se
 cūda. pfata corruptibilia solū sūt cre
 ata p⁹ hoiez vt cū in Bextilo iunēt ad
 optriā. fm illud ps. Dia subiecisti s⁹
 pedibus eius. Et Ro. j. Inuisibilia
 dei a creatura mūdi p ea que facta sūt

intellecta cōspiciunt. s⁹ post iudiciū
 oēs erūt in termino seu pīa i ferni vel
 celi. ad qd gvalerēt cū null⁹ eis egeat
 Tercia cāz redit in scdaz. q⁹ tō nūc sūt
 pfata corruptibilia vt hō iunēt ad cō
 structionē domus patrie. s⁹ finito mū
 do corruptibili qlibet ē in domo cele
 stis ergo deponi dnt scale q⁹ sūt he cor
 ruptibiles creature. sicut fit in ppa
 ratione turris et palacij terreni.

Capitulum. vi.
 Terciu pncipale gaudiū extrin
 secū erit visio corporalis delecta
 bilissima. **U**bi nōdū p fm
 Tho. in. iij. dis. xliij. q⁹ oēs qnq⁹ sensus
 erūt in actu in pīa. Rñ. q⁹ ibi erūt in
 maiori pfectōe q⁹ hic. s⁹ hic sūt in actu
 ergo ibi. Itē vici⁹ se h⁹ sensus ad aia⁹
 q⁹ corpus. s⁹ corp⁹ pmtabit per dotes
 fluētes ab aia. q⁹ sensus. Itē soci⁹ labo
 ris d⁹ eē soci⁹ cōsolationis. s⁹ qnq⁹ sen
 sus hic futerūt laborādo aie. s⁹ ipa cō
 solata s⁹ aia. ipsi. i. sensus pmtari dnt
 Scdō nōdū q⁹ qlibet sensus in pīa
 cognoscet aliqua singularia vel salte⁹
 aliq⁹ singulare. et pncipue magis excel
 lens de qualibz specie rez sensibiliz.
 Probat mgr Joh. de tabaco. li. de sen
 sibilib⁹ delitij⁹ padisi. q⁹ fm doctores
 cōmuniter in patria plus restituetur
 q⁹ in padiso Adam pdidit. sed in pad
 iso fuisset cognitio rez sensibiliz. tgr. rē.
 Tercio nōdū q⁹ qnq⁹ post hāc vi
 tam nō sint qdā sensibilia. puta aialia
 plāte rē. tm p influxas spēs sensibiles a
 deo mediāte intellectu pnt versit⁹ in
 pīa videri sensibilia pterita nō exstia
 Patet. q⁹ aia sepata fm Tho. in. iij.
 intelligit intelligibilia p spēs influxas
 ergo et sensus pncipit sensibilia p spēs
 influxas. alio sensus nō pportionaret
 intellectui pncipit in pfectibilitate qd
 mōstruosū foret. Et hāc sensatioz nec
 sit⁹ nec distāta nec abntia sensibil⁹ im
 pediet nec interpositio. Patet. q⁹ fm

Tho. diuina virtus beatis ad nutū in oib⁹ subueniet et aderit assistet i oib⁹ q̄ volunt. cū h̄ tñ oēs q̄nq̄ sensus sentient i p̄ia sua p̄p̄ia obiecta p̄ sp̄s receptas a sensibilib⁹ p̄p̄ne exsistibus. Probat etiā ex dictis sancti Tho. in .iiij. dist. vi. q. vi. dicētis. A beatis nihil abstrahi d̄z qd̄ ad p̄fectionē beatitudinis p̄tinet. s̄ sentire p̄ sp̄s influxas nō solū p̄ receptas ē h̄mōi. His suppositis videbit oculis b̄i q̄nq̄ in generatione quorū gaudīū sūmū habebit. Primo nō exiitā post iudiciū vi flores. aialia. pisciculos. aues. et filia videbit verisimiliter p̄ sp̄s sensibiles a deo influxas. p̄t̄z q̄ illa vidisset in statu in nocētie. s̄ in p̄ia plus videbit. Secūdo videbūt sci mūdū p̄nc̄ sensibilē in quatuor elementis. tūc purgatū et celorū speris stellis et planēt̄ innouatā vr̄s. dictū est. Tercio videbūt corpa b̄orū tūc pulcherrima. Dñ Ansel. li. d̄ filia dimib⁹. Pulchritudo quā p̄fecte h̄ nullus h̄z nālter ab hoīe appetit. In illa vō b̄itudīne pulchritudo inforū solis excellēt pulchritudinē q̄ septēplīcīt q̄ mō fit splēdidior. Fulgebūt inq̄ iusti sic sol in regno rē. Corp⁹ si qd̄ dñi p̄lucere solū nullus ambigit san⁹. cui tñ filies erimus. teste ap̄lo. Resonabit corpus b̄nilitatis nr̄e p̄figuratū corpi claritatis sue. s̄ de Ansel. Quarto videbūt dānatos i inferno. vr̄ pbat Tho. dist. vi. .iiij. Nā Esa. vi. d̄. Egredientē et videbūt cadaveravirorū q̄ p̄uascant sunt in me. glo. Electi egredientē intellectione vel manifesta visione vr̄ ad laudē dei magis accēdant. Probat etiā rōne. q̄ a beatis nihil abstrahi d̄z qd̄ ad p̄fectionē b̄itudinis p̄tinet. vñ qd̄ aut ex cōp̄tione dñi magis cōgscit. q̄ p̄ia iuxta se posita magis elucescunt et iō vr̄ b̄itudo sc̄orū eis magis cōplacet. et d̄ ea vberiores gr̄as agit. dat eis i penas impiorū p̄fecte iuxta. Et

quā corpa dānatorū sunt turpissimā tñ visio b̄orū sic et dei p̄ h̄ nō ledet. nec p̄tunc b̄i cōp̄tiet dānat. q̄ sūme se p̄formāt diuine volūtati. q̄ punit dānatos. s̄ de penis eorū gaudēbūt. nō in quātū penā h̄nt dānat. s̄ inq̄ntū in pena dānatorū cōsiderāt ordinē diuine iusticie et suā liberationē. Dñ i ps. Vt videbūt xpi h̄mānitātē in iudicio et sp̄ Dñ Ansel. xij. Tūc videbūt filiū hoīs venientē cū p̄tate magnāz maiestate. q̄ ad gloriā p̄tinet. In p̄mo em̄ aduentu sp̄ humilit̄ veniet. s̄ i sc̄do cū p̄tate et maiestate veniet vr̄ gl̄iaz p̄is oīdar et p̄tate dānat. veniet cūz cīcaricib⁹ et signo crucis. q̄ b̄is delectabilissima erunt ad videndū. Est etiā hic fin̄ Johanne de Tabaco notandū vbi s̄. q̄ in quolibet sensu mltitudo delectationis causat in patria et sex videlicet Ex restitutione cōmodi nālīs. Ex melioratione obiectorū. Ex acutie potētie sensitivē. Ex diuersitate visibilia. Ex p̄lectura deitāt̄ p̄ sensibilia. Et ex hoc q̄ nec distātia ipedit obiecta nec sit⁹ nec intersticiū. et h̄ vey ē q̄ ad sp̄s influxas. s̄ receptas sp̄s sens⁹ adhuc valde a remot⁹ fin̄ Tho. p̄cipit. Dñ vsus. Comodū. obiectū acuit. diuersa distātia de⁹. Exēplī gr̄a. in p̄posito de visu sex facit ad ei⁹ p̄fectissimā delectationē. P̄mo restitutio cōmodi naturalis. q̄ in paradiso habuisset im̄ cōmodū de lumie lune sic nūc de lumie solis. vr̄ allegatū fuit supra super Esa. xxx. s̄ stat⁹ gl̄ie p̄fectiora restituet p̄dīa in paradiso. Secūdo ad magnitudinē delectatōis i visu facit melioratio obiectorū i ordine ad visū. siue sint elementa celi. stelle. siue etiā corpa sc̄orū. et cūq̄ alia q̄ p̄cipiem⁹ p̄ sp̄s influxas. vr̄ p̄z p̄ gloriā. Esa. xxx. dicentē. oīa meliorari hoīe resurgēte sic deteriorata sūt i p̄o cadente. Consistit autē melioratio

In q̄ntior. videlicet in augmētatione
lucis. i. clarificatiōe coloris. in pueniē
tia mēbroꝝ i. corporali pulcritudine be
atoꝝ q̄ colorati erūt cādido z rubicun
do purissimis colorib⁹ fm optime cō
plexiōis pueniētā z phisonomie de
cētā. Erūtq; etiā corpa eoz tersa z po
lita z pspicua. decētissime q̄ntitatis. li
cet vñ a llo maior sit q̄ntitate. fm q̄ h
puenisset nā nō errāte. **C**icarrices etiā
p xpo suscepte. sic z xpi erūt decētissi
me. **N**ā pulcritudo minimi sancti ad
min⁹ erit q̄nq̄gesies vel fere tāta q̄nta
est modo pulcritudo nālis cuiuscūq;
corpis etiā celestis. **E**t pulcritudo sc̄i
in duplo maioris meriti fere centies
tāta. z sic deinceps fm mai⁹ merituz.
Ad ē. qz ex supradict⁹ minim⁹ sc̄us
erit p̄tunc septies excedēs pulcritudi
nē solis p̄tuc. q̄ erit sic lux. vii. dierū.
Eta. xxx. h̄ septies septē faciunt. xlix.
ḡ rē. **T**ertio ad magnitudinē delecta
tionis i visu faciet acūmē visus z cla
ritas oculoz q̄ maiorz minor erit fm
merita vte. **N**ec oculi q̄cūq; lumie of
fendent. qz oia lumia tūc mulcebunt
nō ledēt. sic z discipuli xpm viderūt cor
ruptibilib⁹ ocul⁹ euz maxio gaudio in
trāsfiguratiōe discere **P**etro. **D**ñe bo
nū ē nos hic eē rē. **E**t fm **J**obez de tā
baco vbi p̄us nōndū. q̄ si hō nō cālit
meruit fm visu z vñ fm auditū. z sic de
alijs sensib⁹. fm h̄ magis vñ min⁹ me
liorabūt obsecra illi⁹ vñ alteri⁹ sensus.
saltē f̄z effectū. s. cōmodi vñ delectatio
nis. **Q**uarto p̄fert ad multitudinē dele
ctationis i visu. diuersitas visibilii. qz
videbim⁹ p spēs receptas pēs speras
celoz oēs stellas. oia elemēta. oia san
ctoꝝ infinita q̄dāmō corpa dānatoꝝ. z
p spēs influxas vñ q̄libet specie aialii.
plātaz. lapidū. rosaz. violaz z mine
raliū. videbim⁹ aliq̄. vñ de q̄libet spe
ciez vñ singulis spēs excellētissimū il
lius spēs. qz talia in statu inocētie ha

būissem⁹. **Q**uinto atgebit delectatiōes
visus. visio deitatis i q̄libet creatura
p̄tuc exire. **N**ā q̄ntis oculis corpal.
directe z sic visibile p̄ se hō possit vide
re deū cū nō sit colorat⁹ nec lucid⁹ cor
poralit. tū vt dic̄ **T**ho. i. iij. dis. xlix. vi
debit ocul⁹ deitate sic visibile p accūs
cū ex vna pte visus corpal tantā gliaz
dei inspiciet. intoꝝ pib⁹ p̄cipue gl̄iosa
z maxie i corpe xpi. z ex pte alia itelle
ctus tā clare videbit deū q̄ in reb⁹ cor
poralib⁹ visis de⁹ p̄cipiet. sic i locutiōe
p̄cipit vta. **D**ñ. **A**ugu. d̄ ciui. dei. dis.
Valde credibile ē sic nos visuros tūc
mūdāna corpa celi noui z terre noue.
vt dei vbiq; p̄sentē vniuersa corpalia
gubernāte p sp̄cūitate clarissima vl
deam⁹. **N**ō sic visibilia dei p ea q̄ fa
cta sunt itellecta p̄spiciunt. h̄ sic hoies
mor vt aspiciunt nō credim⁹ vñ h̄ vt
dem⁹. **h**ec. **A**ug. z **T**ho. **S**extū augēs
multitudinē gaudij i visu. sup̄tactū
est fat⁹. qz nec distantia. intersticiū nec
sit⁹ visus ipediet. **Q**uartū p̄cipale
gaudiū extrinsecū erit p auditū. q̄ erit
actu vñ in cāu. **P**robat **T**ho. i. iij. dis.
xliij. p **A**ug. dicētē sup̄ illud ps̄. **E**x
ultatiōes dei i gutture eoz. **C**orda et
lingue eoz nō desinēt laudare deum.
Idē habet p glo. sup̄ illo **D**ñe. iij. **I**n
cānto z cymbal. imo in p̄ia erit risus
vt dic̄ **T**ho. q̄dlt. xj. q. vi. fm illō **J**ob.
vlij. **I**mpleat os meū risu. z labia mea
inubilo. **N**ō solū aut vt p̄bet m̄ḡ **J**o
hānes de tābaco vbi p̄us. i p̄ia mod⁹
audiēdi erit p imutatiōē soni realē.
h̄ etiā p spēs influxas diuinit⁹ auditū
fm q̄s habebit locūditatē cār⁹ philo
menez aliaz auiū. qz i statu inocētie
hō ista etiā habuisset. **A**d magnitudi
nē etiā delectiōis i auditū faciet sex q̄
de visu tacta sūt. **P**rimo restitutio cō
modi nālis. qz est ad hoies p̄tū oia de
teriorata sūt. **N**ō i statu inocētie tātas
delectatiōes hūisset ad vocē cica de sic

mō ad vocē phlōmene. s. post resur-
rectionē restituet et ampli⁹ dabit au-
ditui. Scō ad gaudiū audit⁹ faciet
melioratio obiectoy audibiliū. q. me-
lioratio p̄sistit in s̄borū significatiōe.
in organoy emūdatiōe. in exterioroy
impedimētoy amonitiōe. et i ipsay vo-
cū claritatis sup̄nālis p̄fectiōe. **¶** 2. q. q.
ad primū q̄nto vox ē maioris charita-
tis exp̄ssiva tanto delectabilior ē. **¶** Cō-
fert etiaz q̄nto p̄sonātia magis debita
fm̄ noīclā art⁹ musice quā exercebūt
aliqui actu vt potētia educat in actū et
dens gloriificet. **¶** Dñ carnis h̄ q̄rūcūq.
musicoy in p̄paratiōe ad celestē musicā
est velut rugi⁹ rusticoy h̄ respectu na-
turaliū hic cantoy. Et fm̄ grossaz esti-
matiōne erit in q̄rūdas sc̄toy vocib⁹
suauitas q̄inquagesies tāta quāta nūc
est nālīs et artificialis vocū et sonoy
suauitas. In q̄busdā cēties tanta. Et
sic ascēdēdo. sic d̄ pulcritudine coloris
dictū ē. **¶** Tercio gaudiū audit⁹ augebit
maior p̄fectio auditui organ⁹ q. ad ab-
lationē coy q. auditū impedire possent.
¶ Quarto multitudine varietas audibi-
liū fm̄ sp̄ez nūerū q. maiora erunt
sūt vt successine q̄ h̄. **¶** Quinto q. p̄ accūs
in vocib⁹ et sonis audiem⁹ deū i oib⁹
¶ Sexto nec distātia intersticiū. nec sūt
f̄onū impedit. **¶** Quintū p̄ncipale ex-
trīsecū gaudiū erit p̄ olfactū sensū
odoratū. **¶** Dñ dicit Tho. dist. xliij. liij.
Odor erit i p̄ia. cū ecclīa cāter q. odor
suauissim⁹ erūt corpa sc̄toy. **¶** Nā odor
in via nō solū ē fumal enaporatio sed
etia sp̄ial q̄dā ad odoratū multiplicā-
tiō. s. in corpib⁹ glōsis erit odor i sua
ultima p̄fectiōe. nullo mō p̄ hūidū sup-
pressus. et tñ immutabit sp̄ial imuta-
tione sic odor fumal⁹ et sensus odorat⁹
in sc̄is. q. nulla hūiditate ipeditet. **¶** Co-
gnosceret nō solū excellētiā odoroy sic i
nob nūc p̄tingit p̄t cerebri nimis hūi-
ditatē. s. etia minas odoroy dīas. hec

Tho. Et nō solū odorabim⁹ p̄ imuta-
tione ab obiect⁹ sc̄toy corpm. s. etia p̄
sp̄es influxas odorabiliū odorabim⁹
balsamū cinamomū et. **¶** Ad magnitu-
dinē aut delectatiōis i odoratu sex fa-
clēt. **¶** Prio repatiō nālīs cōmodi. q. in
p̄adiso si māsissem⁹ ad odorē rure tñ
cōmodū hūissem⁹. sic mō i tota apo-
theca. s. i p̄ia plus saltē i eq̄pollētē re-
stituet. **¶** Scō melioratio obiectoy. vt
grossa estimatiōe corpis glōsi m̄foris
meriti q̄nq̄gesies tāta sit quāta ē nūc
q̄cūq. suauitas et cēties in duplo san-
ctioris. **¶** Dñ imaginādū ē corpm b̄i q̄st
q̄ddaz corpm cōpositū ex rosīs lilij et
silib⁹ oprie redolētib⁹. nutritū cina-
momo et sūme odorifer⁹ et punctū bal-
samo et optimis vnguēt⁹. tale erit ob-
iectū olfactui. **¶** Tercio p̄fert sic p̄as ol-
factū est d̄ alijs. Sic etia d̄ q̄nto. v. et vi.
¶ Sextū p̄ncipale extrīsecū gaudiū
erit gustus. **¶** Dñ fm̄ Tho. vbi s. gust⁹
h̄z et habebit i p̄ia mediū p̄iūctū et erit
in actu. nō tñ fm̄ q. ē sensus alimēti s.
erit s. q̄d ē iudiciū saporis. ita tñ q. nō
imutabit ab aliq. cibo vt potu sumptu
nisi forte dīcat q. ibi gust⁹ erit i actu p̄
immutatiōez lingue ab aliq. hūiditate
adiūcta. **¶** Et q. sc̄tus Tho. nō dubitat
q̄n i actu fiat gust⁹. s. modū s. dubio
reliq̄t. **¶** Tradit m̄gr̄ Iohes vbi s. mo-
dū dīcēt. q. i p̄ia gust⁹ erit i actu p̄ im-
mutatiōē sp̄ialē seu intētiōnalē abs-
q̄ sup̄iōe p̄ modū cibi et masticatiōe
facta a corpe brōy. mediāte tñ sapore
eis formalit̄ inherēte. q. corpa si masti-
cata fuissent aū gloriificatiōe nata fu-
issent mediāte suo sapore gustū imu-
tare. **¶** Dñ i patria beati dupl̄ gustare
possunt. **¶** Pmo mō p̄ intētiōnalē imu-
tatiōē lingue a sapore sc̄tis inherēte
Allo mō p̄ influxū sp̄ez a deo. sic de
alijs sensib⁹ dictū ē. **¶** Ad magnitudinē
etia gustatiui gaudiū facient sex. **¶** Prio
restitutio cōmodi nālīs. quia Adā in

statu innocentie de comestione alient⁹
fructus vel aq. tñ delectat⁹ ē. sic mō
q̄s delectat in gustu claret⁹ vel zucari
plus aut in p̄ia restituet q̄ p. Adā p.
ditū est. Secūdo p̄fert melioratio obie-
ctorū i ordine ad gustū. Nā ceteris pa-
ribus quāq. pulcritudo corporū glo-
riosoꝝ excedit oēm pulcritudinē cor-
porū nūc existentū tñ ad min⁹ exce-
det suauitas saporis corporū gloriofo-
rum in statu futuro oēm naturalē su-
auitatē saporis totū mūdi. ita ut cor-
pus minimū sanctū sit q̄nq̄gesies sua-
uius q̄ sapor mellis zucari v̄ cuiuscūq.
alterius rei saporose in p̄sentī. Nō tñ
dentib⁹ masticabim⁹ v̄ cōterim⁹ sed
deo influere p̄cipiem⁹ intēstionaliter.
De residuis q̄tuor dicendū est. p̄por-
tionabiliter sicut de vsu. **S**eptimū
p̄ncipale extrinsecū gaudiū est actua-
tio tact⁹. Vñ x̄pus glorificat⁹ tact⁹
est. Et Ioh. xx. ait. Noli me tāgere. Et
beata Agnes ait. Quē cū tetigero ca-
sta sum. mediū aut tactus sicut et gu-
stus p̄iunctū est. Modus aut tāgēdi
fm̄ Tho. vbi p̄us talis est. q̄ erit imu-
tatio spūalis a q̄litate tāgibilib⁹. sic
etiā in corpore. Ade fuit. q̄ nec viere. nec
gladius scindere potuisset. et tñ horū
sensum habuisset. Impassibilitatē em̄
dos excludit naturalē imutationē. q̄
spūalis erit. Itē erit sine oī imutatio-
ne quā subiectū p̄ se faciat. s̄ p̄ species
erit ipsi tactui a deo influxas. Ex q̄ se-
quit⁹ q̄ nec tactus impediēt distantia
nec situ nec interpositione. Nūc sen-
sum etiā sine influxis sp̄ibus oēs p̄nt
hīc sic et visus. ut dīc̄ Tho. Erūt etiā in
p̄ia amplexus et oscula ad penes co-
gnatos. amicos. et natos. ut dīc̄ Ioh.
ēps in fm̄one d̄ oib⁹ sc̄is. Itē Bern.
in fm̄one de oib⁹ sc̄is. S̄ tact⁹ tales
et oscula erūt sine oī venerea p̄cupia.
Sicut etiā in vīa ex naturali pietate
mater filius. parentes natos. et alieni

osculant infantulos. ac Maria Eliza-
beth amplexata ē. Poterit etiā p̄ sp̄es
influxas fieri practus mutui inter o-
stantes. Ad tactus aut gaudiū faciēt
sex. **P**rimo restitutio cōmodi nālīs.
q̄ in p̄ia erūt corpa terfa polita. et q̄li-
tates p̄ime ad mediū reducere ipatissi-
me. ita ut minim⁹ sanct⁹ in tangendo
habitur⁹ sit quinq̄gesies tantā delecta-
tionē. quantā nūc q̄cūq. h̄z de quo
cūq. tangibilib⁹. De residuis q̄nq. di-
cendū sicut de p̄cedētib⁹ sensib⁹. De
gaudio aut q̄nq. sensu p̄ferim tact⁹
dīc̄t Mose. li. de similitudinib⁹ sic. Vo-
luptas quā hīc q̄rere nitimur nō nisi
p̄ anxietatē inueniēt. cū ad id puenierit
hoīes qd̄ volūptatē p̄uāt. nō nisi ado-
rando eadē frui valent. quo si nō fue-
rūt imeditate frui in anxietatē ver-
tunt. Post hanc d̄o vitā aut in oīmo-
da volūptate sunt. aut oīmo replebun-
tur anxietate. Sicut em̄ ferrū ignitū
qualibet sui p̄e p̄inet ignē. Sic in se
boni volūptatē. Hanc volūptatē q̄a
nemo hīc sensit. id nec explanari p̄t
p̄fecte a quoq. s̄ ille. Exēplū ē d̄ sano
mellis qd̄ in oī sui p̄e melle penetrat
Et de buccella inuncta vino optio vn-
diq. panē penetrat. Sic volūptas pa-
trie oēs aīez corporis venas. ossa medul-
las. artus. et cōplexionē penetrat. Si-
cut de igne videm⁹ in ferro ignito.

Capitulum. vii.

Octauū p̄ncipale extrinsecū gau-
diū ē dos impassibilitatē. **V**bi
notādū p̄mo fm̄ Tho. in. liij.
dis. xliij. et xlix. q̄ dos ē p̄petu⁹ om̄at⁹
aīe et corporis in eīna b̄itudine iugis p̄-
seneras. Est em̄ int̄ x̄pm̄ hoīem et aīaz
q̄libet m̄m̄onū spūale. teste ap̄lo.
Eph. v. Sacm̄ hoc magnū est. dico
aut in christo et ecclesia. Ex q̄ habet q̄
spūale matrimonū per corporale si-
gnificat. Denī autē sponsis carnali-
bus trīa. dos. q̄natio p̄t nuptias. et

Alex vi nō sit receptibile passibile
ignobiliū ad qđ dīspoit ī passibilitas
Quo ad motū duo requirūt. **Q**uā ē
p̄ p̄tiaz īclīnatōnē nō resistat suo mo
tori ad qđ dīspoit agilitas. **A**liud ē vt
corpa p̄ q̄ mouet nō resistāt et ad qđ
dīspoit subtilitas. **E**st igr̄ octauū gau
diū ⁊ p̄ma dos īpassibilitas. **D**e q̄ dī
j. **C**or. xv. **S**emiat in corruptiōe re
surgēt ī incorruptiōe. **E**t fm̄ **T**ho. dīf.
xliij. **R**esultat ex virtute aīe suū corp⁹
potēter p̄tinētis. ita vt a nullo extēro
ri agente valeat īmutari. **E**t q̄uis cor
pora b̄tōz sūt p̄posita ex p̄tiaz. tñ illa
p̄taretas erit ad oīmodā eq̄līratem ⁊
p̄cordiā reducta. **E**t differt illa īpassi
bilitas ab ea quā **A**dā in statu īmo
cētie habuit. ⁊ quā pueri in originali
decedētes habebūt. qz īpassibilitas
sanctorū erit nō posse pati. i. nullo mō
⁊ nunq̄ posse pati. **A**de īpassibilitas
fuit posse nō pati. i. aliq̄ mō ⁊ īterim
q̄ nō peccaret dīnia potētia eū p̄tegē
te extēro. **I**mpassibilitas v̄o p̄ueroz
ī lymbo erit īhil pati. si tñ ī ignēz
p̄iicerēt. paterēt. **S**z b̄i etiā ī īfer
no exīstētes nō paterent. **E**t erit illud
donū īpassibilitatis ī vno magis q̄
ī alio. qz cā ei⁹ ē maior ī vno q̄ ī alio
Cā em̄ ei⁹ est dñiū aīe sup̄ corpus. qđ
quidē causat ex h̄ q̄ fruit aīa deo īm
mobilit. vñ ī eo q̄ p̄fecti⁹ fruit est ma
ior īpassibilitatis cā. **H**ūc doti al
sociant duo dona corpis q̄ ponit **A**n
selm⁹. lī. de silitudinib⁹. vīdētz sanitas
⁊ vite lōgenitas. **E**t tertiū addi pōt. vī
delicet cicatricū formositas. **S**anitate
īnq̄ p̄fecta hīc carem⁹. a p̄ma natiui
tatis die esurim⁹. sicut mōz. hīc vnus
claudus. alter scabiosus. ⁊c. **Q**uibus
dā tñ delīnimur medicamētū ne sum
ma hīc sit miseria. **I**n futuro aut̄ sum
ma sanitas erit. **D**e q̄ p̄s. **S**alus iusto
rū a dño. **S**z dīcis. vñ dīq̄ sanus sum
An. **A**nsel. **Q**uid dīcis o hō. tangaris

fuste. ⁊ clamabīs. tēq̄ deceptū q̄rula
beris. **I**btz longēuitas vite erit quam
hīc nullus p̄fecte h̄z mortuus quan
tūlibet vīuat dīni⁹ somniū sibi ē vī
dēt qđ vīxīt cum mortē. hec de **A**nsel.
De cicatricib⁹ dīc **T**ho. dīf. xliij. ī **F**
xliij. **C**icatrices īnq̄rvulnēz nō erūt ī
sanctis nec ī xp̄o. s̄nerūt. īnq̄tum īm
portāt aliq̄nē defectū. **S**z īnq̄tū sūt si
gna p̄stantissime vīrtutis q̄ passi sūt sc̄ti
p̄ iusticiāz fide. vt ex hoc ⁊ īp̄s ⁊ alijs
gaudiū crescat. **V**ñ dīc **A**ug⁹. lī. xxiij.
de ciui. dīc. **N**escio quomō sic affic
mur amore martyz beatorū. vt vīlīm⁹
ī illo regno ī eoz corporibus vīde
revulnēz cicatrices. que p̄io xp̄i no
mine pertulerūt. ⁊ foras vīde bīm⁹
Nō em̄ deformitas ī eis. **S**z dignitas
est quedā. q̄uis ī corpore nō corpo
ris sed vīrtutis pulchritudo resulgeat.
Nec tñ si aliq̄ ī martyrib⁹ amputata et
ablata sūt membra sine īp̄s mēbīs
erūt ī resurrectiōe mortuoz. quibus
dīcū ē. capillus capitis ei⁹ nō pibit.
Donū extērosecū gaudiū p̄ncipale **E**
est sc̄da dos subtilitatis. **D**e q̄ j. **C**or.
xv. **S**emiat corp⁹ aīale. surgēt cor
pus spūale. i. spūī sile. **H**ec dos ē que
aufert fm̄ **T**ho. grossiciē corpis can
satā ex cōpositiōe elemētālīū qualita
tum. **E**st aut̄ duplex subtilitas. **O**na
ex raritate p̄tīū stantīū nō p̄p̄nque. ⁊
ex tali subtilitate efficit corp⁹ facile dī
uisibile. **E**t hec nō erit ī corpib⁹ glos
sis. **A**lia ē ex p̄fecta victoria forme su
per materiā. ⁊ h̄mōī subtilitatis ē vñ
re. **E**t sic celū ē subtile. ⁊ corpa b̄tōz
sic erūt subtilia. **E**st n. subtile ī p̄posito
qđ ē facile penetratīū alteri⁹. vñ cor
porib⁹ b̄tōz cedēt absq̄vlla difficulta
te ⁊ resistētia q̄libet corpa nō glorifica
ta. vt dīcīt **G**uīl. de vīnīterro. lī. j. ca. lī.
Hūc doti correspondet apte fortitu
do corporalis opposita ībecillitatē.
De quib⁹ **A**nsel. lī. de silitudinib⁹

sic dicit. Fortitudo nra h a bestiis supatur. h in vita futura nihil resistere poterit qn moueat. z si voluerit euerat. nec i h plus laborabit q oculus mōdo sese. cū em angelis siles erimus neqz mioris fortitudinis erim⁹. Sz fortassis qris. ad qd illa fortitudo. pde rit cū pūc nūhil sit in q vires exerce re possim⁹. Qui h dicit pauca nobiscū qd in hmōi habeat vsus hūanus attē dit. Attēdatz videbit. qz nō sp de oib⁹ q habem⁹ h q nos hie speram⁹ nō pa rū gaudem⁹. z qsi actu vrimur. Sic pbi gfa. Ipso visu prāte aliquivrimur nō in eaz pēntia rerū tñi. z ita d mul tis in hūc modū. Sic z tunc de hac q nūc fortitudine agit erit. Sola nanq ei⁹ possessio grata nobis erit z exulta tio grādis. licet in actu neqz sit ne cessaria nobis cūctis vt dictū ē in suo statu pueniēter collocatis. Nec eadē qstio si aut de velocitate aut de aliqua bñtūdinis pte mouet hac solutōne si nō aptore soluat. sic igit iustus forz erit. vt etiā si velit frā cōmouere pos sit. hec Ansel. Sz dubitat. vtrū cor pus glōsūz sit palpabile. An. Tho. q sic dīf. xliiij. Vñ Job. xx. xps ait. Pal parez videre cū resurrexisset. Est tamē notandū. q palpabile dī aliqō corp⁹ ex duob⁹. scz q habeat qlitates qbus natus ē imitari sensus tactus calore frigore zc. vt habet aer ignis z hmōi. Et ex h q resistit tangētī. sic terra aqz cōposita plura. Sz tāgibile dī fm q habet resistere tāgentī. vñ aer non est palpabilis. qz nō resistit tāgentī. h nec tāgibilis. Et nec corpa celestia sunt tā gibilia nec palpabilia. Vñ Greg. dīf. Corrupti necesse ē omne quod palpat. Corpus q glōsiosum habet ex sua na tura qlitates suas. q nate sunt imita re tactū. Sed tñ qz corpus ē oīno sub iectū spūi. in prāte ei⁹ ē vt fm eas im mutet tactū vt nō immutet. Sīr etiā

cum fm naturā competat sibi vt resis tat cuilibet alteri corpori trāseūti ita q nō possit esse cū eo simul in eodem loco. h miraculose hoc pōt diuina vīr tute ptingere ad nutū ipsius q sit cū alio corpore in eodē loco. z sic nō resi stit ei trāseūti. Vñ fm naturā suam palpabile est corpus glōsiosum. h ex vīr tute supnaturali. H em ei ppetit. vt cū nō vult. nō palpet a corpe nō glōrio so. Vñ Greg. dicit. Dñs palpādā car nē pbit quā clausis ianuis introdu xit. vt pfecto ostenderet post resurre ctionē corpus suū eē. z eiusdē nature z alteri⁹ glōrie. Qualitates m tāgibi les in corporib⁹ glōsiosis licet nō sint re ducere ad mediū rei fm eā distātā ab extremis acceptaz. tñ sunt reducere ad mediū pportōis fm q optime cōpe tit cōplexioni hūane in singulis par tibus. z iō tactus illoz corpōz ē delectabilissimus. qz potentia sp delectat in pueniēti. z tristat in excessu. hec de Tho. Decimū extrinsecū gaudiū ē tertia dos videlicet agilitas. De qua apls. j. Cor. xv. Semināt in iūrmīta te resurget in vīrtute. glō. i. mobile et viuū. Est autē agilitas dos fm Tho. dīf. xliiij. pfectio supaddita corpi qua corpus glōsiosum erit oīno subiectūz anie glōrificare. nō solū vt nihil in eo sit qd resistat voluntati spūs. qz etiā h fuit in corpe Ade. h etiā vt sit in eo ali qua pfectio effluens ab aīa glōtifica ta i corpus p quā habilitet ad pdictaz subiectionē. vt sic corp⁹ sit expeditūz habile ad obediendū spūi in oib⁹ mo tibus z actionibus. Vñ sicut nunc dat natura velociorib⁹ animalib⁹ in strumenta diuerse dispositionis in fi gura z quāitate. Ita deus dabit cor poribus sanctorū aliquā dispositionē aliam quā modo habeant. nō quidez in figura z quāitate. sed in ppterate glōrie que dicitur agilitas. hec Tho.

Dubitat pmo. virū beati corporaliter aliquādo moueant. Rñ. ibidem q sic Corpa inquit gloriosa aliquādo moueri est necessariū ponere. qz et ipsum corpus xpi ē motū in ascensione. Et si militē corpa scitōz q de terra resurgēt ad celū empiriū ascēdet. Sed etiam postq celos ascēderūt. verisimile ē q aliqui moueāt p libitū sue volūtatīs. vñ illud qd hñt in virtute actu exercētes diuinā sapientiā cōmēdabilē ostēdant. Virtus em pcedēs in actus exercitiū potētior et pfectior apparet. qz actus manifestat potētā. et vt etiā visus eoz reficiat pulcritudine creaturā diuersarū in qbus sapia dei emittenter relucebit. ¶ Dubitat scdo. vñ anie gloriā moueāt corpa sua motu nō organico. Rñ. Duran. in. l. iij. q nō. h motu pgressiuo. Nō em mouebit totū corpus suū simul. quēadmodum graue mouet totū simul deorsū et leue totū simul sursū. Rō est. qz fm sanctos. in anima post resurrectionē nō erit aliqua noua virtus ad mouendum pter illam quā habuit in corpore viuens. Dubitat tertio. an in instāti anima plane moueat corp⁹ gloriācatum. Rñ. Tho. q nō h in tpe impceptibili. Gual. dicit vbi ē. q gloriācat⁹ homo pōt in actu oculi distātis moueri ampli⁹ q p mille milia miliariorum. et probat ibidē. Vnde Aug. etiā dicit Protin⁹ vbi volēs spiritus erit corpus. Simile est tam de anio p imaginatiōē q de roma imaginata i tpe impceptibili imaginari pōt parisijs Verūtamez melior aia sicut habebit corpus pfectius. ita etiāz moueri pōt velocius. Sed mō corpa nra sunt tarda. Tū qz elementū terre i nobis mouet deorsū. et leue sursū. et sic d alijs. Tū etiā qz appetitus mouēdi in nobis interdiū hñt. vt sensualitas mouet p rōnē. De d dono dñe Ansel. li. d. sili.

tudinib⁹. Nūc ptim agiles sum⁹. hñt hoc etiā a passeribus supamur. hñt sic angeli a celo ad terraz dicto celer⁹ mouebimur. Vides em quāta celeritate p angeluz hō Abachuc delat⁹ sit Danielt a iudea i chaldeā. par erit velocitas qbus pmissa ē eq̄litas. Si em resurrectio in actu oculi fiet. sic et nra opatio fieri pōt. cū corruptibile idueat incorruptionē. Sic em velocissime radius solaris ab oriente fert in occidentem. et oculi visus a terra in celuz. sic animus cū corpe q voluerit. hñt Ansel. Vñc etiāz voti appropiat corpus libertas. de qua idē ibidē dicit. Liber ē qui cogi non pōt ad ea q nolit. nec ab eo velt. hñt hoc nullus integre hñt habet. hñt in futura bñs qunqz certe angelis silis efficit eoz libertatē habebit Et sic in angelis nō ē instrumētus qd obliet ac impediāt aut cōstringat p velle suo cū oia penetrēt. Sic et xpus clauso pdijt sepulchro. q ostio clauso discipulis apparuit. cui xpo siles erimus. In illa em vita si bon⁹ fuerit nihil pariet ab eo qd nolit. hñt agere pmitte qunqz voluerit. bec ille. ¶ Vnde cūm extrinseci gaudiū ē quarta dos dicta claritas. De q. j. Cor. xv. Seminat in ignobilitate. surget in glia. qd ad claritatē p̄tinet. Et Matt. xij. Fulgebūt insti sicut sol in regno p̄ris mei. Nec claritas erit intrinseca corpi glorioso. et causabit ex redundātia anime ad corpus. Et fm qd aia fuerit maioris claritatis in lumie glorie et fructione beatifica. fm hoc plus corp⁹ eius clarificabit. Jo. j. Cor. xv. of. Stella differt a stella in claritate. ita et resurrectio mortuorū. Et ita i corpe glorioso cognoscat color corporis qd p̄tinet in vase vitreo. vt dicit Grego. sup illud Job. Nō adeq̄bis ei aurū vel vitrū. bec de Tho. Etiam patet q corpora gloriosa

erunt p̄tia vt vitru. z clara vt aurum.
Sūt em̄ nūc duo q̄ causant in nostro
corpe obscuritatē. scz materie impuri-
tas. z luminis paucitas. h̄ vitru. tol-
let. z claritas dabit p̄spiciat z fulgida.
S; dubitares p̄mo. Erūt ne oēs p̄tes
corpis eq̄les in claritate z colore. Rñ.
fm̄ Tho. dist. xliij. in. iij. q̄ nō. qz cor-
poris gloria nō tollet nām. h̄ perficiet.
Vnde color qui debet corpi ex natu-
ra suaz partū remanebit in eo. h̄ sup
addecur claritas ex gloria anime. Si-
cut etiā videmus corpa colorata ex sui
natura splēdore solis resplēdere. v̄ ex
aliq̄ cā extrinsecave l intrinseca. Et sic
claritas gl̄ie redūdat ab aia. supple. p̄
causalitatē in corpus fm̄ suū modū
z est ibi alio modo q̄ sit in anima. ita
z in quālibet partē corpi redundabit
fm̄ suū modū. Vñ nō est incōueniēs
q̄ diuerse partes habeant diuersimo-
de claritatē fm̄ q̄ sunt diuersimo-
de dispositi ex sua nā ad ipam. Vna
em̄ pars habet maiore dispositionem
ad claritatez q̄ alia. sicut oculi q̄ ma-
nus. z spūs q̄ ossa. z humores q̄ caro
vel neruus. Dubitat scdo. An clari-
tas corporis glorioso visum offendat
sicut hic radius solis. Rñ. q̄ nō. Ra-
tio est. qz sicut corpus gloriosum non
potest pati aliqd passiōe nature. h̄ pas-
sione anime. id est. receptiōe conueni-
entis solū. Ita ex p̄p̄tate glorie non
aget nisi actione aie h̄ secūdu hoc ma-
gis delectat. Offendit aut̄ inq̄tū agit
actiōe nature. inq̄tū agit calefaciēdo
z dissoluēdo organū visus z disgregā-
do spiritus. z ita claritas gl̄iosi corpi
licet excedat claritatē solis. tamen de
sui natura nō offendit visum h̄ demul-
cet. Propter quod claritas illa com-
paratur claritati aspidis Apo. xxi.
Dubitat tertio an in potestate corpo-
ris gloriosi sit videri v̄ nō videri. Rñ.
idem q̄ sic. quia claritas puenit ex im-

perio volūtatē cui subdetur. vnde in
potestate anime gl̄osificata erit q̄ v̄-
deatur vel nō videatur. sicut z quelibz
actiō corpi in aie potestate erit. als
non esset corpus gloriosum instrumē-
tum sūme obediēs p̄ncipali agenti.

Capitulum. viij.

Dodecimum gaudiū extrinsecū
est aureolarū. z fructus datio-
que se habet circa animā z cor-
pora beata. sicut parafernalia in ma-
trimonio. Vbi notandū fm̄ Tho. z
alios i. iij. dist. xlix. q̄ differūt aurea.
aureola z fructus. Nā aurea ē gaudi-
um qd̄ de deo immediate habet ani-
ma in superioribus viribus scz de visi-
one dei clara. de fruitione. z certitudi-
ne retentionis. q̄ tria sequunt̄ gaudiū
anime. z illud est aurea. Auream hāc
meremur hic p̄ qd̄cūq̄ certamē culus
cūq̄ tentationis quā ex charitate vin-
cimus. fm̄ illud apli. Nemo coronat̄
nisi q̄ legitime certauerit. Aureola
v̄ ē aie gaudiū de opibz a se factis
q̄ habet rōnē victorie excellētis christi
formiter facta. Vel sic est p̄miū de o-
peribus p̄fectionis qbus hō maxime
xpo cōformet fm̄ p̄fectionem victoriam.
Et hanc aureolā meremur. aut mar-
tyrio. aut doctrina. aut v̄ginitate. Fru-
ctus aut̄ est gaudiū z delectatio de spi-
rituali exercitio in sp̄nēte delectati-
ones. p̄sertim venereas. Et hūc mere-
mur. aut p̄inētia cōiugali. aut viduali
aut v̄ginali. Ex qbus patz q̄ tam au-
rea. q̄ aureola sunt p̄ncipalit in aia.
Sed sicut ex gaudio essentialis p̄miū
qd̄ est aurea. de deo immediate habi-
ti redundat. fuit z causat in corp⁹ bñ
quidaz decor q̄ est gl̄ia corpi seu dos
corpi quadruplex. de qbus dictū est
Sic etiam ex gaudio aureole resultat
aliquis decor in corp⁹ representatiui
sp̄alis triūphi de q̄ gaudet aia vt pre-
dicatois in ore. v̄ginis in illa parte

martyris in cicatrice. vel i alia pte cor
 poris fm genus martyrij. ita ut statim
 ex aspectu corporis sciat q̄lis q̄s fuit
 martyr. aut virgo. aut doctor. seu p̄di-
 cator. Ex q̄bus p̄z q̄ aurea ē gaudij
 de deo. Aureola de triūpho excellēt.
 Et fructus ē gaudium et delectatio de
 exercitio sp̄iali. P̄z etiā q̄ sic aurea
 est p̄ncipaliter in aia. et secundario i cor
 pore p̄ redundantia. et sic due sunt q̄b.
 ammodo auree. sic etiam due sunt au-
 reole de eadez victoria. vna in aia. alia
 in corpe p̄ redundantia. P̄z etiā ter-
 tio q̄ q̄ opus meritorij duo h̄z bona
 vnu q̄ ex charitate fit. aliud q̄ excel-
 lēter fitz victorose. puta martyrij et.
 Idcirco etiā duplex p̄mij habebit
 Aurea p̄ p̄mij. et aureolā p̄ter se-
 cundū. Tū p̄mij correspondēs meri-
 to rōe charitatis q̄ntūq̄ sit parū.
 est maius q̄libet p̄mij r̄ndente acut
 rōe sui generis. et iō aureola dimi-
 nutine dicit respectu auree. Dī aut aure-
 ola diminitue ab aurea. Nā eēntia
 le p̄mij dī aurea siue corona. Tū q̄
 dat victoriā. et victorie debet corona.
 Vñ Job. vii. Milicia ē vita hois sup
 terrā. Tū etiā q̄ p̄ ipm hō efficit par-
 ticeps diuinitatis. et p̄ oīs regie p̄tatis.
 fm illud Ap̄oc. v. Fecisti nos deo no-
 stro regnū et sacerdotes. Dubitat p̄io
 vñ habeat q̄ tres sint aureole. Rñ. q̄
 ex glo. ordinarijs et sanctorz dictis. de
 virginū p̄z. fm illd̄ Esa. lvi. Nec dicit
 domin⁹ eunuchis et. Dabo eis nomē
 meli⁹ a filiis et filiabus. glo. meli⁹ nomē
 p̄p̄ia gl̄iam excellentemq̄ significat.
 h̄ p̄ eunuchos q̄ se castrauerūt p̄p̄ re-
 gnum celoz v̄gines designant. Et su-
 per isto Exo. xxv. Facies alterā coro-
 nam aureolā. glo. corona p̄tinet v̄gi-
 nib⁹. Ad hanc etiā coronā p̄tinet cati-
 cum nouū q̄b v̄gines tm̄ coraz agno-
 cōcūnt. et q̄e sequunt agnū quocūq̄
 lerit. De martyrij p̄z p̄ Aug. li. de sca

virginitate dicentē. Nemo quantum
 puro ausus fuit p̄ferre v̄ginitatē mar-
 tyrio. h̄ virginitati debet. ergo mar-
 tyrio. De doctorz p̄z sup illud Ep̄b. j.
 Sciatis q̄ sit supeminēs magnitudo
 virtutis ei⁹. dicit glo. cremētū habebūt
 doctores sancti vltra id q̄b alij cōiter
 habebunt. Dubitat sc̄do. cur tm̄ tres
 sint aureole. videlz martyrij. v̄ginū et
 doctorz. Rñ. p̄mo. q̄ tm̄ tria sunt opa
 excellētissima triū potētiaz. Nā excel-
 lentissimū opus rōnalis ē veritatis p̄-
 dicatio. cōcupiscibilis observatio vir-
 ginitatis. et irascibilis perpeffio mor-
 tis. Secūdo. quia tm̄ tres sunt hostes
 quos excellētissime vincere possum⁹.
 videlicet mūd⁹. caro. demonia. Mar-
 tyres vincunt mundū. v̄gines car-
 nem. et predicatorēs demones in cor-
 dibus suis et aliorz. Tercio quia x̄po
 in opib⁹ trib⁹ perfectissime cōfor-
 mamr. in predicatione. in puritate. et
 martyrio. Dubitat tercio. Que au-
 reolarum sit p̄fectior. Rñ. Thom. dis-
 xit. simplr inter tres aureolas mar-
 tyrij ē potior. q̄ p̄ugna martirij ē for-
 tior fm seip̄az. et vehemēt⁹ affligens.
 Et fm De. de pa. ibidē. post h̄ aureo-
 la doctorz. vt p̄z in cathalogo sc̄torz.
 q̄ etiā eccl̄ia i letanijs p̄fert martyres
 doctorib⁹. et doctores v̄gib⁹. put etiā
 Tho. allegat. Tū q̄tum ad aliqd̄ tres
 aureole h̄nt se sic excedēs et exesse.
 Preeminet em̄ fm aliqd̄ aureola vir-
 ginū alijs. inq̄tū pugna carnis ē per-
 culo fiorz et vicino. h̄ nō sic ē de marty-
 rio et de doctrina. Preeminet etiā au-
 reola doctorz alijs. q̄ pugna doctorū
 versat circa itelligibilia. De q̄ Ap̄lus
 Ep̄b. vi. Nō est nobis colluctatio ad-
 uersus carnē et sanguinē. sed aduersus
 potestates et. Alieho sun et circa passi-
 ones sensibiles. Dubitat quarto. An
 differentia sit inter aureolam et palmā
 Rñ. q̄ sic. quia aureola est p̄mij

accidērale. nō quodlibz h̄ premisū cor
respōdēs pugne vel victorie p̄cellenti.
Sed palma ē premisū accidērale qđ
nec radici videlicet charitati nec ope
ri p̄cellenti debet. h̄ volūtatē. Quā pal
mā martirij Martinus h̄z Domini
cus. q̄ aūde desiderauerūt martiriū.
D nec tñ actū martirij habuerūt. **D**u
bitat q̄nto in spālī de aureola marty
rū que exigant ad hoc q̄ aliq̄s aureo
lam martirij p̄rie dīcā habeat. Rñ.
fm̄ Tho. 2. p. pak. q̄ tria necessaria
sunt. videlz pena. cāz volūtas. Preexi
git tñ charitas in oī h̄ite aureolam.
Prīmū ē est pena nō q̄cūq̄ h̄ mortis
vt opōnet recepta. Ex q̄ p̄z p̄mo q̄ nō
debet aureola martyrz obedierit solū
lum. licet in eis vīq̄ etiā ad mortē ma
ceret p̄p̄ia volūtas. Scđo q̄ nec paup̄
bus solū. q̄ntis moriant mūdo. Ter
tio q̄ nec penitētibz. licet carnē suam
crucifigāt. Quarto nec martirij solū
fidelibus. vt Martino 2. Dominico.
Quinto nec Johāni euāgeliste. licet
in olei doliū feruentis missus sit. non
mortuū. Sexto nec pueris i camīno
ignis. q̄ illesū exiuerūt. Nec septimo
Siluestroz Athanasio. licet magnam
p̄secutionē sint passi. S̄z tñ q̄libz xp̄ia
nus q̄ in charitate morit p̄ obedientiā
vel volūtatē h̄z moriēdi p̄ xp̄o. v̄l qđ
cūq̄ aliū op̄ facit bonū. de tali habe
bit in celo spālē p̄mīz gaudiū. h̄ nō
omne tale meret dīcī aureola. Exēplū
ḡra. Perfecti paup̄es volūtarij habe
būt iudiciariā prātem. 2. sic carnis ma
ceratio aliud spālē gaudiū. 2. sic intel
lige de alijs. Sile etiā itellige de alijs
op̄ibus. fm̄ Tho. immo interdū plus
de aurea quis mereri pōt in talibz. vt
post dīcet. Nec octauo Lucrecia que
seipsam interfecit pagana. Nec nono
Seneca q̄ p̄p̄ se vt tolerabiliorē mor
tem h̄iet agnōz venaz i balneo elegit
Prop̄ qđ S̄cūlus vt refert Greg.

si. dialogo. occidēdus. 2. op̄ione sibi
de morte eligēda data. nullā eligē vo
luit. h̄ illā dīxit se toleratūz quā de p̄
mitteret. que tñ deus a morte eripuit.
S̄z martirij aureolā h̄it. P̄mo quedā
que se nec corrūperent femine s̄mer
serūt. q̄ speciali instinctu spūs sancti h̄
fecerūt. vt li. j. de ciuit. del refert Aug.
S̄līr Samson eadē de cā. Itē beatus
Petr⁹ q̄ sibi mortē elegit euersis p̄
dibus crucifigi. nō p̄p̄ se. h̄ p̄pter xp̄i
honorem. Nec refert vix mors statim
an postea seq̄tur. dū tñ p̄p̄ illud cause
tur vel acceleret. P̄m mortui in carce
re. 2. in stabulis. vt Marcellus papa.
Itē mortui in exilio martyres sunt q̄
h̄mōi mortē in eis accelerasse p̄sumit
Secūdū qđ ad martirij requirit ē cā. **E**
q̄ em̄ martyr testis ē. id in cā fidel pro
ecclia v̄l p̄ q̄cūq̄ articulo fidei. v̄l iure
ecclie. aut p̄ q̄cūq̄ v̄tute infusa. q̄
virtutibz despōsat ecclia xp̄o. q̄cūq̄
sic morit martyr est. Vnde Johānes
baptista p̄veritate p̄dicatōis. Agnes
p̄virtute castitatis. Et Thomas can
tuarieñ. p̄ iuribus ecclie occisi taliter
martyres sūt. S̄līr tam mater q̄ fili⁹
in vtero eius si ab infideli in vtero lede
ret in odiū fidel. q̄n v̄trūq̄ v̄l alter mo
ri cōtingeret. S̄līr q̄ vulnus nō letale
suscipiet. 2. p̄ negligentia q̄ nō eēt mor
tale p̄ctm̄ moreret i vulnere neglecto.
S̄līr qui pot⁹ veller occidi q̄ menda
ciū dīcere qđcūq̄ peccādo. S̄līr qui
cruce signati in bello hostiū xp̄i p̄p̄
xp̄m suscepto pugnādo pereunt mar
tyres sūt. q̄ nō se h̄ xp̄m defendūt ec
clesiā. 2. sic moriūt. v̄m mortē nō fugi
unt h̄ eligūt. S̄līr si q̄s p̄p̄ bonū cōe
nō relatiū ad xp̄m sustineret mortem
aureolā non meret. h̄ si hoc referat ad
xp̄m. aureolā merebit. 2. martyr erit.
v̄tpote si rem publicā defendat ab ho
stīū impugnatione q̄ fidē xp̄i corrūpe
molūt. 2. i tali defēsiōe mortē sustinet
?

Tertio requiritur voluntas. **Q**ui qui dormiendo occideret nunquam per voluntate ad martyrium habita inuitus occidere tur. aut fugiens aut se defendens inuitus occideret. martyr non esset nisi fieret. ut prius dictum est de cruce signatis. propter quod **M**auricius cum sociis suis arma profecit ut fieret martyr. Innocentes etiam non perfectam rationem aureole habent. nisi ut quidam tenentisus rationis in eis miraculose fuerit. sic de **J**ohanne baptista in utero probabile est. **D**ubitat sexto quod debeat aureola virginum. **R**espondeo. secundum **T**homa. ubi perit. quod huiusmodi tria. Primum in expertia huiusmodi venere voluptatis. voluntate hoc eligentibus. et finaliter in fili propositio perseverantibus. **S**ecundo tamen presupponit charitas que est auree meritoria. **U**nde per quod decem sunt genera hominum virginum aureola carerunt. secundum **T**homa. i. iij. Primum frigiditas eunuchorum voluntate huiusmodi ducendi concubine si possent. **U**bi **A**ugustinus. de sancta virginitate. Quibus ipse virile membrum debilitat ut generare non possint non sunt eunuchi. sufficit tamen quod christiani fuerint. et dei precepta custodiunt. eo tamen proposito sunt ut plures si possent haberent coniugatis fidelibus ad eam. **S**ecundo quod solum ad tempus quo intrabunt matrimonium continere proponunt. et sic decedunt. non mutato proposito. **T**ertio quod primo proponunt perpetue continere. et tamen postea mutant in proposito. et sic decedunt. **Q**uarto quod in veteri testamento virginitate servauerunt adulti. sine speciali instinctu spiritus sancti. **Q**uinto violenter oppressa. et sentientes deliberate statim. **S**exto in expertes venere voluptatis in mortali decedentes que sunt vere fatue virginis. **S**eptimo infidelis vel infidelis nihil cogitans de virginitate vel coniugio vel continentia. et sic decedens. **O**ctavo baptizati infantes ante usum rationis decedentes. **N**ono infantes ante baptismum decedentes. **S**ed quereres. numquid in corrupti aureolam non merentur et in

charitate decedentes speciale gaudium habebunt de innocentia corruptionis. **R**espondeo. secundum **T**homa. i. iij. quod sic. etiam si non posuerunt perpetuo firmare. **S**icut in innocentibus que peccare potuerunt de innocentia specialiter gaudebunt. si illud gaudium non est aureola. **D**ecimo quod morosis delectationibus pleno consensu deliberato imorantes sine tactu virili proprio motu animi vel etiam corporis in vigilia ad pollutionem vel ad similem experientiam venere voluptatis progrediuntur. etiam saluis signaculis corporee integritatis. de que habes. precepto. **S**unt etiam sex genere hominum que vera aureola virginum possidebunt. Primum beatissima **M**aria. ergo virginum que per **T**homa. dicitur. quibus non habuit pugnam per tentationem que sit a carne. habuit tamen pugnam que sit per tentationem ab hoste. qui nec etiam ipsum christum reuerit tentare fuit ut per **M**atthaeum. iij. **S**ecundo in experte venere voluptate in vigilia cum proposito perpetue continendi. **T**ertio in experte venere voluptate cum proposito interrupto de continuo. de que finaliter penituerunt. **Q**uarto quod in veteri testamento ex diuino instinctu virginitates seruauerunt. sic creditur de **M**eremias. **E**zechiel et **D**elis quorum plingia non legunt. **Q**uinto vel oppresse que in venere voluptate nunquam penserunt deliberare. quod cuius principium est soliter extra. non est ordinabile a ratione vel delectatio que est cum seminis emissione virginitate non tollit in somno facta. **S**imilis ratio est de mulieribus que dormientes aut in ebrietate. aut amantes. a viris cognoscunt. nisi forte hac intentione dormitum serine viro cognoscant. et eadem ratio ille qui vigilantes per violentiam corrumunt sine ab hoste suam a dimissione cubo. si quantum potest resistat vel perfuerit corpus a corruptione anime. vel saltem mentem a sensu. et sine per fide. sine per quamque alia casualiter corrumunt. virginitate non perditur. si per fide habet que sustineat et erit meritorium. et ad genus martyrii

[illegible]

Nec theologus ex officio p̄dicās sine
 indebito sp̄s iēz p̄t vana gl̄iaz. v̄l q̄ver
 bū dei p̄t lucrū ip̄ale adulterās reci
 pit mercedē suā nūq̄ habebit doctoꝝ
 aureolā. etiam si in charitate decedat.
Nō em̄ p̄nia pōt recupare aureolā. qz
 p̄nia nō v̄lūficat mortua opa q̄ nūq̄
 v̄lūa fuerūt. Dicunt aut̄ mortua. non
 solū sine charitate facta. s̄ etia sine in
 tentione recta. ⁊ q̄cunq̄ nō fuerūt a p̄
 cipio meritorie. Virgo tū mēte solū
 corrupta penitēdo recupare pōt aure
 olā. qz mortificata opa p̄ p̄nia reuiv
 scunt. i. q̄ v̄lūa fuerūt. ⁊ p̄ mortale fue
 rūt mortificata. s̄ h̄ginitas illi⁹ q̄ mēte
 corrupta ē q̄ ad integritatē carnis. ⁊ q̄
 ad p̄positū p̄tūndi v̄lūa fuit. licet post
 modū p̄ p̄positū coeūdi potuerit mor
 tificari. iō p̄nia reuiviscere pōt. S̄ sic
 nō ē de p̄dicāte sp̄ ex inani gl̄ia vel ex
 auaricia. qz nūq̄ suus act⁹ bon⁹ fuit.
 S̄ doctor aureolā hēbūt p̄dicātes ⁊
 doctōres trib⁹ mōis supradicti siue fue
 rūt m̄gri siue simplices sacerdotes. s̄
 ue plati siue non plati. siue docuerint
 sc̄ptō siue v̄bo. siue legēdo. siue p̄dicā
 do. Scripta. n. pponere qdā mod⁹ do
 cendū est. Et notandū q̄ docere ē op⁹
 charitatis ⁊ miscōde magnū. **D**ubī
 tatur ocauo. vtrū in eadē specie vna
 aureola p̄mineat alteri. ⁊ vtrū vni⁹
 v̄rginis aureola sit nobilior q̄ aureo
 la virginis alterius. ⁊ sic de martyrū ⁊
 doctorū aureolis. R̄n. q̄ sic. Vna em̄
 fin excellētia actus p̄ quē hīc pugna
 ut nobilior erit. Pr̄ exēplī ḡra. q̄ acer
 būs martyrū. aut q̄ purior v̄rginū
 ratē vitādo occasiones habuit. aut q̄
 plures saluauit p̄dicādo. v̄l frequēt
 p̄dicauit. nobiliorē habebit aureolā.
Erō ē. qz aureola supponit auree. s̄
 aurea ē in vno maior ⁊ nobilior q̄ in
 alio. v̄l de dotib⁹ p̄mittē patebit. q̄ er
 aureola. **S̄** in notāduz fin **T**ho. q̄
 q̄uis aliq̄s possit puenire ad ali⁹ vel

inferius et egle meriti pmi scz essen-
tialis p radice charitatis. habedo sola
voluntate ad martyriu quaz martyr in
actu mereat p martyriu. in no marty-
rizans no veniet ad aureola nisi pms
martyrizet. Et sic etia e d alijs duab⁹
aureolis parifo: mif fm Tho. sentien-
du. Sciendu etia fm eundē q meriti
aureole pōt intendi duplr. Vno mō
ex pte radicis scz charitatis. Alio mō
ex parte opis. Cōtingit em aliqs duos
quoz vnus ex minori charitate mal⁹
tormentū martyrij bz. vl magis pōt-
cationi instat. aut etia magis se a dele-
ctationib⁹ carnis elongat. Intētiōi q
meriti q attendit penes radicē. nō rñ-
det intēsiō aureole. s intēsiō auree. s
intēsiōi meriti q ē ex gñe act⁹ rñdet
intēsiō aureole. vñ pōt eē q aliqs mi-
nus i martyrio merei quātū ad essen-
tiale pmiū q habebit p martyrio ma-
iore aureolā. **Capitulum. ix.**

Nunc dicendū est q sunt fruct⁹
debiti bñe qbusdā vl oibus. d
quo notat Tho. i. liij. dis. xliij.
q fruct⁹ de q loquit xps. Matth. xij.
et Luc. viij. quē diuidit in tricesimū. se-
xagesimū et centesimū ē qōdaz pmiū
qō debet hoi ex h q de carnali vita in
spūalē trāsit. et rñdet illi vñti fructus
pēpue q hoiem pēpue a sublecone
carnis liberat. s aut facit pñētiā sola
qz p eā repmunt delectatōes q maxie
gustū spūal dulcedinis impediūt quē
fruct⁹ suo noie iporiat. Nā p delecta-
tiones venereas aia pēpue corpi sūdt
tur adeo vt i actu carnali. fm Hiero.
nec spūs pphie corda pphaz tēgit. nec
in illa delectatōe ē possibile aliqd itel-
ligere. vt pps dic. vij. etib. et iō pñētiē
magis cōrñdet fruct⁹ q alteri virtuti
¶ Vñ aut fruct⁹ silitudo sic accipit^r
Fruct⁹ em ex semie pūrgit. Fructus
aut fm h pōt pōtre ex semie. qz vis se-
mētiū ē efficax ad puerēduz hūores

terre i suā naturā. Et qnto hec pñētiā ē
efficacior et terra ad h parior. tāto fru-
ctus sequit^r verior. Spūale aut semē
qō i nob seminat ē vñū dei. Vñ qnto
aliqs magis i spūalitate puerit a car-
ne recedēs. tāto i eo ē maior fruct⁹ ver-
bi dei. Secūdu h igit fruct⁹ differt ab
aureola. qz aureola cōsistit in gaudio
qō habet de opis pfectiōe. s fruct⁹
in gaudio qō habet de ipa dispositio-
ne opant^r fm gradu spūalitatis i quē
pñcit ex semie vñū dei. Vñ sic aureo-
la nō debet cūlibet victorie. s excellē-
ti. et cū h in materia excellēt. Ita fru-
ctus suo mō q importat delectationē
debitā p pñētiā a vehemēti delecta-
tione. iō dabit illi virtuti nō q spūalit^r
minores delectatōes sic gustus. puta
abstinētiē. s dabit illi q spūalit^r maio-
res scz venereas. sic pñētiē castitatis
illib. li. de qñuor coequis dic. q sicut
videm^r i officiis agriculturē q oē qō
fructū fert terra ē. s tñ cultor gustat et
pēcipit ipm fructū. Sic etia terra cor-
poris nñivel anie fert fructū. s aia gu-
stat ipm seu spūs. Est aut fruct⁹ pñē-
tiē q generat ex gñe cadēte i terrā. ad qō
vñificadūz fōnēduz et nutriēduz bz ter-
ra vñtē. sic dñctū ē ei a pñētiō. Ger-
minat terra herbā vñtē et facientē se-
mē iux gen⁹ suū. Cōtinentia aut ē fm
delectatōes carnis pñēndo illud ad
qō pñētiē acceperat pñus hō. et etia ac-
cidēs pñētiē qō ē vñginitas nascit no-
biscū i agro corpi nñi vt facili^r exco-
lat. Vñ qz fortitudo q ē circa cultū ex-
trinsecū vel resistētiā passionū. et pñ-
monia circavertū. et iusticia circa extē-
secos act⁹ q oia minore labore exigūt
nō est fruct⁹ de q nūc loqmur. s circa
venerea q magis idigēt cultu. s qre-
res. q sūt gñus fructū. Rñ. Luc. viij.
et Matth. xij. q tres. videlz tricesim⁹
sexagesim⁹ et cētesim⁹. q dant in pñā
qz triplex gñus pñētiē meruit in pñā

Preceptum X Cap. IX

Curro est. qz p cōtinētiā cui fructus re-
spondet hō i qn dā spūalitatē adducit
carnalitate abiecta. Et iō fm diuersus
modū spūalitatē quē pīnētiā facit.
diuersi fructus distingunt. Est. n. qdā
spūalitas nēcēria ad salutē. z qdā sup
ab undans. Nēcēria qdē spūalitas
est in hō qz rectitudo spūs ex delectati-
one carnis nō puertat. qd sit cū aliqā
fm rectū ordinē rōnis vīt delectabili-
bus carnis. z hō est spūalitas pūgato-
rū. Spūalitas vō supabūdās ē. p quā
hō ab hōi delectatiōib⁹ carnis spūs
suffocātib⁹ oīno se abstrahit. hō pīn-
git duplī. vī respectu solū pīntis futu-
ri tps. z hō ē spūalitas viduaz. vī est re-
spectu cūilib⁹ tps pīntis. pīntis futu-
ri. z hō ē vīnū. Seruātib⁹ pīnētiā
pūgalē. dat in patria fructus trice-
mus. vīdualē sexagesim⁹. vīnālē cē-
tesim⁹. Curro fm Tho. z Alb. vbi. s.
assignat pōr ex ipa nā nūroz. Trice-
narins. n. numer⁹ ex ductu ternarij in
denariū surgit. Est aut ternari⁹ nūme-
rus oīs rel pfectio vī dī p celi. Et hī in
se pfectionē quā dāz oīb⁹ cōem. s. pnci-
pij. mediū finis. Vī pīnētiā cōiū-
gatis assignat ternari⁹ i qb⁹ supra ob-
seruantia decalogi qui p denariū desi-
gnat nō addit pfectio nisi cōis sine q
nō ē sal⁹. seruāt em boni pūgati dena-
riū decalogi. z pīnētiā se a trib⁹ malis
circūstātijs videlz a tpe indebito a pō
na indebita. z a circūstantia indebita.
Idcirco stipes pīnētiā eo nūz ramo tri-
plici dilatat merito hēbit fructū trice-
simū. Sexagenari⁹ autē nūerus ex
ductu senarij i denariū surgit seu cau-
sat. Et hī se ad tricenariū in dupla. p-
pōrtiōe. idcirco si qz fructū vīdualē pīn-
ētiā. qz hō cōtinet. p respectu oīm pō
naz. Scdō pīnētiā respectu oīs futuri
tps. z sic duplī excedit pūgalē. iō du-
plū fructū hī respectu pūgatoz vide-
licet sexagesimū. Del etiā viduis de-

betur sexagesimus. qz. lx. cōponū ē ex
denario z senario. vidue aut vere fuat
denariū pceptoz z cū h senariū ope-
rū miscōie eo q nec maritū futurū nec
natos in futurū hīr puidere. Et sic stipes
decalogi in duplici ramo arbores
cōiūgū excedit. iō sexagesimū fructū
habebūt. Cētenari⁹ autē pīnētiā re-
spōder vīnālē. qz denari⁹ ex cui⁹ du-
ctu cētenari⁹ surgit ē limes z termin⁹
numroz. sīlī vīnālitas tenet spūalita-
tis līmē seu apicē. qz ad eaz nīhīl de
spūali addi pōt. Cōtinet em virgo ab
oīb⁹ a qbus pūgati z vidue. z cū hoc
cōtinet triplici tpe pfecte. videlz pīnti-
to. pīnti futuro. iō nonagenari⁹ vīnāl-
b⁹ debet. hī qz sup h votū emittunt con-
tinētiā vīnālē. vel saltē firmū pposi-
tū addūt sup tria tpa. idcirco cētenari⁹
us eis merito debet. quaz stipes ē ob-
seruatio decalogi. z rami decuplices.
Dubitat hic pmo. vī aliqz de fru-
ctib⁹ debeat infanti⁹ post baptisimū
moruis. Hī. Alb. vbi pū q nō pro-
prie. Fruct⁹ em pīe debet laboranti
Est aut infanti⁹ fruct⁹ muneris poti⁹
qz vīus vel laboris. sic si ager pferat ali-
qua q spōte nascūt ex bñficio solis tū
Sol em iustice pro pūlis laborantē
quib⁹ vī supra tactū ē eoz innocētiā et
integritas aliqz gaudiū in patria da-
bit. Dubitat scdō. vī bīnubis. i. q
secundario nupserūt debeat fruct⁹ sexa-
gesimū postqz pīnētiā altero cōiūgū
mortuo. Hī. q nō proprie fm Alb. z
De. pa. vbi pū. qz cōtinētiā vīdualis
a secundis nuprijs abstinet. Dubitatur
tertio. vī isti q nūqz in infimōis fu-
erunt nec vīnālitate seruauerūt an fru-
ctū aliqz habeāt. Hī. q sic. Vī De.
pa. dis. xxxix. Sicut ad aureolam nō
sufficit votū seu ppositū sine effectu sic
nec ad fructū. Vī si qz in cōmīnēs in-
mone pēnteat cū pposito pīnētiā. au-
reā quidē hī. hī nō fructus. q vō corru-

pñs pctō. penitēs vñt sanos. cū pro
 posito pñēdi solū mñmōnaliter fru-
 ctum habebit tricesimū. s. si cū pposi-
 to cōtinēdi simplr. habebit fructus se-
 ragesimū. centesimū autē habere nō
 pōt sicut nec aureolā. qz cordez corpe
 corruptus ē. Ad idē ē Tho. eadē
 dñs. dicens. Fruct⁹ nō oibus pueniunt
 z incōtinēter vixerūt. Ets. n. non fru-
 ctus s. cēntiale pñiū debet. nec cuill-
 bet vidue. sed ei solū q pponit seruare
 viduitatē. z q seruat seragesim⁹ debe-
 tur fruct⁹. **P**orat tñ Tho. vbi prius
 q fruct⁹ triplr accipit. Vno mō vi di-
 ctum ē hacten⁹. Scō mō fruct⁹ spū-
 tualis sumit ad modū z silitudinē
 corpālis fruct⁹. Inq̄m corpālis fru-
 ctus ē quoddā cōmodū qd ex labore
 agriculturē expectat. z sic fructus di-
 cit illud pñiū qd hō psequit ex labo-
 re q in hac vita laborat. z sic oē pñiū
 qd in futuro habebit ex nris laborib⁹
 fruct⁹ dicit. Et sic accipit Ro. vi. Da-
 betis fructū vestrū in sanctificationē.
 finē vōritas eternā. **T**ertio sumitur
 fructus spūaliter pro eo qd reficit tñ
 quīs nō sūrlimus finis. Et sic virtu-
 tes fructus dicunt inq̄m mentē sine
 ra delectatione reficiunt. Amb. dicit.
 Et sic accipit Gal. v. Fructus autē spū-
 ritus sūt charitas. gaudiū zc. vbi po-
 nunt duodecim. qz Tho. exponit ibi
 dem dicens. q fruct⁹ spūs sūt q in hac
 vita in aia pñgūt ex seminatōe grē.
 Et ponit ap̄s pmo pficiētes in aia in-
 terius qnqz. Scō septē pficiētes i aia
 exteri⁹. Pñō em̄ interius pficit aia in
 corde p amorē. qz pñū pñcipiū mo-
 tiū virtutū interioz est inclinatio ad
 bonū q dī amor sine charitas. Scō
 pficit p gaudiū amor. qz vltim⁹ tñm⁹
 q pficimur interi⁹ ē gaudiū qd pcedit
 ex pñtia rei p charitatez amate. q. n. hz
 charitatē. habet qd amat. z sic pñgūt

gaudiū. **T**ertio pficit pace. tñc. n. amaf
 pacē hz qñ rem amatā sufficiēter pos-
 sidet z res amata sufficiēs ē amati pñ-
 suā pfecitōez. **Q**uarto pficit patia. sūt
 em̄ q pacē pñbāt aduersa qdā. s. q p-
 ficit patia. q facit aduersa patiēter tole-
 rare. Vñ Luc. xxi. In patia vñ possi-
 debitis aias vñas. **Q**uinto pficit lōga-
 nimitate. qz dilatio boni amati etiam
 impedit gaudiū. s. quā dilatioz pficit
 lōganimitas q expectatiōe nō frāgit.
Sexto pficit boitate qz sequētia ad extrinseca pfici-
 unt. q sūt aut iuxta nos vt pñm⁹ aut
 sup̄at de⁹ aut ifrati sensitiaz corp⁹
 Pñō q in corde i ordie ad pñmū pfic-
 it bonitas p rectā z bonā voluntatē. est
 em̄ bonitas rectitudo z pulcedo ai. q
 oib⁹ alijs qz bñvñt. qz Luc. vi. Nō pñ
 arbor bona fruct⁹ malos facē **S**eptio
 benignitas pficit i ordie ad pñmū. vt
 qz ci bona sua largiter cōciet. vñ beni-
 gnitas dī qñ bona igneitas qñ facies
 hoīem fluere ad pñmū. i. rez largitas
 Vñ. ij. Cor. ix. Dilare dātoz z diligit
 de⁹. Vñ. i. ol. iij. Induite benignita-
 tem zc. **O**ctauo pficit māuetudine q
 quis patiēter sustinet pñmū molesti-
 as. de q Mat. xj. Discite a me. quis
 mitis sum z humilis corde. **N**ono si-
 de pficimur ad deū sup̄ nos **F**ides. n.
 est h pñitio qdā inuisibilū certitudi-
 ne qdā. s. illd Gen. xv. Credidit abra-
 am deo z reputatū ē ei ad iusticiā. **D**e-
 cimo modestia ad id qd infra nos ē. i.
 corp⁹ pficiēs in exteriorib⁹ acit⁹. naz
 modestia acit⁹ seu dictis modū ipo-
 nit. **U**ndecio q ad appetitū sensibiliū
 interiorē pficit pñmētiā q etiā a licitis
 abstinet. **D**uodecimo castitas q licit⁹
 recte vñt. hec de Tho. Gal. v.

Capitulum. x.
Ertum decimus gaudiū ex
 trīnsecū corpōis erit de socio

tate locūdiffima bñōz z segregatiōe
a cōsortio malōz. Hec duo pñcipalia
gaudiā erunt. z vtrūqz nobis multitu
dine innumerabili. Pñio gaudebunt
tot gaudijs qñ sunt cōfodales bñi an
geli z hoies. Scdo tot gaudijs qñ oñ
natorū demonū z hoim enaserunt so
dales. De pñmo dñc Ansel. pñolo. c. pe
nult. Interroga intima tua si capere
possint gaudiū suū de tanta beatitudi
ne sua. Sed certe si qñ alius quē oino
sic te ipm diligeres eadē beatitudinē
haberet. duplicaret gaudiū tuū. qñ
nō min⁹ gauderes p eo qñ p te ipso.
Si vñ duo vel tres vel multoplu
res ad ipm haberēt tantūdem p singulis
quātū p te ipso gauderes. si singulos
sicut te ipm amares. Ergo in illa pñ
cta charitate innumerabiliū angeloz
beatoz hominū vbi nullus min⁹ di
ligit aliū qñ seipm. nō aliter gaudebit
qñ p singulis alijs qñ p seipso. Si qñ
cor hois de tanto suo bono vix capiet
gaudiū suū. quō capax erit tot z tāto.
De gaudiōz. hec Ansel. ¶ **An Tho. in**
iii. dist. xlix. dñc. Illud gaudiū qñ vñ
spñlter videt hñc inf oēs hoies bñōs.
illud qñ dñm oēs bñi similiter habent
inquantū scz p charitatē pñctā vñs
quisqz bonū alteri bonū suū reputat.
nō tñ hoc gaudiū qñ vñs alteri cōgau
det de aureola quā in eo videt pñt in
nō habēre aureolā vocari aureolā. qñ
nō dat in pñmū victorie ei⁹. sñ magis
respicit victoriā alienā. Corona vñ ipis
victorib⁹ reddit. nō victorie cōgaude
tib⁹. Propt illoz gaudiōz multitudi
nē dñc **Matth. xxv. fidei seruo.** Euge
serue bone z fidelis zc. intra i gaudiū
dñi tui. Non dñc gaudiū te intrabit qñ
etiā extrinsecū gaudiū vix hñc cape pñ
bñana pñctura. Hñc tertio decimo
gaudio associari pñctū bona bñi
dñi. qñ ponit Ansel. li. de similitudi
nib⁹. videlicet amicitia. pñcordia. z ho

norē. De pñmo em dñc. Perfecta ami
citiā est qñ in inimicitia pñcti nō pñt.
Hñc em si qñ tāraz amicitia hñt velut
pater ad filiū. vñt tñ pñt i inimicitia
sñ in pñia quantū se quisqz tñ z tādū
diliget alterū. nec video quō possit al
ter eē pñctim cū oēs vñū corpus xpi
sint. z xps qui est pater oim sic caput
¶ De scdo scz pñcordia dñc. Pñcordia
nec ad nosipos hñc pñctū habemus
cū corpus z aia dissideant. sñ hec cessa
bunt. cū corpus z aia in deū tendent.
¶ Ibi em erit tāta pñcordia. vñ quē admo
dum ad quē locū oculus dexter velit
ad eundēz sine laborez sinister. Ecce
sia vñ erim⁹ z xpi corpus z sponsus
sñ dñcis. si ego volo qñ voluerō. z idē
mecū oēs volunt. ergo maior Petro
esse potero si voluerō. **An. Imbecill⁹**
tati me. Te maiorē Petro velle non
potes. qñ vñ velle ē se nihil velle eē. Illi
em esse in glia equalē velle nō poterit
cui⁹ meriti impar es. Pulcerrimū em
illud corp⁹ p nullo cōmodo vñolare
vis. In hñano erentim corpe nec pes
manus esse appetit. nec oculus auris
¶ Sic z in illa dei ciuitate admirabili.
Quisqz em p modulo suo factabitur
vñ nec ampli⁹ velle possit. **Tho. in. iii.**
dist. xlix. assignat rōnem sic dñc. In
beatis erit pñcta charitas. vñ qñlibet
ibi plus diligit deū qñ seipm. z ideo
magis vñlet id quod est cōueniens
deo qñ id quod esset ei vñtilius. et ideo
magis vñlet vñuinam iusticiā saluare
in hoc qñ ipse minus habeat quod est
deo cōueniens qñ in hoc qñ plus ha
beat qñ esset sibi vñtilius. ¶ De tertio vñ
delicet honore sic dñc Ansel. **Hono**
rari autē homo appetit ab hominib⁹
vñ eorū verbis aut factis collaudetur.
verbis vñ eum collaudent. factis vñ eū
sibi pñponant. Sed cūz honorē hñus
modi appetit. tale est ac si mus vñus
querat ab alijs laudari. eisqz i regimie
2 illi

ponit. Hūc tñ honorē nullus ad ple-
num hic hñe pōr. cum nec impator ab
oibus cōgiscat. aut oibus pponat. In
futuro aut ab oibus btis honorabit.
Huiusmōi at honor sit futur? exēplis
declarem. Ecce ponit paup oī solat-
io destituit. vulnerū aliarū ifirmita-
tū feditate corrupt. et oī qvā a frigore
asperitate defendat tegmīe nud. hūc
talē tali mō facēt. et i nullo semet in-
uare valentē. si rex aliq̄s potētissimū
trāsīens videret miserū vulnerib? me-
deri suberet cūratūq̄ suis regalib? in-
dumētis seu ornamētis idutū pītātū
p̄cipet et i filiū adoptaret adductū. ac
deinde p̄cipet vt in regno suo fili? su?
haberet a cūctis atq̄ i nullo qd ip̄era-
ret. q̄q̄ ei p̄dicere. herede suū filiūq̄
sui p̄p̄i coherede p̄stitueret. et cū suo
noīe vocari velle nōne diceret. hunc
magnificet iopmate honoratū. Et cer-
te nob de? h oīa faciet. **N**ati em d pu-
tre die carnis replemur mltis miserijs
oī solatio destituti. oīm passioū ifir-
mitate obnoxij. ac p̄cōp vulnerib? ple-
ni a deo recipimur. curat. sanat. resti-
tuit. ornat. fac icorruptibiles. adopta-
tos coheredes facit et. Ego inq̄t dixi
dij estis. **D**iq̄ creature subebit vt nob
obediat. vocamur dij nomie suo. **I**p̄e
de? deificas ē. tu vō de? deificat. **S**z
hecrō fortassis i aplis et excellētib? lo-
cu hz. qd de me q̄ lōge disto. attēde.
q̄ vniuersalit̄ ait. Ego dixi dij estis et si-
lij excelli oēs. vt nullū ab ista deitate
excipiedū de?onderet. **I**nsel. Et po-
nit statū exēplū d ligno plūbo. et ferro
in ignē positū. q̄rū vñū altero magis
ignitū sit. cū ignis totū penetraverit.
Sic igit ibi nullū sit ignis q̄ q̄libz sit
ignitū. et vñū plus alto ignescit. **S**ic i
p̄tia vniūq̄sq̄ deificat? erit ex p̄t̄vntio-
ne. et tñ vñū alto beatior. nullusq̄ vere
de? p̄ essentiā. q̄ p̄ticipatione. vt sic
cuiq̄ p̄ modulo sue vntionis p̄p̄inq̄o.

ris ad deū delectat? nomē et honorē enīq̄
impendat. **D**ecimū q̄rū extrinsecū
gaudiū habebit respectu xpi hūanita-
tis. **P**ro cui? uellectū notādū fm ma-
gistri **J**ohes de tabaco tractatu d de-
linijs sensibilib? padisi. qd bñ duplex
gaudiū habebunt. **O**ñū eēntiale qd
habebūt de creatore vltor amato. **A**li-
ud accidentale de creatura cognita et
amata. **S**z cū i hoīe sit corp? et aīa. q̄q̄
vtrūq̄ btificabit eāntialit? et accidēta-
liter. **I**dcirco eēntiale gaudiū adhuc
est duplex. fm q̄ in xpo duo repiunt.
Oñū ē aīe. et erit vltior fructio diuine
essentie i se. et p se. de q̄b? dicit i tertio
p̄ncipali. Et q̄ de? i se nō pōt cōgisci a
corporeis sensib?. **I**dcirco vt isti sensus
deo beatificent. ē aliud gaudiū essen-
tiale corpis qd habebim? de xpi hūa-
nitate pcepta. q̄ ibi ē termin? et finis
summi a sensib? hūanis desiderabi-
lissimū. **H**ec distinctio notat **J**oh. xviij.
vbi xps ait describēdo beatitudinē dī-
cens. **H**ec ē vita etna. i. bñtudo essen-
tialis vt cognoscāt te solū deū verum
Ecce p̄mū eēntiale aīe. Et quē mi-
sisti **J**esum xpm. Ecce eēntiale p̄mū
corpis. **O**ñū i xpi hūanitate sola oēs
sensus n̄ri q̄etabūt. vt optare neq̄ant
gaudia maiora triplici de cā. **P**rio. q̄
xpi hūanitas erit p̄fectissime decorata
p̄mīs. q̄ in alijs dicunt tres aureole.
q̄tuor vortib? corpis. et decoratōe sū-
ma oīm sensuū suor q̄ oīa i xpo vide-
bim? et n̄ris fruemur sensib?. **S**ecūdo q̄
n̄ra aīa in aīa xpi videbit sūmas p̄fe-
ctiones in eēntia ei?. in v̄tutib? varijs
in actib? trijs dotū aīe. i his etiā q̄ i no-
bis dicunt aureole et filib?. et sic sūme
gaudebit de his aīa n̄ra. **T**ertio. q̄ in
xpi hūanitate p̄ accidēsvidebim? de-
um. vt expositū ē supra. Et tāto plus
q̄ i alijs reb?. q̄nto de? magis ē vñū
hūanitati xpi q̄ alijs reb? sit vñū.
Erit igit xpi hūanitas locundissimū

oblectus quoniam nostrorum sensuum. Item illud
 Job. xix. Credo quod redemptor meus vi-
 nit et. Et in carne mea videbo deum sal-
 natorem meum. Et eadem ratione audiet, odo-
 rabit, gustabit et tanget. quia visus ponit
 per notitiam aliorum sensuum. Primum quia in patria
 erit Christus visui oblectus pulcherrimus. quia
 hic erat sicut pulcherrimus hominum. Item illud
 psalmus. Speciosus forma per filios hominum.
 Cicatrices enim non deformant. sed ultra omne
 quod dicitur gemis et coronis cogitari potest de-
 corabitur. Itaque de per omnibus dicitur alab-
 illud Cant. iij. Egredimini filie syon
 et videte regem in diademate et coronatum
 cum matris sue sicut synagoga. in die solenni-
 tatis et leticie. supple. egredimini et vi-
 dete. **S**ed quod quereres. quomodo Christus vide-
 poterit suam pulcherrimam patriam faciem.
 Sicut quomodo alij sancti patrias. Item. magister Jo-
 hannes. quod per spiritus in fluxuras sunt perit ubique
 et spiritus. et etiam perit videre patrias facies per
 spiritus a se receptas et reflexas. perit enim
 perit corporibus gloriosis aliorum. vel etiam ma-
 nibus. perit levando eas ante oculos tanquam
 speculis mundissimis. Cuius ratio est. quia per
 Grego. corpora gloriosa sunt transparentia
 polita etiam sunt. et ante hominum perit perit cor-
 poribus suis et spiritibus sensibilibus ad pla-
 citum. sic et Christus in resurrectione. unde sub-
 trahendo vel immutando perit corpora sua
 facere terminata per per omnia optima specie-
 rum receptacula. et sic videre eis sicut op-
 posita. Sed in patria Christus erit auditus
 nostro oblectus locutissimus. ita ut verbum
 unum amoroze alteri amicitie allocu-
 tum. per dulcedine mortalium hominum sufficere non
 posset quoniam cor eius per dulcedine liquifactus
 deficeret nisi miraculose deus aliquem
 vellet perferre. Christus itaque sicut posse loqui
 potest. et catere optimis regulis artis musi-
 ce. et alia habet in summo quam creature bene-
 habuit gratia patitur solum ab eo. De gu-
 stu. tactu. olfactu. preplare sicut dicitur. dictum
 est de alijs. dummodo nobilissime Christo at-
 tribuas. amplexus etiam castissimos Christus

in patria nemini negabit. quia hic dulcissimus
 deuotis promissit se tangi. et quod dicitur est amplexa-
 tus. ut per in die resurrectionis de mulie-
 ribus accederentibus quod pedes eius tenerent.
 Et Mar. ix. dicitur. Iesus accipiens puerum
 quem cum complexus esset ait illis. Quisquis
 unum ex his pueris receperit me recipit.
 Et Mar. x. ait. Venite pueros venire
 ad me et complexus eos benedicebat eos.
 hec omnia de Johanne de tabaco ubi sunt.

Capitulum. xi.

Quo ad secundum principale de inte-
 rioribus bonorum gaudijs notandum
 quod talia replent quoniam per opposi-
 tum ad quoniam interiores penas damnatorum
 recitatas supra. ca. iij. Primum gaudium
 interius erit in sensuum interiorum et exteriorum
 multiplici melioratione. Secundum est iustici-
 bilis et percipibilis delectatione. Tertium in
 intellectu respectu omnium scibilium perfectioe
 Quartum in omnium peritorum gratissima pre-
 platione. Quintum in omnium operationum ad
 dei voluntatem performatione. **S**ed ad
 primum notandum secundum Johem de tabaco
 ubi primum. quod duodecim sunt quod in patria faciunt
 sensibilium interiorum et exteriorum maximam
 delectationem. et quodlibet inter illa duo-
 decim habet de multa se. Primum est
 debita spirituum quantitas. vel ad minimum spi-
 rituum maior puritas. supposito quod in pa-
 tria foret delectatio cum omni dilatatione. Se-
 cundum est complexio bonitas. cuius signum
 est quod melancholici non sunt apti ad delecta-
 tiones sicut sanguines. In patria autem sancti opti-
 mas habebunt complexiones per cuiuslibet
 merita. Tertium est iuuentutis etas. quia secundum
 philosophum. vij. ethicorum. In senibus minimum est de de-
 lectatione quam in iuuenibus. In etate autem
 Christi resurgemus. secundum apostolum. unde aptitudi-
 ne maximam habebimus ad gaudendum. si-
 cut etiam sulphur maiorem habet aptitudi-
 nem ad ignedum quam lignum fumigans.
 Quartum est perfectio rationis sensuum quam operatio
 nam. quia quanto potentia est perfectior. tanto ope-
 ratio est delectabilior secundum philosophum. iij. ethicorum.

Flet aut ptunc refrenetia ab aia in cor
pus ut in suis opationib⁹ pficiant sen
sus. put dicit Aug. i epla ad Dioscor.
Quintū ē q opabimur attēti⁹ q̄ i via
q̄ ptunc nō erūt impedimēta q̄ nunc
inde surget maria delectatio. Sextus
est. q̄ sine lesione organoz actuabun
tur oēs sensus nři. Septimuz ē. q̄ nō
verabimur in organis mēbroz z sen
sum tedio vel labore. Octavū ē imp
mixtio delectatōis cū tristitia. Nonū
est q̄ nō min⁹ delectabimur in pcessu
delectatōis q̄ in pncipio. Decimū ē
q̄ magis a longinq̄ possumus videre
corpa scōrū glōsa. audire. odorare. z
sic de alijs sensibus. q̄ non glōsa. qd
delectabili⁹ ē. q̄ a longinq̄ vidēdo. au
diendo. z sic de alijs plā videm⁹ z an
dim⁹. Undecimū ē q̄ licet nō p se. tū
p accidēs intellect⁹ z affect⁹ sentiēdo
recreabunt p p̄sentia dei in oibus re
bus existentē. maxie in xpō. sic pcludi
mus i via aliqūē vivere ex locutione.
Duodecimū ē maius meritū fm sen
sum q̄ mēbra hē potētie coopare sunt
ad meritū p̄t q̄ in p̄tia magis gaude
bim⁹ fm sensus nō solū absolute. sed
etiā in cōpatione vni⁹ sēsus ad aliū. z
vni⁹ mēbrū ad aliud. q̄ si aliq̄s fm cer
tū sensū hic plus meruit p̄uatiue vel
positiue q̄ fm aliū. fm h̄ etiā ampli⁹
p̄miabit⁹. ut oculus a uanis visibilib⁹
abstinēdo. v⁹ eucharistia deuote vidē
do z sic d̄ aurib⁹ z de alijs fm talē p̄e
plus p̄miabit⁹. Dñ oties i inferno fm
Brego. vbi plus peccauit ibi amplius
scz i lingua tor⁹ ē. Sic eadē rōne La
zarus vbi plus meruit ibi plus p̄mi
abit. **S**cdm pncipale interi⁹ gaudiū
erit de irascibil⁹ z p̄cipiscibil⁹ q̄eratiōe.
q̄ p̄cipiscibil⁹ apli⁹ de sensibilib⁹ deli
tijs nō poterit optare. cū sit i apice p
fecta. nec irascibil⁹ alitē hēbit tristi re
pugnare. aut aliqd tāq̄ difficile z ar
duū cōsiderare. Ibi ē. et. amicitia.

ra int xp̄m z ei⁹ m̄ez ex vna pte z nos.
ex al. a. **D**e q̄ Ansel. li. de silind inib⁹
dicit sic. Cōtēplare xp̄m p quē tibi oia
gaudia eueniēt. z p̄cipies q̄ ille plus
q̄ tu te sp̄m z q̄ oēs ali⁹ se incōpabili⁹
amet te. z tu sup te sp̄z sup oēs alios
ineffabili q̄daz in auitate illū amab. h̄
ille. Ibi etiā amicitia pfecta erit int te
z oēs electos hoies. Ibi etiā amicitia
erit int te z oīs angelicos spūs. Ibi
etiā gau debim⁹ d̄ euasione oīm odioz
q̄ h̄nt dānati. **D**e amicitia cōcordia z
hōre habes p̄cedēti cap. **D**e p̄nt etiaz
materia h̄re potes plura q̄ dicta sunt
de penīs iteriorib⁹ dānatoz. scdo mē
bro pncipali ibidē. **T**ertiu pncipale
interi⁹ gaudiū erit de intellect⁹ respe
ctu oīm scibilib⁹ p̄fectiōe. **I**bi notan
dū q̄ intellect⁹ aie b̄tē q̄dāmo sciet in
numerabilia p q̄nq̄ influx⁹. **P**rimo
cōgiscet p spēs influxas sic alie s̄be sepa
te nāliter plura. scdo p spēs acq̄sitas
hici via. **T**ertio p spēs receptas p sen
sus corpis glōrificatiue dicit⁹ ē d̄ actu
atione q̄nq̄ sensuū. **Q**uarto p illumi
nationē aie xp̄i z beate v̄ginis. z alio
rum superiorū beatoz. **E**n dicit Tho.
in. liij. dist. xlix. **Q**uādo glia hoim z an
geloz erit penit⁹ cōsumata. oēs beati
scient oia q̄ deus sciētia v̄sionis no
uit. i. oia q̄ vnq̄ sunt p̄terita. oia p̄sen
tia s̄nt. z oia q̄ vnq̄ sūt futura. ita tū q̄
nō oēs beati oia videāt in cēntia dicit
na. **S**z aia xp̄i ibi plene videbit oia. si
cut z nūc videt. alij autem ibi videbūt
plura v⁹ p̄uatiue fm gradū quo deū
cognoscēt. **E**t sic aia xp̄i de his q̄ p̄e
alijs videt in verbo oēs alios illumi
nabit. **D**ñ dicit Apoc. xxi. q̄ claritas
dei illuminat ciuitatē beatoz. z lucer
na ei⁹ ē agnus. **E**t s̄līter ali⁹ supiores
illuminabit inferiores. nō quidē noua
illuminatione. ut sciētia inferiorū per
hoc augeat. h̄ q̄dā p̄tinuatōe illumina
tionis. **S**ic si intelligat q̄ sol quiescit

illuminaat a erem. Et sō dī Ansel. xij. q. qui ad iusticiā erudiunt multos fulget ut qñ stelle imperpetuas eternitates. Prelatio aut ordinis tēstis cessatura qñtū ad ea q nūc circa nos p angeloz ordinata ministeria exercent. h. Tho. Quinto in dei eēntia. vel spālī dei influētia cognoscēt oīa etīaz indidua. Dñ Ansel. li. de similitudinibus dīc sic. Bricudinis pāe sapia q hic se carere estimat si qd non agnouerit qd aliter seire putauerit. S3 q ei sapia q seipm sgrat. qd em pfecte cognoscere valeat cuiusmodi res sit corpus eius interi. qle posterioz exterioris. In futuro aut beatus nihil eoz q seire voluerit sgrabit qz in summa sapia totius creature bonitate videbit. quā in deo melius qz in seipsa relucere cōstat. ibi singuli oēs. ibi ab oibus singuli cōgscēt nec quēqz oīno latebit. q pāa. q agēte qua stirpe qd edut fuerit. vel qd etīaz in vita sua fecerit. S3 diceret. nūqd scelera mea q erubescēda cūctis pfessio deleuerat. ibi cūctis in aplo contritenda tradunt in cordis mei libro. S3 tu cui tāta dimissa sūt nūqd ingratū est. Certe ut in illius laudibz eternaliter. i. o cūctus sp de qmā miseria sis erit. orpūto corā habebis. cū q singulorū cōfclētie singulis pateat fateri audeo curata crimina sine cōfusione ad magnā misericordiam dei eiusqz gratificationē. tu amqz cōgratulationē cunctis patere. Nō n. p pētis te maior cordis angustia pmer. scelerūz vetiorū magz pudebit q aliquē magnis vulneribz saucia tum. nūcqz ex oī pte sanatiū aboliti tāguozis molestia pmit. Nunqd eoz q in cunctis positū infās egerit verēda pūdet. tūc qppe cū itegre sanitas. pfecta mundicia. plena remissio oīm secura offēnsio nū impunitas certe tibi arriserit cognitio vī recordatio pētorū tuorū in nullo tibi horrore vī pūfio ē pōt.

verū sup agnitiōis delictū velut enormi ac feda infirmitate tua pietas. virtus. sapia medici q te sanauit sublimius a cūctis admirabit. laudabit. magnificabit. laus aut talis dei etīaz tua glia est. S3 dicit. Gloria dei tibi intuent dā video. h. quō inter tot innocētes in me sanata intuentes nō me iudicent. Nō intelligo. de quo agis frater. intelliget te neqz se h. deū in quē peccasti offendisse quē tu videri pēntignouisti se. nec i cor innocētis ascendere pōt vī te iudicet cū sic deū offēderet h. magz clemētia admirabit nō solū te h. etīa in se q ne h. medicamētō idigeret custodit fuit. Si tibi etīa angeli te indignū societate sua iudicare vellent. dicentes. Tu hō de puluere factus pceptū dei te i scenū pēti dimiseristi. nūqd nob similes eēvis qd nūqz dei pceptū tre audisti. rīdebis. Si de puluere vī dīctus cūctus sū. nō mīx si vīro tēratōis impulsus sū cadēs. vī agnita xpi grā. p eo oīa relīq ei volūrate conatū sū iplere. vīde tribulatiōes i fame i siti q ad eius honorē sustinuit. vos aut nūqz hōz mīntimū vīstis. S3 h. rōtiatio adūctos tū respicit. q vīm sibi fecerūt. Dñ atqz dicere pōt. q in regno dei vīam qmā eqlitātē donoz grē xpi ascribim? cui? sanguis bonis cūctis prepōderat. hec Ansel. Quartū intinsecū gauditū pncipale pstitit in oīm pteritōz qmā ma pēplatiōe. Naz tūc distinctissime videbūt tā in ppijs opibz q in alijs quō diligētibz deū fm aplin. Dia cōopant in bonū. celū. terrā. mūdus. infernus. boni mali pspaz aduersa. de mōte boni angelus. Tūc videre poterūt iudicia dei q h sūt abyssus mītra. Tūc pō. mirabit dīcēs. Zelavi sup inī qd pacē pēp vīdēs. nō ē respectū mori eozū rē. Et sequitur. Donec intrem in sanctuarīū dei et intelligam in nouissimis eorum. id est. post hanc vī.

Et **Plere. xij.** Quare via impiorum pro
sperat. bñ est oib⁹ q̄ opant iniquitatē.
Sed pcedit. Iust⁹ qdē es dñe si dispu-
tem tecū rē. Hic erunt tot gaudia. q̄
de cognitis. vt i pcedēt mēbro dicitur
est nobilita bñ pñderāt dona eis hic
in via collata. Hic etiā maria gaudia
hñt q̄ euaserunt oēs vermes pñciēte.
¶ q̄s hñt damnati in inferno. **¶** Quidū
intrañsecū gaudiū pñstī in oīm opati
onū ad dei volūtātē pformatōe. Sicut
em̄ damnati perpetue peccant. ita isti
perpetue deū honorāt. Et sicut dāna-
ti p quolibet suo malo actu eēntiales
penā hñt. i. insepābile deordinatōe.
fm̄ illō **Aug. li. pñf.** Iussisti dñe et ita
factū est. vt pena sit sibi oīs anim⁹ in-
ordinatus. Ita saluati in quolibet suo
actu qdā insepābile cōtinuū pñmū
hñt cōplacētā de bonis actibus q̄s
deū in eis vidēt opari rē.

Capitulum. xij.

Gaudia supiora aie beate in pa-
tria nūcylimo sunt declarāda
que pñstūt in dotib⁹ aie tribus
Vbi pmo notādū qd sit dos. de hoc
dicitur ē supra. vij. ca. Scōdo nōt **Tho.**
in. iij. dis. xlii. pp̄te inquit dotes aie
sunt immediata pñcipia illius opati-
onis in qua bñtudo cōsistit. p quā aia
xpo cōiungit. Et sunt tres dotes tan-
q̄ tria supma dona animā sūme ordi-
natāz disponētia ad bñtudinē. Pñza
est visio. i. habitus luminis glie sen sa-
pientie. Scōda est dilectio. i. cōsummata
et pñfecta charitas pñe. Tertia ē cōpre-
hensio. i. tenio dei infiniti boni qui se
tradit suauione ipsius aie eēntie intel-
lectui volūtati et memorie. Et hoc do-
num tertiū est deus ipse q̄ maior itel-
ligi neq̄r. Ex his trib⁹ supmis donis
permanētibus anima elicit tres perfe-
ctissimas operationes. Ex primo visi-
onem dei clarā. Ex secundo dilecti-
onem dei summā. Et ex tertio. certiss-

dinem de non amissibilitate supmā.
Que tria sequuntur in explicabilis aie
delectatio. fructio et letificatio. Vnde
sicut ad dulciter et delectabiliter vidē-
dum aliqd. puta rosam. tria pñcipali-
ter requiruntur. Primo vt oculus sit
transparens mūdus pñhumidū gla-
ciale. Secūdo vt lumē corporale ad-
ueniat oculo et medio. qd facit mediū
transparēs in actu vt possit moueri a
colore. Et tertio similitudo quedā de-
cisa a rosa. que similitudo rosam in o-
culo representet. quia rosa non ē in o-
culo. sed eius similitudo in specie co-
loris. Sic etiā ad videndū deū beatifi-
ce. primo requirit aliqd lumē in ipso
oculo anime. qd est intellectus. ita vt
fiat potēs ad deū intelligendū. non
p qd h̄ sub quo potēti⁹ fiāt. sic potē-
tia p habitū sit fortior. h̄ illud **Matf.**
v. Beati mundo corde. Secūdo ha-
bitus charitatis pñfectus affectū mul-
cens vt delectabilissime videat. Ter-
tio deus ipse loco similitudinis in cor-
poralibus sic se vniet memorie. vt sit
pñcipiū q̄ deū vidēt. et nō vniet se p si-
militudinē. **¶** Sed q̄rit. cur sint tres
dotes aie. **Rñ.** h̄ **Tho.** et alios triplici
de cā. Pño vt sic satiet tota imago aie
q̄ pñstī in intellectu volūtate et mēoria
velut in aie trib⁹ supmis potētis. Nā
sapia sen lumē glie pñfici sūme intelle-
ctū. charitas pñsumata affectū. et pñpñ-
fio dei appropriare mēoriz. Scōdo vt
sūme remunerēt tres nobilissime vñ-
tes vie. fides. charitas et spes. Nā fides
meret lumē glie. spes retentionē. et cha-
ritas sumā dilectionē. Fides tñz spes
nō manebūt eēntialiter in patria. h̄ fi-
dei succedit lumē glie. et spei tētio. cha-
ritas vñ manebit. h̄ pñficiet ibi. fm̄ illō
apli. i. c. oī. xij. Nūc manēt fides spes
et charitas. maior autē horū ē charitas.
Tertio vt trib⁹ pñsonis diuinis optime
cōformemur. Nam per lumē glie sen

habitu sapiētie cōformabimur: filio q̄
est est sapiētia. p̄ charitatē spūs sancto
qui ē charitas. z p̄ tētionē p̄ quā omnia
possum⁹ p̄ris potētie. ¶ Est itaq; p̄
ma dos anie lumē glorie qd̄ quidam
dicunt esse ipsam grām consummatā
aliū habitu sapiētie. Certū tñ est q̄ est
quidā habit⁹ z decor aie. vt determia
nit ecclesia. extra de heret. in cle. ad
nostrū. vbi dicit sic. q̄ aia rōnalis pōt
esse beata per naturā. q̄q; nō indigea
mus lumē glorie elenatē ad deū vi
den dū z beate fruendū. error. Cuius
rōnē assignat sc̄tus Tho. p̄ma pte. q.
.xij. dicēs. qz oē qd̄ elenat ad aliqd̄ qd̄
excedit suā naturā oportet q̄ dispona
tur aliqua dispositione ad talē formā
Cum igit virtus naturalis intellect⁹
creati nō sufficiat ad dei essentia vidē
dū. fm̄ illud Ro. vi. G̃ra dei vīta eter
na. oportet q̄ ex diuina grā supaccre
scat ei virt⁹ intelligēdi. z hoc augmen
tū virtutis intellectiue vocam⁹ lumē
glorie. Et est illud de q̄ d̄ Apoc. xxi.
q̄ claritas dei illūminabit eā. s. societate
brōz dei videntū. Et i ps. In lumie
tuo videbim⁹ lumē. Et fm̄ h̄ lumen
efficiamur deiformes. id est. deo siles.
fm̄ illud. j. Job. iij. Cum apparuerit
similes ei erim⁹. Butus etiā luminis
z doni magnitudo facit q̄ qd̄ in p̄ia
plura in deo videt q̄ ali⁹. z q̄ plus di
ligite gaudet. Vñ vbi supra dicit Tho.
Videntū deū vnus alio p̄fectius vi
det. z hoc erit p̄ hoc q̄ intellect⁹ vn⁹
habebit maiorē virtutē videndi deū.
Facultas autē vidēdi deū nō cōpetit
intellectui p̄ naturā. sed p̄ lumē glorie
qd̄ intellectū in quādam deiformitate
cōstituit. Vnde intellectus plus par
ticipans de lumē glorie. p̄fect⁹ deū
videbit. plus autē participat de lumē
glorie q̄ plus h̄z de charitate quā hic
inuenit. z ad patriā attulit. qz vbi ē ma
ior charitas. ē mai⁹ desiderū. Et desi

deriū quodāmodo facit desideratē
aptū z patulū ad susceptionē deside
rati. vnde q̄ plus habebit d̄ charitate
p̄fectius eum videbit z beator erit.
¶ Sed q̄reres. Videbit ne minimus
beatus oēs species z genera rerū z rō
nes earū. Rñ. idem q̄ sic. qz naturale
desideriū rōnalis creature est ad sci
endū oia q̄ p̄tinet ad p̄fectionē intelle
ctus creati. z hec sūt spēs z genera re
rum z rōnes earū q̄ videbit in deo q̄
libet videns essentia diuinā. Cogno
scere autē aliq̄ singularia z cogitat⁹ et
facta eoz. nō est de p̄fectiōe intellect⁹
creati. nec ad hoc naturale desiderū
tendit. tñ vt supra habitu est in antor
tate Ansel. talia etiā cogit. q̄. vñ vi
debit vnusq; cogitator. Salterius
put ipse vult. dicēte. Greg. Vñ sc̄
iusq; mentē ab alterius oculis corpi
pulentia nequaq; abscedet. dato etiā
vt dicit Tho. q̄ tunc solus deus vide
retur. q̄ est fons z p̄ncipiū tot⁹ eē z ve
ritatis. ita repleat desiderū naturale
sciēdi q̄ nihil aliud q̄reres. z br̄s eēt.
Vnde dicit br̄s Augu. v. p̄f. Infe
lix hō q̄ sc̄t oia sūt creaturas. te autē
nescit. br̄s autē q̄ sc̄t etiā si ista ne
sciat. Qui vō te z ista nouit. nō p̄pter
ista beator. s. p̄pter te solus beatus. hec
ille. ¶ Sed q̄reres. Videbit ne vn⁹
in essentia diuina plura q̄ ali⁹ d̄ his
q̄ deus facere pōt. Rñ. ibidē. Vñ q̄
deus facit vel facere pōt. ita aliq̄s in
tellectus plura cognoscit. quāto p̄fe
ctius deū videt. In patria g̃ videbim⁹
deū in se. z deū in nobis. z nos in deo
z deū in creaturis. z creaturas in deo
Cognoscere autē deū in sua essentia ē vi
sio meridiana. Cognoscere vō creatu
ras in verbo. id est. in diuina eēntia. est
visio matutina. Sed cognoscere crea
turas i se. hoc ē. in p̄prio genere. ē co
gnitio vespertina. In via autē quin
tuplex mediū est inter nos z deum.

Primum peccati. Esa. lxx. Peccata via
diuiserunt inter vos et deum. Nec impe-
diunt ne deus videat et cognoscat de-
lectabiliter. et est medium impiorum.
Secundum medium sunt creature. Ro. p.
Inuisibilia dei a creatura mundi per ea
quae facta sunt intellecta conspiciuntur. sem-
piterna quoque virtus eius ac diuinitas
et est medium phorū. Tertiū figure. illud
medium fuit patriarcharū et propheta-
rū. Ps. j. Cor. x. Dia in figura cōtin-
gebant illis. Quartū scripture. de qua
ps. Declaratio sermonū tuorum illuminat
et intellectū dat paruulīs. et hoc est me-
diū theologorū. Quintū est fidel. Ps.
alpoē. ij. Ego fidelis usque ad mortem.
et dabo de corona vite. et illud est mediū
fidelium. et in speculo. et in enigmate
et similitudine. et in patria sine omni me-
dio specie et similitudine deus cognosce-
tur se ipso. quia inmersus tota anime supple-
bit vice similitudinis. et erit qui mer vide-
mus et quod videmus. ut significat deus to-
ti anime. sicut tam lux oculo. mel fauo.
et vniū panis in unio. Ps. j. Cor. xij.
Videmus nunc per speculum et in enigma-
te. tunc autem facie in facie. Secunda
dos est dilectio. et caritatis habet pro-
prie in summa sui perfectione consistens ma-
ior et minor. sicut in via quod meruit.
Nec caritas sola est. de qua. j. Cor.
xij. dicitur. Caritas nunc excedit. Nec
caritas amplebitur in finem bonū si-
ne medio impediunt. quia in via per media
et in secura deus dilexit. De qua caritate
Ansel. li. p. lxx. ca. xliij. sic dicit. Exci-
ta nunc anima mea et erige totū intellectū
tuum et cogita quantum potes. qualem et quā-
tum sit illud bonū. Si enim singula bona
delectabilia sunt. cogita mēte quod dele-
ctabile sit illud bonū quod pertinet locū-
ditate omnium bonorum. et non qualem in rebus
creatis sumus ex parte. si ratio differētia quā-
to differt creator a creatura. Si enim bo-
na est vita creata quod bona est vita creatrix.

Et. c. lxx. Qui hoc bono fruetur quod illi
erit. et quod illi non erit. certe quicquid volent
erit. et quicquid nolit non erit. Ibi appere-
rant bona corporis et anime. quia nec oculis
vidit. nec auris audiuit. nec in cor
hominis ascenderunt. Cur ergo per multa
vagarer hominatio querendo bona anime
et corporis tui. Ama vniū bonū in quo
sunt omnia bona et sufficit. Si delectat
pulcritudo. fulgebunt iusti sicut sol. Si
velocitas aut fortitudo aut libtas cor-
poris cui nihil obistere possit. erunt
similes angelis dei. quia seminat corpus
animale et surgit corpus spirituale. prout vi-
de quod non natura. Si longa et salubris vi-
ta. ibi sana est eternitas. et eterna santi-
tas. quia iusti in perpetuum viuunt. et salus in-
storum a domino. Si sacietas. satiabimur
cum apparuerit gloria dei. Si ebrie-
tas. inebriabuntur ab ubertate domus
eius. Si melodia. ibi angelorum cori cō-
cinunt sine fine deo. Si quilibet non im-
munda sed munda voluptas. torrente vo-
luptatis sue porabit eos deus. Si sa-
piētia. ipsa dei sapia ostendit se ipsam. Si
amicitia. diliget deum plus quam seipsum et
fratrem suum sicut seipsum. et de illis plus quam
seipsum. Si concordia. omnibus illi erit vna
voluntas. quia nulla ibi erit nisi dei volū-
tas. Si pater. omnipotentes erunt sue volū-
tatis deus sine. Nam sicut poterit deus
quod volent per seipsum. ita poterunt illi quod
volunt per illum. Quia sic illi non aliud vo-
lent quam quod ille. Ita ille volent quicquid illi
volent. et quod ille volent non poterit non
esse. Si honor et diuinitas. deus seruos bo-
nos et fideles supra bona multa consti-
tuet. imo filij dei et diij vocabuntur et erunt
et ubi erit filius eius. ibi erunt illi. heredes
quidem dei. coheredes autem christi. Si
vera securitas. certi ita erunt ut nulla
tenus ista. vel potius illud bonū sibi
defuturum sentiant. Interroga intima
tua si capere possunt tantum gaudi-
um suum de tanta beatitudine sua.

Solutio Joh. paderb

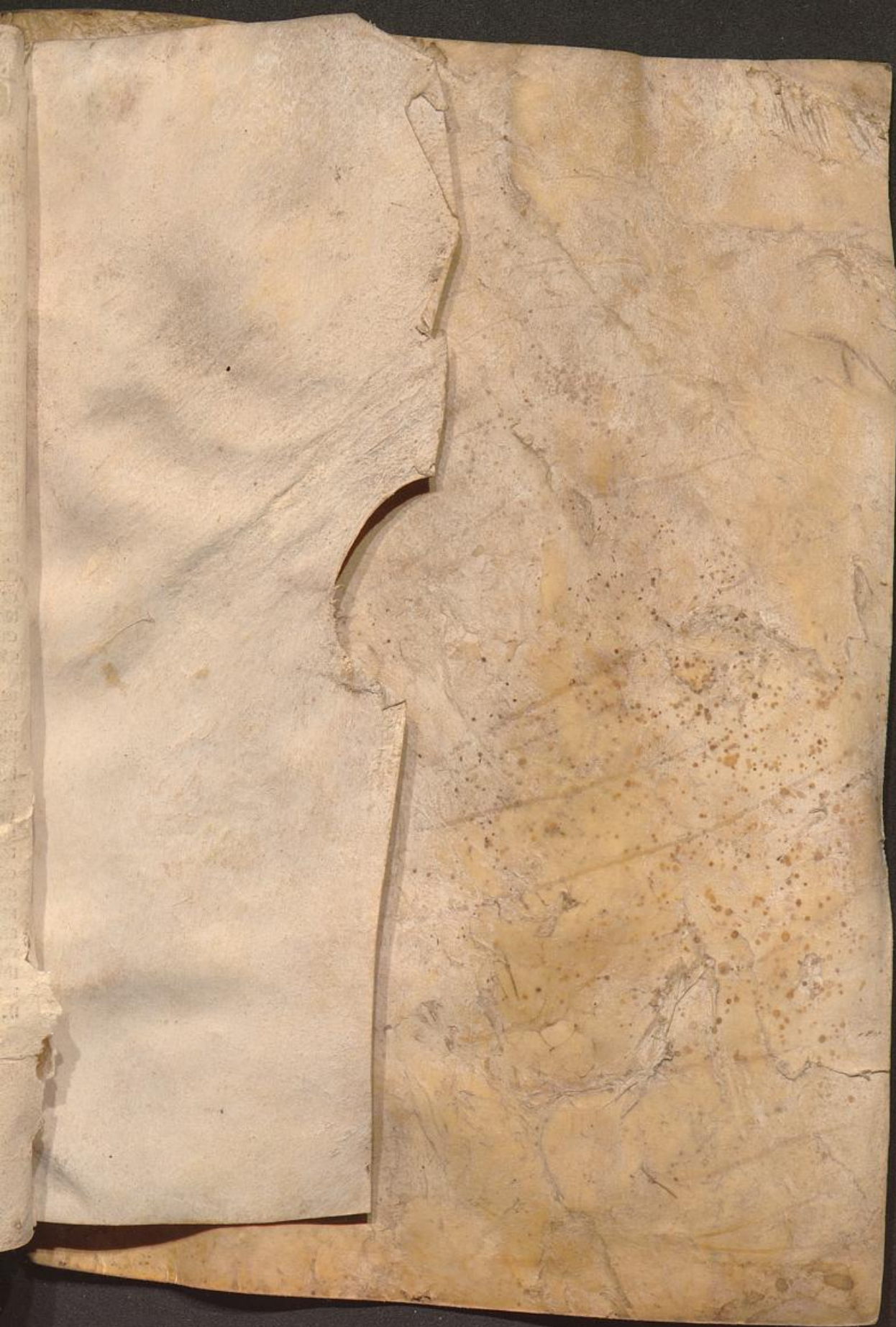
Precepti

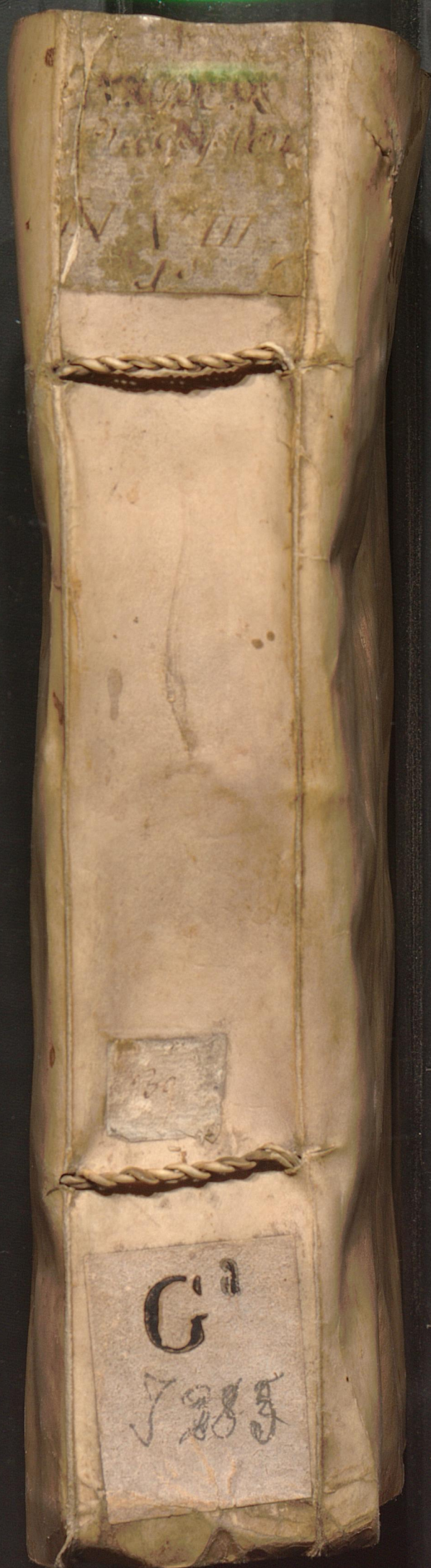
Tertia dos anime e-
prehensio. pur oppo-
sita. Spes enim est in via expe-
ctare beatitudinis. Et spes q-
fligit animam. De q. i. Cor.
q. bi q. in stadio currunt. oēs q. de-
runt. hinc accipit brachium. si-
tem cōprehendatis. S; in pa-
desinet. et certitudo et secu-
ritate perpetua dabit p. de-
eēntiam q. anime illabet.
te dicit Ansel. li. de similitudinibus. Secu-
ritas oēs alias pres beatitudinis confir-
mat. nec haberi possunt pfecte sine il-
la. In hac autē vita nihil securus extat
totaliter. sub eodē enim tpe paup. ex di-
vite mortuus ex vivo pōt existere. In
futuro autē bonus quicq. voluerit ha-
bebit. et nihil ex eo se amissurum time-
bit. hec ille. Quia pfecta gaudia et sin-
gula videbit se habere bñ animam. et ex
istis quo ad infinitū q. animam surget
in ea gaudium. De q. Ansel. ibidē sic di-
cit. Quid queso maius gaudium cogi-
tari possit q. ex istis compactū preta-
ctis. Gaudium enim erit et intus et extra.
gaudium sursum atq. deorsum. gaudium
circūcirca et ubiq. gaudium plenum. hec
de Ansel. Vñ ibidē li. pro sol. ca. vii.
oratio sic cōcludit. Dñs meus et de-
meus. spes mea et gaudium cordis mei.
dica aie mee si hoc est gaudium de q. no-
bis dicit p. filiū tuū. Petite accipiet
ut gaudium vestrū sit plenum. Inveni nā
q. gaudium quoddā plenum et plusq. ple-
num. Pleno quidē corde. plena men-
te. plena anima. pleno toto hoīe. Nō
ergo totū illud gaudium intrabit in
gaudētes. s; totū gaudētes intrabunt
in gaudium. utiq. tantū gaudebūt. quā-
amabunt. tantū amabunt. quantum
cognoscent. quantum te cognoscent. do-
mine tunc et quantum te amabunt. Ter-
te nec oculis vidit. nec auris audiuit
nec in cor hominis ascendit in hac vita

l
m
me
ta sub
diū
us
sicut
dicit
Ansel.
li. de
similitudinibus.
Gaudeat
theologus
presunt
thony
kobu
cccc. c. vii.
flicter.

Primum peccati. Esa. lxx. Peccata via
diuiserunt inter vos et deum. Nec impe-
dunt ne deus videat et cognoscat de-
lectabiliter. et est medium impiorum.
Secundum medium sunt creature. Rom. p.
Inuisibilia dei a creatura mundi per ea
que facta sunt intellecta conspiciunt. sem-
piterna quoque virtus eius ac diuinitas
et est medium phorū. Tertium figure. illud
medium fuit patriarcharum et prophetarum.
Rom. i. Cor. x. Dia in figura contin-
gebant illis. Quartum scripture. de qua
ps. Declaratio sermonum tuorum illuminat
et intellectum dat paruulis. et hoc est me-
dium theologorum. Quintum est fides. Y-
sa. lxx. Ego fidelis usque ad mortem
et dabo gloriam vite. et illud est
fidelium. et in speculo. et in
et similitudine. et in pa-
trio specie et similitudine
tunc se ipso. quia inueniunt
bit vice similitudinis. et e-
ritis et quod videmus. ut sic
et anime. sicut iam lux oculo
et vultu patet in tunc. Rom. i.
Videmus nunc per speculum et in
te. tunc autem faciem.
dos est dilectio. et caritatis habitus
tunc in summa sui perfectione persistet
id est et minor sum quia in via quis mei
Nec caritas sola est. de qua. i. Cor.
xiii. dicit. et caritas nunquam exstinguitur.
caritas amplexabitur infinitum bonum
ne modo impeditur. quia in via per me
et in secura deum dilectum. De qua charitas
Ias. li. p. solo. ca. xliii. sic
ta nunc anima mea et erige totum
tuum et cogita quantum potes
tunc sit illud bonum. Si enim
delectabilia sum. cogita
erabile sit illud bonum et
ditate omnium bonorum. et
creatus sum? expro. h
so differre creator a cr
na est vita creata quod b

Et. c. xlv. Qui
erit. et quod illi non e-
erit. et quod
erant bona
tus vidit. nec
hominum
vagar. i.
me et cor
sunt omnia
pulcritudo. sui
velocitas aut
i. n.

Handwritten text on the top section of the parchment, possibly a title or address, including the word "Venerabili" and some numbers.

A horizontal cord or string tied around the middle of the parchment roll.

A small, rectangular piece of parchment or paper attached to the middle section, containing faint handwritten text.

A horizontal cord or string tied around the lower section of the parchment roll.

Handwritten text on the bottom section of the parchment, including a large "G" and the number "J 283".